

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ

ԴԵՊՔԵՐԸ

ՇԻՐԱՔ Կ՝ՈՒՋԷ
ՈՐ ԶԻՆՔԸ
ՀԱՍԿՆԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ
Կ՝ՈՒՋԵՆ
ՈՐ ԶԻՐԵՆՔ
ՀԱՍԿՆԱՆ

ԱՐԳԻՏԻՆԻ
ԸՆԴՀԱՆՍԱՍԿԱՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի իրիկուն, հեռատեսիլի Ա. կա-
յանի «Հարցումներ» տունը» յայտագրերը
սովորական էին դուրս բնոյթ մը առած էր:
Շիրաք, երկու լրագրողները կ'ընդունէր
Մաթինսոնի իր գրասենեակը եւ ոչ՝ Բա-
ղապատարանի իր բնակարանը եւ կրնն
այ կողմէն չէր: Ասիկա կրկնակ նպատակ
մը ունէր: Մաթինսոն ընդունելով, Շի-
րաք կ'ուզէր չեղտել թէ վարչապետն է
խոսողը — ոչ՝ քաղաքապետը — ապա, անձ-
նական կեանքը մաս կը կազմէ, ինչպէս
ինք կ'ըսէ, «Իր անձնական պարտէզն —
բուն», զորս կը նախընտրէ հրապարակա-
յին նիւթ չզարծնել:

Հարցերը ծանօթ էին եւ նոր չէին: Ինչ
կը վերաբերէ համակցութեան եւ մաս-
նաւորաբար Միթերանի հետ իր յարաբե-
րութիւններուն, վերապահութեամբ կ'ար-
տայայտուի, չուզէր շատախոսութիւն
ընել: Կը ջղախնայ, բայց ինքզինքը կը
զսպէ, երբ երկու լրագրողներն ալ (Մի-
կիլոն եւ Անն Սէնքլէր) կը փորձեն զինքը
նեղը զննել, ջանալով տարակարծութեան
մէջ «բռնել» զինքը իր նախարարներուն
հետ: Օրինակ՝ «Շալանտոն կ'ըսէ որ հա-
մակցութիւնը խաթարուած, վտանգաւոր
բան մըն է, համաձայն է՞ր» եւ այսպէս,
մէկէ աւելի անգամներ: Գլխաւոր հարցը,
պարզ է ուսանողական հարցն էր: Ըստ Խ-
րեն, սխալ հասկացողութիւն մը կայ, վե-
ճեր կան ծրագիրներու մասին, որոնք
չկան: Ուրեմն օրինադիր լաւ չէ բա-
ցատրուած («լաւ չեմ բացատրած» կը
չեղծ պատասխանատուութիւնը ստանձ-
նելով), կը մնայ նստիլ, խօսիլ, վիճիլ,
ի հարկին վերաշարադրել ինչ որ գէշ չա-
րադրուած է: Ազգային վիճաբաններուն
դպչելու հարց չկայ: Բայց, բաներ կան
որոնց պէտք է անդրադառնալ. — Այսօր
համալսարանէ ելլող երկու ուսանողի վը-
րայ, մէկը վիճակական չունի: Երեքի վը-
րայ, մէկը գործ չի գտներ: Այս է հիմ-
նականը: Զուտով (սեկեքսիոն) միշտ եղած
է, անխուսափելի է, բայց բոլոր մէջտեղ
կը նետուի ու աղմուկը կը բարձրանայ:
Համալսարան մտնելու համար, փոփո-
խութիւն չկայ, բայց է բոլոր անոնց ո-
րոնք պարալիմպիկ տէր են: Յաջորդ
ըրջաններուն համար, համալսարանները
պայմաններ կը ճշդեն: Գործազուրկներ
պատրաստելու առաջը պէտք է առնուի:
Եթէ ամէն բան չէ յուսարանուած, պէտք
է լուսարանել: Օրէնքը պէտք է քուէար-
կուի խորհրդարանական այս նստաշրջա-
նին: Խորքին մէջ, փոխուելիք չկայ,
ձեւին մէջ, կարելի է: Պատանդներու ա-
ղաւթ արձակման համար, ոչ մէկ սակար-
կութիւն կամ փոխանակում: Քաղաքական
յարաբերութեանց բարելաւումի աշխա-
տանքը կը թափուի Իրանի եւ Սուրիոյ հետ,
ոչ աւելին: Հպատակութեան հարցին
մէջ, չի հասկնար վրդովումը, քանի որ
ամէնէն ազատական դրութիւնն է որ դո-
ւալութիւն ունի, բաղդատմամբ այլ երկիր-
ներու: Յարգ, Ֆրանսա ծնած երախա-
ները, Ֆրանսա բնակող օտար ծնողքէ,

Ֆրանսացի կը դառնան իրենց չափահա-
տութեան, եթէ չըսեն թէ դէմ են: Ար-
դիւնք, առանց գլխաւոր ֆրանսացի են:
Պէտք է (այժմեացի, նախապէս, պարզ
է՝ ֆրանսացի, ծնողքէ ծնողները) նոր
կարգադրութեանց ենթակայ չեն, ֆրան-
սացի կ'ըլլան: Օտարներու արտաքուս-
տային շարունակումի, բոլոր անոնց հա-
մար որոնք անկանոն կացութեան մէջ են:
Անհատական ձեռնարկով բանա կառու-
ցանելու դէմ չէ: Բանտեր անհրաժեշտ
են: Ներկայիս չարագործներ աղաւ կ'ար-
ձակուին, տեղի չզոյւթեան պատճա-
ռով, ասիկա կը վնասէ ազատութեան:
Երկու շաբթի օր, ուսանողներու բան-
տերը կը յայտնէր թէ զոհացում չեն ստա-
ցած: Շաբթումը պիտի շարունակուի:
Բայց կը չեղտեն, որ քաղաքական խրա-
ցումներ չեն ուզեր, ընդուն ուժ չեն ուզեր
(68-ը՝ չէ) եւ կ'ուզեն աշխատիլ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԻ ԿՐԱՆԹ, ամերիկեան շաբաթ-
աւանդ ամէնէն հրապարակ զերասաննե-
րէն մէկը, մեծու 82 տարեկանին: Եթեա-
նասուններու ֆիլմ դարձուցած է ամէնէն
մեծ բեմադրիչներու զեկապարտութեան տակ
եւ ամէնէն զեկեցիկ զերասանութիւններուն
հետ: Կարգ մը ֆիլմեր չեն մոռցուիր,
ինչպէս՝ Արսիֆէ Դիլի, Տանթի: Ա-
մուսնացած է հինգ անգամ, առաջինը հա-
զիւ 12 ամիս տեւած է, հետեւեանք իր
կեծիւրթեան, որ յետագային, առապե-
լական բնոյթ առած է:

ԹԵՏՈՐԱՔԻՍ, որ համերգներու շարք
մը կուտայ ներկայիս, Թուրքիա, յայ-
տարարած է որ «Ժողովուրդներու միջեւ
բարեկամութեան» համար յոյն եւ թուրք
կոմիտէներ պիտի ստեղծուին: Յունա-
կանին մէջ կայ բանաստեղծ՝ Եանիս
Ռիցոս, թրքականին մէջ՝ Եաշար Բեմալ
եւ Ազիզ Նեմին: Թէոտորաքիս ձաղկած է
Յունաստանի ընկերակալական իշխանու-
թեանց «ազգայնամոլութեան խաչակը-
րութիւնը» Թուրքիոյ դէմ: Այցելած է
Ֆէնէրի յունական պատրիարքարանը եւ
ըսած որ կ'ազդէ թուրք եւ յոյն բարե-
կամութեան համար եւ աւելցուցած որ
Թուրքիա իր երկրորդ հայրենիքն է:
Խօզալ շատ գնահատած է Թէոտորաքիսի
ընթացքը: Փափանքէն ալ աններելի
գտած է այս ընթացքը:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ԻՐԱՆԻ միջեւ զիւսնա-
դիտական տագնապ մը ծագած է, իբրեւ
հետեւեանք հեռատեսիլի յայտագրի մը
սխալումին: Մէքլի մը մէջ, Թուրքիայի
գաւառաբարձուով, Խոմէնի կը դժգոհ
ամերիկեան զէնքերէն, որոնք բանի չեն
զար: Ասիկէ զատ, լուրեր ալ տրուել են,
ըստ որոնց Իտալիա քիմիական զէնքեր
ծախեր է Իրաքի: Իրան ետ կանչել է
Հոմի իր զենքանք, իտալացի երեք զե-
ւանադէտ արտաքերն է եւ մշակութային
կեդրոնն ալ փակել:

ԵՐԵՎԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ
ՀԵՐԱՏԻՊ
ԵՐԵՎԱՆ
(ԱՐՄԵՆԻՐԵՍ — ՆՈՅՆԵՐԵՐ 18 — 24)

ԵՐԵՎԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆԻՆ
30-ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի մէջ նշուած է համալսարանի
բնագիտութեան ամպլոնի հիմնադրու-
թեան երեսնամեակը: Այս առթիւ տեղի
ունեցած գիտական նստաշրջանին մաս-
նակցած են նաեւ Խորհրդային Միութեան
գիտական կեդրոններու բնագիտութեան
մասնագէտներ: Կարգացումն են տասըն-
եակ զեկուցումներ, նուիրուած ամպլոնի
գիտական աշխատանքներուն, բնագի-

ԼԻԲԱՆՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ՃԵՍԱՑԵԼԻ ԵՒ
ՍՓԵՅՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՄՕՏ

Նախքան Կիպրոս մեկնելը, ուր կը մաս-
նակցէր Միջին — Արեւելքի եկեղեցիներու
խորհրդակցական խորհուրդին, Գարեգին
Բ. Կաթողիկոս այցելութիւն տուած է,
յաջորդաբար Հանրապետութեան նախա-
գահին եւ մարտի Պատրիարքին:

Նոյեմբեր 27-ին, Հինգշաբթի առտու,
ընդունուելէ ետք Նախագահ Ճեմալէլ
կողմէ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
Կաթողիկոսը յայտարարած է. — «Կիպրոս
մեկնումիս նախօրեակին, ուղեցի այցե-
լութիւն մը տալ Հանրապետութեան նա-
խագահին, զինքը վստահեցնելու համար
թէ մշտական մտահոգութիւնս է բոլոր
Լիբանանցիներու միասնականութեան զո-
րավիզ կենալ: Այսօրեան կացութեան
լոյսին տակ, որ դժուար է եւ կրնայ զեռ
աւելի դժուարանալ ապագային, երկիրը
կրնայ փրկուիլ միայն բոլոր Լիբանանցի-
ներու համակցողութեամբ եւ համակա —
մութեամբ»:

Քիչ ետք, Գարեգին Բ. կ'ընդունուէր
մարտի Պատրիարքին կողմէ: Իրեն
կ'ընկերանար Արամ Եպիսկոպոս Քէշիշ —
եան: Խօսակցութեան զլխաւոր նիւթը ե-
ղած է Կաթողիկէ կրօնաւորներու եւ ե-
պիսկոպոսներու տարեկան ժողովին ար-
դիւնքները եւ թափուած ջանքերը, ի մո-
տոյ, դուստրելու համար հոգեւոր քրիս-
տոնեայ վեհաժողով մը:

×

Դեկտեմբեր 2, Երեւելքի օր, գործա-
դուի շաբթումը ծաւալուն բնոյթ պիտի
ունենայ Լիբանանի մէջ: Ազգաբարձու-
թեան գործադու մըն է, որու հրահան-
քը տուած է «Լիբանանի աշխատաւորնե-
րու ընդհանուր համադաշնակցութիւնը»:
Նպատակ ունի բողոքի արտայայտութիւն
մը ըլլալ ընկերային եւ տնտեսական տագ-
նապին դէմ: Կազմակերպութիւնը կը
պահանջէ. —

- Դրամական հակակշոր ամբաստումը
Լիբանանի Դրամատան կողմէ եւ չահա-
նալի գործողներու դէմ պատժական միջոցներ:
- Դատական մեքենային զեղծարարու-
թեանց եւ խարդախութեանց դադրեցում:
- Աշխատավարձերու վերաբերեւում
43-30% համեմատութեամբ, Յուլիս 1-էն
սկսեալ:
- Աշխատավարձերու շաբթուն աստի-
ճանաչափի իւրացում, եւայլն, եւայլն:

տութեան այդ մարզի միւս նուաճում —
ներուն, կարծր մարմիններու բնագիտու-
թեան զարգացման հիմնական նպատակ-
ներուն: Ամպլոնի երեսնամեայ գոր —
ծունէութիւնը ներկայացուցած է վա-
րիշ՝ փրօֆէսէօր Պետրոս Բեգիրզադեան:
Կարծր մարմիններու բնագիտութեան
ամպլոնը դարձած է ուսումնական եւ գի-
տա — արտադրական մեծ կեդրոն, ուր
կը պատրաստուին վարիշներ եւ կը լուծ-
ուին տեսական, կիրառական եւ ժողովրդ-
դատնեսական հարցեր:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Փարիզեան շրջանի ախոյեանութեան շար-
քին Հ. Մ. Մ. — Ֆրանսա իր զաշտին վը-
րայ 2-ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Սալթա
էմ — Ժէ-ի:

ՄՈՆԹԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
ԶԵՓԻՒԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՎՃԻՈՂ՝ ԴԵԿ. 12ԻՆ

ՎԵՑ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՆԱՆՔՈՒՆԵՑԱԿ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
ԵՒ 3 ՏԱՐԻ Զ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

Ուրբաթ օր, Նոյեմբեր 28-ին, Փարիզի
պատժական 14-րդ ատենին առջեւ տեղի
ունեցաւ Մոնթէ Մեքոնեանի եւ իրեն ա-
պատան տուող Զեփիւ Գասպարեանի
դատավարութիւնը:

Դէպքերը ծանօթ են: Տարի մը առաջ
ձերբակալուած էին Մոնթէ Մեքոնեան,
Զեփիւ Գասպարեան եւ Բ. Քէշիշեան:
Այս վերջինը ազատ կ'արձակուէր քանի
մը ամիս ետք, ի չորսէ հիմ ունեցող որեւէ
մեղադրանքի:

Յատկանշական էին, Շաբաթ առաւօտ-
եան փարիզեան կարգ մը օրաթերթերու
խորագրերը, այս դատավարութեան կա-
պակցութեամբ: «Լիպերապոն» կը խո-
րագրէր. — «Խուլերու դրոյց դատաւորի
մը եւ հայ զինուորեայի մը միջեւ», «Մա-
թէն» կ'օգտագործէր Մոնթէ Մեքոնեանի
մէկ յայտարարութիւնը՝ «Մեր պայքարը՝
մեր գործն է», իրիկունը՝ «Մոնթէ» աւե-
լի ծանրակշիւ բնոյթ մը կուտար խորա-
գրելով. — «Հայկական ահաբեկչութեան
արկնայի դիւանները»:

Նախագահը՝ Ժաք Տիւքօ առաւելաբար
կը ծանրանայ Մոնթէ Մեքոնեանի մօտ
գտնուած ցանկի մը վրայ, ուր «յատուկ
գործողութիւններու» թուում մը կայ:
Հոտիէ, նախագահը, կը յայտնէ թէ
«Թուրք իսլամական բանակ» ենթադրեալ
անուանումը մը տակ, Ասալ շարք մը
ոճրափորձերու ձեռնարկած էր հայկական
թիքախնէրու դէմ (Այդ Մանուկեան Մը-
շակութային կեդրոն, Իսիի Հայոց Եկե-
ղեցի):

Դեռ, ըստ ցանկին, նախատեսուած էր
«յատուկ գործողութիւն» մը Վատիկանի
դէմ, Ժընեւի եկեղեցիի մը: Նախագահը
կը կարգայ Մեքոնեանի մօտ գտնուած
փաստաթուղթի մը վրայ՝ «1982, Յուլիս,
Պէյրութ, մուսաֆիր ապանեց անցողի
մը որ կը քալէր Շառլ Վիլլիէօյի (Եւրո-
պա 1-ի լրագրող) հետ. — նպատակ՝ փա-
տել Վիլլիէօյի որ ԱՍԱԼԱ-ն չի յարգեր
անմեղ կենսաբերը»:

Մեքոնեան կը բողոքէ, զիտել կուտայ,
որ «ատիկա պատմութիւնն է ԱՍԱԼԱ-ի
հոսանքի մը որ կ'ուզէ մեղ սպաննել»:
Դէմ է այդ գործողութեանց: Պերթլի
համալսարանէն վկայեալ, հնարողը,
Մեքոնեան կը չեղտէ ԱՍԱԼԱ-ի պատակ-
տումը, կը մերժէ իրեն վերաբերեալ Յա-
կո Յակոբեանի ամբաստանութիւնները
(Աթէնքի մէջ, Թուրք զազանի սպասար-
կութեանց պետին սպանութիւնը եւ թա-
կարդ — կառք մը Գ. Շամունի բնակարա-
նին առջեւ): Կը կրկնէ միշտ իր ընդդիմու-
թիւնը «կոյր» ոճրափորձերու դէմ: Ֆը-
րանսայի մէջ, արարք գործելու ծրագիր
չկար: Կը չեղտէ. — «Մեր պայքարն է,
մեր գործն է, ա՛յս է պատասխանս»:

«ԱՍԱԼԱ. — Յ. Շ.» կ'ըսէ ստեղծուե-
ցաւ Յակոբեանի կոյր մեղադրութեան
դէմ: Կ'աշխատէր չեղաքացնելու համար
հակաժողովրդական արարքները եւ կոյր
ոճրափորձերու դադրեցումը ընկերնե-
րու եւ իմ գործն է: Իմ ձերբակալու-
թեանս պատճառը Ֆրանսայի եւ Թուր-
քիոյ մերձեցման քաղաքականութիւնն է:
Զարագործ մը չեմ, հայ հայրենասէր մըն
եմ: Կուզեմ այդ ըլլալ՝ ազատօրէն:

Փարիզեան օրաթերթերու տպաւորու-
թիւնն այն է թէ Մեքոնեանի ելոյթը չէ
համոզած ամբաստանող կողմը: Ընդհ.՝
փաստաբանը 6 տարի բանտարկութիւն
կը պահանջէ Մեքոնեանի դէմ եւ 3 տարի
(10-ը՝ յետաձգումով, բայց անպայման
18 ամիս բանտարկութիւն նուազագոյն)
2. Գասպարեանի դէմ:

Պաշտպան փաստաբաններն էին Անրի
Լըքլէ, Ֆրանսուա Սէո:
Վճիւր խորհրդակցութեան կը դրուի
եւ պիտի արձակուի Դեկտեմբեր 12-ին:

ՔԱՐԵՐԸ ԼԵՋՈՒ ՈՒՆԵՆ

ՍԵՐՈ ԽԱՆԶԱՂԵԱՆ

(Բ. Է. Վերջին մաս)

«Կապիտան Առաքել»ը նպատակ ունի, առեկտր ունի։ Սրա մէջ կայ ժողովրդի հոգեւոր գէժքը։ Սա ժողովրդի յիշողութեան վերաբրտագրութիւնն է, առանց որի, ինչպէս ինձ ասաց Նրուանդ Մանարեանը, սիրելի արտիստը, հասարակու – թիւնը չի կարող ժամանակի հետ համաքայլ ընթանալ։ Յիշեցնեմ՝ Նրուանդ Մանարեանը այս սցենարի հեղինակն է (Ա. Գալիւլի հետ), նա եւս խոր տաղանդներ է ապրել, մարդկայնորէն մեզ հետ ցաւել է՝ վկայ լինելով, թէ ինչպիսի պատմամարտարարական կոթողներ ենք մենք մեր կոտրած ձեռքով կործանել։ Բեմադրող – ռեժիսոր Արման Մանարեանը գտել է փակեր բաց անելու յարմար բանալի, ներթափանցել սցենարի, յատկապէս նրա ցաւի ու ասելիքի հոգեբանական խորքերը եւ յաջողել մտայղացման կատարումը։

Այսպէս՝ նկարում եւ տեսնում եմ սրբադան մի նշխար՝ Գորիսի Լենինի փողոցում չեղեցացած Մալունց Լազարի քաւրեղէն հէքեաթ յիշեցնող տունը։ Ովքեր գիտեն, թէ դա ինչ պատմական օջախ է, մօտովն անցնելիս հանում են գլխարկինը։ Ովքեր չգիտեն, միեւնոյն է, խոնարհւում են՝ այս անգամ քարեղէն արուեստի առջեւ։ Ազգային կատարեալ երանդներով հիւսուած չէնք փողոցահայեաց պատշգամ ունի, որ կառուցողական արուեստի հրաշալիք է։ Եւ դու, ո՞վ անցողք, իմացիր, այս տանը ութ ամիս ապրել է Անդրանիկ Զօրավարը, եւ նրա պատշգամից լեռնականներին կոչ արել ազգափրկիչ պատերազմների՝ օսմանեան Նորի փառացի զօրքերի դէմ։ Այս պատշգամից հայ օրերդներ ծագիկներ են նետել յազթանակով վերադարձածների ոտքերի տակ։ Հները մինչեւ հիմա էլ դարպասի մօտով անցնելիս համբուրում են կամարի քարերը, որոնց կպել է ՄԵԾ ՀԱՅԻ, Մեծ Անդրանիկի շունչը։ Այդպէս քանի՜ հարելու տարի ժողովուրդները վատիկանում համբուրում են Միքելանձելոյի մարմարէ արձանի ոտքերը։ Տեսել եմ, այդ ոտքերը համբոյրներից մաշուել են։ Տարիներ առաջ կամեցել են մեր այս չէնքը քանդել։ Հաւաքական կերպար Կապիտան Առաքելին յաջողուել է բռնել քանդիչի (նկարում կայ) ձեռքը եւ փրկել այս նշխարատուն չէնքը։

Ողևորիչ է։ Այսպէս պիտի ապրել, գործել, մտածել։ Մի քիչ վերեւ Ակսել Բակունցի նշխարատունն է։ Բակունցի տնկած ծառերի հովանուն հիմա զուարթ երեխաներ են խաղում, եւ տուն – թանգարանի վարիչ Քաջիկը շարունակում է կորած մասունքներ հաւաքել՝ Բակունցի կարճ, բայց մեծ կեանքին առնչուող։

Ղարսում կործանուել է Չարենցի պապեանական տունը։ Ի՞նչ լաւ է, որ Գորիսում պահպանուել է Չարենցի բաղկակից ու բախտակից Բակունցի տունը։ Սրա համար շնորհակալութիւն քեզ հայրենի Գորիս։

Ահա նաեւ Միխիթար Սպարապետի անուն հրապարակը։ Մինչեւ 1961 թուականը, ինչ թաքուն պահեմ, մինչեւ իմ «Միխիթար Սպարապետը» վէպի լոյս տեսնելը, միայն եզակի մարդիկ գիտէին Միխիթարի գերեզմանի տեղը Խնձորեկի պատմական խմատով լեցուն Անապատ ուսումնարանի ու ազօթարանի վայրում։ Այո՛, քչերը։ Եւ, ո՞վ հրաշք, հիմա այդ «ՌձՁ» – 1727 թուականը կրող շիրմաքարը դարձել է համայն ազգի ուխտատեղերից մէկը։ Բայց մի՞թէ միայն սա։ Մի քանի տարի առաջ Գորիսի մեծ հրապարակներից մէկը կնքուեց Միխիթար Սպարապետի անուամբ։ Յաւիտեան կեցցես դու, քաղաք իմ, որ այդ համարձակու – թիւնն ու հօգուտիւնն ունեցար։ Միխիթար Սպարապետի հրապարակը ճարտարապետական, ազգային հոգեբանութեան նշխարներից է։

Ես, որ վերջերս, հազար փորձանք տե-

սած մարդու նման հաղուսողէպ եմ յուզում արուեստի ինչ – որ գործով, այսօր անհատի յուզուեցի Մանարեանի եւ նրա ընկերների նկարչի, գերասանների զործով, խաղով, յատկապէս նրանց մեծ հոգևով։ Ֆիլմը հարստացրել, ոչ, ի՞նչ եմ ասում, մարդկայնացրել են մեծ ու փոքր գերակատարները։ Արուեստի ուժը միայն համոզելու մէջ է։ «Կապիտան Առաքել»ը համոզող է։ Հարապատ է բընաշխարհի պատկերը՝ ապրող, կենդանի քարայրի ողևորող ոգին ու քանդուած, մեռածների արտունջը։ Քանչուս տարի առաջ Հոռոմու էի։ Այն ժամանակ այնտեղ ապրող, այժմ Հայաստանում շատ հրաշալի գործեր արած ու անող ճարտարապետ Արմէն Զարեանն ինձ ասաց, թէ Հոռոմու չիւնարարութեան նըպատակով մի ծառ կտրելու համար պէտք է դիմել պառլամենտին՝ կարելի՞ է, թէ ոչ։ Իսկ մեզ մօտ ով տեղից վեր է կենում, կացին է վերցնում ծառ կտրելու։ Կացինը պէտք է երկու սայր ունենայ, գլխաւոր սայրը ծառ կտրողի բլին դէմ անելու համար։

Ես այս կինոնկարի հեղինակներին հարցրի՝ ո՞րն է ձեր նպատակը։ Ասացին՝ որ աւանդուածը պահուի։ Որ մարդը չկորցնի իր անցեալը, իր պատմութիւնը։ Հրաշալի է։ Ապա հարցրի։ Ձեր այս բարի նպատակի համար ինչու յատկապէս Գորիս քաղաքի ընտրեցիք։ Որովհետեւ մեկ գանուած ամէնից անարատ պահպանուել է Գորիսը։ – Այո՛, այդպէս է եւ ոչ միայն արտաքինապէս։

Այս կինոնկարը նաեւ պատմութիւն է, ապտակ՝ մեր ազգային սրբութիւնները ուրացողներին։ Նա, ով չի տեսել Վանը, Դարսը (եւ չեմ տեսել), Շուշին, Ագուլիսը (տեսել եմ), «Կապիտան Առաքել»ի միջոցով կը զգայ դրանց ոգին, ցաւը, կը լսի կորստեան ճիչը։ Տուն չիւնել, քար ծագիկ՝ նախ՝ նշանակում է հոգի ստեղծել։ Նկարի հէնքը Գորիսն է, քաղաքը, այսինքն հնադարեան Զաքեճոր բերդ – աւանը։ Սա սքանչելի պատմութիւն է՝ անարատ ու անվթար։ Իր գոյութեան երեք հազար տարուայ ընթացքում Զաքեճորը (որից էլ՝ Զանգեզուր անունը) թշնամու ոտք չի տեսել իր մարդու հոգին եւ եթէ թշնամու (թաթար – մոնղոլի) ոտք էլ կպել է 13-րդ դարում, ապա կտրուել է այդ ոտքը։ Թշնամուց այստեղ միայն սակորներ են մնացել։ Ահա այս ոգին է մտել կենցաղի մէջ։

Ես ողբում եմ Գորիս քաղաքի տարածքում եղած հինգերորդ դարի վանքի կորուստը, որ գտնուած էր իր անունով կոչուող վանքի տափ – տեղում։ Այդ տեղ, վաթսու տարի առաջ, ես խոտ էի հարում եւ համբուրում կիսակործան տաճարի քարերը, գրերը։ Դա ինձ սովորեցել էր անել իմ պապ Զօրան Առաքելի կրտսեր եղբայր Աթոն պապը։ Հիմա, ասացի, այդ սքանչելիքը չկայ։ Նախ – չած, գրով զարդարուած քարերը հիմա հառաչում են բետոնէ գերեզմանում։

Իրար շարունակութիւնն են Զաքեճորի քարայր թատրոնի չէնքը (Ա. դար, Ք. Ա.), Մանուշար բէկի տունը՝ 16-րդ դար, որտեղ զօրակայան է գրել Միխիթար Սպարապետը, Մաշուն Մանուշարի տունը, ուր ծնուել է հոջակաւոր յեղափոխական Մակիշը։ Դրանց կենդանի շարունակութիւնն է մի տասը տարի առաջ կառուցւած ճարտարապետական հրաշալիք Քոռու Վաղոյի տղայի տունը։ Այսպէս՝ այս ամէնն իրար շղթայուած են մի կենդանացնող էութեամբ, եւ նորերը իրենց մէջ երկու հազար տարուայ ոգին եւ ուժն են պահում։ Այս աւանդական, որ իրականութիւն է, վերջ ու վախճան չունի։ Գոհ եմ, որ «Կապիտան Առաքել»ը ստեղծողները մեր քարերի լեզուն հասցնում են հանդիսատեսին։ Զէ՞ որ քարերը լեզու ունեն։

ԵՐԿՐԷ – ԵՐԿԻՐ

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐ

Հաստապինդ ժայռի նման՝ ձիարալթար, աւելի քան տարիէ մը ի վեր առաւել պատկառազու պատկեր կը պարզէ, քանի ամբարկու սահմանը ժայռին եւ մայր ցամաքամասին, – Սպանիա, – միջեւ, կը բացուի։ Պատմական իմաստով ոչինչ նկատելի կը դառնայ այս նոր իրողութեամբ։ Այսուհանդերձ, շատ բան կը փոխուի։

Պահապան չունի մը նման ցցուն այս հողաշերտը՝ հինգ քառակուսի քիլոմետր տարածութեամբ, Միջերկրականի եւ Ատլանտեանի միջեւ, հնօրեայ ժամանակներէն սկսեալ կարեւոր դեր կը ստանձնէ։

Առաջին նաւարկողներուն համար կը դառնայ սահմանագիծը ծանօթ ծովին եւ անտիկալ վտանգներ ներկայացնող արկածալից ովկիանոսին միջեւ։ Ապա, իբրեւ դիւրաւ պաշտպանելի ռազմապիտան պիտանի եւ ազդեցիկ վայր, կ'ենթարկուի իրերայաջորդ դրաւումներու եւ վերանուածումներու։ Այսպէս, Արարեւելէն, – ձիակ թարթել իր անունը կը ձգէ, – սկսեալ մինչեւ Սպանացիները, ապա՝ Անգլիացիները։ Այս վերջինները իրենց գերիշխանութիւնը կը դարձնեն մնայուն եւ օրինական, 1967-ին կատարուած հանրաքուէին շնորհիւ, երբ ժայռին բնակչութիւնը կը նախընտրէ մնալ բրիտանական տիրապետութեան տակ։ Ասոր հետեւանքով Սպանիա կը հաստատէ պըլլա. ձիարալթարի անունն իսկ կը ջնջուի Սպանիոյ աշխարհագրական քարտեաներուն վրայէն։ Նոյնպէս՝ ուղղութեան ցուցանիշ սխենքին։

Սահմանագիծի բացումին առիթով, օրին, ձոնաթան Սըրլ՝ անօրէնը ժայռին միակ օրաթերթին՝ ձիարալթար Քրոնիքըլ (*), դիտել կուտայ, թէ ասիկա պատճառ կրնայ դառնալ Սպանացիներու խուժումին, զէպի իրենց նախկին տիրոջ թը հանդիսացող հողամասը։ (Խօսքը դրօսաշրջիկներու մասին կ'ըլլայ)։ Տնօրէնին նախատեսութիւնը չիբականանար ակնկալուած չափով։ Տեղի կ'ունենայ հակառակը, քանի Անգլիացիներն են, որ հրճուանքով կը խուժեն Քոսթա տել Սօլ։

Երեւոյթը հասկնալի կը դառնայ շատ դիւրութեամբ. Անգլիացիները հպարտ ըլլալով հանդերձ, թէ հողակոյտի մը հաւատարիմ պահակներն են, ինչպէս նաեւ տէրերը, այնուամենայնիւ, իրենք զիրենք պաշարուած եւ մեկուսացած կը զգան։ Զէ՞ որ ի վերջոյ, իրենց գործունէութեան եւ տեղաշարժումին դաշտը կը մնայ չափէն առաւել սահմանափակ։ Ի վիճակի չըլլալով այցելել իրենց այնքան շատ մերձ, ալլ սակայն փակ երկրամասը։ Արդարեւ, մինչեւ այդ օրը, անոնք Սպանիա այցելելու համար կը հարկադրուէին Լոնտոնի ճամբով, իբրեւ պարզ գրօսաշրջիկներ, իրենց արձակուրդը անցընել։

Այժմ, Անգլիացիներուն համար դե – դեցիկ երազ մը կը նկատուի ձիարալթար աշխատիլ։ Շատեր են, որ յարմարաւէտ առանձնատուներու մէջ կը բնակին՝ կլիմայի առաւել լաւ պայմանները վայելել – լով՝ օգտուելով ընծայուած դիւրութիւններէն։

Մանաւանդ որ՝ յարաբերութիւնները Անգլիոյ եւ Սպանիոյ միջեւ օրէ օր առաւել բարելաւուած կ'արձանագրեն։ Երկու երկիրներն ալ թաղաւորութիւններ կը ներկայացնեն. աղիւս կապիւր կը ստեղծէ։ Ապա, տարւ տարուան ժողովրդավարութեան մը ետք, Սպանիա վերջնապէս կը միանայ եւրոպական Հասարակապե – տութեան, երաշխաւորութեան եւ ապահովութեան միջնորդութեանը։ Այսպէս, հակառակ ժայռին գերիշխանութեան հարցին, որ կը մնայ մնայուն, միջլարաբերութիւններ լաւագոյն պայմաններ կ'ընձեռեն։

Ուրեմն, դրօսաշրջիկները կը դարգանայ։ Նախ, Սպանացիները, անկասկած, ապա ալ հօրիզոններէ եկողները,

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆՁՐԵԻԸ

— X —

Երկու տարի առաջ երբ Մարօքի Թանժ քաղաքը կը գտնուէի, տեղատարափ խնթ անձրեւ մը օրեր ամբողջ, նոյնիսկ ամբողջ երկու շաբաթ, տակնուվրայ ըրաւ մեր ծրագրիները։ Այցելութեան գացած էի զաւկիս մօտ եւ բոլորս միատեղ պըտոյտներ պիտի ընէինք մերձակայ չըրջանները, նոյնիսկ Փէրիպոլթով մը պիտի անցնէինք դիմաց, Սպանիա ու հոնկէ ալ ձիարալթար։ Բայց առատօրէն մինչեւ իրիկուն յորդահոս անձրեւ կը տեղար։ Տան մէջ բանտարկուած էինք։ Երկու ժամը անգամ մը պատուհանին կը մօտենայինք, զէպի երկինք կը նայէինք, եկող գացող ամպերէն բան մը կուահել կ'աշխատէինք։ Վերջացա՞ծ էր անձրեւը, փոթորիկը դադրա՞ծ էր, արեւը, որ հաղի թէ կը նշմարուէր թեթեւ ամպի մը ետեւէն, պիտի յայտնուէ՞ր վերջնականապէս։ Ոչ։ Քանի մը վայրկեան վերջ դարձեալ խոշոր խոշոր կաթիլներ տեղալ կը սկսէին եւ անոնք քիչ վերջ իրենց տեղը կը ձգէին նոր տեղատարափի մը։

Կը նստէի պատուհանին քով եւ կը նայէի զէպի փողոց, թափթաց ասֆալթին վրայէն քալող – գացող ինքնաշարժերուն եւ մէկ մայրէն զէպի միւս մայրը վազող մարդոց։ Մեր տան ներքեւ փուռ մը կար եւ ամէն վայրկեան կառք մը կանգ կ'առնէր անոր առջեւ, վարորդը կ'իջնէր, անձրեւներուն մէջէն վազելով խանութ կը մտնէր, հաց մը կ'ստնէր, յետոյ դարձեալ վազելով կառք կը վերադառնար։ Բայց այս քանի մը երկվայրկեանին մէջ արդէն խխում կը դառնար։ Կօշիկները, տափաւոր, բաճիկներ լաւ մը կը թըջուէին։ Մէկ մայրէն զէպի միւս մայրը անցնող թանժէյի արար կ'ենեւուէր։ Եւ տառաքան ճըլլապանները թափթաց կը դառնային, իրենց մարմիններուն կը փակէին։

Յուսահատօրէն ամէն օր կը դիտէի նոյն տեսարանը։ Երբեմն հաղիւ թէ կը վարձէի մինչեւ մերձակայ նպարաւանդոր երթալ, զոնէ ժամանակ անցնելու համար դնումներ ընել, հոն վաճառուող Փրանսերէն եւ արարերէն թերթերուն ու պարբերականներուն նայլ։ Ամէն անգամուն մեծ դժուարութեամբ կը յառաջանայի ասֆալթին վրայէն դետի նման հոսող ջուրերէն մէջէն։

Առաւօտ մը երբ դարձեալ անձրեւը անդըթօրէն կը հարուածէր այն ամէն ինչը,

ԶԳՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱՅ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ԶԵՆ ՎԵՐԱՆԱՐՁՈՒԻՐ

այցելուները։ Բոլորն ալ մեծ թիւ կը ներկայացնեն։

Այս իրողութիւնը ի մտի ունենալով, հասկնալի կը դառնայ, թէ ինչու ձիարալթարի մէջ ժամանակակից պայմաններուն յարմարող նոր կառուց – գիմադիւր կը ստանայ դրօսաշրջիկութեան վերաբերեալ կարգ ու սարքը։ Պատգովներ, ճաշարաններ կը վերանորոգուին, նորեր կը հիմնուին, կը հաստատուին։ Պերճանքի ծառայող իրեր ծախող խանութներ – բուն թիւը կ'աւելնայ. ծովափները կը յարդարուին եւայլն։ Կ'աւելցնենք, թէ հոն ալ վայրերէ աւելի ասան կը ծախւին պերճ թէ ընթացիկ գործածութեան յարմար առարկաները, նիւթերը։

Պատմական, տեսարժան կառույցներն եւս չեն պակսիր հաստէններուն համար։

Թ. Ա. Թ.

(*) Օրաքերքը իր փառքի օրը կ'արձանագրէ 1805 Հոկտեմբերին, քանի տաքիմը կ'ըլլայ հաղորդող թրաֆալկարի անկատամարտին լուրը։

§ 501(c)(3)

Հնադէսներ Բարդէսատանի մէջ, Ուր, զտած են ոսկորէ շինուած մանր առարկաներ, սրոնք կը պատկանէին երբորդ հազարամեակի կէսերուն: Այլ առարկաները նկատուած են ծանօթ ամենահին տոմինոյի խաղը: Ներկայիս պահուած են Պաղատտի ազգային թանգարանը: Որոշ է, որ հին Ժողովուրդները Հէլլէները, Եփրայեցիները եւ Չինացիները ծանօթ էին արդէն այս խաղին, կամ անոր շատ նման այլ խաղի մը: Տոմինոն Ֆրանսա մուտք կը դործէ ԺԷ. դարուն, հակառակ որ կան նաեւ մտածողներ, հառանց փաստ ունենալու – թէ տոմինոն Եւրոպայի ծանօթ էր ԺԴ. դարէն իսկ: Իտալիա նոյն չըջանին մուտք դրծած է ան ու տարածուած յառիւս – պէս Նափոլի եւ Վենետիկ: ԺԷ. դարու վերջին տարիներուն Մեծն – Բրիտանիա կ'անցնի Ֆրանսայի ճամբով:

Սաղիյն անունը կուգայ կղերականներու
սեւ մէկ զգեստէն, զոր ձմեռը կը հագ-
ւէին իրենց սպիտակ քոթանակին (չա-
պիկ) վրայէն: Կղերականներ իրար կը
բարեւէին «Պէնէտիբաժում Տոմինո» խոս-
քով, որով կոչուած էր նաեւ իրենց զգես-
տը: Տոմինոյի խաղը ունի 28 փոքր տա-
փակ ուղղանկիւն քառանկիւն քարեր: ա-
նոնց մէկ երեսը երեկոտէ է, միւսը՝ ու-
կորէ: Ուկորէ երեսին վրայ նշանակ -
ուած են խաղին կէտերը: Սաղը կը կա-
յանայ երկու կողմերուն վրայ ալ նոյն
թիւով կէտ ունեցող քարերը հաւաքելու:
մէջ: Շատօրը ան կ'ըլլայ, որ ամէնէն
կարճ ժամանակի մէջ կը ձեւերազատի
իր քարերէն:

1791-ին երբ Թաղաւորական ընտանիքը բանտարկուած էր Թիֆլիսէի գերդէակը, Փալայկ կոչուած մէկը, որ մասնակցած էր Պատթիլի քանդումին, տոմիսօ մը նուիրելու զազաւարը կ'ունենայ զգահածառնեղ՝ սպաղայ Լուզովիկոս Ժէ.ին: Խալը պատրաստուած էր արքունի բերդին մէջ գտնուած մարմարի կտորներով: Ամէն մէկ խաղաքար վրայ կար գիր մը. ամբողջութիւնը կը կազմէր Հետեւեալ նախադասութիւնը «Կեցցէ՛ արքան, Թաղուհին եւ զատոռանգը»: Իսկ տուփին կալարիչին վրայ նուիրատուն արձանագրած էր բանաստեղծութիւն մը.

Սարապիի այդ մութ բանտին
Դուք կը տեսնե՛ք բեկորներ
Կողովոցի վերածուած .
Կրնա՞ն անոնք, մանկուքեան
Ձեր մէջ խաղին վերածուած ,
Վկայել ժողովորդիկն
Սէնն ու ցորութիւնը :

Գահաժառանգը նախատինք կը համարի
եղած նուէրը ու հետեւելով իր մօրաքը-
րոջ՝ Տիկին Էլիզապէթի խորհուրդին,
«յեղափոխական» տոմինոն կը նետէ ազ-
րաման:

የሚጠቀሙት
የሚጠቀሙት

ԼՈՍՍ - ԱՆՃԸԼԸԼՍԻ «Աւետիսեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայ Դատի Յանձնախումբի տարեկան ճաշ - պարահանդէսը: Ներկայ եղած են 750 Հայեր: Բացումը կատարած է Կարպիս Թիթլիզեան: Պօք առնելով Հայ Դատի դրահանակի վարիչ տնօրէն Պերճ Կարապետեան համառօտ զեկուցումը տուած է անցեալ տարեւոյնին Հայ Դատի Յանձնախումբերու կողմէ իրագործուած աշխատանքներու մասին: Բանախօսած է «Ջօրեան» Հիմնարկի տնօրէն Ժիրայր Լիպարիտեան: Պօք առնելով թեմին առաջնորդը՝ Տաթև Արք. Սարգիսեան, կը ղուգած է ժողովուրդին աշխատելու «միշտ Արարածը ունենալով մեր սրտին ու հոգիին մէջ»: Փակակն խօսած արտասանած է Կարպիս Թիթլիզեան, յայտնելով թէ անցեալ տարի, տարեկան նըւազագոյնը հազար տղար յատկացումով Հայ Դատի հովանաւոր եղողներուն թիւը 44 էր, իսկ այս տարի այդ թիւը բաճարցած է 95-ի: Գառնիկ Սարգիսեան ազգային - յեղափոխական երգերով խանդավառութիւն տեղծած է: Զեոնարկը 50 հազար տղարի եկամտումը ապահոված է Հայ Դատի Յանձնախումբին:

ՄՈՆԻԹԻՆԳԼՈՅԻ «Մեքսիկական» վարժարանի գրադարանին բացումը կատարուած է Հոկտեմբեր 12-ին, հարիւր հրաւիրեալներու ներկայութեամբ: Արդարեւ, Տիկին Շաբէ Սաչիկեան իր ամուսնոյն՝ Ճան Սաչիկեանի յիշատակին, 20 հազար տոլար նուիրած էր գրադարանին, որ այնուհետեւ կը կոչուէր «Ճան Սաչիկեան Գրադարան»: Խօսք տուած են վարժարանին տեսուչը՝ Վիգէն Յովսէփեան, հոգաբարձութեան ատենապետ Նազարէթ Մատուրեան, Ուսումնական Յանձնարարութիւն ատենապետ տղայ՝ Վահրամ Սեւաչեքեան եւ իրավարան Արթուր Ալպազեան: Բարեբարուէին իր խօսքին մէջ զրուատելով զպրոցի եւ ուսուցչի գերեզ սերունդներու դաստիարակութեան մէջ՝ նշած է. – «Շատ բան կը պարտիմ ուսուցչիներու, որոնք ինձ ներշնչեցին զիրք սիրել եւ զայն ունենալ իրրեւ լաւագոյն բարեկամ, խորանընթերցումի մէջ եւ մտքի պաշար հաւաքել»: Փակման խօսքը արտասանած է Սմբատ Արք. Լալիաճեան վեր առնելով զիր եւ զպրուիթեան ընծայած բարիքները:

ՆԻԻԵ ՃԸՐՁԻԻ ՀԻԼԹԸՆ պանդոկին մեջ,
Նոյեմբեր 2-ին, տոնուած է Յովնանեան
վարժարանի տասնամեակը: Ներկայ ե-
ղած են ծերակուտականներ, երեսփո-

ռապալանքն այդպէս պակաս կը լինէր, բայց նրանք այդ Հէին անուով – գիւղի տունը պիտի լինէր, դա հայրենիք էր, նրանք այդ հայրենիքի ուղիներն ու տէրերն էին, ասանց այդ հայրենիքի՝ նրանք բուրժուա կամ գանդուած, խուժան, Լեւազէնպուրիտար էին լինելու, թուրք զինուորական վերնախաւից ջինդեանա, ցիղան, բուշ էին կոչուելու, իսկ այդպէս՝ պանդխտած հայ են, հեռաւոր հայրենիքի հօգու նրանցից բարոյականութեան ասպետներ է կոտում:

«Եթէ քո երկրում ամրոցներ կամ գիւղեր ունեն եւ նրանց տանուտէրը կամ իշխանն եւ, քեզ մի յանձնիր պաշտօնների ու հարստութեան երազներին կամ արքայական բարձր պարգեւներին դալթակղութեան, արքայի ոսկու դիմաց քո երկիրը մի ընձեռիր նրան եւ փութաբէր մի ստանձնիր արքայական տիրութիւնների կառավարումը՝ դրանք քո սահմաններից թէկուզ քառիցս արձակ լինեն: Եւ հակառակը, ինչքան էլ փութ ու անշնան լինի՝ կառուիր քո հայրենիքից, որ ինքնիշխան տիրութիւնների բարձրացնելով քեզ արքային մերձաւոր դարձնում, այլ ոչ թէ իջեցնում նրա թէ՛ կուղեւ հարուստ ծառաների ու ենթակաների դասու»: Յոյն զօրավարի այլ խրատն առաքուել է ի հարկէ այլ մարդկանց, բայց կործանուած ամրոցներ, ու խոնարհուած իշխանական գլուխների վրայով քո 11-րդ դարից հիմն փոխկանչէ մէջէ բոլորովին այլ մարդկանց հետ՝ պանդխտած Հայերի, ովքե՛

անուաններն անգամ չեն լսել Բագրատուն-
նիների, Արծրունիների կամ Կիլիկիան
Ռուբինեանների եւ չգիտեն էլ, որ իրենք
նրանց բեկորներն են, բայց իրենց վառ-
քը, աշխարհի հանդէպ իրենց կեցուած-
քը հայնք պատմութեան խրատն ընկալած
է՛րանքի պարզ հոգի :

Անտուսգն հետաքրքիր է, որ նրանք ոչ իրենք իրենց, ոչ էլ զեռ ողջ — առողջ պանդխտութիւնից անգամ ոսկով ու «խրատունքով» դարձած իրենց հայրերին ու պապերին տնտեսութեան իրաւունք չէին վերապահում, վաճառքի ու կտակի իրաւունք չէին տալիս, իրենց ոչ թէ տնատէր էին համարում, այլ անցեալի եւ դալիքի սերունդներից այդ տների վըրայ աշարուայ մէջ նշանակուած պահապան: Նրանք բազր բառի հաւ թէ ինչպէս են պատասխանում երբեմն «աքըրբացման», իրենց իրաւունքի վերահսկող հայրերին. «Ո՞վ էր հաճնիս ու ինչ նետես տունէն. տունը ինչէ՞ն քուկը կ'ըլլայ, մալերը, մուլքերը ինչէ՞ն քուկըը են, մեր պապերուն ով գիտէ քանի հարիւր տարի առաջուան մեր որ պապերը ձգած են մեզի, ստեղծ կ'ընես դուն վաստըկիս ես ու առեր ես»: Իսկ այնուամենայնիւ այդպէս վարուողից նրանք ամբողջ գիւղով, «երկրով», պանդխտանքի իրենց գաղութով երես էին դարձնում՝ որպէս կողոպտիչից, որ հայրերիցից՝ իրենցից, իրենց գալիք թոռներին ու վագուց անցած պապերից իրեն գողացել ու յանձնել է այլ տէրերից: Եւ հայեկի ու սուլթան միապետի եւ ապա

դաններ, ազգային — եկեղեցական մարմիններու ներկայացուցիչներ: Ճաշի ըստ ստանդարտի թե՛նէն ետք հանդիսութիւնը վարած է Կարապետ Հայթախեան: Գնահատմանը յուշատախտակներ տրուած են վարժարա նին բարերար վաճանկն եւ Ֆարաբի Յովնանեանի: Հանդէս եկած է Ճորճ Միքայիւեան, ուտի վրայ նուազելով հայկական մեղեդիներ: Փորձէսօր Ռիչըրտ Յովհաննէսեան չեչուր դրած է ամերիկեան արեւուն մէջ գոյութիւն ունեցող դպրոցներու ցանցը բազմացընելու անհրաժեշտութեան վրայ: Թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեան, անդադարձած է հայկական վարժարաններու կարեւորութեան, դրուատած մեծարեալ գոյգը՝ Տէր եւ Տիկին Վահագն Յովնանեանի ազգանուէր գործունէութիւնը եւ յիշած անունը՝ սրահին մէջէն պտուղ ուրիշ բարերարի մը, յանձնար Մոսկու Սուղամալեանի, որ 50 հազար տոկոս նուիրած է Նիւ — Փորքի Ս. Լուսաւորիչ ամէնօրեայ վարժարանին: Կարգացուած է Գարեգլին Բ. Կաթողիկոս կողմակը, որով բարերար գոյգը պարելուատրուած է «Իլիկեան Իշխան» չքանը — չանով: Հուսկ՝ շնորհակալութեան խօսք տրամադման ինչ վաճառն եւ Յատմիկ Յովնանեան:

ՎԻՍԷՆԹԻ ԼՈՓԷՍԻ (Արժանթին) աղ-
գային վարժարանի «Գ. Կարապետյան»
սրահին մէջ, Նոյեմբեր 2-ին, նշուած
Միաբ Մեծարեցի ծննդեան հարիւր-
ամեակը: Բազումը կատարած են Անի-
Սարգիսեան (հայերէն) եւ Ատրինէ Էօզ-
Քօշիկերեան (սպաներէն): Առանձին եւ
խմբային արտասանութիւններով աշու-
կերտներ ճաշակ մը տուած են Միաբ
Մեծարեցի բանաստեղծութեան: Փակ-
մակ իր խօսքին մէջ Թեմին առաջնորդը,
Գրիգորիս Նալկապուղոս Բունիաթեան, շեշ-
տած է Հայ դպրոցին եւ Հայ ուսուցչին
առաքելութիւնը:

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ Համազգայինի կազմակերպութեամբ, Հոկտեմբեր 17-ին, «Պազըրճեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայադիտական Ուսմանց Հիմնարկին նըւիրուած ձեռնարկ մը: Հիմնարկին մասին տեղեկութիւններ տուած է Խուման Գարուտ Մերտինեան, շնչատելով երիտասարդներով կազմուած ըլլալու անոր հանգամանքը: Յակոբ Կիւլլիւճեան հանգամանորէն անդրադարձած է հիմնարկի տարած աշխատանքներուն եւ աւելցուցած. «Մեր մշակութային միութիւններուն զօրծնէութիւնը խաչածնէւ էր, հեռու, Հիմնարկը կը նպաստակարգէ սպանիստ հաստակութեան ներկայացընել հայ մշակոյթի զանազան երեսները՝ մասնադիտական մօտեցումով, մեր ասիերուն վրայ զարկ տալու համար հայադիտութեան»: Ապա ցուցադրուած են լուսապատկերներ եւ համեայտեցումներ:

ԱՆԸՆԴԶԱՏ,
ԱՆՎԵՐՋ ՎԵՐԱԴԱՐՋ

ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

Պետականութիւնը կորցրած ազգի որ-
դինքն՝ նրանք իրենց չայրենիքը, երկի-
րը, պետականութիւնը իրենց համայնքի,
իրենց գիւղի մէջ էին տեսնում, տունը
կրօնը պետութիւնն էր, օտար բեռնակա-
յաններում ու շուկաներում նրանք ոտքի
տակ կորչում էին, բայց այն հեռու երկ-
րի տունը շէն էին պահում: Փաղաքի լո-
րենք մշակութեան տեղից գիւղում նրանք
մշակ էին վարձում, իրենք քաղաքի աղ-
բահաւած, ամբխադործ, արտաւապան՝ նը-
րանք աւելի ցած աշխատանքի էին, քան
գիւղի իրենց մշակը, նրանք թերեւս ա-
ւելի քիչ էին մասնատկում, քան վճարում
էին այդ մշակին՝ որ գիւղում իրենց
հողերը ցելում ու իրենց արտե-
րը հնձում էր, բայց ցելել էին տալիս,
բայց հնձել էին տալիս: Թերեւս նպատա-
կայարմար կը լինէր գերեզատումը քա-
ղէկ քաղաք, հողեկան ու մարմնաւոր տա-

«Թուրքիան թուրքերին» նշանակությամբ երկրում հայրենիքի եւ որդիներին այս կուռ միությունը պիտի ոչնչացուէր ի հարկէ ոչ «արքայական պարգէններին զայլ-թանկութեամբ» — հայրենի աները չիմ-բայց աւերելով եւ որդիներին զլուսնները քարոզելով միայն :

Հարուստ ու ազքատ բոլորը միատեղ,
բոլորը բոլորին ազգական ու բարեկամ՝
ամեն անգամ նրանք նաւահանգստային
որեւէ սրճարան էին հաւաքուում երկ-
րից եկողին դիմաւորելու եւ երկրի ղա-
րուցին ճանապարհելու: Եկողից հազար-
աւոր ու նամակ էին առնում, գնացողը
հետ հազար պատուիրան ու ապսպարանք
զրկում, Ծնորհալիներէից մէկնում էլ
մի երկու տող «Հայրեն» էր կանչում, ո-
րոնց սկիւնքը Միճուրին ոչ հին Անին է-
համարում, ոչ էլ հեղինակը Քուչակին -
այդ հարթէնքը դիւղի իրենց հարսնիկ-
ներէ հարմունցն էր:

Միլիպէտն աճաւ Գոռուռայցիների ալիքազողովը՝ Հանրաւանակոչութեամբ այդ հարկեանկցական միութիւնը, Պոլսի նաւահանդատումը ընդունելու եւ տասներեքամեակի Յակոբի եւ զուգէ՝ նոյն չղզեանաւով երկէր ծամբել նրա Մեկընդ պապին պապը եւ թոռը ալիքայն տեղները փոխեն, պապը զնացել է զբաղեցնելու զիւր տան տղամարդու տեղը եւ թոռը եկել կանգնելու հացթուխ հօր կողքին, ինչպէս ստալ՝ փոռը հայրուորդի են բանցըր ներու :

Այլի Տիկին Գեղանյա Պետրոսյան,
Պ. Անրի Պետրոսյան,
Պ. Ռոպէր Պետրոսյան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պետրոսյան,
Պ. Զաւէն Մելքոնեան,
Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Մելքոնեան

եւ զաւակները,
Այլի Տիկին Քրիսթին Համբարձումեան
եւ աղջիկը,

Այլի Տիկին Անգինէ Մելքոնեան
եւ զաւակները,

ինչպէս նաեւ Գրիգորեան, Ղազարեան,
Պատիւ, Թադէոսեան, Օհանեան, Տէրաշ-
եան ընտանիքները եւ բոլոր պարագանե-
րը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց
ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբոր եւ
աղջականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Մշեցի)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 26-ին,
76 տարեկանին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի,
երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 2, ժամը
10-30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս
Եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադր-
ուի տեղւոյն գերեզմանատունը, ամփոփ-
ւելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազը չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իրեն այլ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները
Տիկին Պետրոսեանի եւ ընտանիքին:

ԱԷՆ - ԹԷԹԷՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՅ

Դեկտեմբեր 7, Կիրակի, առաւօտեան
ժամը 10-30-ին, կը մատուցուի հանդի-
սաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱՔԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՍԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՅԱՆԴԵԱԸ

Théâtre Gymnase
(rue du Théâtre Français - Marseille 1er)

Մարտէլի Հայ Մշակոյթի Տան
Թատրալիստիք
կը ներկայացնէ՝

ԸՆԴՈՒՅՈՐԹԸ

ՅԱԿՈՐ ՊԱՐՈՆԵԱՆ-Ի 3 արար
Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 15-30ին
Մուտք՝ 60 ֆր.

- Տոմարում համար գիւմել՝
— MCA : 12-14, rue St.Bazile
13001 Marseille
— MILTON : 29, rue Colbert
13002 Marseille
— BOTIPOP : 129, rue de Rome
13006 Marseille
— ARARAT : Centre Commercial
Sodim — 13012 Marseille

Յրանսահայ Գրողներու Ընկերակ-
ցութիւնը զբաղան երեկոյթ մը կը
կազմակերպէ մասնակցութեամբ՝
Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան նախարար՝

ԲԱՓՓԻ-Ի

Մշակույթ 150-ամեակին
Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 5, ժամը 20-ին՝
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Կը նախադահէ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐՏԱՇԵԱՆ

Կը բանախօսէ Հայաստանի Գրողնե-
րու Միութեան նախագահ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին եւ հիւրա-
սիրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապույտ խաչի Իսի մասնաճիւղը, այ-
ցելութիւն մը կազմակերպած է հանգըստ-
եան տունները Մոնթրալի եւ Անտիլ:

Այս առթիւ օթօքառ մը վարձուած ըլ-
լարով՝ փափաքողները կրնան միանալ:
Մեկնում՝ Դեկտեմբեր 13-ին, Փրանս -
Լէզոն Պրան, ժամը 13-30-ին: Զնչապահ
ըլլալ:

Վերադարձ՝ ժամը 19-ին չուրջ:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻ

Կապույտ խաչի Պօմոնի Նայրի մասնա-
ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է
հետեւեալ նուէրները. - Պր. Գաղիքեանի
մահուան առթիւ Տիկին Ազարեան 300 ֆ.:
Էտկար Պոյաքեանի մահուան առթիւ. -
Պանէիս, Պոյաքեան եւ Երեմիանեան ըն-
տանիքներ 500, Տիկին Փերուզ Փափազ -
եանի մահուան առթիւ. - Թաքալեան
Նուարդ ընտանիք 200, Պէրպէրեան ընտ. -
200, Բիւզանդ Զորպաճեան 100 ֆ., Պր.
Աւետիսեան 50 ֆ.:

Տիրատուրեանի մկրտութեան առթիւ. -
Պր. Պաղտատար Տիրատուրեան 150 ֆ.:
Պր. Յովսէփ Օհանեանի մահուան առ-
թիւ՝ Պր. Տիրան Ներսէսեան 100 ֆր. Պր.
Միսաք Միսաքեան 100 ֆ.:

Պր. Ապաւեանի յիշատակին Արապեան
եւ Յակոբեան ընտ., Արապեան ընտ. 200,
Տիկին Ալիս Տադէսեան 100, Տէր եւ Տի-
կին Միսաքեան 100 ֆ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայրի մաս-
նաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւի-
րէ բոլոր ընկերակիցները Շաբաթ, Դեկ-
տեմբեր 6, ժամը 14-30-ին տեղւոյն եկե-
ղեցոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր ընկերակիցներուն ներկայութիւնը
խիստ փափաքելի է:

ՓԱՐԶԱՆՑ ՏԻՆԱՆՑ ՄԻՌԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՐԵԱՆ ՄԱՐՄԵՐ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՅԱՆԴԵԱԸ

Նախադահութեամբ՝
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆ-Ի

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 17-էն կէս զիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V
avenue George V, Paris 8^e

avec la participation
de l'Orchestre GAIDZAG'S
du TRIO PEHLIVANIAN
et du groupe de danses
AKHTAMAR

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
47 - 63 - 38 - 54 քիւիմ:

Մուտք՝ 50 ֆ.

Ուսանողներուն՝ կէս զիմ

JOUR DE L'AN ET NOËL ARMÉNIEN EN ARMÉNIE

du 27 Décembre 1986
au 09 Janvier 1987

Lic. A. 1037

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOIRS

31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Jacques CHELEKIAN
VOCA TOURS

10, ave. du Prado
13006 MARSEILLE
Tél. 91 - 37 - 58 - 58

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻ

Կապույտ խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը
շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ
նուիրատուութիւնները Նոյեմբեր 9-ին՝
հոգեճաշի առթիւ. -

Տէր եւ Տիկին Զապուհեան 250, Տիկին
Արմենուհի Ալթունեան 200, Տիկին Աննիկ
Արաւահեան 100, Տէր եւ Տիկին Սար-
գիս Մուրատեան 150, Պր. Զորաբաշ-
եան 200, Տէր եւ Տիկին Գեորգ Պատմա-
ճեան 100, Տիկին Պերճուհի Պաղտատ -
եան 100, Տիկին Զարուհի Քէչիշեան 200,
Տիկին Ասողիկ Մուրաֆեան 100, Տիկին
Մարիճա Պետիկեան 50, բժշկուհի Թիւ-
եան 1000 ֆ., Պր. Անանիկ Անանեան
100, Տէր եւ Տիկին Մատիլեան 150 ֆ.,
Տիկին Սոնա Երամեան 250, Պր. Տիգրան
Զէրշեան 100, Պր. Սարգիս Էֆրանեան
100, Տէր եւ Տիկին Մարտէլ Փափազեան
100, Տէր եւ Տիկին Րիշար Անանեան 200,
Տէր եւ Տիկին Յովհ. Պատմեան 150 ֆ.,
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 100,
Տէր եւ Տիկին Արթո Գուլումճեան 200,
Պր. Կարապետ Փափազեան 100, Տիկին
Արշալոյս Սարգսեան 100, Տիկին Էլիզ
Մուսայեան 100, Տիկին Սահակեան 100,
Տիկին Մարի Ժան խաչատուրեան 250 ֆ.
Երանգի հաշատուրեանի մահուան առ-
թիւ:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻ

Տէսին Եկեղեցոյ վարչութիւնը իր
մասնաւոր շնորհակալութիւնները կը
յայտնէ, չընանիս առաջնորդ Նորվան Ե-
պիսկոպոս Զաքարեանի, Պր. Գեղամ Տա-
պաղեանի եւ Պր. Գրիգոր Պապիկեանի
յուզարկաւորութեանց առթիւ:

Պր. Գեղամ Տապաղեանի յուզարկա-
ւորութեան առթիւ Եկեղեցոյս պայծա-
ռութեան համար եղած են հետեւեալ նը-
ւէրներ. - Այլի Տիկին Ժինէթ Տապաղեան
1200 ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժան Կրտ 1000,
Պր. ճիւղարայէլ Պահատուրեան 500 ֆ.,
Օհանեան ընտանիք 500 ֆ., Տէր եւ Տիկին
Ժիրայր Պատմեան 100 ֆ.:

Պր. Գրիգոր Պապիկեանի յուզարկա-
ւորութեան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Յարութիւն
Յովհաննէսեան 1000 ֆ., Այլի Տի-
կին Արփինէ Փափազեան 500 ֆ., Տէր եւ
Տիկին Ժազ Թօրանեան 500 ֆ., Տէր -
Սահակեան ընտանիք 500 ֆ., Օրբորդ Տ.
Տէր - Պաղտատարեան 450 ֆ., Պր. Սար-
գիս Յովհաննէսեան 200 ֆ., Այլի Տիկին
Հայկունի Ազատեան 100 ֆ., Այլի Տիկին
Տիրուհի Կէլիշեան 100 ֆ.:

Այլի Տիկին Մաքրուհի Մատոսեանի յու-
զարկաւորութեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին
Ժազ Ամուսեան 200 ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԱՐՏԻՅԱՆ. - Գարուն երգչախումբին
համերգներ եւ տարեկարճ՝
Մարտ 15 եւ 29

Fonds A.R.A.M

NOUVEL AN A BELLEFONTAINE

UN SEJOUR D'HIVER EST ORGANISE A BELLEFONTAINE
DANS LES LOCAUX DE LA CROIX BLEUE
DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

— FRAIS DE PARTICIPATION : 1200 F / personne pour le séjour
complet

- + Pour les enfants accompagnés, âgés de 2 à 8 ans : 400 F
- + Pour les enfants accompagnés, âgés de 9 à 14 ans : 600 F.
- + De 14 à 18 ans accompagnés : 1200 F.

Pour les personnes désirant séjourner quelques jours, les frais de par-
ticipation seront de :

- 150 F. d'inscription
- 125 F. par jour
- 50 F. supplément réveillon.

— VENEZ NOMBREUX —

Pour tous renseignements :

OHAN : Tél. : 46 - 64 - 93 - 23 entre 19h et 21h

ԱՅՍՈՐ ԴԵՌ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ ՈՒՆԻՐՆԵՐ

Ձկայ աշխարհի անկիւն մը ուր հայ անճառ մը չգտնուի: Այս աշխարհասփիւռ յրուսիսը պարտադրուեցաւ Հայուն: Ինք չըմտեց: Այլ ենթարկուեցաւ դառն ճակատագրի մը հարուածին: Ասիկա ինքնաբերական ճակատագրով մը չէ այսօրուան ոչ նախնիների մեր վիճակին եւ ոչ ալ պատճառ մեր բոլոր ցաւերուն:

Հատուածական խմբումները հայ ժողովուրդին, որ հայրենիքէն դուրս կը դռնընկէ, կը քնորոշենք ընդհանրապէս դադուր լի միջավայրի մէջ, առանց մասնաւոր զանազանութեան մը: Եւ սակայն իմաստի նորը տարբերութիւն կայ դադուր եւ փիւռք դադաւարներուն մէջ:

Գաղութ պէտք է կոչել հատուածներու այն խմբաւորումները ուր ազգային կեանքը բնականոն ընթացք մը ունի, ուր ազգային կեանքը ամէն տեղ է՝ թատրոն, խմբիկ, դպրոց, եկեղեցի, դրականութիւն... Ուր ազգային կեանքը տունեան մէջ է, փողոցին մէջ է, սրահներուն մէջ է: Այլապէս լիակատար վտանգ է, որովհետեւ տեղական օրէնքներուն ենթարկուելով հանդերձ կ'ապրի միացեալ կեանք մը, կը պահպանէ ու կը զարգացնէ իր ազգային գոյնը, առանց զայն կորսնցնելու: Գոյնը մտահոգութեան եւ վախի: Ժողովուրդը կը ստեղծէ, կ'արտադրէ ու կը ապուշ բոլոր մարդերուն մէջ:

Այսպէս եղած է, հին ատեն, Թիֆլիսի եւ Պոլսոյ հայութիւնը, Իզմիրի հայութիւնը եւ այսպէս էր, մեզի աւելի մօտ, Եփեսոսի, Սուրբիոյ, Լիբանանի եւ Պարսկաստանի ստուար հայութիւնը: Այս պատմական մեծ եւ կազմակերպուած գաղութները չունէին այն տաղանդեղութիւնը, որ ուրիշ գոտիներու մէջ զոտնընկէ հայութիւնը ունէր: Այս վերջինին է որ կը կազմէ Սփիւռքը: Հին, Հայր հսկայական կեդրոններուն մէջ ցրուած, չունի խմբական եւ կազմակերպուած կեանք: Ինք կը պահպանէ անհրաժեշտ կառոյցները: Եւրոպայի մեծ մայրաքաղաքներուն եւ ամերիկեան անճարածիր տարածութիւններուն մէջ ապրող հայութիւնը թափաքուած է ու կը կրէ հրապոյրը, փայլը եւրոպական եւ ամերիկեան քաղաքակրթութեան: Յանցի մը մէջ բռնուած է: Անաւարտ, աշխատանքի վտանգն ու լիակատար մեր վերջին չոր կորուստներն են եւ որոնց ապագան մոռալ է, եթէ զեռ ապագայ մը ունին:

Վարուց պատմութեան անցած է հայկական Պոլսի ու Թիֆլիսի: Իզմիրը այլ եւս մեր յիշողութիւններուն մէջ տեղ կը զբաւէ առաւելաբար իր վիթխարի հրդեհով: Եփեսոսը եւ Սուրբիոն յիշատակներ են միայն ուր կը մնան թերեւս մեկուկուսացած մասունքներ: Իսկ Լիբանանն ու Պարսկաստանը մեր վերջին չոր կորուստներն են եւ որոնց ապագան մոռալ է, եթէ զեռ ապագայ մը ունին:

Ուստի, այսօր դեռ գաղութներ ունի՞ր: Ոչ, այսօր բոլորովին Սփիւռք ենք: Այս մեծագոյնը Սփիւռքը ամէն կողմէն չոր կ'առնէ ու պիտի առնէ, եթէ զեկը շտամբներն նոր գաղութներ:

Այս կացութիւնն ալ նոր չէ: Իր երեք հազար տարուան պատմութեան մէջ, հայը շատ յաճախ տեղ մը չի մնաց, չենցուցած, ծաղկեցուցած եւ ապա լքած ու ցրուած է: Գացած այլ վայրերու մէջ եւ դարձեալ վերսկսած իր աշխատանքը եւ յաղորդած: Այս անգամ եւս ինչո՞ւ չյաջողինք:

ՕՐՈՒՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ
Օ Ռ Ս Է

ԳԱՂԱՓԱՐՆ ՈՒՆԵՑԱԻ՝ ՓՈՄՓԻՏՈՒՆԱՐԱՆ
ՆԱԽԱԶԵՌՆԵՑ՝ ԺԻՍԲԱՐ
ՎԵՐԶԱՑՆԵԼ ՏՈՒԱԻ՝ ՄԻԹԵՐԱՆ

ԲԱՑՈՒՄՆ ԱՆ ԿԱՏԱՐՈՒՆԵՑԱԻ
ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՄԹՆՈՂՈՐՏԻ ՄԸ ՄԷՋ

Նախագահ Միթերան հրաւիրած էր նախկին նախագահը՝ Ժիսբար տէսթէն, ինչպէս նաեւ ուրիշ նախկին նախագահի մը այլին՝ Տիկին Փոմփիտուն, բացումը կատարելու համար արուեստներու նուիրուած մեծագոյն թանգարանին՝ Օստէ: 45 հազար քառակուսի մետրի վրայ տարածուած, 19-րդ դարուն նուիրուած, արուեստի այս նոր տաճարը 2300 իւզաների կը պարունակէ, 250 փափուկ, 1500 արձանագործութիւն, 1100 զանազան առարկաներ եւ 13 հազար լուսանկար: Թանգարանին պարփակած շէնքն է՝ 1848-էն 1914, կան տպաւորապաշտութեան զրուցողները, նոր տպաւորապաշտութեան գործերը, բայց նաեւ ակադեմիական արուեստը:

Նախագահ Փոմփիտուն գաղափարն ունեցած էր թանգարանի վերածել այս հին, անպէտ կայարանը, Նախագահ Ժիսբար շարունակած էր ծրագրերը գործադրելու: Համակցութեան խորհրդանշական իրադրո՞ւմ մը եւ ինչպէս կը շեշտէ Նախագահ Միթերան՝ «Գեղարվեստական շարունակականութեան գեղեցիկ օրինակ մը»:

Երկուշաբթի, Գեկտեմբեր 1, նախքան պաշտօնական բացումը, Միթերան զրոյց մը կ'ունենար Իզ Մուրուզիի հետ եւ կը պարզէր իր ճաշակներն ու ըմբռնումները: Ժիսբարը հարուստ դար մըն է, վերելք վայրումներու դար մը:

Ժամը 15-30-ին, բացման արարողութեան զուգընթաց, ուսանողները կը փորձեն յառաջանալ, բայց ապահովութեան ուժերը արգելք կ'ըլլան, միջադէպ չի պատահիր: Նախագահներուն կողքին են Շիրաք, բայց նաեւ այլ նախկիններ ինչպէս՝ Ժաք Լանկ, Մորուա, Բիլէս եւայլն, եւայլն:

Միթերան կը խոստովանի թէ Մանէ իր նախնորաններէն մէկն է, բայց եթէ միայն մէկ պատասախ ընարութիւնն ունենար Մոնէի «Սէն - Լազար կայարանը» կ'առնէր, երկրորդի մը պարագային՝ Վան - Կոկի «Առլի ննջատեղի»:

Թանգարանը հանրութեան առջեւ դռները կը բանայ Գեկտեմբեր 9-էն սկսեալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Հին ԳԵՒԼԹԻ ՕՐ, ուսանողները վրձնած են իրենց ցոյցն ընել, որովհետեւ լուսարար չեն դրներ Շիրաքի հանդար - տեցուցիչ կամ լուսարարին խօսքերը: Գաւառէն ալ պիտի հասնին Փարիզ: Պատկերը, սակայն չատ յստակ չէ, որովհետեւ Շիրաքի երոթէն ետք, նոյն եռանդը չկայ ամէն կողմ: Տեղ - տեղ գործադուրը դադրած է եւ ոմանք կը նախընտրեն աշխատել: Ուրիշներ վճռած են տեղի չտալ,

ՖՈՒԹԳՈՂ
ՖԱՆՏԱՑԻ ԲԱԺԱԿ
ԼԻՈՆ - ՏԷՄԻՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Շարաթ իրիկուն, Աննրսի մէջ, Հ. Մ. Բ. Մ. Լիոն - Տէմին հրաժեշտ տուաւ Ֆրանսայի բաժակին (6-րդ շրջան): Իր մրցակիցը, դասակարգային հաշուով, երկու աստիճան վեր էր: Լիոն - Տէմին հաւասար խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ: Պարտուեցաւ նուագադոյն տարբերութեամբ, զերոյի դէմ մէկ, ան ալ արդիւնք փէնալթիի մը, առաջին կիսախաղին իսկ, 10-րդ վայրկեանին:

մինչեւ որ օրինադիւր մէջտեղէն չվերնայ:

ԹՈՒՐԿԻՅԱՆ «Հիւր դեմոկրատ» կուսակցութիւնը կուսակցապէս Մ. Եազարի գլխաւորութեամբ դուժարուած ընդհանուր ժողովի մը ընթացքին որոշած է միանալ Թ. Էօզալի գլխաւորած «Անաւաթիւն» կուսակցութեան: Այս որոշումով աւելի կը զօրանայ Էօզալի դերը Ազգ. Մեծ ժողովին մէջ:

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆԻ (Վառ) քաղաքապետարանը մեծամասնութեան ձեռքը մնաց, ձախի պարզած պառակտումին պատճառաւ: Արդարեւ ձախեցու համեմատութիւնը աւելի մեծ է ձախին մօտ (41% յաւելալ 11-17), բայց երկրորդ շրջանին, ընկերվարական երկու ցանկերու գլխաւորութիւնը առիթ տուաւ որ ալը յաղթէ 47.82% ստանալով: Զանազան աջերու դուրսը ներկայացող Փիլիքի - նախկին ընկերվարական - չվայելեց Ազգ. ձախաւ ձախները: Գոտարութիւնները նոր կը սկսին յաղթականներուն համար:

ՀՈՒԱՆՏԱՅԷՆԻ խումբ մը թուրք բանւորներ, Գեկտեմբեր 1, Երկուշաբթի օր փորձած են առանց գերմանական վիզա ունենալու այս երկիրը մտնել: Իրենց ցոյցը բողոք մըն է Հասարակաց Երկրի երկիրներուն եւ Թուրքիոյ միջեւ 1963-ին ստորագրուած որոշումի մը դէմ, որ 1986, Գեկտեմբեր 1-էն սկսեալ ազատ շրջադայութեան իրաւունք պիտի տար Եւրոպայի թուրք բանուորներուն, ու չի կիրարկուի: Գերման Թուրքիոյ միջեւ 1986, Գեկտեմբեր 1-էն սկսեալ ազատ շրջադայութեան իրաւունք պիտի տար Եւրոպայի թուրք բանուորներուն, ու չի կիրարկուի: Գերման Թուրքիոյ միջեւ 1986, Գեկտեմբեր 1-էն սկսեալ ազատ շրջադայութեան իրաւունք պիտի տար Եւրոպայի թուրք բանուորներուն, ու չի կիրարկուի: Գերման Թուրքիոյ միջեւ 1986, Գեկտեմբեր 1-էն սկսեալ ազատ շրջադայութեան իրաւունք պիտի տար Եւրոպայի թուրք բանուորներուն, ու չի կիրարկուի:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՅԱՆ ձորձ Ե. Թագաւորին մահուան պարագաներուն չուրջ, յայտնութիւններ կան վերջերս լոյս տեսած հատորի մը մէջ, զոր ստորագրած է իր բժիշկը՝ Լորտ Տաուսըն: Ասոր հետեւանքն է որոշ յուզում մը պատմաբան - ներու եւ բժշկական շրջանակներու մօտ: Յայտնութիւնն այն է, որ բժիշկը արաքացուցած է վախճանը, երբ մահաբանի մէջ էր արքան եւ Մարի Թագուհին եւ դաւաղը (ապագայ) խոտար Ը.) ըսած են թէ չեն ուզեր որ կեանքը աւելորդ տեղը երկարաձգուի, քանի որ վախճանը անխուսափելի է: Բժիշկը կը զրէ իր նոթերուն մէջ, թէ կ'որոշէ մորֆինի 2 զեղաչափ սրահել արքային, 1936 Յունուար 20, Ժամը 23-ին, այսինքն կ'աւելցնէ. - «յարմար ատեն մը, որ պէտքի կարելի ըլլայ մահը ծանուցանել առաւօտեան թերթերով, աւելի յարմար քան երկնայեան թերթերը նման լուրերու համար»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ
ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՆՈՅՏԵՐԵՐ 18 - 27)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԽԱՉԳԱՐԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկը լոյս ընծայած է «Միջնադարեան Հայաստանի յուշարձանները. 9 - 13-րդ դարերի խաչքարեր» գիրքը: Հարիւրաւոր լուսանկարներով պատկերազարդուած աշխատութեան մէջ ընկալուած են խաչքարերու ծագման ու զարգացման պատմութիւնը, անոնց դեզարուեստական յատկանիշները եւ կիրառական նշանակութիւնը: Հեղինակները օգտագործած են միջնադարեան պատմիչներու տեղեկութիւններ, վիճակագրութիւններ, գիտական ֆոնտերէն առնուած քննարկներ եւ այլ նիւթեր: Գիրքը առաջին անգամ կը ներկայացնէ խաչքարերու ամբողջական այլադասարանութիւնը: խաչքարերը ամէնէն տարածուած յուշարձաններն են Հայաստանի մէջ: Հետաքրքրական է, որ Հայաստանի տարածքին գոյութիւն ունեցող խաչքարերը (քանի մը հազար) իրարու չեն նմանիր իրենց նախընտրով, ինչ որ կը վկայէ առանց հեղինակներու վարպետութեան մասին:

«ՊԱՅԱԶԷՏԻ ՀԵՐՈՍ»ԻՆ
ՅՈՐԵՆԵԱՆԸ

Վրաստանի գրական շրջանակները նշած են վրաց ռոմանթիզմի հիմնադիր, անուանի բանաստեղծ եւ պետական դէմք Ալեքսանդր Ժամապաձէի ծննդեան 200-ամեակը: Ծնած 1786-ին՝ Պետերբուրգ, Ալեքսանդր Ժամապաձէ զաւակն է վրաց Հերակլ Բ. Թագաւորի գեապան Գարսեան Ժամապաձէի: Պատանին մեծցած է ռուսաց արքունիքին մէջ եւ լաւ կրթութիւն ստացած: Կը տիրապետէր եւրոպական եւ արեւելեան կարգ մը լեզուներու: Դառնալով զինուորական, Ժամապաձէ կարճ ժամանակուան մէջ երեւան կը հանէ իր փայլուն ունակութիւնները: Ռուս - պարսկական պատերազմին, 1827-ին, անոր գլխաւորած զօրքերը զբաւած են Թաւրիզը. չորս տարի ետք ան նշանակուած է հայկական մարզի վարչապետ: Ալեքսանդր Ժամապաձէ կը կրէ նաեւ «Պայազէտի հերոս» տիտղոսը, որուն արժանացած է ռուս - թրքական պատերազմի ատեն, երբ իր փոքրաթիւ ջոկատով ազատագրած է Պայազէտ քաղաքը եւ անոր շրջակայ բերդերը: Ժամապաձէ զբաւած է նաեւ բանաստեղծութիւններ, որոնց մէջ յատուկ տեղ ունի «Գողգա» պոէմը Սեանայ լիճի մասին:

ԿՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԻ ... ԾԻԾԱՂԸ

Արեւմտեան Պեռլինի համալսարանի կենսաբանութեան դասախօս Քարսթէն Նիմից կը գրադի ... ծիծաղի ուսումնասիրութեամբ: Նկարելով ծիծաղող մարդիկ եւ ընդհանրացնելով իր տեսակին մէջ եզակի փնտռութիւն արդիւնքները, ան յանգած է հետաքրքրական եզրակացութեան: Պարզուած է, որ մարդուն համար ծիծաղը զրուցակիցին ուղղուած իրատեսակ լեզու է, որ հանգամանքներու եւ արամբանութեան համեմատ կ'ըլլայ բնական, համակարգի յաւանքացնող, անբնական, հաճկատար, պաղ եւայլն: Պարզուած է նաեւ, որ ծիծաղը մեծ մասամբ կը տեւէ 5 - 7 երկվայր-

(Շար.ը Դ. Էջ)

ՏԿԱՐՆԵՐՈՒ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ

Նոր կամ հին, ոչ մէկ քարտէսի վրայ կարելի է սահմանները ճշգրէլ «Պաղեստին»։ Կոչուած երկրի մը. եւ սակայն ներկայիս աշխարհի վրայ 4.5 միլիոն մարդ իրենք զիրենք «Պաղեստինցի» կը կոչեն։

Աշխարհագրականօրէն Պաղեստին կը գտնուի Լիբանանի, Սուրիոյ անապատին, եւ Միջերկրականի միջեւ։ Աստուածաշունչի մէջ գոյութիւն չունի «Պաղեստին» բառը, այլ կը խօսուի «Կանանու երկիր»ի մասին։

Հրեաներու «Երկիր անտեաց» դալէն առաջ հոն կը բնակէր հնդեւրոպացի ցեղախումբ մը՝ Փղշտացիները։ Աստուածաշունչը կը պատմէ երկու դար տեւած պատերազմներ անոնց ու Հրեաներուն միջեւ։ Տեղացիները պարտութեան կը մատնեն Հրեաները, սակայն սպա Դաւիթ կը հպատակեցնէ զիրենք ու կ'անհետին Ք. Ա. Ը. դարին։

Իսկ այդ շրջանը մաս կը կազմէ ասորական ու պարսկական կայսրութիւններուն։

«Պաղեստին» անունը, որ կ'ակնարկէ երկրին նախկին բնակիչներուն, Հռոմէացիներու կողմէ ընդհանրացուած է։ Ժամանակակից հրեայ պատմաբաններու համաձայն այս անունը վերամկրտութիւն մըն է Հրէաստան անունին։

Յ. Ք. Բ. կամ Գ. դարերէն սկսեալ այլեւս չի խօսուիր Հրէաստանի մասին, այլ՝ Պաղեստինի։ Հրեաները կը գաղթեն աւելի հիւրընկալ ափեր, մինչ հեթանոս ցեղախումբեր (հռոմէացի կամ արաբ) հոն կը հաստատուին հետզհետէ։

Իսկ ներկայ օրերու Պաղեստինցիները Արաբներ են, սերած են այն ժողովուրդէն, որ 636-ին եկաւ գրաւել Պաղեստինը։ Այս երկիրը 1516-ին մաս կազմեց Օսմանեան կայսրութեան. սպա 1917 - 18-ին մտաւ բրիտանական հովանաւորութեան տակ, մինչեւ որ 1948-ին բաժնուեցաւ Իսրայէլի եւ Յորդանանի միջեւ։ Այսպէսով Պաղեստինի Արաբները՝ Պաղեստինցիները, երբեք հայրենիք չունեցան։

Հրեաները Հրէաստանէն հեռացան հռոմէական շրջանին ու ցրուեցան աշխարհի ամէն կողմը, տարածուեց Սփիւռք մը կազմելով։ 1800-ին, Պաղեստինի մէջ 7 հազար Հրեաներ կային, 270 հազար Արաբներու փոխարէն։ ԺԹ. դարուն սիռնական շարժումին սկիզբ կը դրուի, ինչ որ կ'աշխուժանայ 1918-ին ետք, երբ Մեծն - Բրիտանիա պաշտօնապէս կ'որոշէ ազգային բոյն մը հիմնել Հրեաներու համար, Պաղեստինի մէջ։ Երկիրը ընդարձակ չէր ու Հրեաները ի վնաս Պաղեստինցիներու, կը տեղաբնակուէին հոն. ինչ որ ծայր տուաւ ցեղային, կրօնական, տնտեսական բախումի մը։ 1935-ին Պաղեստինի բնակչութեան 25% կը կազմէին Հրեաները։ Այս գաղթը պատերազմական ու ահաբեկչական կլիմայի մը մէջ շարունակուեցաւ մինչեւ 1948, Իսրայէլի Պետութեան կազմութիւնը։

Իսրայէլ - արաբ բախումը կը տեւէ 40 տարիէ ի վեր. Պաղեստինցիները, ոչ մէկ քաղաքական իրաւունք ունին զիրենք ընդունող երկիրներուն մէջ։ Ամէն տեղ հակոորութեան ենթակայ են, կը լրտեսուին, մեկնուածքն են ապստամբներու ճամբարներու մէջ։

«Ի՞նչ է Պաղեստինցի մը» հարց կուտար Կոլտա Մէյը, իր վարչապետութեան շրջանին. «Վտանգաւոր անբաղձի մը» պատասխանեցին արաբական Պետութիւններու կառավարութիւնները, իսկ «ապագայ ահաբեկիչ մը» կ'ուզեն պատասխանել Արեւմուտեցիները։

Այս ժողովուրդին տխուր կացութիւնը աւելի զիւրին կ'ըլլայ հասկնալ, երբ նրկատի ունենանք հետեւեալ իրողութիւնը. ան սկսածայ զոհն է պատմական երկու անարդարութիւններու. հակասեմականութեան, եւ մեծ ուժերու քաղաքականութեան։

Արաբ աշխարհին նեցուկով Պաղեստինցիները պայքար բացած են Իսրայէլի դէմ. ունին կարգ մը կազմակերպութիւններ, որոնցմէ ամէնէն կարեւորն ու ծա-

նօթն է ՊԱԿ-ը (Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպութիւնը)։ Հիմնուած է 1964, Մայիս 28-ին, եւ նոյն տարին իսկ ՄԱԿ-ի կողմէ ճանաչուած դոմէն է, որպէս Պաղեստինցիներու ներկայացուցիչ մարմին։ Կան տակաւին՝ Գաթա, Պաղեստինի ազատագրման ժողովրդական ճակատը, Պաղեստինի ազատագրման ժողովրդական ճակատը, եւայլն։

×

ՊԱԿ-Ի ՊԱՅՔԱՐԸ

1968-ի պաղեստինեան սահմանադրութիւնը 21 յօդուածներ ունի. հոն կ'ըսուի, թէ պաղեստինցի ժողովուրդը մաս կը կազմէ արաբ ազգին, Պաղեստին անրաժանի երկրամաս մըն է եւ Պաղեստինցիները քաղաքացիներ են, որոնք Պաղեստին կը բնակին մնայուն կերպով, 1947-էն ի վեր։

×

Իսրայէլեան Պետութեան վերջնական սահմանները ճշգրտեցան 1949-ին. այդ թուականէն ետք 1967-ին Իսրայէլ գրաւեց Կազմը, Այսրոդդանանը եւ արեւելեան - Երուսաղէմը։ Նպատակը անկասկածաւ աւելի ընդարձակ հողամասի մը կը պատկերէր, սակայն ՄԱԿ-ի ապահովութեան խորհուրդը ընդդիմացաւ, պահանջելով որ Իսրայէլ քաշուի գրաւեալ շրջաններէն։

Քիփուրի պատերազմէն ետք ուժերու հասարակաշարութիւնը փոխուեցաւ. Արաֆատ ընդունուեցաւ ՄԱԿ-ի կողմէ, եւ ՄԱԿ-ի մէջ Պաղեստինի տրուեցաւ դիտարկողի մնայուն իրավիճակ, նաեւ կազմակերպութիւնը ճանչցաւ Պաղեստինցիներու անկախութեան իրաւունքը։ Այսօր Պաղեստինցիներու մէջ կայ չափաւոր հոսանք մը, որ պատրաստ է ճանչնալու Իսրայէլի Պետութիւնը, այն պայմանով որ ան քաշուի գրաւեալ հողերէն. կան նաեւ արմատականներ, որոնք կ'ուզեն պայքար մղել մինչեւ վերջը։

×

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Պաղեստինցի մարտիկները (Ֆէտայի) ղէնքի կը դիմեն զանազան միջոցներով. տեղական ահաբեկչութիւն, միջազգային ահաբեկչութիւն, իսրայէլեան հողին վրայ համազէններու գործողութիւններ եւայլն։

Ահաբեկչական գործողութիւնները կը շարունակուին քսան տարիէ ի վեր. սուսառնակի առեւանգում, մահափորձեր, սպառնալ առնել, սպանութիւն, օդահանութիւն, հանրային վայրեր պայթածոտմբեր... Ծանօթ է, որ չուշտաւ Իսրայէլի փոխադարձութիւնը, որուն զոհը կը դառնան Պաղեստինցիներ ու Լիբանանցիներ, որոնք ապստամբ կուտային առաջիններուն։

Իսկ Մերձատը - Արեւելի արաբական երկրները ապստամբ ֆետայիները բախում կ'ունենային տեղական ուժերու հետ։

Լիբանանի մէջ գործելու մեծ ապստութիւն կը վայելէին անոնք, ուր կը ներկայացնէին 450 հազարի թիւ մը։ Ասկէ զիւրին է հասկնալ, թէ ինչու Իսրայէլ բուռն յարձակումներ կը գործէ Լիբանանի վրայ։

Լիբանանի պատերազմը սկսաւ Պաղեստինցիներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ ծանր միջադէպէ մը ետք։ Ֆէտայիներ կարելուր դեր մը խաղացին հոն. պարտութեան մատնելէ ետք լիբանանեան կանոնաւոր զօրքը, միացան տիրողինէրու, քաթայէպներու (քրիստոնեայ Գա-

ՆԻՍ-Ի ՄԷՋ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ ԲԱՆԱԽՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԻՍ. - Հայ ժողովուրդը ունեցած է ազգային ինքնատիպ երաժշտութիւն մը եւ ինչպէ՞ս զարգացուցած է զայն։ Հարցում, որուն ջանաց պատասխանել Տիգրին Լիլի Ապրիեան բանախօսութեան մը ընթացքին, որ կազմակերպուած էր Նիսի Հայ Մշակութային Միութեան կողմէ, Նոյեմբեր 21-ին, մեր եկեղեցիին Օշական սրահին մէջ։

Բանախօսութեան նիւթը սահմանուած էր իբր «Ակնարկ մը հայ երաժշտութեան ծագման եւ զարգացման ուղիներուն վերայ», ուղի որ կ'ընդգրկէ առնուազն երկու հազարամեակ։ Ժխտելով այն վարկածը ըստ որում հայ երաժշտութիւնը կրնայ մասնակի մէկ ճիւղը եղած ըլլալ արեւելեան երաժշտութեան, բանախօսը ընդդէմէ թէ հեթանոսական շրջաններու իսկ հայ ժողովուրդը ունեցած է իր ինքնուրոյն երաժշտութիւնը, որուն հնա - դոյն արձագանգները կը գտնենք պատմահայր Խորենացիի եւ այլ պատմադիրներու մօտ, եւ նիւթական ապացոյցներն ալ՝ հնօրեայ քանդակներու եւ շիրմաքարերու վրայ, երաժիշտներու եւ երաժշտական գործիքներու ձեւին տակ։ Յիշեց Գուսան երգիչներու դերը եւ մեր հին շարականները, որոնցմէ շատեր իրենց ծագումը կը գտնեն հեթանոսական շրջանի պաշտամունքներուն մէջ, նկատելով որ քրիստոնէութիւնը թէեւ քանդեց մեհեաններն ու արձանագործութիւնները, բայց ժողովուրդին հաւաքական յիշողութեան չկրնար լոյս տալ ջնջել հին հատապիղքները, զանոնք պատշաճեցուց նոր կրօնքին, ինչպէ՞ս լոյսի պաշտամունքը, Նաւասարդի ու Վարդավառի տօները, եւայլն։

Բանախօսը ապա բացատրեց թէ քրիստոնէութեան սկզբնական շրջանէն իսկ հայ հոգեւոր երաժշտութիւնը զարգացաւ մեծ թափով, միւս արուեստներուն դուզահետ, զարգացում, որուն մէջ իրենց մասնակցութիւնը բերին կին երաժիշտներ եւ երգահաններ ալ, որոնք իրենց արուեստը ի գործ կը դնէին վարագոյրի մը ետեւէն երգելով, նուազելով կամ ուսուցանելով։ Եւ չուտով ստեղծուեցաւ շարականներու, տաղերու ու զանաձերու անհաւատալի կերպով ճոխ հարստութիւն մը, որուն նմանը քեզ ժողովուրդներ ունին։

Յետոյ եկան միջնադարեան աշուղները, որոնք յորինեցին անհամար երգեր ժողովրդական բարբառով, եւ զորեցին դիւղէ դիւղ, քաղաքէ քաղաք շրջելով զերգ քրտապատուր։ Ֆրիկ, Գուշակ, Ն. Յովնաթան, Սայաթ - Նովա, եւայլն,

լոնթը) դէմ կոտուելու համար։ Ապա Դաւառիկոս զօրավիդ կանգնեցաւ Պաղեստինցիներու, հարաւի քրիստոնեաներուն դէմ, մինչ սուրբացի գործակալներ կը սպաննէին տիրող պարագլուխ Ճումայլաթը (1977)։ Այդ միջոցին Իսրայէլ կը միջամտէր պատե - րազմին, իբրեւ թէ օգնելու համար քրիստոնեաներու, մինչ իսկական նպատակը Պաղեստինցիները վտարել էր։ Լիբանանի ներխուժումը վերջացաւ Սապրա եւ Շաթիլայի արեւմտի շարքերով (1982)։

Պաղեստինցիներու պատերազմը վերջացած չէ անշուշտ, սակայն այնպէս կը թուի, թէ կորսուած պայքար մըն է ան, թէ՛ Սուրիոյ, թէ՛ Իսրայէլի դէմ։ ՊԱԿ 80 հազար զոհ տուած է Լիբանանի մէջ 1982 - 1983 շրջանին։ Կան տակաւին քաղաքական այլախոհներ, որոնց ամէնէն կարկառուն դէմքն է Ապու Նիտայ. անոնք կը մեղադրեն Արաֆատի նոր ռազմավա - րութեան չափաւոր նկարագիրը։

Պաղեստինի հարցին լուծումին համար չորս հիմնական կէտեր նկատի կ'առնուին առաջարկուած տարազնեւորում մէջ. - Ա) Իսրայէլի ճանաչումը, Բ) Երուսաղէմը, Գ) Սինան, Դ) Գրաւեալ հողամասերը։

Թ. Ա. Թ.

որոնց նմաններուն ստեղծագործութիւն - ներք զարձան ապահովարար ժողովրդական երգ։ 25^օ որ ամէն ստեղծագործութիւն գործն է անհատ հեղինակի մը եւ երբեք չէ տեսուած որ արուեստի գործ մը ստեղծուի հաւաքական ներշնչումով։ Ապահովարար, ժողովրդական նկատուած ամէն երգի ետեւ մոռցուած հեղինակ մը կայ թաքնուած։

Այս բոլորը, սակայն, փոխանցուած են իբր բերանացի աւանդութիւն եւ աղաւաղուած՝ դարերու հոլովոյցով, քանի որ երաժշտական հաստատ դրականութիւն մը չէ մնացած անցեալին, եւ հին խաղաղութեան դադունքն ալ կորսուած է ընդմիջում։

Հայ ազգային երաժշտութիւնը արեւմտեան իմաստով վերակազմելու համար պէտք եղաւ հետեւարար սպասել մինչեւ 19-րդ դար, երբ եւրոպական կարգ մը երկիրներու մէջ նոր շարժում մը ծայր տուաւ, նպատակ ունենալով ազգային երաժշտութեան մասնաշաղկապի դիմագիծ մը ստեղծել, ժողովրդական մօթիփնէրու գործածութեամբ, շարժում որ յաջողութեամբ պատկուեցաւ Ռուսիոյ մէջ՝ Պուստոլնի, Գորսապովի, Մուսորկալիի եւ րնկերներուն ջանքով, մինչ նոյն աշխատանքը կը տանէին Սմեթանա Չեխով - լովաբիոյ մէջ, Պելա - Պարթոք՝ Հունգարիոյ մէջ, եւ Ալպենից, Կրանստու ու Տէ Ֆայա՝ Սլովենիոյ մէջ, եւայլն։

Եթէ նկատի չունենանք գործը պոլսահայ Տիգրան Չախաճեանի (1837 - 1898) որ առաւելարար եւրոպական երաժշտութեան ճամբէն քալեց, հայ ազգային երաժշտութեան վերանորոգչական շարժումին ռահիբաններուն կարգին կը դրանենք նախ Քրիստափոր Կարա - Մուրզան, ապա՝ Մակար Եկմալեանն ու Կոմիտաս Վարդապետը, որոնց հետեւեցան շատ շատեր։

Կարա - Մուրզա, որ ծնած է 1853-ին Խրիմ, եւ մահացած 1902-ին Թիֆլիս, իր կարճատեւ կեանքին ընթացքին ունեցած է շատ բեղուն երաժշտական գործունէութիւն մը, հաւաքելով ու դաշնաւորելով ռազմաթիւ ժողովրդական երգեր, հեղինակելով 300-ի մօտ երգեր, եւ մասնաւոր կազմելով ու մարդելով անհամար երգչախումբեր։ Այսպէս, 1885-էն 1902-ի միջեւ 47 տարբեր քաղաքներու մէջ կազմած է 90 երգչախումբեր, անոնց շուրջ հաւաքելով 6000-ի մօտ երգիչներ եւ տալով 248 համերգներ, ինչ որ հսկայական գործ մըն է ինքին, երբ նկատի ունենանք օրուան պայմանները։ Ատեն մը եղած է նաեւ ուսուցիչ, էջմիածնայ Գէորգեան ձեմարանին մէջ, ուր փորձած է հայ հոգեւոր երաժշտութիւնը արդիականացնել, զայն ձերբապատելով հնօրեայ փոշիներէն։ Այդ գեանին վրայ հանդիպած է սակայն, պահպանողական կղերի բուռն ընդդիմութեան, ստիպուելով հեռանալ ձեմարանէն։

Տարբեր ճամբէ կը յառաջանայ սակայն Մակար Եկմալեան, որ կը ծնի 1856-ին Վաղարշապատի մէջ։ Էջմիածնայ Գէորգեան ձեմարանին աշակերտելով, փաթարներէն ի յայտ կը բերէ երաժշտական մեծ ընդունակութիւն, զոր կը յաջողի կատարելագործել Ս. Բեղեասյուրկի երաժշտանոցին մէջ, իբր ուսուցիչ ունենալով Ռիմաքի Գորսապովը։ Յետոյ կ'անցնի Թիֆլիս գործելու համար իբր ուսուցիչ ուսանական Կայսերական Երաժշտական Ուսումնարանին մէջ։ Բայց քիչ լիտոյ կ'անցնի Թիֆլիսի Ներսէսեան Վարժարանը, ու ատէլ վերջ ամբողջովին կը նուիրուի հայկական երաժշտութեան, հաւաքելով ու յօթագրելով ռազմաթիւ ժողովրդական երգեր։

Եկմալեան կը հեղինակէ նաեւ երգեր, եւ մասնաւոր ռազմաձայն պատարագ մը, որ մինչեւ այսօր ամէնէն աւելի կ'երգուի մեր եկեղեցիներուն մէջ։ Իրեն աշակերտած են «Անոյշ» օլիեոպի հեղինակ Արմէն Տիգրանեան եւ մասնաւոր Կոմիտաս Վարդապետ։

Եկմալեան 1902-ին կը դադարեցնէ իր գործունէութիւնը, հոգեպէս հիւժմած վիճակի մը մէջ (ինչ որ դժիւր ըսելու է եղաւ նաեւ Կոմիտասի)։ Եւ 1905-ին կը վախճանի, 49 տարեկանին։

Բանախօսը անցնելով Կոմիտաս Վարդապետի, նախ տուաւ մանրամասն կենսագրութիւնը (1869 - 1935), ծանրաստով ուսանողական շրջանին վրայ, զոր անցուցած է Էջմիածնայ Գէորգեան ձեմարանը, ապա՝ Թիֆլիսի Երաժշտական Ուսումնարանը եւ աւելի վերջ ալ՝ Պեր - լինի երաժշտանոցին մէջ, ուր մնացած է երեք տարի։ Հետեւարար, երաժշտական հաստատ գիտութեամբ մը զինուելով է

(Շար. Ա. Էջեմ)

կեանք։ Եթէ ձեր ծիծաղը կարճատեւ է, դուք կը գրգռէք ուրիշները, դանդաղ ծիծաղը նոյնպէս դուրս կը բերէ հաւասարակշռութենէ։ Հասարակութեան մէջ մարդիկ կը ծիծաղին միասին, միասին ալ կը դադրին ծիծաղելէ։ Այն տպաւորութիւնը կը ստեղծուի, զորս զսասալուստը, որ մարդիկ ծիծաղէ կը խուսափին մինակ մնալով։

×

ԷՔՈՒԱՌՈՐՑԻ ՆԿԱՐԻՉԻՆ
ՑՈՒՑԱՀԱՆՈՒԵՍԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի ազգաբնակչութեան պետական թանգարանին մէջ բացուած է էքսպոզիցիոն նկարիչ Օսկար Կուսյանի ցուցահանդէսը։ Արուեստագէտին գործերուն մէջ մեծ տեղ կը զբաղեն շահագործման մերկացման, բողոքի, բարոյագրական թեմաները։ Իր կտաւներէն ծանօթ են «Արցունքի ճանապարհ», «Կործանած քաղաքներ», «Դէմքեր եւ ձեռքեր», «Յասման հասակ» շարքերը։ Կուսյանին 1974-ին պարգևատրուած է Ֆրանսայի մէջ՝ նկարչներու բարձրագոյն մրցանակով, իսկ 1979-ին ընտրուած է Իտալիոյ արուեստի ակադեմիայի պատուոյ անդամ։

×

ՏԱՌԵԿԱՆ ՍԱՀԱՆԳԱՐԵԱՆԻ
ԾՆՆՆԵԱՆ ԴՈՒՄԵԱՆԸ ՏՈՒՆԵՐԸ
ԳՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Գորիսի Դրամատիկ թատրոնին մէջ նշուած է երգչուհի Տաթևիկ Սաղանդարեանի ծննդեան 70ամեակը։ Արուեստագիտուհիին կեանքին ու ստեղծագործական եւ մանկավարժական գործունէութեան մասին խօսած է Արաքսեայ Սարեան։ Տաթևիկ Սաղանդարեան երգել սկսած է տասը տարեկանէն, իսկ եօթը տարի ետք արդէն տուած է երգահանուհիներ։ Մասնագիտական կրթութիւնը ստացած է Մոսկուայի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէն արուեստանոցին մէջ, ուր իր առաջին ուսուցիչները եղած են Ստեփան Բարսեղեան եւ Ռուբէն Սիմոնով։ 1930ական թուականներուն երգչուհին հրաշքերու է Երեւանի Օփերան, ուր մարմնաւորած է զանազան կերպարներ, որոնցմէ ամէնէն յիշատակելին է Ալմաստի կերպարը՝ նոյնանուն օփերային մէջ։ Իր տաղանդը փայլած է նաեւ սենեկային երաժշտութեան մարզին ներս. անոր երգացանկին մաս կազմած են աւելի քան 450 երգեր ու ռոմանսներ՝ Լիւթի, Պիլէ, Մոցարթի, Շուպէրի, Ռախմանինովի, Կլադուշկոյի, Ռ. Մելիքեանի, Յ. Ստեփանեանի, Ա. Սաթեանի, Ղ. Սարեանի, Ա. Գարուսեանի, Ա. Դուրախանեանի, Ներկայիս կը վարէ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի երաժշտութեան բաժինը։ Յորեքնական հանդիսութեան զեղարուեստական յայտադրին մասնակցած են իր աշակերտները։

×

ՖԻԼԵԳ ԱՅՐԻԿԵԱՆԻ
«ՀԱՅ ՏԱՌԱՍԵՍԱԿԻ ԱՐՈՒԵՍԸ»
ԱԼՊՈՍԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՍ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է նկարիչ եւ ճարտարապետ Ֆիլեգ Այրիկեանի «Հայ տառապանակի արուեստը» ալբոմը, ուր տեղ գտած է ձեռագրատառերու աւելի քան 120 աղբյուր։ Անոնք միայն տառերու գրութեան տարբերակներ չեն։ Այրիկեանի տարբերակներուն մէջ կատարուած է տառապանակի, անոր կառուցուածքի օրինաչափութեան վերլուծումը։ Ոճի մարզին մէջ նկարչին որոնումներուն համար հիմք ծառայած են հին տառապանակներ, որոնցմով գիրքը փորագրուած են քարի վրայ եւ ձեռագիր գիրքերը։ Հեղինակը խօսած է նաեւ յունական հռոմէական, ռուսական եւ ֆրանսական տառապանակներու հետ զուգահեռներու մասին, հետազոտած նկարային խորհրդանշաններու թռչուններու, կենդանիների, բոյսերու պատկերաւորութիւնը։ Ալբոմի նախաբանին մէջ խորհ. Միութեան Գեղարուեստից ակադեմիայի անդամ Գրիգոր Խանյանի գիրքին հեղինակը նկատած է մեծ ապագայի տէր վարպետ մը։

ԱԷՆ - ԹԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՉ
Դեկտեմբեր 7, Կիրակի, առաւօտեան
Ժամը 10:30-ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՀԱՏԻԿ ԱՖԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

ՄԱՐՍԷՅԻ. - Տիկին Մաքս Թիւթիւն-ճեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝
ԱՐԱՄ ՊԵՏԻՅԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ։
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՊՐԻՒՄԷԼ. - Տէր եւ Տիկին Ֆելիքս Նաբիկեան իրենց եղբոր՝ Միքայիլ Հան-Եանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ 500 Փ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

×

Այլի Տիկին Քնար Մուրատեան, զաւակներն ու թոռները իրենց զաւակին, եղբոր, ամուսնոյն եւ հօր՝ Վազգէն Մուրատեանի դառնակիւծ մահուան ի յիշատակ «Յառաջ»ին կը նուիրեն 500 Փ.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան իրենց հայրենակից՝ Պետրոս Պետրոս-Եանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի 200 Փ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

Monsieur JACQUES DEROGY
présente

«LES 40 JOURS DU MUSA DACH»

de Franz WERFEL
préface Elie WIESEL

Le mercredi 10 Décembre à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 Paris

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ
ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 14, ԺԱՄԸ 12:30-ԻՆ
CAPPADOCE
67 bis, quai Blanqui — Alfortville
ՀԱՇՎԱԿԻՆ՝ 150 Փ.։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ ապահովել՝ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն։
43 - 81 - 80 - 82
48 - 78 - 22 - 79

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնահիւղը, ալբոմներուն մը կազմակերպած է հանգրտեան տունները Մոնթրալի եւ Անտիլի։
Այս առթիւ օթօքառ մը վարձուած ըլլալով՝ փափաքողները կրնան միանալ։
Մեկնում՝ Դեկտեմբեր 13-ին, Փլաս - Լէոն Պլում, Ժամը 13:30-ին։ Ճշգրտագին լրացուցիչ՝
Վերադարձ՝ Ժամը 19-ին չուրջ։

ՇՈՐՀԱԿԱԿԻ

Այֆորմիլի Ս. Պօլոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հողաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրները։
Եկեղեցւոյ պաշտօնութեան համար։
Տիկին Սրբուհի, Պր. Խաչիկ Փափազեան, Տիկին Օհանեան, Ոմն, Ոմն, Ժորժ Տիւրացեան, Տիկին Տօնիկեան, Տիկին Վառնիկ Էլէն, Տիկին Յովնանեան 100-ական Փ., Պր. Խաչիկ Գիւմրեան 800 Փ., Տիկին Զօհրապեան 400, Տիկին Սրբուհի Աշեան 250, Տէր եւ Տիկին Ժան Թիւթիւն-ճեան իրենց մօր մահուան քառասունքին առթիւ 2000 Փ., Հ.Յ.Դ. Սարգիս Մինասեան եւ թակապետի ի յիշատակ իրենց մահացած ընկերներուն 300 Փ., Պր. Լուսինիկ Թադէոսեան 50 Փ.։

SOIRÉE CONFÉRENCE - DÉBAT

avec
JACQUES DEROGY
l'auteur du livre
«OPERATION NEMESIS»
(les vengeurs Arméniens — Ed. Fayard)
est l'invité du
COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMÉNIENNE
le Vendredi 5 Décembre à 20h30
à la Maison du Tourisme
14, rue de la République - GRENOBLE
Au terme de la soirée, Jacques Derogy
dédicacera son ouvrage
— NOUS VOUS ATTENDONS NOMBREUX —
Entrée libre —

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauterville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորի Եկեղեցւոյ երկար տարիներ ծառայող Մատթէոս Մազաւուտեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի Դեկտեմբեր 7, Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, Սէն - Լուի Սուրբ Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ընկերուհիին։
Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԻ. - Կապոյտ Խաչի քաղաքի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, Սէն - Լուի Սուրբ Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ընկերուհիին։
Տիկին Լիւիս ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ։
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓԱՐԶԱՀԱՅ ՏԻՆԱՆՑ ՄԻՈՐԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՐԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍԸ

Նախագահութեամբ՝
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆ-Ի

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, Ժամը 17-էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V
avenue George V, Paris 8^e

avec la participation
de l'Orchestre GAIDZAG'S
du TRIO PEHLIVANIAN
et du groupe de danses
AKHTAMAR

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
47 - 63 - 38 - 54 թիւին։

Մուտք՝ 50 Փ.

Ուսանողներուն՝ կէս գին

— ՄԱՐՍԷՅԻ - ՄԱՐՍԷՅԻ - ՄԱՐՍԷՅԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

— ՄԱՐՍԷՅԻ - ՄԱՐՍԷՅԻ - ՄԱՐՍԷՅԻ —

Théâtre Gymnase
(rue du Théâtre Français - Marseille 1er)
Մարսէլի Հայ Մշակոյթի Տան
Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԸՈՂՈՔՈՐԹԸ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ-Ի 3 արար
Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, Ժամը 15:30-ին

Մուտք՝ 60 Փ.

Տոմարուն համար դիմել՝
— MCA : 12-14, rue St.Bazile 13001 Marseille
— MILTON : 29, rue Colbert 13002 Marseille
— BOTIPOP : 129, rue de Rome 13006 Marseille
— ARARAT : Centre Commercial Sodim — 13012 Marseille

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱԿԱՆ

- ՏՕՆԱԾԱՌ -
Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին

Ձրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը զբաղան երկուրթ մը կը կազմակերպէ մասնակցութեամբ՝
Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան նուիրուած՝

ԲԱՓՓԻՒ

Ծննդեան 150-ամեակին
Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 5, Ժամը 20-ին՝
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Կը նախագահէ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐՏԱՇԵԱՆ

Կը բանախօսէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին եւ հիւրասիրութիւն։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայրի մասնահիւղը ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, Ժամը 14:30-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։
Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը խիստ փափաքելի է։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնահիւղը ընդհ. անդամական ժողովը, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, Ժամը 16-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պէօ, մեթրօ Բատէ։

ԵՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

GLI ARMENI

LES ARMÉNIENS(*)

THE ARMENIANS

Միլանոյի Հայ Մշակույթի Ուսումնա-սիրութեան եւ Վաւերագրումի Կեդրոնը, չուրջ երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր, իր գիտական աշխատութիւններով Հայ արուեստն ու մշակույթը լաւագոյնս կը ներկայացնէ արտաքին աշխարհին: Իր իրադրութեամբն են՝ միջնադարեան Հայ ճարտարապետութեան ցուցահանդէսը որ 1968-էն ի վեր կը շրջի քաղաքէ քաղաք, եւ երկրէ երկիր, խաչքարերու եւ Հայ - կական մանրանկարչութեան ցուցահան-դէսը, Հայ արուեստի միջազգային սիմ-պոզիումներու կազմակերպութիւնը, Հայ ճարտարապետութեան վաւերագրութե-րու հատորներուն շարքը, գիտական ու-սումնասիրութիւններ եւ այլ հրատարա-կութիւններ ու նախաձեռնութիւններ: Վերջին գործը «ՀԱՅԵՐԸ» խորագրով հա-տորն է որ լոյս տեսաւ Սեպտ.ին, «Յաքա Պուք» հրատարակչականէն, Միլանո:

Գեղատիպ հրատարակութիւն մը, 288 էջանոց, ճոխացած չքեղ նկարներով 192՝ որուն 101-ը գունաւոր եւ գիտական բո-վանդակութեամբ:

Այս բարձրորակ հատորին խմբագր-րութեան աշխատակցած են՝ Ալիսիո - Նովելլո՝ ճարտարապետ, դասախոս Մի-լանոյի փոլիթեքնիքին եւ վարիչ Հայ Մշակույթի Ուսումնասիրութեան եւ վա-ւերագրումի կեդրոնին, Ճիւլիո Ենի՝ դա-սախոս Մոնթինոյի փոլիթեքնիքին, Յա-կարի Սանուկեան ընկերարան, Ալբեր-թո Փէնսա՝ ճարտարապետ, Կապրիէլլա Ուլուհոսեան՝ դասախոս Պոլոնիայի հա-մալսարանին, Հայր Լեոն Զէքիեան՝ դա-սախոս համալսարանի:

Ճարտարապետութիւն, արուեստ, պատ-մութիւն, ընկերային կառոյց, լեզու եւ գրչութիւն, կրօնք, խաչքար եւ կեր-պարուեստ կը կազմեն նիւթերը գերքի բովանդակութեան: Բովանդակութիւն մը որ արդիւնք է երկար տարիներու ուսում-նասիրութեան եւ հետազոտութեան աշ-խատանքի մը, Հայ մշակույթի գլխաւոր արտայայտութիւններու մանրախոյզ քըն-նարկումի մը: Աշխատանք մը, որ գիտա-կան ճամբորդութիւններու ընթացքին կատարուած է, Հայաստան: Նիւթերը հաւաքուած են Հայ հոգամասի երեք բա-ժիններուն վրայ ալ, հայկական, պարս-կական, թրքական, ուր կան կէս մը քան-դուած, յաճախ աւերակի վերածուած, քիչ անպամ լծան վիճակի մէջ մնացած տաճարներ, յուշարձաններ, հետքեր անցեալի ճարտարապետութեանէն:

Այս հատորը հնախօսութեան սովորա-կան գիրք մը չէ, այլ, ինչպէս կ'ըսուի նախաբանին մէջ՝ «վառ պատկեր մը կեն-դանի ժողովուրդի մը, դարձած դէպի ապագան եւ իր արմատները քաղած պատմութեան մէջ»:

Հեղինակները, որոնց մէջ կան ոչ Հա-յեր, կ'արտայայտեն իրենց երախտագի - տութիւնը Հայ ժողովուրդին, իր հիւրըն-կալութեան, եւ կը ձօնեն այս գիրքը ա-նոր: Կը նշեն, ի մասնաւորի, Օննիկ Մա-նուկեանը՝ Բապտիստ Զայերու Միւրիէան ողբացեալ նախկին նախագահը, որուն ջանքերուն արդիւնքն է ստեղծումը եւ զարգացումը Միլանոյի Հայ Մշակույթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի այս կեդրոնին:

Գիրքը մեծապէս շահեկան է նաեւ ներ-կայացուած հիւանալի նկարներով ու վեր-ջաւորութեան դետեյլուած ժամանակա-դրութեամբ եւ մատենագիտութեամբ: Մանրանկարչութեան նկարները կը պատ-կանին Հրանդ Բամպակեանի անձնական հաւաքածոյին, իսկ միւսները սեփական-նութիւնն են փրոֆեսօր Ա. Ալիսիո Նո-վելլոյի:

Այս գիրքը, «ՀԱՅԵՐԸ», հարուստ փաստերով կը ներկայացնէ Հայ ժողո-վուրդին բերած նպաստը մարդկային քա-ղաքակրթութեան, հին ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը:

Այս գիրքը, «ՀԱՅԵՐԸ», կոչուած է մեծ ընդունելութիւն գտնելու, եւ արժա-նանալու մամուլի բարձր գնահատանքին:

Այս գիրքը, «ՀԱՅԵՐԸ», պէտք է յանձ-նարարել բոլոր անոնց որոնք կը սիրեն արուեստը ոչ միայն մշակույթին համար, այլ արուեստը արուեստին համար:

ԿԱՐՈ ՅՈՎԱՆՓՈՒՆ

(*) Ed. Jaca - Book, Milan. Diffusion Payot - Weber, 106, Bd. St-Germain - 75006 Paris.

ԵՐԿՐԷ - ԵՐԿԻՐ

Ս Ի Ն Կ Ա Փ Ո Ւ Ր

Ո՞ր երկրին մէջ է, որ մօթօ-ի վա-րորդներուն կ'արգիլուի յատուկ սաղա-ւարտեայ գլխանոցներ կրել: Սինկափուրի մէջ: Արդարեւ, կառավարութիւնը ար-դէլը հանդիսանալու համար գլխածած-կերով կատարուող կողոպուտներուն, յաճախ ատրճանակի եւ այլ հրազէններու սպառնալիքով, տրակոնեան այս միջո-ցին կ'ապաւինի: Որովհետեւ տարիներէ ի վեր կը ձգտի քաղաքը դարձնել, վերա-ծել աշխարհի ամէնէն ապահով վայրն - րէն մէկուն: Կարգ ու կանոնի խիստ կի-րաբուծը կը միայն հրապուրիչ դարձնել ո՛չ միայն զբոսաշրջիկներուն, այլեւ օ-տար ճարտարարուեստներու հաստատու-մին, օտար զբոսաշրջիկներու մուտ-քին:

Աւելի քան 20 տարիէ ի վեր, «երկաթ-եայ բազուկով» երկիրը վարող վար-չապետը՝ Լի Քուան Եու, կը յաջողի ծայրագոյն Արեւելքի այս քաղաքը նման-ցնել Զուիցերիոյ: Արդարեւ, ներկայիս, արդիական կառոյցներով, վերելակնե-րով եւ մուտքի օդափոխիչներով բաղ-մայարկ երկնաքերը կը ցցուին նախ-կին տեղական իւրաքանչեւ միջուկո-րուն ու միջավայրը արտայայտող նկարա-զեղ թաղամասերուն տեղ:

Լեւան լիճին տարածութեամբ Սին-կափուր թերակղզին (համանուն քաղա-քին անունով կը ձանչցուի) կը հաշուէ 2.5 միլիոն բնակչութիւն: Պետութիւն մը, որ հազիւ 620 քառակուսի քիլոմէթր տա-րածութիւն կը ներկայացնէ: Ուրեմն, բնակչութեան գեր - խճողում, ուրիշ նաեւ Սինկափուրցիներու թիւին աճը սահմանափակելու կառավարութեան ծը-րագրերը:

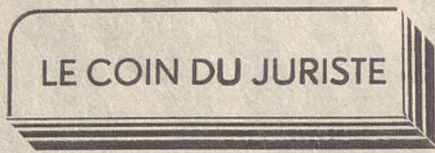
Սինկափուրի ժամանակակից պատմու-թիւնը կը սկսի 1819-ին, երբ Սըր Սթէմ-Փորտ Ռաֆլ հան ոտք կը կոխէ: Այդ թը-ւականին աղտեղ կը դառնէ 120 Մալեյի եւ 30 Չինացի: Տասնամեակներու ըն-թացքին, առաւելաբար ներգաղթողին - րու այլազան հոսանքներուն հետեւան-քով, բնակչութեան թիւը կ'աւելնայ հե-տըզհետէ, - 53.000 հոգի 1850-ին, 140.000 բնակիչ 1881-ին: Հրամանագիր մը՝ 1883-ին, կը ձգտի հոն հաստատուողն - րու ամսական բաժնեթիւ մը սահմանել՝ արաքընթաց աճը չափաւորելու համար: Ի դուր: 1901-էն մինչեւ 1911, բնակչու-թեան աճը կ'արձանագրէ 35 առ հարիւր, տարեկան հաշուով: Իսկ 1947-էն մինչեւ 1957՝ տարին 4.3 առ հարիւր:

Այս թափը շարունակուելու պարագա - յին, գեր - խճողումի աստիճանաշափը կ'արձանագրուէր: Հետեւաբար, ծնունդ-ներու թիւը կը ճատեղու մղումով 1949-ին կեանքի կը կոչուի Սինկափուրի Բնա-նական Ծրագրի Ընկերակցութիւնը: Ար-դիւնքը կը մնայ սահմանափակ. առաջա-գրուած նպատակը գրեթէ ապարդիւն կ'անցնի: Որով, անկախութեան հռչակու-մէն տարի մը ետք, 1966-ին, Լի Քուան Եու, արդէն իսկ վարչապետ, կ'որոշէ կտրուկ միջոցներու դիմել: Հարցը կը դառնայ պե-տական հիմնական նպատակներէն մէկը, - առաւել յստակ, - հակածնունդի քաղա-քականութիւն վարել: Կառավարութեան բազմաբնույթ զգալի չափով կ'երականաւայ: Ծնունդներու միջին թիւը 1947-ի աւելի քան վեցէն կ'իջնէ չուրջ 2-ի, 1985-ին:

Այս արտակարգ վայրէջքը ծնունդնե-րուն, կ'երականաւայ, չնորհիւ, ինչպէս ըսինք արդէն, ձեռք առնուած հատու մի-ջոցներուն, բնակչութիւնը ներկայացնող երեք գլխաւոր ցեղաբանական հատուած-ներուն մէջ, - Չինացիներ, Հնդկիկներ եւ Մալեյցիներ: Կամաւոր վիժումի օրէնքը՝ հաստատուած 1974-ին, մինչեւ 24 չաքա-թը, անկասկած իր կարեւոր դերը կը կատարէ: Այսպէս, կամաւոր վիժումի համեմատութիւնը 1970-ի չորսէն առ հա-րիւր, կը բարձրանայ 55-ի, 1985-ին:

Այս իրողութիւնը խրախուսիչ ըլլա-լով հանդերձ, կառավարութիւնը մտա-հոգեւոր պատճառներ կ'ունենայ, ներ-կայիս: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ իշխանու-թիւններուն նպատակն էր բնակչութեան յաւելումի աստիճանաշափը 0-ի վերածել 2030 թուականին: Արդ, այդ նպատակը կ'իրագործուի քսան տարիէն:

Փրոֆ. Ս. Ռաթման կ'աւտարանատու-ներէն մէկը ընտանեկան ծրագրերին, նկա-տել կու տայ յառաջանալիք շատ դժուար յաճելի ժողովրդագրական եւ բնկերային-տնտեսական հարցերը: Ըստ անոր, նուա-զեցնելով բնակչութեան թիւը կամ աւելի

COMMENT DISPOSER DE SES BIENS ?

Beaucoup de gens se demandent comment disposer de leurs biens, soit au profit de leur époux, soit au profit de leurs enfants, soit même au profit d'êtres-rangers à la famille ou à des associations. Beaucoup sont désarmés devant cette situation et hésitent à faire le nécessaire pour protéger leur patrimoine, et le transmettre selon leurs désirs.

Il faut savoir que pour pouvoir disposer de ses biens, pour faire une donation ou un testament, certaines conditions doivent être réunies :

— Le donateur, ou le testateur, ne peut disposer de d'une fraction de ses biens, suivant sa situation familiale et le nombre de ses enfants.

Deux époux mariés sans contrat ne peuvent disposer que de la moitié des biens composant leur succession s'ils ont un enfant qui hérite automatiquement de l'autre moitié.

Ils peuvent disposer du tiers de leurs biens s'ils ont deux enfants qui héritent des deux autres tiers.

Ils peuvent disposer du quart s'ils ont trois enfants, et ensuite cette quotité ne varie plus, quel que soit le nombre d'enfants:

Cette fraction, dont ils peuvent disposer, s'appelle la quotité disponible, et ils peuvent la donner à qui ils veulent sans que personne ne puisse le contester.

Cette quotité disponible est différente lorsqu'il s'agit de donations entre époux, plus communément connues sous l'expression «DONATION AU DERNIER VIVANT».

Dans ce type de donation les époux peuvent se donner mutuellement soit la quotité disponible ordinaire en pleine propriété, en fonction du nombre d'enfants telle que je l'ai expliqué ci-dessus. Soit un quart en pleine propriété et trois quarts en usufruit, ce qui permet au survivant, même s'il n'est pas propriétaire du tout, de garder la jouissance des biens durant sa vie, soit la totalité en usufruit,

ճիշդ բնակչութեան թուական աճը՝ երկ-րին գլխաւորիճ կը ծերանայ, որով անկա-րելի կը դառնայ զարգացումը տնտեսու-թեան:

Ըմբռնելով վտանգը՝ կառավարութիւ-նը կը ձգտի քաղաքը ծնունդները ըն-կերային - տնտեսական լաւ, բարձր դիր-քի ունեցողներուն մօտ: Իսկ աղքատնե-րը... ամլացնել:

Ինչ լաւ է մօր մը համար զաւակ ու-նենալ, երբ Սինկափուրի մէջ վկայուած կ'ըլլայ:

Անդրանիկ զաւակին համար ամսակա-նի 5 առ հարիւր յաւելում կ'ապահովէ. երկրորդ մը ունենալու պարագային՝ 10, իսկ երրորդին՝ 15: Առաւել այլ ընկերա-յին առանձնաշնորհումներ, ինչպէս, օ-րինակ, երախտ ծնողքին ուղած զարոյցը արձանագրել, զիւրութիւններ տան մէջ խոհարար - խոհարարուհի, ծառայ, հո-գատարուհի ունենալ եւ այլն:

Փրոֆ. Ս. Ռաթման կ'աւելցնէ ըսելով, թէ առաջին անգամ ըլլալով կառավա-րութիւն մը կ'առաջադրէ աճին թափը կանոնաւորել ո՛չ միայն թիւով, այլեւ որակով: Զէ՞ որ միաժամանակ կառա-վարութիւնը կը վարէ հակա - ծնունդի քաղաքականութիւն աղքատներուն եւ նը-ւաղ զարգացածներուն ուղղութեամբ, որ-պէսզի ասոնք չձգտին երկուքէն աւելի զաւակ ունենալ: Այս պարագային եւս ա-ռաջարկը կը մնայ յստակ, - 10.000 տո-լար տրամադրել այդպիսի ընտանիքնե-րուն՝ նոր բնակարան գնելու ներկրական նպատակով: պայման կը մնայ, սակայն, բնդունիլ կարգ մը կարգադրութիւններ, - երեսուն տարեկանէն վար ըլլալ եւ կա-

ce qui a le même effet, mais la vocation en pleine propriété est moins importante. Il y a lieu de préciser que l'expression usufruit est le droit de jouissance des biens sans que cela confère le droit de propriété. Il permet des locations, mais ne permet pas la vente sauf accord des autres héritiers.

Donc les époux ou toute personne, peuvent disposer selon les cas, Moitié. Un tiers ou Un quart des biens constituant leur succession.

Ces dispositions peuvent avoir lieu soit sous forme de donations du vivant des donateurs et immédiatement, soit par testaments.

Les donations se font par actes établis par un notaire, et les testaments obéissent à des règles sensiblement différentes;

On fait un testament pour régler le sort de ses biens après son décès, il peut être fait en la forme authentique c'est-à-dire par acte notarié en présence de deux témoins.

Il peut être fait en la forme olographe, c'est-à-dire qu'il peut être écrit sur une feuille de papier ordinaire, mais pour être valable, il doit être écrit, daté et signé de la main propre du testateur, et ne doit comporter aucune rature, ni surcharge.

Sachez également que le testament peut être écrit dans une langue étrangère. Il m'est arrivé d'établir des testaments écrits simultanément en arménien avec traduction française, en marge.

Ceci ne vaut, bien sûr, que pour les testaments authentiques. La différence entre testament authentique et olographe est essentielle, l'un est inattaquable, l'autre peut être contesté.

De plus en plus, les tribunaux éprouvent des difficultés pour attaquer ces testaments, car le principe de la preuve est difficile à établir.

Actuellement pour éviter la perte de ces testaments qui sont déposés chez un notaire, il a été créé à Aix-en-Provence, le fichier central des dernières volontés, que tous les notaires sont tenus de consulter lors du réglemant d'une succession. Ce fichier indique si un testament a été fait quel que soit le notaire qui établit la succession.

Les testaments ont exactement la même valeur que les donations, seules les formalités au décès sont différentes.

Au terme de ces donations ou testa-ments, on peut donner à ses enfants comme je l'ai dit plus haut. Si l'on n'a pas d'enfant on peut tout donner à son conjoint et éliminer les frères, sœurs et

մաւոր կերպով ամուսնեան ենթարկուի մէկ կամ երկու ծնունդներէ ետք. վկայ-ւած ըլլալ եւ ընտանիքին եկամուտը 1.500 տոլարէն աւելի չներկայացնէ: Եթէ, այնուամենայնիւ, մայր մը այս կամ այն պատճառով երրորդ մը ունենայ՝ պար-տի 10.000 տոլարի յատկացումը ետ վե-րադարձնել, տարեկան 10 առ հարիւրի տոկոսով:

Այս դասին պատկանողներուն տրամա-դրութեան մէկ արտայայտութիւնը կա-րելի կ'ըլլայ՝ արձանագրելով տեղւոյն վարձակառքի (p-wafu) վարորդներէն մէ-կուն հետեւեալ մտածումը.

— Սինկափուր, վերի Բիլի, վերի Բիլի (չատ մաքուր, չատ մաքուր). 500 տոլա-րի տուգանք, եթէ թղթիկ մը նետէք մայ-թին վրայ: Բայց մենք, աղքատներս, ար-ժէք չենք ներկայացներ, հազիւ ամուս-նեան ենթակայ մարդիկ կը մնանք: Որով, ես, առաջին իսկ առթիւով, Աս-տրալիա կը մեկնիմ:

Ամփոփեց՝ Ժ. Մ.

Ծանօթ. - Բնակչութեան մեծամաս-նութիւնը կազմելով, Չինացիները՝ Պուտ-տայականութեան հետևորդները 70 տոկոս կը ներկայացնեն: 17,4-ը մանւեռական՝ Մալեյցիներու, Հնդկիկներու եւ, նոյնիսկ, Չինացիներու մէջ: 0,7 տոկոս՝ Սիւնի, ինչպէս նաեւ փոքր գաղութներ կազմը-ւած իրնտույականութեան հետևորդ-ներէ եւ Հրեաներէ: Փրիստոնեաները կը ներկայացնեն ընդհանուր բնակչութեան 7,5 տոկոսը:

autres. On peut également donner ou léguer aux associations.

A ce sujet il faut préciser que les Arméniens ne sont pas habitués à faire des testaments à des associations, alors que cette habitude est très courante chez les Français.

Celui qui n'a aucun parent, au lieu de laisser ses biens sans ayant droit, devrait systématiquement penser à toute ces associations arméniennes qui ont des besoins et qui assurent la vie et l'avenir de nos enfants, sur le plan de l'arménité.

Il existe des associations d'utilité publique qui peuvent recevoir des dons tout en étant exonérées de droits de succession: ce sont l'A.A.A.S., La CROIX BLEUE ARMÉNIENNE, à leur côté l'U.G.A.B., tout en n'étant pas reconnue d'utilité publique en a le statut. Il en est même des congrégations religieuses, et les MEKHITARISTES en auraient bien besoin.

Ces associations peuvent accepter les dons et légs. sans avoir à payer de droits mais en faisant une demande d'agrément.

Les autres associatoinis simplement déclarées ne sont pas habilitées et si par hasard elles étaient autorisées, elles auraient à payer des droits au taux de 60% de la valeur des biens légués.

Ceci m'amène à vous parler de fiscalité, car elle revêt un caractère important.

En ligne directe (Parents... Enfants... Conjoint) chacun bénéficie sur sa part d'un abattement de 275.000 Francs, ensuite il paie des droits au taux de 5, 10, 15 ou 20% suivant la tranche dans laquelle il se trouve.

En ligne collatérale, c'est-à-dire entre frères et sœurs, le taux est de 35 ou 45%.

Entre tante, cousins, le taux est de 55%.

Au delà le taux est de 60%.

Il est donc très important de connaître les possibilités de transmission de ses biens car il serait dommage qu'un patrimoine constitué devienne la proie de fise, et constitue un fardeau aux héritiers, qui très souvent ont contribué à l'épanouissement familial.

Des solutions existent pour pallier à ces inconvénients, nous vous avons déjà parlé de la donation partage; il en est d'autres sur lesquelles nous aurons l'occasion de revenir, il faudra les utiliser, puisque la loi le permet. La théorie de l'autruche telle que la pratiquaient nos parents est révolue, dans le monde où nous vivons, et où tout est en constante évolution.

LEVON DJOLAKIAN

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարի Մանուկեան կրթական հաստատութեան մարզարանը կոչուած է Հայիկ Էմիլիան, ի դնահաստութիւն անոր նիւթական եւ բարոյական աշակցութեան, զոր ցոյց տուած է Ալեք Մանուկեան Կեդրոնի շինարարական աշխատանքներուն: Նոյեմբեր 14-ին տեղի ունեցած հանդիսութեան խօսք առած են հաստատութեան կողմէ Տիկին Նոյեմի Գուրմէնթէլ եւ յանուն Հ. Բ. Ը. Մ. ի Արտաշէս Վանէսեան: Ծնորհակալութեան խօսք արտասանած է Հայիկ Էմիլիան: Կարգադրուած են շնորհատրական հետազոտներ:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկոպոս Քէշիշեան, Հոկտեմբեր 27-ին Ստեփանի մէջ խորհրդակցութեան Աղօթքին մասնակցելէ ետք, չորս օր մնացած է Իտալիա եւ յաջորդաբար այցելած Հռոմ, Միլան եւ Վենետիկ, հանդիպումներ ունենալով ազգայիններու հետ եւ խօսելով Լիբանանի Հայութեան մասին: Հռոմի մէջ Առաջնորդը հիւրը եղած է Լեւոնեան վարժարանին եւ հանդիպումներ ունեցած հայ կաթողիկէ համայնքի նախկին կաթողիկոս – պատրիարք Հմայեակ Եպիսկ. Կէտիկեանի, վրդ.ներու եւ համարարանականներու հետ: Միլանոյի մէջ Արամ Եպիսկ. քարոզած է Գառասուն Մանկունք Եկեղեցւոյ մէջ, անդրադառնալով հայ եկեղեցւոյ առաքելութեան՝ Սփիւռքի ներկայ իրականութեան մէջ: Յաւարտ պատարագի ճաշ մը տրուած է ի պատիւ Առաջնորդին: Ոսք առած են Հրանդ Բամպակեան եւ Արամ Եպիսկոպոս: Առաջ – նորդը ամբողջ օր մը անցուցած է Վենետիկ, ուր այցելելով Ս. Ղազար կղզի, ընդունուած է Միլանոյի մեծաւոր Հ. Ներսէս վարդապետ Տէր – Ներսէսեանի եւ միաբանութեան կողմէ: Արամ Եպիսկոպոս չըջած է վանքին զանազան բաժանմունքները՝ դանձատուն, ձեռագրաստուն, մատենադարան, տպարան եւ այլն: Առաջնորդը ճաշի հիւրը եղած է միաբանութեան: Ոսք առնելով ան անդրադառնալէ ետք Լիբանանի Հայութեան վերականգնումի ճիղին ու միանալիան ողիւն, խօսած է Միլիթարեան միաբանութեան մշակութային առաքելութեան մասին եւ եղբակացուցած. «Միլիթարեան միաբանութիւնը իր գործով ցոյց տուած է որ ինք ամբողջ Հայութեան կը պատկանի: Ու հայութիւնը անգամ մը եւս աշխարհի չորս ծագերէն ցոյց տուաւ, որ ինքն է դերադոյն սեփականատէր Սուրբ Ղազարի հոգեւոր ու մշակութային գանձերուն: Որեւէ վտանգ այս գանձերուն դէմ, վտանգ է ամբողջ Հայութեան դէմ: Միլիթարեան միաբանութիւնը պահան է

այս գանձերուն: Այս գանձերը ոչ միայն պէտք է մնան անաղարտ ու անհալի, այլեւ անոնք պէտք է աւելլով հարստանան ի փառս հայ ժողովուրդին»: Կէսօրէ ետք Առաջնորդը այցելած է Մուրատ Ռափայէլեան վարժարան:

×

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցին մէջ, Նոյեմբեր 17-ին, տեղի ունեցած է Գաղանձեան բաժնի վերանորոգուած 17 սենեակներու բացման հանդիսութիւնը, նախագահութեամբ Ծնորհ Պատրիարքին: Ներկայ եղած են համայնական մարմիններու ներկայացուցիչներ: Ոսք առնելով Ծնորհ Պատրիարք ի մէջ այլոց բաժնի. – «Սա վերջին ժամանակներուն մէջ երրորդ կամ չորրորդ անգամն է որ բացում կը կատարենք այս տեղ: Բազմաթիւ մասնաբաժիններ այս կերպով նորոգուած եղան կատարեալ պայմաններու մէջ եւ սա արդէն փաստ մըն է թէ Հիւանդանոցը յառաջդիմութեան ու զարգացման մէջ է»: Հոգարարութեան տնտեսապէր տոքթ. Օննիկ Չալքեան բացատրութիւններ տուած է տարուած աշխատանքներուն եւ Գաղանձեան բաժնի անցեալին մասին:

×

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Նոյեմբեր 15-ին, բացուած է Կեդրոնականի աշակերտութեան նկարչական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են աւելի քան հարիւր իւզաների, ջրաների, սեւ ձերմակ նկարներ եւ ձեռագործ այլ գործեր: Գնահատանքի խօսքեր արտասանած են վարժարանին տնօրէնուհին Օր. Սիլվա Գուլում-ձեան եւ խնամակալութեան տնտեսապետ տոքթ. Արման Չաքըրոյլու:

×

ԱՆԹԻԼԻՍՍԻ Կաթողիկոսարանի «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 16-ին, տեղի ունեցած է հայ մշակոյթի Բ. շարքի յանգումը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ քրիստոնէական դատարարականութեան բաժանմունքին: Ներածական խօսքով հանդէս եկած է Ջառէ Եպիսկոպոս Անուարեան: Գառաստած է Արշալիր Վրդ. Գարուհեան, «Հայ ժողովրդական արձակը» նիւթին շուրջ, ներկայացնելով բանահիւսութեան գրական տարբեր սեռերը՝ առասպել, հէքեաթ, գրոյց, աւանդութիւն: Փակման իր խօսքին մէջ

Գարեգին Բ. Կաթողիկոս մաղթած է, որ մշակոյթի շարքները ոչ միայն վերածուին աւանդութեան, այլեւ ժողովրդային պահանջի:

×

ԼՈՍ – ԱՆՃԵԼԸՍԻ Հայ Աւետարանական համայնքի «Շարլոթ եւ Էլիզ Մերտինեան վարժարան»ի 5-րդ տարեկան ճաշ տեղի ունեցած է Նոյեմբեր 8-ին, Միացեալ Հայ Ժողովրդական Եկեղեցւոյ «Ալադեան» սրահին մէջ, 400 հոգիի ներկայութեամբ: Բացումը կատարած է Ջառէ Հանէսեան: Հանդիսութիւնը վարած է Վիլհէմ Ահարոնեան: Յուրադրուած են վարժարանին առօրեայ կեանքին լուսապատկերներ: Բանախօսած են տոքթ. Գարոյ Կորտոն (Գարիկեան) եւ Վերապատելի Հարրի Միսիլլեան: Այս առթիւ հոգարարութեան տնտեսապետ՝ Սեպուհ Թաշեան, յայտնած է, թէ վարժարանը դնուած է 1 միլիոն 800 հազար տոլարի, որուն 1 միլիոն 200 հազարը նուիրած է Օր. Էլիզ Մերտինեան:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ «Մեսրոպեան» վարժարանի սրահին մէջ Պոլսահայ Միութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը, ի նպատակ վարժարանին: Ներկայ եղած են աւելի քան վեց հարիւր հոգի: Բացումը կատարած է հանդիսավար Յակոբ Ծեւրունեան: Միութեան տնտեսապետ տոքթ. Արթուր Երան շնորհած է հայ վարժարաններու առաքելութիւնը, նոր սերունդի դաստիարակութեան գործին մէջ: Տեսուչը՝ Վիլհէմ Յովսէփեան, տեղեկութիւններ փոխանցած է զպրոցին ուսումնական – կրթական իրադրոժումներուն մասին: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը եւ տեղծուած ջերմ միջոցաւոր մէջ եղած են առատաձեռն նուէրներ:

×

ՊՈԼՍՈՅ Միլիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23-ին, տեղի ունեցած է Ծնորհ Պատրիարքի դիրքերուն նուիրուած «Գրքի Օրը»: Բացումը կատարած է Միութեան տնտեսապետուհին Տիկին Լուիզ Պաքար: Յայտարարելով վարած է Ռոպէր Հատուհեան: Մեսրոպ Եպիսկոպոս Մուրաֆեան ահարկ մը նետելով հայ հոգեւոր գրականութեան անցեալին վրայ, շնորհած է այն դերը, զոր մեր պատմութեան մէջ խաղացած են վանքերը: Ռոպէր Հատուհեան խօսած է Ծնորհ Պատրիարքի գրական վաստակին մասին: Ոսք առած է Պատրիարքը: Երեկոյթը վերջ գտած է հիւրաներութեամբ:

պատի ծարաւ կազմախու պէս, որպէս անապատի կազմախու՝ երկնից մանա – նան, համաշխարհային մշակոյթից կլանում էր այն սակաւը, որ իր մասին էր կամ գրեթէ իր մասին, «Ճշմտեւոր, ամէնէն շատ զիս կազմեց, զիս զիս ըրաւ», գրում է Մանուկեան իր «Հաշտեալի» յոստակ սահմանումների փայլուն ներածականում, որ արժէք է նախարան դարձնել նաեւ այն ժողովածուին: («Այս ամառ, այս երեք ամիսները, տող մը անգամ չգրեցի: Հիւանդութիւնս կեցուց զիս: Բուսական կեանք մը ապրեցայ: Արձանի մը նմանեցայ, որ իր պատուանդանին վրայ տեղաւորելու եւ կարծես», այդ ներածական այսպէս է սկսում ոչ աւելի, ոչ պակաս՝ ինտուիտիւմ մարդը, երբ նոյնիակ նրա երկրում էին քառասունհինգ – ինսունում տունտունը որդիները: Բնի յանձնում եւ անցում ձերուական խաղաղ գրոյցներին):

Եթէ մոռացութեան տանք իր «յեղափոխական» ժամանակի բոլոր ծրագրերն ու ծառայումները եւ նկատի առնենք միայն «Իթիթիհատ վէ թերաքի» կուսակցութեան գոյութեան փաստը, կուսակցութիւնը որ Գերմանիայի Բիսմարկ երկաթէ կանցլերին կուսք էր դարձնելու նպատակ դրել բազմազգ – բազմալեզու նպատակները երկրից միատարր – միալեզու, ինչպիսին Գերմանիան էր, երկիրը դուրս, ինչպիսին յատկօրէն տեսաւ տեղիքը, – դարձեալ յատկօրէն տեսանք, ներքին կը լինի, թէ պատանի հեղինակը, որ արդէն հասցրել է գիւղական մի երկու պատկեր հրապարակել, ինչու էր «գերմանական

քեր կազմելու», «զիս զիս ընելու» հնարաւորութիւնը ամբողջ աշխարհի մշակոյթի մէջ Փրանսիական մշակոյթին եւ այդ գրականութեան մէջ էլ ձորերին ընձեռելու:

Իր դարաւոր միջկրօնական եւ ներկրօնական, միջազգային եւ ներազգային մոլեռանդ պատերազմներում իր կուսքերն իր իսկ բազմութիւնների ու բանականների արիւնով թրծած այդ ժողովրդի մշակոյթը հիմա բազմութիւնները տարբարում ծուծ էր միաւորները եւ գուրգուրում գոյի վեհերու թրթիւր իւրաքանչիւր արարածի մէջ: Նրա լեզուի ու երգի երեւելներում, նրա վրձնի, գրչի ու բրնձի վերնվարումներում դաւաճել կլինի ու ծխական եկեղեցու քահանայի եթէ անգամ չէին բացայայտում պողպատէ կարդի – նախների, յեղափոխութեան ասպետների ու մոգացած կոյսերի յատկանիշներ, ի ծնէ խոցելի ու խոցուած մարդու անկապտելի մարդկայնութիւնը նրանց դարձեալ հանդուրժել էր առկա, այդ մշակոյթի համար արդէն թանկ էր բանաւոր աստծու եւ անբան անասուն արանքում մարդկային գոյի հէնց այդ աղօտ թրթիւրը: Մարդուն եթէ ոչ սիրելու, ապա գոնէ հանդուրժելու այդ աշխարհայեցացը ժողովրդի ամէնօրեայ արիւնոտ ջանքով ձգտում էր օրէնքի եւ հասարակարգի կայուն կառուցումը առնել, կառավարութեան ներքին ու արտաքին քաղաքականութիւնը դառնալ, դաւաճումնաւանդի երկիր էր մի ժողովրդի, որ իր շուրջը այլազգի եւ իր ազգի

մանր երկրների ինքնավար գոյութիւն էր հանդուրժում՝ չէր կլլում, եւ որի մշակոյթը իր ներսում հակադիր դադարաւորախօսութիւնների ու ընկալումների գոյակցութիւն էր հանդուրժում:

Եւ Մանուկեան, ինչպէս եւ իր ժամանակի արեւմտահայ ամբողջ մտաւորական – նութեան հայեացքը այդ մշակոյթին ու երկրին՝ հայեացք է մի երկրից, որի շուրջը դարեր ի վեր ոչ մի մանր երկիր ու իշխանութիւն չէր հանդուրժել, որի համար ներութրակարական ազգերի ու ժողովուրդների կրօնամշակութային տարբերութիւնների մաշումն ու ի սպաս վերացումը, նոյնատիպացումն ու ոչնչացումը այն ամէնի՝ ինչը աշխարհի մարդկութեան հարստութիւնն է, ժամանակի սոսկական հարց էր միայն եւ որի խեղդուկ կաշկանդումից իւրաքանչիւր ազգի ու ազգութեան ազատագրում, կայսրութեան սահմանների մէջ ազգային սեփական օրէնքով կառավարուելու ամէն մի խրատում սուր թշնամանքով էր ընդունում ոչ միայն իրենից՝ փաղկշահից ու նրան որպէս թէ ընդգիծալիք ներթուրքական խմբաւորումներից, այլեւ ետին «ճշմարիտ ուղղափառից» անգամ, ազատագրուողն ասեա իրենց ազատութիւնն էր տանում, իրենք ասեա զրկում էին հօրենական կաշկանդներից, նրանց ինքնավարութիւնն ասեա անաղարտ էր իրենց անձի ու ընտանիքի:

(Շար. 5)

(Շաբ. Ա. Էջէն)

ՀՈԳԵՂԱՆԳԻՍՏ

ընթացքին, պահանջարկը կազմը, աւելի արդիւնաւէտ, նոր յաղթանակ մը արձանագործելու համար, որոշուեցաւ, որ յաղթանակը կ'ընդհատուի 17-ին ժամը 12-ին, որովհետեւ իր խմբի մէջ:

Մարտի 11-ի մեր ահուածներուն առաջին կազմերը պաշտօնական մրցում չունէին Նոյեմբեր 30-ին:

Վ. Մ.

×

Պէտքէ չէ մէջ, Հ. Մ. Բ. Մ. ք մեծ յաղթանակը եղած է փինկ - փունկի «անկախութեան մրցաշարքին», զոր կազմակերպած էր մարզական դաշնակցութիւնը (անհատական խումբ):

×

Ճ Ա Տ Ր Ա Կ

ԱՇԽԱՐՀԻ 27-ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Տուպայ տեղի ունեցած ճառարկի աշխարհի 27-րդ ողիմպիական խաղերը վերջ գտած են իտալական Միութեան յաղթանակով: Վերջին օրուան (երեքշաբթի) հանդիպումները տեղի ունեցած են ճրգտեալ միջոցաւ մը մէջ, քանի որ դասաւորման առաջին երեք տեղերը պիտի որոշուէին ԱՄՆ - Պոլկարիա, իտալ. Միութիւն - Լեհաստան եւ Անգլիա - Պըրագայի խաղերու արդիւնքներով: Անգլիա երեքուկէս ժամուան պայքարէ մը ետք 4 - 0 արդիւնքով ծանր պարտութեան մատնած է Պըրագայը: Միւս կողմէ, աշխարհի ախոյեան Գարիկ Գասպարով հինգ ժամուան պայքարէ մը ետք կը յաղթէր լեհ մրցակիցին: Խորհրդային միւս երեք վարպետներն ալ յաղթական հանդիսացած ըլլալով խումբը կ'ապահովէր 4 կէտ: ԱՄՆ 2 - 2 արդիւնքով աւարտած է իր խաղերը Պոլկարիայ հետ:

Այսպէսով 27-րդ ողիմպիականները վերջ կը դնեն եւ դասաւորումը կը պարզէ հետեւեալ պատկերը. - իտալ. Միութիւն 40 կէտ (56 կարելիութենէ), Անգլիա 39.5, Միացեալ - Նահանգներ 38.5, Հունգարիա 34.5, Իսպանիա, Պոլկարիա, Չինաստան 34-ական եւայլն: Ֆրանսա 33 կէտով կը զրաւէ 10-րդ տեղը:

Monsieur JACQUES DEROGY
présente

«LES 40 JOURS DU MUSA DAGH»

de Franz WERFEL
préface Elie WIESEL

Le mercredi 10 Décembre à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 Paris

SOIRÉE
CONFÉRENCE - DÉBAT

avec
JACQUES DEROGY
l'auteur du livre
«OPERATION NEMESIS»
(les vengeurs Arméniens — Ed. Fayard)
est l'invité du
COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE
le Vendredi 5 Décembre à 20h30
à la Maison du Tourisme

14, rue de la République - GRENOBLE
Au terme de la soirée, Jacques Derogy
dédicacera son ouvrage

— NOUS VOUS ATTENDONS NOMBREUX —
Entrée libre

- ՄԱՐՍԷՅԻ - ՄԱՐՍԷՅԻ - ՄԱՐՍԷՅԻ -

Թ Ա Տ Ե Ր Ա Կ Ա Ն

Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ա Ց ՈՒ Մ

- ՄԱՐՍԷՅԻ - ՄԱՐՍԷՅԻ - ՄԱՐՍԷՅԻ -

Théâtre Gymnase
(rue du Théâtre Français - Marseille 1er)

Մարտի 11-ի Հայ Մշակոյթի Տան
Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԸՈՂՈՔՈՐԹԸ

ՅԱԿՈՐ ՊԱՐՈՆԵԱՆ-Ի 3 արար

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 15.30ին

Մուտք՝ 60 ֆր.

Տոմարում համար դիմել՝
— MCA : 12-14, rue St.Bazile 13001 Marseille
— MILTON : 29, rue Colbert 13002 Marseille
— BOTIPOP : 129, rue de Rome 13006 Marseille
— ARARAT : Centre Commercial Sodim — 13012 Marseille

VIENT DE PARAÎTRE

Des témoignages accablants :

Comment en 1976 se réunirent devant un juge ture quelques hommes de bonne volonté pour établir la vérité sur les massacres des Arméniens de 1915.

Un périple à travers le pays arménien rayé de la carte.

Vente dans tous les F.N.A.C.,
Librairies ou chez l'auteur : 85 F
T. TAKVORIAN, 52, ave. Jean-Jaurès
05000 GAP. Tél. : 92 - 51 - 07 - 56

L'auteur signera son livre
le dimanche 7 décembre à Marseille
à la fête arménienne, au Palais des Congrès

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ՊՕՄՈՆԻ ՆԱԽԻՐԻ մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերակիցները Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, ժամը 14.30-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր ընկերակիցներուն ներկայութիւնը խիստ փափաքելի է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովը, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, ժամը 16-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռի Պիէօ, մեթրօ Գատէ:

ՓԱՐԶԱՆՑ ՏԻԿԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻ

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն Մ Ե Ծ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍԸ

Նախագահութեամբ՝
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՅՐԷՆԿԵԱՆ-Ի

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 17-էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V
avenue George V, Paris 8^e

avec la participation
de l'Orchestre GAIDZAG'S
du TRIO PEHLIVANIAN
et du groupe de danses
AKHTAMAR

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
47 - 63 - 38 - 54 քիմի:

Մուտք՝ 50 ֆ.

Ուսանողներուն՝ կէս գին

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

SAMEDI 13 DECEMBRE de 14 heures à 19 heures
DIMANCHE 14 DECEMBRE de 14 heures à 20 heures

Cadeaux de Noël, Comptoirs divers

BUFFET — SPECIALITES ARMENIENNES
INTERMEDES MUSICAUX
Exécutés par les Etudiants, le samedi 13 décembre à partir de 18h.

JACQUES DEROGY — PASCAL TCHAKMAKIAN
signeront leurs ouvrages au stand des livres
le dimanche 14 décembre de 16 heures à 18 heures

CITE UNIVERSITAIRE

57, Boulevard Jourdan — 75014 Paris — (métro : Porte d'Orléans)

Facilité de Parking

VENTE AU PROFIT DES ETUDIANTS ARMÉNIENS BOURSIERS

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ

Բ Ա Ժ Ա Կ Ի Պ Ա Հ Ը

Կիրակի, Դեկտ. 14, ժԱՄԸ 12.30-ին

CAPPADOCE

67 bis, quai Blanqui — Alfortville

ՀԱՇՎԳԻՆ՝ 150 ֆ.:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ ապահովել՝ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. —

43 - 81 - 80 - 82

48 - 78 - 22 - 79

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ ինչի Իսի մասնաճիւղը, այցելութիւն մը կազմակերպած է հանգըստեան տունները Մոմոնրանսի եւ Անտիլի: Այս առթիւ օթօքառ մը վարձուած ըլլալով՝ փափաքողները կրնան միանալ: Մեկնում՝ Դեկտեմբեր 13-ին, Փլաս - Լէոն Պլում, ժամը 13.30-ին: Ճշգրտագէ ըլլալ: Վերադարձ՝ ժամը 19-ին շուրջ:

ՍԷՆ - ԹԷԹԻԷՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՅՁ

Դեկտեմբեր 7, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը զրական երեկոյթ մը կը կազմակերպէ մասնակցութեամբ՝ Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան նուիրուած:

Բ Ա Փ Ք Ի - Ի

Ծննդեան 150-ամեակին
Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 5, ժամը 20-ին՝
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Կը նախագահէ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐՏԱՇԵԱՆ

Կը բանախօսէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին եւ հիւրասիրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Fonds A.R.A.M

ՌԻՐԱԲ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
5
VENDREDI
5 DÉCEMBRE
1986
LE NUMERO : 4,00 F

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսիա : Տար. 600 ֆ. — Վեցամսեայ : 310 ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 ֆ. — Հատը : 4,00 ֆ.
61e ANNÉE — No 16371

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍԳԸ

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ՍՓԻԻՌԲ

Կ. Դավաթեանի հետ Ռատիօ — Ազգ-ի վրայ կատարուած հարցազրոյցը Հայաստանի ներկայիս յատկացուած բաժինէ մը ետք առնչուած էր անշուշտ նաեւ Սփիւռքի կացութեան ու Հայաստան — Սփիւռք փոխարարեութիւններու : «Սփիւռքի հետ մշակութային կապի կոմիտէ»ի նախագահը համեմատաբար նոր է այս պաշտօնին վրայ : Ան անբաւարար կը գտնէ այս կապին այսօրուան վիճակը կամ այս մարդին մէջ կատարուած աշխատանքը : Արդարեւ, մենք՝ կապին այս ծայրը գրտնողներս, ինչե՛ր չենք ուզեր, ինչերո՛ւ չենք սպասեր միւս ծայրը գտնուողներէ : Ամէնէն պարզը թերեւս, նաեւ սակայն ամէնէն կարեւորը շատերու համար՝ Հայաստանէն դիւրը ու թերթ կը դրկուի ըմբիւրքի ամէն անկիւնը. սակայն ատոնցմէ որքա՛ն քիչը «կը հասնին միշտ հասցնելու», եւ որքան քիչ սփիւռքցիներ կ'ունենան իրենց ուղածը : Իսկ մեծ թիւով ծրարներ ալ կը բռնադատուին փոփոխելու հետ պարտադիր բնակութեան՝ պահարաններու կամ աւելորդ գոյքերու յատկացուած անկիւններուն մէջ : Եւ միւս կողմէ, մարդիկ ալ կան, որոնք սա գիրքը, նա թերթը կը փնտռեն հոս ու հոն դիմելով :

Մինչդեռ դժուար պէտք է ըլլայ մեծ կամ փոքր սրբազրութիւններով միշտ ետնցէներու դրկել հարկաւորը, ու հայ-թիւրք մամուլը արեւմտահայ զանգուածներու դիւրամատչելի դարձնել, օրինակի համար, անոնց յատկացուած հրատարակութիւնները անոնց լեզուով, կամ զոնէ ուղղադրութիւնով կատարելով : Կ. Դավաթեան կ'ըսէ, թէ Կոմիտէն մտադրած է ընդլայնել, խորացնել Հայաստանի ներկայութիւնը Սփիւռքի, եւ Սփիւռքի ներկայութիւնը Հայաստանի մէջ : Յուսանք, որ այս մտադրութիւնը տեղ տայ նաեւ նման կարգադրութիւններու :

Սփիւռքցի «ուխտագնացութեան» կ'երթայ Հայաստան, կը շարունակէ Կ. Տաթևեան, կարօտը կ'առնէ, ու կրկին այցելութեան խոստումով կը վերադառնայ. աղքեօք կարելի է՞ Հայաստանի ներկայ կեանքը, արդի քաղաքակրթութեան ձեւացուցած բոլոր երեսներով ներկայացընող պոռոյտի ծրագիր մը պատրաստել : Կարելի է անշուշտ. սակայն Կ. Դավաթեան կ'առաջարկէ որ ամէն այցելու յատկ բանաձեւէ իր ուղածը, որպէսզի փափաքին գոհացում տրուի : Ապա կ'անդրադառնայ «ուխտագնացութիւն» բառին յաճախ գործածութեան, «երէկ Երուսաղէմ կ'երթային ուխտագնացութեան, ուրիշ վերադարձողներ «մահտախի» կը կոչուէին» եւ բառարանով մը «կեանք — տեսիլ» կը կոչէ ներկայ Հայաստանը տեսնելու դացողները :

Կ. Դավաթեան «աշխարհ ժխոր» կոչած էր ամերիկահայ կեանքը, Լոս — Անճելըս արուած այցելութենէն ետք : Ռատիօ — Ազգ-ի հարցազրոյցի աւարտին կը խըղճուի, որ բնութագրէ նաեւ այսօրուան Ֆրանսայի դադուրը : «Սայլ մը, որ տեղից շարժուել է, բայց դեռ չորս անիւները ապրիլի մարտի 1-ին չեն գնում...» :

Մեր գաղութները զուրպէն դիտողի մը բանաձեւումներն են ասոնք : Մենք ներ-

ՄԵՍՐՈՊ ԵՊԻՍԿՈՍ ԴԵՍ 5 ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ

ՅԱՆՑԱՆՔԸ — ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ ՊԱՏՇԳԱՄԻՆ ԾԱԾԿՈՒԻԼԸ ...

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Նոյեմբեր 29) կը քաղենք հետեւեալ լուրը. —

«Նոյեմբեր 28-ին, Պոլսոյ Երբորդ Եղեռնադատ Ատենան առջեւ սկսաւ դատոր բացում է ընդդէմ Պատրիարքարանի Դիւանապետ Մեսրոպ Եպիսկոպոսին եւ Մայր Եկեղեցիի Թաղային խորհուրդի ատենապետ Սարգիս Օֆլազի : Մեսրոպ Եպիսկոպոսը Սարգիս Օֆլազի հետ միասին պատմական հնութիւններու օրէնքին դէմ անաստած ըլլալու յանցանքով : Պատճառն ալ այն է որ Եփեսոսի ժամկուած է Պատրիարքարանի վերի բացօթեայ պատշգամբը :

Եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան համար մեկնելէ քանի մը օր առաջ Ապահոփութեան Տնօրէնութիւնը կանչուած էր Մեսրոպ Եպիսկոպոսի եւ հարցաքննուած էր Պատրիարքարանի ծածկուած պատըշգամին մասին : Կ'երեւի թէ լրատուութիւն եղած էր որ Պատրիարքարանի չէնքին մէջ ապօրէն կառուցումներ կը կատարուին : Մեսրոպ Եպիսկոպոսը յայտնած էր թէ այդ Եփեսոսի անհրաժեշտութիւն դարձած էր եկող անձրեւի ջուրերը արգիլելու համար, եւ թէ ինչ էր ատոր պատասխանատուն եւ կառուցման ընթացքին արդէն կը կատարէր զինուորական պարտականութիւնը :

Մեսրոպ Եպիսկոպոսի եւ Սարգիս Օֆլազի դատարանին մէջ կրկնեցին թէ եղած փոփոխութիւնը չէնքին պատմական հնութեան վնաս պատճառող ոչինչ ունի :

Դատականութիւնը երկուքէն մինչեւ հինգ տարի բանտարկութիւն կը պահանջէ Մեսրոպ Եպիսկոպոսի ու Սարգիս Օֆլազի դէմ :

Իսկապէս «յուզի՛չ» է թրքական իշխանութեանց այս հոգատարութիւնը պատմական հնութեանց նկատմամբ : Այն աստիճանի հոգատար դարձած են որ Հայոց Պատրիարքարանը կը պաշտպանեն ... Հայ եկեղեցականի մը դէմ : Ի՞նչ հեղինակ, երբ պահ մը խորհինք խոստի վերածուած մեր եկեղեցիներուն մասին աւելուած — Հայաստանի յափշտակուած հողերուն վրայ : Բայց, խորհողածելն իսկ աւելորդ է :

Այն կը դիտենք այս կառոյցները, ուր յաճախ խանդավառող, դրական երեւոյթներէ առաջ աչքի կը զարնեն ոչ — յուսատու պատկերներ, ուր հազար ու — մէկ բահ ու բրնձ ամէն օր ծուէն ծուէն կը քանդեն լաւատեսութեան ամէնէն ամբարկուտ հաւատքի իսկ, շատ բաներ չեն մնացած հակադրուելու այս բանաձեւումներուն :

Ի՞նչ պէտք է ընել ու ի՞նչպէս, որպէսզի «աշխարհ» ածականը արժանաւոր գոյական մը դառնայ ու մեր «սայլ»ին չորս անիւներն ալ միշտ նոյն եւ առողջ ուղ — ղութիւնով մը յառաջանան : Մտահոգու — ղու թիւնով մը շատաւաճ, թէ մեզի թիւները, զորս կը հաւատանք, թէ մեզի հետ կը բաժնեն հայրենի իշխանութիւններ եւս, ու մշակութային կապի կոմիտէի ընդլայնելի յարաբերութիւններու ծիրին մէջ զանոնք դարձանելու միտող միջոցառումներու ալ տեղ կը տրուի :

Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊԻՍԻՏ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՔՍԻՈՆ ՏԻՌԻՔԻԹԻ Երեք անգամներու դատավարութիւնը սկսաւ Զորքաբերի եւ սկիզբէն իսկ նոր սպառնալիքներ տեղացին դատարանի նախագահին եւ երդուեալներուն դէմ : Ռեժիս Երեւելի սկիզբէն կը յայտարարէ. — «Այս դատարանին ոչ մէկ հանգամանք կը ճանչնամ եւ բոլոր անոնք որոնք մաս կը կազմեն եւ հոս նստած են ենթակայ են պրոլետարական արդարութեան սաստկութեան : Տեսնենք մինչեւ երդ երդուեալները պաշտպանութեան միջոցներ պիտի վայելեն» : Նախագահը չոր չեշտով կը պատասխանէ, որ խնդրոյ առարկայ դատական կազմը բաղկացած է վիճակով ընտրուած անձերէ : Ապահովութեան միջոցները արտա — կարգ են : Որեւէ լրագրող անխախտ թաց խուզարկութեան մը ենթակայ է, քննութիւններն ու ստուգումները բազմաթիւ են, դեռ ալ աւելի սակաւաթիւ ներկայներուն համար : Յատուկ առանձնարաններ ալ կան կիներու մանրագին քննութեան համար կին ոստիկաններու կողմէ :

ՌՈՒՍԻ թեկնածու է, բացի եթէ... : Այս «եթէ»ն կը վերաբերի, անշուշտ, Միթերանի ենթադրեալ թեկնածութեան մը, այս վերջինն ալ, ինչպէս ենթական ըսաւ՝ եթէ... : Մինչեւ այս «եթէ»ներու լուծումը, լուրը եւ հիմնական նիւթերը կը թուին չհետաքրքրել լրագրողները եւ Ռեքար, արդարօրէն ներդուած է (Ամբէն 2, «Ճշմարտութեան ժամը») որ ժամ — նակ է մնացած շուրջիւրու այլ նիւթեր՝ արտաքին քաղաքականութիւն, Եւրոպա, Եւրոյն, Եւրոյն : Ո՛ւ : Ինչ որ լրագրողները կը հետաքրքրէ «պառաւ կիներու» պատմութիւններ են. — «Փոփոխութիւնը ասանկ ըսաւ ձեզի դէմ, ի՞նչ կը խորհէր», «Ժոս — փէն ասանկ դրած է», «Միթերանը եթէ թեկնածու ըլլայ, դուք կը մտա՞ք» : Եւ այսպէս ժամուկէս, քիչ մը խօսուեցաւ, բարեբախտաբար, կրթական հարցերու, հպատակութեան նոր դրութեան եւ պատանդներու առթիւ, բանակցութեանց մասին :

ԶԱՅՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ պետական կայաններու գլուխը նոր նշանակումներ եղան «Ազատութեան» եւ Հաղորդակցութեան Ազգային Յանձնախումբին» կողմէ : Նշանակուած հինգ անձերուն վրայ երեք հոգի Երեւելի կուսակցութեան կը պատկա — նին, ինչ որ անշուշտ բաւական նիւթ կը հայթայթէ ընդդիմութեան : Ժ. Լանկ, մինչեւ իսկ «ԷՍ» — Փէ — ԷՍԻ — զինուորաւորներու Գերագոյն Սովետ» որակած է յանձնախումբը, անգիտանալ ձեւացնելով թէ իշխանութեան գլուխ եկող որեւէ կուսակցութիւն, ինչ հոսանք ալ ըլլայ, ամէնէն առաջ ընկեր — բարեկամ տեղաւորելով կը դրաղի, յաճախ անտեսելով ձեռնհասութիւնները : «Ամբէն 2»ի գլուխը կուգայ Քլոտ Գոնթամին, ԷՍ — ԷՍ — 3-ի՝ Ռոնէ Հան, Ռատիօ — Ֆրանսի — Ռոլան Ֆոն, միջազգային Ռատիօ — Ֆրանսի՝ Անրի Թեզենա Տիւ Մոնէլ եւ անդրծովեան Ռատիօ — Ֆրանսի՝ Ժան — Քլոտ Միշո :

ՇԱՆԼ ՄԿԻՐԱՆ 345 ձայնով 339-ի դէմ վերնորումած է «Օղէմփիւ Լիոնէ»ի նախագահութեան, մարդական ակումբին ընդհ. ժողովին ընթացքին : Իր ելոյթին մէջ, Միքեան շեշտած է թէ տարւոյն վերջ կը յուսայ այնպիսի հաշուեկշիռ մը ունենալ, որ թոյլ տայ Ա. բաժանմունք անցնի :

ՊԵՐՈՒԹԻ Եպիսկոպոսի գաղթականային

(Տար. Դ. Է)

ՄԱՀ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԳԱՌՆԻԿ ԱԴԴԱՐԵԱՆԻ

Կիրակի օր, Պէյրութի մէջ, սրտի տագնապի մը զոհ դացած է բանաստեղծ եւ հրապարակագիր՝ Գառնիկ Աղդարեան : Ծնած Հալէպ, 1925-ին, Գ. Աղդարեան յաճախած է տեղւոյն Փրանսական վարժարանը : Պէյրութ հաստատուած է 1942-ին : Առաջին քերթուածները սկսած է գրել 1946-ին : Յաջորդաբար լոյս ընծայած է բանաստեղծութիւններու ժողովածուներ. — «Պատնէշի վրայ» (1954), «Մատ — եան ցաւի եւ հատուցման» (1965), «Աղ — րիմ — մեռնեմ» (1968) : Ծրջան մը խմբադրած է Պէյրութի յառաջիմական շա — րաթաթերթը՝ «Մեր նշանաբանն է յա — ուս», ապա եւ մինչեւ իր մահը, կը խմբադրէր՝ «Ազգային Մշա — կոյթ» (նախագէս՝ Կանչ) շաբաթաթերթը : Իր գործերը լոյս տեսած են նաեւ Երեւան, ուր յաճախ մամուլացած է Գրող — ներու Միութեան համագումարներուն :

ՄԱՀ

1971-ին, Պէյրութի մէջ, լոյս կը տեսնէր «Անմիջական դրականութիւն» հատորը, ուր սփիւռքահայ կարգ մը գրողներ — բուն կը ներկայացուէր հարցարան մը (10 հարցում), որոնց պատասխանները կը ձգտէին որոշ գաղափար մը տալ ենթա — կաններուն գրեթեակերպին, թէ նախընտ — րութիւններուն մասին :

Այն հարցումին թէ «20-րդ դարու գրող — ներէն որոնց կ'երթայ ձեռ համարումը», Աղդարեան կը պատասխանէր. — «Ո՞ր մէկը յիշել, ո՞ր մէկը չիշել — Ափոյիւնը, Մայակովսկի, Էլիւար, Առաքիւն... : Եթէ հարցումը վերաբերէր հայ գրողներուն, անվարան պիտի տայի մէկ անուն — Եղիշէ Չարեան : Իսկ երբ հարց կը տրուի թէ ի՞նչ գիրք պիտի ուզէր, որ անպայման կարգայ իր բարեկամը, կ'ըսէ. — «Պիտի ուզէի նախ, որ բարեկամ գիրք կարգար, որեւէ գիրք, որովհետեւ այնքան քիչ ժամանակ կը տրամադրուի այսօր ընթեր — ցանութեան : Իսկ եթէ պէտք ըլլար միայն գիրք մը յանձնարարել, պիտի յիշատակէի Նարեկացիի «Մատենա ողբերգութեան»ը, կամ Զարեանի «Գիրք ճանապարհին» :

ՄԱՀ

Յուզարկաւորութիւնը կատարուած է Երեւելի, Դեկտեմբեր 2-ին, արեւ — մըտեան — Պէյրութ :

ՊԱՐԱԿԱՆԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ԵՒՍ ԶՈՀ ԻՐԱՆ — ԻՐԱԿ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Իրան — Իրաք պատերազմի ռազմաճա — կատին կամ զորանոցներու մէջ ծառայող հարիւրաւոր հայ զինուորներէն մին եւս ինկած է ռազմադաշտին վրայ : 23ամեայ Գառնիկ Պոզոսեան, Նոյ. 14-ին, Փիւրան — շահրի ռազմաճակատին վրայ զոհ դա — ցած է ռազմականութեան : Ծնած էր Թեհ — րան. յաճախած «Նուպար» եւ «Քուշեշ — Մարիամեան» վարժարանները : Յուզար — կաւորութիւնը կատարուած է Նոյ. 25ին, Թեհրանի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուր դամբանական մը խօսած է առաջ — նորդ Արտակ Արք. Մանուկեան : Եկեղեց — ւոյ բակին մէջ դամբանականներ խօսած են երեսփոխան Վարդան Վարդանեան, զնդ. Հաճ Սէյէտ ձապարտի եւ թեմական խորհուրդի ատենապետ տղթ. Հարմիկ Դաւթեան : Ողբացեալ երիտասարդին մար — մինը ամփոփուած է Նոր Բուրաստան գե — րեզմանատան հայ նահատակներու պան — թէնին մէջ :

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒՂ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՀԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԻՆ

ՈՒ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐԻՆ

ԽՄԲ. – Այս բաց նամակը, լոյս տեսած է «Սովետական արուեստ»ի Սեպտեմբերի քիւիմ մէջ: Կը պարզէ Հայաստանի ցաւերէն մէկը, որ քէւեւ նոր չէ, բայց, ըստ երեւոյթիմ դեռ դարման չէ գտած, դժբախտաբար:

×

Յարգելի խմբագրութիւն

Մեր մամուլը յաճախ է անդրադառնում ճարտարապետութեան ու շինարարութեան հարցերին: Յօդուածներ են տրուում քաղաքների ու շրջանների նորակառույցների, վերակառուցումների, շէնքերի ու փողոցների դեղադիտական արժէքի ու նշանակութեան, կեդրոնական միջոցների պահպանման, ստորգետնեայ անցումների, տիպարային եւ անհատական բնակելի տների բարելաման, դանադան ճարտարապետական մրցոյթների ու մրցանակների մասին եւ այլն, եւ այլն ... Դա շատ լաւ է: Իսկապէս, երեւանը շինարարական հրապարակ է յիշեցնում: Այժմ էլ նախատեսուած է մինչեւ 2000 թուականը բոլոր սովետական քաղաքացիներին ապահովել բնակարաններով, ինչպէս որոշուած է 28-րդ համագումարում: Իմ կարծիքով այժմ, աւելի քան երբեք, խնդրը կառուցուող բնակելի շէնքերի բնակարանների որակի հարցն է: Հէնց որակի հարցն է, որ ինձ ստիպեց դիմել խմբագրութեանը, խնդրելով տպագրելու իմ այս բաց նամակը:

Ես գիմում եմ Հայաստանի ճարտարապետներին ու շինարարներին, յատկապէս նրանց, ովքեր նախագծել ու կառուցապատում են մեր մայրաքաղաքի հարաւ – արեւմտեան միկրոշրջանը, մասնաւորապէս Բ – 1 թաղամասի մեր թիւ 114 շէնքը: Կ'ուզեմ արդեօք ձեզանից որեւէ մէկը բնակարան ստանալ մեր շէնքում կամ հարեւան շէնքերից որեւէ մէկում: Ես հարցը այսպէս ուղղակի եմ դնում, որովհետեւ դուք մեր տներ, մեր բնակարաններում վերածեցիք ամիսների եւ դուցէ տարիների տառապանքի: Եթէ մեր շէնքը բացառութիւն լինէր, ես չէի գրի այս նամակը: Բայց մեր շուրջը սնկերի պէս աճում են բարձրաբարկեր, որոնք ոչնչով չեն տարբերում մեր 9 յարկանի մ'ուտքանի շէնքից, եւ ես ափսոսանքով ու կարեկանքով եմ մտածում այն մարդկանց մասին, ովքեր անհամբեր (ինչպէս ժամանակին մենք) սպասում են բնակարանամուտի:

Բոլորն էլ սկզբից բնական կը համարեն շինարարական աղբի կոյտերը թէ շէնքի շուրջը, թէ սանդուխներին, թէ սենեակներում (միայն մեր երեք սենեակնոց բնակարանից մենք թափեցինք երեք մեծ պարկ յատակի յղկատաշումից մը – նացած թեփ ու ապակու բեկորներ): Եթէ բախտերը բերի, յատակը բոլոր սենեակներում միատեսակ կը լինի եւ ոչ թէ նոյն սենեակում կէսը՝ պարկէտ, կէսը՝ տախտակած: Ուրախութիւնն այնքան մեծ կը լինի, որ առանց վերելակի կը բարձրանան ուզածդ յարկը, մթութիւնն էլ չի խանդարի: Սկզբում, ցերեկուայ լոյսով են աշխատելու բնակիչները եւ չեն նկատելու, որ ոչ մի յարկում, ոչ մի բնակարանում չկան ո'չ երեկտրական լամպեր, ո'չ անջատիչներ, ո'չ վարդակներ, պարզապէս երեկտրական լարերի այտուղից – աշտուղից ցցուած վերջաւորութիւններ: (Մեր բախտն այնքանով բերեց, որ այդ «վերջոյթ»ներն ունէին շարունակութիւն, այսինքն՝ երեկտրականութիւնն անց էին կացրել, իսկ ճիղիկային ինստիտուտի շրջանում, մի նոր շէնքում երեկտրականութիւն ընդհանրապէս չէր անցկացուել, առատաւիղի կախուած լարերը եւ պատերի մէջ թողած անցքերը ընդամենը դեկորացիա էին):

Յետոյ, երբ սկսեն մաքրել բնակարանը, կը տեսնեն, որ լինոյժումը կայքած չէ, այլ հէնց մի քաղաքի փռած, եւ դա լաւ է, որովհետեւ դրա տակից էլ ահագին բերոն է դուրս թափուելու, մօտ 10 սանթիմետրանոց շերտ: Յետոյ կը պարզուի, որ յատակը մօտ 15 – 20 սանտիմանի թեքութիւն ունի: Երբ սկսեն դուռ ու պատու-

հան լուսնալ, կը տեսնեն, որ ապակիները ճաքած կամ կոտրուած են (եթէ ընդհանրապէս կան), որ չրջանակները տարբեր են, նոյնիսկ մի սենեակում, որ չրջանակներն իրարից չեն անջատուում, մեխած են իրար, որ ոչ մի դուռ բռնակ, փականք չունի, որ բոլոր փայտեայ մասերը ներկուած էլ չեն եւ դեռ մշակման կարիք են դրում (եթէ ընդհանրապէս զէն գցուելու են[թակայ չեն]: Բայց ինչպէ՞ս, օրինակ, փոխարինուի մեր այն պատուհանը, որը թեքութեամբ է տեղադրուել պատի մէջ: Ռոմբաձեւ պատուհան տեսե՞լ էք: Կլոր, իլիւմինատորի պէս: Տեսել եմ Աւանում: Ճիշտ է, նա էլ չի բացուում – փակում, բայց ձեւի՛ առումով ընդունելի է, յամենայն զէպս, կարելի է համակերպուել, եթէ բացուելու հարցը լուծուի: Իսկ մեր «ռոմբաձեւ» ստացուել է ինքնարոււս, իսկ դա շինարարական «էքսպորտ» էր, եւ ոչ թէ նախապէս մտածուած ու մշակուած ձեւ: Այդ թեքութեան պատճառով ձմրանը բոլոր ապակիները ձաքեցին: Ամբողջ բնակարանում, եւ նոյնիսկ խոհանոցում, չկայ մի լուսամուտ, որ օդանցք ունենայ, իսկ լուսամուտների փեղկերն այնքան մեծ են, որ բացած վիճակում զբաղեցնում են սենեակի տարածքի զրեթէ կէսը: Ամբողջ բնակարանում շրիշակները հին էին, ասեւ հին տներից բերած – խփած, ներկի հին շերտերով, մաշուած: Պատշգամբ յատակը մի մեծ բետոնէ սալ էլ, ցցուած մետաղէ բռնակներով, պատշգամբի ճակատային բետոնէ սալը ջարդուվիշուր եղած են կողքերի պատերին չամբացուած: Բոլոր այն տեղերում, որտեղ խողովակներ էին անցնում՝ առաստաղ լինի, պատ թէ յատակ, հսկայական անցքեր կային:

Տեսել էինք մարմարի փշրանքից, նոյն իսկ յախճասալի կտորտանքից գեղեցիկ յատակ են ծածկում, բայց ափսոս չէ՞ր այն մետախը, որի մնացորդը ծեփել էին լողասենեակի յատակին:

Ընդհանրապէս, անհասկնալի էր՝ կառուցողները շտա՞յլ մարդիկ էին, թէ խնայող: Լողասենեակի եւ դուռարանի միջեւ եղած պատի բարձրութիւնը մի մեթր 70 սմ էր, մօտաւորապէս միջահասակ մարդու բարձրութիւն: (Ի դէպ, օղափոխութիւնն էլ տեղադրուած էր լողարանում եւ ոչ թէ զուգարանում): Եթէ շինանիւթ էր խնայուած, ապա ինչի համար էր միջանցքում շարած մի աւելորդ պատը, ինչ նպատակի պիտի ծառայէր միջանցքը կիսող կամարաձեւ բացուածքով այդ դեկորացիան, որն, ի վերջոյ, բոլոր բնակիչները քանդեցին: Բոլորը լըսում էք:

Գուցէ բաւական է այս թուարկումը, բայց որ սկսել եմ, պիտի շարունակեմ:

Աղաքանի մէջ միշտ Վուր էր հաւաքուած, պարզուց, որ ինչ – որ մակարդակների խախտում կար: Գուցէ չէր նախատեսուած նաեւ ջրի համար յատականցքը, յամենայն զէպս շէնքի պահակի պահանջանոցում, որտեղից իւրաքանչիւր բնակիչ մեծ դժուարութիւններ յաղթահարելուց յետոյ ստանում է իրեն հասանելիք լուսացաւանը, երեկտրական օճախը, ջրախողովակները, կափոյրները եւ այլն (որոնք նոյն պահակի եղբայրը տեղադրում էր համապատասխան վարձատրութեամբ), կային նաեւ յատականցքի խողովակներ:

Ամենապաւելատեղանն այն էր, որ սանտիխիկայից տեղադրուած էին միայն ունիտազներ, բայց ինչպէ՞ս: Նախ գրել էին զուգարանի դռները, ըստ երեւոյթիմ շէնքում սկզբում աշխատել է փայտադործների բրիգադը: Յետոյ դռնաքայ վիճակում տեղադրուել են ունիտազները, այսինքն փայտադործ բանուորներին փոխարինել են փականադործ – սանտիխիկները եւ գնացել են ու չեն էլ փորձել իրենց ետեւից փակել դուռը: Իսկ դուռը չի փակուում. զէմ է առնում տունիտազին: Եւ այդպէս բոլոր բնակարաններում՝ 9 յարկ, 5 մուտք: Աւելի ճիշդ՝ չէր փակուում: Մի խօսքով, ամբողջ բնակարանում մի քառակուսի մեթր չկար, որ լինէր անխափան: Որտեղ հնարաւոր է, կառուցող-

ՏԿԱՐՆԵՐՈՒ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կ Ի Պ Ր Ա Ց Ի Ն Ե Ր Ը

Կիպրոս 9251 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ կղզի մըն է Միջերկրական ծովու արեւելեան մասին մէջ. 657 հազար (1984) բնակչութեան 80.7%-ը կը կազմեն Յոյները, իսկ 18.8%-ը թուրքերը:

Այս կղզին անմարդաբնակ էր մինչեւ Բ. Ա. վեցերորդ հազարամեակը, երբ Ասիայէն նաւորդներ կը հասնին հոն: Այդ թուականէն ետք կղզին կ'իյնայ Ասորեցիներու, Եգիպտացիներու, Պարսիկներու ձեռքը. յետոյ մաս կը կազմէ հռոմէական ու բիզանդական կայսրութեան:

Քրիստոնէութիւնը հոն մուտք կը գործէ Բ. Ե. 40 – 50-ական թուականներուն: Կիպրական յոյն օրթոտոքս եկեղեցին ունի անկախ դիրք մը, ու կապուած է որեւէ Պատրիարքութեան:

Բիզանդական տիրապետութիւնը կը դադրի խաչակիրներու չրջանին: ԺԲ. դարէն սկսեալ կղզին կ'ունենայ բարդաւած վերելք մը, շնորհիւ առեւտրական աշխուժութեան ... եւ իր ռազմավարական դերքին: 1489-ին կը դառնայ վենետիկեան Հանրապետութեան մէկ մասը, իսկ 1570-ին թուրքեր կը հասնին հոն. կղզին օրթոտոքս բնակչութիւնը, հաւածական՝ հռոմէացի կաթողիկէներէ, ազատարարներու նման կը դիմաւորէ մահմետականները: 1878-ի Պեռլինի վեհաժողովին օսմանեան Սուլթանը Մեծն Բրիտանիոյ կը յանձնէ կղզին կառավարելու իրաւունքը, որուն ռազմավարական դերքը մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր բրիտանական աշխարհակալութեան համար (Հնդկաստանի ճամբան):

1914 Նոյեմբեր 5-ին երբ թուրքիա պատերազմ յայտարարեց Դաշնակից Պետութիւններու, Մեծն – Բրիտանիա կցեց Կիպրոսը: Լոզանի (1924) դաշնագրի կը վաւերացնէ այս կցումը ու մինչեւ իր անկախութեան թուականը (1960), կղզին կը մնայ բրիտանական կայսրութեան մէկ զաղթավայրը:

Կիպրոս Յոյներու կողմէ միշտ նկատուած է հիւլէական երկիր մը: Ու երբ ԺԹ. դարուն դարձեցին չրջան մը կ'ունենայ յունական ազգաբնիկները, այդ

կը նկատուի որպէս ապստամբութեան շարժում մը, Յունաստանի Օսմանեան տիրապետութեան ուղղուած: Յունական յեղափոխութենէն ետքն է, որ Էնսախի պայքարը՝ (ամբողջ հելլենական հողը՝ մէկ հայրենիք) կը սաստկանայ: Մինչ այդ կը շարունակուին յոյն եւ թուրք բախումները, որոնք կը տեսնէ դեթէ դար մը. 1930-ին է միայն, որ Աթաթիւրք եւ Վէնէզելլոս կը նշեն դարու մը բախումներու, պատերազմներու եւ կոտորածների վերջաւորութիւնը:

Այս հաշտութենէն դուրս կը մնայ սակայն Կիպրոսը, բրիտանական այս զաղթավայրը որ յատուկ կարեւորութիւն ունի բրիտանական ռազմական նաւատորմին համար:

Կիպրոս ունեցած է խառն բնակչութիւն մը, որու մեծամասնութիւնը կը կազմեն Յոյները: Բոլոր մեծ քաղաքները ունէին իրենց թրքական թաղերը. 1960-ին 392 գիւղեր կային դուռ յունական բնակչութեամբ, 123 գիւղեր՝ դուռ թրքական, եւ 114 գիւղեր, ուր խառն բնակչութիւն մը կ'ապրէր:

Եկեղեցիին կողմնակից էր Էնոսիսի, իսկ Լոնտոն Կիպրոսի կ'առաջարկէ քաղաքական ինքնավարութիւն: Բրիտանական պատճառարանութիւնը հիմնական երկու կէտէ ծագում կ'առնէր. Ա. – Նկատի առած ռազմավարական դերքը, Կիպրոս պէտք է մնար բրիտանական իշխանութեան տակ, Բ. – Յունաստանի կցումի մը պարագային կիպրացի թուրքեր պիտի բողոքէին:

Կիպրական հարցը Յունաստանի կողմէ ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովին կը տարուի. թուրքիա կ'առարկէ, թէ երբեք յունական հող եղած չէ ան, այլ պատմական ու աշխարհադրական տեսակէտէ մէկ շարունակութիւնն է Անատոլիոյ: Մակաբիոս եպիսկոպոսին առաջնորդութեամբ, 1954-ին պայքարը կը չղթայազերծուի. Յոյները Էնոսիս կը պահանջեն, իսկ թուրքիա՝ կղզին բաժանումը: Անկէ ետք կը բացուի փողոցային կռիւներու, սպանութիւններու, հրկիզումած գիւղերու, ռուսներու չրջան մը: Վերջապէս 1960-ին

այնպէս ստորագրել է յանձնման ակտի տակ: Իսկ շինարարները: Իրենց համար այդպէս կը կառուցէին: Ո՛ւր է նրանց խիղճը:

Մենք դիմում ենք ճարտարապետներին եւ շինարարներին. խնդրում ենք այցելէք մեր միկրոշրջանի բնակելի շէնքերը, զըրուցէք բնակիչների հետ, իսկ յետոյ...

Թիւ 114 շէնքի բնակիչ Զիւմաիդա Սիմոնեան տնային տնտեսուի

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՅ. – Այս նամակն ստանալուց յետոյ մեր թղթակիցն այցելեց թիւ 114 շէնքի մի քանի բնա – կիչների: Այցելեց նաեւ, այլ, դեռ չբնակեցուած, բայց արդէն «շահագործման պատրաստ» շէնքեր: Պարզուց, որ զայրոյթից չափազանցութիւնների հակուած մարդը չէր գրել այդ նամակը: Բոլոր փաստերը հաստատուեցին տեղում, նշուած բոլոր թերութիւններն առկայ էին դեռ չբնակեցուած շէնքերում:

Ինչպէս է սկսում տիպարային շէնքի շահագործումը՝ մենք արդէն գիտենք: Դա չէնքի կեանքի երկրորդ փուլն է: Իսկ առաջինը՝ ծնունդը (նախագիծ), աճը (շինարարութիւն) ... Ինչպէ՞ս է կեանք ստանում տիպարային շէնքի նախագիծը, ովքեր են հեղինակները, թէ՞ «տիպարային» նշանակում է «անստորգրի», «անանում», ինչպէ՞ս է իրացում հեղինակային վերահսկողութիւնը, վերջապէս, ընդունող յանձնաժողովում կա՞ն ճարտարապետներ, շինարարներ ... Եւ եթէ կան, ինչպէ՞ս, ինչ խղճով են ըստորագրում նման շէնքի յանձնման ակտը...

Այս հարցերով մենք դիմում ենք «Հայ պետականագիծ» ինստիտուտին, Պետլինին եւ Երբաղաւթեոի վապիտալ շինարարութեան գլխաւոր վարչութեանը:

Սպասում ենք ձեր պատասխանին: (Սովետական Արտեստ)

Երկու համայնքները իրենց գիտյաժ ձե-
ռառկան կողմից :

ձևվեցին թուրք եւ անգլեւհեւելէն երկու
 համաձայնութիւններ կը պատրաստեն
 կիլիկիոյ անկախութիւնն ու Հանրապե-
 տութեան հռչակումը: Համաձայնու-
 տութեան ուր նախ եւ առաջ նկատի առ-
 նուած են արեւելեան - Միջերկրականի
 բրդանակաւ շահերը եւ թուրք փոքրա-
 մասնութեան իրաւունքները: Կիւրա-
 կան Սահմանադրութիւնը 1960-ին ղո-
 ճարութեան կը դրուի, ինչ որ պիտի
 չենք Պետութեան մը տարազը:

կիպրական Հանրապետութիւնը կը ճանչցուի բաղկացուցիչ երկու համայնքներով՝ լոյս եւ թուրք։ Պաշտօնական երկու լեզու ընդունուած է եւ յունական ու թրքական տարբեր պարագայերու իրաւունքը կայ։

վարչակարգը, որ նախագահական հան-
րայրեցութիւն մըն է, յոյն նախագահ մը,
ինչնեայ եւ թուրք փոխ-նախագահ մը,
տաւր նախարար, որոնց եօթը նախագա-
հին, իսկ երեքը փոխ-նախագահին կողմէ
կորուշին: Իսկ Ներկայացուցչական Ժո-
ղով կը բաղկանայ յիսուն անդամներէ:
Ազգաբաշխ, ռատիկանական, զինուո-
րական եւ այլ ուժեր ալ կազմուած են
համեմատաբար մասնակցութեամբը երկու-
նորանքներուն:

Մահմադրութիւնը Մեծն - Բրիտանիոյ կը ձգէ երկու զինուորական խարխաւ, սակայն Կիպրոսի կ'արգելուէր ուրիշ Պետութեան մը Հետ քաղաքական կամ տնտեսական որեւէ համաձայնութիւն կնքել :

1959-ի ընտրութիւններուն Մակարիոս
Ս. նախագահը կ'ընտրուի, իսկ տոքթ.
Յ. Քիւշիք՝ փոխ - նախագահ :

Մակարիոս գործի գլուխ գալէ ետք կը հարկադրուի պաշքարիլ իր հայրենակիցներու ընդդիմութեան դէմ, որոնք ինո-պիսի ծրարքին լքումը որպէս դաւաճա-նութիւն կ'ընդունին. ուզելով հարթե-անհամաձայնութիւնները Մակարիոս կա-րարել նախարարութիւնները կը յանձնէ ընդդիմադիր պարագլուխներու. ինչ որ թուրք համայնքին գալորյոթ կը պատճա-ռէ, որոնք կը բողոքեն 1963-ին երբ Մա-կարիոս կ'առաջարկէ բարեփոխել Սահ-մանադրութիւնը, թուրքեր զայն դէպի Կոստյա յետաքշտ ալ կը նկատեն, կը քաշ-վին կողավարութենէն ու խռովութիւն-ն իր ծայր կուտան: Երկու կողմէն ալ մտնել ու անյայտացածներ կացութիւնը կը ծանրացնին ու կը փոխադրեն միջադ-րային բեմահարթակին վրայ: Թուրքիա կիպրոս կը զրկէ նաւատորմ մը, իսկ Յունաստան օժանդակութիւն կ'ուզէ տեղ-ւոյն վրայ գտնուող բրիտանական ուժե-րէ: Վերջապէս հրադադարով մը չնգոք դառի որ կը ստեղծուի (Կանանչ գիծ) եւ կիպրոսի հարցը կը ներկայացուի ՄԱԿ-ին:

Երեք տարուան երեւութական հանդարտութեան շրջանէ մը ետք 1967-ին կը վերսկսին խռովութիւնները: Թուրք կողմը կը ղեկավարուի առժամեայ թուրք կառավարութեան մը կողմէ. իսկ Յոյն-

րը կը նախապատրաստուին ինքնապաշտպանութեան, թրքական հասանալեան յարձակումի մը դէմ: Նոյն տարին զօրավար Արիփաս կղզիին ամիւրը պաշտպանելու պատրուակով եւ Աթէնքի ալ համաձայնութեանը կը յարձակի թուրք Կիպրացիներու վրայ: Թուրք կառավարութիւնը վերջնագիր մը տալով Աթէնքի, կը պահանջէ յունական ուժերու ետ քաշուիլը: Քանի մը օրերու ընթացքին կացութիւնը յոյն - թուրք պատերազմի միջոյցըրտի էր կը վերաճուի, որմէ կարելի կ'ըլլայ խուսափիլ շնորհիւ ամերիկեան քաղաքականութեան միջամտութեան:

1967-ին տաղնապլին հետեւանք ձուտում մը յառաջ կուղայ Աթէնքի եւ Նիկոսիոյ միջեւ: Կացութիւնը աւելի կը ծանրանայ, երբ 1973-ին Մակարիոս կրկին Հանրապետութեան նախագահ կ'ընտրուի: Սակայն Կիպրացիներու եւ Աթէնքի ղեկուորական իշխանութեան յարաբերութիւններուն հետեւանք, պետական հարուստ - ծով մը Մակարիոս կը տապալի: Միջադէպերը իրարու կը յաջորդեն, ու կըզգիին թրքական դատին վրայ դործուած յարձակում մը թուրք կառավարութեան հիանալի առիթը կուտայ ղեկեալ միջամտութեան մը: Թուրք զօրաբաժիններ ցամաքահանում կը կատարեն 1974 Յուլիս 20-ին ու ամիս մը ետք կը զբաւեն կըզգիին հիւսիսային մասին մէկ երրորդը: Օգոստոս 20-ին Թուրքիա իշխողին հըրապառարք. պատերազմը 6 հազար զոհ պատճառած է կղզիի բնակչութեան:

Տազնապը վերջ գտած է ու կղզին վերածուած ապաստանեալներու անծայր ճամբարի մը, ուր արհաւիրքը կ'իշխէ :

1975-ին Թուրքերը միակողմանի կերպով ինքնավարութիւն կը հռչակեն։ Այս Պետութիւնը 38%-ը կը ներկայայնէ կըղզիի մակերեսին։ Յոյները հասկցած են, որ Էնոսիսը երազներու վրայ հիմնուած էր ու կը սկսին բանակցութիւններ վարել Թուրքերուն հետ (1977)։ Գրեթէ ընդունուած է Թուրք եւ յոյն դաշնակցային հանրապետութեան մը սկզբունքը ու կը մտայ ճշդել մանրամասնութիւնները։ Սակայն կարելի չըլլար վերջնական համաձայնութեան մը յաւելիլ. եւ Թրքական կողմը 1984-ին Կիպրոսի Թուրք Պետութեան անկախութիւնը կը հռչակէ, ինչ որ ՄԱԿ-ի ապահովութեան խորհուրդին բուն բողոքներուն կ'արժանանայ, որ ցայն կը հռչակէ «ապօրինի»։

Օրինակելի հանգամանք մը կը պարզէ կիպրական պատմութիւնը. հոն ապրող թուրք փոքրամասնութիւնը առանց զեկապար դատակարգի կ'ապրէր ցրտած ու անկազմակերպ կենսք մը: Եւ ըստ ՅՈՒՆԵՐՈՒՆ, ԷՆՈՍԻս անոնց համար պիտի նշըջանակէր մէկ զերիշխանութենէն (անշըշխակա՛ն) անցնիլ ուրիշի մը (յունակա՛նին):

Մինչդեռ 1945-էն 1955 թուրք փոքրամասնութիւնը դարձեալ մը կ'ապրի : Թուրքիա մաս կը կազմէ Օթման-ի ու յոյն կիպրացիներ օրինակ կը ծառայեն

ԲԻՐԻԱՅԻ Թաղապետութեան սրահին
 Էջ 2, Նոյեմբեր 23-ին, տեղի ունեցած է
 Համալզգային Լիճիչի «Յակոբ Փափազ-
 ան» երգչախումբին համերգը, ղեկավա-
 րութեամբ Վարուժան Նիկողոսնի: Բա-
 ռումբը կատարած է Տիկին Նելի Պալթա-
 ան, շէշտովը կարենորութիւնը Հայ
 երաժշտութեան: Յայտադիրը բաղկացած
 է Կոմիտասի, Կանաչեանի, Ա. Յարութեանի,
 Թաթումկանի, Թաթումկանի, Անու-
 շիանի Տէր - Դեմետրի և Յակոբ Փա-
 ժապեանի գործերէ:

ՀԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԱՆՇՈՒՆՆԵՐ «Ֆերահեան» վարժարանի Աշակերտական խորհուրդին հրավերով, Նոյեմբեր 14-ին, երգիչ Անտոնյոսեան Հանդէս եկած է յատուկ յայտարարելով մը՝ վարժարանին մէջ: Անտոնյոսեան խօսած է աշակերտական ժողովըրդական երգերու, անոնց ծագման, զարգացման եւ տարածման մասին, ապա մեկնաբանած է երգեր Սայաթ - Նովայէ դուստներն Շերամէ, Աշոտէ, Հաւասիէ՝ դաշնակի ընկերակցութեամբ Արմէն Ահարոնեանի:

ՍԿԻԻՏԱՐԻ մէջ, Նոյեմբեր 23-ին, նըշուած է Գալֆայեան Տան 120-ամեակը նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարք

քին: Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Մեհրոպ Եպիսկոպոս Մութաֆեան, որ իր քարոզին մէջ յիշած Սրբուհի Մարիամ Գէօղեանը, որ 44 տարեկանին հիմնած է Գալֆայեան որբանոցը, շնչուելով ծառայութեան ոգին անո մէջ: Ապա, Ծնորհք Պատրիարք ոգեկոչելէ ետք Գալֆայեանի անցեալի Մայրապետն ու քոյրերը, ըսած է թէ մնացած է միակ քոյր մը՝ Հռիփսիմէ Սասունեան որ ու նուիրած է Լանջախաչ մը: Արարո

թուրքերու: Պատմութեան մէջ անհախառն խնթաց է նաեւ թուրք փոքրամասնութեան կացութիւնը. անոր զօրավիշ ղինուորական մեծ ուժ մը (թուրքիա) իսկ կ'զգիին իշխող մեծամասնութիւն թիկունք ունի փոքր Պետութիւն մը (Յունաստան): Թուրք Կիպրացիներու կացութիւնը ուրեմն աւելի յուսալից է, քան Բիրտերու կամ Հայերու պարագան: Արդիւնքները ակնհերեւ են յետադաշին մասին հաստատումներ կարենալ ընելու համար. կարճատեւ յոյն եւ թուրք պատերազմէ մը ետք թուրք փոքրամասնութիւնը պարտադրեց ըստանումը, որուն հետամուտ էր 1945-էն ի վեր, եւ ինչ որ շատ աւելի նախընտրելի էր իրեն, քան մեծ ուժերու կողմէ ստեղծուած 1960-երկու գաղութով արուեստական Պետութիւնը:

դուժեհանց աւարտին, Սկիւտարի Սանուց Միութեան սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը։ Սեղանը վարած է Պարոն Նալպանտ։ Հեղաբարձութեան ատենապետը՝ Գէորգ Նանէր, կարգացած է տեղեկագիր մը, յիշելով այն դժուարութիւնները, որոնց ենթարկուած է ճաստատութիւնը, զերջին տարիներուն։ Այսպէս նշած է թէ Հաստատութեան պիւնտէին մէջ 10 միլիոն լիւրայի բաց մը կայ։ Գեղարուեստական յայտադրին մասնակցած է Սիլվա Կոմիկեան՝ քերթուածներու արտասանութեամբ։ Ստեղծուած միջոցորտի մէջ եղած նուէրներէն գոյացած է աւելին քան ինչ որ կար պիւնտէին մէջ իրրեւ բաց։ Ո՞սք առած են տոքթ. Վարդ Շիկահեր եւ Շնորհ Պատրիարք։

ԼՈՍ – ԱՆՃՐԼԸՄԻ մէջ, Նոյեմբեր 2-ին, տեղի ունեցած է բանաստեղծական երեկոյթ մը, որու ընթացքին Մարի – Ռոզ Արուսեֆեան արտասանած է Մատթէոս Զարիֆեանէ եւ Կոստան Զարեանէ թերթուածներ: Արտասանութեանց առընթեր արուեստադիտուէին ներկայացուցած է նաեւ զոյգ հեղինակներու կեանքն ու գործը:

Անթրիկի ԱՍԻ Կաթողիկոսարանը այցելած է (նոյ. 21) Միացեալ – Նահանգներու Պէյրութի դեսպան Ճոն Բէլլի եւ ընդունուած Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի կողմէ: Տեսակցութեան ներկայ եղած են թեմին առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկոպոս Բէշիշեան, պետական երեսփոխաններ, տոքթ. Մարգրիտ Էպիսկոպեան, մէթր Պապիկ Պապիկեան եւ տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան: Սոսուած է Լիբանանի ներկայ վիճակին, յատկապէս՝ լիբանանցի բոլոր խաւերուն միջեւ միութեան վերահաստատման ամէնէն կենսական անհրաժեշտութեան մասին: Հայրապետը շեշտած է անհրաժեշտութիւնը Միացեալ – Նահանգներու դերին՝ այդ միութեան ըստեղծումին, ինչպէս նաեւ ստեղծուած տնտեսական տաղանալի լուծման մէջ Հայ համայնքին դերով, ան յայտնած է թէ հիմնական ուղղութիւնը եւ ջանքն վերահաստատուած տեսնել այդ միութիւնը: Գեսպարը նշած է թէ Լիբանանը մէջ տիրող զինեալ բախումները, մասնաւոր՝ անապահովութեան վիճակը ահպիսի ժխտական տպաւորութիւն կ'ըթողուն ամերիկացի ժողովուրդին վրայ որ յաճախ կ'առաջնորդէ դէպի նուահետաքրքրութիւն՝ դէպի Լիբանան, աւելցնելով որ Ամերիկա կը հաւատայ Լիբանանի ամբողջականութեան եւ անկախութեան եւ իր լաւագոյնը պիտի ընայ, ուղղութեամբ:

ծնունդ են ուսադիրը ներառած եւ կնիքը
ձեռքներին, — բայց եւ ինքը փաղիշահը
լաւ գիտի, որ այդ չարիքը բարիք է իր
համար, առանց այդ չարիքի՝ իր զորա-
կան ուժը այդքան վստահելի թիկունք
չէր ունենայ: Համայնքի բարեկեցութեան
սկուները ինքը փաղիշահն է խցկի, որ-
պէսզի մարդու միտուորը անհատականու-
թիւն չդառնայ, անուն — ընտանիք — ու-
նեցումածք չունենայ, միապետի տէրու-
թեան մէջ մի ինքնավար պետութիւն էլ
մարդու այդ միտուորը չլինի եւ երես
չգործին միապետի պարգած պանթուր-
քիդիի դրօշկոյ: Համաժողովրդական աղ-
ջատութիւնը միշտ է ապահովել զորա-
կոչներ յաջողութիւնը, իսկ գլխաւոր,
վերջնական, թուրք զօրքի եւ թուրք աշ-
խարհագորի միասնական զորահաւաքը
այստեղ դեռ պիտի լինի: Գործուն Եւրո-
պացիոն ու նրա ազգային բոլոր երկրների
առաջընթացը երազած ափ է նաեւ սուր-
թանի ու թուրքի համար, բայց թուր-
քիան կարող է այդ ափերին հասնիլ մի-
այն արեան ծովեր կտրելով: Երբ բազմա-
կըրօն — բազմալեզու երկիրը միակրօն —
միալեզու կը լինի, այդ ժա-
մանակ ահա իւրբաքանչիւր ան —
հատի ծաղկումը թուրքերայի կը դառ-
նայ, ինչպէս Գերմանացու կամ Ֆրանս —
սիացու ծաղկումը՝ Գերմանիայի եւ Ֆր-
անսիայի ծաղկումը: Դրանք երանելի
ժամանակներ կը լինեն, բայց մինչեւ այդ
պէտք է անցնել մեր ժամանակի դժուր —
քով, անխտիր բոլորի մէջ պէտք է մարդու
աստուածային կարողութիւնը խցկել,
Մոցարաւի խեղդել բոլորի ու իւրբաքան-
չիւրի մէջ, քանի զեռ ժողովրդի գործուն

նկույթիւնը ոչ – թուրքական դիմագլիծ է յայտաբերում, քանի դեռ մարդը խաղա-
գըրում է՝ եւ ոչ – թուրքի երգ է ծաղ-
կում, պատմագրում է՝ եւ ոչ – թուրքի
պատմութիւն է գրում, խօսում է՝ եւ
ոչ – թուրքերէն է ելեւէջում, Հայարտա-
նում՝ ու սլաոննում է եւ ժամանակների
Հորիզոններում ալլազդիների Հայքնիք-
ներ են յառնում։ Այստեղ պատուիրում
է ի սկզբանէ՝ «Քը ասածուն պաշտող որե-
ւէ փաշա մեր նոյն ասածուն է պաշտում»,
քանի որ աստուած մէկ է, եւ թող պաշ-
տը, բայց երբ այս նոյն փաշան տրւում է
կիլիկիան թագաւորութեանը ծառայելու
տենչանքին՝ պէտք է փոխուի»։

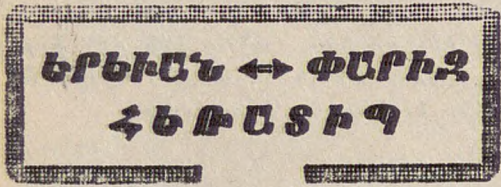
1907-ին ամբարնը Մանուկին գիւղ սիւր
է գաւիս եւ Հի ցանկանում Պոլիս դառ-
նալ: Սիւրան ըստ երեւոյթին դարձն է,
պանդուխտներին արձակուրդը՝ կառու-
վարական տուրքները ու տան առեւտրի
դրամով վերադառնելի ոչին եւ մինչեւ կա-
րիքը չէր նեղում՝ հայրենիքից չէին հե-
ռանում: «Պոլիս ի՞նչ պիտի ընէի, հացա-
դործութի՞ն: Հաց տուր որ ուտեն,
եառն ալ սպառէ որ դրամ տան» ըստ
Յովհաննէս Թումանեանի «Բորչալում»
նոթերի եւ Մանուկու անողղակի նշում-
ների պոլսական հացթուխներից ոչ բար-
ւոք մի վիճակ էլ գիւղական հայ ուսուցչի
վիճակն էր, մօտաւորապէս՝ «սորվեցրու
որ սորվեն, յետոյ էլ սպասէ որ ծնողքը
վարձը զրկեն»: Բայց Մանուկու «հան-
րամանքն» այսուեղ սովորականից տար-
բեր է. Մանուկին իր Արմատանում է ուսու-
ցիչ, տուն տեղ - անտեսութիւն ունի, Ապ-
րիլից Հոկտեմբեր եօթ ամիս արտերում ու
այգիներում աշխատում է, գիւղացի է եւ

ուսուցչութիւնն է անում այն ամիսներին, երբ զիւղի ժողովուրդը իր պարագա օրը լցնում է գրոյցներով ու կերուխումերով: Ըստ երևոյթին լաւ մանկավարժ է եղել, այնուամենայնիւ՝ զիւղի երեխաները Հոկտեմբերից Սպրիլ եօթ տարի ունկընդերել են մեծ գիտելիքների տէր մի երբէտասարդի, որ իրենց շատ է սիրել: Այդ սէրը ծառերի եւ թռչունների, ցանք — սերի ու խոզանների, Հայերի ու Քրդերի կանանց ու տղամարդկանց՝ ամէնի ուսամէնքի վրայ է սփռուած, բայց մայրական գորովի Հանդիպ այդ սէրը ոչ ոքի ու ոչնչի այնպէս չի առնում իր տաք Հայեայցք, ինչպէս երեխաներին, եւ պէտք է դոնէ հետաքրքրի լինէր ծախսատիւնստել ու լսել մի մարդու, որ շատ տարիներ Ստամբուլ հէքիաթ գաղաւում էլ եղել, չորս եղբորով չորս դրականութիւն զիտէր եւ իրենցից էր՝ երկուսի զեռնէր, միւսի քրոջ ամուսինը, երրորդի տատը եւ ուսուցչի տատը քոյրեր էին, կարող էր նմանակել ձորի բոլոր Քրդերի ու Հայերի խօսքերն ու չարժուածքը, եւ երեխաների իսկոյն կը ճանաչէին ու կը ծիծաղէին: Գիւղացիներն էլ իրենց հերթին չհրէկ անպատասխան էջին մնաց. մորը ընթերցող էր, առանակի կամ ջորու վրայ «թէ՛ կ'երթար, թէ՛ կը կարդար»: ամէն ինչից վախեցող մի էլ ունէր, մոլլէօմէրն էր բերել, վախենում էր մանաւանդ աղբիւրի մէջ իր պատուկերից — ժամերով հաւ ետ ու ետ է անում ջրի մօտ իսկ հեծեալը չի նկատում, կլանուա կարգում է:

(Tup. 6)

(Շաբ. Ա. էջ 6)

վերջին ապաստանարանն ալ անխնայ կը ուժարկուէր շիւ Ամալ շարժումի գինէն եւ տարրերուն կողմէ: Շիւ - պարհատին - ցի այս բախումները, որոնք շարժվէն աւելի է որ կը տեսնեն բազմաթիւ զոհեր պատճառած են: Դամասկոսի մէջ, այս առնչութեամբ տարուող բանակցութիւնները տեղ քայլ կ'ընեն, կողմերու պահանջներն եւ հակապահանջները կարելի չըլլար հաշտեցնել: Պէյրութի մէջ ալ ձեռնարկած դէմ արտայայտուած է Շաբաթի զաղթականի գրաւման Ամալի կողմէ: «Գաղթականներու պատերազմը» ինչպէս մկրտուած են այս կողմերը, վերջին երեք ամիսներու ընթացքին 367 մեռել եւ 1260 վիրաւոր պատճառած է:

Ե Ր Ե Ի Ա Ն

(ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ - ՆՈՅ. 25 / ԴԵԿ. 1)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԳԼԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԿԱՐԷՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ
ԶԻՄՊԱՊՈՒԷ ԳԱՅԱՆ

Պորհ. Միութեան համայնաւար կուսակցութեան պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Հայաստանի կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի Զիմպապուէ դացած է եւ հանդիպումներ ունեցած կուսակցական եւ պետական ղեկավար դէմքերու հետ: Պատուիրակութիւնը ընդունուած է նախագահ Մուկապէի կողմէ: Կարէն Դեմիրճեան խօսած է Պորհ. Միութեան համայնաւար կուսակցութեան եւ կառավարութեան վարած արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան եւ զանազան այլ հարցերու մասին:

×

«ԴԻՆԱՄՈ» Մ. - «ԱՐԱՐԱՏ» ԽԱՂԸ (*)

Պորհրդային 49-րդ ակոյնութեան մրցաշարքի 30-րդ եւ վերջին իր հանդիպումին «Արարատ», Նոյ. 22-ին, ծանր պարտութիւն մը կրեց Մոսկուայի մէջ, տեղւոյն «Դինամօ»էն՝ որ կը գլխաւորէր դասաւորումը: Պաղին սկիզբը ոչ ոք աւելնելով է որ այդքան շատ կոլ արձանագրուի: Մոսկուայիները աւելի մտահոգուած են պաշտպանութեամբ եւ Երեւանիցիներու սպառնալիքները չէզոքացնելով: Եւ այս՝ ամբողջ կէս ժամ: Կը կարծուէր, որ «Մպարտակ»էն կրած ծանր պարտութենէն ետք (6 - 2) Երեւանիցիները աւելի մարտական տրամադրութիւն ցոյց կու տան եւ աւելի պատասխանատուութիւն կը ցուցաբերեն, մանաւանդ որ բարձրագոյն խումբի մէջ մնալու ապահովութիւնը ձեռք ձգած էին արդէն, հետեւաբար ոչինչ ունէին կորսնցնելու, այսուհանդերձ «Դինամօ»ի առաջին կողմն ետք ամէն բան ընթացած է նախորդ խաղի հունով, «Արարատ»ի տղաքը կորսնցուցած են իրենց եռանդը եւ գործած բազմաթիւ սխալներ: Մոսկուայիցիները կըրցած են օգտագործել առիթը եւ երկրորդ կոլ մը նշանակել: Երկրորդ կիսախաղին Երեւանիցիները շարունակած են իրենց դանդաղ եւ անտարբեր խաղարկութիւնը, ինչ որ գրեթէ յանգեցուցած է տխուր վախճանի մը եւ դաշտէն հեռացած են 6 - 0 արդիւնքով պարտութեամբ մը:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էին «Յառաջ» Նոյ. 25-ի թիւով:

×

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱՆ

Ալժերիոյ Ազգային Ժողովին պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ նախագահ Ռապահ Պիթաթի եւ ընկերակցու - թեամբ Ալժերիոյ Մոսկուայի դեսպան Ապտալա Ֆետալի այցելած է Երեւան: Պատուիրակութիւնը ընդունուած է Հայաստանի Գերագոյն Պորհուրդի պրեզիտիտի նախագահի տեղակալ Վ. Ղալումեանի կողմէ, որ խօսած է Հայաստանի արձանագրած նուաճումներու մասին: Հիւրերը այցելած են Երեւանի տեսարժան վայրերը, Ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսը, Մատենադարան, ճարտարապետական յուշարձաններ եւ այլն:

ASSOCIATION SAINTE CROIX
DES ARMÉNIENS CATHOLIQUES
DE FRANCE

10bis, rue Thouin, 75005 Paris
Tél. : 43 - 26 - 50 - 43

GRAND BAZAR DE CHARITÉ

Le Samedi 6 et Dimanche 7 Décembre
de 10 h. à 19 h.

dans la nouvelle SALLE PAROISSIALE
de l'église, 6ter, rue Charolt - Paris 3e.

Le bénéfice en est destiné aux œuvres de
l'Association Sainte - Croix et tout particulièrement à l'ECOLE DU SAMEDI.

Choix important de cadeaux pour les
fêtes et une grande variété de mets
orientaux à consommer sur place ou à emporter.

Թ Ա Տ Ե Ր Ա Կ Ա Ն

Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ա Ց ՈՒ Մ

- ՄԱՐՄԵՅԻԼ - ՄԱՐՄԵՅԻԼ - ՄԱՐՄԵՅԻԼ -

Théâtre Gymnase
(rue du Théâtre Français - Marseille 1er)

Մարտիյի Հայ Մշակոյթի Տան
Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԸՈՂՈՔՈՐԹԸ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ-Ի 3 արար
Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 15-30ին

Մուտք՝ 60 ֆր.

Տոմսերուն համար դիմել՝
— MCA : 12-14, rue St.Bazile
13001 Marseille
— MILTON : 29, rue Colbert
13002 Marseille
— BOTIPOP : 129, rue de Rome
13006 Marseille
— ARARAT : Centre Commercial
Sodim — 13012 Marseille

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ՊՈԺՈՆԻ ՆԱԵԻՐԻ մասնաճիւղը ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերակիցները Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, ժամը 14-30-ին տեղւոյն Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր ընկերակիցներուն ներկայութիւնը խիստ փափաքելի է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական Ժողովը, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, ժամը 16-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պիէօ, մեթօփատէ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Անիէն - Պուա - Գոյոմպու եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը, ընդհանուր Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերակիցները Դեկտեմբեր 8, Երկուշաբթի, ժամը 20-30-ին:

CENTRE CULTUREL
rue Robert Laverne — ASNIERES

ՇՈՐՀԱԿԱՆԻ

Ալժերիոյ Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհանրապէս պատրաստ է հետեւեալ նուիրատուութիւնները հաստատութեան մէջ կատարուած հոգեճաշին առթիւ. - Պր. Ժիւրայր Գարաճեան 200, Պր. Էմմա Զորաբաբէլեան 200, Պր. Աննիկ Անանեան 100, Պր. Գրիգոր Փափաղեան 100, Ոմն. 200, Տիկին Մարի - Ժանն Սալաուրեան 250, Օր. Ալիս Օհանեան 100 Թ.: Իսկ Տիկին Շնորհիկ Զէրչեան 100 Թ. իր շատ սիրելի ընկերակիցներին Տիւրքիոյ Պէրիսի մասհւան տոթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Monsieur JACQUES DEROGY
présente

«LES 40 JOURS DU MUSA DAGH»

de Franz WERFEL
préface Elie WIESEL

Le mercredi 10 Décembre à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 Paris

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ խաչի Իսիի մասնաճիւղը, այցելութիւն մը կազմակերպած է հանգըստեան տունները Մոնթրալի եւ Անտիյի: Այս առթիւ օթօքառ մը վարձուած ըլլալով՝ փափաքողները կրնան միանալ: Մեկնում՝ Դեկտեմբեր 13-ին, Փլաս - Լէոն Պուա, ժամը 13-30-ին: Ճշդապահ ըլլալ: Վերադարձ՝ ժամը 19-ին շուրջ:

Յրանաւայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը գրական երեկոյթ մը կը կազմակերպէ մասնակցութեամբ՝ Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան նախագահ:

Բ Ա Փ Փ Ի-Ի

Ծննդեան 150-ամեակին
Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 5, ժամը 20-ին՝
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Կը նախագահէ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐՏԱՇԵԱՆ

Կը բանախօսէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին եւ հիւրասիրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԶԱՆԱՅ ՏԻՆԱՆՑ ՄԻՌԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԵՐ

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն Մ Ե Ծ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՅԱՆԴԵԱՆ

Նախագահութեամբ՝
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆ-Ի

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 17-էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V
avenue George V, Paris 8^e

avec la participation

de l'Orchestre GAIDZAG'S
du TRIO PEHLIVANIAN
et du groupe de danses
AKHTAMAR

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
47 - 63 - 38 - 54 թիւին:

Մուտք՝ 50 ֆ.

Ուսանողներուն՝ կէս գին

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles tél. 42.89.27.47
à 20km de Marseille.

“Բացառիկ. զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՅՈՅՅԸ ԼԱԻ ՍԿՍԱԻ ԳԵՇ ՎԵՐՋԱՑԱԻ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ԴԻՐՔԷՆ ԵՏԲ ԲԱՌՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱԴՈՐՆԵՐ

Հարկը հաղարարողներ էին, ըստ կազմակերպիչներուն մէկ միլիոնի մօտ, մինչև տասնիկանոթեան տուած պաշտօնական թիւը — 200 հազար — կը թուի որ շատ քիչ համապատասխանէր ութ քիլոմէթրի վրայ երկարող տողանցքի մը: Ամէն պարագայի մէջ, թիւերու վէճերը նոր չեն, որոնք ցոյցերը միշտ նոյն պատկերը կը պարզեն: Կը մնայ միջին մը գտնել եւ 500 հազար նկատել ցուցարարներու թիւը Փարիզի մէջ: 300 հազար ալ կը հաշուեն զաւար: Ամէն ինչ լաւ կը սկսէր, տօն էր, խնդ ու ժպիտ, սրամիտ երգեր կամ նախախօսքեր: Մեծ տօն մըն է, բառախորով պատասխաններ — անթարգմանելի, անշուշտ: Ժամը 14-ին մօտ, հաւաքուած Պաթիլ, ժամը 18-ին պիտի հասնին ինվարիտ, անցնելով Օսթերլիցէն, Մոնփարնաէն: Նոյն ժամուան, նախարարը կ'ընդունի 16 հոգիինոց պատուիրակութիւնը եւ խօսերու զրոյց մըն է: Մոնորի կառավարիչ խօսիլ, բայց ի յառաջագունէ կը ճշդէ կառավարութեան անգիշող դերը: Օրինագիծը կրնայ բարեփոխուիլ, բայց բարձի թող չըլլար: Այսինքն, կառավարութիւնը, նման ժամու մը, երբ անխնայութեամբ տարողութիւն ունեցող ցոյցը կայ փողոցը, ամէնէն ձախակեր ընթացքը կը բռնէ, անխուսափելի զրգուծութեան մը տեղի տալով: Երբ պատուիրակութիւնը կը վերադառնայ ինվարիտ, ուր, թէեւ օրը իրիկնացած է, բայց մթնոլորտը դեռ տօնական է, յայտնելու համար կառավարութեան անգիշող դերը, ամէն ինչ կը փոխուի: Պարզ է, զրգուիչներ կան նաեւ ուսանողութեան մէջ, մարդիկ որոնք ոչ ուսանողութեան հետ կապ ունին, ոչ ալ երիտասարդութեան:

Ակիբը, միջադէպերը հատուկնետ են, թէեւ լողունակներն ալ կը տարբերին, եւ քաղաքական բնոյթ կ'առնեն: Բախումները կը ծաւալին, աւելի բիրտ կը դառնան, քրքիւ մոլորթովներ, զանազան զրգուծութիւններ: Բուն ուսանողները կ'ուզեն զգուշ եւ չթողուի որ այլ տարրեր ալ լսուեն ցոյցը, բայց կարելի չէ: Ակիբը, կը գրէ «Լիպերասիոն», ապահովութեան ուժերը չեն հակադրել, հանդարտ են, սալաքարեր կը նետուին, քարեր, զարեջուրի շիշեր եւ ամէն տեսակ առարկաներ: Բայց, այդպէս չի շարու — նակուիր: Մթնոլորտին լարուածութիւնը կը սաստկանայ: Ոմանք կը փորձեն Արտաքին նախարարութեան պատէն ցատքել: Այն ատեն է, որ ամէն ինչ ծայր կուտայ: Բախումները ծանր են Ալեքսանտր Գ. կամ մօրթին վրայ եւ կը տարածուին: Արտաստարեր ձեռնառումը, ալ ձեռնառումներ եւ արդէն վիրաւորներ: Երկու հոգի՝ ծանրօրէն: 21 տարեկան երիտասարդ մը, որ մեռած կը կարծուի, մէկ աւել կորսնցուցած է, ուրիշ մը ձեռքը պոկուած է: Շուրջ 100 վիրաւոր կայ, թէթեւ, որոնց 50-ը՝ ապահովութեան ուժերու մաս կը կազմեն: 60 հոգի հարցապնդուած է:

Իրաց այս կացութեան մէջ, շարժումը աւելի կը սաստկանայ: Ուրբաթ օր ընդհանրուի նախատեսուած էր այս ձախողութիւնը:

Թեմէն ետք: Ուսանողները սակարկութիւն չեն ուզեր, խնդրոյ առարկայ յօդուածներու շուրջ բանակցութիւններ աւելորդ կը գտնեն, իրենց ուզածը պարզ է, այդ օրինագիծը մէջտեղէն կը վերնայ եւ՝ վերջ:

×

Գաւառն ալ իր ցոյցերն ունեցաւ, եթէ նոյնիսկ Փարիզի ցոյցին մասնակցողներու մէկ մասը դաւառէն եկած էր: Ընդհանրուի, ինչպէս ըսինք վերը, 300 հազարի շուրջ կը նկատուի զաւարի ցուցարարներու թիւը. — շուրջ 20 հազար՝ Մարսէլ, նոյնքան Վիոն եւ Թուլուզ: 17 հազար Նանսի, նոյնքան Նանթ, նուազ՝ Կրենոպլը, Սէն — Թէթիէն, Մոնփրիէ, Լիմոս, Եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ, իսրայէլեան ուժերը պաղեստինցի երկու ուսանող ըսպանած են: Միջադէպերը սկսած են Կինգզարթի առաւել, երբ ուսանողները Պիլ — Ջէյթի համալսարանը կուգային, եւ մուտքը կ'արգելուէր իրենց, 10 օրուան մէջ, 5-րդ անգամը ըլլալով: Նստած են եւ չեն ուզած հեռանալ: Ապահովութեան ուժերը հասած են քիչ ետք եւ կրակ բացած:

Ռեպլէն միշտ ղեկավարութիւններ ունի եւ իր ժողովրդականութիւնն ալ նահանջի մէջ է: Սպիտակ Տան բանբերն ալ՝ Լարի Սփիքս հրաժարեցաւ, այն պատճառաւորութեամբ թէ աւելի լաւ գործ մը գտած է, ոչ պետական հաստատուութեան մը մէջ, բայց ոչ ոք կը համոզուի նման բացատրութեամբ մը:

ԺԱՆ — ԼՈՒԻ ՔԻՐԻՐԹԻՍ, գրագէտ, վիպագիր Ֆրանսական Կաճառի անդամ ընտրուեցաւ Ժան — Ժաք Կօթիէի աթոռին, առաջին իսկ քուէարկութեամբ: Կարելի չեղաւ, սակայն, ընտրել նաեւ երկրորդ անգամ — Մարսէլ Արլանի աթոռին — երեք յաջորդական քուէարկութիւններ ապարդիւն անցած ըլլալով: Ակադեմիականները ի վերջոյ հրաժարեցան այդ ընտրութենէն:

ԳԱՀԻՐԻ ՄԷՋ, ապահովութեան ուժերը 4 երիտասարդ սպայ եւ 29 ուրիշ անձեր ձերբակալած են, այն մեղադրանքով որ դաւ մը կը կազմակերպէին տապալելու համար նախագահ Մուպարաքի վարչակարգը: Առաջին անգամն է, ըստ իշխանութեանց, որ ծայրայեղ մահմադարեաներ թափանցում կը կատարեն բանակէն ներս, Սատարթի սպանութենէն ի վեր:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ գաղթականներ միշտ թիրախ է չիիններուն, մինչ հարաւը Սայտա, իսրայէլեան ուժերն են, որոնք անխնայ կը ուժեղանան պաղեստինեան նախնիներ, Սատարթի սպանութենէն ի վեր:

ՏՈՐՍԵՐ

ՄԵԿՈՒԿԵՍ ՄԻԼՈՆ ՄԵԿ

Դժուար է փառաբանութիւն ընել, նախագահ ըլլալ, ըլլալ վարչապետ կամ երեսփոխան, իսկ աւելի դժուար է չգրուելու Սատուածներու գաղտնիքին մէջ եւ հասնիլ երազակցութիւններու:

Անշուշտ կան լրագիրներ, բայց անոնց ընթերցումն ալ ամբողջական լուսարանութիւն չի տար, մանաւանդ երբ բարդ է հարցը, ունի ծալքեր, մանրամասնութիւններ, ուրիշ ծալքեր, ուրիշ մանրամասնութիւններ:

Ահա այդ հարցերէն մէկն է որ տակնուվրայ կ'ընէ Ուաշինկթընը, Միացեալ — Նահանգներու նախագահը, պատճառ կը հանդիսանայ երեւելի պաշտօնատարներու պաշտօնագրկման, հրաժարումին:

Դժուար է հասկնալ, երբ լուրերուն մէջ գանգաւ հակառակեալ անուններ կան, կայ Նիքարաքուան, կան գեմֆի մագաւանդներ, ամիսներէ ի վեր յաջողած կամ ձախողած բանակցութիւններ, Իրան, Իրաք կամ Սեւասական — Արաբիա, կան պատանդներ, գեմֆի վաճառք, ստախոսութիւն:

Միակ հասկցածս այն է, թէ բանակցութիւններ կը կատարուին պատանդներու ազատագրման համար ու Պետութիւններ արդէն վնասած են կամ պատրաստ են վնասելու միլիոնաւոր տոյարներ իրենց մէկ, երկու կամ երեք փառագիծներու փրկութեան համար: Թէ պատրաստակամ են գործածելու բոլոր միջոցները՝ հայրենակիցի մը ազատութիւնը ապահովելու համար:

Ու որքան իրաւունք ունին: Եթէ պատանդ վերցնելը մէկ մեղք նկատուի, այդ պատանդին ազատագրութեան համար ոչ ինչ ընել հազար մեղք կը նկատուի:

Կարեւոր է անհատը, կարեւոր է մէկը: Մէկն է աշխարհի ամէնէն կարեւոր քիւր, ամէն բան կը կառուցուի անոր վրայ, կը կառուցուի անոր համար: Գաղափարը միշտ ալ կը ծնի մէկ անհատէ ու յետոյ է որ անոր իրագործումին համար ուրիշ

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏԳ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»-ի նոր (111) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

«Յառաջ»-ի տեսակցութիւնը Աստուրիի հետ

Ա. Թ.

Les amulettes de l'Arménie chrétienne (F. Feydit) Saténig GOSTANIAN

աշխարհը, առ երեւոյթն, տարիներէ ի վեր պաղեստինեան դատ ու ժողովուրդը կը պաշտպանէ, մինչ խորքին մէջ, Պաղեստինցիները աւելի տուժեցին նման «բարեկամներէ»:

ՓԱՐԻԶԻ 20-ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ չէնքի մը մէջ անգամ մը եւս հրդեհ մը ծագեցաւ Հինգշաբթի գիշեր: 2 մեռեալ կայ

մարդիկ կը մէկտեղուին ու մարմին կուտան այդ գաղափարին:

Ամէն բան պտտէ է ընել այդ մէկին համար:

Բայց, բայց երբ կը խօսինք մէկուկէս միլիոն նահատակներու մասին, նահատակներ, որոնք ոչ թէ պատանդ առնուեցան, ոչ թէ իրենց համար փրկագին պահանջուեցաւ, երբ կը խօսինք անոնց մասին, ինչո՞ւ նոյն մարդիկ, որոնք պատրաստ են միլիոններ վնասելու, գեմֆի հայքայքելու մարդոց որոնք նոյն այդ գեմֆերը հաւանաբար գործածեն նոյնիսկ իրենց դէմ, ի՞նչպէս նոյն մարդիկ հայ ժողովուրդին կը քիչադրեն չֆրֆի պատմութիւնը, մոռնալ նահատակները, որոնք քիւր կ'անցնի մէկուկէս միլիոնը:

Երբ մարդ կտոր մը հաց գողնայ կշտանալու համար ու բռնուի, կրնայ հասնիլ միւնչեւ բանտ: Բայց ուրիշ մը երբ գողնայ մէկ միլիոն, գող նոյնիսկ չի նկատուիր ու բռնուելու պարագային, անհամար փաստաբաններ կ'առաջարկեն իրենց ծառայութիւնը՝ տաղանդաւոր անձին պաշտպանութեան համար:

Միւնչեւ այսօր ալ մարդիկ հակում ունին մէկը գետնից վերցնելու գերութեան շարանին առջեւ կամ ետեւը՝ ըստ իրենց շահին:

Բայց կարելի՞ է մէկը, երկուք կամ երեքը պաշտպանել աւելի ջերմութեամբ քան մէկուկէս միլիոնը, երբ վերջինին մէջ մէկուկէս միլիոն մէկ կայ:

Միւնչ միլիոններու վնասումով պատանդները մէկ — մէկ կը վերադառնան իրենց սիրելիներուն, մեր նահատակներուն կը զրացուի ոգեկոչելու իրաւունքը: Միւնչ նոր բանակցութիւններ կը կատարուին ազատագրելու համար մնացած պատանդները, մեր ցեղասպանութեան անհաշուան հարցը կը շարունակուի յանձնելու տեղատուութիւններու եւ մակընթացութիւններու, կ'երթեւեկէ ան անվերջ երբայանձնախումբերու տեղեկագիրներուն մէջ ու կ'ենթարկուի ձեռնմասի — անձեռնմասի մանրուք ամուլ վէներու:

«Ո՛վ մարդկային արդարութիւն, թող ես թքնեմ քո ճակտին» ըսած է նահատակ բանաստեղծը՝ նախագգալով որ մարդիկ նոյնիսկ նահատակի մահաշուով պիտի զլանան իրեն:

Մ. ՊԵՏԻՃԵԱՆ

ԳԱՆ ՀԱՐՈՒՆԷՆԷ

«Յառաջ», թարգմանաբար, կը սկսի հրատարակել իր նոր թերթընը՝

ՄԱՅՐԻԿ

ՀԵՂԻՆԱԿ ԱՆՈՒ ՎԵՐՆԵՕՑ ԱՇՈՏ ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Բարեհաջակամ արտօնութեամբ հեղինակին եւ հրատարակչին:

եւ վիրաւորներ: Քննութիւն բացուած է ստուգելու համար թէ արկած է թէ ոճիր:

ԼՈՆՏՈՆԻ Քրիսթիֆի մէջ, աճուրդով ծախուած է շիշ մը ճերմակ գինի — Շաթո — Էքէմ մը, 1784-ի — 400 հազար ֆրանքի: Միայն երկու շիշ մնացեր է այլեւս այդ տարուան այդ գինիէն:

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՄԷՋ

ԻՍԿԱՊԵՍ ԱՐԹՈՒՆ ՊԱՅԱԿՆԵՐ ԵՆՔ

Գրեց՝ ԵՐՈՒԱՆԻ ԿՈՊԵԼԵԱՆ

Վերջին տարիներուն ԳՐԲԻ ՕՐԵՐ կազմակերպել սովորութիւն դարձած է Պոլսահայութեան մէջ: Լաւ սովորութիւն մը, օգտակար եւ արդիւնատու, յաճախ գլխավորուած կամ հովանաւորուած՝ ուսումնասէր ու հարազատով մեր Պատրիարք Հօր կողմէ: Ստույգ է, որ բազմաթիւ դժուարութիւններ ունի գիրք հրատարակելը ներկայ պայմաններուն տակ բայց կարծէք ոչ միայն վարակիչ հիւանդութիւն մըն է այդ, այլ նաեւ՝ ջանքի նման պարբերաբար կրկնուող, բերնի որ հեղինակ մը երբ գիրք մը լոյս կ'ընծայէ ու զայն ձեռքը կ'առնէ՝ անոր երկունքի երկարատեւ ցաւերէն վերջ, այդ պահուն իսկ կը խորհի կարծէք նորին մասին, ճիշդ այն մօր նման, որ տըղաբերքի դաւարումներուն մէջ երգում կ'ընէ անգամ մըն ալ այդ ապուրը չուտել, բայց վը նայի՞ր՝ դարձեալ մարաննոցն է տակաւին տարին անգամ չլեցած:

Սեւ Ծովցիի մը տապանաբարին վրայ սապէս արձանագրութիւն մը տեսեր են օր մը. -

«Բիշիքը մի՛ ուտեր ըսաւ, չկերաւ - Մի՛ գիւնովնար ըսաւ՝ չգիւնովնար - Մի՛ գըւարմանար ըսաւ՝ չգըւարմանար - Ի՞նչ եղաւ...»:

Այո՛, գրեցինք ու կը գրենք, հրատարակեցինք ու կը հրատարակենք ու ի՞նչ կ'ըլլայ, ի՞նչ եղաւ:

Վերջերս մէկը կը պատմէր, թէ Փարիզի մէջ, օր մը Գրողներու Միութեան հաւաքովին՝ ողբացեալ Զարեհ Որբունի բեմին պոռոցած էր հանդիսականներուն երեսին. - «Այս լոյս քաղաքին՝ Փարիզի մէջ, գու՞ր Ծորանահայերը միայն եօթը օրինակ դէնք էք գրեցէ: Ես ասոր համար ցաւելէ աւելի՛ ինքս կ'ամէնամ ձեր հաշուոյն»:

Գրելուն, գիրք հրատարակելուն հաճողք տարբեր բան մըն է անասարկոյ: Որբունի, եթէ նոյնիսկ գիտնար թէ մէկ հատ իսկ պիտի չգնուէր, գուցէ այդքան մը գիրք եւս հրատարակէր, բաւ էր որ պայմանները թոյլատու ըլլային, կարելիութիւնները ներէին: Մենք ատոր տարբեր մէկ օրինակը վերջերս տեսանք հոս, Պոլսոյ մէջ, ուր Արման Վարդանեան իր րարուն ետեւէ լոյս ընծայեց կէս երկվեցեակ մը թատերգութիւններ, բոլորն ալ որակաւոր, ոմանք մինչեւ իսկ անգլիական թատրոններու մէջ բեմադրուելու արժանի: Այժմ դադրած է գրելէ՝ ո՛չ թէ նիւթը սպառած ըլլալուն համար, եւ կամ կարելիութիւնները կորսուեցած, այլ պարզապէս անոր համար, որ տեսած է ժողովուրդին անտարբերութիւնը զրի եւ գրականութեան հանդէպ:

Ստույգ է, որ այսօր համեմատական հեռաձայնութիւն մը ստեղծուած է Պոլսոյ մէջ՝ հայ գրքին հանդէպ եւ յատկապէս «Մարմարա»ի խմբագրատունը պարբերաբար կուգան մարդիկ, որոնք կը հարցընեն կամ կը գնեն «Մուրատ Օֆսէթ»էն լոյս տեսած հրատարակութիւններ՝ զանազան հեղինակներու պատկանող: Կան մի քանի ուսուցչուհիներ ալ, որոնք գրքի սէրը կը պատուաստեն իրենց աշակերտներուն՝ ամէն առթիւ նոր հրատարակութիւններէն գնելով եւ զանոնք իրենց աշակերտներուն բաժնելով: Անոնցմէ մէկը՝ մանաւանդ, երախտադրութիւն յիշատակուելու արժանի է այդ ուղղութեամբ, բայց պիտի չտամ անունը, չվիրատրելու համար իր ծայրայեղ համեստութիւնը: Պոլսահայ հեղինակները եւ գրական աշխարհի մարդիկը գիտեն ասիկա եւ այդ ալ կը բաւարարէ զինքը կը կարծենք՝ իրեն բարոյական վարձատրութիւն ու հոգեկան դոնացում:

Բայց բաւարար է ասիկա՞ գաղութի մը համար, որ մօտ քառասուն հազար հոգի կը հաշուէ այսօր, թէ եւ կարելոք մէկ մասը դաւառացի եւ ոչ հայախօս: Այս կէտն ալ արդարացում մը չի կրնար կազմել, որովհետեւ Անատոլիէն եկող այդ Հայերն են որ եթէ այսօր անուրանալիօրէն կանգուն կը պահեն մեր քաղաքի հաստատութիւնները, անուղղակիօրէն կը նպաստեն նաեւ գրական - մշակութային շարժումներուն՝ գէթ կազմակերպչական աշխատանքներով եւ նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւններով: Մեզ մտահոգող պարագան տարբեր է սակայն:

Երկու երկիրներու՝ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ շարունակուող քաղաքական աննպաստ պայմանները տասնեակ մը տարիներէ ի վեր պատճառ դարձած են, որ Յոյները հեռանան Պոլսէն ու ներկայիս կ'ըսուի թէ հազիւ հինգ հազար հոգի մնացած է անոնցմէ՝ այս քաղաքին մէջ: Եւ սակայն, ոչ միայն լայնօրէն կը պահեն անոնք իրենց քաղաքական օրաթերթը՝ «Արաբելա»-ի մէջ, այլեւ՝ վերջին մէկ - երկու տարիներու ընթացքին առիթը տրւին, որ օրաթերթի վերածուի նաեւ «Իլսո» շարժաթերթի, որուն սպառնումը այսօր անդէն գրեթէ հաստատուած է միւսին, որովհետեւ, գործէ դարձին երբ ամուսինը յունարէն օրաթերթ մը կը գնէ, կ'ընէ արդէն ուրիշ մը գնած է՝ կամ դռնապանը, կամ զաւակը զրկելով եւ կամ ալ ցուրէլը բերած ու ձգած: Մինչդեռ մեր մօտ, նկատելով որ հայ քերթը ապրեցնող Հայ մեծիկն է, բազմաթիւ Հայեր ոչ միայն հայերէն թերթ չեն կարդար, այլեւ իրենց մահազդներն ու հոգեհանգստեան ծանուցումներն անգամ կուտան տեղական թերթերու, հակառակ Պատրիարք Հօր յաճախակի յորդորներուն եւ երբեմն նոյնիսկ խիստ սաստուելուն: Յուդարկաւորութեան կազմակերպիչները, մասամբ օգտակար ըլլալու համար՝ թէ՛ մամուլին եւ թէ՛ համայնքին, վերջերս որդեգրած են զրութիւն մը եւ այն մահազդները որոնք ննջեցանքներու տէրերուն կողմէ չեն ուզեր արուել հայերէն թերթերուն, իրենց կուտան իրենց կողմէ, իրեն «բարեկամ» եւ ... հաւանքի մահազգ: Իրականութեան մէջ, նման խուսափում մը ննջեցանք մը տիրոջը կողմէ ցոյց տըրուած, ո՛չ միայն պոլսահայ մամուլը կը գրկէ որոշ ու կարեւոր եկամուտէ մը, այլեւ կը վնասէ նաեւ համայնքին միւս հաստատութիւններուն, որովհետեւ ներկայ գտնուող յուդարկաւորները ո՛չ միայն իրենց վերջին պարտականութիւնը կը կատարեն անգարձ մեկնողին հանդէպ, այլեւ՝ եկեղեցւոյ մուտքին կատարուած նուիրատուութիւններով տարեկան պիտուէին կարելոք մէկ մասը կ'ամբողջացնեն համայնքին բարեկամութեամբ ու կրթական հաստատութիւններուն:

Կատարուած բոլոր աշխատանքները, թափուած այս բոլոր ձիւքերը, սակայն, արուեստական միջոցառումներ ըլլալու սահմանէն անդին չեն անցնիր, քանի որ երբ դաւառացին գրեթէ պարսպ չի դարձնել օժանդակութեան համար իրեն գիւմողը եւ լայնօրէն կուտայ՝ «Ազգաբնակչութիւն» (մեր ազգն է, կուտանք) ըսելով՝ առանց բառ մը հայերէն հասկնալու, Պոլսահայուն տղան ընդհանրապէս վարժարանը աւարտելուն՝ կը փակէ գիրքը եւ անգամ մըն ալ որեւէ տեղ չուզեր հանդիպում ունենալ Մեսրոպեան տառեւուն հետ:

Այլազան առիթներով, մամուլ եւ կըրթական մշակներ գիրար կ'ամբաստանեն ստեղծուած այս քառասուն վիճակին համար: Իրողութիւնը սա է, մեր կարծիքով, որ բոլորս ալ ունինք մեր պատասխանատուութեան բաժինը այս գործին մէջ՝ առաւել կամ նուազ չափով: Պարագան՝ հաւել եւ կամ՝ ի՞նչը մնաւնէն թէ մնաւնէն ինչքէն պէս բան մըն է: Մամուլը կը պնդէ, թէ վարժարաններու մէջ բաւարար չափով չեն քաջալերեր հայ զրին սէրը եւ տղան այդ պատճառաւ չուզեր կարդալ հայերէն, երբ նիւթական ու բարոյական ամէն առաւելութիւն, վարձատրութիւն ու երաշխիք ապահովուած է այսօր՝ ուսուցիչներուն համար: Ուսուցիչներն ալ կ'ընեն, թէ մամուլը կորսնցուցած է իր շահեկանութիւնը, նոր սերունդներուն համար եւ ուժացումը անխուսափելի է հետեւաբար՝ եթէ այս ընթացքը շարունակուելու ըլլայ:

Այս փոխադարձ ամբաստանութիւնները պէտք է կարեւորութեամբ նկատի առնել՝ փոխանակ ուս թօթվելով ըսելու, որ երկուքն ալ գիրար կ'արժեն կամ երկուքն ալ յանցաւոր են: Այս առթիւ՝ կ'ուզեմ թուղթեան յանձնել պարագայ մը, որ ըստ երեւոյթին թէ եւ կրնայ անկարելոք թուիլ, բայց յատկանշական է իրական - նութեան մէջ եւ մեծապէս խորհրդածելի: Հայկական տպարանի մը մէջ, տարիներ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ 100ԱՄԵԱԿԸ ԵԱՆՑ-Ի ՄԷՋ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 28, Փարիզի Եանց աղումբին մէջ նշուեցաւ Միսաք Մեծարենցի ծննդեան հարիւրամեակը, կազմակերպութեամբ Կեդրոնական վարժարանի 100-ամեակի յորեկենական յանձնախումբին եւ Եանց աղումբին: Զեռնարկը մաս կը կազմէր վարժարանին 100-ամեակի հանդիսութեանց շրջադիրն եւ կը հանդիսանար վերջինը:

Երեկոյթին ներկայ էին Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ՝ Վարդգէս Պետրոսեան, Գրողներու Ծանոթութեան Տիկին Գոհար Աճեմեան, հայաստանցի արուեստագէտներ եւ զրասէր հասարակութիւն մը:

Ժամը 21-ին կը սկսէր յայտագիրը, զոր կը դործագրէին Կարապետ Տաքեանի՝ Մեծարենցի քերթողութիւնը եւ անոր արժէքը ներկայացնող դերին մէջ, Տիկին Նոյեմի Եուսեֆի - Բերքեշեան, Օրվիմա Պէօրէքեան եւ Ժան Թապալեան՝ բանաստեղծէն գործերու արտասանութեամբ: Մեծարենցի բանաստեղծական աշխարհը, անոր մտորումները, քերթողական արուեստը ընդողող դասախօսութեան ընդերքը պատրաստած էր Զուլալ Գաղանձեան, որ ձեռնաստիճան յաջողած էր տալ Մեծարենցի կերպարը:

Յայտագրի աւարտին, յանուն կազմակերպիչ մարմնի շնորհակալութեան խօսք կ'արտասանէր Գլախ Դադարեան՝ յայտարարին մասնակցող անձերուն, աւելցընելով որ այդ ձեռնարկով կը փակուէր Կեդրոնականի հարիւրամեակի հանդիսութիւններու շարքը:

Ապա ներկաներէն շուրջ 50 հոգի, կը բողբոլէին ընթերթի սեղաններու շուրջ, մտերմիկ պահ մը ապրելու: Սեղանը կը վարէր Հրանդ Աճեմեան, որ համաօտ կերպով զեկուցելէ ետք Կեդրոնականի հարիւրամեակին առթիւ Յանձնախումբին կազմակերպած ձեռնարկներու մասին, խօսք կուտար Վարդգէս Պետրոսեանի, Գոհար Աճեմեանի, Գրիգոր Պըլտեանի, Մարի Նշանեանի, Մեծարենցի հարազատներէն տըթ. Գ. Մեծատուրեանի, Կարապետ Տաքեանի, Ստեփան Ինչեճեան:

առաջ աշխատող պատանի մը կար՝ հայկական վարժարանի մը միջնակարգի բաժնէն եկած: Նախ՝ ամառնային արձակուրդին աշխատեցաւ, յետոյ սիրեց գործը եւ զբաղարկութիւնը իրեն ասպարէզ որդեգրեց ու թողուց դպրոցը: Կը սիրէր իր լեզուն եւ կ'ուզէր ծառայել անոր, ամէն օր ալ նոր բան մը կը սորվէր՝ իր ժողովուրդին մշակոյթին եւ արժէքներուն մասին: Բայց, միջոց մը վերջ ի՞նչ եղաւ: Հարց կուտանք՝ Սեւ Ծովցիին տապանաքարին վրայ գրուածին նման, - Ի՞նչ եղաւ: -

Օր մը անակնկալօրէն՝ զբաղարկութիւնը թողուց, եւ - լաւ կեցէք, - գնաց՝ լուսափառի մէջ կազմ ծախող եղաւ...:

Ես այս դէպքը պիտի չմոռնամ երբեք, եթէ նոյնիսկ ինքը մոռնայ, որովհետեւ շատ լաւ գիտեմ, թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչ պայմաններու բերումով ան հայ տղայ-բանին փախաւ ու լուսափառը «ապաստանեցաւ»: Ես կ'ուզեմ այս իրողութեան լոյսին տակ դատել զէպքերը եւ արժեւորել զանոնք՝ որոշ չափով, տրուած ըլլալով որ քառասուն տարեի ի վեր կը գտնուի մամուլի կեանքին մէջ, թէ՛ իրեն գրող եւ թէ՛ որպէս քիմիա աշխատաւոր:

Միջոց մը առաջ, բանախօսութեան մը ընթացքին՝ յայտնած էի, որ այսօր Պոլսահայութիւնը ունի իր գրականութիւնը, որ պատիւ կը բերէ այս հաւաքականութեան, բայց մտահոգ ենք ապագայով, որովհետեւ գրեթէ անժառանգ է ան, քանի որ մեր բանաստեղծութեան կրթութեամբ ներկայացուցիչը այսօր մօտ քառասուն տարեկան է եւ արձակը միջին սերունդով կը մշակուի միայն: Ուրեմն, նոր աւելի պէտք ունինք, թարմ արեւնի, չիճուկի, որպէսզի կարենանք պահել դոստորը Պոլսահայ գրականութեան եւ ասոր համար ալ պէտք է նոր բաներ մը ընել, ինչպէս որ անկարելի է առանց սերմանելու կամ տնկելու՝ դաշտէ մը, պարտեզէ մը բերք սպասել:

ՊԵՆՃԱՄԻՆ ՈՒԻԹԵՔԸՐ ՊՈԻԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

Պուէնոս - Այրէսի Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբի հրաւերով, Նոյեմբեր 17-էն 26, Պուէնոս - Այրէս այցելած է ՄԱԿ-ի Մարդկային իրաւանց եւ ցեղասպանութեան կանխարգիլման ենթախմբ - նախուժի անդամ Պենճամին Ուիթեքըր, ընկերակցութեամբ Յարութ Սասունեանի, որ միջազգային ատենաներու մէջ Հայ Դատի Յանձնախումբի պատուիրակներէն է: Նոյեմբեր 27-ին հիւրերը դիմաւորուած են օդակայանին մէջ Հայ կեդրոնի, Հ. Յ. Դ. ի ներկայացուցիչներու կողմէ: Նոյն օրը, իրիկունը, Առաջնորդարանին մէջ ընդունելութիւն մը տրուած է ի պատիւ հիւրերուն: Ոսք առած են Հայ կեդրոնի նախագահ Եղուարդ Մէֆէրեան, Յարութ Սասունեան, Ստեփան Արսլանեան եւ Պենճամին Ուիթեքըր: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդ Գրիգորիս Եպիսկոպոս Բունիաթեան:

Նոյեմբեր 18-ի առաւօտուն Պր. Ուիթեքըր իր կնոյ ձեռն այցելած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կրթական հաստատութիւն: Սրահին մէջ հաւաքուած աշակերտութեան եւ հիւրերու ներկայութեան խօսք անելով Պետրոս Հաճեան անդրադարձած է Հայ Դատի Յանձնախումբերու կողմէ տարուած աշխատանքներուն: Յարութ Սասունեան խօսած է Ժրնեի մէջ տարուած աշխատանքներուն մասին, պարզելով այն դժուարութիւնները, որոնք յաղթահարուեցան ձեռք բերելու համար Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը: Պր. Ուիթեքըր իր խօսքին մէջ յայտնած է թէ հայկական ցեղասպանութիւնը դառն փորձառութիւն մըն էր մարդկութեան համար եւ իր պարտքն էր յայտարարել այս ճշմարտութիւնը:

Նոյեմբեր 20-ին «Արմենիա» թատերասրահին մէջ, տեղի ունեցած է հրապարակային ձեռնարկ մը: Երեկոյթին բա-

նի, որոնք օրուան առթիւ իրենց մտածումները կը փոխանցէին: Կ. Տաքեանի իր երախտադրական զգացումները կ'արտայայտէր իր նախկին 2 ուսուցիչներուն՝ (Գեղամ Իշքուր - Արա Արաք-ան), որոնց անունով կը ներկայացնէր Ռատիօ - Ազգ-էն ամէն առաւօտ սփռուած գրական իր հաղորդումը:

Յատկանշական էին Վարդգէս Պետրոսեանի խօսքերը, որ գոհնակութիւն յայտնելէ ետք նման հաւաքովի մը ներկայ գտնուելուն, արտայայտուեցաւ յատկապէս Հայերենի - Սփիւռք փոխ - յարաբերութիւններու մասին. «բոլորս Հայ ենք, մէկս Երեւան կ'ապրինք, մէկս Փարիզ կամ այլուր. որքա՞ն ժամանակ անցուցինք հայերենի՞ք սիրելու, գիրար սիրելու աւելորդ ձառնով ու ցոյցերով՝ ո՞վ չի սիրեր հայերենիք, ես գաղթ մինչեւ Աւստրալիա, չեմ կրնար ըսել, թէ հայերենիք չսիրող մէկը տեսայ: Ամէնքս մեր սիրելու կերպը ունինք, սակայն ունինք նոյն փոքրիկ հայերենիք որ այսօրւան Հայաստանն է, եւ նոյն երազը՝ ամբողջական Հայաստանին:

Այսօր գաղտնիք չէ, որ Հայաստանի մէջ շատ բանի պէտք կայ. բարձրորակ զգեստեղէն, կօշիկ, սա կամ նա չունինք, սակայն այս բոլորը կենսական հարցեր չեն: Եթէ կ'ուրախանաք Հայաստանի արձանագրած յաջողութիւններով, զեպքեք անյաջողութիւններուն եւս տէր ըլլալ: Վարդգէս Պետրոսեան անդրադարձաւ նաեւ Հայաստանի գրական կեանքին, «Գարաւ»ի խմբագրութեան իր շրջանին, երբ «խենթութիւններու» համար ութ տարուան ընթացքին 12 գիտողութիւն բուսացած էր ինք, սակայն անոնք արգելք չէին եղած, որ Գրողներու Միութեան վարչութեան նախագահ դառնայ...:

Հոս. Վարդգէս Պետրոսեան ըսաւ, թէ գիրքին չէր այդ պաշտօնը, տրուած ըլլալով, որ քով քովի պիտի գային «գըրող» եւ «միութիւն», այն ալ միջին նման ժողովուրդի մը մէջ:

«Պիտի առաջարկեմ, որ արտասահմանի մեր գրողներուն համար չգործածուի «սփիւռքահայ» քայքայութիւնը, այլ իրենց անուններուն հետ յիշուի պարզապէս անոնց ապրած վայրը» աւելցուց Վ. Պետրոսեան:

Երեկոյթը մը ընթացքին ընկերական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

ՅՐԶ. ԹՂՈՒԿԻՅ

Fonds A.R.A.M

Ն. Բ. Ը. Մ. - 80 ՓԱՐԻԶ

— o —

Նոյեմբեր 19-էն 23, Փարիզի մէջ, յաջորդական չեմփիոն — բառին բուն իմաստով — հանդիսութիւններով, Ն. Բ. Ը. Միու-թիւնը նշեց իր ութսունամեակը։ Այս առթիւ, Ն. Բ. Ը. Մ. ը մամուլին յանձնած է ճոխ թղթածրար մը, որ մանրամասնօրէն կուտայ բոլոր ձեռնարկնե-րուն տեղեկատուութիւնը։ Ստորեւ, անկէ կը քաղենք համառօտ պատկերը. —

×

Ն. Բ. Ը. Միութեան հիմնադրութեան 80-ամեակին նուիրուած Ֆրանսայի հանդիսութիւնները սկսան Զորեքշաբթի, Նոյեմբեր 19-ի երեկոյեան ժամը 8-ին՝ Փարիզի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ, ուր բացուած նկարչա-կան ցուցահանդէսին զուգահեռ քոթէձլ — ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր սոյն հանդիսութիւններուն առիթով աշխարհի չորս ծագերէն ժամանած հիւրե-րուն ի պատիւ։

Հոս, յաջորդաբար խօսք առած են Լեւոն Քէլպապճեան, տղթ. Ի. Աղամեան եւ Պր. Յակոբ Գասարճեան։

×

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 20-ին, Փարիզի Օթէլ տը Վիլի մէջ, տեղի ունեցած է ճաշ մը, որու ընթացքին Ժաք Շիրաք խօսք առնելով, ոգեկոչած է Ֆրանքեհայկական սերտ յարաբերութիւնները։ Ազնաւոր իր երգերով, որոնք չարքին՝ «Անոնք ինկան»ը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է։

×

Արուեստի գետնին վրայ, այս հանդիսութեանց զուգահեռ տեղի կ'ունենային զանազան ցուցահանդէսներ՝ Նուրհան Ծրէնկեան հիմնարկութեան կազմակերպած հաւաքածոներու ցուցադրութիւնը հայկական թանգարանը, կալըրի Ֆրանսի մէջ, հայ արուեստագէտներու գործերու ներկայացումը, Կորքի — Կարիկ Պամաճեան ցուցասրահի ներկայացու-ցած գործերը, Մաթիւնեոն կալըրիի մէջ Ժաննէթի «Թափօր»ը, ինչ որ առիթ կուտար բոլորին այցելել այս վայրերը։

×

Համաձայն Ն. Բ. Ը. Միութեան Կանոնադրին, Միութիւնը քանի մը տարին անդամ մը կը կազմակերպէ համազարդ-թային խորհրդակցական համաժողով մը՝ ի մի հաւաքելով բոլոր շրջանակներու ղեկավարները։ Թէեւ ժողովը իրականու-

է՛ն որոշումներ կայացնելու, սակայն այնտեղ կատարուած խորհրդակցութիւն-ներն ու գոյացած եզրակացութիւնները լրջօրէն նկատի կ'առնուին Կեդրոնական վարչական ժողովին կողմէ, յաջորդող տարիներուն։ Բարեգործականի 73-րդ տարեկան համագումարին զուգադի — պող այս հաւաքին կը մասնակցէին 120-է աւելի ներկայացուցիչներ՝ աշխարհի տարբեր անկիւններէն։ Հետաքրքրական էր իմանալ Աւստրալիոյ Թէ Արթանթինի, Միացեալ — Նահանգներու Թէ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն խորհրդածու — թիւնները, որոնք գրեթէ միեւնոյն մտա-հոգութիւններն ու առաջադրութիւնները կը պարզէին հայութեան համար։

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 20 եւ Ուրբաթ, Նոյեմբեր 21, Միութեան Ալեք Մանուկեան կեդրոնին մէջ մասնակցութեամբ 19 երկիրներէ ժամանած պատգամաւորնե-րու, տեղի ունեցաւ Ն. Բ. Ը. Միութեան համազարդութային համաժողովը։ Հա-մաժողովը համակարգեց Կեդր. վարչ. ատենադպիր մեթր Պերճ Սեդրակեան։ Ատենապարս էր՝ կեդրոնական վարչա-կան ժողովի անդամ՝ Պր. Հայկաջէն Ու-զունեան։ Ժողովին բոլոր նիստերուն ներկայ էր ցիւանա նախագահ Պր. Ալեք Մանուկեան որ իր ներածական խօսքով, ժամը 9-ին, բացուած յայտարարեց համաժողովը։

×

Նոյեմբեր 21-ի իրիկունը համերգ մը տեղի կ'ունենար Կալօ սրահը (տե՛ս «Յառաջ», Նոյեմբեր 29 / 30)։

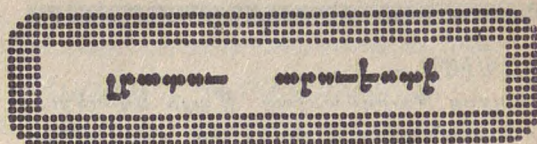
×

Շաբաթ իրիկուն, ճաշ — պարահանդէս մը հոծ բազմութիւն մը համախմբած էր ինթէլեքնթիւնանթալ պանդոկի սրահնե-րուն մէջ։

Նոյն առաւօտը դումարուած էր Ն. Բ. Ը. Մ. 73-րդ ընդհ. ժողովը, որու ներկայ եղած է եւ խօսք առած սփւռքահա-յուկեան հետ մշակութային կապի կոմի-տէի նախագահ՝ Կարլէն Դալլաքեան։

×

Կիրակի առտու, Փարիզի Ս. Յովհ. — Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուէր հոգեհանգստեան պաշտօն, Պօղոս — Նու-պար Փաշայի, Գալուստ Կիւլպէնկեանի, Զարեհ Պէյ Նուպարի, Արշակ Գարակէօզեանի եւ միութեան բոլոր նուիրատու — ներուն եւ բարերարներուն յիշատակին։ Ապա՝ այց մը Փէն — Լաշէզ Պօղոս — Նուպար Փաշայի շիրմին, ուր խօսք կ'առնէր Ալեք Մանուկեան։ Այս այցէն ետք, խումբը ինքնաբերաբար ուղղուած է Անդրանիկի շիրմին։

DECALAGE HORAIRE

«ՄԵՆՔ» — երեք երաժիշտներ՝ Ժերար Գարսեան, Միք Սարգիսեան, վաղգէն Սուրբեան եւ Ան՝ Սերժ Աւետիսեան ներկայացում մը կուտան (Տէֆալաժ Օռէո), ուր երաժշտութիւն եւ միասին գրուած Ֆրանսերէն բնագրեր ամբողջութիւն մը կը կազմեն։ Հանդիպումի մը պատմու-թիւնն է երեք անձերու՝ մանկութիւնը, առաջին քայլերը, երթը դէպի իդճին առարկան, յայտնաբերումը, կեանքին պազարը, ըմբոստութիւնը, աշկերտու — թիւնը, գաղտնիքը, հանդիպումներ, տօն, կինը, գաղտնիքին բաժանումը։ Այդ բաժանումէն ծնած է բարեկամութիւնը։ Երեկոյթը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 15-ին եւ 16-ին, ժամը 21-ին, Թէաթր Տիւնուա, 28 ռիւ Տիւնուա, Փարիզ 13-րդ։

ԴԱՂԱՌԻԹԷ ԴԱՂԱՌԻԹ

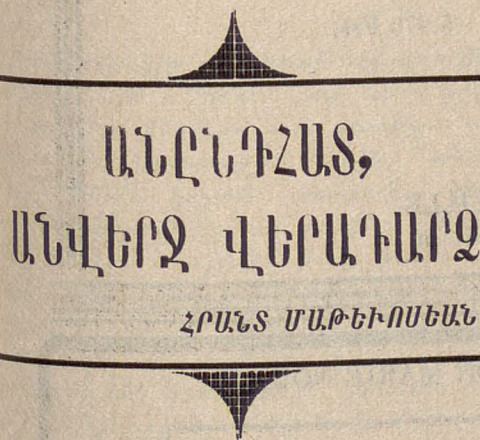
ԼՈՍ — ԱՆՃՐԼԸՐՍԻ Իրանահայ Միու-թեան սրահին մէջ, Նոյեմբեր 1-ին, տեղի ունեցած է գիտական ժողով մը՝ «Հայ կնոջ երթն երէկ եւ այսօր» նիւթին շուրջ։ Բացումը կատարած է Տիկնանց Բաժան-մունքի նախագահուհի Մանուշ Գէորգեան։ Ժողովը վարած է Օշին Քէշիշեան։ Զեկուցումներ ներկայացուցած են Թեմին առաջնորդը՝ Տաթև Արք. Սարգիսեան՝ «Հայ կինը կրօնքի եւ հաւատքի մէջ», Էօթէնի Պետրոսեան՝ «Մօր սէրը», Սըր-բուհի Հայրապետեան՝ «Հայ կնոջ երկ-փեղկուածութիւնը Սփիւռքի մէջ» նիւ-թերուն շուրջ։

USU8ԱՆԲ

P A R E V
Album de VICKEN

33 tours stéréo

Հայերէն եւ ֆրանսերէն 13 երգեր։

Դրանք բախտաւոր տարիներ էին կամ երիտասարդ հայ մտաւորականի եւ գիւ-ղացու հոգեւորով, տաղանդներով ու յոյ-սելով լեցուն օրերի սովորական տարի-ներ էին, բայց սպառազ կեանքը յետոյ այնպէս մթնեց, որ ինստիտուցիոնալ բար-ձունքից այդ հեռուոր եօթ տարիները արեւոտ մի հովիտ էին թուում։ Ահա, օ-րինակ, (Մեկըն) պապի առջեւ կանդ-նած է, եւ պապի-տատի համար նրա Մե-ծարնացը, Սրուանձտեանցը, Ուրիմեան հայրիկը, Փրանսերէնի ու Ֆլորբը ոչ մի արժէք չունեն։ «Մօ Ակոր, բաւ, հէ՛ն անասունի վրայ գուժ չունիս, հէ՛ն մալի, առաւրի սէր, փափագ չունիս, կորսը-ւեր են, գլուխ են, տեղ մը կուտեր է, հիւսնդքեր են՝ հողդ չէ»։ Սեղանի ղըլ-կից Պապի կողքից տատը երկրորդում է. «Մօրդ հետ գացէք նայեցէք ու եկէ՛ք», եւ տատի ու պապի առջեւ ուղղակի երե-կանք են եւ քոչիչի շրջանաւարտն ու

Արտաշէս Յարութիւնեանի գրական աշա-կերտը՝ որ արդէն կին ու երեք երեխայ ունի. եւ թոռնատէր, փեսաների ու հար-սի տէր մայրը։ Մայր ու որդի ճամփայ են եղել, ձորերն են մտնում, բլուրները բարձրանում լանջից լանջ ու սարից գիւղ հարցնում են հայերէն, քրդերէն, ղղըլ-բաշերէն «Արմտանի եղնոցը տե՛ղը — եդ-նոցը տե՛ղը — Արմտա՛նի — Արմտա՛նի», եւ նրա «ուսեալ ոտը» նորովի է կոխում հայրենի կածանները, երիտասարդ գրողի նրա էութիւնը նորովի է լցում հայ-րենի եզերքով, այդ բարձունքներից՝ որ Մեծատուրքեանների Բինկեանն ու այգի — ներք ներքեւի կապոյտ մշուշներում են թողել, թերեւս նրա հոգին արծուօրէն սահմանադժու է այն շրջանը, որ Մեծա-րենցի բանաստեղծութիւնը նոյնպէս խուսափեց, որ միայն ինքը Յակոբ Տէ-միրճեանն է պատկերելու։ Բոլոր գէպ-քերում, այս եօթ տարին գիւղական կեանքի հիմնաւոր իւրացման ժամանակ եղաւ։ Ուսի աչքերով՝ նա կարող է ա-սել. թէ այս բոլոր ու ծաղիկներից է հիւսում, հեռուոր գետափի լուսաքնի նայելով՝ կարող է ասել, թէ ովքեր են այնտեղ լողանում՝ հայրահիւճ, քրդու-հիւճ, ղղըլաշուհիներ, թէեւ բոլոր գոյների ու գործուածքի մատակարարը նոյն Հայկն ու Արարիկն են, թէ՛, որ-պէս թէ պատահաբար, իր արահետը լո-ղացողների նրանց գետափով տանէր՝ իրենց սահմանում տղամարդու յայտ — նուեւն ինչպէս կ'ընդունէին նրանք — հա-յուհիները՝ լուս կարմրելով ու հայ-եացքները խոնարհելով, ղղըլաշուհի —

ները՝ աղմկոտ սագերի պէս երամ կա-պած՝ վրայ քշելով, քրդուհիները՝ սուր, դանակի պէս սուր, չիփ — չիտակ աչքե-րիք խորքը նայելով։ Նա կարող է ամ-բողջ մի պաւտի ճշգրիտ քարտէզագիրը լինել, կարող է նաեւ, թեթեւակի դա-սընթացքից յետոյ, նոյն դաւառի երկրա-բանը լինել. իմացութիւնների ծաւալ ու խորութիւնը նրան կարող են նոյն դաւառի գլխաւոր գիւղատնտեսի, գլխաւոր ա-նասնարոյժի, շինարար — ճարտարագէ-տի, բարբառագէտի, ազգագրի, պատմա-գրի, կենդանաբանի — բուսաբանի, ժո-ղովրդական տրամադրութիւնների ելե-ւէջագրի պաշտօն ու տեղ ապահովել։ Նը-ւաճող Պետութիւններն իրենցում նուա-ճելիք երկիրը քարտէզագրող — ազգագը-րող — բուսագրող — կենդանագրող հաս-տատութիւն են հիմնում. ինչ բոյսեր են աճում, ամառն ինչքան է տեւում, ո՞ր ծառերն են անտառ դառնում ի՞նչ ջրեր կան, ընդերքը հարստութեան ի՞նչ նշան-ներ է դրսեւորում, տոհմերի մէջ եւ տոհ-մերի միջեւ բացայայտ ու կոծկուած ի՞նչ թշնամութիւններ ու կապեր կան, եւ այլն — ռազմա — տնտեսական յարձակման մէջ իւրաքանչիւր անակնկալի համար պե-տութեան առջեւ յետոյ պատասխանի է կանգնում՝ այդ հաստատութիւնը։ Յակոբ Միսնուրի անուն երիտասարդ գրողը կարող է փոխարինել ահա այդպիսի մի հաս-տատութեան, առաւել եւս՝ որ երեսնամ-եայ իր գեղեցիկ հասակը կանգնած է այնքան վստահելի մի պատուիրատուի առջեւ, ինչպիսին Հայոց մշակոյթի ա-պագան է, Հայոց վաղուայ օրը, աւելի

լայն՝ թերակղզու ժողովուրդների դա-ւիքը։

Թէ ինչ է լինելու Հայոց այդ ապագան՝ ոչ ոքի ստոյգ յայտնի չէր, բայց որ դա լինելու էր ստուգապէս ազգային ապա — դայ՝ բացայայտօրէն տեսանքի էր բոլո-րին — իրենց՝ հայերին, երկրի թուրք կառավարողներին, մերձաւորարեւելեան գործերի գերման — Ֆրանս — անգլիացի տնօրէններին. ազգային միութիւն կազ-մող առնուազն վեց միլիոն մարդ միջ — նազարից պոկուել ու Եգիպտոսից Փարիզ եւ Լոնդոնից Սպահան ամբողջ ճակատով ընդառաջ էր դալիս քսաներորդ դա-րին։ Նրանցից ոմանք արհեստաւոր ու արդիւնաբերող էին, ոմանք բժիշկ ու ճարտարագէտ, ոմանք բանուոր ու դիւ-ղացի, ոմանք կրօնաւոր, ուսուցիչ, փաս-տաբան, զօրավար, ոմանք պարսկահայա-տակ էին, ոմանք թուրքա ... եւ բոլորը Հայ էին, եթէ անդամ այդ չէին ուզում կամ չէին ցանկանում՝ որպէսպիսի «կիլիկ-եան դահիճ ծառայելու տենչանքի» պատ-ճառով չզրկուին փաշայութեան իրական բարձրից, եթէ անդամ լեզուական ու կրօնական այլ կեղծիք մէջ էին, ազգու-թիւնը, միեւնոյն է, նրանց միաւորում ու հայ էր կնքում, դա մարդու նրանց բացայայտուող յատկանիշն էր։

(Շաբ. 7)

ԵՆՈՐԶԱԿԱՆԻ

ՄԱՐՄԻՆԻ. -

Մերոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան վարչութիւնը կ'ողբայ իր բազմամեայ անդամ եւ նախկին փոխ - նախագահ՝

ԶԱՐՄԱՅՐ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 3-ին: Յուզարկաւորութիւնը կատարուած է, Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 5, ժամը 14-ին, Մայր Եկեղեցին:

×

Յր. Մշակութային Միութեան կեդր. վարչութիւնը կ'ողբայ, Մարտէյի իր վեթերան անդամներէն՝

ԶԱՐՄԱՅՐ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 3-ին եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷ - Պուա - Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերակցները Դեկտեմբեր 8, Երկուշաբթի, ժամը 20.30-ին:

CENTRE CULTUREL
rue Robert Lavergne — ASNIERES

Պր. Միհրան Հանտալեան, զաւակներն ու թոռը իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, փոխան ծաղիկի նուէրներով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց եղբոր եւ հօրեղբոր՝
ՀՐԱՅ ՀԱՆՏԱՆԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

×

Այս տխուր առթիւ, իր եղբոր յիշատակին, Պր. Միհրան Հանտալեան 1300 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԿԵՆՇԵՂ

Կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ծնողաց եւ կրթական մարմիններու:

Ելոյթ կ'ունենան 100 աշակերտներ՝ պարով, երգով, արտասանութեամբ ու նրազով: Կազանդ Պապա:

Վիճակահանութիւն. - Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին չըջանի հայութիւնն ու ծնողները ներկայ ըլլալու եւ քաջակերտ պատասխանատուներն ու աշակերտները: Իսիի Օսթրորիոյ սրահին մէջ, 11 - 13 ռիւ Տանթօն, Կիրակի օր, Դեկտեմբեր 14-ին, ժամը ճիշդ 15-ին:

Monsieur JACQUES DEROGY
présente

«LES 40 JOURS DU MUSA DAGH»

de Franz WERFEL
préface Elie WIESEL

Le mercredi 10 Décembre à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, այցելութիւն մը կազմակերպած է հանդիստեան տունները Մոնոնրանի եւ Անտիյի: Այս առթիւ օթօքառ մը վարձուած ըլլալով՝ փափաքողները կրնան միանալ: Մեկնում՝ Դեկտեմբեր 13-ին, Փլաս - Լէոն Պլում, ժամը 13.30-ին: Ճշդապահ ըլլալ: Վերադարձ՝ ժամը 19-ին չուրջ:

VIENT DE PARAÎTRE

Sirarpie Der Nersessian
Arpag Mekhitarian

Miniatures
arméniennes
d'Osipakan

Préface et introduction de S.S. le Catholikos Karékine II
Fort volume in-4, toile de 218 pages, 124 reproductions
en quadrichromie et en noir et blanc
PRIX SPECIAL DE LANCEMENT : 300 Frs.

RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL
PASDERMAJIAN. HISTOIRE DE L'ARMENIE
Peres, 1986, 437 pages. Carte : 120 Frs.

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur le Prince — 75006 Paris
(Tél. : 43 - 26 - 88 - 65)

OPTIMA TOURS

VOYAGE
EN ARMÉNIE

Au départ de PARIS via Moscou : 5.800 Frs.
du 27.12.86 au 10.01.87

Renseignements et inscriptions :
OPTIMA TOURS — 12, RUE VIGNON — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

Au départ de MARSEILLE via Moscou : 5.970 Frs.
du 27. 12. 86 au 09. 01. 87

Renseignements et inscriptions :
Monsieur ALEXANIAN
11, RUE DU BASSIN — 13012 MARSEILLE
Tél. : 42 - 83 - 31 - 55 / 91 - 93 - 04 - 90

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

SAMEDI 13 DECEMBRE de 14 heures à 19 heures
DIMANCHE 14 DECEMBRE de 14 heures à 20 heures

Cadeaux de Noël, Comptoirs divers

BUFFET — SPECIALITES ARMENIENNES
INTERMEDES MUSICAUX
Exécutés par les Etudiants, le samedi 13 décembre à partir de 18h.

JACQUES DEROGY — PASCAL TCHAKMAKIAN
signeront leurs ouvrages au stand des livres
le dimanche 14 décembre de 16 heures à 18 heures

CITE UNIVERSITAIRE
57, Boulevard Jourdan — 75014 Paris — (métro : Porte d'Orléans)
Facilité de Parking
VENTE AU PROFIT DES ETUDIANTS ARMENIENS BOURSIERS

Fonds A.R.A.M

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL - MOORAT

★ ★ S O Ն Ա Ծ Ա Ռ ★ ★
Խ Ն Ջ Ո Յ Գ
FETE DE NOEL

DIMANCHE 14 DECEMBRE

BUFFET — BANQUET — BAR

à partir de 17 heures 26, rue Troyon — SEVRES

Գեղարուեստական բաժին՝

ROSY ARMEN avec la CHORALE DU COLLEGE
accompagnée au piano par AIDA AZIZIAN

BALLET NAVASSART STEPAN AKIAN au santour
EVELYNE ALTOUNIAN ARDA
VICKEN KISSANI (Sketch)

SIRANOUCHE OURDAN et son orchestre

ԵՐԳ — ՊԱՐ — ԱՐՏԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՔ ՄԹՆՈՂՈՐՏ
ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ

Կը խնդրուի նախապէս ապահովել
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով
45 - 34 - 68 - 28
Les places étant limitées
prière de réserver

ԵՆՈՐԶԱԿԱՆԻ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Յովսէփ Օհանեանի մահուան առթիւ. - Օհանեան ընտանիք 300 ֆ., Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Եղիազարեան 200 ֆ., Պր. Ներսէս Տէրոյեան 100, Պաղտասար Տիրատուրեան եւ զաւակները 100 ֆ., Պողոս Թուրքեան 200 ֆ., Ժորժ Գալեան 100 ֆ., Ասատուր Միքայէլեան 100 ֆ., Զինիճեան ընտանիք 200, Յովհաննէս Զուրիքեան 100 ֆ., Տէր եւ Տիկին Միսաք Միսաքեան 200 ֆ., Տիկին Մարի Նրամեան եւ զաւակները 100 ֆ., Տիկին Մարի Շովատեան 300 ֆ.:

Վարդամ Գօմպալչեանի մահուան առթիւ՝ Գօմպալչեանի զաւակները 200 ֆ., Տէր եւ Տիկին Եփրեմեան 100 ֆ., Մէհհան ընտանիք 100 ֆ., Կարապետ Վարթըթեան 100, Ասատուր Զինիքեան 50 ֆ., Սամսոն Սողոմոնեան 30 ֆ.:

Վրթամէս Ներսէսեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ալէն Պաքճեան 100 ֆ., Պօմոնի Կ. Խաչի կողմէն 150 ֆ., Գուսան Երզնասեանի կողմէն 100 ֆ., Տիկին Էլիզ Տուրնեան 400 ֆ., Պետիկեան ընտանիք 100 ֆ., Հայկ Մկրտիչեան 100 ֆ., Տէր եւ Տիկին Աճէմեան 50 ֆ., Տէր եւ Տիկին Ռուզէր Սարաճեան 200 ֆ., Հայկ Աճէմեան 100 ֆ., Տէր եւ Տիկին Բեքմեղեան եւ զաւակները 100 ֆ., Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սարաճեան եւ Սարաճեան եղբայրներ 200 ֆ.:

ԿԵՂԻՐՈՆԱԿԱՆԻ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՆԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 14, ԺԱՄԱՆ 12.30-ԻՆ

CAPPADOCE

67 bis, quai Blanqui — Alfortville

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 150 ֆ.:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ ապահովել՝ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. -

43 - 81 - 80 - 82
48 - 78 - 22 - 79

ԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, Կէսօրէ վերջ
Ժամը 2.30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

«ՅԱՌԱՋ»ի

սեռակցութիւններ

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՆԿԱՐԻՉԸ՝

Ա Ս Ա Տ Ո Ւ Ր

Ափիւռքի ժամանակակից մեր քանաս-
տեղծութեան մէջ Վահէ Օշական կ'ապրի
ու կը գրէ ներկայ կեանքին «խուճապ»ը.
Փրկողը Պրլտեան ընդհանուր անկայունու-
թեան, տատանումի աշխարհի մը մէջ
հաստատ գետին, կուտան կը փնտռէ, կը
փորձէ «վայրեր» ստեղծել, որպէսզի
հին կարենայ «ըլլալ». եւ Ասատուր նոյն
մասնագործիւններն ու ջանքը կ'արտա-
յայտէ կարծես, գիծով ու գոյներով:

Ան կը նկարէ կոտորակումը, փշրու-
մը, անկայունութիւնը. ինչ որ հիմա կայ,
սակայն կը սահի մեր ոտքին տակէն. ժա-
մանակէն է ան, հողը, խօսքը, կեանքը:
Մեծ մասով երկրաշարժական ձեւերէ
բազմազան իր նկարները, առաջին ակ-
նարկով, մանկութեան օրերու խաղալիկի
մը գեղարդիտակին (ֆալէիտոսոփ) ա-
պակիւն վրայ կազմուած պատկերներ կը
լինեցնեն:

Ժամանակակից արուեստի միջազգային
տեմալաճառին — Ֆիլաֆ՝ Հոկ. 25 — Նոյ.
2 — առիթով վերջերս շատ գրուեցաւ ու
խօսուեցաւ Ասատուրի մասին. անոր
նկարչութեան, կարած ճամբուն, յա-
ջողութիւններուն եւ իր մասին: Ֆիլաֆ
«Եթէ կարելի է այսպէս ըսել — չուկան է
նկարչական աշխարհին: Ունի դատակազմ
մը, որ թեկնածու ներկայացող կալըրի-
ներու միջեւ ընտրութիւնը կը կատարէ:
Այս տարի 500 դիմումներէ ընդունուած
էին 135 կալըրիներ: Ասոնցմէ մէկն էր
Ֆարէս, որ մասնակցած էր Ասատուրի
գործերով:

Փարիզի աղմկոտ, օրուան ամէն ժա-
մուն գունաւոր բազմութեամբ մը յոր-
դող թաղամասերէն մէկուն մէջ, յարա-
բերաբար հանդարտ, նեղ փողոցի մը մէջ
կը գտնուի Ասատուրի աշխատանոցը: Հոն
մասնէ կ'եղ ասեղի կը շէշուի անմիջա-
կան միջավայրին հանդարտութեան հա-
կալըրումը, դուրսի իրաբանցումին: Համ-
կարտութիւն մը, որ կը ծաւալի նախ իր
անձէն:
Պատասխանը չկային հոն «չմնաց բան
մը» կ'ըսէ գրեթէ յանցաւոր տղու ժը-
պիտով մը: Չիմական նկարներ պահ մը
ուշադրութիւնը կը դրաւն, ապա գա-
նազան գեղօրներ, որոնք կարծես հե-
ռաւոր երկիրներու կարօտ մը կը մատ-
նեն:

Լոյսը հոս հակակշռի ենթակայ է.

պատուհաններուն քաշուած սպիտակ
վարադոյրներ սահմանապահ զինուորնե-
րու նման խիստ քննութեան կ'ենթարկեն
արեւէն եկածը: «Ուշադրութիւն, հոս Ա-
սատուրին աշխարհն է, մոտքը ար-
գելուած»: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս երա-
ժիշտ մը ձայնարկել սարքերով իր աշ-
խարհին ազատ մուտք պիտի չթոյլատ-
րէր փողոցի ժխորին:

Ֆիլաֆ-ի մասին կը սկսինք խօսակցել
նախ. գոհ է, անշուշտ, ինչպէս՝ ստաց-
ւած բազմաթիւ մրցանակներու, կամ ցու-
ցահանդէսներու պարագային: Սակայն
չուզեր երկար յամենալ այդ կէտին վը-
րադէ: «Մրցանակներ շատ կան, ինչպէս
նկարիչներ, քանգարաններ, կալըրիներ.
Ինչ ֆիլաֆի մը, լաւ. գալ տարի ի՞նչ
պիտի ըլլայ. մրցանակ մը, երկու մրցա-
նակ շահեր ես, բան մը ըսել չէ, կարե-
ւորը շարունակելն է: Նպատակը չէ կա-
րելուրը. տեղ մը հասար. բան մը ըսել
չէ այդ: Միշտ նպատակի մասին կը մտա-
ծեմք. նախ, անցած ժամանակը, շա-
րունակելու ժամանակն է կարելուրը»:

Հ. — Իսկ քեզի համար, ո՞ր է սկիզ-
բը այդ ժամանակին. կամ՝ ե՞րբ, ի՞նչ-
պէս սկսար գծել:

Պ. — Միշտ գծած եմ, եւ սկսած օրս չեմ
դիմել: Օր մը չըսի, թէ այսօրուին նկար-
չութիւն պիտի ընեմ: Սիգրը կրնար հա-
ճոյք մը ըլլալ, յետոյ օր մը վարժու-
թիւն դարձաւ: Առաջ, երազելու ձեւ մըն
էր:

Ինչո՞ւ կը գրեն, կամ ինչո՞ւ կը գը-
ծեն...: Եթէ ամէնօրեայ կեանքը քե-
զի հաճոյք չի պատճառէր, կամ գոհա-
ցում չի տար, գծելը փախուստ մըն է,
գոհացում գտնելու ձեւ մը: Նախ հա-
ճոյք մըն է, ինչպէս ըսի, ապա, կեց-
ւածք մը: Շատ կարեւոր է կեցուածք
ունենալը: Եւ նկարչութեան շնորհիւ
ունեցալ ուզած կեցուածքս. կ'ուզէի
Լիբանանէն ելլել, ազատ ապրիլ, արկա-
ծախնդրութիւններ ապրիլ, կ'ուզէի ի՞մ
կեանքս ապրիլ. ապրեցա՛յ: Կ'ուզէի հա-
կադրուիլ կարգ մը բաներու. կրցայ: Նը-
կարչութիւնը այդ է, եւ ոչ թէ գեղեցիկ
գոյներ գնել, այդ ալ կայ անշուշտ, բայց
կարեւորը կեցուածքի հարցն է:

Հ. — Կեանքի մէջ, ըսեմք, նկարչութիւ-
նը եղաւ այն միջոցը, որուն շնորհիւ ե-

ղար՝ ինչպէս կ'ուզէի ըլլալ. ու եւրո-
պան քեզի համար եղաւ այն տեղը, ուր
փախուստ եւ երազը միացան...:

Պ. — Բոլորովին վերջացած բան մը չէ.
որքան հեռու երթաս, այնքան աւելի
տարրեր բաներ կ'ուզես...:

Հ. — Իսկ ի՞նչ եղաւ ծնողքիդ հակազդե-
ցութիւնը, երբ սկսար գծել:

Պ. — Ծնողքս ոչ մէկ ընդդիմութիւն ցոյց
տուաւ: Սովորաբար երբ տղայ մը կը
գծէ, կը հակառակին: Իմ ծնողքս ընդ-
հակառակն. չորսընեքս էին որ մտահո-
գութիւններ կը յայտնէին, ըսելով, թէ
նկարչութիւնը արհեստ, գործ չէ, նկա-
րիչները կորուսած արարածներ են, նը-
կարիչները միշտ անօթի կը մնան...
դժուար է տոկալ այս բոլորին:

Հ. — Ըսիր քէ նկարչութիւնը ինքզինք
ըլլալու միջոց մըն է, սակայն հոն կայ
նաեւ սորվելու մաս մըն ալ. տարիներով
ալ «սորված» ես:

Պ. — Այո. առաջ նկարչութիւնը կը
սորվուէր. դպրոցներու մէջ մտնել մը
կ'ըլլար —ինչպէս Վերածնունդին— ու ա-
մէն մարդ անոր կը ձգտէր: Բայց ներկայի
արդիական աշխարհին մէջ այդ մտնելը
չկայ. ամէն ինչ կարելի է ու ամէն ինչ
կրնայ քննադատուիլ: Երբ Փարիզ եկայ
ամէն մարդ բան մը կ'ըսէր: Իմ չըջա-
նիս ֆիլիւրաքիֆի եւ ապաքիւրի միջեւ
բախում մը կար: Կ'ըսէին թէ Գեղար-
ուեստից ակադեմիան բանի չի ծառայեր,
թէ ճիշդ չէ արուեստը սորվիլ... դժուար
էր ուրեմն ինքզինքը պաշտպանել, հա-
նաքին բանի մը: Յետոյ 68-ի ղէպերը ե-
ղան. զիս չէին հետաքրքրէր: Այսօր այդ
մարդիկը բոլորն ալ իրենց գործը, դրա-
սենականները ունին ու ծիծաղելով կը խօ-
սին 68-ի մասին: Ինծի համար ամէն օր
պայքար մը կայ:

Հ. — Դուռն այսօր անցնելով այդ բոլո-
րէն, տեղ մը հասած ես. ի՞նչ պիտի ըսէիր
էս փորձառութեամբդ, նոր հասնողի
մը:

Պ. — Այնպիսի ժամանակ մը կ'ապրինք,
որ որեւէ ըսելիք չունիմ:

Հ. — Այսինքն՝ ամէն մարդ քոյ իր նա-
բան ինք գտնէ, կ'ըսես, ի՞նչ հակացած ձե-
ւով:

Պ. — Այո. վերջին տարիներուն արուես-
տի որքան հոսանքներ եկան անցան. 2 — 3
տարի ետք կը հիննայ ամէն բան: Եթէ
յարած ըլլայի անոնցմէ մէկուն, ի՞նչ
պիտի ըլլար: Ես ամէնուն մտիկ կ'ընեմ
կեանքի մէջ, բայց յետոյ իմ ուզածս կ'ը-
նեմ. եւ ի՞մ ձեռովս: Ամէն բանի կը նա-
յիմ. գէշ նկարիչներու ալ կը նայիմ, լա-
ւերուն ալ դործը կը դիտեմ, բայց կու
զայ ատեն մը, ուր բոլորը կը մոռ-
նան...:

Հ. — Գործիդ յեղաշրջումին մասին
մտածած ես սկիզբէն. օրինակ, քէ տա-
րիներ փորագրութիւն պիտի ընէիր, յե-
տոյ ջրաների...:

Պ. — Նախ իւղաներկով սկսած եմ.
վերջը փորագրութեան անցայ: Ընդերը
փորագրութեան կամ ջրաներկին, իւղա-
ներկին վրայ չէ. կարելուրը մտածելու
կերպը, տրամադրութիւնը է: Ես մէկն
եմ, որ ներշնչումի շատ չի հաւատար.
ներշնչումի սպասող մէկը չեմ: Նկար-
չութիւնը գործն է. այսինքն ժամանակ կը
սկսիմ. եթէ ներշնչում չունիմ՝ գծելու,
մատիտ կը տաշեմ, մաքրութիւն... կը
դիտեմ...: Գործեր կան, որոնք սկսած
եմ 2 — 3 ամիս, տարի մը, կամ 2 տարի
առաջ. ատենը նորէն ձեռք կ'առնեմ,
կ'աշխատիմ: Արուեստագէտը միշտ մտա-
ծելով պէտք է աշխատի. ամէն պոռթ-
կում, ամէն ֆանթեզի պէտք է մտքին
բովանդակ: Ներշնչումը հանելուկի նը-

ման բան մըն է. կ'աշխատիս, կ'աշխա-
տիս բան մը չի գար, յետոյ մէկէն...:
Մարդ միշտ պէտք է ականջ տայ անոր:
Ինծի համար նկարչութիւնը շարունակա-
կան արարք մըն է. սպասումը պէտք չէ
մեռնի. ու միշտ աշխատիլը կարեւոր է,
որպէսզի ականջը բաց մնայ: Եթէ այդ-
պէս չըլլայ, արուեստը արկածախնդ-
րութիւն չըլլար: Այդ է հետաքրքրակա-
նը: Միշտ պէտք է կարենալ զարմա-
նալ. ի՞նչու, ի՞նչպէս եղած է այս...:

Հ. — Իսկ գործին նիւթը...

Պ. — Նիւթը կարեւոր չէ այնքան. պատ-
մելու ձեւն է կարեւորը: Այո, կարգ մը
նիւթեր կան որոնք գործիս մէջ մնալուն
եղբեր եղած են. ատենը՝ ժամանակը, ա-
նոր անցքը, հետքերը, որոնք շատ կա-
րեւոր են ինծի համար. ժամանակին տա-
հիլը, անցնիլը շատ կը հետաքրքրէ զիս:

Հ. — Նկարչութիւնը կը բռնէ ժամա-
նակին անցքը, քէ անոր հետքերը:

Պ. — Ձեմ կրնար մոռնալ ժամանակի
ինչքիւր. ատոր համար դժուար է խօ-
սիլ նկարչութեան մասին: Եթէ խօսիլ
զիտնայի ուրիշ բան կ'ընէի: Ինչո՞ւ հա-
մար նկարչութիւն կ'ընեմ, որովհետեւ
խօսելու տարրեր ձեւ մըն է ան. աննկա-
րագրելին լեզուն: Ձիւ կը հետաքրքրեն
խօսքին լուսթիւնները ու նկարին պա-
րայները, ճերմակները:

Ամէնօրեայ կեանքին մէջ միշտ կը փոր-
ծեմ ժամանակը ապրիլ: Ինչո՞ւ հիմա
ենք. յիշուս տարի առաջ կամ ետք
չենք...: Մարդիկ մտածած են այս բա-
նեքուն մասին: Միշտ կը փորձեմ կեան-
քը էտմոխար բաներու վերածել. ըսենք՝
հաճոյքներու: Ասոր համար վերջին տա-
րիներուն ասիական աշխարհով, բաներով
տարուած եմ: Կրօնը անոնց համար փի-
լիսոփայութիւն մըն է, կեանքի կանոն
մը: Ի՞նչպէս ապրիլ, ի՞նչպէս մտածել...
կրօնը իրենց ամէն օրուան կեանքին
մաս կը կազմէ: Մեր կրօնները՝ ջրիս-
տոնէութիւն, մահմետականութիւն, մար-
դոց մէջ միշտ պրկումներ, հակադրու-
թիւններ, պատուածքներ ստեղծած են,
փոխանակ մարդը հաշտեցնելու...:

Հ. — Ասիացի ժողովուրդներուն հա-
մար իրենց կրօնը աշխարհը դիտելու
կամ կեանքին մէջ ըլլալու ձեւ մըն է, ինչ-
պէս՝ քեզի համար նկարչութիւնը:

Պ. — Այո. ատոր համար այդ կրօն-
ներով, բազմապատկերութեամբ հետա-
քրքրուած եմ: Աստուած կրնայ ամէն
տեղ ըլլալ, կամ ըսենք, ոչ թէ մէկ
հատ է, այլ՝ յոգնակի. այդ պատճառով
հին քաղաքակրթութիւնները շատ կը խօ-
սին ինծի: Երբ Փերու գացի, շատ տղա-
ւորեց զիս այդ երկրը, այդ անցեալը:
Պիտի ուզէի հայկական հին ժամանակնե-
րը, արուեստը տեսնել երբ Աստուած
մէկ հատ չէր...:

Հ. — Այսինքն՝ հեթանոսութիւնը...

Պ. — Այո. միակ, աներեւոյթ աստուծոյ
մը գաղափարին հետ քրիստոնէութեան
մաս կը կազմեն տանջանքը, մեղքը...
ինչո՞ւ:

Հ. — Բաներ, որոնք պարտադրուած են
մեզի:

Պ. — Այո. հայ ժողովուրդին կառոյցին
յարմար չէ քրիստոնէութիւնը. հայ ժո-
ղովուրդը կեանքիւնակ, պայքարող ժո-
ղովուրդ էր ժամանակին...: Ես այդ չըր-
ջանները կարծում կ'ապրիմ: Դիմաճանքս
այդ հին արուեստներն են, երբ շատ-
ւածներ կային...: Ժամանակին շատ կը
սիրէի ճամբորդել. հիմա կ'ուզեմ այն
երկիրները երթալ, ուր տակաւին այս
բաները կան: Չիմաստան, Ճափոն գացի.
Կ'ուզեմ նորէն երթալ. նաեւ Մեքսիկա.

(Շար. ր. Գ. Եջ)

Les Amulettes de l'Arménie Chrétienne publié avec le concours du Centre National de la Recherche Scientifique et l'aide de la Fondation Calouste Gulbenkian, est sorti en février 1986 des presses de l'Imprimerie Arménienne de St. Lazare, Venise. Il est l'aboutissement de nombreuses années de recherche puisque l'auteur a commencé ce travail durant l'hiver 1933 - 34.

A quelle intuition profonde obéissait le Professeur Feydit lorsqu'il commença cette étude ?

L'ethnologie religieuse débute avec J.G. Frazer et son œuvre : «Le Rameau d'Or» écrit de 1890 à 1915. 1897 - 1898 : Henri Hubert publie en collaboration avec Marcel Mauss des travaux de sociologie religieuse : «Essai sur la nature et la fonction du sacrifice», et «Esquisse d'une théologie générale de la magie» en 1902 - 03. 1913 : début de la passion indo - européenne de G. Dumézil. Fin 1937 : survient son «illumination» : il découvre la triade sociale fondamentale roi - guerrier - paysan des sociétés de langue indo - européenne.

Novembre 1984 : l'éditorial de «Notre Histoire» a pour titre : L'essor de l'historiographie religieuse. Son auteur : Jean Delumeau explique l'orientation actuelle de l'historiographie non seulement française mais occidentale.

«Longtemps, les historiens ont accordé la priorité aux grands hommes et aux faits politiques et diplomatiques. Quant à ceux qui se consacraient à l'histoire religieuse, ils étudiaient essentiellement les hauts personnages de l'Eglise et les grandes institutions de celle-ci. A partir des années 1930 - 1940, l'historiographie a regardé désormais non plus vers les grands mais vers les foules; non plus vers l'exceptionnel mais vers le quotidien. Dès lors, ... se sont ouverts de nouveaux chantiers en pleine activité aujourd'hui : histoire des mentalités, de la culture, du vécu religieux... De toutes ces enquêtes, sortent des dossiers dont, à mon avis, les Eglises chrétiennes ont le plus grand intérêt à tenir compte. Un prêtre de l'Ouest me disait, il y a deux ans, au sujet du livre de Le Goff «Naissance du purgatoire» : «Les historiens ont remplacé les théologiens». Il entendait par là que le théologien ne peut plus se dispenser de connaître l'histoire».

Quoique commencé il y a 50 ans, l'ouvrage de F. Feydit est donc très actuel. Il raconte les désirs, les peurs de nos ancêtres. Mieux que n'importe quel rituel, il nous dit la façon dont ils priaient; même si, à l'origine, les prières étaient écrites par des ecclésiastiques, elles reflètent la mentalité des fidèles.

Ce livre nous révèle les richesses de notre passé religieux : les pratiques religieuses (pèlerinages, culte des saints, etc.), les croyances, les comportements communautaires d'un peuple qui est sur le point de disparaître, celui qui vivait sur ses terres, celles de l'Arménie occidentale. Il est un témoin de notre patrimoine religieux disparu en 1915 avec l'incendie de tous les monastères, des églises, la perte des archives paroissiales, les massacres.

S'il est pour nous, Arméniens, d'une valeur inestimable, il intéresse aussi les autres cultures : ces prières, tout ce vécu font partie de la mémoire religieuse de l'humanité.

×

«Ecoute, Israël : Notre Dieu est le seul Seigneur. Tu aimeras ton Dieu de tout ton cœur, de toute ton âme et de tout ton pouvoir. Que ces paroles que je te dicte aujourd'hui restent dans ton cœur ! Tu les répéteras à tes fils, ... tu les attacheras à ta main comme un signe, sur ton front comme un bandeau...»

En obéissance à ces paroles de Dieu que l'on trouve dans la Bible, en Deutéronome 6 et 11, le Juif enroule autour de son bras et de sa tête, des lanières de

cuir garnies de textes de la Loi. Ces aide-mémoire se nomment phylactère, mot dont l'étymologie grecque signifie protection, amulette, talisman (1). Cette tradition biblique est l'une des origines des amulettes utilisées par les chrétiens d'Orient (Ethiopiens, Arméniens...) et ceux d'Occident (2).

Mais leur origine est bien plus ancienne, car aussi loin que l'on remonte dans le temps, on constate l'usage de talismans sous forme de bijoux; ceux-ci étaient considérés par les Anciens comme des objets ayant un pouvoir de protection magique, Les colliers de dents humaines ou animales, les parures de plumes, d'os, d'arêtes de poissons étaient destinés à conférer à ceux qui les portent, les vertus de l'homme ou de la bête auquel elles ont appartenu. C'est là une application de l'idée fondamentale de la magie sympathique ou mimétique.

Les amulettes dites «chrétiennes» que nous présente le Pr. Feydit, concilient l'usage magique des premiers talismans avec la tradition biblique des phylactères. Elles comportent des passages d'évangile, des prières et des formules magiques de caractère prophylactique; ce sont des recueils de conjurations (3) spécifiques «Elles servaient ainsi doublement, écrit l'auteur : d'une part, en assurant une protection constante contre les coups du sort énumérés un à un dans l'ensemble des textes contenus dans chaque amulette ou contre le mauvais œil; d'autre part, le cas échéant, pour prévenir un accident ou conjurer un maléfice bien déterminé ou pour y porter remède».

Le plus ancien phylactère du Matenadaran porte la date de 1428. La bibliothèque des Pères Mekhitaristes de Saint-Lazare de Venise possédait, en 1933, 24 amulettes dont 23 sont manuscrites, et une qui est imprimée, elles portent des dates s'échelonnant de 1677 à 1808. On en trouve aussi à la Bibliothèque Nationale de Paris (qui datent du 18e siècle), et à

իր եւ իւր ծնողաց յիշատակ գորսս(ց)ի տեղեկաբաշ անուամբն Աստուծոյ : Գրեցաւ (ի) քուին ՌՄԹ, օգոստոսի Լ ին տարեցաւ : Հայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի ան(ուն քո) ... *Une ligne de signes cabalistiques contenant les lettres* ի, մց, սպ, կց, լց, գ, բ, կ, *puis* : քաթիլ գաթիուն դամիլի քայլի համադ քի-քայ ՀԲ ՄԻԼԱԹԻ աչք փայլաբանայ վերայ Յունանին :

Par la grâce du Dieu tout-puissant, cette amulette a été écrite dans la capitale de Stamboul de la main de l'indigne clerc Asvatour (Astouatzatour «Dieudonné») fils de dom Sargis pour la jouissance de Younan, qui l'a acheté avec le fruit de son honnête labeur. Que son souvenir et celui de ses parents soit affermi par le nom terrible et merveilleux de Dieu. (Ceci) a été écrit en 1209 (+551=) 1760 et terminé le 30 Août. Notre Père qui es aux cieux, que ton nom... (Une ligne de signes cabalistiques, puis) : Tatil zatioun ghamli tayi hamat titay. Que l'œil des soixante-douze nations s'adoucisce sur Younan.

Ce mémorial termine une amulette datant de 1760. Le texte arménien est suivi de la traduction française, le livre est bilingue et c'est l'un de ses grands avantages. Dans la première ligne du mémorial, nous voyons que le mot «amulette» traduit le mot «Համալիլ» (hamayil), mot qui a la même racine que : Հմայք, Հմայլութիւն qui signifient : divination, présage, sortilège, charme, et Հմայիլ, fasciner, charmer.

Les amulettes se présentent sous forme de rouleaux de papier (4) de dimensions variables pouvant atteindre et même dépasser 25 m. de long sur 12 cm. de large. On les portait sur soi dans une poche ou on les posait sous l'oreiller. Tel en était l'usage —autrefois— au «pays». Aujourd'hui, en France, rares sont ceux qui en ont entendu parler.

En lisant les premières lignes du livre de F. Feydit, j'ai réalisé que ce que ma

nombreuses références bibliques et de toutes les explications nécessaires.

«*Les Amulettes de l'Arménie chrétienne*» est un livre savant à plusieurs titres : linguistique, psychologique, historique, hagiographique, théologique, et il est passionnant à lire pour qui s'intéresse à ces domaines. Il y a, ici, une étude à faire dans une perspective interdisciplinaire (histoire des mentalités et des formes de dévotion, anthropologie culturelle, etc...). Il suscite aussi de nombreuses questions, par exemple : comment un recueil de prières chrétiennes peut-il se transformer en amulette ?

Intérêt hagiographique et théologique du livre :

Les Arméniens avaient une profonde vénération pour les reliques de la Sainte Croix du Christ. Une dizaine de pages très intéressantes sont consacrées aux églises, et monastères qui en possédaient, aux pèlerinages, aux nombreuses fêtes de la Croix. Le livre offre de nombreuses prières à la Croix, il y a même une prière, p. 151, «pour voir le St. Sépulture» : «Seigneur Jésus, rends-nous dignes, nous tous qui croyons en ton saint nom, et plus particulièrement N., ton serviteur, de voir avec les yeux du corps et de baiser ton saint sépulture rayonnant de lumière».

Tous les saints sont présentés en 17 pages, à partir de la page 163. De nombreuses prières sont adressées à Sourp Sarkis, un des saints les plus populaires d'Arménie dont la vie est racontée p. 199-201, son fils se nomme Martyros, autre prénom très répandu.

On peut s'étonner, aujourd'hui, de cette «religion populaire», des prières, et de cette dévotion aux saints, aux reliques, qu'elle entraînait, et penser qu'elle était une conséquence de l'ignorance, de la naïveté de nos ancêtres. Pourtant, Jésus n'a pas choisi des professeurs de philo-

les amulettes de l'Arménie chrétienne

(de Frédéric FEYDIT)

Vienne (dont l'une portant la date de 1476). Les manuscrits sont nombreux. «On comprend aisément les raisons de la prolifération extraordinaire de ce genre de «littérature» : ce sont des écrits utiles et rassurants pour des gens hantés par la peur des ennemis visibles et invisibles, de la maladie et des accidents de tous genres. Chacun cherchait donc à posséder son talisman».

Une amulette de ce genre ne pouvait protéger que son propriétaire ou la famille de celui-ci, le nom du bénéficiaire était mentionné une ou plusieurs fois, à la fin des prières qui le composaient et dans le mémorial écrit à la fin, tel celui-ci :

Mémorial

Շնորհոք ամենակալին Աստուծոյ գրեցաւ համայիլս ի մայրաքաղաքն Հստամբօլ ձեռամբ տէր Սարգսի որդի անարժան տի-րացաւ Ասվատուր դարի ի վայելուսն Յունանին որ գնեց իւր Համալ վաստակով :

mère gardait soigneusement au fond d'un coffre, dans un petit sac en tissu, qu'elle n'ouvrait jamais, qu'elle ne touchait qu'avec crainte et respect, était une des «amulettes» dont parlait l'auteur. Vingt-cinq ans après la mort de ma mère, j'ai osé enfreindre l'interdiction, j'ai ouvert le paquet, j'ai déroulé le rouleau qui s'est immédiatement effrité en plusieurs morceaux. Arrivé à la fin, j'ai lu la date : 1713, le nom de l'imprimeur : Krikor, le nom des bénéficiaires : Jean et ses fils Gaspar et Nersés. D'abord intriguée par ce rouleau mystérieux, je devenais de plus en plus émue en faisant ce voyage dans le temps et au pays de mes ancêtres. J'entrepris la lecture des textes en consultant la première partie du livre (p. 21 à 75) qui offre la description détaillée de 27 amulettes. Je constatais alors que mon amulette imprimée, avec ses textes et ses illustrations, était d'un type courant. Dans la seconde partie du livre, je trouvais la traduction des prières, car cette seconde partie (p. 78 à 373) est un recueil des prières en arménien avec leur traduction française; ces textes sont accompagnés de

sophie pour en faire ses apôtres, mais des simples, des ignorants. Le peuple reconnaissait la puissance d'intercession de la Vierge et des saints. La prière liturgique continue, à chaque messe, de faire mémoire des saints.

La liturgie de l'Eglise ne règle pas seulement la célébration eucharistique ou les sacrements, elle règle aussi d'autres cérémonies, moins solennelles qui dépendent étroitement de la culture locale : ce sont les sacramentaux. Depuis toujours, l'Eglise a prononcé des bénédictions sur les hommes, sur ce qu'ils font et sur ce dont ils se servent : sur une tâche nouvelle, une nouvelle habitation, sur les outils, la nourriture et le reste. Des bénédictions, c'est-à-dire des prières faites à Dieu pour qu'il accorde prospérité, grâce, bienfaits et bénédiction. Celui qui dit ces prières ne le fait pas en tant que particulier, mais en vertu de sa fonction représentative dans la communauté. Par exemple, si dans une famille, on bénit la table avant le repas, c'est le père ou la mère qui le fera. Pour les bénédictions qui sont faites au nom de toute la communauté ecclésiale, seuls les

prêtres seront habilités. Si nous osons voir le divin dans des choses aussi ordinaires, c'est parce que les sacrements de Jésus nous montrent que les choses de la terre ne sont pas étrangères au Royaume de Dieu. La liturgie de l'Eglise arménienne comporte de nombreux sacrementaux : bénédiction des maisons, celle du madar, la bénédiction des quatre points cardinaux, celle de l'eau au 6 janvier, celle du raisin au 15 août, etc.

La prière des amulettes dérivent de ces bénédictions, mais elles en ont déformé, corrompu le sens; ce n'est plus le prêtre, en Eglise, qui demande la bénédiction de Dieu, c'est l'individu qui exige de Dieu, d'avance, aide et protection pour les dangers à venir; c'est une prière personnelle, égoïste, préventive, en forme de marchandage, qui tend à rendre Dieu responsable des malheurs qui lui arrivent. Aujourd'hui la démarche du fidèle est de demander à Dieu de lui donner le courage de vivre les épreuves présentes. Mais peut-être manque-t-il à nos «raisonnables» prières actuelles, l'intense climat affectif que l'on sent dans les amulettes, comme dans toute religiosité populaire caractérisée par l'immédiateté du rapport entre la vie concrète et le Dieu secourable à qui on remet tous les soucis et les souffrances de la vie quotidienne. C'est pourquoi certaines prières du livre me rappellent les Psaumes, ces prières du peuple juif, la prière de celui qui est aux prises avec un ennemi représenté par la mer, le filet, l'abîme, la trappe, les bêtes, la gueule du monstre...

«Un pauvre a crié, Yahvé écoute et de toutes ses angoisses, il le sauve» ps. 34,7

«Je suis là, je t'appelle, car tu réponds, ô Dieu !

Tends l'oreille vers moi, écoute mes paroles...» ps 17,6.

Les Psaumes, dans l'Ancien Testament, sont donc la prière des pauvres à Dieu «qui répond». Les bénéficiaires des amu-

«Le soir venu, on lui présenta beaucoup de démoniaques, il chassa les esprits d'un mot et il guérit tous les malades». Mt 8,16. Les possédés sont, en général, des malades mentaux (hystériques, épileptiques) dont les crises sont imputées à la puissance mauvaise qu'on appelle Satan. La médecine du 1er siècle est inexistante, et les maladies, incompréhensibles; toute maladie est imputée aux esprits du mal, à des puissances supérieures. Pour guérir, on ne cherche pas à connaître les lois de la médecine, mais à expulser par des gestes et des paroles, l'esprit du mal de celui qui en est possédé. Ces pratiques s'appellent des exorcismes.

Les diagnostics de nos ancêtres n'étaient pas meilleurs que ceux du 1er siècle; ils guérissaient toujours par des exorcismes et des prières de conjuration contre les démons. Ceux-ci sont variés (voir p. 265), de différentes nationalités (p. 111): turque, arménienne ou juive, chacun d'eux est responsable d'un mal spécifique, il y a Thergha «qui rend les femmes stériles», Handep «qui rend l'homme malade», il y a le démon «qui fait mettre l'homme en colère pour qu'il se tue ou tue autrui», celui «qui donne des maux de tête et obscurcit les yeux, qui coupe la respiration», etc., la liste des maux et de leurs démons est interminable.

Les démons sont les envoyés de Satan, l'«Adversaire de Dieu», le «Diable», qui est le responsable du premier péché (Sg 2,24). En guérissant les hommes atteints de maladies attribuées aux démons, Jésus est le vainqueur du Mal. Dans la mort et la résurrection du Christ, Satan est effectivement écrasé. La lutte contre les démons se continue avec l'Eglise. Jésus a donné à ses apôtres le pouvoir de «chasser les démons» (Marc 6,7). Les Actes font mention de possédés délivrés à la suite des enseignements donnés par les apôtres : «de beaucoup de possédés, les esprits impurs sortaient en poussant de grands cris» (Ac 8,7).

La Vierge Marie se trouve aussi au cœur du combat contre le dragon du Mal, elle l'écrase suivant la promesse de Genèse 3,15.

Les demandes de guérison des amulettes qui sont adressées à Jésus Crucifié, à la Vierge, aux apôtres sont fondées théologiquement.

Dans ce combat terrible contre les forces du Mal, les croyants font aussi appel à d'autres puissances : les Armées Célestes, («l'armée des fils aînés de Dieu» (p. 81), car ils ont été créés avant les hommes, ce sont les anges et les archanges. Ils accomplissent une mission de louange et d'adoration auprès du Tout-Puissant. Ils sont les envoyés, les messagers divins auprès des hommes, ainsi Gabriel l'est auprès de Zacharie, puis de Marie (Luc 1, 19 - 26). Michel est l'archange qui s'oppose à Satan (Za 3, 1 - 2). Les anges jouent un rôle important dans l'Apocalypse. Les anges mentionnés dans les récits de la tentation de Jésus sortent de pieuses traditions juives.

Les prières adressées aux anges, dans les amulettes transcrites par F. Feydit, sont nombreuses, ferventes, mais aussi mystérieuses et même fantaisistes. On n'y trouve pas seulement trace des traditions juives et chrétiennes, mais aussi celle de la mystique iranienne.

Ainsi, dans l'œuvre du philosophe iranien Sohrevardi, le «Récit de l'Exil Occidental» est un récit d'initiation dont la première partie expose les mystères de l'angéologie et l'initiateur n'est autre que l'Ange Gabriel ou Esprit-Saint, dans la seconde partie, l'initiateur semble parler de Gabriel comme d'un autre que lui-même. Le «Récit» est une méditation active, prolongée et créatrice qui a le caractère d'un dialogue intérieur, d'un colloque de l'homme avec soi-même, avec Dieu ou avec son ange particulier, car chaque homme a son ange particulier (5).

Avec ce dernier paragraphe sur l'Ange, nous avons quitté la théologie pour aborder l'ethnologie religieuse.

Nos ancêtres avaient une vision animiste de l'univers; mais, à la différence des Européens qui l'ont perdue au cours des siècles, les Arméniens l'ont conservée assez tard, ainsi qu'en témoigne l'étude rédigée par Avétis Aharonian en 1913 (6). L'Arménien primitif croit aux «bons esprits, ces petits dieux du foyer, de la campagne, qui sont comme des membres de la famille et très souvent, d'ailleurs,

ses ancêtres divinisés». ...«Parmi les esprits protecteurs du foyer, il faut aussi mentionner «l'Ange du pain» ou «Hatz hreshtak» qui, debout, surveille la préparation de l'aliment sacré...» Il croit surtout aux devs (démons), nombreux et divers, qui incarnent les forces malfaisantes, «ils ont la mission inconcevable de détruire tout ce qui est beau et bon dans le monde, et surtout, avant tout, de maltraiter le genre humain» (6). On ne peut les chasser qu'en ayant recours aux rites sacrés : prières, sacrifices, exorcismes. La même liste des méfaits causés par les démons se retrouve dans les amulettes et dans le livre d'Aharonian (ch6).

Cette croyance aux esprits (surtout mauvais) a persisté, en France, chez les Arméniens de la 1ère génération, ainsi «il ne faut pas siffler à la nuit tombée, chuchotait ma mère, «ճիկերը կուգան» (cela attire les djinns, c'est-à-dire les démons).

D'après E. B. Tylor (1832-1917), la croyance aux esprits représente la première phase de la religion. D'après A. Comte, l'humanité a passé par trois âges dans l'histoire de la pensée : par l'état théologique, l'état métaphysique et l'état positif; les Arméniens seraient restés longtemps dans le premier âge, l'état théologique durant lequel on explique les phénomènes par l'intervention d'esprits ou de dieux (stades de l'animisme, du fétichisme, du polythéisme, du monothéisme). Les amulettes dites «chrétiennes» témoignent du syncrétisme des croyances précédentes (animistes, païennes) et de la religion nouvelle; A. Aharonian écrivait en 1913 : «et si nous ajoutons que chez les Arméniens, après seize siècles, malgré l'influence du christianisme, ces croyances et ces coutumes subsistent encore, on sera étonné de la ténacité et de la force de ces convictions religieuses» (6). Ceci explique les concessions de l'Eglise arménienne qui, «chaque fois qu'elle s'est vue impuissante à détruire une coutume païenne, l'a enveloppée du manteau de la religion chrétienne».

Sage et tolérante, l'Eglise ne voulait pas heurter le sens du sacré de nos ancêtres qui vivaient dans un cosmos sacralisé, c'est-à-dire dans un univers chargé de valeurs religieuses; ils étaient très religieux et ne pouvaient vivre que dans un monde sacré parce que, pour eux, «le sacré est le réel par excellence, à la fois puissance, efficacité, source de vie et de fécondité» (7). L'existence humaine n'est possible que grâce à cette communication permanente avec le Ciel, on ne peut vivre sans une «ouverture» vers le transcendant.

Aujourd'hui, nos liens avec cette culture rurale et religieuse ont été brisés. D'un monde archaïque, nous avons été projetés, et nous vivons dans un monde moderne qui a perdu la dimension sacrée de l'existence, nous assumons une existence profane. A quoi, à qui croyons-nous? Nos racines pagano-chrétiennes rompues - 60 ans après - la greffe chrétienne seule a-t-elle réussi? ou est-ce le vide spirituel? «La ténacité de nos convictions religieuses» dont parlait Aharonian nous aide-t-elle aujourd'hui à créer un système religieux intégrant nos valeurs anciennes et adapté à nos besoins actuels, à notre mode de vie en diaspora? ou, au contraire, cette ténacité s'est-elle dégradée en entêtement, traditionnalisme, obscurantisme, attitude menant à la sclérose intellectuelle, spirituelle, morale?

×

Retournons en arrière aux 17, 18ème siècles, l'époque des amulettes, car ce sont des documents historiques, des témoignages sur le vécu des petits gens de ce temps; grâce à elles, le souvenir des Arméniens d'autrefois se ranime. L'histoire ne serait pas l'histoire si elle ne rejoignait pas la mémoire des hommes vivants, elle rachète cette puissance de négation et de mort qui est dans le temps. En étudiant l'amulette de ma mère, je la fais revivre en moi.

Nous connaissons très mal l'histoire de notre peuple lui-même; «l'Histoire des Arméniens» (8) l'avoue : «la paysannerie qui représente 85 à 90% de la population arménienne est une masse silencieuse et mal connue... la misère et l'oppression sont le lot de la masse». C'était durant

la période 1800-1914, c'était aussi auparavant, à l'époque bagratide : «La grande majorité de la population formant la couche inférieure de la société (ramik), taillable et corvéable, peuplait surtout les campagnes». Au chapitre : Arts, villes et commerce (IVe - VIe siècles), p. 180, la description d'une ancienne croyance nous rapproche des amulettes.

«Les façades des plus anciennes églises se paraient volontiers de reliefs «apotropaïques» (c'est-à-dire destinés à détourner le malheur)... De même que les villageois récitant la prière du soir, imploraient les anges, les saints et la Mère de Dieu de protéger la lucarne du toit et l'unique entrée de leurs demeures contre le passage des mauvais démons de la nuit, on ornait toutes les ouvertures des églises, de figures rassurantes pour les fidèles, destinées à veiller sur la pureté du sanctuaire».

«L'Histoire des Arméniens» cite de nombreuses périodes où régnèrent la guerre, la famine, l'oppression, la peur.

Nous voilà au cœur même de l'univers sans âge de la peur. La peur était partout, à côté de soi et devant soi. Les amulettes nous offrent un inventaire des peurs qu'éprouvaient les Arméniens : «la fièvre, le frisson, la mort subite, la perfidie des hommes, le mauvais œil, la mauvaise langue, la secte des sorciers, les idées malsaines, les douleurs de la concupiscence, l'amertume des songes, les effrois du méchant, les rêves tumultueux, les brigands, les bêtes fauves, les faux-frères, les faux-amis, les reptiles...»

Il est vrai que la peur est naturelle, elle est une composante majeure de l'expérience humaine, «elle est en nous, elle nous accompagne toute notre existence... car elle est née avec l'homme au plus obscur des âges» (9). L'homme est par excellence l'être qui a peur. Nos ancêtres en butte aux invasions, aux pillages... devaient vivre dans une peur continue, une insécurité complète engendrant un état permanent d'angoisse. Dans ce vécu de traumatisme collectif, pour éviter une angoisse morbide qui aboutirait à l'abolition du moi, nos aïeux ont vaincu l'angoisse en la fragmentant, en la nommant, c'est-à-dire en identifiant, voire en «fabriquant» des peurs particulières.

Il n'est pas question de reconstruire l'histoire à partir des peurs, mais il est intéressant de considérer le passé sous cet angle. Le besoin de sécurité est fondamental; amulettes et talismans procuraient un peu de sécurité. La peur humaine est perpétuellement changeante. Aujourd'hui, quelles sont nos peurs? quels sont les talismans modernes que nous utilisons? médaille miraculeuse, eau bénie, assurances multirisques...?

Les civilisations peuvent-elles mourir de peur comme les personnes isolées...?

×

Comment des prières peuvent-elles devenir amulettes ?

F. Feydit l'explique ainsi p. 19 : «une prière parfaitement orthodoxe (10) cesse momentanément de l'être lorsque l'intention de l'orant relève de la magie. Tel texte fort banal en soi prend une signification toute différente lorsque le copiste vous recommande de l'écrire sous l'influence de telle ou telle correspondance astrologique». En voici un exemple: «écris-le lorsque Mercure est en exaltation et Saturne ami, que le soleil est dans le taureau et la lune dans le verseau» (p. 65). Les illustrations qui accompagnent le texte sont censées, dans l'esprit de la magie, renforcer ce texte, quand encore, elles ne représentent pas l'élément essentiel de la conjuration, dans le cas, par exemple, des figures talismaniques, sceau de Salomon, signes cabalistiques, écriture en lettres à boule...

Un aspect fondamental de la magie est la foi dans la puissance du nom et de la parole les prières présentent la liste des noms des anges (p. 219, 221) et les «Noms de Dieu en 72 langues», 72 est l'un des nombres magiques, ces noms divins sont magiques et communs à toutes les amulettes des pays chrétiens. L'opération ma-

►

gique des noms divins, des lettres et des locutins secrètes appartient à la tradition magique musulmane.

La magie réside aussi dans le rite prescrit: «écrit ces paroles sur la blessure ou l'enflure: elle guérira par la grâce de Dieu. Amen (p. 153); car la magie suppose la croyance en l'efficacité du rite comme elle croit en une force surnaturelle immanente à la nature. Elle reste un pur mécanisme opératoire. Il s'agit ici de magie blanche, celle qui a pour but d'écarter les mauvais esprits ou de guérir les personnes qui en sont victimes, et non de magie noire considérée criminelle. La magie permet à l'homme de se délivrer de l'anxiété et de surmonter l'angoisse en face d'action dont le succès reste aléatoire. Il faut noter aussi l'action des facteurs psychologiques dans les pratiques magiques, en particulier de la jalousie, de la suspicion (le «mauvais œil» de l'autre), de la vengeance, du désir du pouvoir. Certaines pratiques magiques sont toujours en usage, de nos jours, en de nombreux pays.

Les pratiques de sorcellerie et de magie qui ont fleuri dans toutes les sociétés primitives, on été, sous une forme délirante, la première manifestation de la raison humaine. La culture humaine toute entière s'enracine dans la magie primitive. Par son affirmation de l'existence d'un monde invisible, elle a préparé l'arrivée de la religion. M. Mauss la considère comme un phénomène religieux, la différence étant que la magie agit à l'aide de forces immanentes à la nature tandis que la religion suppose la transcendance du sacré.

Dans les prières des amulettes, magie et religion sont coexistantes. «La magie ne saurait se présenter seule à un peuple essentiellement dévôt, précise F. Feydit, et pour être tolérée, elle doit s'assurer une caution religieuse».

Tout ceci révèle l'ignorance religieuse du peuple de ces «pauvres» en culture, qui n'ont pas assez de foi pour croire seulement en la valeur de la prière; ils avaient peut-être ou certainement le «cœur pur» que conseillait Grégoire de Narek (11):

Եւ արացեալս զսոյն ընթերցողացն ի սիրտս յստակս՝
Բժշկութիւն հոգւոց եւ մարմնութիւն յանցանաց,
Թողութիւն պարտուց եւ արձակումն մեղաց կապանաց:

«A ceux donc qui le liront avec un cœur pur, Opère la guérison de leurs âmes et la purification de leurs transgressions, la remise de leurs dettes et la délivrance des liens de leurs péchés».

Comme il a ajouté:

Եւ արացեալս լինել դեղ կենաց Առ հնարս ցաւոց հոգւոց եւ մարմնոց քննողութեամբ,
Զայս կարգեալ սահման ողորց մատենի՝ Սկզբնեցեալ յանուն քն, բարձրեալ:

«Fais donc de la composition de ce Livre de Lamentations, commencé en ton nom, ô Très-Haut, un remède de vie pour guérir les maladies des âmes et des corps de tes créatures».

Son Livre de Prières(12) n'a pas échappé au sort qui l'attendait: tout entier, il est devenu talisman (13). Le peuple qui, en majorité, ne savait pas lire, mais qui sentait en lui l'impérieuse nécessité de prier, matérialisait sa foi, ses demandes par ce livre, par des amulettes.

×

Au delà des explications théologiques et dogmatiques, malgré leur vernis de croyances magiques, les prières des amulettes révèlent une piété profonde, elles répondent à la parole de Jésus: «Priez sans cesse», «Demandez et vous recevrez»; l'homme est un être de besoin, c'est normal qu'il demande et qu'il s'adresse en

priorité à son Créateur - le «Notre Père» que Jésus nous a appris, est essentiellement une prière de demande. La prière est une force et nos ancêtres le savaient, elle change les cœurs, elle délivre de la peur qui rend malade, elle est à l'origine de tous les courages. Elle peut s'exprimer à travers des signes, des gestes (se mettre à genoux, allumer un cierge), mais ne peut se réduire à un objet: elle est une attitude d'écoute, de confiance, un langage pour communiquer avec Dieu. Sous peine de devenir routinier, mécanique, ce langage doit sans cesse être purifié, renouvelé par l'Esprit afin d'entraîner le fidèle dans une dynamique spirituelle. Si la prière n'est pas purifiée elle renvoie une image déformée, négative de Dieu: «Il est responsable de nos malheurs», «Il est dur et nous punit sans cesse». On lui intente alors un procès, on exige réparation, on prive Dieu de liberté, on le prend au piège de sa bonté, de ses promesses: tu m'as créé, tu dois me combler, me faire riche, heureux... Les prières des amulettes parfois, ne font pas entière confiance à Dieu, elles veulent forcer le destin par une formule de contrainte, exemple: le kiprianos de Kapamadjian est un recueil de prières toujours en usage parmi les Arméniens du Moyen-Orient, il porte le nom d'un magicien: Cyprien, un grec d'Antioche, qui s'est converti au christianisme, a subi le martyre sous Dioclétien, et a été canonisé; ce livret est avalisé par l'Eglise et imprimé à Antélias ou Jérusalem, mais il y a une édition faite à Beyrouth qui porte cette formule en première page:

Այն որ իր հետ կ'ունենայ սոյն աղօթագիրքը, զերծ կը մնայ ամէն տեսակ փորձանքների:

(Celui qui porte sur lui ce livre de prières sera préservé de tous malheurs).

Avec cette formule trompeuse et superstitieuse, le livre de prières devient talisman.

Mais ne jugeons pas les utilisateurs d'amulettes - ils ne sont qu'une partie du peuple arménien-. Les amulettes ont été très utiles en leur temps et elles représentent le langage de la foi d'une époque. Toute surprenantes qu'elles soient, ces amulettes appartiennent à notre culture, et le livre de F. Feydit qui nous permet de les connaître, est un ouvrage précieux, ô combien! Chaque lecteur vivra cette lecture différemment en reconstituant ses propres origines.

Aujourd'hui où notre foi est mise en rencart, comme un héritage démodé, où nous avons perdu le sens du sacré, ces prières nous mettent en relation avec ceux qui nous ont engendrés dans la foi. Quelle image de Dieu nous ont-ils transmise? A cause d'eux quels croyants sommes-nous?

Ce livre nous fait prendre conscience du manque d'évolution de notre vécu religieux, et même de sa stagnation actuelle.

Notre système de crédibilité a changé, il nous faut inventer de nouvelles expressions de la foi chrétienne, c'est un travail jamais achevé, qui se poursuit en Eglise.

Le grand problème de l'Eglise est culturel: il doit avoir le langage des hommes d'aujourd'hui afin de répondre à leurs besoins spirituels, afin de les sortir de leur ignorance religieuse séculaire: nous sommes baptisés, mais non cathéchisés, non évangélisés.

L'impérieuse nécessité de l'évangélisation des Arméniens a été évoquée par Mgr. Norvan Zakarian, au cours d'un entretien publié dans Haratch (*). Mgr. Zakarian a aussi abordé différents problèmes de notre Eglise et souhaité une prise de conscience des fidèles ainsi que leur collaboration, afin que l'Eglise puisse continuer sa mission d'unité et de rassemblement en diaspora. Mais cette prise de position n'a suscité aucune réaction valable.

Les Arméniens ne s'inquiètent pas de l'immobilisme de leur Eglise, et les ecclésiastiques se découragent devant cette indifférence, puis s'y résignent et n'entreprennent plus rien. Les églises se vident, les fidèles ne sont toujours pas évangé-

lisés puisqu'on continue de lire l'Evangile en grabar!

Le grabar est une langue admirable et nos prières liturgiques sont très belles, nul ne le conteste; mais nous ne comprenons plus cet arménien littéraire, ni, par voie de conséquence, les passages d'Evangile lus pendant les célébrations, ils se confondent avec les hymnes et prières des siècles derniers.

La parole de Dieu ne doit pas stagner dans les archives du passé, elle est faite pour être proclamée, expliquée, comprise et accueillie. Elle est vivante et n'est pas faite pour rester inerte entre les pages des grimoires ou dans les rouleaux des amulettes; elle est faite pour nous posséder, nous faire agir et vivre. La Parole de Dieu est actuelle, mais pour nous atteindre aujourd'hui, elle doit parler le langage des hommes d'aujourd'hui.

SATENIG GOSTANIAN

(1) amulette: *petit objet qu'on porte sur soi dans l'idée superstitieuse qu'il préserve des maladies, dangers, maléfices...*

talisman: de l'arabe tilsam, tilasm, objet (pierre, anneau etc.) sur lequel sont gravés ou inscrits des signes consacrés, et auquel on attribue des vertus magiques de protection, de pouvoir.

(2) Jean Delumeau, La peur en Occident XIV - XVIII siècles, Fayard. L'auteur cite des pratiques jadis très répandues parmi des populations qui avaient grand besoin d'être sécurisées: «les sonneries de cloches durant l'orage, la plantation des croix de carrefours pour qu'elles protègent de la grêle les champs voisins, le port de talismans - souvent un court fragment du prologue de l'Evangile de Jean».

(3) conjuration: *rite, formule pour chasser les démons ou pratique magique pour combattre les influences maléfiques.*

(4) «Dès le Ve siècle, le livre arménien a la forme du codex, c'est-à-dire du livre actuel. Le volumen, c'est-à-dire le rouleau, ne s'emploie, à époque tardive, que pour les talismans et amulettes (grapanak, hamayil, kiprianos).» J.-P. Mahé, Les Manuscrits arméniens, chapitre II, p. 51 de «Le Livre arménien à travers les âges». L'exposition de Marseille en 1985, présentait trois «rouleaux magiques» du XVIIe siècle.

(5) Henry Corbin qui étudie la doctrine sohravardienne dans: «L'homme et son ange» - ed. Fayard explique que l'«Ange» est le double céleste de la psyché terrestre, être de lumière qui le fonde dans sa réalité d'âme, l'«Ange» est le principe transcendant de son individualité.

(6) Avétis Aharonian, Les anciennes croyances arméniennes, Parenthèses.

(7) Mircea Eliade, Le Sacré et le Profane, Gallimard.

(8) Histoire des Arméniens sous la direction de G. Dedeyan, Privat.

(9) G. Delpierre, La peur et l'être.

(10) orthodoxe: *qui est conforme à la doctrine religieuse de l'Eglise officielle.*

(11) Գրիգոր Նարեկացի, Մատենա Ոգիտություն, Երեւան, 1985:

(12) Grégoire de Narek, Le Livre de Prières, III, traduit par I. Kéchichian, Sources Chrétiennes.

(13) «On le plaçait au chevet des malades; on en lisait certains chapitres sur les infirmes, les moribonds, sur les gens atteints d'insomnie, et aussi sur les champs de culture pour les préserver contre les fléaux», J. Mécérian.

(*) Haratch - juillet 1984: Տեսակցութիւն Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի հետ՝ Մարկ Նշանեան:

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՆԿԱՐԻՉՐ՝ ԱՍԱՏՈՒՐ

(Շար. Ա. Էջէն)

այդ ժողովուրդները անուշութիւն մը, մեղմութիւն մը ունին, մինչ մեր քաղաքակրթութեան մէջ եաստիրութիւնը կը տիրէ: Ու զիս ըմբոստացնողը այն է, որ այդ ժողովուրդները կ'ազդուին հետըհետէ մեր քաղաքակրթութիւններէն: Այնպէս զիտեղու ձեւս այսպէս է:

Հ. - Քիչ առաջ կը խօսէիր իմն արւեստներու, հեքամոսութեան մասին. արուեստի մարզին մէջ հայկական մանրանկարչութիւնը շատ սերտօրէն կապուած է հոգեկան փորձառութեան մը...:

Պ. - Այդ շրջաններուն, հայկական կամ ոչ, ասիական շրջանային բան մըն էր, կարգալու ընդհանուր ձեւ մը:

Հ. - Նկարներու մէջ բաներ կան, որոնք մեր ներկայ բանաստեղծութեան որոշ գործեր կը յիշեցնեն. փշուռաձուրիւնը, կտրատումը, անտեղութիւն մը. նկարներու մէջ կարծես հաստատ գետիմ մը չկայ, ռաֆ դիմիֆ տեղ չկայ: Ասիական ուղիւն զուրաւե՞ն եկած բան մըն է:

Պ. - Մեր կեանքն է, մեր պատմութիւնն է. մեր ապրած կեանքը: Ինչու պայթում կայ, ինչու փշուռ կայ. որովհետեւ արժանաւորում չկայ. ամէն բան կրնայ սահիլ, սահելու վրայ է: Կ'ուզեմ այս ժամանակները բռնել, կամ գոնէ փորձել:

Հ. - Իսկ դուրսի աշխարհները ինչպէս՝ Զինատան, Ճափոն, կամ Փերու, ի՞նչ անդրադարձ կ'ունենան գործի մէջ:

Պ. - Արուեստագէտի մը համար կարեւոր է ատեն ատեն իր ամէնօրեայ կեանքէն դուրս ելլել, տարբեր բաներ, գոյներ, անձեր, աշխարհներ տեսնել: Միօրինակ նկարելը յոգնութիւն կը պատճառէ:

Հ. - Կը մամբողջե՞ս յանախ երէ նոյն-իսկ ասիական ցուցահանդէսի մը պատուաւով չըլլայ:

Պ. - Միշտ կը նախընտրեմ, որ ճամբուն ծայրը ցուցահանդէս մը ըլլայ. միշտ ալ այդպէս եղած է:

Հ. - Ըսիր, քէ Ֆրաժէն ետք «բան չէ մնացած» Բեգի. կ'ուզե՞ս խօսիլ գործերդ գնդներու մասին: Հայեր շատ կա՞ն անոց միջեւ:

Պ. - Ամէն տեսակ մարդ կայ. անուշա Հայեր ալ: Ամէնէն աւելի ճարտարապետներ ու հոգեբոյժներ կը հետաքրքրուին գործովս. մէջ մըն ալ նկարիչներ: Միշտ կը հարցնեն ինձի, թէ ճարտարապետութիւն սորվա՞ծ եմ: Ոչ, սակայն կը սիրեմ ճարտարապետութիւնը:

Հ. - Եւ ի՞նչ ծրագիրներ կան ասկէ ետքի համար:

Պ. - Յուլիսին Մէս ցուցահանդէս մը ունիմ. պատիկ ռէքրուիֆիքի մըն է. վերջը Գերմանիա, Իտալիա, Թերեւս նաեւ կրկին Ճափոն...:

×

Այսօրուան աշխարհին, յատկապէս Փարիզի նման ուստանի մը հանապազօրեայ եռուղեւին մէջ, ո՞վ կ'անդրադառնայ ժամանակին. անոր անցքին, այդ անցքին մեր ոտքին տակէն տարածնորուն: Ժամանակը Աստուծոյն աշխատանոցի պատէն կախ հին օրերու գրպանի ժամացույցն է մեզմէ շատ շատերուն համար. սառած սլաքներով, որուն գոյուն թեան երբեմն հազիւ թէ կ'անդրադառնանք: Սակայն հոն է արուեստագէտը, որ մեր բոլորին տեղ կը հետախուզէ, կը փնտռէ «բռնել» զայն:

Զէ՞ որ արուեստագէտը կ'ըսէ ի՞ր կեանքը, բայց նոյն ատեն ան բոլորինն է նաեւ:

Տեսակցեալ՝ Ա. Թ.

Ի՞նչ ԱՊԱԳԱՅ

Քառասյուրերը, կը նշանակէ նախատես-
վել, կ'ըսէ իմաստութիւնը: Եւ հարկ է
հաստատել թէ վերջին տարիներուն մա-
նուսնիդ, պետութեան յաջորդական կա-
ռավարութիւնները ոչ մէկ նախատեսու-
թիւն ցոյց տուին: Ոչ ձախը զգաց թէ պի-
տի տրիպուէր տեղի տալ ազատ ուսման
իր ճրարելիք բարձի թողլ ընկուլ, ոչ ալ
աճը պիտակցեցաւ թէ փոխ - վրէժի քա-
ղաքականութիւնը մտէնէն ձախաւոր դըր-
նել է, որու կրնայ նախաձեռնել:

Ինչէ՛ք իսկ այսօր պարզուած պատկերը: Կատարութիւն մը որ պարտի անդրադառնալ թէ օրինադիժի մը ընդունուելը միայն Ազգ. Ժողովի մէջ մեծամասնութեան մը կախում չունի: Ժողովը դադարութեան հիմնական սկզբունքն իսկ ցոյց տուաւ թէ փողոցներու մեծամասնութեան պատրաստուի առևելի վճռական դեր կը խաղայ: Կայ նաեւ զոհ մը՝ Ալէն Տրվաքէ, հաջադործի մը տղան, հասած համալսարանական բարձր մակարդակի, որ վճարեց իրեն չպատկանող հաշուեցոյց մը: Ինչու՞նք կրող օրինադիժին տառացի ըմբռնումը էջը այնքան վրդովեցնողը, որքան զայն ներշնչող վրէժխնդր մտայնութիւնը: Արդարեւ, ողջմտութիւնը պիտի մէջը նոր մեծամասնութիւնը բարեւ չիփխել Սալաոի օրէնքը, զայն կատարելագործել քան մէկ կողմ նետել եւ յանդիմ ներկայ իրարանջումէն իր արիւնջով հեռանալէն ետք: Սալաոի օրէնքը կը պարունակէր այսօրուան առաջնորդանքներէն ոմանք, ներառեալ անհրաժեշտ զոտումներ եւ համալսարանները պիտած էին զայն «մարսել»: Բայց, տարիներէ ի վեր եկող - դաջող Կրթական նախարարները, ինչ հոսանք ալ ներկայացըրեն, բան զործ ձգած նոր օրէնք մը կը բերեն: Յամայն, անոր զործադրու - թիւնը սկսած իսկ էջ, երբ կ'ելլեն կ'երթան, տեւական անորոշութեան մը մէջ թողլով Ժողովուրդի մը կարեւորագոյն տարրը, որ երիտասարդութիւնն է: Արդարեւ, եւ որքան ալ 86 Դեկտեմբեր (68 Մայիս) մը չըլլայ իր հիմնական բնոյթով սկի, խաղար Գօթի «ուղղութեան օրէնքը» եւելի խառնիճազանձ ստեղծեց քան յըստակ ծրագրաւորում մը կըցաւ բերել ուսման մէջ: Վասնզի, եւ ասիկա ամէնէն թանրակէշտ կէտն է, Ե. Հանրապետութեան դիւստրու Ժախողութիւնը իր կրթական քաղաքականութիւնն է:

Այսօր, ինչ որ կը կատարուի այլեւս օրինադիժի մը սահմաններն ալ զլած անցած է: Տրվաքէ այնքան ջուր խառնած էր իր գինիին, որ իր օրէնքն իր իսկ հոսանքին մէջ դժգոհութիւններ յառաջ բերած էր: Բայց, իշխանութեանց յաջորդական ձախաւերութիւնները, յապաղած գիշումները թլուրթովին այլասերեցին մթնոլորտը: Վերադարձնէին ետք, ուսանողի մը մահը, պատճառ եղաւ որ բաժակը յորդի: Պատճառ եղաւ որ չարժումը քաղաքականանայ, որ երեքստիւններ իսկ վանք թափեցին որ խառնակին այդ վտանգաւոր դիմապիժը ստանայէ: Ոռովարար տարբեր, ի վերջոյ յաջողեցան, Շարաթ գիշեր, վնասել ուսանողական շարժումի մը, որ տօնաւանկաբար առած էր սկիզբը: Ծայր իսկ իրենց ծիծաղելիէն առելի, չարաղէտ աւելորդաբանութիւններէ: Ի՞նչպէս կառելի է «մտային սիտալէ վարակուած» դաղել հարիւր հազարաւոր ուսանողներ, որոնք մտահոգ են իրենց ապագային համար, ինչպէս կ'ընէ Լուի Փօռէյս Ֆիկանո - Մակադիւրի մէջ, կամ Ֆրանսուա Բալլադատել Զիլիի հետ, ինչպէս ըրաւ Միքէլ Փոլաք, որու բնու չէյարար նման արտայայտութիւն ունենալ:

Այս ամբողջը կրնար չպատահիլ, շատ
դիւրութեամբ: Կը բաւէր, հաւանաբար,
որ Մոնորի չհնչաւթի ռաէր, ինչ որ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ՅՈՅՅ, ՍՈՒԳ, ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

ԽԱՌՆԱԿԻԶՆԵՐ ԹԱԼԱՆԻ ՏՈՒԻՆ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

ԶՈՐ ԵՔՇԱԲԹԻ
ԲՈԼՈՐԸ ԶԵՆ ՄԻԱՆԱՐ
ՈՒ ՍԱՆՈՂՆԵՐ ՈՒՆ

Ուրբաթ եւ Շաբաթ, դէպքերը իրարու յաջորդեցին եւ միմեկիւրեւր վատթարացաւ մանաւանդ Շաբաթ առտուն, երբ վիրաւորներէն հոգ, 22 տարեկան ուսանող մը մեռաւ, դեռ անորոշ պատճառներով, բայց ամէն պարագայի մէջ, շատ բուռն կերպով ծեծ ու չարուած ուտելէ հոգ ուտիկաներու յատուկ ջոկատներու պատկանող անձերէ:

Ուրբաթ իրիկուն, Կրթական նախարարը յապաղած յետ — քայլ մը կ'ընէր։ Կը յայտնէր թէ ինք ձեռք կ'առնէ համալսարանական թղթածրարը։ Կ'առաջարկէր կրկին, խօսիլ։ Բոլորին հետ խորհողանցիկ՝ դիտական բարձր իշխանութիւնը, համալսարաններու նախագահներուն, դասատուներու, ուսանողներուն, աշխինքն բոլոր անոնց հետ որոնք իրենց խօսքն ունին ըսելիք այս մարզին մէջ։ Կը նկատէր որ 1984-ի օրէնքը չի գործադրուի բոլոր համալսարաններուն մէջ, ուրման պէտք է նոր կանոնադիր մը մէջտեղ բերել, որ թոյլ տայ համալսարանները դուրս հանել արժամատեայ կացութիւնէն։ Նախարարը կը յայտնէ նաեւ թէ կ'ընտրուի հարցերը՝ արձանագրութեան սակագին, վկայական եւ ուղղութիւն պիտի չձեռնին ներկայիս Ազգ. Ժողովին մէջ։

Ասիակ, կ'ըլլար, անդադրուեցնելու համար Մէնոյոյտար լալց նոյն գիշերը այժմեական

Ուրբաթ ըստաւ: Կը բաւէր այն տպաւո-
րութիւնը չթողուլ, որ խորամանկ յետիւ-
նաւոր թաքնուած են, կարգ մը, առ երե-
ւոյթն անմեղ, տողերու մէջ: Կը բաւէր,
որ իշխանութեան զլուխը վերայարձնող-
ները, որոնք հինգ տարի պարծենցան ի-
րենց պետական արհեստավարժութեամբ,
ձագկելով – երբեմն իրաւացի կերպով
հակառակորդներու աշխատութեան ըս-
կըզնական ջըմանը, նոյնքան անխորժու-
թիւն չառնաբերէին:

Բայց, կը թուի որ իշխանութիւնը միշտ վտանգաւոր փորձաքար մը կը մնայ: Ինչպէս յաղթանակները: Այդ իսկ պատճառով, ուսանողները պէտք է աշակուրջը ըլլան: Զգիւնովնան: Յաղթանակէն ետք պէտք է յաճողին տիրապետել անոր Յոյցերը, բողոքները, գործադուլները պէտք է, ոչ շատ ուշ, տեղը ձգեն ուսման ու աշխատանքին: Ժամայաճառ չըլլան ու վերադառնան դասարան, պատրաստելու համար իրենց ապագան: Մտային պաշար ամբարեւն, փաստելու համար թէ չար-թուր տրամադրութեան պոռթկումի մը հետեւանք է՛ր, կ'արդարացուէր հիմնական տուեալներով, թէ պատասխանատուներ են, այլպէս կը տուէին իրենք՝ ուսանողները եւ այսօրեան յաղթանակը - իր ուրախ եւ տխուր ժամերով - միայն լեզու համ մը կը թողու:

Սպառնացող զործադրելութեան մը մըղ-
ձաւանջը յուսատու վազորդայիններ չե-
ղբեւորեւր աշտօրուն երիտասարդու-
թեան առեւ, որու համար, բուն հարցը
էր մնալ՝ ի՞նչ ապագայ:

ձագրում ունեցող 22 տարեկան Ֆրանսայի
ուսանողի մը մահը, Փարիզի Գ-ըը թա-
ղամասը, տակնուվրայ պիտի ընէր ամէն
ինչ: Կէս գիշերը անց է, որ մէկը տունը
կը վերադառնայ, ուի Մէօսիէօ լը Փրէնս-
պերը կը նկատէ երիտասարդ մը, հետա-
նայողուած մոթոցով չըջագողաց ոստի-
կանական յատուկ ջոկատներու կողմէ:
Կը ժողովէ իրեն հետ ներս առնել երիտա-
սարդը, բայց երեք ոստիկան չեն թողու-
որ դուռը փակէ, կը խուժեն ու կը հար-
ուածեն անխնայ: Հիւանդատար ստիպո-
ղական կառքը կը շանի, որ ուշաթափ-
երիտասարդը կը յոխարդէ Փիթիէ: Փոր-
ձեր կ'ըլլան կեանքի բերելու, կը թուի
թէ սիրտը կը վերսկսի բարախել, բայց
քիչ ետք տղան կը մեռնի: Պաշտօնապէս
մահը հետեւանք է սրտին զարկին դադ-
րեցումին: Կը մնայ գիտնալ թէ ատիկա
ի՞նչ բանի երեւանանք է, տղուն հիւանդ
վիճակին (երկկամունքի ծանր հիւանդու-
թիւն ունի, եւ տիպիլիզ տակ է) թէ ծե-
ծին: Քննութիւն բացուած է, ըն-
տանիքը չի ծածկեր, որ տղան հի-
ւանդ էր, բայց դժուար է հաւատա-
թէ առանց այդ վայրագ տիպոցին, Մալիէ
մեռածը ըլլար, ամէն պարագայի մէջ, ո՞չ
հիմա:

Շարաթ օր, ուրեմն, Միթեբան և Շիրաք կէս ձգելով Լուրդական վեհաժողովը Փարիզ կը վերադառնային: Իրիկունը կէս ժամ, երկուքը կը խորհրդակցէին իւիգէ, որ, յետագային, զեկոյց մը կը հրապարակէր, մինչ Շիրաք ոչինչ կ'ըսէ իրենց տեսակցութեան մասին: Միթեբան կը դատապարտէ բիրտ ուժը, ուրկէ ալ գալ:

Նոյն օրը, 30 հազար ուսանողներ լուս-
ցոյց մը պիտի ընեն, մեաւժ տղուն յիշա-
ւորներ, Ստալինէն Փիթիէի հիւանդա-
նոցը: Ամէն ինչ լաւ կը սկիւ, բայց ի-
րիկուան դէմ, բախումները ծանր են
կարելի չէ եղած խուսափիլ «արհեստա-
ւոր» խռովարար տարրերէն, որոնք բի-
րերով, լախերով, երկաթէ ձողերով
կոտորած – թափած են: Հաշուեկէտը ծա-
նըր է՝ 58 վիրտուր, զվիստարաբար ոստի-
կան, որոնց երկուքը՝ ծանր պիճակի մէ-
կն, 20 վաճառատուն թալանի տրուած ե-
լարած, 21 կառք կրակի տրուած են: 23
ձերբակալութիւն կատարուած է, միայն
2 հոգի մեղադրանքի տակ առնուած են:

Շարաթէն կիրակի, ուսանողներու համակարգումի կոմիտէն ժողով ըրած է ուստուած կարգ մը որոշումներ: Տրվաթ օրինադիւծին ամբողջական բարձի թոլլալը կը մնայ հիմնական պահանջ: Յետոյ կոչ կ'ըլլայ սենտիքաներու՝ սուղարտայայտութիւն, երկուշարթի առտոթամը 11-էն 12 եւ ցոյց՝ Չորեքշարթի ուսանողներու կողքին, ընդհ. գործադուլի շարթումով մը: Հոս, ամէն ինայնքան դիւրին է: Երկուշարթի առտոմիտայն Ֆէն-ը եւ Սի - Ժի - Թի-ն հաւանութիւն տուած էին, երկրորդը՝ առաջինին պետհառաւ: Արդարեւ, Ազգ. լուսւորութեան Դանակցութիւնը (Ֆէն) մասէն ընկերվարականներուն, ուրեմն, Քրապիւքի չուգեր անոնց ձգել մենաշնորհ մը

ՍԷ- էֆ- թէ- ՍԷ, ՍԷ- էֆ- Տէ- թէ, էֆ- Օ վերապահ են: Ձեն ուղեր քաղաքական դիմադրի տալ շարժումին, այն մտապիտուկեամբ- արդար- թէ կը վնասեն ուսանողներեան եւ իշխանութեանց հայրն իւղ կը քսեն:

Նոյն իրիկուն, Ծարաթ, Ծիրաքի կուսակցութեան տասնամեակն է, Տէֆանն Պարահանդէսը կը ջնջուի, Ծիրաք պահ մը միայն երեւայ, քանի մը խօսք լռելով եւ հանդարտութեան կոչ ընելով: Փասքուա աւելի ողբերգական շեշտ առաւ. հրաւիրելով ժողովուրդը որ պատրաստ ըլլայ պաշտպանելու Հանրապետութիւնը հաւանքար կարօտով յիշելով 68-ի Շան ց'իլիզն:

× Ալէն Տըվաքէ հրաժարականը ներկայացուց :

Ամէն պարագայի մէջ, համակեցութեան առաջին ծանր տապնապն է, որմէ պէտք չէ ուրախանայ ոչ ոք (Պառ չի կըրնար ծածկել թէ շատ դժգոհ չէ՝ «Զբ. սի»...) քանի տուժողը Ծրանսան կ'ըլլայ եւ ոչ ոք չա՛հ ունի, որ երկիրը միանայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈԿ

ԼՈՆՏՈՆԻ եւրոպական Վեհաժողովը
 լրտրոմին աւելորդ ժողով մը դարձաւ:
 Տիկին Թաչըր յաջողած ըլլալով օրակար
 գէն դուրս ձգել եւրոպական հրատա
 հարցեր: «Որոշումներու միջեւ» այս հան
 դիպումը, ինչպէս զայն որակեց Միթե
 րան, 22 չէնոց զեկոյցով մը, չարք մ
 մտադրուելիներն կը պարզէ ծանօթ հար
 ցերու շուրջ:

ԱՐՄԻՆԸ ՏԻՌԻՔԹԻ ղատավարութիւն
կրնար յետաճգուիլ, եթէ երգուեալ մը
եւս բացակայէր: Արդարեւ, Յ Հոգի ար-
դէն՝ զանազան պատճառներով կը բացա-
կային: Ամբաստանեալին սպառնալիքներ
դեր խաղողած են:

ԱՅՍՐԵՈՐԻ-ԱՆԱՆԻ ԵՒ ՂԱԶԱՅԻ մէջ երկու ուսանողներու եւ չափահասի մ'սպանութենէն հետք, վերջին օրերուն Պաղեստինցիներու զայրոյթը ձգտած է կացութիւնը: Բռնոն բախումներ տեղի ունեցած են չարաթ օր, Պաղեստինցիներու եւ իսրայելեան զօրաբաժիններու միջեւ: Միջադէպերը ծաւալած են հետզհետէ իսրայելացի զինուորները արտասուաբեռութեբ զօրծածած, Պալաթայի եւ Ղազայի մէջ: Հաւանական այլ դէպքերու առաջնն առնելու համար իսրայելեան յաւելեալ զօրաբաժիններ փուլթացած երթախումներու չրջանը: ՊԱԿ-ը կը բողոքը իսրայելացի զինուորներու «ոճրային ճննչում»ին դէմ, յայտնելով, թէ Այսրյոր զանանի պաղեստինեան համալսարանէ հարիւրաւոր ուսանողներ ձերբակալուան են:

«Յառաջ», թարգմանաբար, կը սկսի
հրատարակել իր նոր թերթօնը՝

Մ Ա Յ Ր Ի Կ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ **ԱՆՐԻ**
ՎԵՐՆԵՕՅ
ԱՇՈՏ ՄԱՆԱՔԵԱՆ

Բարեացակամ արտօնութեամբ հեղինակին եւ հրատարակիչին :

ՀԱՅԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԻՆՉՊԵՍ ՈՐ ԷՐ

Մինչև որ վարպետ հարցումներով չփորձուէր անուղղակի իմանալ, շատախոսներու նման, կեանքի դրուագներ պատմող չէր։ Եթէ մտածած ըլլայի թէ՛ օր մը պիտի խօսիմ մեր յարաբերութիւններու մասին եւ պահանջը պիտի զգամ լաւատեղեակ ըլլալ իր կեանքին, հաւանաբար ուղղած ըլլայի շատ հարցումներ, բայց զգուշացած եմ միշտ անխոհեմու - թեմէ եւ հիմա չեմ կրնար ըսել, չեմ գիտեր թէ երբ եւ ինչ պայմաններու տակ եկած էր Ֆրանսա եւ հաստատուած Փարիզի ոչ շատ գեղեցիկ, բայց հարուստ թաղերէն մին՝ Փասի։

Պատասխանեցի իր թէյի հրաւերին՝ աւելի հետաքրքրութենէ մղուած՝ քան թէյ խմելու։ Արդէն թէյ կամ սուրճ, պատուականեր են լոկ իրար հանդիպման, բարեկամութեան, հաղորդակցութեան կապ զօրացնելու, դիւանագիտական խաղեր սարքելու, ամուսնական կապեր հաստատելու։ Գացի եւ մնացի ափ ի բերան։ Տըպատրուկներ ունեցայ թէ՛ կանչած էր դիւ արդէն ցոյց տալու, զարմացելու համար։ Կը կարծէի դառնալ Քարթիէ - Լաթէնի գրաւմածառի մը խանութի։ Ո՛չ մէկ հայ մտաւորականի կամ գրագէտի մօտ չէի կրնար երեւակայել այդքան զիրք, զբաղարանի այդպիսի ճոխութիւն։ Մեծահարուստներու ընդունելութեանց սրահներու ընդարձակութեամբ, մինչև առաստաղ բարձրացող բազմազոյն եւ բազմաձևաւ հատորներ գրաւած էին ամբողջ տարածութիւնը։ Այնպիսի խնամքով ու դասաւորումով, որ կարելի էր որեւէ գրքի անուն տալ, երկվայրկեանէ մը ձեռքի տակ ունենալու համար զայն։

- Հաջե՞թ շատ գիրք ունի, թէ դուն, - ըսի ծիծաղելով։

Շատ քիչ խնդացող, Ժպիտի անգամ Ժլատ Պէրպէրեան, խնդաց գոհունակ։

- Լիճը ովկեանսի՞ հետ կը շփուես, - պատասխանեց ան։ - Ամէն թաղի մէջ Հալէթ ունի ասոր քառապատիկը։

Կը շարունակէի ման դալ, կարգալ գիրքերու եւ հեղինակներու անունները՝ պատմական, գիտական, բանասիրական, դասական վիպագրութիւն, բանաստեղծութիւն, եւայլն։

- Չեմ գարմանար, որ այսքան մեծ գըլուխ ունիս, - կատակեցի կրկին։

Ոսքս զուարճացուց զինք։ Եթէ ծածկել իսկ փորձէր, ինքնահաւան էր Հայկ Պէրպէրեան։ Իրմէ դուրս գնահատելի արժէք չէր տեսներ։ «Մակերեսային» էին բոլորը։ Ատոր համար ալ բարեկամներու շատ նեղ շրջանակ մը ունէր։

- Ինչու՞ կը կարծես թէ Ժամանակէն առաջ ձերմկան մարդու... Կարգալու եւ մարտելու ձեռքեր, տառապանքի նման շուտ կը ծերացնեն մարմինը։

Քիչ մը նիհարեկէ, ձեւաւոր կազմը - ւածքով, համակրելի եւ յարգանք պարտադրող տեսք ունէր Հայկ Պէրպէրեան։ Ըսածիս պէս, գլուխն ալ մեծ չէր. բայց այնքան գիտութիւն ամբարուած էր այդ գանկին մէջ, այնքան՝ ձգակուած, որ գիտարարութիւն չէր մեծ գլուխ մը տեսնել անոր ձուածեւ գանկին մէջ։ Հին ու նոր գիտելիքներու ընդարձակ դաշտ մըն էր անոր միտքը։ Հեթանոսական շրջանէն մինչև գրաբարեան շրջան, աշխարհաբարի ծնունդէն մինչև նորագոյն բանասիրութիւն գաղտնիք չունէին անոր համար։ Մանով էր Ֆրանսական հնագիտական մատենագրութեան, մինչև նորագոյն ակադեմական լեզուին։ Լայնատարած շտեմարան՝ Ազոնցեան հմտութեամբ ու հարստութեամբ։

Կը զբաղէր գրքի գործառնութեամբ։ Ունէր ապսպրանքներ։ Փոխանակութիւններ կ'ընէր եւ կը ծախէր։ Յարաբերու - թեան մէջ էր Ֆրանսական հրատարակչական տուններու կամ մեծ գրաւմածառներու հետ։ Ատոնք էին եկամուտի սահմանափակ աղբիւրները։ Դժուար էր պատու փրցնել մեծ գայլերու երախներէն։ Կ'ապրէր, հայ գրագէտներու յատուկ նեղ պայմաններով։ Անշուշտ, այդ նեղութիւնն էր, որ ընդունել տուած էր Հ. Բ. Ը. Միութեան առաջարկած մէկ պաշտօնը կամ աստեղ մը, «Ապագայ» իւրագրութիւնը։ Իսկ վերջին տարիներուն, տեսակ մը փրկութիւն եղաւ Գալուստ Կիւլ-

պէնկեան Փոնտով բացուած նոր պաշտօնը «La Revue des Etudes Arméniennes» հանդէսի հրատարակութեամբ, իր քանի մը Ֆրանսացի մտաւորական բարեկամ - ներու գործակցութեամբ։

Ժամանակին, բարեկամուհի մը, զիս իր փէշին տակ պահելու դիտաւորութեամբ, բազմաթիւ ուրիշ գիրքերու հետ նուիրած էր՝ առաջին տպագրութիւն եւ զոգ Ռեմպոյի Իլլիմինապիոն, հատորը։ Դրամի պէտք ունէի եւ կ'ուզէի ծախել զայն, գիտնալով որ արժէքաւոր էր այդ հնութիւնը. բայց որպէսզի խարէութեան զո՛հ չերթամ, ուզած էի Պէրպէրեանի զրահատութիւնը իմանալ։ Արդեհ իրեն, որ չվերադարձուց։ Այլեւս չխօսեցայ այդ մասին, նկատելով զայն իմ կողմէ իրեն եղած նուէր մը։ Պէտք էր օգնել գիտնալ հայ մտաւորականի։

Մեր ըմբռնած ձեռով, քնակարանի չէր նմաներ տունը։ Բազմաթոռներով, գորգով, ծաղկամաններով կահաւորուած, բազմազան խմիչքներու շիշերով զարդարուած ընդունարան չունէր։ Սեղանի մը շուրջ քանի մը աթոռներ ամուրիութիւն կը հոռէին։ Վատահօրէն կ'ըսէր ոչ մէկ ձեռք դրած էր այդ կարասիներուն։ Քրոջ մը պարբերական այցելութիւնը բաւական չէր հմայք ու կենդանութիւն տալու բնակարանի մը։ Գրադարանեան լրացութիւն էր։

- Առանց կնոջ հոտի ու հոտառութեան՝ կ'ապրիս միշտ, - փորձեցի ծանօթանալ անոր ներքին կեանքին։

- Կ'ինը երկտասարդական տենչ է, - ըսաւ բոլորովին անտարբեր, այս տարիքէ ետք, ան կը դառնայ խանգարել տարր։

- Հապա առանձնութեան տաղտուկը...։

- Առանձին չեմ։ Իւրաքանչիւր գիրք, ներկայութիւն մըն է։

Այդ պահուն հնչեց դրան զանգը։ Ակնոցաւմածառ Վաղարշակ Մելիքեանն էր. Պէրպէրեանի նախընտրած խօսակիցներէն մին։ Ընթերցատէր, երբեմն գրութիւններ ալ պատրաստող մարդ էր Մելիքեան։ Քիչ բան գիտցող, բայց շատ բան գիտցողի հովեր առնող, սակայն համակրելի ու հաճելի զրոյցներու սիրահար անձ։

Հայկական սիմֆոնիկներ կը կազմէին Հայկ Պէրպէրեանի նախընտրած ուտելիքը։ Ժողովներու ընթացքին անգամ կը տեսնէի զբալանէն սիմֆոնիկ հանել կրծելը։ Հազիւ թէյի առաջին կաթիլը կուտուած, Վաղարշակ Մելիքեան խօսքը ուղղեց ինձ.

- Դուն որ լաւատեղեակ ես քերակա - նութեան, բարի եղիր սահմանել մեզ՝ իր եւ իրենի տարբերութիւնը։

Եւրոպացին տողաշարի գործաւոր կ'ընդունի՝ լեզուին ծանօթ, կէս - զբաղէտ։ Մելիքեան ինծի կուտար գիտցողի ամբողջական արժէք։ Յանկարծակիի եկած եւ չփորձած ըսի թէ՛ շատ թերի է իմ հայերէնը եւ անոր մասնագէտը Պէրպէրեանն էր։ Սակայն անոնք արդէն վիճած էին եւ չէին յաջողած իրական բացատրութիւնը տալ։

- Որչափ որ դիտեմ, - պատասխանեցի, - իր ստացական գերանունը կ'որոշէ սեփականութիւնը։ Կ'ըսենք «Իր գրիչը» եւ ոչ թէ «Իրեն գրիչը»։ Իսկ իրենը՝ կը սահմանէ պատկանելիութիւնը. «գրիչը իրեն կը պատկանի» եւ ոչ թէ՛ «իր կը պատկանի»։

Բոլորովին համոզուած չէի տուած սահմանումիս ճշգրտեան, բայց երեւի, տրամաբանական թուեցաւ բացատրութիւն։ Փայլեցան երկուքին ալ դէմքերը։

Հակառակ հմուտ ու լուրջ մտաւորականի հանգամանքին, գիրքերէ եւ գրական աշխատանքներէ անդին, բացասական մարդու տիպար մըն մըն էր Հայկ Պէրպէրեան։ Ամէնէն յախուռն կամքն անդամ կը մատնէր յուսահատութեան։ Միշտ փայլեմիք ստեղծող, հրապարակի բոլոր գէմքերուն կուտար իր բացատրութիւնը «մակերեսային մարդ, ամբարտաւան ետակեղբուն»... Կ'արհամարհէր, անմիտ կ'որակէր՝ Թուրքը ապուշի տեղ

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Յ Ե Տ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ

ԾԱՆՈԹ ԴԵՄԷ ՄԸ՝

ՏԻԿԻՆ ՌՈՒԱՆ

1793-ի աշնան պարզօրէն հազուած կին մը որ կը ծածկէ իր գէմքը հետաքրքիր աչքերէ, կը սպրդի Սէնթ - Փէլաթիէ ներս, հոն բանտարկեալ մը կայ, զրեթէ իրեն տարեկից, երեսուննոց, որ կը սպասէ իր դատաւարութեան։ Դատաւարութիւն մը, որուն հետեւանքը յայտնի է առաջուց, մահապատիժ։ Այցելու կինը հոն չէ վերջին համրոյր մը տալու համար իր բարեկամուհիին, այլ յաղորդելու աշուր փախուստն ու փրկութիւնը։ Ժամանակը կարճ է. աճապարանքով ու խանդավառութեամբ կը պարզէ իր ծրագիրը. կը բաւէ որ երկու կիները փոխանակեն իրենց զգեստները ու իւրաքանչիւր ք առնէ միւսին տեղը։ Մինչև որ բանտապահը նշմարէ կատարուածը, բանտարկեալը արդէն շատ հեռուն պիտի ըլլայ ու ապահովութեան մէջ։ Առաջարկը մեղմօրէն կը մերժուի. Հանրիէթ Քանէ կը բռնէ վերադարձի ճամբան, իսկ Մանոն Ռոլան կը մնայ իր խցիկին մէջ։ Քանի մը օր ետք կ'իյնայ գլուխը։

Երկրորդ անգամն է, որ կը մերժէ առաջարկը. ձերբակալուած պահուն եւս բարեկամներ առաջարկած էին թաքուն վայր մը առաջնորդել զինքը, սակայն չէր համոզուած փախուստի դազափախին։ Թողած էր հանգարասօրէն, որ զինքը բանտ առաջնորդեն, կարծես վազած էր գէպի մահու, զայն ապաստարան մը նկատելով։ Մեռնելէ առաջ կը մրմնջէր. «Դո՛ւն, որուն անունը չեմ համարձակիր տալ, պիտի վշտակի՞ս արդեօք տեսնելով որ կը փութամ հոն, ուր կըընանք անվտանգ սիրելի գիրքը եւ ուր ունինք պիտի արգիլէ մեր միութիւնը»։

Մանոն Ռոլան Հանրապետութեան ներշնչութեամբ մէկն էր. Յեղափոխութեան տուած էր իր լաւագոյնը. խանդավառութիւնը, ոգին, ու ազատութեան կիրքը։ Ան ժիրքնուէր նախարարներու կողմէ յարգուած էր իր մտային կարողութեան ու նուիրումին համար։

Ու չըջանի մը, ուր իշխանութիւնը կը զստուէր ժաֆնալէներու ձեռքը ան եւ - թարկանեցաւ հալածանքի ու բանտարկուեցաւ։ Ամուսնացած էր իրմէ քսան տարու մեծ մէկուն հետ, որ աւելի հայր մըն էր, քան ամուսին մը։ Օր մը սակայն հանդիպեցաւ երիտասարդի մը, որ խառնուածքով աւելի մօտ էր իրեն։ Ան ժիրքնուէրներու աղցնելի մէկ անդամն էր ու Քոնվանսինի երեսփոխու։

Պիւգո վճիռ հոգի մը ունէր, սակայն անգիւղջ էր։ Մանոն սիրեց զայն առաջին անգամից իսկ։ Զոյգը զարձաւ Ժիրոնտէներու ոգին ու խօսքը։ Մանոն կ'իննէր յարգուած նախարարի մը ու իր ճարտարութեան ու ոգիին շնորհիւ զարձաւ նախարարութեան մղէլ ուժը։ Իր մօտիկ բարեկամներուն՝ Պրիտոյի, Պիւգոյի, Լուվիէի միջոցով ձայնը կ'արձաւ - զանգէր Սորճրդարանին մէջ։ Ան կ'ուզէր որ կիները շանտեսուն։ Շրջան մը, ուր սպիւնկները կ'ամուսնացնէին առանց իրենց համաձայնութեան, ան ինք կա-

տարած էր իր ընտրութիւնը, Սորան առաջնորդելով Ռոլանը։ Ապա բարեկամական ցանց մը մշակած էր Փարիզի մէջ. իր հիւրասենեակը հանդիպումի վայրն էր ծանօթ Ժիրոնտէներու։ Երբ Ժիրոնտէները կ'իշխեն Սորճրդարանին, որպէս նախարար կը հրաւիրեն անշուշտ Մանոնի ամուսինը։ Իր երջանկութիւնը կարճատեւ կ'ըլլայ սակայն. Ժաքոպէններ անխնայ պաշար կը զլծայագերծեն ալ կ'ընոյ գէմ որ ձեռքի տակէ կը զեկալարէ Հանրապետութիւնը։ Քոնվանսինի մէջ կը քուլտարէին յեղափոխական տեսանի մը հիմունքներն ի նպաստ, հակառակ Պիւգոյի բողոքներուն որ կը նախատեսէ իր քայլերուն առջեւ բացուող վիճը, ուր կ'ընայ իր նալ իր սիրած կինը։ Ժաքոպէններ կը սկսին Ժիրոնտէներու դէմ լարել ժողովուրդը. զանոնք կը կոչեն թշուառներու թշնամի, հարուստներու կուտակչութիւն, թաղաւորութեան կարօտը ունեցողներ։ Մանոն Ռոլան ծագաբաններու նշուակ կ'ըլլայ, զայն կը նմանցնեն Մանոն - Անթուանէթին։ Բարեկամ նկատուածներ կ'անցնին թշնամիին կողմը։ Միայն Տանթոն, որ կ'արհամարհէ այս կինն ու մարդիկը, կը փորձէ ազատել զանոնք։ Իսկ Մանոն խոսոված, միմիայն մոռացում կ'երազէ ու կը պատրաստուի հետանալ Փարիզէն, երթալ խաղաղութիւն փնտռելու Պոֆուլէի իր կալուածին մէջ։ Ու չէ սակայն. յեղափոխական իշխանութիւններ կը տիրանան մայրաքաղաքին, իրենց գոյնգերը գետեղելով Թիւլլերի շուրջ։ Ռոլան կը ձերբակալուի։ Մանոն կը վաղէ Քոնվանսինի, սակայն այնպիսի խառնի-ձաղնի մը կը տիրէ հոն, որ Ժիրոնտէներու ձայնը չի լսուիր իսկ։ Մանոն կը վերադառնայ իր յարկարածին. ու նոյն իրիկունն իսկ ձերբակալուելով կ'առաջնորդուի Արքայաբանին բանտը։ Յաջորդ օրը կը ձերբակալուին բազմաթիւ Ժիրոնտէներ։ Քոնվանսինը ամէն բան կորսնցուցած է. «Երկիրս կորսուած է» կը գոչէ Մանոն, երբ կը լսէ այս ձերբակալութիւնները։

Ժաքոպէններ կը պանծացնեն իրենց յաղթանակը ու թերթեր տիգրի մէջ կը թաթխեն Մանոնը։ Լրագրողներ ամէն բան կ'ընեն զայն ծիծաղելի դարձնելու համար։

Իր անձկութեան մէջ փոքր միւլիթարութիւններ ալ ունի Մանոն. բանտը զինքը փրկած է մասնաւորութիւն մը կամ ստորնոթութիւն մը գործելու վտանգէն։ Մայիս 31-ին կը գրէ Պիւգոյի. «Դուն միակ անձն ես, որ կ'ընայ հասկնալ, թէ զայրացած չեմ բանտարկուած ըլլալուս»։ Յետոյ, Յունիս 2-ին բոլոր Ժիրոնտէները ոչխարներու նման բանտարկուած չեն ի վերջոյ, շատեր յաջողած են խոյս տալ, ինչպէս՝ Պիւգո։

Սակայն յուսադրիչ այս պարագանքը անգոր կը մնան փրկարար յոյժումի մը սարսափը կ'իշխէ ամէն անկիւն, սեղմելով հետզհետէ Մանոնի շուրջ կաղմուած օղակը։

Ժիրոնտէները զոյգութիւն չունին այլեւս. չափաւորները ահաբեկուած են, ձերբակալութիւններ կատարուած. այլեւս ինչպէս յուսադրուի։ Կ'որոշէ անձնատար ըլլալ հացադուլի գիւնդով. յետոյ կը հրաժարի սակայն այս դադափարէն. վիպական տեսանկիւնէ մը կը դիտէ կատարութիւնը. Ժիրոնտէներու դատաւարութեան որպէս վկայ պիտի ներկայանայ ատենին. թմբեցուցիչ կը խնդրէ բարեկամէ մը։ Պիտի երթալ վկայելու. պիտի

ընող քաղաքական գործիչները։ «Մեծ դիւանագէտ, Թուրքը միշտ ալ մատի վրայ խաղցուցած է Եւրոպան» կ'ըսէր ան։

Անշուշտ, իրաւունք ունէր յաճախ, բայց չէր սիրեր սեւէ մէկը։ Թերութիւններ մեղմնող եւ արժէքները անտեսող նկարագրով, կը ստեղծէր իր շուրջ վառողական տրամադրութիւն։ Երբեք չէի լսած նպատաւոր կամ գնահատական խօսք մէկուն կամ միւսին մասին։ Երեւի Վաղարշակ Մելիքեան եւ ես բացառութիւն կը կազմէինք։

Հուլիսի թիւն ընթացքին, երբ նստած էի սրահին խոր՝ հեռուոր անկիւն մը, Պէրպէրեան մօտեցաւ, մտաւ կնոջ թեւը ու տարաւ նստեցուց մեզ առաջին շարքի վրայ։ Ատեն մը, երբ գժուարաւ ընդունեցաւ Հայ Գրողներու Միութեան նախագահութիւնը, վեթօ գրաւ եւ մերժեց ինձմէ ուրիշ քարտուղար ունենալ։

Մինչև այսօր չեմ կրցած հասկնալ թէ ուրիշ կուզար ինձ հանդէպ ունեցած համակրութիւնը։ «Ապագայ»ն խմբագր-

ւած չըջանին իր հետ ունեցած գործակցութեանէն։ Ռեմպոյի «գոյութեան»։ Իր եւ իրենի տուած բացատրութեան, թէ մեծամտութեան զեք իմ կեցուածքս։ Մինչդեռ դիւրութեամբ համակերպող չէի։ Կը ծագուէի անտեղի քննադատութիւններն ու գիրքաւորումը։ Կը հասկըցընէի չափաւորել իր զգացումները։ Զարմանալին այն էր, որ ամենաթեթեւ ակնարկէ իսկ փրփրող Պէրպէրեան, երբեք չէր վերաւորուիր իմ նշմարներէն։ Եւ երբ անգամ մը եւս միասին սուրճ կը խմէինք Մելիքեանի ապագարանքով, վճռական յայտարարեց.

- Շրջանը վերջացած, կը ձգեմ նախագահութիւնը։ Մեռած գաղութ մըն է եւ մեռելի համար աշխատիլ՝ աւելորդ ըստ պատում է։ Դո՛ւն ալ հեռացիր։

Կը սխալեմ Հայկ Պէրպէրեան։ Գաղութը ապրեցան եւ կ'ապրէ տակաւին չընորհիւ իրեն եւ չնորհիւ իր հՀանաձնե-

հարգարարի ամբողջ իրականությունը, պիտի զիջակազերծել կեղծ հայրենասիր- ները, ապա առեանին մէջ իսկ պիտի գի- մէ մահուան: Հոկտեմբեր 24-ին կը սկսի դատավարութիւնը: Սակայն ան ի դուր կը սպասէ որ վկայութեան կոչեն զինքը: Այս կարգի դատավարութեան մը մէջ ոչ մէկ վկայի պէտք կայ: Ժիրոնտէները մահուան կը դատաւարարուին: Հոկտեմ- բեր 31-ին Պրիսո ե իր ընկերները կառավա- րատ կը բարձրանան, մինչեւ վերջին պահ իսկ հաւատարիմ իրենց բանաձե - վին, զոր արձանագրած են իրենց խցիկի պատերուն վրայ: «Նախընտրելի է մահը, քան՝ ոճիրը»:

Մանոնի ճակատագիրը վճռուած է. Նո- լեմբեր ութին կը ներկայանայ առեան- պարզ ձեւակերպութիւն մըն է այդ, քանի որ յայտնի է վճիռը: Մանոն բացառիկ ինձամբով կը հազուի այդ օրը. պարզ է, լայն գրաւիչ: Ամբաստանագիրին ըն- կերցումէն ետք - որ ոչինչ կը փաստէ, այլ լեցուն է ոճրային վերագրումներով - Մանոն կը սկսի իր պաշտպանողականը: առաջին խօսքէն իսկ կը լռեցնեն դայն, վախճանով իր անմեղութեան ստեղծելիք սպասուածութենէն: Ու մահապատիժը կը յայտարարուի: Կ'որոշուի նաեւ վճիռին զործագրութիւնը նոյն օրն իսկ: Մինչեւ վերջին պահը ան չի կորսնցներ իր քա- յութիւնը:

Թշնամիները դոճացած էին վերջապէս զճնշացնելով Ժիրոնտէները ու անոնց ներշնչարանը:

Բռնակալները կ'ապրին միայն ահ ու սարսափ տարածելով իրենց շուրջ. ու սարսափը պէտք է քողարկուած ըլլայ զերբնականով, որպէսզի գրաւէ անգէտ- ներու տկարութիւնը: Մանոնի սպանու- թիւնը բաւական չէր. պէտք էր նաեւ ան դառնար խորհրդանշան մը:

Ժառոպէներու հակաթողութեամբ հակումը կը ցոյանար անոնց բանբերին՝ Ստիվաֆիէսի ճառերուն մէջ, ուր կար նաեւ իրական սեռի հանգէպ ստեղծութի- նը: Ամբողջատիրական բոյսը կարգերը կը զրոյանան ինտիմէ. դայն կը նկատեն անկայունութեան ազգայն մը, որովհետեւ ան կը մարմնաւորէ ստեղծագործութիւնը եւ հետեւաբար՝ ազատութիւնը:

Մանոն յետ մահու կ'ամբաստանուի խախտած ըլլալով բարոյական կարգը - ըր, իր «կոտորուած ամուսինը» ծանր հեղինակի նիւթ կը դառնայ: Կ'ուզեն անաւանդ որ կիները հասկնան, թէ պէտք է հանրային կեանքէ դուրս մնան իրենք:

Մանոն մեռաւ որովհետեւ մղուեցաւ բարբերու յեղաշրջման, որովհետեւ գոր- ծելու իրաւունքը պահանջեց կնոջ հա- մար, որովհետեւ խորտակից քաղաք - ականութեան արական աշխարհը, հոն ձեռք մը բանալով: Ան քառութեան նո- խաղը եղաւ, ու այսօր իսկ կը գտնուին պատմարաններ, որոնք կը դատաւարտեն Մանոնը, արդարացնելով անոր սպանիչ- ները:

Թ. Օ. Մ.

ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Մանուկներու աչքի արտաբանութեան մէջ յաճախ կը հանդիպին շիրութեան: Ծը- նողքները, որոնք կը նշմարեն որ երախա- յին մէկ կամ երկու աչքերը «կը փախնի», պէտք է վերագրեն այս երեւոյթը յոգ- նութեան կամ ջղախուժեան, այլ անոնք պէտք է դիտան թէ՛ բացի ժառանգակա- նութենէ զոյուրիւն ունի այսպէս կոչ- ւած շիրութիւնը: Ակնարկութիւնը դը- րական կերպով հաստատած է, որ առ- հասարակ այս շիրութիւնը յաճախակի է աւելի տկար կամ ծանր հիւանդութենէ մը անցած երախաներու մօտ: Գոյու- թիւն ունին նաեւ այլ տուեալներ, որոնք կրնան ծայր տալ շիրութեան:

Օրինակի համար, աչքի որոշ մնաս- ներու, բերուած՝ եղբերներ, աղանա- կիտի, ցանցեներ, աչքի ջիղի, նաեւ այլ պարագաներուն, կարեւոր է դիտաւ թէ՛ նման հիւանդութիւն մը կրնայ երեւան ելլել որեւէ տարիքի, նոյնիսկ սկսեալ ծնունդէն:

Հետեւաբար, ո՞րն է ծնողքներուն դե- րը, զոր անոնք պէտք է նկատի ունենան չիլ երախայի մը հանգէպ:

Առաջին հերթին, լաւ է դիտաւ թէ միականի շիրութիւնը աւելի ծանր է, քան թէ երկականի, եւ որքան կանուխ յայտ- նաբերուի, անմիջապէս երախան պէտք է ներկայացուի մասնագէտ րժիշկի մը քննութեան, որպէսզի անմիջապէս բա- ցառուին հաւանական օրկանական վնաս- սումները, որոնք կ'արգելին տեսողու- թիւնը եւ յառաջ կը բերեն աչքի գունդին ստանցքին շեղումը: Երբ այդպիսի վը- նասումները բացառուած են, այն ատեն կ'առաջարկուի ծնողքներուն որ երբեք տա- րեկանին երախան անգամ մը եւս ներկա- յացնեն մասնագէտ ակնարկութիւն, որ- պէսզի սկսի համապատասխան դարձա - նումը:

Շիլ աչքով երախայի մը ծնողքը պէտք է դիտնայ թէ՛ անոր բուժումը տեղի կ'ունենայ քանի մը տարուան ընթացքին, իսկ դարձանումի վերջաւորութեան կը ստացուին շատ լաւ արդիւնքներ, շիրու- թեան անհետացումով: Նոյնպէս, պէտք է ցոյց տալ թէ՛ իր բնական դիրքէն աչ- քի առանցքին շեղումը կրնայ պատճառել տեսողութեան տկարացումը: Ուրեմն, չուրջ երեք տարեկանին, քստ ակնա- բուժներու տեսակէտին, ամենալաւ շրը- ղանն է սկսելու շիրութեան դարձանումը, իսկ եթէ թոյլատու է նոյնիսկ աւելի ա- ռաջ ալ, որովհետեւ տեսողութեան պա- հանջը շատ ուժեղ է, մանաւանդ երբ երախան կը սկսի ճանչնալ որոշ երե -ւոյթներ եւ նկարներ: Այս շրջանին ե-

Ի ՓԱՌՍ ՄԱՐԻԱՄԻՆ

1678-ին լոյս տեսած է բարեպաշտու- թեան հետաքրքրական գրքոյկ մը, որուն խորագիրն է. - «Ջերմեռանդ ողջոյն փա- ռական անգամներուն»: Հեղինակն է Բա- փուշին կրօնաւոր մը: Գրքոյկը 16 էջերէ կը բաղկանայ, սակայն կը պարունակէ քսան փոքր հատուածներ, իւրաքանչիւրը յատկացուած Ս. Կոյսի մարմինն մէկ մասի փառարանումին: զուլը, մազերը, դէմքը, աղանջները, ախտերը, բերանը, քիմքը, վիզը, ուսերը, թեւերը, ձեռքե- րը, կուրծքը, սիրնքները, սիրտը որո- վայնը, ծունկերը, ոտքերը, արիւնը, ամ- բողջ մարմինը, հոգին:

Ահա քանի մը օրինակ.

Մազերը. - «Կ'ողջունեմ ձեզ, Մարիա- մին զեղեցիկ մազերը, զո՛ւք, ճառա- դայթները՝ խորհրդաւոր արեւուն, բա- տեղծագործութեան կեղծոնական լարե- րը, սիրոյ հանքին ոսկեայ երակները, Աստուծոյ բանտին կապանք ները, ար- մատները՝ կենաց ծառին, Արքայութեան սպրիւրէն բխած գետեր, ողորմածութեան կամարին կապերը...»:

Քիմքը. - «Կ'ողջունեմ ձեզ, Մարիամի բերնին քաղցր քիմքը. մեզքի փեթակ, որ կը քաղցրացնէ անոր շրթունքները, որ երկնային նեկտարը կը հոսեցնէ, կ'ա- մոքէ մեր դառնութիւնը...»:

Ստիւնքները. - «Կը սիրեմ ձեզ, Մարիա- մի կուսական ստիւնքները, զիեցուցիչը տիեզերքի անուցանողին, Յիսուսի սը- նունը հայթայթողը, աղբիւրը հոտուն մանանային, հեղուկ մարգարիտներու ստապիւր, շաքարի ու կաթի աղ...»:

բախան պէտք է լաւ հսկողութեան մը տակ գտնուի:

Ակնադարձանումի արդիւնքը ստանա- լէ ետք, երախան պէտք է սկսի աչքի վերահաստատման բուժումը: Ծատ ան- դամներ, նախընտրելի է մէկ աչքը զոցել մասնաւոր ակնոցով մը եւ յատկապէս ա- ողջը, որպէսզի տկարը չիլ աչքը պարտադրուի աւելի ուժեղին աշխա - տելու:

Այս բոլոր խնդիրները կրնան լուծուիլ լաւագոյն կերպով, եթէ երախան 3 - 5 տարեկան է: Աւելի ուշ կատարուած բուժ- ման միջոցները անբաւարար են ուղղելու երախային շիրութիւնը:

Ա. Վ.

«Նոր Կեանք»

ԳԱՂԱԻԹԷ ԳԱՂԱԻԹ

Անթիլիսիւսի Կաթողիկոսարանի «Գ. Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 20-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Տի- կին Էլօ Հարպոյեան՝ «Հայ ժողովրդական երգը» նիւթին շուրջ, Հայ Մշակոյթի Ծարթուան ձեռնարկներու շարքին: Բա- ցումը կատարած է Գրիգոր Ծահինեան: Տիկին Հարպոյեան ներկայացնելէ ետք ժողովրդական երաժշտութեան ճիւղերը՝ ժողովրդական, դուսանական, եկեղեցա- կան, քաղաքային, երաժշտացած է. - «Մեր երաժշտութիւնը մինչեւ Կոմիտաս եղած է Փոլքորեք: Մեր երգերը, ըլլան անոնք ժողովրդական, ազգային կամ եկե-ղեցական, միաձայնական էին, պարզ եւ անմշակ: Առաջին անգամ Կոմիտաս վար- դապետն էր, որ անդադարձաւ այս հար- ցին եւ փորձեց հայ երգը դուրս հանել այս վիճակէն՝ հիմը դնելով հայ գիտա- կան երաժշտութեան»:

×

Անթիլիսիւսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ, Նոյեմբեր 16-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Հաուրթ Գարակէօզեանի յիշատակին եւ նշուած նոյնատուն հաստատութեան 65- ամեակը, նախագահութեամբ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին: Հայրապետը իր քարոզին մէջ զնահատելէ ետք Գարակէօզեան հիմ- նարկութեան 65-ամեայ ծառայութիւն- ները, բաց է. - «Մարդուն արժէքը իր հարստութեան, դիրքին կամ տաղանդին մէջ չի կայանար, այլ՝ հարստութիւնը, զիրքն ու տաղանդը արժեւորելու իր եղա- նակին մէջ»: Յաւարտ արարողութեանց վեհարանի զահլիճին մէջ նշուած է Գա- րակէօզեան հիմնարկութեան 65-ամեակը: Խօսք առած են հիմնարկութեան ընդհա- նուր տնօրէնը՝ Վեր. Ռոպէր Սարգիս- եան, եւ հայրապետը:

×

Անթիլիսիւսի Կաթողիկոսարանի «Գ. Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 21-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Մշակոյթի շարաթիւնն շրջափ- ծէն ներս, Հայ ժողովրդային քնարե- ղութիւնը» նիւթին շուրջ: Բացումը կա- տարած է Զարեհ Եպիսկոպոս Ազնաւուր- եան: Մեկնարանուած են նմոյշներ ժողո- վրդային քնարեղութենէ: Դասախօսը՝ Կարօ Յովհաննէսեան, անդադառնալէ ետք հայ քնարեղութեան պատմութեան, սկիզբէն՝ նախաքրիստոնէական շրջա - նէն ցայտօր, խօսած է ժողովրդային քն- նարեղութեան ութ տեսակներու մասին՝ հաւատքի, աշխատանքի, հարսանեկան, օրօրի, սուգի, սիրոյ, բնութեան եւ զը-ւարճանքի:

ԱՆՐՆԴՆԱՏ, ԱՆՎԵՐՋ ՎԵՐԱԴԱՐՋ ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՌՈՍԵԱՆ

Նրանցից ոմանք յաւակնում էին կարծել, թէ իրենք ծնող են եւ ոչ թէ ծնունդ ախին- քն թէ գէպի ինքնաճանաչում 6 միլիոնի հօր այդ երթը իրենցից է սկսուում եւ ուրեմն իրենք կարողանալու են իշխել այդ ուժի վրայ, ինչպէս եւ թշնամին էր պղպայ կարծում եւ մեղաւորներ վրնա- ուում ու մեղաւորներ դառնում, ինչպէս իրարեկամ ասուած աչն ուժերն էին այդ- պէս կարծում, որոնց շահը նրանց տա - նում էր հայութեան այդ երթին դեռ հա- մընթաց, - բոլորը կարծում էին համա- ժողովրդական այդ դարթօնքին օր իրենք են պարզեւելու, բոլորը կարծում էին այս կամ այն կերպ՝ զպղկով կամ խրա- խուելով՝ կարողանալու են կառավարել ժողովրդի այդ երթը:

Եստ հնարաւոր է, որ մարդու համար վաղուայ օրով կաշկանդել լինէր նաեւ ազգային այս միութիւնը, որպէս դարձ- եալ մի հին կացարան հազարամեակների

ցրել էր գնչուներին՝ ատենին ու մա- հավճոհ մաքուր գործերն ի հարկէ միայն իրեն վերապահելով:

Մարդու իրեն եւ մարդկային յարաբե- րութիւնների խեղաթիւրումից ետ ու վեր պահող այդ հայրենիքը կար. դա ոչ իր սահմանն ու սահմանապահը, ոչ էլ պետութիւնն ու սահմանադրութիւնն ու- նէր - սահմանը նոյն օսմանական էր, սահմանապահը՝ համիդիէ ջոկատները, վարիչները՝ սուլթանն ու էֆենդիները, - բայց այդ հայրենիքը կար, նրա որդի- ները՝ անգոյ այդ պետութեան քաղաք - քացիները կային, նրանց մշակոյթը կար: Այդ հայրենիքը նրա որդիներէց իւրա- քանչիւրի մէջ էր՝ կիլիկեցու, թրակեցու ու արեւելցու, քաղաքաբնակի ու գիւ- ղաբնակի, բուրժուայի ու մշակի, մտա-ւորականի ու յեղափոխականի, պահպա - նողականի ու անկախականի, զէնքը պաշ- տողի ու զէնքից զոտողի: Այդ ամբողջի մէջ ամենաստոյգը Հայրենիքի որդիների իրական ներկայութիւնն էր:

Յետոյ այն եղաւ, ինչը թերակղզու պե- տութեան զաղտնարաններից կորզել, պարզել, պատմել եւ մանաւանդ աշխա- ռին լսել ու տեսնել պարտադրելու համար մի մեծ տէրութեան ճնշիչ ուժ էր հար- կաւոր - փաստաթղթերի ու վկայութիւն- ների հատորները, պատմագրութիւն, դը- րականութիւն ու արուեստ, մամուլ, ուս- դիւ, դիւանագիտութիւն՝ հարիւր հա- զար մարդու հարիւր տարուան աշխա- տանք, եւ այդ ամէնի թիկունքում՝ ոչ ամենեւին ճերմակ հրեշտակների բանակ: Մեր ազգային հարուստ մամուլի պայ- մաններում մեր «համաշխարհային մա-

մուլն» այնինչ Անգուլ Գրիգոր անուն մի տղայի դատախառնել եղաւ՝ որ Հա- լէպի հայ եկեղեցու պատն էր եւ տարա- դիրներից կառաւարդով լուրեր էր տալիս տարադիրներին, մեր դիւանագիտութիւնը լողանեան - բեռլինեան բանակցութիւն- ների նախարահներում նստեցուց ու սպասեցուց, եւ մի երկու տղայի մեր բանակը պատէպատ դիպաւ ու խելադար-ւեց:

Բայց ի սկզբանէ դրուած է եղել, որ մերայինների խաչը իրենք են հանելու իրենց Գողգոթա, մեր մահապարտե- րին իրենց կախաղանների տակից չի հա- նելու ոչ մի յուշադիր ու դեպանատուն, եւ արքայի կամքն ու բանաստեղծի լոյսը մեղանում շաղախուած են լինելու մէկ եւ նոյն անհատի մէջ՝ մի Միլիթար Սե- րաստացու, մի Յովհաննէս Թումանեա- նի, մի Զօհրապի, մի Սարգիսեանի կամ Սարեանի, մի ... հազար ու հազարների: Անուանիները անանուններին յատկաւա- ծութիւնն են. այստեղ մեղանում եւ Սիւրբուր, Հայոց հայրենիւմ եւ Հա- յերի անգլերէնում - Փրանսերէնում - ի- տարեկան, նկարչութեան մէջ եւ երա- ժշտութեան, մարդու գործունէութեան բոլոր - բոլոր մարգերում՝ որոնք կարող են ազգային գրոյմ գրեւորել եւ չեն կա- րող ունենալ այդպիսի գրոյմ, արդէն Եօթնասուն տարի եւ ուրեմն յաւիտեան, չի եղել, չի արուել որեւէ գործ՝ որ մատ- նէր նրա որդիներին մէջ այն հին Հայրե- նիքին բացակայութիւնը:

(Շար. 8)

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Այրի Տիկին Մարութ Պոյաճեան,
Տէր Է. Տիկին Ժան - Փիէր Մարքուա
Է. Պաւլենկոյ, Օռոտ Է. Վէնսան,
Տէր Է. Տիկին Ժերար Պոյաճեան
Է. Պաւլենկոյ, Օլիվիէ Է. Էռիկ,
Այրի Տիկին Գրիգոր Պոյաճեան
Պաւլենկոյ ու թոռները,
Այրի Տիկին Մարտիրոս Պոյաճեան
Պաւլենկոյ ու թոռները,
Այրի Տիկին Միհրան Պոյաճեան
Է. Պաւլենկոյ,
Տէր Է. Տիկին Միլոսի Պոյաճեան
Է. Պաւլենկոյ (Պոլիս),
Տէր Է. Տիկին Ռոպէր Նիկողոսեան
Է. Պաւլենկոյ (Ամերիկա),
Այրի Տիկին Պերճ Նիկողոսեան
Է. Պաւլենկոյ (Ամերիկա),
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն,
հօր, մեծ - հօր, տաղրով, հօրեղբոր Է.
ազգականին՝

ՄԱՐՈՒՔԻ ՊՅՈՒՆՆԵՐ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 3-ին,
82 տարեկանին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Չորեքշաբթի, Դեկտեմբեր 10, ժամը,
10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մը-
կըրտիէ եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը
փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը ամ-
փոփոխելու համար ընտանեկան դամբա-
րանը:

Մահազգ շատացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իրրեւ այլ նկատել:

1, square Bolivar — 75019 Paris

ՇՈՐՀԱԿԱՆՔ

Հ. Բ. Ը. Միւլթեան Փարիզի մասնա-
ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է
Տիկին Ն. Աւագեանէ 1.000 Ֆ., Պր. Բ.
Բէնուարէ 300 Ֆ. 80-ամեակի համերգին
յաջողութեան առթիւ, Տէր Է. Տիկին Ժ.
Տէյրմէնճեանէ 500 Ֆ. Տիկինն Յանձ-
նախումբի Չորեքշաբթի օրուան դպրոցին
ի նպաստ:

ՅԻՄՆԱՆՈՒՄԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Յրանաւայ Գրողներու Ընկերակցու-
թիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր
անդամներն ու համակիրները, Դեկտեմ-
բեր 13, Շաբաթ օր, ժամը 15.30-ին, Հ.
Բ. Ը. Միւլթեան Ալեք Մանուկեան Մը-
շակոյթալի կեդրոնը:

118 Ռիւ տը Գուպէլ, 75017 Փարիզ
Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն
կը նկատուի:

ՕՐԱԿԱՐԳ

- 1.- Դիւանի ընտրութիւն:
- 2.- Հասցէի փոփոխութիւն:
- 3.- Բարոյական Է. նիւթական հաշուե-
տրութիւն:
- 4.- Տեղեկագրերու վաւերացում:
- 5.- Վարչութեան ընտրութիւն:
- 6.- Բաղձանքներ:

ՇՈՐՀԱԿԱՆՔ

Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանի
տեսչութիւնը՝ Հ. Նիկողոս Վրդ. Քէհեա-
եանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկե-
պսակի շնորհակալութեամբ ստացած է
հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տէր
Է. Տիկին Օննիկ Մերճան 1500 Ֆ., Տէր Է.
Տիկին Յար. Կիւլեան 1000 Ֆ., Տէր Է.
Տիկին Ս. Ալթունոս 1000 Ֆ., Տէր Է.
Տիկին Ս. Մէնէնտեան 1000 Ֆ., Այրի
Տիկին Տէյրմէնճեան 500 Ֆ., Դարբինեան
ընտանիք 300 Ֆ., Տէր Է. Տիկին Վենտ-
րասք (Իտալիա) 2200 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ
ժամը 2.30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

Ս. Ե Ա Կ Ո Ր

Ս. ՅԱՎՈՐ - ԼՈՆ

ԼԻՈՆԻ
Ս. ՅԱՎՈՐ ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻՈՅ
ԱՆՈՒԱՆԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ
ԵՊԻՍԿՈՓՈՍԱԿՈՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին, Լիւոնի Ս.
Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Անուանակոչու-
թեան տօնին առթիւ Եպիսկոպոսական
պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ Է. կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՓՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի
Մատաղօքնութիւն Է. հոգեհանգստեան
պաշտօն, եկեղեցւոյ վախճանեալ հոգե-
ւորականներուն, հանգուցեալ բարերար-
ներուն Է. սատարողներուն հոգիներուն
համար:

Պատարագի բաղմածայն երգեցողու-
թիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ Կաթողիկոս
Էրզնախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր.
Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Ժամը 12.30-ին, Ազգային Տան սրահին
մէջ տեղի պիտի ունենայ Ժողովրդական
ճաշ:

Անոնք որոնք կը փախաբնի մասնակցի
ճաշին, կրնան արձանագրուիլ եկեղեց-
ւոյ Դիւանատունը:

Ճաշի գինն է 120 Ֆ.:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիւոնի Է. Շրջանի
մեր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ
գտնուելու, իր բարեպաշտական ուխտը
կատարելու Է. հոգեպէս Է. ազգայնօրէն
ներշնչուելու օրուան խորհրդով:

×

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱՎՈՐ

ՄԱՏԱՂՈՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ

Պուլվար Օտտոյի Հայոց եկեղեցւոյ
պաշտպան Ս. Յակոբ Մժրնա տօնին
առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մա-
տուցուի Է. յաւարտ պատարագի Մա-
տաղօրհնութիւն կը կատարուի, Կիրակի,
Դեկտեմբեր 14-ին:

Կը պատարագէ Է. կը քարոզէ՝
ՆՇԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի
նոյնպէս հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղե-
ցական հայրերու, թաղականութեան ան-
դամներուն, սարկաւազներու, բարերար-
ներու Է. թաղիս համարէն ննջեցեալներու
հոգւոյն:

Սիրով կը հրաւիրուին չըջանին բոլոր
Հայերը մաս Է. բաժին առնելու
Պատարագէն ու Մատաղէն, նոյնպէս ա-
ղօթելու թաղիս համայն հին Է. նոր նըն-
ջեցեալներու հոգւոյն:

ԿԱՊՈՅ ԽԱՉ

ՁԵՆՆԱՐԿՆԵՐ

Սէն - Ժերմի կապ. թաղի վարչութիւ-
նը կը կազմակերպէ թղթախաղ «Լօթօ»
հետեւեալ օրերը, Դեկտեմբեր 14-ին, Կի-
րակի, կէսօրէ վերջ, Դեկտեմբեր 20-ին
Շաբաթ գիշեր, Դեկտեմբեր 28-ին Կիրա-
կի, կէսօրէ վերջ:

×

Նոյնպէս 1987 Յունուար 10ին, Շաբաթ
գիշեր կը տօնուի հայկական Մունդը,
համեղ ուտեստեղէններով պատարագ-
ւած վարչութեան անդամներու կողմէ:
Մանրամասնութիւններ յետագային:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ
ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կի՛ՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 14, ԺԱՄԸ 12.30-ԻՆ

CAPPADOCE

67 bis, quai Blanqui — Alfortville

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 150 Ֆ.:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը
խնդրուի կանխաւ ապահովել՝ հեռա-
ձայնելով հետեւեալ թիւերուն -

43 - 81 - 80 - 82
48 - 78 - 22 - 79

Monsieur JACQUES DEROGY
présente

«LES 40 JOURS DU MUSA DACH»

de Franz WERFEL
préface Elie WIESEL

Le mercredi 10 Décembre à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 Paris

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առա-
քելական եկեղեցւոյ ծնողաց Է. կրթական
մարմիններու:

Ելոյթ կ'ունենան 100 աշակերտներ՝
պարով, երգով, արտասանութեամբ ու նը-
լագով: Կազանդ Պապա:

Վիճակահանութիւն - Մուտքը ազատ է:
Կը հրաւիրուին չըջանի հայութիւնն ու
ծնողները ներկայ ըլլալու Է. քաջալե-
րելու պատասխանատուներն ու աշակերտ-
ները: Իսիի Օտթորիոմի սրահին մէջ,
11 - 13 ռի Տանթօն, Կիրակի օր, Դեկ-
տեմբեր 14-ին, ժամը ճիշդ 15-ին:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ թաղի Իսիի մասնաճիւղը, այ-
ցելութիւն մը կազմակերպած է հանգրստ-
եան տունները Մոնմորանսի Է. Անտիլի:

Այս առթիւ օթօքառ մը վարձուած ըլ-
լալով՝ փախաբնիները կրնան միանալ:
Մեկնում՝ Դեկտեմբեր 13-ին, Փլաս -
Լէոն Պլում, ժամը 13.30-ին: Ճշդապա-
ս ըլլալ:

Վերադարձ՝ ժամը 19-ին չուրջ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐՄԱՐԱՆ

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL - MOORAT

★★ S O Ն Ա Ծ Ա Ռ ★★
Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

FETE DE NOEL

DIMANCHE 14 DECEMBRE

BUFFET — BANQUET — BAR

à partir de 17 heures 26, rue Troyon — SEVRES

Գեղարուեստական բաժին՝
ROSY ARMEN avec la CHORALE DU COLLEGE
accompagnée au piano par AIDA AZIZIAN

BALLET NAVASSART STEPAN AKIAN au santour
EVELYNE ALTOUNIAN ARDA
VICKEN KISSANI (Sketch)

SIRANOUCHE OURDAN et son orchestre

ԵՐԳ — ՊՍՐ — ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՔ ՄԹՆՈՂՈՐՏ
ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ

Կը խնդրուի մախապէս ապահովել
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով
45 - 34 - 68 - 28
Les places étant limitées
prière de réserver

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

SAMEDI 13 DECEMBRE de 14 heures à 19 heures
DIMANCHE 14 DECEMBRE de 14 heures à 20 heures

Cadeaux de Noël, Comptoirs divers

BUFFET — SPECIALITES ARMENIENNES
INTERMEDES MUSICAUX

Exécutés par les Etudiants, le samedi 13 décembre à partir de 18h.

JACQUES DEROGY — PASCAL TCHAKMAKIAN
signeront leurs ouvrages au stand des livres
le dimanche 14 décembre de 16 heures à 18 heures

CITE UNIVERSITAIRE

57, Boulevard Jourdan — 75014 Paris — (métro : Porte d'Orléans)

Facilité de Parking

VENTE AU PROFIT DES ETUDIANTS ARMÉNIENS BOURSIERS

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ <=> ՓԱՐԻՋ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1 — 4)

ՇԻՐԱՔ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱԽ
ՄՈՆՈՐԻ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱԽ
ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԶԵՆ ՀՐԱԺԱՐԻՐ ԻՐԵՆՑ ՑՈՅՑԻՆ

Երկուշաբթի օր, նախարարապետը կարճ յայտարարություններ արժեքավոր և զոր ըրաւ Մաթին՝ ան, յայտնեց թէ համալսարաններու ներկայ օրինադիրը ետ կ'անէ:

Իմաստուն քայլ մը, որու յապագումն է, այսօր, խնդրոյ առարկայ, մանաւանդ ընդդիմութեան կողմէ:

Ժ. Շիրաք իր յայտարարութեան մէջ, կ'ըսէ նաեւ. — «Համալսարաններու որեւէ կարգադրութիւն, որքան ալ անհրաժեշտ ըլլայ, չի կրնար տեղ մը յանդիմ առանց լաճակից կողմերու ամբողջութեան — իմաստաւորի ուսանող եւ դասատու — համալսութեան: Կրնայ միայն կատարուիլ հանդարտութեան մէջ: Յստակ է որ այսօր այդ չէ պարագան: Ներկայ ցոյցերը, իրենց բոլոր պատահականութիւններով եւ բրտութեան վտանգներով, այդ կը փաստեն: Այդ պատճառաւ, որոշեցի ետ առնել ներկայ օրինադիրը: Դիմեցի Կըրթական նախարարին, որ անմիջապէս ձեռնարկէ լայն խորհրդակցութեան մը, պատրաստելու համար միջոցները, որոնք թոյլ կուտան յարմարեցնելու Փրանսական համալսարանները արդի աշխարհի յեղաշրջման, երիտասարդութեան արդար լաճանքներուն, թէ մշակութային մարդիկն եւ թէ աշխատանքի մարդիկն մէջ եւ ճիշդնայի տենչերուն»:

Ինչպէս անմիջապէս իր գոհունակութիւնը յայտնեց, նկատել տալով թէ տրուած ուղղումը համապատասխան է Նախագահ Միթերանի յայտնած կարծիքին նախարարապետին:

Ընդդիմութեան կողմը ցաւ կայ տրուած որոշումին յապագումին համար, բայց գոհունակութիւնը մեծ է եւ «Մաթէն» կը խորագրէ. — «Անձնատուութիւնը», մոռնալով որ ձախն ալ տեղի տուաւ փողոցի ձնուրին եւ թէ, թէկուզ յապագումով, սխալ մը ընդունին ու անկէ հրաժարիլը, պետական անձնատուութեան մը կողմէ, որոշ մեծութեան մը փաստէ է:

Մէկ զփոքս կայ, անշուշտ, ազգային ձախան է, ըստ որուն փողոցն է օրէնքը պարտադրողը: Այս օրինադիրն հանդէպ վերապահութիւններ կային, նոյն լակ, մեծամասնութեան մէջ: Ալէն Մալլէն կ'ըսէր Երկուշաբթի. — «Այս օրինադիրը եւ զայն չըմպատող շարժումը մարդու մը մահը չեն արժեք» եւ պէտք է լսել թէ հանրապետական կուսակցութիւնը, առաջինը եղաւ օրինադիրին մէջ տեղէն վերնալը առաջարկող:

Բայց պարտուածներու կողմին, (Մոնորի, Ժ. Պառօ, Ժ. Թուպոն եւայլն) զոհ՝ Ալէն Տըվաքէն կը մնայ: Ինք երբեք համոզուած չէր որ պատեն առիթ էր նման օրինադիրի մը համար եւ այդ իսկ պատճառով, հակառակ ծայրայեղներու ձեռնման, որոշ փոփոխութիւններ ձեռք ձգած էր: Պատրաստ էր խօսելու ուսանողներուն հետ եւ Նոյեմբեր 24-ին իսկ, կ'ընդունէր թէ որոշ առարկութիւններ հիմնուած են, բայց կը կարծէր նաեւ որ օրինադիրը սխալ հասկցուած է եւ ինք է որ կը յայտարարէր (Նոյեմբեր 27). — «Եթէ ինչ որ կ'ըսուի այդ բնագրին մասին ճիշդ ըլլար, ես է որ ցոյցին մէջ կ'ըլլայի»:

Եղէգիսի մէջ (Եղէգիսի շրջան) մեծ հանդիսութեամբ նշուած է զիւլի դպրոցին 110-ամեակը: Թէեւ զիւլի անունը պատմադրութեան մէջ կը յիշատակուի Ե. դարէն, սակայն անոր իմացական կեանքը կը սկսի 1875 թուականէն: «Արձագանգ» շաբաթաթերթի 1887 Մարտ 7-ի թիւին մէջ Շարուր — Դարալագեազ դաւանի թղթակից Գալբերուանի գրած է. — «Դպրոցական դործը էրդափինում սկսաւ նրանով, որ Գրիգոր Տէր — Աւագեանը իր գործունէութիւնը ... տեղափոխեց Մալիշայից յիշեալ զիւլը: 1875 թ. ձմեռը Գրիգորը կարողացաւ ժողովել 30 աշակերտ...»: Այս նուիրեալի՝ դպրոցի հիմնադիր Գրիգոր Տէր — Աւագեանի մասին ծանօթ է, որ ան 1828-ի Թուրքմէնշայի դաշնագրով Պարսկաստանէն իրենց օրրանը վերադարձող այն 39 ընտանիքներէ մէկուն՝ Աւագ Տէր — Արքաճամեանի անդրանիկ զաւակն էր, որ իր կրթութիւնը ստացած էր Երեւանի թեմական դպրոցը: Գլածորի համալսարանը կորսնցուցած այս զաւառին մէջ դարձեալ լուսոյ դուռ մը կը բացուի, կրկին կը յառնու հայ շինականի ստեղծագործող ոգին եւ այդ, բնի, գիմ, դա կը հեղեն հայ մանուկները:

Գրիգոր Տէր — Աւագեան Դարալագեազ դաւանի ծանօթ մտաւորականներէն էր. որպէս վարժարանի տեսուչ յաճախ այցելած է Թիֆլիս, Պաքո, Ռոստով, զբոսարկան դործը վստահելով իր եղբոր՝ Գաբրիէլի: Ազատամիտ գաղափարներ տարածողներ էին Գրիգոր եւ Գաբրիէլ Տէր — Աւագեան եղբայրները: Այդ պատճառով ալ անոնք հալածուած են ցարական կառավարութեան կողմէ եւ իրրեւ 1905-ի յեղափոխութեան համախոհներ եւ արդիւրեւ գրականութիւն տարածողներ ձերբակալուած ու բանտարկուած են:

4 միլիոն Անգարացիներուն բնակարանները ալեւել միայն 10 Ժամ ջուր ունին, 4-ի վրայ մէկ օր, իսկ արուարձանները՝ ութի վրայ մէկ օր:

ԵՌԻՎԱՆԻՔԻՆ Պաշխօքէն դացող հանրակառքը, որու մէջ, հարկ եղածէն շատ աւելի բազմութիւն կար (հարաներուն) ծանր արկած մը ունեցած է, երբ բեռնատար կառք մը իրեն բախած է: 31 մեռեալ կայ եւ շուրջ 60 վիրաւոր:

ԱՔՍԻՈՆ ՏԻՌԵՔԹԻ Երեք անգամնե լուսն դատաւարութիւնը յետաձգուեցաւ, ցնոր տնօրինութիւն, քանի որ եր — դուռնալներու հարկ եղած թիւը չկար, մէկը եւս հրաժարած ըլլալով, Երկուշաբթի օր, իր դերը կատարելէ: Շլէշէր կը խնդայ, անշուշտ, հաստատելով թէ ըստ պատմաւիճակներ իրենց դերը խաղացած են: Նման կացութիւններու առաջին առնելու համար է, երբ գործը աշխատելիչներու հետ է, որ հաստատուած էր «Պետութեան ապահովութեան ատեանը», առանց ժողովրդական դատակազմի եւ որու դատաւորները սպառնալիքներէ վախճող մարդիկ չէին: 81-ին Պատէնթէր ջնջեց: Նոր վարչակարգը 1986 Սեպտեմբեր 9-ի օրէնքով կը հաստատէ 7 դատաւոր կազմը — լամ յատուի ատեան մը, նման պարագաներու համար: Բայց 10-րդ յօդուածը կը ճշդէ որ յետագարձ գործադրութիւն չի կրնար ունենալ:

Fonds A.R.A.M

Գրեթէ իր Եւ Մեռելի բանտերուն մէջ: Եղբայրներու բացակայութեան դպրոցական գործը չէ ընդհատուած. զայն շարունակած է անոնց եղբորդիին՝ Գուրգէն Տէր — Աւագեան, շրջանաւարտ Գէորգեան ճեմարանէն: Դպրոցին մէջ պաշտօնավարած են Տէր — Աւագեաններու քանի մը սերունդներ:

Եղէգիսի զիւլի դպրոցին մէջ միջնակարգ կրթութիւն ստացած են նաեւ դրացի Հորրադիր եւ Շատին զիւլերու տղան ու աղջիկները: 1939-էն մինչեւ այսօր դպրոցը տուած է 1257 շրջանաւարտներ, որոնցմէ 480-ը ստացած են բարձրագոյն կրթութիւն: Շրջանաւարտները կ'աշխատին ժողովրդական տնտես — ստեղծեան գրեթէ բոլոր մարդերու մէջ: Անոնք ուսուցիչներ են ու բժիշկներ, ճարտարագէտներ ու լրագրողներ, անասնապահներ եւայլն: Ներկայիս դպրոցը ունի 180 աշակերտ: Վարժարանի յորելնական հանդիսութեան ընթացքին խօսք առած են դպրոցին տեսուչ՝ Մելիքա Ղազարեան, զիւլական խորհուրդի նախագահ Հայկ Շահպալեան, նախկին աշակերտներ:

ՄԱԿ-Ի ՇՐՋԱԳԻԾԻՆ ՆԵՐՍԻ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՄՐԱԳՐԱՒՈՐՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺԸՆԹԱՑ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԵՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է ՄԱԿ-ի շրջադիճէն ներս ժողովրդագրութեան եւ ծրագրաւորման դասընթացներու վարժընթացը, մասնակցութեամբ 17 երկիրների մասնագէտներու: Հիւրերը ընդունուած են Հայաստանի Պետական Մարդիկ փոխ — նախագահ Մ. Իլիւկանի կողմէ, որ խօսած է Հայաստանի մէջ ծրագրաւորման կազմակերպման յատկանիշներու մասին:

ՔԱՄՓՈՄԱՆԵՍ
ՀԱՏՐԱՎԻ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒՄԸ

Տուլայի տեղի ունեցած ճատրակի աշխարհի 27-րդ ողիմպիականներու օրերուն, խաղերու առնթրեր, քուլիսներու ետին աշխատանք կը տանէր միջազգային դաշնակցութեան նախագահ Գամփոմանէս, սպահովելու համար իր վերընտրութիւնը: Ծանօթ է աշխարհի արտիստ Գաբրիլ Գասպարովի բուն հակառակութիւնը Գամփոմանէսի: Տուլայի մէջ Գասպարով աւելի զբաղած է Գամփոմանէսի դէմ պայքարելով, քան խաղէ — լով, ինչ որ կը բացատրէ իր ցուցարեւրած միջակ արդիւնքները: Արդարեւ, Գասպարով կ'ըսէր. — «Անձնապէս դէմ եմ Գամփոմանէսի վերընտրութեան: Շատ լաւ գիտեմ, որ իմ դիրքս հակասական է խորհրդային Միութեան պաշտօնական գիրքին հետ, բայց ասիկա պատճառ մը չէ, որ օգտագործեմ անունս եւ ժողովրդականութիւնս իրրեւ աշխարհի արտիստ եմ: Ըսելու համար այն, որ կրնար նըպաստել ճատրակի զարգացման»:

Այսուհանդերձ, Տուլայի մէջ գումարուած ճատրակի միջազգային դաշնակցութեան ժողովին նախագահ վերընտրուած է Գամփոմանէս:

Յ Ա Ռ Ա Ջ

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ՈՒՍՈՒՑՁԻՍ՝
ՇԱՀԱՆ Ռ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՀԻՐԷ - ԵԳԻՊՏՈՍ

ՏԿԱՐՆԵՐՈՒ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ց Ի Կ Ա Ն Ն Ե Ր Ը

Երբ թուրք կառավարությունը սկսաւ գործադրել իր ծրագրած ցեղասպանութիւնը 1915 - 1918 տարիներուն եւ թուրքիան պարպուեցաւ Հայերէն, Պոլսոյ հռչակաւոր Պէրպերեան վարժարանը, հայեցի ուսման այս անդուգական «յուսոյ վառարան»ը հարկադրուեցաւ փակել իր դռները:

Օննիկ եւ Շահան Պէրպերեան երկու եղբայրները որոնք կը վարէին վարժարանի տնօրէնութիւնը, յաջողեցան 1922-ին անցնել արտասահման: Երկու տարի ետք՝ 1924-ին անոնք վերահաստատեցին Գահիրէի մէջ Պէրպերեան երկրորդական վարժարանը: Իրենց նուիրեալ ծառայութեամբ, վարժարանը տասը տարիներու բեղուն շրջան մը բոլորեց, բայց չտոկար յոյս տալու իրանի տնտեսական ծանր տագնապի ճնշումին, փակուեցաւ 1934-ին: Այդ տասնամեայ գործունէութեան միայն վերջին եօթը տարիներու ընթացքին 45-ի հասնող շրջանաւարտներ հասցուց:

Վարժարանին փակումը միայն այդ 45 «Պէրպերեանականներուն» համար էջը որ եղաւ տխուր իրականութիւն մը, այլ նաեւ՝ անչափելի կորուստ մը համայն հայութեան:

Օննիկ եւ Շահան Պէրպերեանները որոնք եղան իրենց համբաւաւոր հօր՝ Ուսուցչապետ Ռէթէս Պէրպերեանի արժանաւոր յաջորդները, սրտաբեկ՝ մեկնեցան Գահիրէէն:

Կրկնութիւն պիտի ըլլայ յիշել հոս բազմատաղանդ Շահանին բոլոր բարեմասնութիւնները, անոր կենսագրութիւնը ուրուագծողները հիմնաւորեալ տուեալներով արտայայտուած են արդէն այս մասին: Կարծէ սակայն չեղտել հոս թէ հայ դաստիարակչութեան ասպարէզին մէջ ան կը գրաւէ բարձրագոյն դիրքը իբրեւ գերագոյն դաստիարակ եւ որ իր կախարդող անձնաւորութեամբ կը դիւթէ իր աշակերտները որոնք ալ, պաշտամունքի հասնող խանդավառութեամբ մը կը կապուէին իրեն:

Շահանը մի քանի անգամներ այցելեց Գահիրէ մինչեւ իր մահը 1956-ին: Մէկ անգամ հրաւիրուեցաւ ան Գահիրէ իր սաներուն կողմէ յատկապէս տօնելու համար անոր յոբելեանը: Արդարեւ փառաշուք հանդէսով մը պատուուեցաւ ան քաղաքին զլխաւոր սրահներէն մէկուն մէջ:

Իր մէկ այցելութիւնը, ըստ յիշողութեանս, 1944-ի ամրան սկիզբները ըլլալու էր: Բոլորովին անակնկալօրէն եկած էր առանց կանխաւ տեղէ մէկու մը լուր տալու: Սովորաբար ան կ'իջեանէր հանրաժանութեան տալիս Օննիկ Աւետիսեանին եւ Ալ. Մարութեան ընկալաւոր որոնց հետ մտերիմ կը զգար ինքզինքը եւ ուր, նոյն ատեն ան միշտ կը վայելէր ազնիւ Տիկին Սարուխանին - Օննիկ Աւետիսեանին քոյրը - ըստ իր բարեացակամութիւնը եւ ջերմ հիւրասիրութիւնը:

Իրիկուն մը ուշ, ընթերցէն ետք հեռաձայնը զարկաւ: Մարութեանն էր որ կը հարգողէր Շահանին անակնկալ ժամանումը եւ թէ՛ ան պիտի մնար Գահիրէ միայն մի քանի օրեր ու կը փափաքէր հանդիպում մը ունենալ իր սաներուն հետ: Հեռաձայնները տենդապին գործեցին այդ իրիկուն եւ յաջող առաւօտը ու Պէրպերեանականները իրարու լուր տալով կարգադրեցին որ հանդիպումը տեղի ունենայ յառաջիկայ Կիրակի օրն իսկ առաւօտեան ժամը 11ին, - երկու օր ետքը - քաղաքին կեդրոնը գտնուող, Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան «Գեղար - ուստասիրաց» սրահին մէջ:

Այս սրահը կից էր անմիջականօրէն ՌԱԿ-ի օրդան «Արեւ» օրաթերթի խմբագրատան: Այդ օրերուն «Արեւ»ի խմբագրատան էր մեծանուն բանաստեղծ՝ Վահան Թէքէեան:

Թէքէեանը մէկուսացած կեանք մը կ'ապրէր, ինքզինք հեռու կը պահէր գաղութին ընկերային կեանքէն. թէեւ անխառն յարգանք կը վայելէր ինքը, սակայն առ հասարակ էջը մասնակցէր կամ ներկայ էջը ըլլար կազմակերպուած հանդէսներուն, դասախօսութիւններուն, հաւաքոյթներուն: Անմատչելի դարձուցած էր ինքզինքը եւ շատ քիչ բարեկամներու հետ միայն կը տեսնուէր: Հակառակ անհունօրէն բարի իր հոգիին եւ քրն-

քոյշ բանաստեղծի խառնուածքին, բնաւ ժպիտ էջը տեսնուէր իր երեսին վրայ: Միշտ խոփու էր իր դէմքին արտայայտութիւնը ու կարծես թէ մէկ աչքին կորուստը առաւել էս կը չեղէր այդ պարագան:

Կիրակի օրը որոշուած ժամէն քիչ առաջ, հասայ հաւաքավայրը ուր մի քանի տղաք շրջապատած էին արդէն Շահանը ու կը խօսակցէին եռանդով: Ժամը 11-ին բոլոր տղաքը եկած էին - թիւով մօտաւորապէս 25-էն 30 հոգի - : Հրաւիրուեցան տեղ գրաւելու յատկապէս չտրուած պայտաձեւ սեղանին շուրջ որը բեռնաւորուած էր այլապէս օգտակարներու սառուցեալ կուժերով, կարկանդակներով:

Աթոռները գրաւած չէինք տակաւին երբ յանկարծ ներս մտաւ Թէքէեանը: Անաւ կընկալ մըն էր առիկա: Եկած էր յատկապէս, իր վաղեմի մտերիմ ու սրտակից բարեկամին ընկերակցութիւնը վայելելու եւ ողջըթ մաղթելու անոր: Անշուշտ առաջնորդուեցաւ նստելու պատուոյ տեղը, Շահանին քով:

Մասնաւոր կարեւորութիւն ունեցող նիւթերով զբաղուելու համար չէինք հաւաքուած: Կը յիշեմ միայն թէ առաջարկ եղաւ հիմնել վարժարանին նախկին սա - ներու միութիւն մը որ ընդունուեցաւ առ ի սկզբունք սակայն կարելի չեղաւ ընթացք տալ անոր: Մօտաւորապէս երկու ժամ տեւող այս մտերմիկ հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ շատ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ: Շահանը խօսք առաւ, ողբկոչեց Պէրպերեանական օրերը. աղոցմէ մի քանիներ բաժին առին երգելով, կամ արտասանելով Շահանին իսկ սորվեցուցած երգերը եւ քերթուածները: Ոմանք ալ խօսք առին եւ ողբկոչեցին զպրոցական օրերը եւ անգրագրածան վարժարանի վատակէն: Իսկական հաճելի Պէրպերեանական մթնոլորտ մը ստեղծուած էր:

Այս ամէնուն մէջ սակայն, այն բանը որ գրաւեց իմ ուշադրութիւնը, Թէքէեանին վերաբերմունքն էր: Սովորաբար խոփու արտայայտութեամբ այդ մարդը, փոխակերպուած էր. ուրախ տրամադրուած կը մասնակցէր հաւաքոյթին. զուարթօրէն կը խօսակցէր, կը կատակէր ... դէմքը պայծառացած էր գրաւիչ ժպիտով մը: Շահանին ներկայութիւնը անսարակօրէն պատճառէր էր այդ այլափոխութեան:

Ժամը 1-ին վերջ գտաւ հաւաքոյթը: Տղաք մի առ մի հրաժեշտ առին Շահանին: Երբ կարգը ինձի եկաւ, առաջարկեցի զինքը տուն տանել իմ ինքնաշարժովս, Հելիոպոլիս՝ Գահիրէի զլխաւոր արուարձանը: Գոհունակութեամբ ընդունեցաւ եւ ինքզինքը որ նոյն առաջարկը ընեմ Թէքէեանին որ նոյնպէս կը բնակէր Հելիոպոլիս: Թէքէեանն ալ ընդունեց առաջարկս եւ երբ բոլոր տղաքը մեկնեցան, առաջնորդեցի զինքն զէպի ինքնաշարժս: Շահանը նստեցաւ առջեւը՝ քովս. Թէքէեանը տեղ գրաւեց ետեւը: Վարիչին զիմացը գետեղուած հայելիին մէջ դիւրաւ կրնայի տեսնել Թէքէեանին դէմքը:

Ճամբայ ելանք. զգուշութեամբ կը վաճէին ինքնաշարժը, առանց չտալի, չեն թարկուելու համար անպատեհ արկածի մը այդ խնդրեալ պողտապէս հոսող անկարգապահ երեթեակին մէջ:

Շահանը եղաւ խօսք առնողը. անդրադարձաւ հաւաքոյթին ու յայտնեց իր դուհուսնակութիւնը: Թէքէեանն ալ հաւանութեան մի քանի խօսք ըսաւ:

Լռութիւն:

Լռութիւն մը որ որքան ալ որ կարճ տեւէ, շատ երկար կը թուի ամէն մէկ անցնող րոպէի հետ, որովհետեւ ճնշիչ մթնոլորտ մը ստեղծուած է: Խոսքով եւ այս երկու անդուգական արուեստագետ - մտաւորականներու հոգիները: Գիտակից են երկուքն ալ թէ պահ ճակատագրական է. վերջին վայրկեաններն են որ իրենք՝ երկու հոգեղբայրներ կ'ապրին միասին այս նիւթեղէն աշխարհին մէջ: Կր նախազգան թէ մի քանի վայրկեան յետոյ հրաժեշտ պիտի առնեն իրարմէ որ պիտի ըլլայ վերջինը ու այլեւս բնաւ զերար պիտի չտեսնեն: Հետագահեալ աճող յուզումը հեղուկացաւ փոթորիկի մը յառաջ բերած է իրենց հոգիներուն մէջ: Հոգեկան վերացեալ մթնոլորտ մը ստեղծուած է: Կ'ուզեն արտայայտել իրենց ապրումները, իրենց փոխադարձ ջիւղ զգացումները, վերջին հրաժեշտը

Միջին դարէն ի վեր թափառաշրջիկ խումբեր, որոնց ծագումը երկար տուն անծանօթ մնացած է, կ'երթեկեկն Եւրոպայի ճամբաներուն վրայ: Որոշ չափով մը ընկերութիւններու լուսանցքին վրայ կ'ապրին անոնք. ընկերութիւններ, որոնց երբեք չեն փորձեր մաս կաղմել, եւ որոնք միշտ վաճած են զիրենք: Եկուորներ են անոնք, ոգորաշխուհներ, աթոռ շինողներ, կլայգործներ, քուրմ հաւաքողներ, փերեզակներ. կիները գուշակուհիներ են եւ մուրացկանութիւնը այս ճամբորդներուն համար նկատուած է եկամուտի աղբիւր:

Բազմաթիւ անուններ կը տրուին անոնց. սակայն իրենք ընտրած են Ռալ կոչուիլ. այս որոշումը տրուած է 1971-ին, Լոնտոն Յիկաններու միջազգային առաջին համագումարին: Ընդունուած է նաեւ զրօշակ մը, կապոյտ (վերը) եւ կանաչ (վարը) հորիզոնական երկու երկնքներով, իսկ մէջտեղը կառքի անիւ մը. (կապոյտը կը խորհրդանշէ երկինքը, կանաչը՝ բնութեան գոյնը, եւ անիւը՝ ճամբաները):

Յիկաններու Ռալ հիւղը 90% կը կազմէ ժողովուրդին, սակայն անոնք աշխարհագրական շրջաններու համաձայն բաժնուած են բազմաթիւ եթիթալումբերու: Ամէն մէկը ունի իր լեզուն, իր բարբառը:

Յիկաններէն նախանական ձեւը հիւղ - արիական լեզուախումբէն. անիւ անշատուած է Ե. դարուն: Երբ Յիկաններու առաջին գաղթերը սկսած են դէպի Արեւմուտք անցած են Պարսկաստանէն, մէկ մասը Կովկասէն, ուրիշ մաս մըն ալ Հաստատանէն անցած են: Այս գաղթերու ընթացքին իրենց լեզուն ձուլուած է պարսկերէնէ, օսթթէ (Կովկասի իրանե - բէնի) եւ հայերէնէ առնուած բառերով: Ու գաղթի ամէն յորձանք, որ կ'անցնի եւրոպական քաղաքներէ, կը զարգացնէ ու կը հարստացնէ անոնց լեզուն. սակայն յատկանշական է, որ գրական լեզուի չեն անցնի:

Յիկանները կ'ապրին թափառական փոքր խմբակներով: Ռալներու մօտ կայ զեկաւարներու խորհուրդ մը - Քրիս - որ օրէնսդիր մարմին է, ընտանեկան բախումները կը հարթէ եւ կ'որոշէ ցեղախումբին յարմարագոյն ռազմավարութիւնը: Նաեւ կը հսկէ ամուսնութիւններու, ամուսնական ձեւակերպութիւններու եւայլն...: Կինը իրենց համար ցեղապահպան աղջակն է, սակայն նաեւ ծառան է այդ ցեղին. ան է որ դռնէ դուռ մուտքաւոր կը զրկուի, իր հիւսած ժանեակները կը ծախէ իր հաւաք իր պարով ու երգով:

Յիկաններու որոշ խումբեր, ինչպէս՝

առնել իրարմէ, սակայն չխաթարելու համար ողբկոչուցած այդ պահը, զանց կ'առնեն գործածել մահկանացուներու յատուկ՝ սովորական դարձած, ճապարակաբար:

Կը նախընտրեն լուռ մնալ...:

Յանկարծ, Շահանը յուզուած՝ ներշնչուածով, սկսաւ արտասանել Թէքէեանի՝ Հաւաքուցողութեամբ: Արուեստագէտի իր խոր հասկացողութեամբ, զիտէր ան իմաստաւորել ոչ միայն ամէն մէկ նախադասութիւն, այլ՝ ամէն մէկ բառ ու վանկ: Ես անակնկալի եկայ ու հայելիին մէջէն զիտեցի Թէքէեանին դէմքը որմէ այնպէս կը թուէր թէ կախուած էր հարցական նշան մը: Շահանը կը շարունակէր արտասանել եռանդով, յուզումով ու երբ աւարտեց երկրորդ տողը, Թէքէեանին դէմքը պայծառացաւ. ըմբռնած էր թէ իր հոգեղբայրը ողբեղէն նոր ճամբով մը իր յայտնի երրորդ տողը, Թէքէեանը ձայնակցեցաւ անոր ու այսպէս, խառնելով ձայն - ձայնի զոյգ բերանով, արտասանեցին ամբողջ ոտանաւորը:

Նոր մթնոլորտ մը ստեղծուած էր, խաղաղած էր փոթորիկը. կարծես հեռացած էինք այս աշխարհի ժխորէն ու վերացած՝ մտած էինք ողբեղէն նոր աշխարհի մը մէջ:

Առանց կանգ առնելու, Շահանը սկսաւ արտասանել «Ափ Մը Մոխիւր Հայրենի Տունը» Սիւմանթոնէն, երբ առաջին տողը աւարտեցաւ, երկրորդ տողին Թէքէեանը նորէն ձայնակցեցաւ Շահանին եւ

Սպանիա գտնուողները, հաստատուած են տեղ մը, ուրիշներ կը շարունակեն թափառաշրջիկ մնալ:

Իրենց թուի, անխալլ մորթով, սեւ աչքերով ու զանգուր մազերով անոնք կը նմանին Սիկիլիացիներու, Քորսիկացիներու, Հնդկիներու կամ Սպանացիներու: Երբ չվաճած մէջ մտած են Եւրոպացիներու հետ, կենցաղավարութեան նոր օճեր սորված ու հաստատուելով, թէ աւելի լաւ է քրիստոնեայ կոչուիլ այն երկիրներուն մէջ ուր հոգեւոր իշխանութիւնները անհաշտ էին հեթանոսներու եւ հերետիկոսներու հետ. ուրեմն քրիստոնեայ դարձած են Միջին դարուն: Քրիստոնեայ, սակայն շարունակած են գուշակութիւն ընել, ձեռքէ ու թուղթէ ապագան նախատեսել եւայլն: Իրենց այս կողմերով անոնք ամբարտաւանութեամբ են կախարդութեամբ:

Ռալ մշակոյթին ամէնէն զբաւիչ կողմը երաժշտութիւնն է: Կիթառ, ջութակ եւ աւելի ետք, նաեւ ձեռնադաշտակը անհրաժեշտ նուագարաններ են «ճամբաներու սիրահար» այս մարդոց հաւաքոյթներուն: Յիկան նուագածուներ հաւասարապէս կը տիրապետեն թէ՛ արեւմտեան՝ (վիէնուկան, օուստիական, հունգարական), եւ թէ իրենց գտնուած երկիրներու ժողովրդական երաժշտութեան:

Խորհրդաւոր այս Արեւելցիները առաջին շրջաններուն հետաքրքրութեամբ, բայց նաեւ վախով ընդունուած են Արեւմուտքի մէջ: Թափառական այդ մարդիկը որոնք կուգային կայք հաստատել իրենց ապրած շրջաններուն մէջ, որոնք կը գոյնային իրենց հաւերը, հիւրերկալ տրամադրութիւններ չէին արթնցնել տեղացիներու մօտ: Պէտք էր ժամ առաջ առաջ փրկուիլ անոնցմէ: ԺՁ. դարէն բաւարար Փորթուկալի ցիկանները Անկոյա, Պրազիլիա զրկուեցան, իսկ Սպանիա իրենները Մեքսիկա կամ հարաւային - Ամերիկա կը զրկէր: Այսուհանդերձ անոնք գտան խուսափելու կերպերը ու մնացին Եւրոպա: 1803-ին Պոնափարթ հրամայեց բոլոր Յիկանները Ամերիկա քաղաքի, սակայն Անգլիոյ պատերազմին պատճառաւ այս որոշումը երբեք չի իրարկուեցաւ:

ԺՓ. դարուն նախ Պրանսայի մէջ ցեղապաշտ տրամադրութիւններ ձեւացան այս «օտար ծագումով թափառաշրջիկ»ներուն հանդէպ: Ու այնուհետեւ անոնք ապրեցան ցեղապաշտութեամբ կերտուած Գոգոյթ մը, ու ոչ միայն Պրանսայի, այլ Եւրոպայի բոլոր շրջաններուն մէջ:

Նոյն դարուն վերջաւորութեան անոնց հասցէին աւելցաւ նաեւ անչափահասներ:

նոյնպէս զուգարեան, արտասանեցին ամբողջ քերթուածը: Ու այսպէս, 20-էն 25 վայրկեան տեւող մեր ճամբորդութեան ընթացքին, շարունակեցին արտասանել նոյն ձեւով, մեր անմահ բանաստեղծներէն Վարուժանի, Տէրեանի, Մեծարեանի, Որբերեանի եւ այլ մեծութիւններու կատրոնները:

Երբ հասանք, կանգնեցուցի ինքնաշարժը Թէքէեանին տան առջեւ: Դանդաղ շարժումով դուրս ելաւ, փակեց դուռը՝ մէկ քայլ առաջ եկաւ ու երկարեց իր ձեռքը Շահանին: Շահանը դուրս հանց իր ձեռքը պատուհանէն ու իրարու ձեռք սեղմեցին ... ու սեղմեցին ... սեղմեցին: Ոչ մէկ բառ:

Ըսած էին արդէն իրարու ամէն բան: Թէքէեանը ետ քաշեց իր ձեռքը, դարձուց կռնակը եւ մի քանի քայլով մտաւ իր բնակարանին դռնէն ներս: Ես ինքնաշարժը շարժեմ մէջ դրի ու մէկ - երկու վայրկեան ետք հասանք Սարուխանեցի բնակարանը: Հրաժեշտ առի սիրելի ուսուցիչէն եւ ուղղուեցայ տուն:

Արդարեւ ասիկա եղաւ Շահանին եւ Թէքէեանին վերջին հանդիպումը:

Կեանքիս քաղաքիկօրէն խորունկ փորձառութիւններէն մէկն է այս գրուողը որ միշտ վառ կը մնայ յիշողութեանս մէջ:

Մէր եւ իմ յարգանք անմոռանալի ուսուցիչիս՝ «Պր. Շահան»ին: Լոնտոն, 1986

րու «դուդ» ամբաստանությունը: 1895-ին Յոթնամյա մէջ կը ձեռնարկուի «Թափառաշրջիկ Պոհէմացի»ներու առաջին մարտահամարին: 1912-ին օրէնք մը կը սահմանափակէ անոնց շրջագայութիւնը: Եւրոպական այլ Պետութիւններ ալ նման կանոնադրութիւններ եւ օրէնքներ կը հրապարակեն:

Գերմանիոյ մէջ Նացիներու իշխանութեան զլուխ դալէն ետք, 1933-ին, Յիւլիաները կը դրկուին տեղահանութեան ճամբարներ, իրենց «ապա - ընկերային» վարքին համար: Ճամբարներէն վերջնապէս հանգրուանը քայլ մընէ միայն: Ու Յիւլաներու ճակատագիրն ալ Հրեաներու ճակատագիրէն տարբեր չըլլար:

Թոմ Ժողովուրդին ցեղասպանութիւնը Նացիներու կողմէ կը կատարուի յատկապէս Գերմանիա, Կեդրոնական Եւրոպա, Պալեաներու երկրներ եւ Պոլսոյ: Միութեան մէջ: Անոնք Հրեաներու իրենց մեռելները ճամբարէն կամ դահիճներէն հաշիւ պահանջելու համար: Եւ իրենց պարագային մոռցուցաւ Եղեռնը, որ 800 հազար զոհեր պատճառած էր անոնց:

1980-ին Միացեալ Ազգիքը Եղեռնի ուրիշը մի քանի անգամ մը կազմեցին, որ ներկայացուած են նացիներու զոհ թոյր փոքրամասնութիւնները ... բացի իրենցէ:

Թոմերու համար այսօր փոխուած են կեանքի պայմանները, այլեւս բնակութեան կեդրոններէ հեռու ամալի գետիններ չկան. քաղաքները անվերջա - նալի տրուածաններով կապուած են իրարու, եւ մշակուած հողերը անձայրածիր կերակրեն:

Անհետանալու վրայ են նաեւ անոնց կիրարկած ձեռնարկները, անոնք այլեւս տեղ չունին ճարտարարուեստի մեր աշխարհին մէջ: Այսօր ո՞վ փողոցը դանակ արել կուտայ:

Յիւլաները զոհ են չըջարկի փոփոխութեան. առկայն արդեօք այս կը նշանակէ՞ նաեւ անոնց մշակութային ինքնութեան կրթութիւնը:

Այս սպանալիքներուն ղէմ ձեռնածալ մնացած չեն անոնք: Բ. աշխարհամարտէն ի վեր կոմիտէներ, ընկերակցութիւններ կազմուած են, որոնք հետամուտ են Ռոմ Ժողովուրդին համարկումին, պահելով առկայն իր մշակութային դիմագիծը. լեզու, հաստատութիւններ ու գաղութային կառույցը: Հետզհետէ այս ցանցը ընդարձակուելով, 1960-ին կազմուեցաւ «Յիւլաներու համաշխարհային մարմին»ը: Իսկ 1971-ին տեղի ունեցաւ անոնց միջազգային առաջին համագումարը, որու առաջին որոշումներէն մէկն էր մերժել «ցիգան» օտար բառը ու դաշին փոխարինել Ռոմ անունով:

1985-ի համագումարը կազմակերպուեցաւ «սպանալիքի ենթակայ Ժողովուրդներու ընկերութեան» օժանդակութեամբ. առաջին անգամն էր, որ Յիւլաները կը դարձակէին ոչ - ցիգաններու հետ: Ըն-

տրուած նախագահը եռուսլաւ մըն էր հոն. մինչ Եւրոպայի երկիր մըն է, որու սահմաններուն մէջ ամէնէն մեծ թիւով Յիւլաներ կ'ապրէ ու այս երկիրը յոտաջապահ քայլ մը առնելով, 1980-ին անոնց ճանչցաւ ազգային փոքրամասնութեան իրավիճակը, ինչպէս Եւրոպայի զանազակային ընկերվար հանրապետութեան բոլոր ազգերը. Պորուգիներ, Սերպեր, Հունգարներ, Չեխեր, Իտալացի - ներ, Սլովաքներ եւայլն:

Եւրոպայի երկիր մըն է, որ կազմուած է զանազան ցեղերու, լեզուներու, մշակութիւններու խմբաւորումով. այնպէս, որ ուժ լեզուով կատարուած ձայնարկի - ումներ ոչ ոքի զարմանք պատճառեցին:

1981-ի համագումարը նկատի ունեցած է կարգ մը կարեւոր հարցեր, ինչպէս՝ Ռոմերու մշակութային ինքնութեան ծանոթացումը, թափառաշրջիկ Յիւլաներու համար բնակավայրերու պահանջ, ընկերա - դաստիարակչական խնդիրներ, եւայլն:

Եւրոպայի Պորտուգալ 1981-ին ընդունեցաւ թիւ 125 բանաձեւը, որ կ'ըսուի.

— Ժամանակակից եւրոպական ընկերութեան մէջ հետզհետէ աւելի կը դժուարանայ թափառաշրջիկներու կեանքը,

— Կայուն, հաստատուած կեանքի մը անցնելով այս Ժողովուրդը կրնայ իր ինքնութեանէն մաս մը կորսնցնել,

— Ուրեմն անոնց պէտք է ապրելու հաւասար իրաւունքներ տալ,

— Հրաւիրել այս մարդիկը, որ ներկայացնեն իրենց մշակոյթը...

Յիւլաներու մէջ 250 հազարի չափ է ցիգաններու թիւը: Գիւղական շրջաններու մէջ շատ չեն սիրուի անոնք. չէ՞ որ «հաւու զոհեր» են. չէ՞ որ իրենց ծախած ձիերը գողցուած են: Իսկ քաղաքներու մէջ անոնք իրենց ազմուկով ու գոյնը գոյն հագուստներով կը լեցնեն փողոցները: Այսօր այլեւս դաստիարական տրամադրութիւններ չկան անոնց հանդէպ, այլ պէտք է յարգեն օրինական ձեւակերպութիւններ, ինչպէս ուրիշ օտարականներ:

Դիւրին չէ ցիգան երախաներու դպրոց յաճախելու հարցը կարգադրել. իրենք օգնական չեն ըլլար պետութեան ջանքերուն, չափահասներ մեծ համեմատութեամբ մը անդրադէտ ըլլալով:

Ուրիշ հարց մըն է դարձեալ չափահասներու դարձի կեանքին մասնակցութիւնը: Կարելի՞ է մէկ միւրէն ցիգան իրեն աշխատանոց դրկել, կամ վաճառորդուհի, սպասուհի, մաքրութեան պաշտօնեայ դարձնել: Ատիկա դաւաճանել է ցիգաններու իտէլիան: Միւս կողմէ կարելի չէ այս մարդիկը վերածել 200 հազար կիթառիստներու կամ ջութակահարներու:

Սպանիոյ մէջ աւելի քաղցութիւն են անոնք. կը կարծուի, թէ 450 հազարի

չափ է իրենց թիւը: Մեծ մասը կ'ապրէ հիւղականներու մէջ, ու հողամշակութեամբ կը զբաղի: Հանրային կարծիքը դրեւնք դատարկապորտներ կը նկատէր: Երբ հողագործական աշխարհին մէջ մեքենան փոխարինեց կենդանական ուժը, անոնք ալ լոնեցին մեծ քաղաքներու ճամբան ու աւելցուցին Գալիսիոյի եւ Անտալուզիոյի մեծ քաղաքներուն բանուորական դանդուածին թիւը:

Միջին խաւին հասարակ ցեղապաշտութիւնը իրենց ալ ուղղուած էր: Սպանացի ցիգաններու երեք քառորդը անդրադէտ է: Սպանիա, Փորթուգալի եւ Յունաստանի հետ Եւրոպայի ամէնէն աղքատ երկրներէն մէկն է. ու ցիգանները որոնք տարեկան միջին եկամուտի ամէնէն ցած աստիճանին վրայ կը գտնուին, չեն օգտուած կեանքի մակարդակին բարւոքումէն որ 1960-էն ի վեր երկրին տնտեսապէս աճը կը յատկանշէ: Անոնց մեծ մասը անդործ է: Իսկ աշխատողներու անուետած ձեռնային արհեստներն ալ շատ տարբեր վիճակ մը չեն պատրաստեր անոնց: Ու տնտեսական, ընկերային թրջւածութիւնը դրեւնք յանցագործութեան կը մղէ:

Պոլսոյ Միութեան մէջ ազգ. փոքրամասնութիւն նկատուելու համար, պէտք է քով քովի դնեն ծագումի հայրենիքի մը, տնտեսական համայնք մը ձեւացրեաներ, լեզուի եւ մշակոյթի պայմանները: Իսկ, որոնք չկային Ռոմերու քով: Ու այս պատճառով արեւելեան երկիրներու մէջ ազգային փոքրամասնութեան իրավիճակ չեն ունեցած անոնք:

Պէտք է այսուհանդերձ չեւտել տարբերութիւնը խորհրդային, եւ Միութեան արբանեակ երկիրներու ցիգաններուն միջեւ:

Առաջինները Ռուսիոյ մէջ ծանօթ են որպէս երաժիշտներ: Յարական շրջանին անոնք ջութակահար էին, պայլալքա կը նուագէին կամ կ'երգէին: Յեղափոխութենէն ետք անոնց մէկ մասը Արեւմուտք անցաւ, ուր բուսական կապերներու մէջ կը նուագէին:

Իսկ արբանեակ երկիրներու մէջ - Պուլկարիա, Ռումանիա, Չեխոսլովակիա, Հունգարիա - անոնք բռնեցին գործատուներու ճամբան: Սակայն սակէ դատ անոնք գիտցան օգտուիլ չուկայի կարելիութիւններէն եւ ունեցան աւելի միայլուն գոյութիւն մը արեւմուտքի հարուստ ընկերութիւններուն մէջ:

Յիւլաներ մէկ առ մէկ դնելով տուները, տիրացան որոշ շրջաններու:

Այսօրուան տուեալներով, Յիւլաներու ամէնէն երջանիկ տեղը Եւրոպայի մէջ է: Հոն ձայնասփոռումներէ զատ Ռոմերու լեզուով պարբերաթերթ կ'ը հրատարակուի, ու նոյնիսկ քաղաք մը անոնք կը դեկավարեն:

Թ. Ա. Թ.

ԳԱՂԱՌԻԷ ԳԱՂԱՌ

ԱՆԹԻԼԻՍՍԻ Կաթողիկոսարանի «Գ. Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23-ին, տեղի ունեցած է «Մշակոյթի Շաբաթ»ուան եզրափակիչ հանդիսութիւնը: Բացումը կատարած է Գրիգոր Շահինեան, որ խօսելով Հայ Մշակոյթի Շաբթուան փոխանցած թելադրանքին մասին, զայն բնորոշած է իբրեւ հայ մշակոյթի հետ հաղորդութեան եւ հաղորդակցութեան առիթ մը, մասնանշելով որ այդ առիթը ըլլայ իսկական մասնակցութեան, կենդանի ու ներգործօն մասնակցութեան առիթ մը: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութիւնէն ետք եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Գարեգին Բ., որ մաղթելէ ետք թէ Ժողովրդական մեր ստեղծագործութիւնը կերակուր, ապրում, մըղում ու նախանձանդութիւն դառնայ ապագային, անդրադարձած է մարդու եւ քաղաքակրթութեան այլասերումին եւ չեւտած. - «Մեր օտարումը հողէն եւ քաղաքակրթութեան արուեստականացումը, Սփիւռքի թէ Հայրենիքի մէջ, մեզ կը հեռացնէ նաեւ Հայութեան արմատներէն: Հետեւաբար, հայ մշակոյթի շարժումն ընթացքին ներկայացուած դասախօսութիւններն ու գեղարուեստական յայտագրները հայրենի հողը, բնութիւնը վերադարձուցին մեզի: Իմաստութիւնը պէտք է ունենանք կազմակերպելու նման ձեռնարկներ: Հայութիւնը պէտք է ապրեցնենք մեր կեանքին մէջ: Մշակոյթը հայրենիք է անոնց համար, որոնք հայրենիք չունին»:

×

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐԻ մէջ, Նոյեմբեր 22-ին, կատարուած է Հայ Կեդրոնի համալսարանի բացումը: Նորակառուց «Լազարեան» սրահին մէջ 250 հոգիի մասնակցութեամբ ճաչէն ետք յայտարարելով վարած է Վահիկ Յակոբեան: Ողջ աղած են՝ յանուն Հ. Յ. Գ. Վրացեան կոմիտէի վահէ Անտոնեան, հովիւր՝ Նարեկ Վրդ. Ալեքսանդրեան, Հ. Օ. Մ. ի, Համազգի - յիւի, Երիտասարդական եւ Պատանեկան Միութեան ներկայացուցիչները: Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի կոնդակով ժաղ Պարտադեան եւ Սահակ Ղազար - եան պարգևատրուած են Կիլիկիան Ասպետի չքանչաններով, ձեռամբ թեմին առաջնորդ՝ Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Ալեքսանդրեան: Կատարուած հանգանակութենէ գոյացած է 93 հազար տոլար, երեք տարիներու ընթացքին հայ կեդրոնի եւ եկեղեցւոյ շինութեան համար հանգանակուած գումարը հասցնելով 484 հազար տոլարի: Երգիչ Արթուր Արզար - եան (Մոնթեալէն) խանդավառ պահեր ստեղծած է:

Յաջորդ օրը կատարուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ օծումը: Պատարագած եւ քարոզած է Մեսրոպ Արք. Ալեքսան:

առեաններու մեծ ճանապարհին գողարար սպանուէր որպէս թէ «հայ» չէթէներէ: Այդպէս էր. թուրք ընկերը հայ ընկերով մագին չէր դիպելու եւ թուրքի դիւղը Հայի հարեան գիւղի վրայ օրդու չէր կապում - նրանց ունեցուածքն ու արիւնը ճշմարիտ ուղղափառի սրանց համար հարամ էր. սրբազան պատերազմի մէջ վաթսիսի առաջ իր սուրբ պարտքը թուրք ընկերը մարում էր իր հայ ոչ - ընկերով արիւնը թափելով եւ իսլամ գիւղերը պատերազմով ու աղբաստութեամբ սանձադիւրեց իրենց մոլորքը թափում էին հայ ոչ - հարեան զաղթականների վրայ՝ իրենց երկրներէն պոկուած, այս օտար ճանապարհներին թշնամի ու վախեցած քարաւաններէ:

Միջուկու հետ վառարարագոյնը եղաւ: Մեռնողները մեռան ազատուեցին, թեւալիցու սահմաններից հեռու՝ ապրողներին հոգին ոխից սեւացաւ - Միջուկուն վիճակուած էր ոչ մեռնողների մէջ լինել, ոչ էլ իրենց երեւանեան, փարիզեան, ամերիկեան, արաբական հեռուներից աւտմներն անգոր սեղանողների մէջ. դրա հնարաւորութիւնը Միջուկին չունեցաւ եւ նոյնիսկ աւաղ քաշելու հնար չունեցաւ: Դարձեալ վաթսուհնոր տարի՝ ապրեց Պոլիս, միայն Պոլիս, այդ քաղաքից ոչ մի անգամ դուրս չեկաւ, հացթուխ եւ դաւ, հիւրանոցի հաշուետար, կերամիւս, եկեղեցու լուսարար, տեսաւ երբեմնի չէն ու մեծ գաղութի ցամաքումը,

ամբողջ մանաւանդ մշակութային Պոլսի:

Փրկուել էր պատահաբար: Ինքը գրում է, թէ 14-ի Օգոստոսին Պոլիս նշաղեղծերի վերահաստութեան եկաւ, քանիկու - քանիչորս օրից դարձեալ Արմտան էր դառնալու, բայց զօրակոչն ու զինուորագրութիւնը այդտեղ էլ կապուեցին իրեն: Բայց այդպէս չէ. ձեռագիր վէպ ունէր, ուղում էր Արտաշէս Յարութիւնեանին՝ «մեր նախապատերազմեան արեւմտահայ գրականութեան ամէնէն հաւասարակը - ռուս, եւրոպական չափանիշով ամէնէն գրականագէտ» գրողին ցոյց տալ: Բայց տանը չէր կարող սակ, թէ Պոլիս ձեռագիր վէպ է տանում, գիւղի այդ Օգոս - տոսին դա անամօթ պահանջ կը լինէր, մայրն ու կինը եթէ իրենց նման լուռ համաձայնէին էլ՝ պայն էր բարկանալու տան մեծի իր բարկութիւնը. «Ծօ Ակոր, հէջ արտի կալի սէր չունիս, ծօ ամբան սա գործերը հարսերուն ձգած դուն աղ ի՞նչ Պոլիս կ'երթաս»: Եւ երկտասարդ գրողը պատճառ ընտրեց բոր - բորում Նշաղեղծերը: Արմտան - Շապիւղարահիսար - Հէյ գիւղի Անդրանիկ, Թորամանեան Թորոս, Արամ Հայկապ - Թամգարա - Յոյների Սաարջուկ - Կիրա - սոն ճանապարհին, որ առաջին պանդը - տութեան տարիներին իր անընդմէջ վե - րադարձի ճանապարհն էր եւ հիմա վեր - ջին անգամ էր տեսնում եւ իր վերադար - ձողներին հետ տեսնելու է դեռ հազար անգամ, հանգիպողներից ոչ մէկին չա -

սաց, թէ հացի պայուսակում ձեռագիր վէպ է տանում հայ բանաստեղծների Պոլիս, «բուկիս, Նշաղեղծեր» սաց: Բանաստեղծի նրա հոգին փրկեց նրա մարմինը, եւ դիմացկուն, աշխատասէր, երկարակեաց Եփրատցու այդ մարմինը Միջուկին ծառայեցրեց բանաստեղծի այդ հոգուն:

Դրեց բարոյականութեան հետ յարաբերուելու իր հնարաւորութիւնը կորցրած թշնամու դեռ տաք ատելութեան ու քամահարների պայմաններում: Այլ կերպ անհնար է հասկանալ Յակոբ Միջուկի անուան շուրջը երկար լուծութիւնը Հայոց Սփիւռքի, սիրելի, անկոտորելի, անկորն - չելի Սփիւռքի, որ ջարդն ու տեղահան - նութիւնը կարողացաւ զաղթել արձանի եւ անգամ յանձնառել եւ մշակութային կոթողների գուրգուրանքը, եւ փափայլու - մը նոր երգերի, ինչը յաճախ նոյնիսկ մեծ տէրութիւնների համար է չռայութիւն: Այդ խորթութիւնը թշնամանքն էր առ եղեռնով թեկեղեղում ու աղաւաղում Պոլիսը, որը ջարհալի էր իր գաւախե - րին՝ վարժապետին ու միսնիքին: Այդ թշնամանքից Միջուկու մէջ էլ կար, Միջուկին գտնուած էր միաժամանակ երկու վիճակում՝ երէկուայ իր թշնամանքի եւ, միւս կողմից, Պոլիսն էր այն կայ - մը որին սամումից յետոյ հայրենի գունագեղ եղբերից ծուկներէ էին փախ - չել:

(Շաբ. 9)

Յակոբ Միջուկին, ոչ, չկարողացաւ լսելու ոչ իր մեծերի, ոչ էլ «հասարակների» շարքային ճակատագիրը. Եւրոպայի ամբանը գիւղում չէր, որպէսզի մօր, նոյն այն մօր՝ 47 - 48-ամեայ հարսի, ում հետ գարիվաթեղով - գարիվե - լիով իրենց կարմիր եղանը տեսութեան էին գնում, պայլի, կնոջ, երեք երեխա - մի, դպրոցի իր աշակերտների, Տէմուր - ճեղ ու ոչ - Տէմուրճեղ, գաւառի, ամ - բող Հայ Ժողովրդի հետ տեղահանուէր, զրացի զլլաւ ու քուրդ բնակչութեան չեղից հեռացուէր ու տրուէր մոլորքի լեռներ այլ զլլաւներին ու այլ թրքերի, եւ անուանի կամ կուսակցական չէր, որ - պէզդի առեւանդուէր պոլսական դե - սպանների աչքի առջեւից, որպէս թէ դատուելու՝ զրկուէր ռազմադաշտային

ՇՆՈՐՀԱԿԱԽԻՔ

Այս ժամանակ Պետրոս Պետրոսյանը եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նըւէրներով կամ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

Ընտանիքը կը խնդրէ որ յուղարկաւորութեան ներկաները ներողամիտ գտնուին տոմարի բացակայութենէն, թաղման ընկերութեան թերացումին հետեւանքով :

ՓՈՒԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

Մարթիկէն, Տէր եւ Տիկին Սալիկ Արթիւնեան, փոխան ծաղիկապակի 200 ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Սալիկ Արթիւնի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»-էն) եւ 100 ֆ. «Յառաջ»-ին, իրենց սիրելի եւ անմոռանալի Տիկին՝ Եմարիկ Զեքիանի արկածալի մահուան առթիւ :

ԿԵՂԵՆՆԵՐ

Կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ծնողաց եւ կրթական մարմիններու :

Ելոյթ կ'ունենան 100 աշակերտներ՝ պարով, երգով, արտասանութեամբ ու նըւագով : Կազմող Պապա :

Վիճակահանութիւն — Մուտքը ազատ է : Կը հրաւիրուին չըջանի հայութիւնն ու ծնողները ներկայ ըլլալու եւ քաջալերելու պատասխանատուներն ու աշակերտները : Իսիի Օտիթրիոմի սրահին մէջ, 11 - 13 ռիւ Տանքօն, Կիրակի օր, Դեկտեմբեր 14-ին, ժամը ճիշդ 15-ին :

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

Այս ժամանակ Ժան Յովնանեան եւ զաւակը Հրանդ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, Արթիւնի Ս. Պօղոս — Պետրոս Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԺԱՆ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիմութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այս տխուր առթիւ, իր ամուսնոյն յիշատակին, Տիկին Յովնանեան 250 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»-ի բարկաւաճման :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՏԻՅԻ. — Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիան կը նուիրեն 50 ֆ. «Յառաջ»-ի բարկաւաճման թագուի Մելիքեանի թաղման առթիւ, Տիկին Զապէլ Գոյոյում-ճեան կը նուիրէ 50 ֆ. «Յառաջ»-ին ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Մարգար Գոյումեանի :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Սալիկ Իսիի մասնաճիւղը, այցելութիւն մը կազմակերպած է հանգըստեան տունները Մոնթրանսի եւ Անտիյի :

Այս առթիւ օթօքառ մը վարձուած ըլլալով՝ փափաքողները կրնան միանալ : Մեկնում՝ Դեկտեմբեր 13-ին, Փլաւ — Լէոն Պլում, ժամը 13:30-ին : Ծղբապահ ըլլալ :

Վերադարձ՝ ժամը 19-ին չուրը :

A la cimaise Artfrance propose
un important ensemble de lithographies
originales
sélectionnées dans l'œuvre gravé de
CARZOU
PARIS SUR SEINE
du 4 au 31 Décembre
— ARTFRANCE —
36, ave. Matignon — 75008 PARIS

ՆԱԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 72-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ապրիլ 12-ին «Մարտչիլի Հայ Մշակոյթի Տան» «Վասպուրական» սրահին մէջ, նուիրուած խրախուսիչ Հայրիկի մահուան 80-ամեակին :

Ս. ՅԱԿՈԲ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻԶ ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ օր, Դեկտեմբեր 13, տօն է Սրբոյն Յակոբայ Մծրնայ Հայրապետին, Մարուգէի ճշնաւորին եւ Մելիտոսի Եպիսկոպոսին :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի
Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻՈՅ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՏՈՒՆ ԱՌԹԻԻ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Անուանակոչութեան տօնին առթիւ Եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաթիոնիքի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյ վախճանեալ հոգեւորականներուն, հանգըսեալ բարերարներուն եւ սատարողներուն հոգիներուն համար :

Պատարագի բազմաճախ երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի :

Ժամը 12:30-ին, Ազգային Տան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ժողովրդական ճաշ :

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցել ճաշին, կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյ Դիւանատունը :

Ճաշի գինն է 120 ֆ. :

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ Շրջանի մեր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու, իր բարեպաշտական ուխտը կատարելու եւ հոգեպէս եւ ազգայնորէն ներշնչուելու օրուան խորհրդով :

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

Journée de vente

Samedi 13 Décembre de 14h à 21h

— Livres — dictionnaires — disques — cassettes — reproductions de manuscrits — gadgets etc...

Vous trouverez les dernières publications et en particulier

- Manuel pratique de la langue arménienne (H. Kurkjian)
- Archives du Génocide (J. Lepsius)
- Le bateau sur la montagne (K. Zarian)
- Opération Némésis (G. Derogy)
- Les 40 jours du Musa Dag (F. Werfel).

Գիրքերու վաճառք

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, ժամը 14-էն 21

ՄԱՐՏԻՅԻ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆԶՈՅ

ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին, Մարտչիլի Սրբոյն Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր եպիսկոպոսական պատարագ Ս. Յակոբ Մծրնայ Հայրապետի յիշատակին :

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Նկատելով որ անուանակոչութիւն է նաեւ Յակոբ եպիսկոպոսի, պատարագին կը յաջորդէ ըստ աւանդութեան ընդունելութիւն մը եկեղեցւոյ Վ. Պողոսեան սրահին մէջ, ուր Յակոբ Եպիսկոպոս կ'ընդունի շնորհաւորութիւններ :

Սիրով կը հրաւիրուին մերազն ժողովուրդն ու բոլոր հաւատացեալները մասնակցելու պատարագին եւ ընդունելութեան :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8-ին :
Պատարագ, ժամը՝ 9:45-ին :
Քարոզ, ժամը՝ 11:15-ին :

×

ՊՈԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ՄԱՏԱՂՈՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

Պուրջը Օտտոյի Հայոց Եկեղեցւոյ պաշտպան Ս. Յակոբ Մծրնայ տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի Մատաթիոնիքի կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՇԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի նոյնպէս հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցական հայրերու, թաղականութեան անդամներուն, սարկաւազներու, բարերարներու եւ թաղիս համօրէն ննջեցեալներու հոգեւոր :

Սիրով կը հրաւիրուին չըջանի բոլոր Հայերը մաս եւ բաժին առնելու Պատարագէն ու Մատաղէն, նոյնպէս ազգայնութեան համայն հին եւ նոր նընջեցեալներու հոգեւոր :

VIENT DE PARAÎTRE

Sirarpie Der Nersessian
Arpag Mekhitarian

Miniatures arméniennes d'Osphan

Préface et introduction de S.S. le Catholikos Karékine II
Fort volume in-4, toile de 218 pages, 124 reproductions en quadrichromie et en noir et blanc
PRIX SPECIAL DE LANCEMENT : 300 Frs.

RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL
PASDERMADJIAN. HISTOIRE DE L'ARMENIE
Peres, 1986, 437 pages. Carte : 120 Frs.

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur le Prince — 75006 Paris
(Tél. : 43 - 26 - 88 - 65)

Fonds A.R.A.M

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

SAMEDI 13 DECEMBRE de 14 heures à 19 heures
DIMANCHE 14 DECEMBRE de 14 heures à 20 heures

Cadeaux de Noël, Comptoirs divers

BUFFET — SPECIALITES ARMENIENNES
INTERMEDES MUSICAUX

Exécutés par les Etudiants, le samedi 13 décembre à partir de 18h.

JACQUES DEROGY — PASCAL TCHAKMAKIAN
signeront leurs ouvrages au stand des livres
le dimanche 14 décembre de 16 heures à 18 heures

CITE UNIVERSITAIRE

57, Boulevard Jourdan — 75014 Paris — (métro : Porte d'Orléans)

Facilité de Parking

VENTE AU PROFIT DES ETUDIANTS ARMENIENS BOURSIERS

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ
ԴԱՏԱԻՈՐ-ԻՐԱԽԱՐԱՐ

ՇԻՐԱԲ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Տարի մը առաջ կարգադրուած ժամադրութեան մը համաձայն է, որ Նախագահ Միթերան, Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանին վրայ, երկու ժամ պատասխանեց ժան - Փիէր Էլբապաշի հարցումներուն:

Նախագահը առիթը օգտագործեց, նախ յայտնելու համար թէ ուսանողներու կողմէն է, տեսակ մը Կօլեան «Ես ձեզ հասկըցայ» մըն է, զոր ըսաւ անդրադառնալով անոնց շարժումին: Իմաստուն քայլ մը կը նկատէ Շիրաքի քայլը, որու պէտք է հետեւի այդ դերքին համապատասխան լինացք մը: Պարզ է որ, քանիցս, յայտնած էր իր տեսակէտը՝ օրինաւոր ըստնելու: Ինք ցուցարարներու մէջ չէր, ևս չէր համբերութեամբ հետեւած է, ուսանողներն ու լիւնի աշակերտները դիտէին որ նոյն ալիքին վրայ է: Ըստ Նախագահին, երիտասարդներուն կողմէ բրտութիւն չէ գործուած եւ հարկ է տարբերութիւն դնել ուսանողներուն եւ կոտորող-թափողներուն միջեւ: Ազնիւ ընտանիք մը կը նկատէ Մալիքի ընտանիքը եւ չի հասկընար թէ ինչո՞ւ միեւնոյն եղած է այցելութիւն տալու: Ինչ կը վերաբերի համարարանին, Ֆրանսայի ամէն երախայ պէտք է վայելէ Փոլիթէքնիք առաջին ըլլալու միջոցները, եթէ ինք ալ իր նկարագրով եւ խելով միջոցներն ունի: Համակեցութեան մասին արտայայտուած աստիճան է որ կը ճշդէ իր դերը՝ «Նախագահը իրաւարար մըն է եւ աւելի ճիշդ՝ դատարար - իրաւարար մը: Ատեն - ատեն իրեն կ'իյնայ սուղել, առնուազն խաղին վերջաւորութիւնը»: Ծառ համաձայն չէ ներկայ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն հետ, որոնք կը փոխեն ինչ որ փափաքած էր նախապէս, բայց Ֆրանսայի մեծ շահերուն նկատմամբ, կենսականին մէջ, նոյն գիծն է: Քննելով կացութիւնը, կ'աւելցնէ. - «Կառավարութիւնը պարտաւորուեցաւ տեղի տալ: Լաւ ըլլաւ: Բայց, ինչո՞ւ կ'ուզէ որ աստիճան փոխէ նախարարապետին հետ յարաբերութիւններս: Ծառ առաքելութիւններս ունի, բայց, պիտի մաղթէի որ իր առաքելութիւնները գործադրուին տեղին եւ ճիշդ առնելին»:

Նախագահական ներման մասին, պատանդներուն կապակցութեանմբ, Նախագահ Միթերան վճռական է, երբ կ'ըսէ թէ չօգտագործեր իր իրաւունքը մարդասպան փոխարինելու համար պատանդի հետ, բայց եւ այնպէս բոլորովին դէմ չարտայայտուիր Անիս Նազաշի (մարդասպան չէ՞) ազատ արձակումին ընդդէմ պատանդներուն փոխարէն: Այդ մասին, անցեալին Ֆապիւլար խօսած է, եթէ այս կառավարութիւնն ալ դիմէ, տրամադիր է հարցը ուսումնասիրելու: Միթերան գովեց նաեւ Պալատիւրի ձեռքնհասութիւնը:

Նոյն օրը, Երեւանի միջազգային Շիրաք յայտնեց թէ ընդհանուր դադար կը հռչակէ նոր օրինադրութեան առնչութեամբ (բանտերու անհատականացում, քաղաքացիական նոր կանոնադրի եւայլն) եւ ուրեմն ծագաւորները կը թողու անոնց փնտրութիւնը: Ասիկա կը նշանակէ նաեւ

որ կը ջնջուի Ազգ. Ժողովի արտակարգ նստաշրջանը, որ նախատեսուած էր Յունուարին համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՏՈՒԻ ՄԱՐԶԵՆԿՈ, խորհրդային աշխարհ զբաղէտը մեռած է Զիտոպոլի բանտը, ուր փոխադրուած էր, 10 տարւան արգելափակման դատապարտուելէ ետք, 1981 Սեպտեմբերին: 48 տարեկան, քանիցս կամուր ծովի դիմած էր, ինչ որ տկարացուցած է զինքը: Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնն էր. - «Հակախորհրդային քարոզչութիւն եւ խռովութիւն»:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հասարակապետութեան Ներքին նախարարները դադարի պայմանադրութիւն մը ստորագրած են, Լոնտոնի մէջ, ահաբեկչութեան դէմ: Յունաստան, միայն, մերժած է իր ստորագրութիւնը կցել իր 11 ընկերակիցներուն կողմէն:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Մուպարաք երեք օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Փարիզ:

ՓՈՒԹՊՈՒ
•

Կարելի չէ միշտ յայտել...

5 - 0 ... Օրուան անակնկալը: Հ. Մ. Բ. Մ. Լիոն - Տէսին, իր դաշտին վրայ յաղթուած է Օլէմփիք Լիոնէն - երրորդ կազմ - հինգ կոլերու տարբերութեամբ, ի հաշիւ պատուոյ դասակարգի առաջնութեան: Ծառ երկար ատեն կար որ հայաստանու ահուժըրը այսպիսի մեծ պարտութիւն մը չէր կրած պաշտօնական մրցման մը մէջ: Հ. Մ. Բ. Մ. ի պաշտպանողական մէջ, 2 - 0-ով: Վալանս կը կորսնցնէ իր առաջատարի դերը, բայց կը մնայ յաւակնորդ մը՝ առաջնութեան համար:

Իսկ ակումբին երկրորդ կազմը, լիկի խաղի նկատման մէջ միշտ անպարտելի կ'աւելցնէ երեք կէտեր իր դասաւորումի հաշուոյն յաղթելէ վերջ Սէն - Ժոզէֆի - Լուար - 5 - 1-ով: Վալանսի գլխաւոր ուժերուն է Թէրզեան՝ որ յաջողած է այս մրցման ալ երկու կոլեր նշանակել:

Նահանգային առաջնութիւններու շարքին մէջ, Էֆելլանս դասակարգ, Հ. Մ. Բ. Մ. Լիոն - Տէսինի երկրորդ կազմը հաւասար արդիւնք ձեռք բերած է Լիոնի համալսարանականի ահուժըրին դէմ, 0 - 0: Փրումսպիոն դասակարգին մէջ, նոր յաղթանակ մը Վիէնի համար, 2 - 1 Սաթանէյի դէմ: Վիէնի Հայ Մարզական մէկ կէտով միայն ետ կը մնայ առաջատարին:

Լուարի մէջ, երրորդ բաժանում, Սէն - Ծամոնի Արարատ-ը, - ամբապնդած է

ՏՈՐՍԵՐ

ԱՅՈ՞ ԿԱՄ ՈՅ
— X —

Փամփուշտներուն ամէնէն մահացուն անտարբերութիւնն է, իսկ այս անտարբերութիւնը տարիներէ ի վեր աւել կը գործէ գաղութին մէջ:

Ճիշդ է որ ան տարին քանի մը անգամ կը ձերբակալուի, կը հարցապնդուի, կը դատուի, բայց միշտ ալ ազատ կ'արձակուի՝ փաստերու անբաւարարութեան պատճառով: Ազատ կ'արձակուի ու կը շարունակէ իր ռիթմերը մինչեւ յաջորդ ձերբակալութիւն եւ ազատ արձակում:

Այն պահուն, երբ Փարիզի Լատինական քաղի մէջ ուսանողները ցոյց կ'ընէին, իրենց ցատու՝ կ'արտայայտէին ուսում - նական օրինագիծի մը դէմ, Բարեգործականի սրահին մէջ, Բաֆֆիի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած հանդիսու - թեան, Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդգէս Պետրոսեանի գլխով զարմուտքով մը, առիթը կը գտնէր քաղաքապետին խարանդու փրանսահայ գաղութը՝ հայ դպրոցին հանդէպ իր անտարբերութեան համար:

Անտարբերութիւն... միշտ մոյն դաւանան, սպաննող նոյն փամփուշտը: Քիչ ետք, Պետրոսեան կ'ըսէր հետեւ - ետքը. «Մեզի պէտք է ուժեղ Հայաստան մը եւ ուժեղ Սփիւռք մը»:

Բայց ի՞նչպէս: Մեծիւ ըլլալու պէտք չկայ հաստատելու համար, թէ որեւէ գաղութի հիմնաքարը վարժարանն է, իսկ ինչ կը վերա - բերի մեր գաղութին, իսկայ փոս մը գայն կը բաժնէ իր ունեցած քանի մը վարժարաններէն, վարժարաններ, որոնք ամէն օր կը գտնուին անհետանալու վտանգին ետեւ, եթէ վերջապէս գաղութը չհասնի ամբողջական գիտակցութեան ու անոնց չտայ գոյատեւելու եւ սերունդ պատրաստելու տնտեսական կարողութիւնը:

Ֆրանսայի ուսանողները գոհացում ստացան ու կառավարութիւնը քաղց օրինագիծը: Հայալ մերթնեմը, մերթնեմը, որոնք տակաւին մամուլ են ու պատանի եւ պարտաստ չեն փոքր իջնելու եւ բողոքելու բոլոր անոնց դէմ, որոնք կ'ուզեն գոհանալ Չորեքշաբթիի միօրեայ խարուսիկ դպրոցներով, բոլոր անոնց դէմ, որոնք կը ժպտին ըսել, թէ Հայ

իր գերբը դասաւորումին երկրորդ աստիճանին վրայ, յաղթելէ յետոյ Ծաթոնէօֆի, 3 - 1 :

Քոթ - ա'Ազիւրի առաջին բաժանումի փրումսպիոնին ի հաշիւ, Նիսի Հայ Մարզականի նուազագոյն տարբերութեամբ պարտուած է Պոսոլէյէ, 1 - 0, խոստումնալից խաղէ մը յետոյ: Կը յուսացուի որ Նիսի պիտի կարենայ արդիւնաւէտ դարձնել իր խաղը եւ լքել դասաւորումին վերջին աստիճանները: Պահեստին չէ խաղացած - հանգիստ:

X

Փարիզի շրջանին մէջ, երկու հաւասար արդիւնքներ որոնք չեն փոխեր դերերէն, հայաստան ակումբներուն դերքն - բը: Իսիի Հայ Մարզականը, Մէտոնի մէջ, չէ յաջողած ձեռքելն հակառակորդ պաշտպանողական դիմք, 0 - 0: Ալֆրովիլ մէկ կոլ միայն նշանակած է Քրէթէյի պահեստի խումբին, 1 - 1: Ալֆրովիլ կը մնայ առաջատար, բայց զինքը մօտէն հետապնդողներ չառ են: Իսի դասաւորումին միջին դերքերուն վրան է:

X

Մրցաշարքերուն մէկ մասը կը հասնի արդէն երթ խաղերու վերջաւորութեան:

մնալու համար այնքան ալ անհրաժեշտ չէ հայերէն խօսիլ կամ կարգալ, վերջապէս բոլոր անոնց դէմ, որոնք յանգում - քիւնը քիչ մըն ալ հիշով դէպի ժխտականութեան խորքը, կը յայտարարեն, թէ հոգը, հայութիւնը մարդու գլխուն մէջն են ու կարելի է ապրիլ գտնուի մայն այդ գլխուն մէջ, միայն գոյնով:

Մեր մէջ ալ անկասկած որ կան Լուի ֆօլիւսներ:

Բոլորս ալ գիտենք, թէ ինչ նակատագիր ունեցաւ մեծ հարստութիւններու վերայ դրուած պետութեան ունեւորութեան տուրքը: Պետութիւն մը կանգուն կրնայ մնալ միայն ամբողջ ժողովուրդին վճարած տուրքերով, ինչպէս որ գաղութ մը կանգուն կրնայ մնալ միայն բոլոր հայրենակիցներու օժանդակութիւններով: Միայն հարուստներէն ստացուած նուէրներով կարելի չէ ուժեղ գաղութ, հետեւաբար ուժեղ վարժարան ունենալ: Եթէ կ'ուզենք պահպանել մեր արժանապատուութիւնը՝ կ'ա' բոլորս ալ կ'օգնենք վարժարաններուն, կ'ա' գտնուի կը զրկենք անոր, կ'ա' օրկանական կապ կը հաստատենք անոր հետ:

«Սփիւռք մնայուն երեւոյթ է» ըսաւ Վազգէն Հայրապետը:

Ուրեմն...

Բաֆֆիի ծննդեան 150-ամեակի հանդիսութեան աւարտին մէկը ըսաւ.

- Փառք տանք որ Հայաստանը կայ:

Այո, հանդիսութեան պատգամախօսը Հայաստանէն էր, դաշնակապար, ջութակապար, երգիչն ու քաւ - ջութակապարը Հայաստանէն էին: Էին, պէտք է ըլլան, բայց մեր ողբերգութիւնը պիտի հասնի իր գագաթնակէտին, երբ Հայաստանէն բերել տանք նաեւ քանի մը հազար ուսանող իրենց շէնքերուն, սարքերուն եւ ուսուցիչներուն ընկերակցութեամբ, որպէսզի մենք ալ կարողանանք ըսել թէ վարժարան ունինք, հազարաւոր աշակերտ, հարիւրաւոր ուսուցիչ:

Փարիզեան շրջանի երկու ամէնօրեայ վարժարանները՝ Դպրոցատէրն ու Միլիթարեանը պէտք ունին ամբողջ գաղութին: Այս անգամ այլեւ չենք կրնար ձերբազատել մամուլի գայն՝ փաստի անբաւարարութեան պատճառով:

«Դպրոց կը բանան, դպրոց չեն փակեր» ըսաւ մէկ հարապատ:

Ահա գլխաւոր օրակարգը:

Մ. ՊԶԱՔՅԱՆ

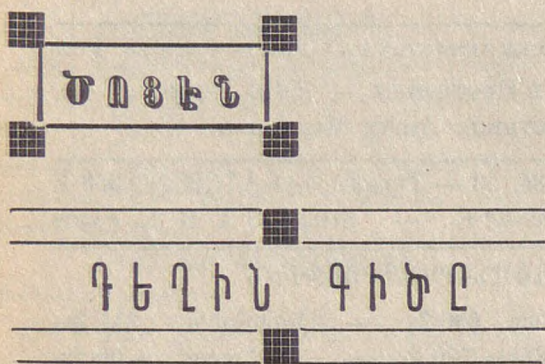
Այդ է պարագան, Ֆրանսայի խաղի նկատման մէջ, ուր Վալանս կը խաղայ, Դեկտեմբեր 14-ին, իր վերջին մրցումը, ընդունելով Փոն - տը - Եէրիւյի ակումբը: Կարելի է յուսալ Հայ Մարզականին յաղթանակը: Անկէց վերջ, հանգիստ մինչեւ Փետրուար 15:

Հ. Մ. Բ. Մ. Լիոն - Տէսին կը մրցի յառաջիկայ Կիրակի, Միջադէպի մէջ: Կարելի է նախատեսել շատ դժուար խաղ մը Լիոն - Տէսինի համար:

Միջերկրականի լիկ, պատուոյ դասակարգ, Մարսէյի մեր երկու ակումբները կը խաղան իրենց համակիրներուն առջեւ, Սէն - Թ'Անթուան Տրակինեանի դէմ, Հ. Մ. Բ. Մ. Արժիւ Սէն - Թրոֆէի: Կրկնակի յաջողութիւններ մաղթելի են եթէ ոչ նախատեսելի: Մանաւանդ որ Դեկտեմբեր 7-ի արդիւնքները լաւ չեն:

Արժիւ, թէեւ կազմակերպուած խաղ մը ցոյց տուած է Քանի մէջ, բայց յաղթուած է 1 - 0-ով: Սէն - Թ'Անթուան, Սէն - Թրոֆէի մէջ, նմանապէս, պարտուած է 2 - 0-ով, հակառակ որ երկրորդ կիսախաղին կարելիութիւններ ունեցած է կոլ նշանակելու: Մեր երկու խումբերն ալ կը մնան դասաւորումին վարը, բայց դերքերը կրնան փոխուիլ մինչեւ վարուն: Պէտք է ըլլալ լաւատես...

ՎԱԼԻՆԱԿ ՄԻՍԳՅԵԱՆ

Գրասեղանին վրայ անպակաս եղող ճերմակ քառակուսի տրցակեն թղթիկ մը պոկելով ամապարանօք շարադրեց երկտողը, — «Պարոն տնօրէն, մեր պահանջելիք ըստ տրագրութիւնը օրինական չէ եւ քիչ մը դիւանագիտական աշխատանքի կը կարօտի. վարիչին հետ զրկելով հարցը չի լուծուիր. ես անձնապէս կ'երթամ կը հետապնդեմ. Աստուած ուզէ վաղը կը տեսնուինք. Թորոս», — ու զայն յանձնեց քարտուղարին՝ ընդունելութեան սրահէն դէպի փողոցի դուռը ուղղուելով։

— Ես կէսօրէն ետք լման կը բացակայիմ. Ապքէյք կ'երթամ այս ստորադրութեան հարցը հետապնդելու, — բացատրեց հապճեպով՝ ինքզինքը դրասենեակէն դուրս նետելէ առաջ։

Ինքնաշարժի դրան բռնիչը սովորաբար մատներ ալքելու չափ տաք պէտք է ըլլար կէսօրուան այս ժամուն, բայց, դարմանալիօրէն, տանելի տաքութեան մը վերին սահմաններուն մօտ մնացած էր թեթեւ հովի մը բարեբեր գոլանքին պատճառաւ։ Ներսը արգելափակուած օդը հեղձուցիչ ու անշնչիչ էր՝ ըստ սովորականին։ Իրենց տաքութեամբ կճող կոճակները արագ, կտրուկ, բնագոյական շարժումներով դարձնելէ ետք, Թորոս իր ափը վայրկեան մը բացաւ գովացուցիչի ճաղերուն առջեւ։ Մեծ գոհունակութիւն պատճառող իր «գտած» ժեստերէն մէկն էր ասիկա ու զայն կը կերարկէր ամէն ինքնաշարժ մտնելուն։ Առաջապահ նման բաց ափը զինքը կը վստահեցնէր, որ գովացուցիչ մեքենան լաւ կը բանի, կ'օգնէր չորացնելու դրասենեակի դռնէն մինչեւ ինքնաշարժ հեռաւորութեան վրայ գոյացած քրտինքի խաւը ու ամէնէն կարեւորը՝ պատուար կը կանգնէր նուրբ աւազի մանրակար ամպին դէմ, որ անխուսափելիօրէն ճաղերէն դուրս կը ժայթքէր գովացուցիչ մեքենայի ամէն բանելուն։ Դասական երաժշտութիւն սփռող տեղույն ամերիկեան ռատիոկա — յանէն «Սեփիլի Սափրիչ»ին խանդավառ մէկ հատուածը կ'երգուէր երբ ինքնա — շարժը ճամբայ ելաւ քաղաքի արտաքին պողոտաներուն ուղղութեամբ։

Թորոսի կուրծքը կ'ուռէր անտեղի ու անբացատրելի ուրախութեան մը առթած զգայնութիւններով։ Դէպի մօտակայ Ապքէյք քաղաքը կատարելիք իր այս փոքր պտուղը համեստ յայտագիր մը ունէր միայն՝ մէկ քանի վայրկեան դրոճ, մէկ քանի ժամ բարեկամի այցելութիւն։ Անբացատրելի ուրախութիւնը վստահարար կէս օրուան մը համար գործէն փախելու արկածախնդրութեան արդիւնքն էր միայն։ Իր մէջ թրամացած կը զգար յետ — միջօրէի ճեմարանական կարգ մը յիշատակները, երբ, ըստ սովորականին, տունէն հրաժեշտ առնելով կը միանար Արամին՝ «օթոպիւս»ի մէկ կայանը՝ հոնկէ կառքը փոխելու, երթալու համար մինչեւ քաղաքի մերձակայ պարտէզները՝ ուրկէ կառքը իր սովորական դարձը կ'ընէր քաղաքի կեդրոնական կայանը ուղղուելու։ Վայրի, անխնամ խոտերու ու յամախանի կակաչներու մէջտեղ ծալապատիկ նշատած, Թորոս ու Արամ այնքան յափշտակութեամբ ու կեդրոնացումով կը ըստպուէին տուներէն ապահովուած թանկալի սիկարէթները, կ'որոշեային ապագայի ծրագիրները, մինչեւ ժամանակը հասնէր նորէն կառքը առնելու, ուղղուելու քաղաք ու շարժարահի թափէի քաղկաթուններուն վրայ վայելելու «զարոցի» մնացեալ ժամերը։

Քաղաքի մայր պողոտային չփացած ու դիւրաթիք ծառերը սովորականէն արեւի անհանգարտ էին այսօր։

— «Քաղաքէն դուրս կացութիւնը բուրգ է կարծես», — մտմտաց Թորոս ու վարպետ շարժումով մը ձայնասփիւռի սլաքը տեղափոխեց, որովհետեւ «Սեփիլի Սափրիչ»ը դասական օփերայի միապաղաղ ու դժուարամարս իր կարգ մը համարներուն հասած էր արդէն։ Արդի երգերու ժխորով թերեւս աւելի հեշտ ըլլար ճեղքել սպառնացող աւազամբրիկը։

Մռայլ ու դեղնորակ անապատը բարձրացած էր մինչեւ երկինք. թանձր շրջադրով մը ծածկելու անգամուան մը համար պարտուած արեւին դէմքը, որուն ձա-

ռապայթները հազիւ երկիր կը հասցնէին անոր դիմանկարի պղտոր շրջագիծը, որ աստիճանաբար կը հալէր զինք պարուրող կատարած պարապութեան մէջ։

Քաղաքին պատկերը բլրորովին խափանուած էր արդէն ինքնաշարժի հայելիին մէջ։ Դեռ քիչ առաջ կատարած եւ ուրախ երաժշտութիւնն իսկ տակաւ տեղի կուտար ինքնաշարժին ու ռատիոկայանին միջեւ թանձրացող փոթորիկին առջեւ։

Մրրիկին սուրցը խուլ էր, խորունկ ու ահռելի անապատի խորերէն եկող հառաչանքի պէս։ Միօրինակ հանգրուան — նոյր միջեւ, պարբերաբար, կատարելի հերթ ծանր ու շառաչուն ապուկներ կ'իջեցնէր ինքնաշարժի կողերուն, մինչ աւազի հատիկներու ուժեղութիւնը մը կը սպառնար խախտել անոր հաւասարակշռութիւնը՝ ճամբու սահմանուած լայնքին վրայ։

Անհոգ ու անտարբեր, անապատի աւազը թափանցիկ ու ողորկ հոսանքով մը կը կտրէր ասֆալթապատ ուղիին լայնքը՝ միշտ հաւատարիմ իր դարձուր ուղիին — բուն։ Ուղտերը միշտ չէին յաջողած նոյն թեթեւութիւնն ու ձկունութիւնը ի դորձ դնել իրենց տէրութիւնը բնաբարող այս ճամբուն վրայ։ Երբեմն, մղոններ առաջ, ահռելի դարձահոտութիւն մը կ'իմացնէր արդէն արեւածի զոհ ուղտի քայքայուող դիակի մը գոյութիւնը՝ մէկ քանի վայրկեան անդին։

Ճամբուն աջին գծուած դեղին դիմը հաւասարածօրէն կ'ուղղէր Թորոսի ինքնաշարժը։ Պրկուած ձեռքերով դեկին կառչած, Թորոս սեւեռած էր աչքերը անդհատ իր առջեւ փռուող այդ գծին վրայ, յետին վախով մը, որ միշտ, յաջորդ վայրկեանին յանկարծ ան պիտի ընդհատուի ու անհետանայ աւազի մշուշին տակ։

Հովի մեծ ալիք մը ուժեղին ցնցեց ինքնաշարժը երկվայրկեանի մը համար. ձախէն ուրիշ ինքնաշարժ մը սուրբալով կ'անցնէր՝ դեկին այդ հանրածանօթ վարիչը՝ որ կը հանդիպի որեւէ երկրի որեւէ ճամբուն վրայ, անդէմ, անժպիտ ու կորաքամակ, հովի իր ապտակը տալու ու անխնայութի մը մէջ կորուսելու համար հորիզոնին վրայ։

Թորոս հազիւ հակադէպ տակ կըցաւ պահել ինքնաշարժին ընթացքը։ Նոյնիսկ պայծառ օդով, անհանգիստ ճամբայ մըն էր ասիկա։ Բեռնատար ինքնաշարժերու անխնայութիւն տակ մակերեսը վստահաւոր ու անհանգիստ ակօսներ գոյացուցած էր՝ դեղին դիմէն քիչ մը ներս։

Այս ուղիին տակ անապատը միշտ մերժած էր հնազանդիլ, հանդարտիլ ու ընտելանալ. կ'ըսէին թէ անիծալ ճամբայ մըն է, որուն յատակի աւազը միշտ կը շարժի, փոսեր ու ճեղքեր կը ստեղծէ, հոգիներ կը կլանէ, սուրացող ինքնաշարժեր յանկարծ ալ ու ձախ կը չարտէ։

Առաջին անգամ ճամբան շինողները, ահագոտ նորոգութիւններէն եւ կարկանդակներէն ետք յուսաւան ու անհաւատ ձեռքով էին ծոցը՝ դէպի Անդլիս, վերջնականապէս։ Պեթիական ընկերութիւն մը նոյն ճակատագրին ենթարկուած էր երկրորդ հերոսական ճիգէ մը վերջ։ Հիմա այլեւս ոչ ոք կը համարձակէր մօտենալ, կարկանդակ, նորոգել, ձգելով որ ամէն վարիչ իր առանձնութեան մէջ յարմար լեզու մը գտնէ վստահաւոր ու անխախտելի այս խօսակցին հետ։

Բարձր, պողպատեայ ոսկորներով աշտարակները, երկտրական թեւերը շալկած, վերջապէս եկան կեանքի նախանը՝ շաները բերելու դիւղաքաղաքի մուտքին։

Թորոսի ինքնաշարժը դանդաղեցաւ, ամայութեան մէջ ալ դառնալու նշան ըրաւ, վերջապէս կանգ առնելու համար քարելի ընկերութեան պատկանող բանակավայրի մայր մուտքին։

Ապականապատ սենեակի դռնէն դուրս ելաւ գեղահոգ ու քաղաքուած երեսով ապահովութեան պահակը ձեռքի շարժումով մը հրամայելով որ Թորոս պատուհանի ապակին վար իջեցնէ։ Դրամապանակին մէջէն՝ անձնաքարտը հազիւ դուրս հանած, Թորոս աճապարեց պատուհանը բանալու եւ վաւերաթուղթը երկարեց պահակին։

— Թո՛րո՛ս, — գոչեց պահակը աչքերը յոռած անձնաքարտի արարերէն երեսին վրայ, գլուխը գրեթէ պատուհանէն ներս մտցնելով՝ զովացուած օդի հեշտանքէն չզրկուելու համար։

— Թո՛րո՛ս Թո՛րո՛ս, — հաստատեց Թորոս անմիջապէս։

— Թո՛րո՛ս, հը՛ր, այս ի՞նչ անուն է, — հարց տուաւ պահակը գլխու ընդոտ շարժումով մը։

— Հայրու անուն է ... Լիբանանէն։

— Անցի՛ր անցի՛ր, — կտրուկ կերպով

հրամայեց ան, ինքզինքը կրկին նետելով ապականապատ սենեակէն ներս։

Այս ընկերութեան պատկանող զանազան բանակավայրերու շրջապատէն ներս միշտ գոհունակութիւն մը զգացած էր Թորոս։ Թեքստայն ներածուած փոքր քաղաքները ըլլային կարծես, լայն ու ծառազարդ պողոտաներով, անջատ տուններով եւ իրական աչքառու ներկայութեամբ մը, որ կանարդական մէկ ժեստով կարծես բուսած ըլլար այս յարաբերական օվասիաներուն մէջ։

Մօտակայ դրասենեակներէն մէկուն մէջ ստորագրութիւն կորեկու ձեղը դիւրութեամբ վարձատրուեցաւ։ Սեղանին ետեւի սովորական ամերիկացի պաշտօնեան այդ կէսօրէն ետք փոխարինուած էր տեղացի երիտասարդի մը կողմէ, որ իր վարժութեան շրջանը կ'անցնէր հաւա — նարար՝ ամրապնդելու համար իր դերքը՝ աթոռին վերջնականապէս տիրանալէ առաջ։

— Անձնաքարտի սովորական դիմում մըն է, — մեղմ ու ինքնավստահ ձայնով մը ըսաւ Թորոս՝ լեցուած դիմումագիրը պաշտօնեային երկարելով։

Սեւ, ցանցառ մօրուքը չփելով պաշտօնեան լըժօրէն քննեց սեղանին վրայ փռուած դիմումագիրը, յետոյ հրեց զայն Թորոսի ուղղութեամբ։

— Արարական թուականը ստիպողական է, այս թուականը չի բուեր, — վճռեց ան խիստ շեշտով մը։

— Ծա՛տ սիրով, շա՛տ սիրով, — ահաւասիկ, — պատասխանեց Թորոս ու աւելցուց «12 Մարտ, 1407 Հէճիլ» խնամուած դրութեամբ մը՝ մեքենադրուած թուականին վերեւ։

— Ահաւասիկ, մնացեալ գործողութիւնները ձեր քաղաքէն կը հետապնդէք, — հաստատեց պաշտօնական կնքուած ու ըստորագրուած թուղթը երկարելով։

— Ծա՛տ շնորհակալ եմ. եթէ քաղաք դալու ըլլաք մեր դրասենեակը այցելեցէք, շատ ուրախ կ'ըլլանք, — հրաժեշտ առաւ Թորոս յետոյ, — «մի՛ վախնար, մեր քով ալ 1407-ը նոր թեւակոխեցինք», — շարունակեց մտային քմիծաղով մը ու դուրս ելաւ դրասենեակէն։

Բնաբարաններու շրջանի քառուղիները զարդարող արարական վիթխարի սրճեփր ու նաւթահորի հին աշտարակի մը գոյնը դոյն կմախքը, դիւրութեամբ ուղղեցին Թորոսի ինքնաշարժը՝ դէպի Վահրամի նոր հասցէն։

Տախտակէ ցածիւր գուռը ճոնչալով բացուեցաւ փոքր, մասամբ խնամուած պարտէզի մը վրայ։ Արդի հայ պանդուխտի անխուսափելի մէկ պիտուքը՝ չիլ — քեպապի կրակարանը մարդագետներին մէջտեղ կեցած էր մասնաւորաբար շինուած կառքի մը վրայ՝ մրտաւ ըստ պատկառազգու։ Տան բանալին գետնի սրբիչին տակն էր ըստ համաձայնութեան։

Անհաճոյ բայց տանելի այն հոտը, որ կը տիրապետէ տանտիկինի խնամքէ երկար առնէ հեռու մնացած ամէն տունի մէջ, հոս ալ խուժեց Թորոսի ռունգերէն ներս՝ դրան բացուելուն հետ։

Չովացուցիչ մեքենան դանդաղ ու ծոյլ կաշխատէր ժանդոտած որովայնի միապաղաղ աղմուկով մը։ Թորոս լոյսի կոճակը կոխեց այս նոր տան ներքամասին հանդէպ իր ունեցած հետաքրքրութիւնը աւելի դիւրութեամբ յաղեցնելու համար։

— Քարելը իջաւ, դօտիները սեղմուելու սկսան, — միթմրթաց ան, տան յարաբերական համեմատութիւնը բաղդաւորելով Վահրամին տրամադրուած նախկին տան ձոխութեան։

«Բաց» յատակագծով սարքուած տուն մըն էր, ուր կեդրոնական մէկ կէտէ կարելի էր տեսնել բոլոր բաժինները՝ բաղնիքի մանրամասնութիւններէն զատ։

Պատնակ ծածկողով անկողնին կից գետեղուած էր հակական երաժշտութեան «քառթթ»ներու հակայական հաւաքածոն։ Պատերու լերկութիւնը պարբերաբար ծածկուած էր ընտանեկան նկարներով ու քիչ մը աւելի վեր, «յիսնամեակ»ի յիշատակ պատմաւորով ու երկրներով։

Պատնակի լուացարանը աչքառու մաքրութեամբ մը կը ճաճանչէր, լուացուած ամաններու հակայ բլուրի մը ծանրութեան հանգչալ անտարբեր։

Թորոս, երեսը պաղ ջուրով սրսկելէ ետք, բաղնիքի մէջ հազիւ ընկղմած էր երբ պարտէզի դրան ծխնեխները աւետեցին Վահրամի ժամանումը։

— Բարեւ, ինչպէ՞ս ես, — լուսամ շատ չապաւեցիր, — հարցուց Վահրամ, ողջապետութիւն արարողութեան ընթացքին։

— Գո՛րծս ինչ է ճանըմ. վայրկեան մը հանգիստ ըրի. ճամբան շատ խաղաղալ

բան էր այսօր. դուռն ինչպէ՞ս ես, — հարցուց Թորոս անկեղծ հետաքրքրութեամբ մը։

— Կա՛ւ, ... դիտե՛ս, որքան որ պանդուխտի այս կեանքը թոյլատրէ. հիմա մինչեւ կազանդ օրերը կը հաշուենք, որ երթանք քիչ մը կնիկ — «չոճուխ» վայելեց։

— Բոլո՛րս ալ նոյն «տերտ»ով կ'ալրինք. ինչ որ է։

— Կեցի՛ր ամէն բանէ առաջ այս կերակուրը կրակին վրայ դնենք. քեզի «չըրիմը»ով փրկա՞ք մը կերցնեմ տե՛ս, — աւետեց Վահրամ հպարտ ժպիտով մը՝ բանալով ստանադարանը։

— Ծո՛ւ՝ այս տաղանդներովդ անգլերէնին հետ խոհանոցի դասեր ալ կրնաս տալ սէուտցի աշակերտներու։

— Անոնց «մընիւն» ոչխարէն ու բրինձէն անդին չանցնիր. մնացեալը «հաթ տոկ» եւ «հաթվըրը» է, — հաստատեց Վահրամ՝ ճաշը օճախին վրայ տեղաւորելով, — մինչեւ ասիկա տաքայ կուր քեզի բան մը ցոյց տամ։

— Չէ՛, հիմա «վիտօ» դիտելու դուռն չունիմ, — ըսաւ Թորոս նեղացած, մինչ Վահրամ կը տեղաւորուէր երկտրոնիկ կազմածներով ու հեռատեսիլի պատառով մը ծանրաբեռնուած փոքր սեղանին առջեւ։

Սենեակին մէջ անակնկալ լուծիւն տրած էր յանկարծ։ Չովացուցիչ մեքենայի ժանդոտ ձայնը կը խառնուէր օճախին վրայ մեղմօրէն տաքող կերակուրի բուրմունքին։

Ստեղնաշարը վերջին անգամ մատնահարելէ ետք Վահրամ յաղթական ժպիտով մը նայեցաւ Թորոսի՝ առանց նոյնիսկ պատասխանի նայելու։

— Յիսո՛ւս Քրիստոս, — բացականչեց Թորոս երբ պատասխան վրայ յանկարծ շարուեցան Այրբենարանի կարգ մը ձայնաւորները, — հայերէն շարադրող ծրագիր...

— Չէ՛, չէ՛, — միջամտեց Վահրամ, — հայերէն սովորեցնող ծրագիր ... իմ բաւականագործութիւնս է, «քոմբիթըր»ի լեզուն ամիսներով սովորեցայ որ զինքը գործի լծեմ։

— Նախ եկուր սա «քոմբիթըրը» (համակարգիչ) կուենք. աւելի ազուր է, աւելի ճիշդ է. ահա կը տեսնես, այս մեքենան «հաշուիչ» չէ այլ համակարգիչ. լաւ է որ հայերէն կը սովորի. պիտի տեսնէ որ զինք ստեղծող ազգը որքան պակասաւոր լեզու ունի մերկին թով։

— Արդէն կարգ մը անլուծելի հարցերէն մէկը այդ է. իրենց ստեղնաշարին վրայ բաւականաչափ տեղ չկայ մեր 36 տառերը գետեցելու...

— Է՛հ, շարունակէ տեսնենք ... նպատակը ինչ է ... ո՞վ որուն հայերէն կը սովորեցնէ։

— Համակարգիչը, անգլերէն լեզուով հայերէն պիտի ուսուցանէ. դիտե՛ւ։

— «Madeed, kurich, dedrug...»

— Հիմա փայլուն կէտը գետեցէ «ը» ձայնաւորը պարունակող բառին տակ...

— «Kurich»ը ի՞նչ է...

— «Գրիչ» դիտես «գրիչ», «ը»ի համապատասխան տառ չունին, «ս» գործածեցի. ուրիշ տեղ մը կը բացատրեմ.

— Եթէ «e» առաջարկես ... չէ՛, «քերիչ» կրնան կարգալ ... հը՛հ, պակասաւոր լեզուով կատարեալ լեզու ուսուցանէ...

— Եթէ ընտրութիւնդ սխալ ըլլայ մեքենան կը սուլէ, էջը կրկին կը բերուի պատասխան վրայ...

— Եթէ չիլը ընտրեմ ... պատասխան պանան մը դուրս կ'ըլլէ՞, — խնդաց Թորոս սրամտութիւն մը ըրած ըլլալու գոհու — նակութեամբ։

— Դուռն անօթեցած ըլլալու ես, եկուր սեղան նստինք քանի «փրկա՞ք»ին տակը այրած չէ, — ըսաւ Վահրամ խոհանոց ուղղուելով։

Անկեղծան պատասխան վրայ հայերէն տառերու անակնկալ սողանքը նոր ու աննկարագրելի զգայնութիւններու մէջ թաղած էր Թորոսի ամբողջ էութիւնը։ «Հայերէնը Առանց Ուսուցիչի», «Հայերէնը Տան Մէջ», «Հայերէնը Առանց Ժիգի» եւ ուրիշ արդիական անուններու մասին կը մտածէր Թորոս երբ յանկարծ պատասխան պարունակեցաւ, մշուշի ամպ մը քամահաճ անցաւ մէկ կողմէն միւսը, իր ետեւէն բերելով հեռաւոր ու մօտակայ անցալի իր հայերէնի ուսուցիչներուն պայծառ դէմքերը, անձայն ու հաղորդական ժպիտներու սովորական ճաճանջով։

Տաք կերակուրի անոյշ հոտը զգլխի համեմատութիւններ ստացած էր երբ Վահրամ հրաւրեց Թորոսը սեղան անցնելու։

— Օօ՛խ, — բացականչեց Թորոս խորունկ

ԶԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ՔԱՆՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆՆ. — («ՅԱՌԱՋ»). —

Սրբազան Երաժշտութեան նուագառու-
նին շաբաթին, Նոյեմբեր 29-ին, հայկական
երգարուեստին փառաւորումը կատար-
ուեցաւ ընդհանրապէս Հայերէս եւ բաւա-
կան կարեւոր թիւ ներկայացնող Ֆրանսա-
ցիներէ բաղկացած երաժշտաւէր հանրու-
թեան մը առջեւ, — 800-է աւելի, Միջեր-
կրականին այս քաղաքին փալէ տէ ֆես-
թիվալէ տէ Գոնկրէի «Տըպլիսն» սրա-
հին մէջ :

Սրբազան Երաթշուրթեան նուազահան-
դէսներու — համերգներու շարքը նախա-
ձեռնուած եւ կազմակերպուած էր հա-
մանուն քաղաքապետարանի մշակոյթի
արծարծման եւ հաղորդակցութեան մարմ-
նին եւ Քանն Փրոյման Քոթ Սկիւիւտ նը-
ւազարխումբին կողմէ՝ քաջակերութեամբ
մշակոյթ — հաղորդակցութիւն նախարա-
րութեան :

Եւրամի իրիկուն, Ժամբ 8:45-ին, չբեղ
սրահին վարադոյրը կը բացուէր Փարիզէն
յատուկ հրաւիրուած Սիւսան – Կոմիտաս
ծանօթ երգչ-ին առջեւ: Խմբավար՝ Կար-
պիս Ափրիկեան: Այս առիթով, իրբեւ
դէսհատանքի արժանի հերետոյժ աւելցը-
նենք անմիջապէս, թէ համարեղէն համար
խումբը հրաւիրելու միտքը յղացած եւ
համապատասխան մարմիններուն առա-
ջարկած էր տեղւոյս Սեւան Ակումբի
վարչութիւնը, որ, ի դէպ, մեծ ջանք
թափած էր կազմակերպական զետեմի վը-
րայ՝ ապահովելով հոծ թիւով Հայերու
ներկայութիւնը ո՛չ միայն Բաննէն, այլեւ
յեւ ու մեծձ վարչական, չորմաններէ:

Բառամաճայն երգչախումբի անդամու-
հիներէն Լիզ Նաղարեան, (Քրանսերէն),
հակիրճ տողերով պատմական տեղեկու-
թիւններ տուաւ մեր կրօնական - ժողո-
վրդական երաժշտութեան մասին: Այս-
խօսեցաւ Կոմիտասի եւ ուրիշներու կա-
տարած եզակի աշխատանքներուն մա-
սին, մեկնաբանեց յաջորդական կարգով
յայտարարելին մաս կազմող երգ - խմբերգ-
ները:

Ճշգրտեմք, թէ համերգին ներկայ էին Բյաննի քաղաքապետուհիին, — ձեռնարկը հովանաւորող, — ներկայացուցիչը՝ փոխ-քաղաքապետուհի Տիկին Կուսօն, քաղաքապետարանի խորհրդատուններէն Տիկին Պրուիարտ եւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան եւ Տարօն Ծ. Վրդ. ձէնէճեան :

Յայտագիրը բաղկացած էր երկու բա-

ժխններէ : Նախ հատուածներ Կոմիտասի Պատարագէն՝ Խորհուրդ Խորին, Մեծացուցէ անձն իմ զՏէր, Գովեա՛ Երուսաղէմ՝ զՏէր, Սուրբ – Սուրբ, Եղիցի եւայլն : Ա Քափեղա երգուած այս հատուածներուն մէջ, ինչպէս նաեւ յետագայ երգ – խմբերգներուն պարագային, տիրական եւ զգայուն շնչերով, ելեւէջներով, կշռոյթաւոր թէ մեղեդիական ընդ-զըծումներով, հնչուն ձայներ դարձան Օրիորդ Սոնիա Նիկողոսեան, մեցցօ – սոփրանօ, Մկրտիչ Պօղոսեան, (թենոր), Մարիօ Հանկերթիս (պրա), Ռընէ Մար-թայեան (թենոր), քիչ մը ռնգային եւ Ժանէթ Մենէփիսեան :

Զուտպ, հաւասարակշռուած միաձոյլ
երդհախումբը՝ խմբավարին առաջնոր -
դութեամբ, կրօնական - եկեղեցական
մթնոյորտ մը ստեղծեց սրահին մէջ:

Ապա, նոյնպէս առաջին բաժինին մէջ, յաջորդաբար տեղ գրաւեցին Կոմիտասի եկեղեցական – ծխական ներշնչումով մը – չակուած աշխարհիկ բովանդակութեամբ Կալի Երզը, գեղջկական բնոյթ կրող իրաչառուր Աւետիսեանի «Կոունկներն» ու Բարսեղ Կանաչեանի «Շուշն», երեքն ալ խմբերգներ: Կոմիտասի և Կանաչեանի խմբերգները շատ ծանօթ ըլլալով, աւելորդ կը նկատենք պարզաբանում–մեկնաբանութիւնները: Գալով Կոունկներուն, Հայաստանի երգահաններէն Խ. Աւետիսեան, իւրայայտուկ բնութագրութեամբ կը ձգտի հարազատ մնալ Կոմիտասի հոգեխանութեան՝ տուեալ մարզին մէջ, իր քստեղծագործութեան առանցքը դարձնելով կարօտաբաղձութեան զգացումներէ ծնունդ առնող ձայնեղանակի ոլորումները, քաղցրիկ ապրումները, մրմունջներ:

Յայտագիրին երկրորդ մասին մէջ, Ս. Նիկողոսեան՝ տալիզի ընկերակցութեամբ Լիւսիլ Տապուի, մեկնաբանեց երգեր Կովիտասէ եւ Բարսեղ Կանաչեանէ: Կա-
քաւիկ, Ծիծեռնակ, Ամպի տակից, շո-
ղեր ջան երգերով ի յայտ եկան անոն
հեշտալուր, հրապուրիչ, ելեւէջներու
երկար կամ կտրուկ լարերու եւ թափերու
այլապէս լաւ մշակուած ձայնը: Երգ-
չուհին անդամ մը եւս հաստատեց, թի-
մենք դէմ յանդիման կը դնուէինք մէկու
մը, որ դիտէր զգայնիկ ըմբռնումով թա-
փանցել երգերուն խոր ծալքերուն մէջ եւ
դանդաղ արտայայտել յաւաքընս:

Յաջորդող երգ – խմբերգչներուն ընկերակցեցաւ շրջանիս նուագախումբը՝ միշտ առաջնորդուած Կարպիս Ափրիկեանի կողմէ։ Այսպէս, «Վարդերի հետ» (Կանաչեան), «Թախծոտ Մայրիկ ջան» երգչենսայորդ «Լուսնակն անոյշ» (Կարպիս Ափրիկեան), «Այս գիշեր» (Կոմիտաս) եւ, վերջապէս, Կանաչեանի Մշոյ Ս Կարապետի ուխտաճանցութեան սեղմ ել յորդարուն, աղօթքի սաճմանները հասնող երկար խմբերգը՝ «Նանոր»։

Տարիներու, տասնամեակներու ընթացքին Կարապետ Ափրիկեան յաջողած հանրութեան առջև պարզել իր մասնաճիւղային գործունէութիւնը եւ ճակատին շարժումներու մասնաճիւղային հետեւող խումբ մը: Ամբողջ

ቅርንጫፍ
ቅርንጫፍ

ՊՈԼՍՈՑ Կեդրոնական Սանուց Միության արահին մէջ, Նոյեմբեր 28-ին, ուղեկոչուած են Կեդրոնականցի երկու բանաստեղծներ՝ Կարպիս Ճանճիկեան եւ Հայկազուն Գալուստեան։ Դասախօսած են Երուանդ Կոպէկեան եւ Տոթթէօր Յ. Գէորգեան, առաջինը ներկայացուցած է Կարպիս Ճանճիկեանը եւ իր գրականութիւնը օրուան շարժումին մէջ, իսկ երկրորդը՝ համապարփակ զիծերու մէջ ներկայացուցած է Հայկազուն Գալուստեանը, վեր առնելով անոր գրական հանրային բազմակողմանի արժէքներն ու մտահոգութիւնները հայ լեզուի ու գրականութեան պահպանման մասին։

×

ՊՈԼՍՈՅ Էստեան Սանուց Միութեան
Կեդրոնատեղին, Նոյեմբեր 30-ին, Կա-
տարուած է Միութեան ընթացիկ տարե-
շրջանի գործունէութեանց րացումը,
քօթէյլով: Խօսք առնելով Միութեան
ստեղծագեւոր՝ Լեւոն Արզարեան, ներ-
կայացուցած է գեղարուեստական ձեռ-
նարկներու ծրագիրները: Միլլա Կոմիկ-
եան ներկայացուցած է ծանօթ բանաս-
տեղծներէ քերթուածներու փունջ մը:
Հանդէս եկած է Միութեան պարի հա-
մոյցի:

Զականն ներդաշնակութիւն, տեղ առ տեղ
փոթորկայօյլ, տեղ – տեղ ալ փխրուն
եւ միշտ հաղորդական չունչով վարակ-
ուած 70 – 80 երգիչ – երգչուհիներ
կազմ :

Անշուշտ պիտե՛ր եւ, հետեւաբար, յայտագիրէն զուրս երկու խմբերգներ վարագոյրին վառ կարմիր գոյնը ցոյց տըւին :

Համերգին յաջորդեց ընդունելութիւն
ճաշը, կազմակերպուած Սեւան Աղումբի
կողմէ: Մոնֆէօրիի ճաշարահին մէ-
տեղի ունեցան երգեր, խմբերգներ, ար-
տասանունեցան բարեմաղթութեան խօսքե-
մինչեւ ժամը չորս: Ընկերոս - բարեկա-
մալեան ճեմը միջնորդին մէջ:

ቀ. ሆኮቶጳቴሊኒ

Քաննիկ Սրբազան երաժշտութեան շար-
քը սկսաւ Նոյեմբեր 22-ին, ուր նուագա-
հանդէս - երգահանդէսներով: Հայկական
նէն գառ երգչուհի Ս. Նիկողոսեան մաս-
նակցեցաւ նաեւ չորս առաւին համերգ
ներու: Բոլոր ձեռնարկներուն արձագան-
գեց *«Նիւ» - Մաթէն»* օրաթերթը:

ԱՆԸՆԴՀԱՏ,
ԱՆՎԵՐԶ ՎԵՐԱԴԱՐԶ
ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵԻՈՍԵԱՆ

Ինքնատիրոսի հայրն այդտեղ էր, հայր-
ու որդի թերեւս երբեք իրարու աչքերի
հնայեցին կամ դուցէ նայեցին ու լռեցին
դիւղի, տան, երկրի, անցեալի ու ներկայի
մասին: Երբեմն քրդի մի տղայ էր յայտ-
նւում՝ թէ ինքը Տաղուի Մարոյի որդի
է, Յակոբն իր քեռին է, Տաղուինք Տէ-
մալ Տահնաների մի ճիւղն էին, նրանց Մա-
րոն առաջին թախտի տարուն Քրդերի
մօտ մարդի էր փախել: Արեւելեան – Նա-
հանգներեց քաղաքի շինարարութեան վը-
րայ աշխատելու եկած թուրք տղաների
խմբից թէյարանում երբեմն մէկը ըու-
թակալ զարկում ու ձգում էր «երկար ու
մեկամաղձիկ ու արեւելեան Ուրֆան» որ
եկրումն Նուհբեկի սեղանին տիւրիկցի
Միսաքն էր երգում, եւ պարզուով էր, որ
Միսաքի որդին էր, Միսաքը հիմա կայ,

բեկի որդիները դրանք չորանութեան է, քուրդ կին ունի: Երբեմն մայրերը ու չքամուտքերը հաւաքարարուհիներն էին իրենց քրդերէնով ու արեւելեան «եղանկաւոր թրքերէնով» զրուցում «Ախր ուստայի» հետ, յաճախ՝ հացթուխները, որ — «ուրիշ նիւթ չունէին անոնք. երկրի վրայ, անցեալային վրայ կը խօսէին. Պոլլաւ, ընթացիկ կեանքը չէր շահագրգռուեր զիրենք, ներկան գոյութիւն չունէր կարծես իրենց համար: Ամէն գեղէն հին, մարդիկը, հին օրերը կը կենդանացնէին, հէքեաթիւրու պէս պատանայի ալդ բո— Մէկը կը վերլծացնէր, միւսը կը սկսէր: Պատրանքը իրենց իրականութիւնն էր. Երբեմն կ'երգէին ալ: Երկայն դաշտերու վրայ հակած, քով քովի, մէկ կարգի վրայ, ինչպէս ատենա կ'ընէին իրենց գիւղերուն մէջ, արտ հնձելու օրերուն, անոնք թէ կը թրէին խմորը եւ թէ կ'երգէին»:

Իր ընկերներն են: Օրմանեանի, Լուսնե-
զնն Ձօհրապի, Կուսակցութիւնների, քա-
ղաքապետարանների, հայրենակցական միութիւնների, ւրազների, տպարանների
թատրոնների հայոց չքեղ ոտանից սը-
րանդ են մտացել: Այս է իրականութիւ-
նը՝ որ թոյլ չի տալիս շփոթել հայորդու-
նի հնարաւորութիւնը ուրիշների հնա-
րաւորութիւնների հետ եւ պարապ ե-
րացիների, ինքնատուտիչ անէծքի կա-
պառնալիքների տրուել, այլեւ ստի-
պում է իրականութեան աչքերին ուղի-

նայել: Հայութեան ծուկները համա-
կասօրէն ամբողջ աշխարհն է Պոլիս-
բայց միայն Ստամբուլն է իրերի վիճակ-
ներկայացնում իրենց՝ յստակ անողոր-
թեամբ: Թուրքերի այս մի ճնշաստ-
նայ գրականութեան ու ամենայն Հայ-
մտքին՝ իսկապէս չօչափելի է:

Անեքերեակայելի է մշակոյթը պատկերացնել առանց իր ժողովրդի, օլախի կրակն առանց իր տանեղնների պատկերացնելն անեքեակայելի է. Թումանեան անապատեղծութիւնը ամէն օր նորոգել է հայ երեխայի լեզուի վրայ, իրենց անուական շողքը Տէրեանի «Երկիր Նայրի» աղամանդները նորոգուած ամհայի հետ նորից են շողարձակում, եւ մենաբնիկ, ամենահայեցի վանքն առանց հայ ուխտաւորի ոտքի խորթնում ու վերջանում է. կարծես ոչ ի սիրների ու կամարների վրայ էր կանգնուել, այլ ծխացող մոմերի: Անեքերեակայելի է, բայց կարելի է որեւէ կերպ անուամենայնիւ պատկերացնել – որպէս, ահա, գրուած, տպագրուած, ձեռագրուած՝ նիրճում են որեւէ մասունքը, կարանձակ, կառուցուած՝ լուռ կանգնել են ամայութեան մէջ որեւէ տեղ. գրուել ու ձայնագրուել են ժողովրդի բանից, կանգնեցուել են ուխտաւորի քարաւանների համար, ժողովրդը Հիւրաց մշակոյթն ահա կայ: Անպատկերացնել հաւանք Միսուրոյ արածն է

Եղեռնից յետոյ այդպէս վատահօր
գրական Մեծօւրի անուն ընտրեւ, իւր

տոտ ու Հացադրոճի զբոսաժողով, ցամա-
քենցող աշխատանքից յետոյ զբեւ առա-
նելթեցող ունենալու, խօսել որպէս
» մայի սենեակներում, անտեսել ա-
ց Հայրի իր վիճակը, որ բեռուբարձով
րանց է եկել եւ գիւղը չկայ, տեղահա-
ուել է, այն սուրբանգակի իր շփոթու-
քը, որ օդանական ուժերի աւետիս է բ-
րել, բայց բանականեղին լքուած ու
ւերուած է, գրել որպէս թէ հեռաւոր Եւ-
րատի հայ – թուրք – զլլաւ – աղջիկ
Հարսիկներն Ստամբուլ իրենց մէն
միակ ամուսններն ոչ թէ գալիս
տեսնելու, այլ տեսնելու են գալիս, ո-
պէս թէ Հայոց Պոլիսն անցեալ չէ, ա-
սպազայ, որպէս թէ ձեռագիրը Արու-
շէն Մայիլարացուն ցոյց է տալու, ո-
պէս թէ հայ զբաղանութեան մեծ գալ-
լը զեռ գալու է, որպէս թէ հայ մ-
իբականութիւնը իր մշակոյթից իր բոլ-
որորտներ իւր բոլոր մարդերի ամենամա-
րամասն հետադարձութիւն է պահանջու-
– սա ի հարկէ սխրանքի հաւասար խն-
թութիւն է: Միխիթար Սեբաստացին
վենետիկեան ջահէ երբ բարձրացնում է
զիտիք, որ իր լոյսը գտնէ մի հարիւրա-
եակ յետոյ վեց ու տասնըվեց միլիոն հ-
ւատացեալ է գտնելու: Չարուենք զու-
հեռները, երկու անգամ նոյն ջուրը
մտնում, բայց այստեղ մէկ եւ նոյն
մագրութեան ոգին է:

(Twp. 10)

ՎՐԻՊԱԿ

Դեկտեմբեր 10-ի «Յառաջ»-ի Բ. Էջի (Յուշ մը) յօդուածին ստորագրութիւնը պէտք է ըլլայ Արմէն Սարգիսեան:

ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒՒ

Փարիզ կամ մօտիկ արուարձանները կը փնտռուի յարկարաժին մը, երկուսնեակ, ճաշարահ, խոհանոց, եւ արդի յարմարութիւններով օժտուած:

Հեռաձայնէ՛ Թր. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ —
Օրուան մէջ. — 45 - 26 - 94 - 94
Իրիկունները. — 46 - 24 - 53 - 09

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE MARSEILLE
12 - 14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

Journée de vente

Samedi 13 Décembre de 14h à 21h

— Livres — dictionnaires — disques —

— cassettes — reproductions de manuscrits — gadgets etc...

Vous trouverez les dernières publications et en particulier

— Manuel pratique de la langue arménienne (H. Kurkjian)

— Archives du Génocide (J. Lepsius)

— Le bateau sur la montagne

(K. Zarian)

— Opération Némésis (G. Derogy)

— Les 40 jours du Musa Dagh

(F. Werfel).

Գիրքերու վաճառք

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, ժամը 14-էն 21

ՑԱԿԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ խաչի Ալֆրէդի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վազէն Երամեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հրայր Պաս — մանեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Զէրչեան ընտանիքի բոլոր ազգականներուն, իրենց մօր՝ Շնորհիկ Զէրչեանի մահուան առթիւ:

Կապոյտ խաչի Ալֆրէդի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ նաեւ Տիկին Գեղամայի Պետրոս — եանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Պետրոսեան ընտանիքի մերձականներուն, ողբացեալ՝ Պետրոս Պետրոսեանի մահուան առթիւ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԳՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցատէր Տիկնանց երկուսն Վարժարանի աւանդական Տօնածառ տեղի կ'ունենայ դպրոցի սրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 21, ժամը 13-էն սկսեալ:

Դպրոցի աշակերտներուն երգերուն, արտասանութիւններուն եւ սքեշներուն կողքին, ելոյթ կ'ունենան հանրածանօթ երգիչ — երգչուհիներ:

Ձերմ միջնորդի մը մէջ, ներկաները պիտի կարենան ճաշակել համադամ ճաշեր:

Կազանդ Պապուկը նուէրներ պիտի փաշխէ բոլոր մանուկներուն:

Մուտքը ազատ է:

1, boulevard du Nord — Le Raincy — Tél. : 43 - 81 - 01 - 72

VIENT DE PARAÎTRE

Des témoignages accablants :

Comment en 1976 se réunirent devant un juge turc quelques hommes de bonne volonté pour établir la vérité sur les massacres des Arméniens de 1915.

Un périple à travers le pays arménien rayé de la carte.

Vente dans tous les F.N.A.C.,
Librairies ou chez l'auteur : 85 F
T. TAKVORIAN, 52, ave. Jean-Jaurès
05000 GAP. Tél. : 92 - 51 - 07 - 56

Լաւագոյն նուէրը ձեր ազգակիցներուն համար

Ս. ՅԱԿՈՒՐ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԱՐՏԻՉ ՓԱՐԻՉ

Այս Շաբաթ օր, Դեկտեմբեր 13, տօն է Սրբոյն Յակոբայ Մծրնայ Հայրապետին, Մարուգէի ճգնաւորին եւ Մելիտոսի Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

×

Ս. ՅԱԿՈՐ — ԼԻՈՆ

Լիոնի

Ս. ՅԱԿՈՐ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ

ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Անուանակոչութեան տօնին առթիւ Եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, Եկեղեցւոյ վախճանեալ հոգեւորականներուն, հանգուցեալ բարերարներուն եւ սատարողներուն հոգիներուն համար:

Պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, զեկամարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Ժամը 12:30-ին, Ազգային Տան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ Ժողովրդական ճաշ:

Անոնք որոնք կը փախաքին մասնակցիլ ճաշին, կրնան արձանագրուիլ Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

Ճաշի գինն է 120 ֆ.:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ Շրջանի մեր հաւատացեալ Ժողովուրդը ներկայ դառնուելու, իր բարեպաշտական ուխտը կատարելու եւ հոգեպէս եւ ազգայնօրէն ներշնչուելու օրուան խորհրդով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՁԱՅ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին, Մարսէյի Սրբոյն Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ Ս. Յակոբ Մծրնայ Հայրապետի յիշատակին:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈՐ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Նկատելով որ անուանակոչութիւն է նաեւ Յակոբ Եպիսկոպոսի, պատարագին կը յաջորդէ ըստ աւանդութեան ընդունելութիւն մը Եկեղեցւոյ Վ. Պողոսեան սրահին մէջ, ուր Յակոբ Եպիսկոպոս կ'ընդունի շնորհաւորութիւններ:

Սիրով կը հրաւիրուին մերազն ժողովուրդն ու բոլոր հաւատացեալները մասնակցելու պատարագին եւ ընդունելութեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8-ին:
Պատարագ, ժամը՝ 9:45-ին:
Քարոզ, ժամը՝ 11:15-ին:

×

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈՐ

ՄԱՏԱՂՈՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օտտոյի Հայոց Եկեղեցւոյ պաշտպան Ս. Յակոբ Մծրնայ տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի Մատաղօրհնութիւն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՇԱՆ ՔԱՆԱՆԱՅ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի նոյնպէս հոգեհանգստեան պաշտօն Եկեղեցական հայրերու, թաղականութեան անդամներուն, սարկաւազներու, բարերարներու եւ թաղիս համօրէն ննջեցեալներու հոգւոյն:

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանին բոլոր Հայերը մասնաւորապէս առնելու Պատարագէն ու Մատաղէն, նոյնպէս ազգայնութեան համայն հին եւ նոր ննջեցեալներու հոգւոյն:

ԿԵՂԵՑՈՒՄ

A la cimaise Artfrance propose
un important ensemble de lithographies
originales
sélectionnées dans l'œuvre gravé de
C A R Z O U
PARIS SUR SEINE
du 4 au 31 Décembre
— ARTFRANCE —
36, ave. Matignon — 75008 PARIS

Կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ծնողաց եւ կրթական մարմիններու:

Ելոյթ կ'ունենան 100 աշակերտներ՝ պարով, երգով, արտասանութեամբ ու նրաւով: Կազանդ Պապու:

Վիճակահանութիւն — Մուտքը ազատ է:
Կը հրաւիրուին շրջանի հայութիւնն ու ծնողները ներկայ ըլլալու եւ քաջաբերելու պատասխանատուներն ու աշակերտները: Իսիի Օտիթորիոմի սրահին մէջ, 11 - 13 ռիւ Տանքօն, Կիրակի օր, Դեկտեմբեր 14-ին, ժամը ճիշդ 15-ին:

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles tél. 42, 89.27.47
à 20km de Marseille.

“Բացառիկ զեղ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ՈՒՍԵՔԻՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ԽԱՂԱՂ ՑՈՅՑ

ԲԱՆԱՎԷՃ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԵՋ

500 հազար էր ցուցարարներու թիւը, ըստ կազմակերպիչներուն, 126 հազար ոստիկանութեան համար, «Լիպեբախոն» 200-էն 250 հազարի միջին մը կը ներկայացնէ: Յարգանքի ցոյց միայն մէկ լոպոնդով՝ ալյուս երբեք ասիկա, այսինքն՝ ոստիկանական բիրտ զսպումները, որոնց հետեւանքով մեռաւ Մալիք Ուսեքին, մինչ ուրիշ ուսանողներ հիւանդանոցն են, մէկը՝ աչքը կորսնցուցած: Ուսանողները ալյուս շատ դոճ չէին սենտիքաներու եւ համայնավար կուսակցութեան ներկայութենէն, բայց ոչ էր զղջալու համար, իրենց իսկ ըրած հրաւերին: Դժգոհ էին մասնաւոր անոր համար որ Բրազիլիքի ընդհ. համադաշնակցութիւնը (ՍԷ - ԺԷ - ԹԷ) գլուխը անցած էր տողանցքին, փոխանակ հետեւելու ինչպէս կարգադրուած էր:

Ուրեմն, Չորեքշաբթի օր, ժամը 14-ին է որ Տանֆէնէն ցուցարարներու թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Նասիոն: Ապահովութեան ուժերը անտեսանելի էին եւ ոչ մէկ միջադէպ պատահեցաւ: Փողոցին տեղ, Ազգ. Ժողովին մէջ է որ ձայները բարձրացան, գլխաւորաբար նախկին նախարարապետ՝ Փիէր Մոռուայի եւ Ներքին նախարար՝ Շառլ Փաքուայի միջեւ: Ընկերակցական երեսփոխանը երեք հարցում կ'ընէր Փաքուայի, ապահովութեան ուժերու բիրտ միջամտութեան կապակցութեամբ, բայց Ներքին նախարարը քովումի պատասխաններ կուտար, ամբաստանելով գլխաւորաբար ընկերակցականներ, որոնք «քաղաքականական շահագործումի» ձեռնարկած են: Յիշելով ուրիշի մը խօսքը, Փաքուա կ'աւելցնէ. - «Ոչ սրտի, ոչ հողիի ազնուութեան, ոչ ալ ինքի մեղանդոհն ունիք» կը նետէ Մոռուայի եւ Ներքին մինչ համայնավար Տիւրքոյնէն անմիջապէս կը տեղափոխէ «Ոչ ալ լախանիք, միայն կը տեղափոխէ» «Ոչ ալ լախանիք...»: Փաքուա դէպք մը կը պատմէ, հաւանաբար տպաւորելու համար ժողովը եւ արդարացնելու ոստիկանութիւնը, բայց հակառակ ազդեցութիւնը կ'ունենայ: Ի՞նչ է եղածը, պարզապէս սա՞ ժամը 11-50-ին, էՍ - Օ - էՍ - ցեղապաշտութեան մէկ կառքը կեցուցած է ոստիկանութիւնը եւ մէջը դառնուած են հանրակրթիւնը եւ մէջը դառնուած են հանրակրթիւնէ զատ, յայտնի էին, փայտէ հինգ ձողեր, դանակ մը: Զերբակալուած, ապա արգատ արձակուած են երկու անձերը, ուրիշ մեղադրանքի տակ առնուած են, այն ամբաստանութեամբ թէ զէնք կը փոխադրէին նպատակաւոր կերպով: Շարժումին պատասխանատուն՝ Տէգիր, կ'ակնարկէ որ սովորական կազմած մըն է, ունէ մէկուն համար, որ հանրազգի պիտի փակցնէ եւ պաշտպանողականի համար նախազգուշական միջոցներ կ'առնէ:

× Բանավէճ կայ նաեւ երիտասարդին մահուան պարագաներուն շուրջ: Դիակընդունութեան տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ մահուան պատճառն է սրտի փոխարինման թեւաբանութեան, ինչպէս կարելի է հաստատել երկրամունքի ծանր անբաւարարութեան մը պարագային: Միայն բիրտ ուժի հարուածները չեն բացատրեր մահը: Ինչ որ կասկած չի վերցնէր սակայն,

ՕՐԱԹԵՐԲ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5 - 8)

ՖԻՐԱՆՍԱՑԻ
ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԳԼԽԱՆՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԻ ՏԻԻՔՈՂՈՆԵԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ

Քանի մը օրով Հայաստան այցելած է Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ կեդր. կոմիտէի անդամ եւ Ազգային Ժողովի մէջ համայնավար խմբակի փոխ-նախագահ Կի Տիւրքոյնէի: Պատուիրակութեան մաս կազմած են Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անդամ Իվոն Ալէկիէ, Մարսէլի քաղաքապետի կցորդ Ժան Տիւֆոր, Կեդր. Կոմիտէի՝ Հայերու հետ յարաբերութիւններու բաժնի աշխատակիցներ Միշէլ Քաշքաշեան եւ Ժանթիլի քաղաքապետի կցորդ Ֆրանսիս Քիւրա: Պատուիրակութիւնը ընդունուած է Հայաստանի նախագահ՝ Հրանտ Ոսկանեանի կողմէ, հանդիպում ունեցած է կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար՝ Մուրադ Մուրադեանի հետ, ներկայ եղած Հայաստանի խորհրդայնացման 66-րդ տարեդարձի հանդիսութեան, այցելած է Մաշ-տոց Մատենադարան, գեղարվեստական դաստիարակութեան կեդրոն, ժամանակակից արուեստի թանգարան եւ Երեւանի տեսարժան վայրեր:

ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿ
ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ
ԲՆԱԿԱԾ ՏԱՆ ՊԱՏԻՆ

«Եթէ ճարտարապետութիւնը քարացած երաժշտութիւն է, ապա թորոս ճարտարապետը այդ քարացածը վերածել է կենդանի տեսարժան վայրեր:

այն է որ առանց այդ հարուածներուն տղան պիտի չմեռնէր, գոնէ այդ իրիկունը: Խնդրոյ առարկայ ոստիկաններու (4) հարցաքննութիւնն ալ բաւական հակասական արդիւնքներ կուտայ: Ըստ իրենց Մալիք մաս կը կազմէր ցուցարարներու փոքր խումբի մը, որ սալաքար մը նետած խումբը հետապնդած են, ու բռնած տղան զոր ծեծած են, որովհետեւ իրենց կը դիմադրէր: Այս նկարագրութիւնը չի համապատասխանէր ակնատեսներու յայտարարութեանց:

× Փարիզի նման ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ դաւաճող, ընդհանուր ձեւով, Փարիզէն դուրս 200 հազար կը նկատուի ցուցարարներու թիւը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՉՁԱԼ, Ազգ. Ժողովին առջեւ ելոյթ մը ունեցած է, որու ընթացքին կրկնած է թուրքիոյ բաղձանքը հասարակաց Շուկայի անդամ դառնալու, յայտնելով թէ դալ տարի, զիմում պիտի կատարէ այդ առնչութեամբ: Ծանօթ է, որ Յունաստան միշտ կ'ընդդիմանայ այս անդամակցութեան: ՖԻՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌԸ նոր զարկ առած է, բաւական մտահոգիչ կացութիւնէ մը ետք: Գլխաւոր օգտուողն է՝ Ռեմո, որ անցեալ տարուան բաղդատմամբ, 31.4% աւելի ծախած է:

դանի երգի: Նա մեր հոյակապ աւերակներին եւ յուշարձաններին նոյնքան հոյակապ երգիչն է»։ Հայ մշակույթի մեծ երաժիշտը թորոս թորամանեանի գործունէութիւնը այսպէս գնահատած է Աւետիք Իսահակեան: Թորամանեանի մահէն անցած է չուրջ կէս դար, սակայն այսօր ալ անոր գիտական ժառանգութիւնը հայկական ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրողներու համար դասական ձեռնարկ մըն է, ուղեցոյց մը: Անիի ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրելու տարիներուն թորամանեան ընկած է Ալեք. սանդրապոլ, Կարանեան եղբայրներու տունը, անոնցմէ ստացած է նիւթական եւ բարոյական օգնութիւն: Այս օրերուն Թումանեան փողոցի թիւ 39 տան պատին փակցուած է յուշատախտակ մը՝ ճարտարապետին զիմաքանդակով եւ անոր գիտական գործունէութեան պատկերով եւ յատակադիւծով: Մակագրութիւնը կը վկայէ, որ այդ տան մէջ 1906 - 1913 թուականներուն ապրած է թորամանեան: Յուշատախտակին հեղինակներն են ճարտ. Ստեփան Քիւրքեճեան եւ քանդակագործ Ռիմա Քիւրքեճեան:

ԶՈՐԶՈՐ - ԳՈՐԻՍ ԶՐԱՏԱՐԸ
ԲԱՑՈՒՄ

Զորգոր - Գորիս ջրատարի առաջին բաժնի գործարկումով իրականացած է չըջանի ընկերային - տնտեսական զարգացման ծրագրի կարեւոր կէտերէն մին: Զրատարը՝ որուն երկայնքը 28 քիլոմէթր է, դրացի Սիւրիանի չըջանի արբերներէն երկվայրկեանի մը մէջ 410 լիթր ջուր կը մղէ, որուն շնորհիւ Գորիս քաղաքի եւ կարգ մը գիւղերու ջուրի պահանջը ամբողջովին կ'ապահովուի:

ԱՐԵՐԻԿԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ
ՑՈՒՑԱՀԱՆՈՒԵԼ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԵՋ

Երեւանի Նկարիչներու Տունը բացուած է ամբերկահայ նկարիչներու գործերու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են Միացեալ - Նահանգներու տարբեր քաղաքներու մէջ ապրող հայ նկարիչներէ մօտ 80 կտաւներ: Մարտին Բարուշեանէ ցուցադրուած են 20 գործեր, որոնց մէջ ուշադրութիւն գրաւած է «Ուլիլըմ Սարգիսեանի զիմանկարը»: Շատ մը կտաւներ նուիրուած են Հայաստանի թեմային:

ՊԵՐՃ ԶԵՑԹՈՒՆՑԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ
ԹԱԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աւարտող տարին արդասաւոր եղած է գրող Պերճ Զէյթունցեանի համար: Փրկակա լոյս տեսած է իր «Աւերուած քաղաքի առասպելը» վէպի չեխերէն թարգմանութիւնը, որ այդ լեզուով անոր երրորդ գիրքը կը հանդիսանայ «Ամենաաւելուր մարդը» եւ «20-րդ դարի լեզուն» վերջին լոյս կը տեսնեն նաեւ Արեւելեան - Գերմանիա իրականացուող այդ վէպին գերմաներէն հրատարակութիւնը եւ հեղինակին ընտիր երկերու երկհատորեանը: Ասկէ զատ, Զէյթունցեանի կարգ մը թատերախաղերը կը բեմադրուին Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւններու բեմերին:

մերուն վրայ: Վերջերս սկսած է վէպ մը գրել Գրիգոր Զօհրապի մասին:

ՄԱՌԵՇԱԼ ՅՈՎՀ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ
ՄԱՌԵՇԱԼ ԺՈՒԿՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած է մառեշալ Կէորիկ Ժուկովի ծննդեան 90-ամեակին նուիրուած գիրք մը՝ «Մեծ Ժողովուրդի զաւակները» խորագրով, ուր մառեշալ Յովհաննէս Բաղրամեան եւս կը պատմէ Ժուկովի դերին մասին՝ Բ. Աշխարհամարտի առաջին օրերուն, կ'անդրադառնայ Մոսկուայի, Լենինգրադի, Սթալինգրադի ճակատամարտերուն, յատկապէս Պետլինի ճակատամարտին:

ԳԵՐՈԳ ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆԻ
ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒՄՈՒ ԱԼՊՈՍ ՄԸ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՄՈՍԿՈՒՄ

Մոսկուայի «Սովետսկի Խուլոժնիկ» («Սովետական նկարիչ») հրատարակչականը լոյս ընծայած է հայ ընկերային-թեան հիմնադիր Գէորգ Բաշինջաղեանի նկարչական եւ գծադրական գործերու յատուկ ալպոմը, զոր կազմած եւ որու յառաջարկած գրած է Նաթելլա Բաշինջաղեան: Ռուսերէն եւ անգլերէն հրատարակուած ալպոմին մէջ տեղ գտած են անւանի դէմքերու կարծիքները նկարիչին մասին:

ՆԿԱՐԻՉ
ՌՈՒԴՈՂՖ ԽԱԶԱՏԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒՄՈՒ
ՊԱՏԿԵՐԱԳԻՐՔ ՄԸ

«Իդրերազիտելնոյէ Իսկուստիօ» («Կերպարուեստ») համաթիւթեանական հրատարակչականը լոյս ընծայած է պատկերազարդ մը, նուիրուած Ռուդոլֆ Խաչատրեանի գործերուն: Արուեստաբաններ զինք կը նկատեն գծանկարչութեան վարպետներէն մին: Պատկերազարդին մէջ առնուած են իրմէ բազմաթիւ գործեր, բնադրերը տրուած են ռուսերէն եւ ֆրանսերէն: Հրատարակչութեան պատուէրով ալպոմը տպագրուած է Ֆինլանդիայի Ռուդոլֆ Խաչատրեանի մասնադիտական կրթութիւն չէ ստացած: Քանդակագործ երուանդ Գոշարն է, որ նկատած է պատանին: Քառորդ դար առաջ «Ուսանողուհիի զիմանկար»ի համար Խաչատրեան արժանացած է Աւստրիա տեղի ունեցած երիտասարդութեան համաշխարհային փառատօնի դափնեկրի կոչման: Այդ ժամանակէն ի վեր ան կանոնաւոր կերպով կը մասնակցի խորհրդային ու միջազգային ցուցահանդէսներուն: Իր համարը մասնաւորաբար տարածուեցաւ վերջին տարիները, երբ յաջորդաբար բացուեցան անհատական իր ցուցահանդէսները Մոսկուա, Լենինգրադ եւ Երեւան:

Վ Ա Ղ Ը

«Յառաջ», թարգմանաբար, կը սկսի հրատարակել իր նոր թերթօնը՝

Մ Ա Յ Ր Ի Կ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԵՕՅ ԱՇՈՏ ՄԱՍԻՔԵԱՆ

Բարեացակամ արտոնութեամբ հեղինակին եւ հրատարակչին:

ԻՍԻԻ ԾՐԱԳՐՈՒԱԾ ԴՊՐՈՑԻՆ ԱՌԹԻԻ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը կազմած է «Դպրոցաշինութեան յանձնախումբ» մը: Այս յանձնախումբը կը բաղկանայ Պարզեւ Սալբին (ատենապետ), Յովհաննէս Թիւթիւնճեան (փոխ - ատենապետ), Տոքթ. Վիգէն Կարապետեան (ատենադպիր), Ջատիկ Ասլանեան (շինարարութեան պատասխանատու) եւ եկեղեցիին հոգեւոր հովիւ Միւսոն Վրդ. Գրգրեանէ:

«Դպրոցաշինութեան յանձնախումբ» մկրտուած մարմին մը, որոշ է, կը զբաղի զպրոց շինելու գործով: Ու այս, ներայի մեր պայմաններուն մէջ հերոսութենէ մինչեւ անհեթեթութիւն երկարող բազմազան աստիճանաչափերով դատումներ յառաջացուցած էր, ըստ՝ յոռետես կամ լաւատես տրամադրութիւններու: Այս մարմինին հետ տեսակցութիւն մը ունենալու զլիսաւոր մղելէ իրենց, գործի ձեռնարկած անձերու դատումները ունենալ էր. տեսնել, թէ ինչեր ունին արձանագրուած պարտ ու պահանջի իրենց էջերուն մէջ:

×

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ներկայի բոլորիս ծանօթ պայմաններում մէջ ի՞նչ դրդապատմաւոր մեղքերի մէջ ձեռնարկելու դպրոց շինելու գործին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - Իսիի Եկեղեցիին միօրեայ դպրոցի նոր շրջանի պատմութիւնը կը սկսի 1980 Մարտին. երկու աշակերտ ունէինք այդ թուականին. պարզապէս մեր ուժերուն վրայ յոյս դնելով դործը սկսանք հայ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան համար: Բարեբախտաբար, շուտով ծնողներու, հոգաբարձութեան նեցուկով առաջին տարին արդէն ունեցանք 50 աշակերտ, երկրորդ տարին 60 - 70, եւ երկու ուսուցիչ: Այսօր, կազմակերպուած, լուրջ աշխատանք կը կատարուի: Ուրեմն, կրնանք ըսել, որ ամէնօրեայ դպրոցը կերպով մը շարունակութիւնը պիտի ըլլայ ներկայ դպրոցին, հիմնուած՝ մեր նախկին հինգ տարիներու փորձառութեան վրայ: Միւս կողմէն, կառուցուելիք դպրոցը ժողովուրդին ալ պահանջն է. ժողովուրդն է, որ մեզի կը ստիպէ ունենալ չէնք մը, ուր հայ մանուկը հայ դաստիարակուի: Ծառաթիւ 2 - 3 ժամով հրաչնքի չենք կրնար պոթել. դրական, աւելի մեծ քայլեր պէտք են մեր մանուկներուն ապագան աւելի պայծառ կարենայ տեսնելու համար: Միայն եկեղեցիին կողմէն տարուած նման աշխատանքով է, որ կրնանք աւելի վստահութեամբ նայել վաղուան ու պահել մեր ինքնուրոյնութիւնը: Այնպէս, որ ըսել կ'ուզեմ, թէ այս որոշումը պատահաբար տրուած չէ:

Հ. - Որքան հայութիւն կ'ապրի Իսիի շրջակայքը:

Պ. - Ծուրը 12 հազար: Արեւելեան գաղութի մը մէկ անկիւնին կը նմանի հոս, Հայեր ծանօթ են իրարու. եւ հոս անհրաժեշտ է հայկական դպրոց ունենալ: Եթէ դպրոցներ չունենանք, մեր գաղութները ապագայ չեն ունենար. ընտանիքները տկարացած են այսօր, ու հայեցի դաստիարակութեան մարզին մէջ շատ ընելիք չունին. ուրեմն ուրիշ բանով մը պէտք է ուզի բռնել գաղութները: Եթէ դպրոցը զօրաւոր ըլլայ, կրնանք այս ճամբով ընտանիքներուն ալ հասնիլ:

Հ. - Ժողովուրդին մօտ, դպրոց ունենալու փափաքին ի՞նչ չափանիշ ունիք:

Պ. - Իրենց զաւակները միօրեայ վարժարան կը զրկեն, կը քաջալերեն մեզ, այսօր, երբ սկսած ենք հանգանակութիւնը, կը տեսնենք, որ նիւթականով ալ զօրավիգ են: Դպրոցական ամէնէն փոքր հանգիստութեան մը իսկ, 500 հոգի կ'ունենանք: Հոս, սրճարանի մը մէջ սկսած

է առաջին դպրոցը, եւ երբ այսօր կը դիմենք անձերու, սրտաբուխ կը նուիրեն իրենց կարելիութեան սահմաններուն մէջ. կուտան, յուզումով, խանդավառութեամբ:

Հ. - Ծանօթ է, որ դպրոց մը երկու երես կը ներկայացնէ. նիւթական կառոյցը, - շէնք, պարտէզ, սրահ, գրասրահ, եւայլն, - եւ ուսումնարան մը ըլլալու անոր հանգամանքը: Սկսեմք առաջինէն. դպրոցաշինութեան որոշումը տրուելէ ետք, ի՞նչպէս պատրաստուեցաւ կամ ընդունուեցաւ ներկայ յատկագրի՞ծը, որ կիրարկուեցաւ դրուելու սեմին է:

Պ. - Քաղաքապետին հետ առաջին հանդիպումի մը ընթացքին տեղեկացուցինք, որ կ'ուզենք դպրոց մը շինել, սակայն հող չունէինք: Ան, նախ փորձեց յարմար չէնք մը գտնել մեզի. չեղաւ: Յետոյ դատահիմակուան գետինը, որ 2 հազար քառ. մետր է. աւելի ետք, երկու քովի հողամասերն ալ կցուեցան յատկացուած քառ. մետրին, եւ ունեցանք 3500 քառակուսի մետրի չափ տարածութիւն մը: Բաւական երկար ժամանակ առաւ մեզմէ, համաձայնութիւններու մեղի համար ամէնէն նպաստաւոր ձեւով պատրաստութիւնը, ստորագրութիւնը եւ ներկայ յատկագրածին ընտրութիւնը: Ապագայի կարելիութիւններ ներկայացնող յատկագրի՞ծ մըն է այս, մանկապարտէզի 4, իսկ նախակրթարանի 5 դասարանով: Իսիի մեր համայնքին համար այսօր անբաւարար է եկեղեցին. օրեր կ'ըլլան, ուր մարդիկ դուրսը սանդուխներուն վրայ կը մնան: Չենք ուզեր որ դպրոցն ալ օր մը նոյն պարագան ներկայացնէ: Դասարաններէն զատ պիտի ունենանք մշակութային յարկ մը, համապատասխան ձեռնարկներու համար, յետոյ 500 հոգինոց սրահ մը, զոր կարելի է շարաթափերէն ու վարձու տալ, ու որոշ եկամուտ մը ապահովել վարժարանին:

Հ. - Որքան ատեն կը տեւէ շինութիւնը ու ի՞նչ գումար պիտի արժէ:

Պ. - Չորս տարի նախատեսած ենք շինութեան շրջանը. դպրոցական կառոյցներու համար պետական վիճակագրութիւններ մէկ քառակուսի մետրի համար 4 - 5 հազար Փրանք կը գնահատեն ծախքը. այնպէս որ, կրնանք ըսել, թէ 15 միլիոն Փրանքի մօտ գումար մը պիտի արժէ այս շինութիւնը:

Հ. - Եւ ի՞նչպէս պիտի հայթայթուի այս գումարը:

Պ. - Հանգանակութեամբ. ինչպէս ըսինք, արդէն սկսած ենք դիմել նուիրատուներու: Նախ գոյացուցինք մայր հոգամասին կցուած երկու գետիններէն մէկուն - զոր գնած ենք - փոխարէժը:

Հ. - Մինչեւ հոս, խօսեցանք դպրոց - շէնքին մասին. անցնիմք ուսումնարանին. ենթադրեմք, որ կառոյցը աւարտեցաւ, ի՞նչպէս պիտի ապրի այս հաստատութիւնը, ինչ՞ով:

Պ. - Դպրոցը բոլորովին ձրի պիտի ըլլայ: Բոլորը կը զարմանան այս առաջադրութեան. սակայն մենք Արթուրի զպրոցին օրինակը ունինք մեր առջեւ: Եթէ համեմատենք երկու համայնքները, առնուազն նոյն կարելիութիւնները ունինք: Ինչպէս ըսինք, վարձու հանդիսատէս մը պիտի ունենանք, որ տարեկան շուրջ 500 հազար Փրանքի եկամուտ մը կ'ապահովէ. այս գումարը բաւական է արդէն մանկապարտէզ մը ապրեցնելու: Իսկ նախակրթարանին համար չորս տարուան ժամանակամիջոց մը ունինք: Որոշած ենք հիմնադրամ մը հաստատել, որու եկամուտով ալ ապրի դպրոցը: Եթէ չյաջողինք, կրնանք պետական կամ քաղա-

քապետական յատկացում ստանալու մասին մտածել եւայլն: Սակայն վստահ ենք, որ պիտի յաջողինք. այսօր, երբ տակաւին ոչինչ կայ չօգտիւնք, մարդիկ այնքան լաւ ընդունելութիւն կ'ընեն մեզի. վաղը, երբ զպրոցը շինուի, տեսնեն թէ սկսած է գործել, վստահ ենք, թէ պիտի շարունակեն տալ:

Հ. - Հայեցի դաստիարակութեան պահանջով ծրագրուած այս վարժարանին մէջ, ի՞նչ պիտի ըլլայ հայերէն լեզուին տեղը. երբ «դպրոց» կ'ըսէք, արեւելի՞ հայկական վարժարանի մը մտատիպարը ունիք, թէ եւրոպական վարժարանի մը:

Պ. - Դիւրին չէ պատասխանել նման հարցումի մը. երբ «Հայկական վարժարան» կ'ըսուի, արեւելի վարժարանները կուզան մեր աչքին առջեւ: Սակայն հոս կացութիւնը նոյնը չէ: Դժուար է երեւակայել, որ բակին մէջ աղաքը իրարու հետ հայերէն խօսին: Գիտական դասերը պէտք է Փրանքերէնով ըլլան, սակայն պէտք է ունենալ նաեւ հայերէնի զօրաւոր դասաւանդութիւն, Հայոց պատմութիւն եւայլն: Մեր նպատակն է արեւելեան դպրոց մը շինել, Փրանսական պայմաններով: Պէտք է մենք մեկ խաբենք ու դոհանանք ըսելով, թէ սա սքանչելի դպրոցը շինեցինք ու խիղճի հանգստութեամբ լըրացած նկատենք մեր դործը: Կ'ուզենք հոս տեսնել հայկական ոգին ալ: Արդէն կրթական յանձնախումբ մը կազմուած է, որ գործի պիտի ձեռնարկէ:

Հ. - Գիտական դասերու համար օտար լեզու, օտար ուսուցիչ բնական է. լաւ: Գալով դարձեալ հայերէնին՝ ենթադրեմք, որ կ'ալիլի եղաւ շարքապական դասացուցակին մէջ փափաքելի թիւով ժամեր յատկացնել հայերէնի, ո՞վ պիտի տայ լեզուի դասը:

Պ. - Պէտք է միջին արեւելքէն եկած ուսուցիչներ ըլլան, հոս հաստատուած, որոնք լաւ Փրանքերէն գիտնան ու վաւերացուին Պետութեան կողմէ: Արդէն քանի մը անուններ ունինք:

Հ. - Իսկ ինչպէ՞ս կը տեսնեք արեւելահայերէնի - արեւմտահայերէնի հարցը, դպրոցէն ներս:

Պ. - Գաղութը արեւմտահայ գաղութ մըն է. մեր դերը արեւմտահայերէնը պաշտպանել է: Ուսումնարանի հարցով կը կարծենք որ խղիւր պիտի չըլլայ: Ծրագրած ենք կող մը ուղղել ուսուցիչներու, որպէսզի գիմեն, ու տեսնենք, թէ ուղիք կան: Ինչպէս ըսինք, արդէն քանի մը անուններ ունինք, եւ ոմանց հետ խօսած ենք:

Հ. - Վերջին կէտ մը. երբ ցամաք ելաք այս գործին համար, արդեօք շփում ունեցա՞ք միմեկ հաստատութիւններու հետ, նշեցիմք համար, թէ ինչեր էին սրբազանութիւն կէտերը, որպէսզի անոնք չկրկնուին մեր օրինակին մէջ:

Պ. - Միշտ կան անհաստատական շփումներ, բայց պաշտօնապէս նման դիմում մը չեղաւ. կ'ենթադրենք սակայն կարգ մը մարդերու գոյութիւնը, որոնց պէտք է ուշադրութիւն ընել: Ամէն բան միմեկ - լորտի, ոգիի հարց է. յետոյ նաեւ ուսումնական մակարդակի (Փրանսական մակարդակն ալ անքննադատելի պէտք է ըլլայ) ու նիւթականի:

Եթէ պատասխանատուները - ուսուցիչ, վարչութիւն, - մտաւեւեռումի նըման ունենան այն մտածումը, թէ այս պատկերները հայերէն պիտի խօսին, վրստահ ենք, որ կը յաջողինք:

×

Իսիի դպրոցաշինութեան յանձնախումբի կազմը կը թուի լաւ դիտարկած ու բնորոշած ըլլալ այն անհրաժեշտ եռոտանին, որու վրայ միայն կարելի է առողջ դպրոց մը բարձրացնել. ոգի - մակարդակ - նիւթական: Դպրոց մը՝ ուր կը արեւ հայկական ոգին, որ ունի պետական վարժարաններու համահասարակ ուսումնական մակարդակ, եւ որ ինքնաբերաբար է նիւթականի տեսակէտէ, ահա՛, ինչ որ կը փափաքին իրագործել անոնք:

Տեսակցութիւնը կատարեց՝ Ա. Թ.

ԲԱՖՖԻ ՎԱՐԴԳԵՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փրանսահայ գրողներու ընկերակցութիւնը լաւ գաղափարը ունեցած էր՝ Փարիզ հրատարակելու Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահը՝ Վարդգէս Պետրոսեան, որ պիտի խօսէր Բաֆֆիի մասին, անոր ծննդեան 150-ամեակին առթիւ: Գաղափարը՝ շատ լաւ, բայց անոր պիտի յաջորդէր գործադրութիւնը եւ հոս արդէն պարզուեցաւ շատ տխուր պատկեր մը:

Շատ երեւոյթին, մեկնելով այն սկզբունքէն թէ գրողներու միութեան մը անդամները գրողներ են, անհրաժեշտ չէ նկատուած որ կարդացողներ ալ ըլլան, այսինքն կարդալ գիտնան, թէ կուզ իրենց իսկ գրի առած տողերը: Եւ, Ուրբաթ, Դիւլտեմբեր 5-ին, խաղապէս ողորալի պատկեր մը պարզուեցաւ. Փարիզի Ալբ Մանուկեան մշակութային կեդրոնը, ուր տեղի կ'ունենար Բաֆֆիի 150-ամեակի հանդիսութիւնը:

Պր. Գարտաշեանի անհանգստութիւնը պատճառ եղած էր, որ զինքը փոխարինէ Փրանսահայ գրողներու ընկերակցութեան նախագահը՝ Ջանգու:

Ի՞նչ բանի կարելի է վերագրել այն թափթիած ներկայացումը զոր կատարեց Ջանգու, փորձելով կարգալ իր գրի առած նոթերը: Այդքան բարձր հարց մըն էր քանի մը խօսքով տալ Վ. Պետրոսեանի կենսագրականը, որ Ջանգու, չփորձած 150-ամեակը 100-ամեակի, Վարդգէսը՝ Վարդգէսի վերածած, անկապ ու խառնակ նախադասութիւններով, մինչեւ հոս զրնաց որ 1952-ին (20 տարեկան է Վարդգէս Պետրոսեան) զայն դարձուց անդամ խորհ. Միութեան Կեդր. Կոմիտէի (?) նոյնիսկ անտեղի չնկատելով դնահատել որ ան՝ «Ողորմական թափանցած է Հայերէն»-ին, ինչ որ կրնար բացատրիկ երեւոյթ մը ըլլալ, եթէ ենթական Փրանսահայ միօրեայ վարժարանի մը աշակերտն ըլլար եւ ոչ թէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ:

Բայց, այս է, մեր պարզած պատկերը, ամէնէն տարրական գործերուն մէջ: Եւ չենք կրնար արդարացնել Ջանգուն, նոյնիսկ երբ վերջին պահուն բացակայ մը կը փոխարինէ: Քանի մը տեղ իրարու քով դնել, ընդօրինակելով Հանրապետական կեդրոնական կոմիտէի, այլ գիտակցել թէ կը նշանակէ կոմունիստական կուսակցութիւն, այդքան անլուծելի հանելուկ մը պէտք չէ ըլլայ: Եւ, հարկ է խոստովանել, որ Պր. Յակոբ Մոմճեան որ յայտադրել ներկայացնելու ծանրակշիւ պարտականութիւնը ստանձնած էր, նուազ վրդովեց իր թափթիածութեամբ, որովհետեւ բախտն ունենալով հրապարակ իշնել Ջանգուէն ետք, ներկաները պատուաստուած էին եւ այլեւս անխորժ աշակերտներու դէմ - յանդիման չէին կրնար դալ: Առաւտուր չէր իրար յոտարար ըլլալ, իսկ յոռետես միայն հաճելի անակնկալի մը առջեւ գտնուիլ, երբ գիտուածով, ճիշդ բան մը տէր:

Այս ամբողջը, սակայն, աւելի տխուր երեւոյթ մը կը պարզեն, քան զուարճալի: Ներքին չէ այսքան անխում ներկայացում մը, երբ ներկայացնողներն ալ «Փրանսահայ Գրողներու Միութիւն» մակդերը կը կրեն եւ հանդիսութիւնն ալ նախատեսուած էր ամիսներէ ի վեր, նկատի առնելով հանգրեւ վերջին ժամու փոփոխութիւնները:

×

Կարգը եկած էր - բարեբախտաբար - Վարդգէս Պետրոսեանի որու իրիտ հետաքրքրական ելոյթը կուտանք առանձին: Նայելի Մոմճեանի «Կայծեր»-էն հատուածի մը ընթերցումէն ետք, զեղարուեստական բաժինը բացաւ Բաֆֆի Մոմճեան, քանի մը կտոր նուագելով դաշնակի վրայ: Ապա, Հայաստանէն եկած արուեստա-

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԵՆ

ՍՈՒՐԲ ԹԱԴԵՈՍ-ԲԱՐԹՈՂԻՄԵՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

ՄԱՐՄԷՅԼ. - («Յառաջ») . -

Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ աւանդու-
թիւններէն մին է նշել հանդիսաւոր արա-
րողութիւններով, եկեղեցիներու անուա-
նակոյութեան օրը:

Այսպէս, օրացոյցը Նոյեմբեր 29 թը-
ւակինն տակ արձանագրած է՝ Սրբոց
Թադէոս եւ Բարթողիմէոս: Այս զոյգ ա-
ռաքեալներու անունը կը կրէ, Մարտէյլի
հիւսիսային արուարձաններէն՝ Քամփ -
փէրէէ - Սէն - Թ'Անթուանի եկեղեցին:

Ուրիշ առիթով, դրած ենք, այս հա-
յաւորի շրջանի աշխարհադարական յա-
տուկ դիրքի, եղակի միջավայրի մա-
սին:

Արդ, Թադէոս եւ Բարթողիմէոս սո-
նին անմիջապէս յաջորդող Կիրակին,
Նոյեմբեր 30-ին, Սէն - Թ'Անթուանի Հայ
Առաքելական Եկեղեցին տօնախմբեց այս
օրը:

Առաւօտեան տեղի ունեցաւ հանդիսա-
ւոր պատարագ, զոր մատոյց Յակոբ Ե-
պիսկ. Վարդանեան եւ տուաւ օրումն
պատգամը: Ապա, կատարուեցաւ հոգե-
հանգստեան կարգ ի յիշատակ եկեղեցւոյ
ծառայողներուն: Աւանդական մատա-
ղը օրհնուեցաւ եւ բաշխուեցաւ յաւարտ
եկեղեցական արարողութիւններուն:

Այս հանդիսաւոր առիթով եւ պատա-
րալի ընթացքին, Եպիսկոպոսը օծումը
կատարեց խաչքարի մը, նուէր եւ գործ՝
Յակոբ Անդրէասեանի, ի յիշատակ իր
հօր՝ Կարապետ Ա. Քհնյ. Անդրէասեանի:
Ուսումնարամ բազմութիւնը հետեւեցաւ ե-
կեղեցական այս արարողութիւններուն:

Ժամը 13-ին, Թադեցիները հաւաք-
ուեցան՝ «Մանթր Սոսիալ Լա Մարթին»
սրահը, սիրոյ սեղանի մը շուրջ, որուն
թամատայութիւնը վարեց Պաշիկ Գար-
րիէլեան: Թադականութեան ատենապե-
տը Արթուրին Յակոբեան շնորհակալու-
թիւն յայտնեց ներկաներուն, եւ մանա-
ւանդ շրջանի ժողովուրդին որ այս տարի
եւս նորոգուած հաւատքով եւ ջերմե -
ռանդութեամբ տօնախմբեց այս օրը: Ընդ-
գրծեց եկեղեցւոյ դերը հայ ժողովուր-
դի տեւականութեան մէջ եւ վեր առաւ
հոգեւոր հովիւ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնա-
տիոսեանի նուիրումը իր ծուխին: Ծաշի
ընթացքին խօսք առին յաջորդաբար՝
Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկե-
ղեցւոյ ներկայացուցիչը՝ Աւետիս Զրպ-
լաքեան, Լա Սիոթայի Ս. Կարապետ Ե-
կեղեցւոյ ատենապետը՝ Թովմաս Հա-

մամճեան, Քամփ - Ֆրէզլի Ս. Կարապետ
Եկեղեցւոյ ատենապետը՝ Կարապետ
Սալապաեան, Նախկին Ռազմիկներու
եւ Դիմադրականներու Բարեկամականին
նախագահը՝ Կարապետ Տէրտէրեան, Սէն
- Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ ներկայա-
ցուցիչը: Իւրաքանչիւրը իր ոճով, իր
լեզուով արտայայտեց զգացումներ հին
թէ նոր օրերէն կամ խօսեցաւ եկեղեց-
ւոյ մասին որպէս ազդակ հայապահպա-
նումի, կամ ալ մաղթանքներ ըրաւ եկե-
ղեցիներու համագործակցութեան հա-
մար: Սիմոն Աւոյեան, որ կը ներկա-
յացնէր Վասպուրականի Հայրենակցա-
կան Միութիւնը, նախընտրեց երգել քան
խօսիլ: Եւ լաւ բրաւ: Իր «Տըլէ Եաման»ը
խլեց ջերմ ծափահարութիւններ: Եղան
նաեւ այլ երգեր, արտասանութիւններ,
կատակախօսութիւններ, որոնց մասին նա-
խընտրելի է լուս անցնիլ: Արդէն Յակոբ
Եպիսկ. Վարդանեան իր փակման խօսքին
մէջ ըսաւ՝ ... «Աւելի լաւը կայ, եւ ա-
ւելիին համար պէտք է աշխատիլ»: Եթէ
սրահին մէջ երիտասարդ չկայ, շարու-
նակեց Եպիսկոպոսը, միթէրական եւ
գնահատելի էր տեսնել եկեղեցւոյ մէջ
երիտասարդներու մասնակցութիւնը պա-
տարադին, սարկաւազներով եւ երգեցիկ
խումբով ու աւելցուց. - «Հարկ է քաջա-
լերել ամսնիք որոնք Հայու հոգիով կը մօ-
տեման մեր արժէքներուն՝ եկեղեցի,
դպրոց, մշակութային կեդրոններ: Ծնորիա.
կալուքիւն եկեղեցւոյ քաղաքացիներն,
քաղեցիկներն որոնք կ'աշխատին իրենց
միջոցներով, իրենց գիտցած ձեւով վառ
պահելով մեր եկեղեցւոյ հաւատքը: Իր
խօսքը աւարտեց, արտասանելով Վահան
Թէքէեանի «Հաշուեյարդար»ը եւ եզրա-
կացուց՝ «այսօրուան արեւին լոյսը, վառ
պիտի մնայ մեր հայկալեանութեամբ»:

×

Սէն - Թ'Անթուանը ինքնատիպ շրջան
մըն է, անկասկած: Իր վրայ կ'ծկուած
զանգուած մը կայ որ զօրաւոր կերպով
կը պահէ «Երկրի» դրոշմը: Կարելի է ը-
սել «Երկրացիներ» են որոնք իրենց լեզ-
ւով, բարքերով, կենցաղով անցեալը կը
շարունակեն զգալ եւ ապրիլ, նոյն հարա-
զատութեամբ եւ զայն փոխանցած են ար-
դէն երկրորդ սերունդին: Առնուազն դար-
մանալի է, գոնէ այն ինչ որ մենք տե-
սանք:

ԿԱՐՕ ՅՈՎԱՔԻՓԵԱՆ

ՍՍԱՑԱՆՔ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Ապրումներ՝

ԵՓՐԵՄ - ՄԻՀՐԱՆ - ԵՓՐԵՄԵԱՆԷ

Փարիզ, 1985

ԱՆԸՆԴՀԱՏ, ԱՆՎԵՐՁ ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՌՈՍԵԱՆ

Երկար ապրեց Միսնուրին՝ մօտ հարիւր
տարի, վախճանուեց 1978-ին Պոլսում:
Չասնեք թէ նրա կեանքը ելաւ բնասնե-
սութեան ժամանակներից եւ խուժեց
ստողապանացութեան ժամանակներ - նա
միայն մի ժամանակ ունեցաւ՝ ազգաս -
պանութեան. իր կենդանութեամբ՝ 1890 -
1970 Վիթխարի ժամանակահատուածում՝
մարդու անասնական վախը իր նմանից,
կասկածը առ իր նմանը, այլ լեզուի, այլ
դասականքի անհանգուրժողականութիւնը
ճաճկաստանում փթթեց ու կարմիր սուլ-
թան ծաղկեց, սա «Իթթիհատ վէ Թերաքը»
կուսակից բոլորակ սերեց. սրանից Մուս-
թաֆա Քեմալ Էլան եւ սրանից սերեցին

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

Ֆիրիցիի Ս. Վարդանանց եկեղեց-
ւոյ մատաղօրհնութիւնը տեղի ունեցած է
Նոյեմբեր 30-ին: Պատարագած եւ քարո-
ղած է Մեսրոպ Եպիսկոպոս Մութաֆեան:
Յաւարտ արարողութեանց, Ֆէրիզիդի
վարժարանին սրահը հաւաքուած է հոծ
բազմութիւն մը՝ սիրոյ սեղաններու
շուրջ, նախազանութեամբ Ծնորհք Պառ-
րիարքին: Բացումը կատարած է Թադա-
կան խորհուրդի ատենապետ Արթին Եր-
տըզ: Սեղանը վարած է Արման Մարաշ-
լեան: Թադական խորհուրդի ատենապե-
տը՝ Սարգիս Կիւլէկէչ, կարգադրած է
տարեկան տեղեկագիրը, որմէ կը պար-
զուի որ վարժարանը ունի 600 աշակերտ
եւ 30 հոգինոց ուսուցչական կազմ մը:
Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած
են Ֆէրիզիդի Սանուց Միութեան պա-
րախումբը, Դպրաց Դաս երգչախումբը
եւ արտասանող Սիւլա Կոմիկեան: Եղած
են «Իշխանական» նուէրներ, որոնցմէ
զոյացած դուամըրը գերազանցած է ա-
կընկալութիւնները: Հուսկ բանքը ար-
տասանած է Ծնորհք Պատրիարք՝ ի մէջ
այլոց նշելով. - «Այս վարժարանը 600
աշակերտ ունի, բայց քիչ է, պէտք է որ
1200 ըլլար աշակերտութեան թիւը: Ամէն
ծնողքի պարտականութիւնն է իր զաւ-
կին նախակրթութիւնը ապահովել մեր
վարժարաններէն մէկուն մէջ: Ուրիշ
վարժարան զրկելու անպատեհութիւննե-
րը արդէն սկսած են տեսնուիլ: Մեր վար-
ժարանին մէջ աշակերտը իր կրօնքը կը
սորվի եւ իր մշակոյթին բանալիները
կը ստանայ»:

×

ԱՂԵՔԱՆԴՐԻՈՑ «Յառաջդիմասէր»
ակումբին մէջ, Նոյեմբեր 23-ին, նշուած
է Հ. Յ. Դ. Օրը, նախադասութեամբ
Հմայիկ Յոսիկեանի: Բանախօսած է
Պաշիկ Յակոբեան (Քանապաշին): Գե-
ղարուեստական յայտագրին մասնակցած
են «Յառաջդիմասէր» երիտասարդական
եւ պատանեկան խումբերը:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնի սրահին
մէջ, Նոյեմբեր 9-ին, տօնուած է Հ. Յ.
Դ. 96-րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած
են 800 հոգի: Բացումը կատարած է հան-
դիսավար՝ Մարգար Եսայապաշինեան:
Պօսք առած են Հ. Յ. Դ. Քանապաշի Պա-
տանեկան, Երիտասարդաց եւ «Սողոմոն
Թէօփրեան» կոմիտէի ներկայացուցիչ-
ները: Հանդէս եկած է Համազգայինի
երգչախումբը եւ Էդիկ Յովսէփեանի ղե-
կավարութեամբ մեկնաբանած յեղափո-

խական երգեր: Բանախօսած է Միսայ
Թէօփրեան (Պոսթրէն) Հ. Յ. Դ. Ի
անցեալին, ներկային եւ ապագային մա-
սին, կեդրոնանալով հայ ժողովուրդի քա-
ղաքական, մշակութային եւ համայնական
արդի հարցերուն եւ կացութեան վրայ:
Փակման խօսքը արտասանած է Մ. Ծա-
րապիսանեան: Հանդիսութիւնը վերջ
տած է խրախմանքով:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ «Յուսարբ» ակումբի «Լ.
եւ Ս. Գարագաշեան» սրահին մէջ, Նո-
յեմբեր 23-ին, տօնուած է Հ. Յ. Դ. Ի
96-րդ տարեդարձը, նախազանութեամբ
Քերովի Կորկիսեանի: Բանախօսած է
Հայկազ Գալուստեան: Գեղարուեստա-
կան յայտագրին մասնակցած է «Յուսա-
րբ» երիտասարդաց Միութիւնը:

×

ՊԵՐՈՒԹԻ Թէքէեան Մշակութային
Միութեան եւ Հայ Երիտասարդաց Ընկե-
րակցութեան երգի ու պարի համոյթը ու-
սանողներու համար ցերեկոյթ մը տը-
ւած է Նոյեմբեր 9-ին, քաղինս տիւ Լի-
պանի մէջ: Յայտագիրը բաղկացած է եր-
կու տասնեակ պարերէ եւ երգերէ: Երգ-
չախումբին ղեկավարն է Եղուարդ Թո-
րիկեան, պարախումբինը՝ Գառնիկ Գա-
ղաքեան:

×

ԼՈՍ - ԱՆՃԵԼԸՍԻ «Արշակ Տիգրանեան»
վարժարանի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 7-ին,
տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած
Յակոբ Միսնուրիի, կաղմակերպութեամբ
Թէքէեան Մշակութային Միութեան: Դա-
սախօսած է Երեւանի Զարեց թանգա -
րանի վարիչ Սուրէն Նատրեան, որ նաեւ
խմբագիրն է նոր լոյս տեսած «Յակոբ
Միսնուրի» հատորին:

ԿԱՐԴԱՅԷՔ

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

դէտներ, յաջորդաբար, հրամցուցին ե-
րաժշտական յայտագիր մը: Սուրէն Բագ-
րատունի (Թաւուրթակ) նուագեց Ուո-
տոյեանէ, Ֆոռէէ եւ Կոմիտասէ, Մովսէս
Պօղոսեան (Ընթակ) Պախին, Սառազա-
թէն եւ Կոմիտասէն: Դաշնակի վրայ
Կրկերանար Զարուհի Ուանջեան: Պաս -
պառիթոն Բարսեղ Թումանեան Ռոսինիի
Սեյլիլայի Սափրիէն ետք, երգեց անդ-
լերէն, ապա՝ Կոմիտասի Անտունին եւ
Հայաստանը:

Հայաստանի արուեստագէտները լաւ
ուժեղ էին եւ իրենց մեկնաբանութիւնը,
ընդհանուր ձեւով յաջող էր: Թումանեան
աւելի «կը ստացուէր» օտար օփերայի մէջ
քան՝ Կոմիտասի եւ ցաւալի էր որ այն-
քան տաղանդաւոր դաշնակահարուհին՝
Զարուհի Ուանջեանը միայն իրբեւ ընկե -
րացող կրցանք լսել:

Երեկոյթը փակուեցաւ հիւրասիրու-
թեամբ: Յայտնեց նաեւ որ Ալեք Մա-
նուկեան մշակութային կեդրոնի սրահը
փոքր եկաւ. ներկայ բազմութեան, որու
մէջ մեծ թիւով երիտասարդներ, եւ շա-
տեր ոտքի մնացին:

Ա. Ս.

յանձինս Հայերի: Երկիրը դարձրել էին
այլեւս անտրոհելի համասեռ մի զան -
դուած, ուր այլախոհութիւնը «հայրենի-
քի դաւաճան», «կրօնի թշնամի» յեղյե -
ղակ ըմբռնումների փոխարէն վերածու-
ւել էր «ազգի դաւաճան» յստակ խա-
րանի:

Ազգասպանութեան եւ ազգայօրինման
այս գեհնը չկայ Միսնուրու ստեղծագոր-
ծութեան մէջ - ստեղծագործութեան մէջ
նրա, ով ամենաստույգ գոնէ վկան էր
լինելու: Սա ի՞նչ է, զոհի հետ նաեւ ճիշի՞
թփռում:

Այս ամէնի ձեր չիմացութեամբ՝ հայ
մեծ մշակոյթի խաղաղ անդատանների
այս խոնարհ մշակի գործը ձօն է մար-
դու գոյութեան խորհրդի բարութեանը:

Այս ամէնի ձեր գիտութեամբ՝ Յակոբ
Միսնուրու ստուար ժառանգութիւնը ձեր
ձեռքին մեղադրանք է ընդդէմ տիրակա-
լական նկատումների, որ ժողովուրդներ
է հակադրում, ժողովուրդներ է ոչնչա-
ցնում եւ ազգայնամոլութեան ախտով
ժողովուրդներ թունաւորում:

(Շաբ. 11 եւ վերջ)

Ս. ՅԱԿՈԲ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՄԱՐԻՆԻ ՓԱՐԻՋ

Այս Շաբաթ օր, Դեկտեմբեր 13, տօն է Սրբոյն Յակոբայ Մարմայ Հայրապետին, Մարուգէի ճգնաւորին եւ Մելիտոսի Եւսիպիոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կ Ե Ղ Ե Ն Դ

Կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ծնողաց եւ կրթական մարմիններու:

Ելոյթ կ'ունենան 100 աշակերտներ՝ պարով, երգով, արտասանութեամբ ու նըւագով: Կազանդ Պապա:

Վիճակահանութիւն — Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին չրջանի հայութիւնն ու ծնողները ներկայ ըլլալու եւ քաջալերելու պատասխանատուներն ու աշակերտները: Իսիի Օտիթորիոմի սրահին մէջ, 11 — 13 ռիւ Տալիք, Կիրակի օր, Դեկտեմբեր 14-ին, ժամը ճիշդ 15-ին:

ՅՈՒՇԱՅԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ՇՐՋ. Վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բարեկամներն ու անդամները Սէն — Շամունի մասնաճիւղի կազմութեան առթիւ, կազմակերպած հիւրասիրութեան, Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, ժամը 15:30-ին:

Salle de la paroisse arménienne
13, rue Asile Alamy, St. Chamond

×

Նոյն օրը, ժամը 14-ին, նոյն վայրը Կապ. Խաչի կեդր. Ֆրանսայի չրջանի ընդհ. ժողովը:

A la cimaise Artfrance propose
un important ensemble de lithographies
originales

sélectionnées dans l'œuvre gravé de

CARZOU

PARIS SUR SEINE

du 4 au 31 Décembre

— ARTFRANCE —

36, ave. Matignon — 75008 PARIS

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ Ր Ա Ւ Է Ր ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսայի Գրողներու Ընկերակցութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամներն ու համակիրները, Դեկտեմբեր 13, Շաբաթ օր, ժամը 15:30-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մըշակութային կեդրոնը:

118 Ռիւ տը Գուրսէլ, 75017 Փարիզ
Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ՕՐԱԿԱՐԳ

- 1.- Դիւանի ընտրութիւն:
- 2.- Հասցէի փոփոխութիւն:
- 3.- Բարոյական եւ նիւթական հաշուետւութիւն:
- 4.- Տեղեկագրերու վաւերացում:
- 5.- Վարչութեան ընտրութիւն:
- 6.- Բաղձանքներ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՀԱՅ ԳՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Կիրակի, Դեկտ. 21, ժամը 16:30-ին
Ս. Գրիգոր Մշակութային սրահը:

26, rue Sibie — 13001 Marseille
(Plaine Jean-Jaurès)

Բեմադրութիւն, արտասանութիւն, երգ ու պար կը կազմեն օրուան յայտագիրը:

MAISON DE LA CULTURE ARMÉNIENNE
DE MARSEILLE

12 - 14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

Journée de vente

Samedi 13 Décembre de 14h à 21h

— Livres — dictionnaires — disques —
— cassettes — reproductions de manuscrits — gadgets etc...

Vous trouverez les dernières publications et en particulier

- Manuel pratique de la langue arménienne (H. Kurkjian)
- Archives du Génocide (J. Lepsius)
- Le bateau sur la montagne (K. Zarian)
- Opération Némésis (G. Derogy)
- Les 40 jours du Musa Dag (F. Werfel).

Գիրքերու վաճառք

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, ժամը 14-էն 21

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Գարուն երգչախումբին համերգներ եւ տարեդարձ՝
Մարտ 15 եւ 29

VIENT DE PARAÎTRE

Sirarpie Der Nersessian
Arpag Mekhitarian

Miniatures arméniennes d'Osipakan

Préface et introduction de S.S. le Catholikos Karékine II
Fort volume in-4, toile de 218 pages, 124 reproductions
en quadrichromie et en noir et blanc

PRIX SPECIAL DE LANCEMENT : 300 Frs.

RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL
PASDERMAJIAN. HISTOIRE DE L'ARMENIE
Peres, 1986, 437 pages. Carte : 120 Frs.

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur le Prince — 75006 Paris
(Tél. : 43 - 26 - 88 - 65)

A LA VEILLE DES FETES ET POUR VOS CADEAUX
DE FIN D'ANNEE

VENTE - KERMESSE SAMEDI 13 ET DIMANCHE 14 DECEMBRE

de 10h30 à 20h30 sans interruption

CENTRE CULTUREL ET ARTISTIQUE ARMENIEN
U C F A F — J A F

6, Cité de Wauxhall — 75010 PARIS
métro : République

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

JOURNÉES D'AMITIÉ

SAMEDI 13 DECEMBRE de 14 heures à 19 heures
DIMANCHE 14 DECEMBRE de 14 heures à 20 heures

Cadeaux de Noël, Comptoirs divers

BUFFET — SPECIALITES ARMENIENNES
INTERMEDES MUSICAUX

Exécutés par les Etudiants, le samedi 13 décembre à partir de 18h.

JACQUES DEROGY — PASCAL TCHAKMAKIAN
signeront leurs ouvrages au stand des livres
le dimanche 14 décembre de 16 heures à 18 heures

CITE UNIVERSITAIRE

57, Boulevard Jourdan — 75014 Paris — (métro : Porte d'Orléans)

Facilité de Parking

VENTE AU PROFIT DES ETUDIANTS ARMÉNIENS BOURSIERS

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL - MOORAT

★★ Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ ★★
Խ Ն Ջ Ո Յ Գ
FETE DE NOEL

DIMANCHE 14 DECEMBRE

BUFFET — BANQUET — BAR

à partir de 17 heures 26, rue Troyon — SEVRES

Գեղարուեստական բաժին՝

ROSY ARMEN avec la CHORALE DU COLLEGE
accompagnée au piano par AIDA AZIZIAN

BALLET NAVASSART STEPAN AKIAN au santour
EVELYNE ALTOUNIAN ARDA
VICKEN KISSANI (Sketch)

SIRANOUCHE OURDAN et son orchestre

ԵՐԳ — ՊԱՐ — ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — ՀԱՅԿԱՆ ՏՍԲ ՄԹՆՈՂՈՐՏ
ԿԱԶԱՆԴ ՊԱՊԱ

Կը խնդրուի նախապէս ապահովել
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով

Les places étant limitées
prière de réserver

45 - 34 - 68 - 28

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊԻՏԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ՀՊՐԻՆՔ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5 - 8)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՐԱԽԵՐԸ՝ ԵՐԿՈՒ չՈԳԻՆՈՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ, ԵՐԿՈՒ չԻՒ ԼԻՐԱՆԱՆԵՐԻ ԳՈՐԾԻ
մարդոց միջոցաւ է, որ ձեռք ձգած կ'ըլ-
լայ Անթէն 2-ի Երկու լրագրողներու ա-
զատ արձակումը, ըստ «Լիպերասիոն»-ի
լայտնութիւններուն: Թերթը կը զրէ թէ
Ապրիլին, Շիրաք Բոթ տիֆուռառի մէջ,
գաղտնորէն հանդիպեր է այդ Երկու Լի-
րանացիներուն, որոնք միջնորդի դեր
կատարած են: 15 միլիոն Փրանք ալ վը-
ճարուեր է, ինչ որ նախարարապետութիւ-
նը բոլորովին հերքեց:

ՀԱՐԱՒԻ ԱՓՐԻԿԵԻ Իշխանութիւնները
բոլորովին լուծեան մասնեցին մամու-
լը, արգելելով որեւէ թղթակցութիւն կամ
արձագանգ իսկ գործադուլի, ցոյցի եւ
որեւէ շարժումի մասին: Նման որեւէ ա-
րարքի մօտենալ ու դիտելն ալ արգելուած
է լրագրողներուն:

ՈՐԱՆՈՂՆԵՐՈՒ Համակարգումի կո-
միտէն լուծուցաւ, խորհրդակցական
փողովէ մը ետք, մինչեւ Մարտ: Եւ բան-
թողները որոշեցին դասարան վերադա-
նալ, բուն վէճերէ ետք միայն: Գործա-
դուլի մարմինները «խորհրդաձեռքեան
խումբ» մը կազմած են ուսանողներու
բաժանցներուն մասին համալսարաննե-
րու նկատմամբ:

ԵԻԿԵՆԻ ԷՎՏՈՒՉԵՆԿՈ յօդուած մը
ստորագրած է համայնավար երիտասար-
դութեանց պաշտօնաթերթ Կոմսոմոլս-
կայա Պրադա-ի մէջ, ուր կ'ըսէ թէ Աստ-
ուածաշունչը՝ «ընդհանրական մշակոյթի
այս հսկայ արձանը» պէտք է տպուի Խոր-
հրդային Միութեան մէջ, Պետութեան
կողմէ եւ ոչ միայն կրօնական համայնք-
ներու:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՖՐԱՆՍՍԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱ-
ԼՈՒԹԻՒՆԸ (Ա. - ԷՖ - ՓԷ) գործադուլի
շարժումի մը դիմեց Ուրբաթ օր, եւ կը
թուի որ այս անգամ տաղնապը աւելի
սուր ընդթէ առած է եւ «Ինքն չլինելու»
հարց դարձած է: Ամիսներէ ի վեր ար-
դէն խուլերու զրոյց մըն է որ կը շարու-
նակուի տնօրէնութեան եւ սենտրեքաներու
միջեւ: Գործակալութեան կառոյցին
հիմնական վերակարգումը, կը նախա-
տեսէ, ի մէջ այլոց 300 պաշտօնագրկում:
Առայժմ շարժումը 48 ժամուան համար
էր, բայց՝ նորոգելի: Լրագրողները բը-
նաւ համաձայն չեն նախագահ - տնօրէ-
նին՝ Անրի Փիթայի հետ, որու դէմ ըս-
կըրնական մեղադրանքն այն է թէ բնաւ
դադափար չունի լրագրողի արհեստին
մասին, յետագային նաեւ խնդրոյ առար-
կայ դարձան մատակարարի իր մեթոտ-
ները:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Ժանտատներէ եւ դեղ-
նախոյ համաճարակի վախը սաստկացած
էր Հինդաթի, Իրեն հետեւանք ջուրի
պակասին մայրաքաղաքին մէջ, շարաթէ
մը ի վեր, Երաշտի պատճառաւ ամբար-
տակները ցամքած ըլլալով: Աղջկանց
դպրոցի մը 27 աշակերտուհիները հիւան-
դանոց փոխադրուած են Ժանտատներէ
խտանշաններով: 4 հոգի ալ, Հասքէօ-
էն, արդէն իսկ վարակուած են:

ԼՈՒԻ ՓՈՎԵԼԻՍ, Եւրոպա Մէկ ձայնա-
փութի կայանէն, պատասխանելով էլքա-
պալի ըսաւ. - «Ո՛չ ատերութեան մարդն
եմ, ոչ ալ արհամարհանքի: Եթէ նուա-
սացուցի, կը ցաւիմ: Ո՛չ ոք ուղեցի վիրա-
ւորել»: Այս «կէս - մեղայն» կը վերա-
բերի իր վերջին խմբագրականին «Ֆիկա-
ո» - Մակագին» մէջ («Յառաջ», Դեկ-
տեմբեր 9), ուր «մտային ՍԻՏԱ»է վա-
րակուած կ'որակէր ուսանողները:

ԱՐԺԵՔԱՒՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչու-
թիւնը, պատմութեան եւ մշակոյթի յու-
շարձաններու պահպանութեան եւ օգտա-
գործման գլխաւոր վարչութեան հետ լոյս
ընծայած է 7-րդ դարու ճարտարապետա-
կան կարեւոր յուշարձաններէն մէկուն՝
Զօրադիր Ս. Էլմիածին Եկեղեցւոյ նը-
ւիրումը, խալապի մասնագէտ Թոմազօ
Պրեշիա Ֆրաթատոքի աշխատութեան հա-
յերէն թարգմանութիւնը: Այս կարեւոր
պատմական յուշարձանը կը գտնուի Վանի
նահանգը՝ պատմական Մեծ Աղբակի մէջ,
նախկին Հաղամակերտէն՝ ներկայի Պաշ-
քալէն 15 քիլոմէթր հեռաւորութեան վը-
րայ: Եկեղեցին կը գտնուի փոքր բլուրի
վրայ, որ կ'իջիսէ այժմ անշքացած ու քա-
նի մը խրճիթ ունեցող Զօրադիր գիւղին:
Ի հարկէ, այս եկեղեցին մինակ չէ եղած,
գտնուած է վանական ամբողջական հա-
մադրոյթի մէջ: Դարերու ընթացքին միւս
կառոյցները ոչնչացած են եւ ներկայիս
մնացած է միայն եկեղեցին, բաւական
լաւ վիճակի մէջ: Այս շրջանը եւս ամբողջ
միջնադարու ընթացքին եմբարկուած է
զանազան արշաւանքներու եւ աւերի:

Այս յուշարձանի մասին առաջին անգամ
կը յիշատակուի աղագրագէտ - մանկա-
վարժ Մանուէլ Միրախորեանի «Նկարա-
զերական ուղեւորութիւն ի հայրենակ դա-
ւառս արեւելեան Տաճկաստանի» աշխա-
տութեան մէջ, որ լոյս տեսած է 1884-ին՝
Կ. Պոլիս: Հեղինակը կը զրէ. - «Այս
գիւղն ունի 30 տուն հայ բնակիչ, Էլմիա-
ծին անուն մի գեղեցիկաշէն եւ հրաշակե-
րտ մենաստան, փոքրիկ ու կոկիկ, չինուած
կոփածոյ ճերմակ քարերէ, կառուցման
թուական չկայ...»: Ապա ան կը յայտ-
նէ, թէ ըստ աւանդութեան եկեղեցին բա-
ւական քանդուած է Եւս Աբասի արշա-
ւանքի ժամանակ, իսկ յետոյ դարձեալ
նորոգուած: Եւ որպէս ապացոյց կը բերէ
արձանագրութիւն մը. «Շնորհօք Ամենա-
կալին Աստուծոյ վերստին նորոգեցաւ Ս.
Էլմիածին օժանդակութեամբ Մատեսի
Սարոյին, Թուին ՌձԼ»: Կը նշանակէ թէ
եկեղեցին կրկին նորոգուած է 1681-ին:
Այս յուշարձանի մասին կը յիշատակէ
նաեւ Հ. Համադասպ Ոսկեան՝ իր «Վաս-
պուրական - Վանի վանքերը» աշխատու-
թեան մէջ, առաւելաբար կրկնելով Մի-
րախորեանի ըսածը: Նոյն է նաեւ եկե-
ղեցւոյ Ս. Էլմիածին անուան բացատրու-
թիւնը. «Էլմիածին անուանումը է, վա-
սընդի հոս Վառվառէ կոյսը Միածինը կը
տեսնէ: Հոս խորանի մէջ պահուած են
Յիսուսի թաղինակն ու Սուրբ Բարթու-
ղիմէոսի գօտին»:

Մինչեւ վերջին ժամանակները Զօրա-
դիրի եկեղեցին հայկական ճարտարապե-
տութեան նուիրուած քննական աշխա-
տութիւններու մէջ չէ յիշատակուած է, վա-
սիկա մասամբ կը բացատրուի անոր գըտ-
նուած վայրի հեռաւորութեամբ եւ բաւա-
կան դժուարամատչելիութեամբ: Այդ իսկ
պատճառով անձանթ մնացած է հայկա-
կան ճարտարապետութեան միջօրեայ ու-
սումնասիրողներուն: Այս յուշարձանի
շուրջ հետաքրքրութիւն կը սկսի 1968էն,
երբ Հռոմի մէջ լոյս կը տեսնէ «Հայկական
ճարտարապետութիւն» գիրքը, ուր տեղ
գտած էր այս եկեղեցւոյ մասին լուսանը-
կարներով ու չափադրութիւններով ալ-
նարկ մը: Յետագային լոյս տեսան նաեւ
այլ ուսումնասիրութիւններ ու յօդուած-
ներ:

Խալապի կարգ մը մասնագէտներ այս
եկեղեցին կը նկատեն Զ. դարու: Ըստ
միւս կարծիքներու, ան կառուցուած է Է.

դարու առաջին կէսին: Ուսումնասիրու-
թեան հեղինակը եւս նախապատուութիւ-
նը կուտայ այս վարկածին: Ան հանգա -
մանօրէն կը քննէ կեդրոնագմբէթ այս
յուշարձանի չորս ճակատները, ներքնա-
մասը, խոյակներն ու անոնց քանդակնե-
րը, կը մէջըրէ նաեւ ԺԶ. - ԺԸ. դարե-
րու քանի մը կարճ արձանագրութիւններ:
Զ. - Է. դարերէն մնացած նման յուշար-
ձաններու ցանկը մեծ չէ, ըստ հեղինա-
կին, անոնցմէ վեցը կը գտնուի պատմա-
կան Հայաստան, իսկ հինգը՝ Վրաստանի
տարածութեան մէջ:

×

ՄԵՆԱԻՐ ԸՆԿՈՒՋՆԻՆ» ԺԱՊԱԿԵՆԸ
ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՊԱՍՏԱՌԻՆ ՎՐԱՅ

Երեւանցի ծանօթ բեմադիր Ֆրոնզէ
Դովլաթեանի «Մենաւոր ընկուզենին» ժա-
պաւնը որոշուած է ցուցադրուիլ հա-
մաժրութեանական պատաստներու վրայ:
Երկու մասերէ բաղկացած շարժանկարը
պատրաստուած է Վարդգէս Պետրոսեանի
նոյնանուն վէպի հիման վրայ, որ կը
խօսի դէպի մեծ քաղաքներ՝ դիւղի բնակ-
չութեան արտահոսքի ցաւալի հարցերու
մասին: Ֆրոնզէ Դովլաթեանի ժապաւնե-
ները ծանօթ են Խորհ. Միութեան մէջ եւ
անոր սահմաններէն դուրս: Մրցանակնե-
րու արժանացած իր ժապաւնէներն են
«Բարեւ, ես եմ» եւ «Մեր քաղաքի
առաւօտը»:

×

ԶԱՐՈՒՀԻ ԴՈՒՈՒՆԱՆԱՆԻ ՄԱՍԻՆ
ՅՕԴՈՒՄՈՒ ՄԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Սովետական
Կուլտուրա» թերթին մէջ յօդուած մը ըս-
տորագրած է Դաշնակցային Ռուսիոյ ար-
ուեստագէտներէն Մերգէյ Շակովենկօ՝
երգչուհի Զարուհի Դովլաթեանի մա-
սին: Յօդուածագիրը ի մէջ այլոց նշած
է. - «Կ'ունկնդրեմ Զարուհի Դովլաթե-
անի հին ձայնագրութիւնները, կը թըղ-
թատեմ 20 - 30 եւ նոյնիսկ 40 տարուան
հնութեան կարծիքներ, յիշողութեանս
մէջ կը վերակենդանացնեմ երգչուհիին
համերգներուն մասին տակաւին թարմ
յիշողութիւնները եւ անսահմանօրէն կը
տիրիմ, որ անոր կեանքին անմոռանալի
կերպով գեղեցիկ մեկնաբանական ժամա-
նակաշրջանը, ափսո՛ս, դարձած է ար-
ուեստի պատմութեան սեփականութիւնը:
Այսօր Զարուհի Դովլաթեանի նախկին
ողեւորութեամբ կը զբաղի մանկավար-
ժութեամբ:

×

ԲԺԻՇԿ ՕԶԱՆ ՏԵՐ - ՅԱԿՈԲՆԻ
ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՑԹ
ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի մայրութեան եւ մանկութեան
պահպանութեան գիտա - հետազոտական
հիմնարկի դահլիճին մէջ նշուած է բժիշկ
Օհան Տէր - Յակոբեանի ծննդեան հա-
րիւրամեակը: Ծնած էր Զալարօղլի (ներ-
կայիս՝ Ստեփանաւան): Հայրը Տ. Մկըր-
տիչ քահանայ, փափաքած է որ իր որ-
դին շարունակէ իր գործը, սակայն պա-

Օրեր առաջ ծանուցուցաւ, թէ Հայաս-
տանի Գրողներու Միութեան նախագահը՝
Վարդգէս Պետրոսեան Ֆրանսահայ Գրող-
ներու Միութեան հրաւերով պիտի խօսէր
Բաֆֆիի ծննդեան 150-ամեակի երեկոյ-
թին:

Լուրջ, որակաւոր գրական - գեղար-
ուեստական երեկոյթ մը ակնկալուցնե-
րու ամակնկալ մը կը սպասէր յայտագրի
սկիզբին իսկ, քանի որ, նախապէս չէր
յայտարարուած զանշտ - ողբերգութեան
բաժին մը:

Օրուան նախագահին անհանգստութեան
պատճառով, ներկայ բազմութեան բարի
գալուստ մալքելու, օրուան դասալիս
«Իրենց սիրելի գրչեղբայրը» եւ երեկոյ-
թին յայտագիրը ներկայացնելու պատաս-
խանաւոր պաշտօնը իր ուսերուն վրայ ա-
ռած էր Ֆրանսահայ Գրողներու Միութե-
անը:

Լաւ որ Վ. Պետրոսեան ու Բաֆֆի Է-
կան շուտով մոռցնելու այս «ինքնաբոյս»
գաւեշտ - երոյթը որմէ կը մնայ քեղա-
րանք մը միայն. եթէ Ֆրանսահայ Գրող-
ներու Միութիւնը իրմէ գաւտ մարդու չի
վստահիր նման պարտականութիւն մը,
յաջորդ անգամուն պէտք չէ մոռնայ Հա-
յաստանէն հրաւիրուելիք դասալիսին
հետ, զայն ներկայացնելիք անձն ալ հը-
րաւիրելու:

ԱՐՓԻ

տանի Օհան իր գիւղաքաղաքին մէջ կը
հանդիպի Ստեփան Շահումեանի, որու
խորհուրդով կը մեկնի Մոսկուա եւ կ'ըն-
դունուի Լազարեան ձեմարան, զոր աւար-
տելէ ետք կը մտնէ Մոսկուայի համալը-
սարանի բժշկական լսարանը: 1913-ին վը-
կայուելով Օհան Տէր - Յակոբեան կը նը-
ւիրուի բժշկական ասպարէզին: Երկու
տարի աշխատելէ ետք Լոռի գաւառը, տե-
ղափոխուած է Թիֆլիս եւ կէս դար պաշ-
տօնավարած մանկութեան պահպանու-
թեան հիմնարկին մէջ: Կատարած է քա-
նի մը հազար մեծ ու փոքր վիրահատում,
պատրաստած է հարիւրաւոր մասնագէտ-
ներ: Երեք տասնամեակ անցած է բժիշկին
մահէն, սակայն զինք միշտ կը յիշեն իր
պաշտօնակիցներն ու աշակերտները:

×

ՄՏԵԲԱՆ ՀԱՔԱՐԵԱՆԻ
ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանցի երաժիշտ Ստեփան Շաքար-
եանի յիսնամեայ յորեկանին առթիւ լոյս
ընծայուած է հաւաքածոյ մը, ուր տեղ
գտած են երաժիշտին սէնֆոնիք գործե-
րը: Անոնց մէջէն «գերբերդ» համանուա-
զը մասնագէտներու կողմէ կը նկատուի
վերջին տարիներու ամէնէն տպաւորիչ
գործերէն մին: Ժողովրդական մեղեդի-
ներու եւ դասականութեան ներդաշնակ
համադրութեան հիման վրայ կառուց-
ուած այդ գործերը յաջողութեամբ մեկ-
նաբանուած են Խորհրդային Միութիւն
տեղի ունեցած զանազան ձեռնարկներու
ատեն: Ստեփան Շաքարեան երաժշտա-
կան իր կրթութիւնը ստացած է Լենին-
գրադի Երաժշտանոցէն, ապա աշակեր-
տած է Արամ Պաշտաբեանի: Իր գործե-
րէն ծանօթ են «Նախանձ» բեմապարը,
սէնֆոնիք պոէմներն ու սիւիթները, քոն-
չերթօնք, շարժանկարներու եւ ներկա -
յացումներու երաժշտութիւն: Ունի նաեւ
ճաղի երգեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍՈՒՂ

Ե Ր Գ Ը

ՎՐԷԺ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

Իմ մանկութեան գիշերներին այս մէկը պահեցի ինձ: Հաղար ու մի իրադարձութիւնների ու օրերի միջով հասցրեցի պատանեկութիւն, զննեցի այն աշխարհի բաները մեկնող պատանու պարզամտութեամբ, օրօրեցի գիւղի ու քաղաքի արանքում դրուած օրօրոցում եւ այժմ յանձնում եմ քեզ: Գունագարդիւր ուղածիդ չափ, բայց այնպէս, որ քեզ հաւատան: Գրիւր այնպէս, որ այդ գիշերը դառնայ իմ եւ որդուս կեանքի արեւոտ օրերից մէկը, սոթի ու լուսնկան՝ ըստ ճաշակի: Առջեւից թռչկոտելով թող անցնի դորտը, օձն էլ թող հետամուտ լինի նրան, կատուն էլ՝ օձին: Իսկ մենք՝ դոգանոցաւոր տատս, քթախոտի անզուգական վարպետ Հեղնար տատը, Սերորի, Մամիկոնի, Սաքոյի մամէները (մամէ՝ այդպէս էինք կոչում մեր տատերին), արիւնոտուած բթամատերով բոկոտն երեխաներս թող նստաւորն քարերն եւ մէջքերը տան մեր հին տան պատին, որի ամթիւն – անհամար ծակուծուկերում ապրում էին այս աշխարհի միւս բնակիչները՝ կարիճները, մողէսները, օձերը, բզէզներն ու լուսաւորիկները, անհանգիստ սարտերն ու թռչունները: Աթարի մի մեծ կլտոր թող թող մշտապէս միայն ու մեզ պաշտպանի ամառուայ անտանելի շողից երես առած մոծակներից: Ոսքի իրաւունքը՝ մեր տատերին, իսկ մեր բանած, յոգնած ու մրափող պապերին՝ խաղաղ քուն:

×

– Մեղայ քեզ, Աստուած, – քթախոտը պնչները քաշելով, ասաց Հեղնար տատը, – ասածոյ էակներն ի՞նչ են ուղում իրարից էս լուսնի տակ:

Տառա խաչակնքեց ու սաստեց մեզ.

– Ո՛րք պահէք ձեզ, տան օձ է:

Եւ քանի որ կատուն էլ «տան կատու էր», դորտն էլ մեր բակի ջրափոսի կողմնումն էր, թողեցէք, որ խաղաղ անցնեն մեր առջեւում ու մութի մէջ շարունակեն իրենց դործը:

Իմ ընկեր Սաքոն, որ յայտնի էր որպէս օձերի մոլեռանդ թշնամի, ատամներն էր կրճտացնում:

– Տան օձ է, յաւ ջան, եթէ սպաննես, դժբախտութիւն կը լինի:

– Օձը աշխարհքիս ամենալմաստ կենդանին է:

– Օձն ստում է. «Ա՛խ, երանի թողնեն մի կուշտ նայեմ մարդու երեսին»:

Մեր տատերի ջերմեռանդ հովանաւոր – բուծիւնը դոյզն – իսկ չազդեց իմ ընկեր Սաքոյի վրայ:

– Մէկ է, կը սպաննեմ, – մրթմրթաց նա:

Սաքոյի մամէն չանչեց թոռանը: Սերորի մամէն հանեց «վաղելին» կոչուող քրտուքը եւ հերթով քսեց մեր ճաքճաք ձեռքերին:

– Էս աներես մոծակներից պրծում չկայ, – դժգոհեց տատս: Ես եւ Սաքոն սկսեցինք միմիանց ճակատներին մոծակ սատկացնել ու գողւորտել:

– Հերբեք ճղճղաք, – բարկացաւ – Սաքոյի մամէն, – էս ո՞վ է երգում:

– Վա՛ր, քոռանամ ես, վայ թէ ձեր Արշոյի ձէնն է, – ասաց Հեղնար տատը:

– Մո՛ւս, – վախեցած ասաց տատս:

Ամառուայ այս շող գիշեր – լուսթեան մէջ երգը՝ քամու բերանն ընկած փետուրի պէս վերուձարելով, եկաւ ու տիբեց մեր ականջներին:

Գլցալէն ջուրն է իջնում
Մշոյ մլուլ սարերէն...

– Ա՛յ կնիկ, մեր Արշոն ո՞ր օրուայ երգողն է, փախէփախից էս կողմ նրա հետ եմ, ձէնը լսած չկամ:

– Արշոն ու ե՞րբ, – զարմացած ասաց Մամիկոնի մամէն, – էրգրից ու հետ աչքիս առաջ է եղել:

– Ա՛յ ձեր հօր ասածուն մեռնիմ, բա ո՞վ է, մեր կողմերում էսպէս անուշ երգող չկայ:

Գարուն չեկաւ հայի համար,
Սիրուն ծիծեռ մեզ պէտք չես...

– Վաղուց էսպէս անուշ ձէն չեմ լսել,
– ասաց Սերորի մամէն, որը մինչ այդ

լուում էր, միայն երբեմն ինքն իր հետ արտաբերական անելով:

– Որ ասեմ լուսահողի Գեւորից էս կողմ երբ էեմ լսել, հաւատացէք, – ասաց Մամիկոնի մամէն:

– Երբի տե՞ղ է մնացել էստեղ, – ձեռարտին դրեց Հեղնար տատն ու փոշտաց:

– Էդքան էլ խեր, – ասաց Սաքոյի մամէն, – տուր մենք էլ փորձենք:

Հեղնար տատը չգիտեմ իր որ մի գլուպանից հանեց քթախոտի տուփը ու մեկնեց նրան:

– Էս քթախոտն էլ որ չլինէր, հալներս ի՞նչ էր լինելու:

– Էդ սատանէն ուշացաւ, – Սաքոյին ականարկելով ասաց տատս:

– Երեւի ճամբին չրի տոպրակին է դէմ առել:

Գիշ յետոյ իմ ընկեր Սաքոն շնչալիւտուր տնկուեց մեր առջեւ: Լուսնի լոյսի տակ նրա մանր, պսպղուն բերերը փախչում էին ականաբոկոտներից: Ուղում էր խօսել, բայց լեզուն չէր պտտում:

– Հը՞, սատանայ, հօ ճամբին կատուից չե՞ս վախեցել, – ասաց նրա տատը: Իմ ընկեր Սաքոն կմկմում էր՝ շուրթերը կծոտելով:

– Գնացի ... տեսնեմ ... Արշակ պապն էր ... երգում էր ... քնի մէջ...

– Մեղայ քեզ աստուած, ա՛յ տղայ, հօ չե՞ս խաբում:

– Արշակ պապն էր ... երգում էր, ձէն տուի՛ չպատասխանեց:

– Վա՛ր, – ճչաց տատս, – էս ի՞նչ փորձանքի եկանք:

Կնանիք փէշերը հաւաքելով բարձրացան եւ ձեռքերը կոնքերին խփելով, հաւար – հաւարի տալով մեր տուն ամապարեցին:

– Յետո՞յ ինչ, – լացակուծած դողացի, – յետո՞յ ինչ...

Ես՝ հեծկտալով, իմ ընկեր Սաքոն՝ վախեցած, հետեւեցինք նրանց: Տառա վառեց միջանցքի լոյսը: Ես տեսայ մեր տատերի դէմքերն ու մէջս ինչ – որ բան թոյլ, անօղնական խլրտաց: Եւ որտեղից որտեղ միաքս սողոսկեց մի անմիտ ու անտեղի հարց. «Օ՞ձը տիրացաւ դորտին, թէ կատուն բզբոտեց նրան»:

Պապս երգում էր: Նրա զուլալ, զրնդուն ձայնից լոյսը թրթրում էր: Մըտովի յիշեցի պապիս խոսքոտ, խրդուած ձայնն ու սարսուցի:

Գնա, ծիծեռ, դու մի երգէ,
Վերաբ սրտիս՝ հողիմ տակ,
Ու պատուիրէ մաճուկներում,
Թող չմոռնան յիշատակ...

Պապս երգում էր խելակորոյս, վերմակը սահել էր ցած: Նրա ոտկոտ, նիհար ոտքերը ցնցում էին, կուրծքը վերուձարում էր, ձեռքերը բռնուցեք արած թափահարում էր օտում: Դէմքը ասես իրենը չլինէր: Կնճիւնները հարթուել էին, փակ կողերի տակից զգացում էր աչքերի խաղը: Կանայք, որ մինչ այդ ամբողջ փակել էին բերանները, որպէսզի իրենց կամքից անկախ չխօսեն, վերստացան իրենց ձեռներէցութիւնը: Տառիս հեծկտոցի ձայնը արտաբերում էր:

– Ձերոնք էլ հէնց հօ՞ր պիտի սար գընային, – հօրս եւ մօրս ականարկելով ասաց Հեղնար տատը:

– Գորտ, օձ, կատու՝ էդ երեքին որ իրար հետ տեսայ, ասի՛ Հրանոյշ, էսօր մի փորձանք գալու է գլխիդ:

– Տան օձ էր տատ, – լալով ասացի, այդպէս էլ չհասկանալով, թէ պապիս երգը ինչո՞ւ յանկարծ վախեցրեց բոլորին:

– Մի՛ սնուայ, – ասաց տատս եւ համարձակութիւն առնելով դողաց, – Արշօ՛, Արշօ՛...

Պապս շրջուեց միւս կողքի եւ շարունակեց երգել մի նոր երգ, աւելի բարձր, աւելի բեկբեկուն ձայնով.

Օտար երկրներ մամ գալով,
Կուլամ կարօտով ... կարօտով...

– Արշօ՛...

– Արշօ՛, ուշքի արի, – տատիս միացան միւս կանայք:

Յետոյ տատս մօտեցաւ նրա մահճակալին եւ ուսը բօթեց:

– Գեղ ի՞նչ եղաւ, – ա՛յ մարդ:

Յետոյ միւս կանայք մօտեցան: Միսահամուտ ջանքերով նրանք պապիս ուշքի բերեցին: Նա վախեցած վեր թռաւ.

– Ի՞նչ է պատահել:

Ես նման կերպարանափոխութիւն չեմ տեսել: Հէնց վեր թռաւ՝ նորից իմ պապն էր՝ նոյն կնճապաւտ դէմքը, խամրած ականապարկերը, յոգնած ու տանջար հայեցքը: Եւ նոյն խոսքոտ ու խղուած ձայնը:

– Մի՛ վախեցիր, Արշօ՛ ջան, ոչ մի փորձանք էլ չի պատահել, – պապիս հանգըստացրեց Հեղնար տատը, – քնի մէջ երգում էիր, մենք էլ ուրիշ բան մտածեցինք:

Պապս, որ հաղիւ էր ուշքի եկել, հերստեց.

– Ի՞նչ ես գլխիցդ դուրս բաներ խօսում, ես ի՞նչ երգող:

– Երգող էիր, Արշօ ջան, էն էլ ո՞նց էիր երգում: Ոնց էր, է՛, էդ երգը, – ինձ դարձաւ Հեղնար տատը:

– Գլցալէն ջուրն է իջնում Մշոյ մլուլ սարերէն, – յիշեցրի ես:

– Ծօ՛, հարամդատէ՛ք (պապիս հայհոյանքները թուրքերէն էին), ձե՞ռք էք առնում ինձ: Հլա մի չքուէ՛ք էստիղից: Ձեն թողնում մարդ հանգիստ քնի:

Տատերը յետ քաշուեցին եւ մէկիկ – մէկիկ հեռացան ամապարանքով, բոպէ առաջ արտառոց լուրը իրենց նշանածներին (այդպէս էին կոչում իրենց ամուսիններին) պատմելու վճռականութեամբ:

Այդ գիշեր պապս աշխարհի վերջին լուսանքները (թուրքերէն) թափեց տատիս գլխին, իսկ յաջորդ օրը ամբողջ գիւղը թնդում էր. «Արշոն քնի մէջ երգում է»:

Գիւղացիք ինձ կանգնեցնում էին ու խղմնդալով ասում. «Տիգրան ջան, ո՞նց էր, է՛, պապիդ երգը»: Ես էլ ուրախ, որ ամէն ինչ բարեխաղ է աւարտուել, եւ որ պապս առաւօտ վաղ հնձի է գնացել, նրան նմանակելով երգում էի. «Գլը գլցալէն ջուրն է իջնում Մշոյ մլուլ սարերէն...»: Ամէն ինչ կը մոռացուէր: Գիւղն իր հոգսաշատ առօրեայի ետեւում կը թողնէր թէ՛ ամառային տօթ գիշերը, թէ՛ օձի, գորտի ու կատուի ներկայացման հետ կապուած դուշակութիւնները, եւ թէ՛ պապիս երգը, մանաւանդ որ դրան զիւղը քիչ էր հաւատում (պառաւ – ներքի ու երեսներին խօսքին ո՞վ հաւատ կ'ընծայի), եթէ մի քանի օր անց պապս նորից չերգէր քնի մէջ:

Այս անգամ ունկնդիրներն աւելի շատ էին եւ աւելի պատկառելի: Հայրս, որը ինչպէս եւ միւս տղամարդիկ, բանի տեղ չէր դրել մեր ցնդարանութիւնները, մայրըս, որը աշխարհի տակ միայն իր բախտին չէր հաւատում, մնացած ամէն ինչին հաւատում էր, մեծ եղբայրս, որին թուում էր, որ ինքը չի մասնակցել, եւ ես, որի ասած – չաւածը բոլորի համար էլ մէկ էր: Երբի ձայնը գիշերով մեր տուն բերեց նաեւ պապիս ընկերներին, նրանց պատաններին: Նրանք սեփական աչքով տեսան պապիս կերպարանափոխութիւնը եւ ծանր – ծանր շարուեցին չէմին, իշառանուկները դրեցին, նստեցին, դործի զցեցին իրենց թղթահները ու լուռ տրուեցին պապիս երգեցողութեանը:

Իսկ պապս, ասես զգալով, որ այս անգամ լսարանը աւելի քան աղբեցիկ է, ո՞նց էր երգում.

Համբերէ՛, սրտիկ, համբերէ՛...

Գեոի Մանուկը բոլորին սաստեց, որ չխանդարեն: Հայրս մտահոգ դուլին առաւ ամբերի մէջ: Մայրս հօրս միութարեւուն միշտ պատրաստ, ձեռքը դրեց նրա ուսին: Հայրս կոպտօքն ետ հրեց: Տատըս գողնոցի փէշերը դրել էր գէմքին եւ, չգիտես, քի՞թն էր սրբում, թէ՞ հնարաւոր արցունքների ճամբան էր փակում:

– Է՛, – ծոր տուեց ծերերից մէկը:

– Երբի՛ր, Արշօ՛ ջան, երբի՛ր, ես քո հոգնուն մեռնեմ, – յուզուած ասաց քեռի Մանուկը:

– Հէ՛յ, ի՞նչ օրեր պարեցինք, անդունդին կապած մազի վրայ լարախաղաց եղանք, հէ՛յ, – ձգեց Սաքոյի պապը:

– Սի՛րտ է մնացել, Արշօ՛ ջան, որ համբերի, – պապիս երգին պատասխանեց քեռի խաչոն:

– Ես Մշոյ մլուլ սարերին մեռնեմ...

– Էն էլ ո՞նց էր գլցում, ո՞նց էր գլը գլցում...

– Տեսնես հիմա Արշոն ո՞ւր է հասել, – կարօտով շնչաց քեռի Մանուկը:

– Տաւորիկի օղն է շնչում...

ՓԱՐԻԶԱՆՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Մաշտոց մեր ժողովուրդը վաղուց օժտած էր անզուգական տառերով. Մայրենին, մեր դանձր թանկագին, օտարազգի հայադէպներու խոր հիացման առարկայ է, մինչ Սփիւռքի համայնակուլ ամերուս ծուարած հայ պատանիներ կը դանան իրենց յարգանքը մեծասքանչին հանդէպ: Անոնցմէ շատեր՝ ընտանեկան երգիքի տակ, ոչ մէկ խրախոյս կը ստանան եւ կը մնան օտարախօս ... Մտահոգ տարեցներ կը թանուէր կոչումով մը համակուած, ամէնօրեայ եւ միօրեայ դպրոցներով եւ զոհարեր ջանքերով, ուսումնատենչ մանուկներու կը թաթթուէր կը յատկացնեն՝ ձուլումէ փրկելով բազմաթիւ երախաներ:

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը լրիւ եօթ-

– Շուշնամերկի անտառներն է չափը փում ...

– Բացել է իր սրտի ճամբան, էլ դէմը չես առնի...

Յետոյ ի՞նչ եղաւ, չգիտեմ: Փոշանոց վազեցի, թէ մանկան երեւակայութիւնս ինձ տարաւ հեռու, քիչ անց, երբ սթափուեցի, ծերերը ցանկանում էին պապիս: Երգում էին նրանք, եւ ամենազիւր հնչում էր պապիս ձայնը, որովհետեւ նա բացել էր իր սրտի փականները: Ե՞րբն էր տըխուր, թէ իսկապէս մի դժբախտութիւն էր սպասուած մեր ընտանիքին, կոկորդս զոր էր գալիս, իսկ աչքերս մրմռում էին:

Գնա, ծիծեռ, դու մի երգէ,
Վերաբ սրտիս՝ հողիմ տակ,
Ու պատուիրէ մաճուկներում,
Թող չմոռնան յիշատակ...

Եւ երգեցողութիւնը շարունակուեց այնքան ժամանակ, մինչեւ հայրս, որ անհանգստանալու ամենամեծ բաժինը իրեն էր վերապահում, ասաց.

– Վաղը հիւանդանոց կը տանիմ:

Ծերերը մէկէն լռեցին:

– Ի՞նչ հիւանդանոց, – դողաց քեռի Մանուկը, – իսկեղ թոցրե՞լ ես:

– Մեծ մարդ էք, չէք ջոկում, հէրս հիւանդ է:

– Էդ ո՞ր օրուանից երգելը հիւանդութիւն դարձաւ, – զարմացաւ Սաքոյի պապը:

– Հէնց էնպէս երգելն ու քնի մէջ երգելը տարբեր բաներ են, – ասաց հայրըս:

– Թո՛ղ երգի, – միաբերան պահանջեցին ծերերը:

Եւ հէնց այդ պահին, ասես նրանց ցանկութեանը հլու, պապս զլեց.

– Երբի՛ր, Արշօ՛ ջան, երբի՛ր...

– Երբի՛ր, Արշօ՛ ջան, երբի՛ր դէմ սահման չկայ...

– Երբի՛ր դէմ եաթաղան անուժ է...

Ծերերը նորից երգչախումբ կազմեցին: Պապս դնաց՝ ծերերը յետեւից ... պապս դնաց՝ ծերերը՝ յետեւից ... գնացին – գնացին, ու մինչեւ օրս էլ գնում են...

×

Իմ մանկութեան գիշերներին այս մէկը, որը այն գիշերուայ շարունակութիւնն էր, պահեցի ինձ: Հաղար ու մի իրադարձութիւնների ու օրերի միջով հասցրեցի պատանեկութիւն, զննեցի այն աշխարհի բաները մեկնող պատանու պարզամտութեամբ, օրօրեցի գիւղի ու քաղաքի արանքում դրուած օրօրոցում եւ այժմ յանձնում եմ քեզ: Գունագարդիւր ուղածիդ չափ, բայց այնպէս, որ քեզ հաւատան: Գրիւր այնպէս, որ այդ գիշերը դառնայ իմ եւ որդուս կեանքի արեւոտ օրերից մէկը, սոթի ու լուսնկան՝ ըստ ճաշակի: Առջեւից թռչկոտելով թող անցնի դորտը, օձն էլ թող հետամուտ լինի նրան, կատուն էլ՝ օձին: Իսկ մենք՝ դոգանոցաւոր տատս, քթախոտի անզուգական վարպետ Հեղնար տատը, Սերորի, Մամիկոնի, Սաքոյի մամէները (մամէ՝ այդպէս էինք կոչում մեր տատերին), արիւնոտուած բթամատերով բոկոտն երեխաներս թող նստաւորն քարերն եւ մէջքերը տան մեր հին տան պատին, որի ամթիւն – անհամար ծակուծուկերում ապրում էին այս աշխարհի միւս բնակիչները՝ կարիճները, մողէսները, օձերը, բզէզներն ու լուսաւորիկները, անհանգիստ սարտերն ու թռչունները: Աթարի մի մեծ կլտոր թող թող մշտապէս միայն ու մեզ պաշտպանի ամառուայ անտանելի շողից երես առած մոծակներից: Ոսքի իրաւունքը՝ մեր տատերին, իսկ մեր բանած, յոգնած ու մրափող պապերին՝ խաղաղ քուն:

տասնամեակներու շրջանին, ազգային ինքնութեան պիտանի հայեցի դաստիարակութեան ուխտի կոչումով, երեք սերունդներու երախայ եւ պատանիներու ոչինչ խնայած է, եւ այդ՝ զոհաբեր նը-ւիրումը փոխանցած է յաջորդ սերունդը - ներու, որոնք մայրական նոյն դորովով, ցայսօր կը շարունակեն, առանց նահանջի, առաւել չափով փայլ մը տալու իրենց տարեկան հանդիսութեան, եւ այդ՝ հա-կառակ ներկայ դժուարին պայմաննե-րուն:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ինչպէս ամէն տարի, Ժորժ Ե. ի հանդիսարահին մէջ տեղի կ'ունենար տարեկան ճաշ - պարա-հանդէսը: Միութեան հրաւերին պա-տասխանած էին, հաճոյասէրներու կող-քին, կըթանուէր զիտակից Հայեր:

«Կայծակ» նուագախումբը կանուխէն արդիական պարերու հնչիւններով, ճաշի ընթացքին իսկ, յաջողած էր պարասէր զոյգերը ոգեւորել:

Պեղարուեստական բաժնին հրաւեր-ւած էր, էլլիա եւ Արթօ Փէշլիվանեան ա-մուր, քանոն եւ թմբուկ կամ կըթարով, որոնց կը միանար երգիչ Յակոբ Պատու-եան:

Երբեք երկար պահեր մեր տոհմիկ երգերով հմայեց հանդիսականները, ո-րոնց ծափերը կը ստիպէին ընդլայնել ի-րենց յայտագիրը:

Երեկոյթին շուրջ մէկ ժամը յատկաց -ւած էր արանդական վիճակահանու-թեան, որու տոմսակներու սպառումը, մեծ հասոյթ ապահովեց, մանաւանդ որ հայ նկարիչներ եւ բարեսէր հաստատու-թիւններ արժէքաւոր նուէրներ յատկա-ցուցած էին, որոնց վրայ կ'աւելնար բա-ցէն նուէրներ:

Նպաստընկալ հանդիսութիւններ կը կարօտին միջոցառումներու, բաւ է որ անոնք արգարացնեն նպատակը: Իսկա-պէս կըթանկան նպատակը առաջնահերթ միջոցառման պահանջն է, ինչ փոյթ թէ, ան ըլլայ խնջոյքի, կեր ու խումբի եւ հա-ճոյասէրներու քմայքին: Ի վերջոյ Ախ-թամար պարախումբի կարեւոր պարող երկուսն քառեակ մը դանդաղ տարագ-ներով ոգեւորեց երկար դադարը, որու միացան շատ մը պարասէրներ՝ կազմելով մեծ շուրջ պար մը: «Կայծակ» իր հըն-չիւններով կըրին ոգեւորեց երեկոյթը մինչեւ կէս գիշեր:

Աւելորդ չըլլայ յիշել նուիրեալ տի-կիներու երկար օրեր պաղ ճաշեր պատ-րասելու ջանքերը, եւ այլոց, սպասեակ-ներու կողքին, սրահին մէջ գրադիրը ճաշերու արձանագրութեամբ եւ դանձու-մով:

Կը յուսանք որ միութիւնը կարեւոր նը-ւէրներ յատկացնէ Դպրոցասէրին, որ դժուարին շրջան մը կը բոլորէ, ինչպէս եւ Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարա-նին:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ
ԱՐՈՒԵՍԱԳԷՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ - ՅՈՐԻՆՈՂ ՊՕՂՈՍ ԶԵԼԱԼԵԱՆ

Այս արուեստագէտին կազմաւորումը քիչ մը տարբեր եղած է. ոչ - հայկական շրջանակի մը մէջ դաստիարակուած է Պօղոս ձեւալեան, որուն պատանութիւնն ու երիտասարդական առաջին տարիները անցած են օտար միաբանութեան մը՝ Գարմէիթ Տեշուէ (իտալական միաբա-նութիւն) շրջապատին մէջ, թէ՛ ուսման եւ թէ՛ երաժշտական պատրաստութեան տեսակէտով:

Ծնած է Իսկենտերուն, ջարդերէն հա-զիւ ճողպարած ընտանիքի մը մէջ: Մա-նուկ Պօղոսը կը յաճախէ տեղւոյն Գար-մէիթ միաբանութեան դպրոցը: Հազիւ 9 տարեկան, երաժշտութեան հանդէպ արդէն սէր կը զգայ: Այդ օրերուն, կա-րելի չէր յուսալ դաշնակ մը ունենալ: Հայրը մանուկին կը նուիրէ արմուճիքի մը, շրթներու միջոցաւ նուագելիք փոքր դորժիքը: Մայրը կը նուագէ մանուկին, իսկ հայրը՝ սրինգ: Այս երեք դորժիքնե-րը եղած են երաժշտասէր մանուկին երա-ժշտական մթնոլորտը: «Թէ՛ եւ յետագա-յին ուսուցիչներ ունեցած եմ, բայց ընդ-հանրապէս իմֆունս եղած եմ», կ'ըսէ արուեստագէտը, խօսելով իր ասպարէզին մասին:

Զինք դէպի երաժշտութիւն առաջնոր-դող «պաշտօնական» անձնաւորութիւնը կ'ըլլայ իտալական դպրոցին տնօրէնը՝ արուեստով շատ հետաքրքրուած եկեղե-ցական մը, որ «օր մը զիս անակնկալի բերաւ, երբ ես գաղտնօրէն կը նուագէի խորանին ետեւը գետնադաշտի մը վրայ: Ձայնս լսելով՝ տնօրէնը քովս եկած էր: Ես չըմեցայ. տնօրէնը զարմացած հարցուց. «Նուագել կը սիրե՞ս»: «Այո» պատասխանեցի: «Դաշնակ նուագե՞լ կը սորվիս» աւելցուց: Դարձաւ «այո» պա-տասխանեցի: Ապա, Հայր Ռիթարտօ, որ դպրոցին երգչախումբին խմբավարն ալ էր, զիս առաջնորդեց մեր դպրոցին մօ-տիկ Գարմէիթ իտալացի Քոյրերու Միա-բանութեան դպրոցը եւ զիս յանձնեց տը-նօրէնուհի Քոյր Իլտեֆունայի: Հոն էր, որ հազիւ տասը տարեկան՝ սկսայ հետե-ւիլ դաշնակ նուագելու դասերու: Արդէն կը նուագէի պատարագի ընթացքին, եր-գեմանքի բացակայութեամբ: Հայրերը ինձի վստահած էին եկեղեցւոյ երգեմանը», կ'ըսէ Պ. ձեւալեան, պատմելով իր ման-կութեան մասին:

×

Վրայ կը հասնի 1939-ի Աւերսանտէթ - Իսկենտերունի հայութեան պարպումը:

ձեւալեան ընտանիքը եւս կը գաղթէ ու կը հաստատուի Թրիքոլի (Լիբանան): Հոն դարձեալ կ'ուղղուի Գարմէիթներու դպրոցը, շարունակելու կ'իսառ մնացած ուսումը: Իր «բարի բախտէն», դպրո-ցին տնօրէնը դարձեալ երաժիշտ մըն է, դաշնակահար մը, Փատրէ Ժերարտօ, անոր հետ կը շարունակէ դաշնակի դա-սերը: 1940-ական թուականներու սկիզբը տարի մը երաժշտութիւն կը դասուանդէ Պեշարէի մէկ դպրոցին մէջ: 1942-ի աւարտին կուգայ Պէյրութ՝ աշխատանք մը փնտռելու: Երկար տարիներ նուա - դած է Գալիլէսէն Հայրերու Եկեղեցւոյ մէջ, իրրեւ երգչոճահար: Նուագած է անգլիական Սքաֆ Գլիպներուն մէջ (դի-շերային աշխատանք): Այս միջոցին կը յաճախէ Լիբանանի Գեղարուեստից Ակա-դեմիան, (ԱԼՊԱ), հոն ուսուցիչ կ'ունե-նայ դերմանացի տիկին Էլիսենդետըրը, որմէ դաշնակի դասեր կ'առնէ: Պարոն Ռոպիլյարը եղած է քերթիք դասերու իր ուսուցիչը: Պր. Իրհարթ Պէլինը՝ (Յա-րերու օրերէն արքայական պալատի նուա-դախումբի ղեկավարներէն) դասուան-դած է յօրինումի դասեր: (Յիշենք, որ 1940-ական թուականներուն օտար երա-ժիշտներ դանադան պատճառներով ա-պաստանած են Լիբանան): 1958-ին, Պր. ձեւալեան մուտք կը դործէ Լիբանանի Պետական Երաժշտանոցը, երբ էին Ֆը-լէյհան տնօրէնն էր երաժշտանոցի: Հոն կը դասուանդէ քերթիք դասեր: 1960-ա-կան թուականներէն սկսեալ, Նիքոլա Տալի տնօրէնութեան օրով սկսած է դա-սուանդել նաեւ դաշնակի դասեր, մինչեւ այսօր կը շարունակէ այս աշխատանքը, պատրաստելով երիտասարդ դաշնակա-հարներ, որոնցմէ կարելի է յիշել՝ Արփի Եղուպեանը, Սեւան Գուրումեան, Յա-րութ Պոշնագեանը եւ Մարիա Թաթեանը, որոնք փայլուն արդիւնքներով վկայուած են:

Պօղոս ձեւալեան կարեւոր նպաստ մը բերած է Ֆէյրոլի մասնակցութեամբ Ռահպանի եղբայրներու կատարած շըր-ջապաշտներուն, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա: Ան շօշափելի ներդրումներ ունի այս խումբին երաժշտական յաջո-ղութիւններուն մէջ, իրեն յօրինող եւ դաշնակահար: 1960-ական թուականնե - րու սկիզբը ան խումբին հետ կ'երթայ մինչեւ Պուէնոս Այրէս, ուր կը հրատա-րակուի իր մէկ երաժշտական յօրինումը՝ «Թրէ Սիֆը» (կամ «Թրուա Սիֆը»), Ռի-քորտի ծանօթ հրատարակչատան կողմէ ձեւալեան դաշնակի ընկերակցութիւն կա-տարած է բազմաթիւ երգահանդէսներու եւ նուագահանդէսներու ընթացքին, մասնաւորաբար ընկերանալով ծանօթ ար-ուեստագէտներու:

Ինչ կը վերաբերի իր յօրինումներու աշխատանքին, յօրինած է յատկապէս սե-նեկային նուագախումբի յատուկ եղա - նակներ, դաշնակի, ջութակի, դաշնակ - թաւ ջութակի: Կարելի է արդիական լուրջ կտորներ նկատել իր յօրինումները,

որոնք կը նուագուին արտասահմանի մէջ, Կիւղիլիանի եղբայրներու (Ամերիկա), Ուալիտ Հորանի (Ամերիկա), Ուիսեմ Պուսթանի կողմէ (Անգլիա): Պօղոս ձեւալեանի հինգ դորժերը հրա-տարակուած են Փարիզի մէջ, արժանա-նայով ժամանակակից երաժիշտներու ուշադրութեան: յիշենք, որ Պէյրութի մէջ առաջին անգամ իր դորժերը հրատա-րակած է Ալեքս Մնակեան երաժշտական հրատարակչականը: Այս մասին դաշնա-կահարը կը խօսի երախտագիտութեամբ:

×

Արդար էր, որ արուեստագէտը արժա-նանար գնահատանքի, իր կատարած նը-կատուելի դորժումներով համար, ի-նպաստ արուեստի զարգացման: Մշակու-թային միութիւններ, օտար թէ՛ հայ հաս-տատութիւններ կը պատուեն զինք շքա-նըշաններով: Անոնցմէ կարելի է յիշել Խորէն Ա. Կաթողիկոսի պարգեւած շքա-նըշանները, առաջինը՝ 1973-ին, Միսրայ Մաշտոցի շքանշան, եւ ապա՝ Կիլիկիան Մեծ Խաչի Ապետի շքանշանը՝ 1977-ին: Այս երկու շքանշանները ստացած է իրա-նանահայ երգչուհի Արփին ֓էշլիվան-եանի հետ, իր ստեղծագործական եւ կա-տարողական արուեստին առ ի գնահա-տանք: Ստացած է «Փրի Տը Ֆոյուրի»՝ 1965-ին, Սախտ Աը մրցանակ 1969-ին, լիբանանցի յօրինողներու մրցանքին, կազմակերպուած Ժէնեւ Միւլիքալի կող-մէ, ստացած է առաջին եւ երկրորդ մըր-ցանակները, միջազգային դատական կազմի մը գնահատանքով՝ 1964-ին: Ֆը-րանսայի Մշակոյթի նախարարութիւնը իրեն շնորհած է Ասպետի Կարգի շքան-շան:

Իրրեւ հրապարակուած աշխատանք, վերջերս տպուած է սկաւառակ մը, Յաս-միկ Սիւրմէլեանի կողմէ: Մէկ երեւո-դաշնակի նուագ, Յասմիկ Սիւրմէլեանի նուագածութեամբ, իսկ միւս երեսը՝ Ֆրանք Ափիէ անունով ջութակահարի մը հետ Յ. Սիւրմէլեան նուագած է ար-ուեստագէտին բնորոշ յօրինումներէն:

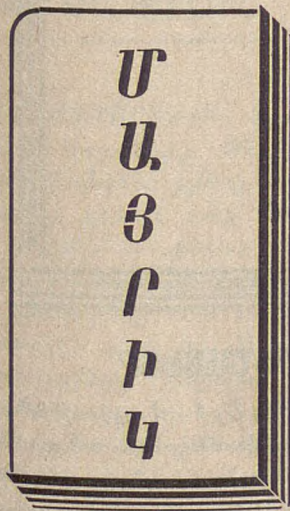
×

Լիբանանի երաժշտական կեանքին մէջ հեղինակաւոր անուն մըն է Պօղոս ձեւալ-եան, որ հակառակ իր տաղանդին, աշ-խատած է առանց փողի եւ թմբուկի, իր համեմատութեամբ զբաւեւով ուշադրու-թիւնը իր հայրենակիցներուն եւ օտար-ներուն: Ան կը շարունակէ ստեղծագոր-ծական աշխատանքը, յօրինելով նոր եղա-նակներ: Կը մտադրէ ձեռնարկել շրջապ-տոյններու, եթէ պայմաններ թոյլատու-ըլլան:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ

Ա.

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԵՐՈՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Պիտի մեռնի:

Այնպէս՝ ինչպէս ապրեցաւ. լուիկ մնջիկ, առանց մարդ խան-դարելու: Կը գիտեմ զինքը, պառկած սպիտակ սաւաններուն մէջ. հեղիկ, մաս - մաքուր, խաղաղ՝ մահուան դիմաց իր առանձնութեանը մէջ, որովհետեւ գիտեմ հիմա, որ մարդ առանձին կը մեռնի: Ինչո՞ւ, ցաւի սա գերադոյն պահուն, երբ արցունքներս թթեւակի ցնցումով մը պատրաստ են թափելու, ինչո՞ւ պահ մը խորհեցայ այն մեծ ողբերգութիւններուն մասին, ուր դերակատարները վերջին խօսքերը կ'արտասանեն ու խօսքին վերջակէտին կը սպասեն իրենց աչքերը կ'արմարէր փակելու համար: Խաղաղ խաղ մըն է, որ այսօր կ'ըմ-րոստացնէ զիս: Մարմնական մեծ մեքենան խանդարումի մէջ է: Շնչերակներու, երակներու, անոթներու ցանցը կը մերժէ արիւնը դէպի սիրտ կամ ուղեղ տանիլ, եւ կէս - հոգեւորաբար սա պահուն, կ'ակնկալենք որ անոնք խօսին Շէյքսպիրի կամ Ռասինի նման: Ո՛չ, մայրս այլեւս պիտի չխօսի:

Իր խեղճուկ, նիհարցած մարմինը, ցնցուած ընդհատ շնչառու-թեամբ մը, ի դուր կը ջանայ քիչ մը թթեւածին ներծծել, պահիկ մը եւս հետո մնալու համար:

Հակառակ իր կորսնցուցած տասը քիլոններուն, հոս է ընտանեկան սիրոյ իմ մեծ «լէյտի»ս, պարմանուհի իր ողորկ մորթով, ուր ոչ մէկ կնճիռ կայ:

Երբ զինքը գովէին ժամանակի հետքերուն այդ բացակայութեան համար, քիչ մը պշտանքով կը պատասխանէր.

«Գիտէ՛ք, երբեք չպարուած չեմ. ոչ իսկ բրնձափոշի դորժածած: Երբե՛ք: Բոլոր այդ քիմիական նիւթերն են, որ կ'աւրեն մորթը»:

Յաճախ լսած էի որ ըսեն ծանր հիւանդի մը մասին.

«Ո՛հ, եթէ տեսնէք զինքը, անձանաչելի դարձած է»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆԻՔ

ՎԱՍԻՆՍ. - Այս Երեւանի Արմենուհի Մարտիկոսեան, Տոբ. Պետար Մարտիկոսեան, Տէր Եւ Տիկին Դաւիթ Մարտիկոսեան եւ զաւակները, խորապէս աղքատած ու միւլիթարուած՝ շնորհակալութիւն կը յայտնեն, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Վալանի Աղգային Միութեան, Հ. Բ. Բ. Միութեան, նաեւ բոլոր աղքատներուն ու բարեկամներուն, որոնք մասնակցեցան իրենց ընտանեկան սուգին, նուիրատուութիւններով, ծաղիկեղաններով ու ներկայութեամբ:

Ի ՆՊԱՍ

ՄԱՐՏԻՅԱՆ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Էսկար Պոյանեանի Հոգեհանգստեան առթիւ. - Պոյանեան եւ Պանիս ընտանիքները 1000 Ֆ., Տէր Եւ Տիկին Գրիգոր Եւրոպեան 200 Ֆ., Վարդան Քիւրճեան 100 Ֆ.:

Յովսէփ Օհանեանի մահուան առթիւ. - Ճառայեան եւ Քոթըլէն ընտանիք 400 Ֆ., Մկրտիչ Թառայեան 50 Ֆ.:

Թագուհի Մելիքեանի մահուան առթիւ. - Տէր Եւ Տիկին Յակոբ Խաչիճեան 50 Ֆ.:

Գառնիկ, Կայծակ եւ Պապիկ Ճառայեանի յիշատակին. - Ճառայեան եղբայրներ 100 Ֆ.:

Նոնոյեան զերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին. - Տէր Եւ Տիկին Արշակ Նոնոյեան 100 Ֆ.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Սէն - Ժերմէն Կապ. իւր Վարչութիւնը կը կազմակերպէ թղթախաղ «Լոթօ» հետեւեալ օրերը, Դեկտեմբեր 14-ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Դեկտեմբեր 20-ին Շաբաթ զիշեր, Դեկտեմբեր 28-ին Կիրակի, կէսօրէ վերջ:

×

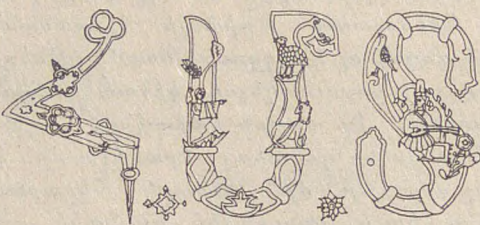
Նոյնպէս 1987 Յունուար 10-ին, Շաբաթ զիշեր կը տօնուի հայկական Միւնիքը, համեղ ուտեստեղէններով պատրաստուած վարչութեան անդամներու կողմէ: Մանրամասնութիւններ յետագային:

A LA VEILLE DES FETES ET POUR VOS CADEAUX
DE FIN D'ANNEE

VENTE - KERMESSE
SAMEDI 13 ET DIMANCHE 14 DECEMBRE

de 10h30 à 20h30 sans interruption

CENTRE CULTUREL ET ARTISTIQUE ARMENIEN
U C F A F — J A F
6, Cité de Wauxhall — 75010 PARIS
métro : République

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

— 0 — 0 — 0 — 0 — 0 —

Du 9 Décembre au 6 Janvier

La Maison de la Culture Arménienne
de Décines organise une

EXPOSITION - VENTE

de livres au Restaurant TAMAR
5, rue Ferrandière, Lyon 2^e

Noël approche, une idée cadeau
Offrez des livres.

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ
ԵԿԵՆԵՑԻ
ՄԱՐՏԻՅԱՆ

Բ. ՅԱՆԿ

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տէր Եւ Տիկին Արտաւազդ Համբարձումեան 3.000 Ֆ., Պր. Վարուժան Պողաճեան, Տէր Եւ Տիկին Դաւիթ Պանիկեան, Օր. Մատլէն Ճեւրեան, Տէր Եւ Տիկին Ալպէր Մանուկեան, Պուք Պէլ էր-ի Հայ Մշակութային Միութիւնը 2.000-ական Ֆ., Պր. Մինաս Գոճապաշեան, Այրի Տիկին Ալթունեան 1.500-ական Փրանք, Օր. Ճնգազործ Պօղոսեան 1.000, Տէր Եւ Տիկին Ռուպէր Ազիլաճեան 1.000, Տէր Եւ Տիկին Ժանօ Անթառամեան 1.000, Տէր Եւ Տիկին Ալէն Պոյանեան 1.000 Ֆ., Տէր Եւ Տիկին Կարօ Պօղոսեան 1.000 Ֆ., Տէր Եւ Տիկին Արսէն Տէր - Զաքարեան 1.000 Ֆ., Փափազեան եղբայրներ 1.000, Տէր Եւ Տիկին Վ. Մինասեան 1.000 Ֆ.:

Բ. ցանկի դումար՝ 24.000.00 Ֆ.:
Ա. ցանկի դումար՝ 73.700.00 Ֆ.:
Ընդհ. դումար՝ 97.700.00 Ֆ.:

նուիրատուութիւնները զրկել՝
Eglise Arménienne Apostolique
Saint Garabed
41, allée du Petit Pont, Camp. Frère
Saint Antoine — 13015 Marseille

Ճ Ա Ճ

Հ. Մ. Բ. Մ. Փարիզը հաճոյքն ունի ձեզ տեղեկացնելու իր տարեկան ձաշը, որ տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունուար 4, կէսօրէ 13-ին, Ալֆորվիլի «Քափափոս» ձաշարանի մէջ:

LA CAPPADOCE

67bis, quai Auguste Blanqui — 94140 Alfortville

ձաշին կը յաջորդէ երաժշտական եւ պարանցիկ երեկոյթ մը:

Մասնակցութեան ծախս՝
Չափահասներու համար՝180 Ֆր.
Երաժիշտներու համար.....150 Ֆր.

Ձէքերը գրել՝ A.S.F.P.U.G.A.-ի անունին՝
108, rue de Cambronne — 75015 PARIS

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ 43 - 80 - 62 - 74

Արձանագրութեան վերջին թուական՝ Դեկտեմբեր 20:

Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ

ԳՊՐՈՑԱՍԵՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցատէր Տիկնանց երկսեռ Վարժարանի աւանդական Տօնածառ տեղի կ'ունենայ դպրոցի սրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 21, ժամը 13-էն սկսեալ:

Դպրոցի աշակերտներուն երգերուն, արտասանութիւններուն եւ սքեշներուն կողքին, ելոյթ կ'ունենան հանրածանօթ երգիչ - երգչուհիներ:

Ձերմ մթնոլորտի մը մէջ, ներկաները պիտի կարենան ձաշակել համազամ ձաշեր:

Կազմող Պապուկը նուէրներ պիտի փաշխէ բոլոր մանուկներուն:

Մուտքը ազատ է:

1, boulevard du Nord — Le Raincy — Tél. : 43 - 81 - 01 - 72

OPTIMA TOURS

VOYAGE

EN ARMÉNIE

Au départ de PARIS via Moscou : 5.800 Frs.
du 27.12.86 au 10.01.87

Renseignements et inscriptions :
OPTIMA TOURS — 12, RUE VIGNON — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

Au départ de MARSEILLE via Moscou : 5.970 Frs.
du 27. 12. 86 au 09. 01. 87

Renseignements et inscriptions :
Monsieur ALEXANIAN
11, RUE DU BASSIN — 13012 MARSEILLE
Tél. : 42 - 83 - 31 - 55 / 91 - 93 - 04 - 90

ԿԱՍԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտիկի Հայ Եկեղեցիներէն եւ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ Յունուար 18, - Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ նորակառոյց զանգակատան օծման հանդիսութիւնը: -

×

Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 72-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ապրիլ 12-ին «Մարտիկի Հայ Մշակոյթի Տան» «Վասպուրական» սրահին մէջ, նուիրուած իրիւնեան Հայրիկի մահուան 80-ամեակին:

×

ՄԱՐՏԻՅԱՆ. - Գարուն երգչախումբին համերգներ եւ տարեկարճ՝
Մարտ 15 եւ 29

A la cimaise Artfrance propose
un important ensemble de lithographies
originales
sélectionnées dans l'œuvre gravé de
CARZOU

PARIS SUR SEINE
du 4 au 31 Décembre

— ARTFRANCE —
36, ave. Matignon — 75008 PARIS

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ. Շրջ. Վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բարեկամներն ու անդամները Սէն - Շամօնի մասնաճիւղի կազմութեան առթիւ, կազմակերպած հիւրասիրութեան, Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, ժամը 15.30-ին:

Salle de la paroisse arménienne
13, rue Asile Alamy, St. Chamond

×

Նոյն օրը, ժամը 14-ին, Նոյն վայրը Կապ. իւր կեդր. Ֆրանսայի շրջանի ընդհ. ժողովը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐԲԵՏԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐԸ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

13 ամիսներու բանակցութիւններէ ետք է, որ Դեկտեմբեր 12-ին, Թուրքիա եւ Միացեալ — Նահանգները նոր պայմանագրութիւն մը ստորագրած են, վերանորոգելով պաշտպանութեան մարզին վերաբերող իրենց համաձայնութիւնները:

Միացեալ — Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարին կցորդը ճշդած է, որ համաձայնագիրը հինգ տարուան համար, կերկարաձգէ տնտեսութեան եւ պաշտպանութեան համագործակցութիւնը, որ վերջ գտած էր 1985, Դեկտեմբեր 18-ին: Նախագէս, Թուրքիա ուղած էր, որ երկարաձգումը միայն երկու տարուան համար ըլլայ, որպէսզի կարենայ աւելի նըպաստաւոր պայմաններու շուրջ բանակցել ամերիկեան նախագահական ընտրութիւններէն ետք (1988):

Այս համաձայնութեամբ, Միացեալ — Նահանգները իրենց տրամադրութեան տակ կ'ունենան օդանաւային կարեւոր կայաններ, հաղորդակցութեանց եւ հրակողութեան դիւրութիւններ խորհրդային սահմանադրութիւն մօտ, որու փոխարէն լայն օժանդակութիւն մը կուտան Թուրքիոյ, թէեւ այս վերջինը զայն երթալով անբաւարար կը գտնէ:

Ամերիկեան նուէրներն ու վարկերը 868 միլիոն տոլարի հասած են 85 — 86 շրջանին: Ամերիկացի նախարարը յայտնած է թէ Թուրքիա 590 միլիոն տոլարի զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութիւն պիտի ստանայ այն շրջանին համար, որ պիտի Հոկտեմբեր 1-ին: Զէ ուղղւած, սակայն, մանրամասնութիւններ տալ ինչ կը վերաբերի պաշտպանութեան յաւելեալ կազմակերպութեան քանակներուն կամ վարկերու զեղչերուն մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԻՖԱՌԵԹԱՐԱՔ»-ի Փրանսացի պատգանակապաշտները Փոյի բանտէն յաջողեցան փախցնել իրենց երկու ընկերները անգամադ ըռնէն ետք, նախ բանտապահին աղջիկն ու փեսան, ապա՝ բանտապահը: Շարաթ գիշեր է, որ բանտապահին զուակները առեւանգուած են, երբ պինտայն տուն կը վերադառնային: Առեւանգողները ստիպած են աղջկան որ հեռաձայնէ իր հօր եւ կանչէ: Երբ բանտապահը կը հասնի, դէմ — դիմաց կը գտնուի ոստիկանի զգեստ հագած երեք անձերու հետ, որոնք կը յայտնեն իրմէ ակնկալւածը՝ բանտ առաջնորդել զիրենք եւ ազատ արձակել Իփառեթարաքի երկու անդամներ՝ Մուհամեմ (84-ին)՝ 30 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր, 85-ին՝ ալ՝ 5 տարի) եւ Մարի — Ֆրանս ձկի (4 տարի բանտարկութեան դատապարտուած 86, Յունիսին), երկուքն ալ «նօրափորձերու եւ «չարագործներու ընկերութեան» մասնակցութեան մեղադրութեամբ:

× ԳԻՆԵՐՈՒ յաւելումը միայն 0.1% եղած է Նոյեմբերին, ինչ որ շատ մեծ յաջողութիւն մըն է: Այս ձեւով գրամա-

հոսութեան այս տարուան սակը 2.1%-ը չանցնիր եւ լաւագոյններէն մէկը կ'ըլլայ:

Ներքին ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Փաքուա բուն կերպով յարձակելով «Մանս» օրաթերթին վրայ, որու մէկ յայտնութեան համաձայն, նախարարին հաւանութեամբ կամ արտօնութեամբ «Իրաւ — կեղծ անցագիր» մը տրուած կ'ըլլայ Շալիէի, ըսաւ որ կը սխալին անոնք որոնք կը կարծեն թէ կարելի է զինքը անձնասպանութեան մղել: Այս խօսքերով, Փաքուա կ'ակնարկէ իր մէկ նախորդին՝ Ռոմէ Սալէնկոյի, որ մամուլի զրպարտութեանց հետեւանքով անձնասպան եղած էր (1936, Պուաի կառավարութիւն):

ԽԱԶԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ, Պէյրութի հայ երեսփոխանը յայտարարած է մամուլի տեղական գործակալութեան մը որ լիբանանցի ժողովուրդը աւելի զօրաւոր պիտի դուրս գայ այս ընթացքէն, հակառակ ըրողը դաւերուն, որոնք իրարու կը յաջորդեն եւ կը միայն ձախողեցնել իսլամ եւ քրիստոնեայ համակեցութիւնը: «Պատերազմի տարիները» կ'աւելցնէ մէթր Պապիկեան, «Լիբանանցիներու մօտ աւելի հայրենասիրութիւն եւ զոհարերութիւն յայտնաբերեցին քան անկախութեան 50 տարիները»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ — ՊԵՐԼԻՆԻ մօտ ճգմուած է խորհրդային Տուպուե մը, որ Մինսկ — Պերլին գիծը կ'ապահովէր: Ճամբորդներու մեծ մասը գերմանացիներ էին: 70 մեռեալ կայ, բայց 12 հողի փրկուած են, թէեւ այս վիրաւորներէն 2-ին վիճակը շատ ծանր է: Զոհերու մէջ են լիւէի մը 26 աշակերտները:

ՊԱՆԱՏԻՐԻ համար, Սէն — Կոպէնի պապագայնացումը «օրինակելի յաջողութիւն մըն է», քանի որ 1-574-044 Ֆրանսացիներ բաժնետէր դարձած են, իրենց ձեռքն առնելով գրամադրութիւն 50 առ հարկը: Գործողութիւնը 28 միլիոն բաժնեթուղթի կը վերաբերէր եւ պահանջը 14 անգամ աւելի եղած է առաջարկւածէն:

ՍԹՈՔՀՈՒՄԻ մէջ, չարաթափերջին, հարցաքննուած են երկու Քիւրտեր, որոնք ձերբակալուած են, Ուրբաթ, նախարարապետ Օլոֆ Փալմէի սպանութեան կապակցութեամբ: Ոստիկանութիւնը չուղեր մանրամասնութիւններ տալ, կ'ըսէ միայն թէ ան ալ անպաշտօն կերպով: Երկու Քիւրտերը անգամ են քրտական կազմակերպութեան մը, որ ահաբեկչական խմբակ մըն է: Իսկ պաշտօնապէս, կ'ըսէ թէ քիւրտ աշխատաւորական կուսակցութեան անդամ են եւ վերջին տարիներուն սպանութիւններ գործած են Սթոքհոլմ եւ Ուփսալա:

ՖՈՒԹԳՈՒԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան շրջանի ախոյեանութեան իր դասակարգի մրցաշարքին Հ. Մ. Մ. — Ֆրանս 3-ի դէմ 5 կէտով պարտուեցաւ Ա. — ԷՍ — Ժէ Պանեոլէէն:

Իսիլի Հայ Մարզականը 1-ի դէմ 5 կէտով յաղթեց Պուա Լա Ռէնի: Միւս կողմէ Ալֆորվիլի հայկական խումբը հաւասար (0 — 0) մնաց Իվրիի հետ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ ՀԵՌԵՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9 — 10)

ՀԱՅ ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ
ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քոփենհագըն տեղի ունեցած կուսամարտի միջազգային մրցումներուն, որոնց մասնակցած են 12 երկիրներէ մարզիկներ, մեծ յաջողութիւն արձանագրած են հայ կուսամարտիկները, որոնք մաս կը կազմէին խումբին: Միութեան խումբին: խորհրդային մարզիկներէն առաջինը, որ չահած է ոսկէ մետալը, եղած է լեւինահանցի Մեխակ Ղազարեան (57 քիլո): Հետաքրքրական եղած է 60 քիլո ծանրութեան դասակարգէն հանդէս եկող կուսամարտիկներու մենամարտը: Աւարտականին դէմ — դիմաց ելած են վաղեմի մըրցակիցներ՝ Եւրոպայի ախոյեան, խորհրդային խումբին երրորդ ոսկէ մետալը ապահոված է երեւանցի Իսախան Յակոբեան (71 քիլո): Բաւական լաւ տպաւորութիւն թողուցած է 17-ամեայ կուսամարտիկ Տիգրան Տէրաթեան (Երեւանէն), որ միայն աւարտականին դիմած է չուէտացի ախոյեանին: Մրցաշարքի լաւագոյն մարզիչի մրցանակը տրուած է խորհրդային Միութեան խումբի մարզիչ Ռաֆայէլ Մեհարեանի:

×

ԼԵՒՈՆ ԶՈՒԼՖԱԼԱԿԵԱՆ
«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՎԱՐՊԵՏ»

խորհրդային Միութեան մարզական կոմիտէն, քննարկելով խորհրդային մարզիկներու ձեռք ձգած արդիւնքները աշխարհի ախոյեանութիւններուն, կարգ մը մարզիկներուն շնորհած է խորհրդային Միութեան վաստաւոր վարպետի կոչում: Այդ պատիւին արժանացած է նաեւ լեւինահանցի ըմբշամարտիկ, դասական ոճի Եւրոպայի եւ աշխարհի ախոյեան Լեւոն Զուլֆալեան, որ այս տարի Հոկտեմբերին, Պուտափեշտ տեղի ունեցած աշխարհի ախոյեանութեան նուաճեց ոսկէ մետալը:

×

ԲԵՄՍՊԱՐՈՒՅԻ
ԷԼՎԻՐԱ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ
Ի ՊԱՏՈՒԻ

Կիրովականի «Աւտոգենմաշ» գործատան խումբի պատուոյ անդամուհի դարձած է Երեւանի օիքերայի մենապարուհի Էլվիրա Մնացականեան: «Արա Գեղեցիկ» ներկայացումը սկսելէ առաջ գործատան ներկայացուցիչները պաշտօնապէս արուեստագիտուհիին յանձնած են վկայաւ — կանը: Այսուհետեւ բեմադարուհիին նըկարը կը զարգարէ գործատան պատուոյ տախտակը: Ասկէ առաջ ալ նոյն պատիւին արժանացած է երգչուհի Էլվիրա Ուզունեան:

ՓԱՐԻՋԻ
ՊԱՏՃԱԿԱՆ ԱՏԵՆՆԻՆ ՎՃԻՈՐ

ՄՈՆԹԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ. ՎԵՑ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՈՒՐԸ՝ ՅԵՏԱԶԳՈՒՄՈՎ ԶԵՓԻՒՌ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ.

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԷԿԸ՝ ՅԵՏԱԶԳՈՒՄՈՎ ԱԶՍԱՆ ԱՐԶԱԿՈՒԵՑԱԻ

«ՀԱՇ»Ը ԶԵԿՈՅՑՈՎ ՄԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 12-ին Փարիզի պատմական 14-րդ ատենը իր վճիռը արձակեց Մոնթէ Մեքլոնեանի եւ Զեփուր Գասպարեանի նկատմամբ: Ծանօթ է, որ Նոյեմբեր 28-ին, իրենց ձերբակալութեանէն ճիշդ տարի մը ետք, կը դատուէին ԱՍԱԼԱ — Յեղափոխական Շարժումի պարագլուխ Մոնթէ Մեքլոնեան (չա — փաւոր հոսանքը որ խղեց Օրլէնէն ետք) եւ Զեփուր Գասպարեան: Դատաւորները կ'որոշէին վճիռը արձակել խորհրդակցելէ ետք:

Դատաւարութեան ընթացքին, Մոնթէ Մեքլոնեան յայտնած էր թէ իր մօտ գըտնուած փաստաթուղթերը (ահաբեկումներու ցանկ) տեղեկութիւններ էին միայն, զորս հաւաքած էր ԱՍԱԼԱ-ի մասին եւ թէ մինչեւ 1983, ճիշդ է որ կազմակերպութեան թիւ երկուքն էր, բայց բոլորովին դէմ էր «կոյր ոճրագործներուն»:

Դատարանը, Դեկտեմբեր 12-ին, յայտարարեց թէ զինքը յանցաւոր կը նկատէ հետեւեալ ամբաստանութեանց պատճառաւ. — Զարագործներու ընկերութիւն, զէնք կրել, զանազան գործիքներ ունենալ որոնց նպատակն է պայթուցիկ շինել եւ պաշտօնական թուղթերու զեղծարարութիւն: Ըստ դատարանին՝ «այս ամբողջը կը գտնուի միջազգային ահաբեկչութեան ծիրին մէջ, զբաղան նկատուած զայն գործողներուն կողմէ, բայց երբեք անոնց կողմէ որոնք զայն կը կրեն: Ուրեմն պէտք է խտրել պատմիկ Մեքլոնեանը, անոր շնորհելով սակայն յետաձգելով «ահաբեկչութեան» զանազան ձեւերու տարբերութիւնը, յիշեցնելով թէ Ֆրանսան իր հողին վրայ ընդունած էր Մուհամեմաթիւններու պետը, որ ահաբեկիչ նկատուած է իրանի մէջ: Զարմանք յայտնած էր նաեւ, որ ամբաստանող կողմը վեց տարի բանտարկութիւն պահանջէ Մեքլոնեանի դէմ, երբ չորս տարի ուղուած էր, Լիոնի մէջ, Իպրահիմ Ապտալլայի դէմ:

Գալով Զեփուր Գասպարեանի, որ ապաստան տուած էր Մեքլոնեանին, կը դատապարտուի երկու տարի բանտարկութեան, մէկը՝ յետաձգումով, ուրեմն ազատ կ'արձակուէր նոյն իրիկունը, քանի որ տարի մըն է, որ բանտ է:

× Յիշեցնելով որ դատախազին պահանջած պատիժներն ալ շատ տարբեր չէին, քանի որ 6 տարի բանտարկութիւն էր Մեքլոնեանին համար եւ 3 տարի Զեփուր Գասպարեանի:

× Հայ Ազգային Շարժումը զեկոյցով մը կը բողոքէ այս դատապարտումին դէմ, շեշտելով. — «Մոնթէ Մեքլոնեանի դէմ 6 տարուան անգեղափառման վճիռը, հիմնուած պարսպ թղթածրարի մը վրայ, ամօթ է արդարութեան համար եւ զրգըրութիւն մը հայ համայնքին նկատմամբ»:

ՍՈՒՐԱՄԻ ԲԵՐԴԸ

«Կար ու չկար Սուրամ անունով բերդ մը կար, վրաստանի սահմաններուն։ Տարիներէ, դարերէ ի վեր կը շինուէր, անդադար փուլ կուգար։ Թշնամի ցեղեր կրնային որեւէ ատեն ներս խուժել երկրէն, կը ներխուժէին ալ արդէն, քանդուով, աւարելով ամէն ինչ, սպաննելով ժողովուրդը հօտի պէս։ Եւ օր մը թագաւորը իր պալատականները հաւաքեց, ժողով գումարեց, կ'ուզեմ դիտնալ, ըսաւ ինչ պէտք է ընել։ Ձէին գիտեր, դիմենք դուշակին ըսաւ պալատական մը։ Այն ատեն մը արդեօ անունով դուշակ մը կ'աղբէր։ Թագաւորը մարդիկ զրկեց անմիջապէս անոր տունը։ Բայց դուշակը պատգամաւորները դուրս դրաւ, բացի մէկէն, կապոյտ աչքերով, դեղձան մագերով, կտրիճ՝ Ձուրապէն։ Անոր Սուրամէն բերած հողն ու ջուրը թափել տուաւ խոշոր ամանի մը մէջ, նայէ՛ ըսաւ տղուն։ Ձուրապ նայեցաւ, չհաւատաց աչքերուն, Սուրամի բերդը կառուցուած տեսաւ, ուրախացաւ։ Ի՞նչպէս, ըսաւ։ Գուշակը պատասխանեց. «Սուրամը կը կանգնի, եթէ քարերը ամբանան ոսկիով»։ Ոսկիով, այդքան ոսկի ուրկէ՞։ Մոմտաց, յետոյ հասկցաւ ինչպէս չէր հասկցեր ոսկին ինքն էր։ Այո, դուրս ելաւ։ Մէկուն բան մը չըսաւ, զի՜ չէրով դնաց բերդ, քար ու կիր կրեց, պատ հիւսեց, ինքն ալ մէջը մտաւ, հոն մնաց, ողջ — ողջ բանուեցաւ։ Առտուն մարդիկ եկան, տեսան, Սուրամը կանգուն էր ալեւս։ Թագաւորը հասկցաւ հրաշքը, զովեց հերոսը, անոր մայրը, եւ եօթ օր եօթ գիշեր տօն հռչակեց երկրին մէջ»։

Ահաւասիկ Փարսիականի նոր Ֆիլմին հէնքը կազմող առասպելական պատումը, այնքան նման արեւելեան ուրիշ հէքաթիւներու։ Պարզունակ, շատ պարզունակ պատմութիւն մը, գրական առումով նոյնիսկ «խոցելի», ինչպէս կ'ըսէր բեմադիրը իր հարցազոյցին մէջ (1)։ Իբրեւ այդ՝ հագու տար վայրկեաննոց մանրաժապաւէնի մը նիւթը պիտի դառնար, եթէ չըլլար առասպելին տրուած նորոգ մեկնարանութիւնը եւ մանաւանդ «ժապաւէնի յուզական, գունային, պըլլատիկական եւ ռիթմիկ համակարգը» (2)։ Հարկ է յայտնել անմիջապէս զիտեղ տալ, որ Նոան Գոյնըն-էն աւելի քան 15 տարի ետք եւ աշխարհ մը դժուարութիւններ բառնալէ վերջ՝ Փարսիականով յաջողած է մնալ ամբողջական արուեստագէտ մը, տրուած այդպէս՝ լիովին պատկերային իր մտածողութեան ու ձեւերուն հմայքին շարունակելով, խորացընելով, ամբողջունելով նախապէս իրագործուած փորձը։

Ինծի այնպէս կը թուի որ բեմադիրին համար առասպելը սոսկական պատրուակն է, անհրաժեշտ պատրուակը, վերստին խնդրոյ առարկայ դարձնելու համար Նոան Գոյնընը արդէն արձակուած զոհաբերման հարցը։ Վերոյիշեալ հարցազոյցի մէջ՝ Փարսիականով երկարօրէն կը խօսի Ֆիլմի բարոյական տարողութեան մասին։ Հայրենիքի փրկութիւնը ապահովող Ձուրապի արարքը կը կոչէ «սրբաբանք», այսինքն՝ հրաշքի ու հրաշքեր քաջագործութիւն եւ իբրեւ այդ՝ օրինակելի։ Սիրանքը, կարեւրի եւ անկարելիի սահմաններուն, արարքն է մարդուն, որ կառնուութիւն, հաստատութիւն, հիմք կուտայ անկայունին, քառասյինին մէջ ինկող բերդին։ Սուրամի բերդը, շատ բացայայտ խորհրդանշան մըն է չըսելու համար՝ այլաբանութիւն մը։ Խորհրդանշանը քառսին, իշխանութեան ամբողջութիւնն ու մարդոց կեանքը վտանգող սանձարձակ անօրինութեան։ Փարսիականի Ձուրապը — Ձուրապը, — հերոս կը դառնայ այն պահուն, երբ կը հասկընայ գուշակի փոխաբերական լեզուն, երբ ներքնապէս կը լսէ, եւ կ'ըմբռնէ ճշմարտութիւնը, զոր պիտի հաստատէ մարմնովին։ Բերդին մէջ։ Բերդը ամբողջունելով։ Բերդը, այսինքն՝ մեր բոլոր մարդկային կառուցումները — մտային թէ նիւթեղէն — կը փշիւն, եթէ անոնց տակ չըլլայ հազուադէպ «ոսկի», մարդը՝ որուն համար կան։ Եթէ մարդը չկայ բերդին տակ, երկիրն ու հայրենիքը, ընկերութիւնն ու մարդկութիւնը կը դառնան արձակ մակադատողի։ Ֆիլմին մէջ

թափանցիկ ակնարկութիւններ ալ կան տակաւին բոլորովին ժամանակակից հարցի մը, պատերազմին, որ եթէ սկսի «ոչ ոք գիտէ ո՞ր կը հասնի»։

Հասկնալի է, որ պարզունակ առասպելը Փարսիականի շնորհիւ կը վերածուի մարդկային էական հարցեր դնող, անոնց ամէն ուղղութեամբ դացող մեկնարանական սարք հայթայթող եւ անշուշտ իր գաղտնիքը իր արուեստին մէջ պահող մեքենայի մը։

Հարցազոյցի երկայնքին՝ բեմադիրը կը բացայայտէ աշխատանքին նշանակութիւնը, սապէս. «...Սուրամի բերդը ժապաւէնում մենք փորձել ենք փրկելու փայտէն իմաստաւորել սիրանքը, այլ ոչ թէ պատկերել ոչալ իրավիճակները։ Դարաշրջանը, հանդերձանքը, որ վերածնունդ են պատմական որմնակարների հիման վրայ կամ պարզապէս իմ կողմից, Ֆիլմի պլաստիկան, բնակարները, այդ ամէնը տանում է դէպի հնադարեան արխայիկան»։ Նշումը յատկանշական դիտողութիւն մը կը կազմէ, որ բեմադիրը կ'անդրադառնայ կրկնապէս թէ՛ ժապաւէնի լուսնի գեղարվեստական սկզբունքին, թէ՛ ալ անոր դիտման կէտին։ Պատումը եւ անոր յարակից բոլոր մանրամասնութիւնները մեզ կ'առաջնորդեն «դէպի հնադարեան արխայիկան»։ Այս արխայիկան եւ հնադարը պատմական, հնարանական ժամանակաշրջաններ չեն։ Հետաքրքրական է տեսնել, որ «ժամանակաշրջաններու յաջորդականութիւն» կոչուած հատուածին մէջ, ժամացոյցի ճօճանակը յիշեցնող շարժումով կին մը կը յաջորդէ դուշակին, ժամանակը տեղաւորող մարդկային ռիթմին մէջ։ Արխայիկան մարդկութիւնը հազարամեակներէ ի վեր յուզող, անոր մէջ բանող ուժերու, նախօրինական ուժերու աշխարհն է. ան է որ կը յարուցանէ հարցերուն էն նախադրեանը, զոհողութեան հարցը։ Այլ խնդիր՝ որ ոչ միայն առասպելին արտաքին երեսը (Ձուրապը բերդի պատնէշին մէջ), այլեւ անոր քովընտի ծալքերը կ'ոգեկոչեն սովորութիւններ, ծէսեր, տիպարներ կամ նախատիպեր, որոնք հնադարեանը կը մասնաւորեն իբրեւ անյոյժ ու մշտադոյ իրականութիւններ։ Խորքին մէջ Ֆիլմը դիտողը կը գտնուի մանուկ Ձուրապի գիւղին մէջ, որուն պարկապուռ նուագողը կը սորվեցնէ նախադարեան Ամիրանի (մեր ըմբոստ Արտաւազդի եղբայրը), Սուրբ Նինայի կամ Թամար թաղուհիի առասպելները, անոց Ֆեթիլ — խամսահներու ընդմէջէն։ Առասպելներ՝ ուր մարդիկ կը հիմեն երկիրն ու կ'ունեն, զիր ու մշակութիւն, եւ հողը կը վերածեն հայրենիքի։ Հնադարը, արխայիկան տեսակ մը հեթանոսութիւն է, այսինքն՝ ուրիշ տարրեր նախօրինական պահ մը, ուր ժողովուրդը, ըսենք համայնքը ձեւը կը փնտռէ հիմնուելու համար, կը փնտռէ ոսկին միաւորուելու, շարժուելու համար։ Հասկնալի է որ արխայիկան պարզ անցեալը չէ եւ հակառակ երեւոյթին՝ Փարսիականով երբեք անելապաշտ բեմադիր մը չէ (3)։

Առասպելը կը կազմէ ժապաւէնին շրջանակը, սկիզբն ու վերջը, կը բանի յիման վայրի մը նման, որով կ'ընդհատուի, կը կտրուի, բայց չի դադրել պատկերային համակարգը կաղապարելէն։ Փարսիականով ընդարձակ փակագիծեր կը բանայ պատումին մէջ, ի յայտ բերելով կենցաղի, բարքի, կեանքի կաղապարներու այնպիսի շեղութիւն ու ճոխութիւն, գոյնի ու ձեւի այնպիսի շոգոյնութիւն, որ մեր երեւակայութիւնը, ակնատարփուած, կը սեւեւի պատկերին ու կը մոռնայ պատումին ընթացքը։ Աւելորդ ու անաղի է պատմել մանրադէպեր, որոնք առաջին ակնարկով մը կը թուին պարզ պատկերազարդում, դուրս փախուող պատումներ։ Սուրամի բերդը սակայն խառնուրդ կառուցում Ֆիլմ մըն է, միտածուած նոյնիսկ իր երեւութական յեղատեսողութեան մէջ։ Անոր բոլոր մասերը, իրենց գեղարվեստական կոտորակումներով, կը գիւնեն նոյն բոցակէտին. զոհարարութի սեղանին — տեսակ մը աշխարհիկ կրկնակի Քրիստոսի խաչելութեան — : Այսպէս՝ Ձուրապի հօր, Դուրմիշխանի փախուստը երկրէն, կրօնափոխութիւնը, հանդիպումը՝ իր կարգին կրօնափոխ Օսման աղային հետ, ու

րիշ բան չէ, եթէ ոչ օտարումի հոլովոյթութիւն պատմութիւնը, որ զուգահեռ է բերդի յարատեւ քանդումին։ Օտարումէն եւ օտարութենէն ելլող որդին է, օտարութեան ծնունդ՝ որ վերջ մը կը զնէ բերդի քառսին։

Ժապաւէնի նուագադոյն արժանիքներէն մին չէ մեկնարանական անհուն միջոցին բացումը։ Ամէն հանդիսատես երկրորդ տեսումով ինքզինք պիտի արձակէ։ Սակայն Ֆիլմը է՛ նաեւ գոյնի ու պատկերի, «պլաստիկական» համակարգ մը։ Բառը դրուած է Փարսիականով բերնին մէջ եւ լիովին կը համապատասխանէ բեմադիրի մեզի ծանօթ բոլոր գործերուն, Հրեզնէի Ձիւրէն մինչեւ Փիլոպոլիսի պատաստներուն վրայ յորինուած տարբերակումները. այս մանրաժապաւէնը կը մատնէ բեմադիրին նկարչական — ձեւային փնտռութեանը։ Համակարգ՝ այն չափով որ պատկերներ ու գոյներ, ձեւեր ու բնակարներ, ձայներ ու կշռոյթներ կը դրուին որոշ, կանոնաւորեալ յարաբերութիւններուն մէջ։ Ինչպէս լեզուն թառերը իրարու հետ, այնպէս ալ տեսարանին ու պատկերին տարրերը — ձեւ, գոյն, շարժում — լծորդուած են իրարու եւ դարձած են դէպի խօսքը։ Փարսիականով, գիտենք, կը սիրէ յամենալ խիտ, թանձրացեալ առարկաներուն առջեւ, որոնք ժապաւէնին մէջ երբեմն նոյնքան կարեւոր են որքան մարդիկը։ Բայց առարկաները կուգան վերստին, կը կրկնուին, տարրեր տեսարանի, վիճակի մէջ, կը դառնան նշան, ուղեւոր, ձեռնանիշ դէպի խօսք, դէպի յիշողութիւն։ Ձգեստները, գորգները, ներքին միջոցները՝ կամար, որմնակար, նրանցք, ճարտարապետական ծաւալներու ազդեցում՝ տարրեր են աշխարհիկ շարահիւստութեան մը։ Եւ դեռ կան այս Ֆիլմին կենդանիները. գառներ, ոչխարներ, եզներ, շուներ, մանաւանդ ձիեր։ Փարսիականովի համար ինչ որ կը մտնէ դամբարանի մէջ, ինչ որ կը շրջանակուի պատաստով, կը պատաստուի, պարտի անպայման դառնալ իմաստի սկիզբ, նշանակութեան բացումը։ Ձիերը Ֆիլմին սկիզբը են ինչ որ են, մարդատար կենդանիներ, իսկ վերջը՝ թեթեւ ու թրթուռ չքեղութիւններ, միակ վիճակները զոհարարութի խորհուրդին։ Մեզ են։ Անոնք «ինձ համար ընդհանուր զոհասեղանի մասունքներ են» կ'ըսէ բեմադիրը, ակնարկելով ժապաւէնի մարդոց. բայց այս խօսքը կրնանք առանց գեղծումի տարածել ժապաւէնի ամէն մէկ տարրին, որ իր կարգին կը կրկնէ զոհարարութեան, արեան, կեանքի, մահուան առեղծուածք։

Դիւրին է նշմարել, որ Փարսիականովի համար տեսարան մը ի սկզբանէ կառուցուած միջոց է. դիւ, ծաւալ, ձեւ, շարժում, գոյն։ Հոն դրուած տարրերը — մարդիկ, իրեր, — չեն կրնար հաւաքուիլ պատահական կերպով։ Ենթակալ են շարահիւստական կանոններու, որոնք տեսարանը կը վերածեն նկարչական պատկերի, յորինութեան։ Պատկերին տիրապետելու, իշխելու ձգտում մըն է սարկա, որ կը հասնի աղեցուցիչ չափերու, երբ դամբարան իր առջեւ բնակարներ ունի։ Փարսիականով կ'ըսէ. — «Ոչ թէ տեղի ու ժամանակի առումով կոնկրէտ բնակար, այլ փրկիսփայտօրէն վերարտադրուած բնակար...», այսինքն՝ միշտ ենթակալ իմաստաւորումի աշխատանքին։ Կը հակացուի ինչու հանդիսատեսը յաճախ տարուի մտածելու, որ տեսածը փոխաբերութեան մը մարմինն է, այլաբանութեան մը նիւթեղէն երեսակը (4)։

Պատկերին — անոր ընդմէջէն եկող բընակարին, մարդոց, իրերուն — վրայ իտեղական աշխատանք մը կայ, ոճաւորումի ընդհանուր գործողութիւն մը, որ տըրամազօրէն հակառակ եզրն է որեւէ իրապաշտութեան, «դէպքի ոչալ իրավիճակներու» պատկերումին։ Որքան բացայայտօրէն յայտնի ըլլայ ոճաւորումը, որքան ընդգծուած ըլլայ, այնքան պատկերը կը հեռանայ վերադարձութեանէն։ Ոճաւորումը ամէն տեղ է։ Ակնբայ տեսակն է անոր հերոսներուն, անձերուն, շարժումին արարողական, ծիսային ներկայացումը։ Բոլոր տեսաւորաններուն մէջ մեզի տրուածը դրուած է ձեւակառային գիւղի մը մէջ, կարծէք ըլլար բեմահարթակի վրայ։ Ինչ որ կայ, կուգայ դէմէն, կը նայի մեզի, որ կը նայինք, կը կարծենք նայողներն ըլլայ։ Խորքին մէջ ան է որ կը նայի, կը գիտէ մեզ շեղակիցօրէն։ Աշխարհին մէջ չենք, այլ պատկերին մէջ, ծէսին ու արարողութեան։

Պատկերին ոճաւորումը, շարժումներուն ծիսաւորումը «որմնակարների հի-

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԵՒ ՕՏԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը եւ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը նախանձանդիւր հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան մէջ նշանակալից գեր կատարող անձնաւորութիւններու շիրիմներու անվթար պահպանման, ձեռնարկած են զօրավար Անդրանիկի եւ հայրենասէր հրապարակադիր եւ ազգային դէմք Գրիգոր Օտեանի գերեզմաններուն նորոգութեան։ Ինչպէս ծանօթ է այս երկու անձերու գերեզմաններն ալ Փէր Լաշէզ կը գտնուին եւ ոչ շատ հեռու իրարմէ։ Պատկան իշխանութիւններէն անհրաժեշտ արտօնութիւն առնուած է արդէն։

Զօրավար Անդրանիկի արձանը պիտի մաքրուի եւ անտեսանելի կամ անթիւնելի զիւրերը պիտի վերանորոգուին, իսկ Գրիգոր Օտեանի տապանաքարը բոլոր-

ման վրայ», բոլոր տարրերուն արուեստացումը, ինչպէս յունական ողբերգութեան մը մէջ, ուր ամէն ինչ կը հետեւի ոչ — բնական, վաղնջական օրէնքներու, պատկերը կ'ազատագրեն իր թափանցկութենէն, սահելու, անցնելու տառապան հարկադրանքէն։ Պատկերը թաղաւորութիւնն է։ Փարսիականովի մօտ ամէն մէկ տեսարան, տեսարանի հատուած մարդը Ֆիլմն է ինքն իր մէջ։ Այս իմաստով կը հակադրուի պատումին։ Ըստ իս՝ պատումին ու պատկերին, ըսել կ'ուզեմ շարունակական առասպելին ու նկարչականօրէն առանձնացուած ամբողջին միջեւ գոյութիւն ունի հակասութիւն մը, որ Փարսիականով կը մշակէ ամենայն անեղ վարպետութեամբ, պատկերը դարձնելով պատումը առկախող, սպասցնող, սպառող միաւոր։

Բազմազան, բազմադիմի, առաջին ակնարկով մը ամէն կողմ ընթացող պատկերները կը միաձուլուին ընդարձակ խճանդկարի մը մէջ, որ Ֆիլմն է։ Ասոր համակարգը իր մէջ կը կրէ բեմադիրին նախկին գործերուն իրադործումները, մանաւանդ Նոան Գոյնընի պատկերային տարրերը։ Ասիկա չի բխի միայն ժամանակի եւ կոնկրէտ իրականութեան նոյնութենէն, այլ ակնյայտօրէն ողորած միտումն է։ Մերթ ինքնապոյններն են, մերթ ակնարկութիւններն։ Ի հարկէ ոչինչ կարելի է ըսել վերջնական կերպով, այնքան ատեն որ մեզի ներկայացուած նըռան Գոյնըն «ազաւազուած» օրինակ մըն է։ Անկասկած Սուրամի բերդին մէջ Փարսիականով կը գործածէ արդէն իր կողմ ստեղծուած շարժանկարային լեզուն մը, աւելի ճոխացուած, չքեղացուած, փայլուն ու մատչելի դարձած։

Այս Ֆիլմը արուեստի գործերու ամբողջ ալյուրութեամբ կը շահի երբ դիտուի քանի մը անգամներ։ Չայն ոտքի հանող փրկիսփայտական, բարոյական թէ գեղարվեստական մտածողութիւնը բաւական թարգ ու պարզօրէն մարդկային է, որպէսզի չսպառնա առաջին ու միակ նայուածքով։

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

1.— Նորից Փարսիականովի հետ, արտատրուած «Յառաջ»ի մէջ, Նոյեմբեր 27 — 29, — 1985 :

2.— Նոյն :

3.— Դիմեցումը դէպի արխայիկան մը կարգաւորում վրայ ալ ունի իր անդրադարձումները։ Զարթանկարի արուեստի պատմութեան մէջ գործածուած շատ պարզունակ յուժումներու կիրաքիւմը երբեմն Փարսիականովի կողմէ, անոր գաւառային ստանաւետն առաջադրութիւնը կարելի է նկատել արխայիզմ, վերադարձ, ըսեմ դէպի սկզբնական պատկերը պատկերելու առաջ։

4.— Պատկերին տիրապետելու ձգտումը, գայն գերագոյն չափով մը իմաստաւորելու միտումը ոչ միայն չարգիլել, այլեւ լիովին կ'արտօնէ պատկերի վայելք մը, հանդիմ մը, ուր կը մոռնուի իմաստը։

վին փոխելու արտօնություն տրուած է :
Այս երկու անձերուն մեր ժամանակա-
կեց պատմութեան մէջ ունեցած կարեւոր
դերը նկատի ունենալով վերոյիշեալ եր-
կու կազմակերպութիւնները նախընտրած
են անհրաժեշտ ծախքը ժողովրդական
հանգանակութեան շնորհիւ ապահովել :
Նուիրատուները կրնան իրենց չէքերը
պատրաստել հետեւեալ կերպով . —
à l'ordre : A.A.A.S. (sépulture)
կամ
à l'ordre : U.G.A.B. (sépulture)
եւ գրկել . —
A.A.A.S.
B.P. 425 09
75424 Paris Cedex 09
կամ
U.G.A.B.
11, square Alboni
75016 Paris

Նուիրատուներուն անունները յաջոր-
դաբար մամուլին մէջ պիտի հրատարակ-
ւին :
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :
Կը խնդրուի Սփիւռքի թերթերէն ար-
տասել :

Հ.Բ.Մ. ՀԱՅ ԱՂՔԱՍՏԱՆԱՄ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

×

ԽՄԲ. — «ՅԱՌԱՋ»-ի . — Որքան ալ գնա-
հատելի թուի գաղութիս երկու ամէնէն
հարուստ կազմակերպութեանց տուն տը-
ւալ այս հաղորդագրութիւնը (որ՝ ի դէպ,
կոչ մըն է), կը խորհիմք որ աւելի տրա-
մադրանական եղած կ'ըլլար, որ ան մա-
մուլին յամնուելու հանգանակութեան
մեռնարկելէ առաջ եւ ոչ ետքը : Արդարեւ,
որքան գիտեմք մօտ երկու ամիս է, եթէ
ոչ աւելի որ դրամահաւաքը սկսած է,
պտուէ դուռ, գոնէ փարիզեան շրջանը :
Ճիշդ է որ հիմա սփիւռքեան մասշտաբ կը
այլուի : Արդ, ինչ կը վերաբերի Անգրանի-
կի, որքան հասկցանք մաքրութեան
հարց մըն է միայն, որ մեծածախք ալ չի
կրնար ըլլար եւ ազգային հանգանակու-
թեան ալ չի կարօտիր : Գալով ազգային
գործիչ եւ ծանօթ մտաւորական Գ. Օտեա-
նի, տապաւնաբարի հիմնական փոփոխու-
թիւնն է, որ ծրագրուած է : Արդ, իրատեսու-
թիւնը կը պարտադրէ որ հաստատենք,
թէ տարաբանիտ Օտեանի շիրիմը շատ
քիչ այցելու ունի — սակաւաթիւ եւ ար-
դէն ամոնք որոնք ո'ւր ըլլալն ալ գիտեն :
Ասկէ ետք, հաւանաբար այդ քիչերն ալ
չըլլան : Ուրեմն, աւելի յարմար չէ՞ր
արդեօք, այս առթիւ, Օտեանի անիւննե-
րը փոխադրել Հայ Մասնաբաժաններու
գաղութարանը (Պամենէօ-Փարիզիէն), որ իր
բուն տեղն է եւ ուր ամէն մեռելոցի ալ —
նոյնմբեր 1-ին — այց կը կազմակերպուի :
Կը խորհիմք որ մտան կարգադրութիւն մը
աւելի տեղին կ'ըլլար եւ յարգանքի լա-
ւագոյն արտայայտութիւնը Օտեանի յի-
շատակին հանդէպ :

«Arméniens de la Diaspora gardez votre culture !»

—X—

«Sans Ecoles enseignant largement l'arménien et l'utilisant comme langue véhiculaire, le peuple arménien mourra. Seuls les Arméniens pourront fonder, financer, animer, moderniser des Ecoles arméniennes. Pour eux c'est un problème de vie ou de mort. Il suffit que les Arméniens le veuillent et qu'ils comprennent toute l'urgence du problème. L'Ecole encore l'Ecole, toujours l'Ecole».

Ce ne sont pas des Arméniens qui s'expriment ainsi, ce sont nos amis français. Le Ministre André Santini, le journaliste J. P. Richardot.

Nous sommes véritablement le dos au mur. Ou nous continuons à faire vivre vraiment en Diaspora notre culture et notre arménité ou nous baissons les bras et c'en est fini du peuple arménien. Que reste-t-il des Chaldéens, des Phéniciens, des Assyriens?

Toute la honte de cette perte nous serait imputée à nous, Arméniens de la 2e, 3e génération qui pouvions agir et n'avons rien fait.

Nous avons la chance d'avoir le vent en poupe. Nos jeunes de la 3e, 4e génération après le génocide sont à la recherche de leurs racines. Nous avons, si petite soit elle, une Arménie vivante et brillante, en pleine expansion économique et culturelle.

Les journées de deuil du 24 Avril, les commémorations funèbres, les monuments du souvenir : tout cela a sa place et mérite notre plus grand respect. Mais tout cela est le passé. Nous ne pouvons, 70 ans après le génocide continuer à élever nos enfants et nos petits enfants uniquement tournés vers le culte de nos morts. Nos jeunes aussi méritent notre respect et nos soins attentifs. Ils ont besoin d'enthousiasme. Il n'est pas bon de les nourrir toujours de larmes et de regrets. Il ne faut pas les élever dans les rêves utopiques ni dans la «déléction morose» du passé. Nos enfants de la Diaspora ont pour eux la curiosité de leurs racines et l'enthousiasme de la jeunesse. A eux la tâche de connaître et de faire connaître du monde entier la culture arménienne, la religion, l'architecture, la littérature, la musique .

Essayons de mettre à profit cette situation d'«Arménien de la Diaspora» que nous n'avons pas choisie : nous enrichissons de notre présence le pays qui a accueilli nos parents et nous mêmes, citoyens loyaux de ce pays, nous avons la chance d'avoir une double culture.

La culture, tout est là : nous devons

ԳՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Հին ժամանակներէ ի վեր, գոյներու երեւոյթը հետաքրքրած է գիտուններ եւ զանազան ժողովուրդներ, մասնաւորաբար Ձինացիները, որոնք գոյներու ազդեցու-
թեամբ, միջին դարերուն սկսած են նոյն-
իսկ դարմանել շատ մը հիւանդութիւն —
ներ... .

Գոյները մուտք գործած են նաեւ կրօնքի մէջ : Բոլորիս ծանօթ է, որ սեւը սուգի նշան է, իսկ կապոյտը՝ հաւատքի :

Գոյներու նշանակութիւնն ու դործա-
ծութիւնը դիմացած է մինչեւ այսօր եւ
նոյնիսկ աւելի զարգացած : Յառաջ ե-
կած են նոր գիտութիւններ, որոնք կ'օգ-
տադործուին զանազան մարզերէ ներս :
Օրինակի համար, բժշկական, առեւտը-
րական (յատկապէս ծանուցումի), հո-
գերանական, մանկավարժական եւ այլ
մարզերէ ներս : Այս բոլորը՝ որովհետեւ
մարդիկ հետզհետէ աւելի կը համոզուին
գոյներու ունեցած ուժին եւ անոնց ու-
նեցած ազդեցութեան՝ մարդկային հո-
գիին եւ կառուցուածքին վրայ :

×

ԳՈՅՆԵՐՈՒ ԱՋԳԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սկզբնապէս, կ'արդարացնէ սրտի զարկե-
րը եւ շնչառութեան կշռոյթը : Անկա ջրա-
յին եւ մտային զբոսիչ ազդակ մըն է :
Կարմիրը կը գործածուի նաեւ դարմանե-
լու մորթային հիւանդութիւնները :

Նարնջագոյնը, կրնայ ստամոքսի
կծկում պատճառել ճաշի պահուի, իսկ
ճաշէն ետք, կրնայ դիւրացնել մար-
տդութիւնը :

absolument approfondir celle-ci et la transmettre à nos enfants. L'Ecole devra être, pour les 10 ans qui viennent, le seul but vers lequel devons tendre tous nos efforts.

Unissons nous tous pour construire une Ecole et un centre culturel dignes de notre peuple, dignes de la France, dans une ville où les familles arméniennes sont implantées en grand nombre. Beaucoup de nos parents et grand parents, rescapés du génocide, se sont installés dans les zones industrielles d'Issy-les-Moulineaux et des environs. Proches les uns des autres pour se communiquer leur chaleur humaine, pour se parler dans leur langue, pour se raconter leurs lourdes peines, leurs joies fragiles.

Les temps de privations sont passés. Maintenant nous pouvons et devons montrer à nos amis, à ceux qui nous ont accueillis, ce que nous faisons pour conti-

○ Դեղինը, կը պատճառէ մտային արթ-
նութիւն : Անդլիոյ մէջ, դիտականներ
որոշ փորձերէ ետք նկատած են, թէ
յուսալըուած մարդիկ կը յափշտակուին
դեղինով :

○ Կանաչը, հաւասարակշռութիւն պատ-
ճառող գոյն մըն է : Ինչպէս նաեւ գլխա-
ցաւ եւ ջրային հիւանդութիւնները դար-
մանող գոյն մը : Հաստատուած է, Անդ-
լիոյ մէջ, որ սեւ կամօրջ մը, որ անցեալին
անձնասպաններու նախասիրած վայրն
էր, կանաչի ներկուելէ ետք, զգալի հա-
մեմատութեամբ կորսնցուցած է իր յա-
ճախորդները ... Ինչպէս կ'երեւի, այս
գոյնը ինքնազգուշ կը պատճառէ : Արդ-
եօք պարզ գուգաղիպութեամբ թղթա-
խաղի սեղանները կը ծածկուին կանաչ
ծածկոցով ...

○ Կապոյտը, հանգարտեցուցիչ գոյն
մըն է, որով կարելի է դարմանել անքը-
նութիւնը եւ բնականոնացնել շնչառու-
թեան կշռոյթը :

○ Մանրիշկագոյնը, ինչպէս դիտենք,
այժմ շատ գործածուած գոյն մըն է բը-
ժըշկութեան մէջ, մանաւանդ անդր — մա-
նիշկագոյն ճառագայթները կրնան յա-
ռաջացնել զանազան քիմիական հակազ-
դեցութիւններ : Անդր — մանրիշկագոյն
ճառագայթները յատկապէս կ'օգտագոր-
ծուին, դարմանելու մորթային որոշ
հիւանդութիւններ :

○ Վարդագոյնը, քնարեր գոյն մըն է,
ամէնէն հանդարտեցուցիչը, բաղդատած՝
կանաչին եւ կապոյտին : Վարդագոյնը կը
նուազեցնէ վախը, մտահոգութիւններն ու
անձկութիւնները :

○ Սրնագոյնը Մոխրագոյնն ու Սեւը,
տխրութիւն կը պատճառեն : Մոխրագոյ-
նը մասնաւորաբար յոգնածութեան եւ ա-
նորոշութեան զգացումներ կ'առաջացնէ :
«Ս . Փ .»

nuer à faire vivre notre langue et notre culture.

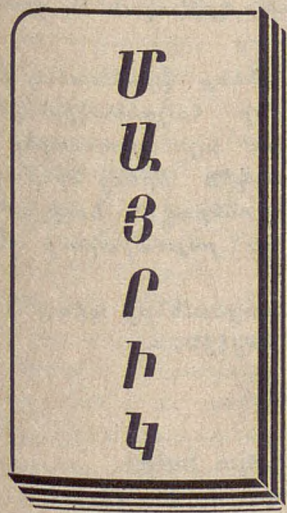
Une belle Ecole, un centre culturel vivant, une salle communautaire sympathique, voilà ce que nous avons l'opportunité de réaliser à Issy-les-Moulineaux, avec une Municipalité qui nous soutient, à Issy-les-Moulineaux où notre communauté est si solidement implantée.

L'Ephorie de l'Eglise Apostolique Arménienne d'Issy-les-Moulineaux a été chargée de mener à bien cette noble tâche. Bien évidemment il est du devoir de chaque Arménien de faire de son mieux pour soutenir cette action. Chacun de nous doit se sentir concerné au plus profond de lui même.

Pour une fois, soyons optimistes : nous devons réussir et nous réussirons.

L'EPHORIE
DE L'EGLISE APOSTOLIQUE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX

— «ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԵՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Բնաւ տրամադրութիւն չունիմ իրեն բացատրելու, թէ տարիքը
անոր, որ զիս պիտի լքէ, ոչ մէկ միխթարութիւն կը բերէ : Իրեն-
ներուն սիրոյն նուիրուած բարութեան ու հաւատարմութեան 87 տա-
րիներ վերջ պիտի դնեն քանի մը վայրկեանէն, եւ ա՛յդ է որ կը շա-
հազդուէ զիս : Գիտէ հիմա, թէ պէտք չէ հետս խօսիլ : Բնա՛ւ : Դրան
զանգը կը հնչէ . հիւանդապահուհին կ'երթայ բանալու . մեր բժիշ-
կըն է :

Մօրս համար չի գար : Ոչ, ինծի՛ ողջին, առողջին կու գայ բա-
րեկամական այցելութիւն մը տալու : Ձեռքս կը սեղմէ սովորակա-
նէն քիչ մը աւելի ուժեղ : Յետոյ, կը դիտեմ ընթացիկ մեքենական
շարժումները, զորս գոց դիտեմ : Արեան ճնշումը, բաղկերակը, որ
կը զարնէ դեռ, սիրտը, որ ծառայած է այնքան եւ կը վարանի կեան-
քը թողլու... . քանի մը վայրկեան եւս, կամ ժամ մը, իրելիուն մը
թերեւս, ոչ ոք կրնայ դիտնալ :

Շատ քան չունինք ըսելիք այս ազնիւ տղայի . Արմանին հետ՝ «Հի-
ւանդանոցի նախկին ներքին բժիշկ, բժշկապետ, դատական բժիշկ,
ներքին բժիշկ... . որ հիւանդ կ'ընդունի ժամադրութեամբ» : Մայրս
չի տառապիր, այսպէս կոչուած՝ «երկարատեւ եւ անողորմ հիւանդու-
թենէն» : Ոչ . յամբօրէն պիտի չիջի «հատնում»ով, մոմի մը նման,
որ լմնալու մօտ է :

Եւ որովհետեւ պատշաճ չէ, որ բժիշկ մը մեկնի առանց ղեղա-
գիր մը գրելու, բժիշկի իր ձեռագրով, չեմ գիտեր ինչի դէմ իրեւ
մը կը յանձնարարէ :

Կ'ընկերանամ իրեն մինչեւ դուռը : Մեկնելէ առաջ պահ մը կը
վարանի, յետոյ կը թելադրէ յարմար բուժարան մը փոխադրել,
ուր ամէն ինչ աւելի դիւրին կ'ընթանայ... .

Ճիշդ այդ վայրկեանին, հազարամեակներէ ի վեր ջրամոյն եղած
կարծեցեալ իս քաղաքի մը եկեղեցիներուն զանգերուն նման զանգեր՝
զորս մարդ իրեւ թէ կը լսէ խաղաղ եղանակին, կը սկսին զոգնա-
ջել գլխու մէջ, իշխեցնելու համար ինծի արմատներս, ծագումս, մեր
աւանդութիւնները : Հայ եմ եւ, եւ մեր մօտ մայրերը տան մէջ կը
մեռնին :

Ո՛չ : Մայրս պիտի չենթարկուի ապրողներու այն վատութեան,
որ վերջին ճամբորդութիւն մը կը պարտադրէ դէպի հրաշագործ
բուժարանը, ուրկէ ամէն մարդ շատ լաւ գիտէ թէ պիտի չվերադառ-
նայ : Ոչ, պիտի չըլլայ սուր եւ անընդհատ ճշակով այն կառքը որ
կը ճշայ քաղաքին ընդմէջէն, այլեւս անօդուս ածապարանքով մը :

Հիւանդապահուհին ուսին կը նետէ վերարկուն, ղեղապիրը ձեռ-
քը դուրս ելլելու պատրաստ :

— Անմիջապէս կը վերադառնամ, պարոն :

Դուռը փակուելէ ետք, կրկին մօրս քով կու գամ, վերադառնե-
լու համար մեր մտերմութիւնը :

Հակառակ իր ծայրայեղ տկարութեան, կը յաջողի կամաց մը
թեւը վերմակին տակէն դուրս սահեցնել : Թերեւս այլեւս ոչ իսկ
կը տեսնէ զիս . սակայն ցցուն երակներով ձեռքը կը խաբխափէ սա-
ւանին վրայ, մինչեւ որ հանդիպի իմինիս : Ամփոփուած գուրգու-
րանքի այս յորձանքին մէջ, կը սեղմեմ իր նրբին մատները, զինքը
ապահովեցնելու համար, որ հո՛ս եմ :

Դուրսը, քաղաքին լոյսերը վառած են : Սակայն, դիտեմ հիմա,
թէ այլեւս ոչ ոք զիս պիտի զգուշացնէ գիշերներու զովութեան դէմ,
ոչ ոք ինծի պիտի երկարէ այն փոքրիկ, խեղճուկրակ բրդեղէնը, որ
զիս այնքան կը ջլայնացնէր... . Ու առանձին եմ իր մտահոգութեան
չափազանցութիւններուն դէմ անհիմեթ բարկութիւններուս արթըն-
ցուցած խղճի խայթին հետ :

Մեծ վիշտերուն մէջ, երբեմն քիչ մը դերասանութիւն կայ : Մարդ
բաներ կ'ըսէ ինք իրեն, բառերը բնագրի մը կը վերածուին . ախնջ
կուտանք մեր ներքին փոքրիկ թատրոնին, ապա, դժբախտութեան ալ
օժանդակութեամբ արցունքը կը հոսի, կ'իջնենք ցաւին խորը, կը
մեծցնենք դայն ու կը քալենք անոր հետ :

Ի ծնէ կը սիրէինք զիրար :

Մնացեալը աւելորդ ենթախորագիր մը կը դառնար :

(Շար . 2)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այս օրը Տիկին Անահիտ Հրաչեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Գաբրիել Հրաչեանի մահուան Բ. տարեկիցին է յիշատակ կը նուիրեն 500 Ֆ. Կապ. Ող. Կարանին, 500 Ֆ. Ռատիւ - Ազգին, 500 Ֆ. «Որինքան Հիմնադրամ Ժոնտին» (ստանալ «Յառաջ»էն), 1000 Ֆրանք Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԷ. - Լիւսի Կարապետեանի եւ Արամ Պետիկեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կիրակոսեան կը նուիրեն 100 Ֆ. «Յառաջ»ի բարեգումաման, նոյն առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան 50 Ֆ. «Յառաջ»ին:

AVIS DE RECHERCHE

Je recherche Mr. STEPAN HIDOSTIAN, fils de AZATUR HIDOSTIAN, neveu de EFRONIA HIDOSTIAN, âgé d'environ 50 ans et né dans la région parisienne.
Merci de me contacter pour tout renseignement.
Retrouver cette personne est très important.
Joindre Mr. AZNAVOURIAN
59, rue Marignan — 13007 Marseille
Tél. : 91 - 52 - 51 - 84

ՄԱՐՍԷՅԷ
ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ
ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ
Կիրակի, Դեկտ. 21, ժամը 16.30-ին
Ս. Գրիգոր Մշակութային սրահը:
26, rue Sibie — 13001 Marseille
(Plaine Jean-Jaurès)
Բեմադրութիւն, արտասանութիւն,
երգ ու պար կը կազմեն օրուան յայտագիրը:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻՔ
Սէն - Ժէնովի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները:
Սեդրակ Քէմիքեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Նաճարեան, Թաշն ընտանիք, Ամասպեան ընտանիք, Ժորժ Պոյաճեան 100-ական Ֆ.:
Արքայապետ Մանկապետեանի մահուան առթիւ՝ Թուրքիան ընտանիք, Պր. Նուպար Տէր - Մինասեան, Ստեփան Պալեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Այրի Տիկին Գէորգ Մեմեան, Տէր եւ Տիկին Ալլէր Եղիազարեան, Մինաս Աճէմեան, Գարեգին Մարութեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 50-ական Ֆ., Պր. Միսաք Աւտոյեան, Մանկեան ընտանիք 50-ական Ֆրանք զարդոյն:
Մարգար Մարգարեանի հոգեհանգրստեան առթիւ՝ Մարգարեան ընտանիք 200 Ֆրանք երգչախումբին, 200 Ֆ. զարդոյն, Պր. Կարպիս Ասատուրեան 150 Ֆ., Հէրվէ Մարգարեան 100 Ֆ., Այրի Տիկին Արմենակ Գումրուեան 50 Ֆ.:

×

Կապոյտ Սահի Պանէօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մաղաքեանեանի մահուան քառասունքին առթիւ - 300 Տէր եւ Տիկին Աւոն Մաղաքեանեանէ, 300 Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մաղաքեանեանէ եւ 200 Ֆ. Տիկին Գումրու մէջի կողմէ:

ԿԱՍԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԷ. - Յունուար 25, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին մեծարանքի հանգիստութիւններ:

ԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՐՈՒԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՐՈՒԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՐՈՒԼԻ ՏԱ
ՅԱՐԱՉ 60
ԾԱՂԱՔԱՂ ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՄՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
0 q n u n n u 1 9 7 5 — 0 q n u n n u 1 9 8 5
512 էջ
Ներդրով մը (անգաւ)՝ **ՀԱՐԹ** էն
նուիրում «Յառաջ»ի վարժարանին
ԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՐՈՒԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՐՈՒԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՐՈՒԼԻ ՏԱ

Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ
ՊՐՈՑԵՍՈՐ ՏԻԿԱՆՑ ԵՐԿՍԵՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Դարոցասէր Տիկնայ Երկսեւ Վարժարանի աւանդական Տօնածառ տեղի կ'ունենայ զարդի սրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 21, ժամը 13-էն սկսեալ:
Դարոցի աշակերտներուն երգերուն, արտասանութիւններուն եւ սքեշներուն կողքին, Երոյթ կ'ունենան հանրածանօթ երգիչ - երգչուհիներ:
Ձերմ մթնոլորտի մը մէջ, ներկաները պիտի կարենան ճաշակել համադամ ճաշեր:
Կաղանդ Պապուկը նուէրներ պիտի բաշխէ բոլոր մանուկներուն:
Մուտք ազատ է:
1, boulevard du Nord — Le Raincy — Tél. : 43 - 81 - 01 - 72

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱԷՐ, ԹՈՒՌՅԻԿ, ՏՈՍՍ ԿԱՄ ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱՁԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒՅՈՑՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)
FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)
« Յ Ա Ռ Ա Ջ — HARATCH »
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS
LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE
ԳԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՇԱՐԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ
Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

A la cimaise Artfrance propose un important ensemble de lithographies originales sélectionnées dans l'œuvre gravé de
CARZOU
PARIS SUR SEINE
du 4 au 31 Décembre
— ARTFRANCE —
36, ave. Matignon — 75008 PARIS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
Մարտէյի Հայ Եկեղեցիներէն եւ կաղմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ Յունուար 18, - Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ նորակառոյց զանգակատան օծման հանդիսութիւնը: -

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
Du 9 Décembre au 6 Janvier
La Maison de la Culture Arménienne de Décines organise une
EXPOSITION - VENTE
de livres au Restaurant TAMAR
5, rue Ferrandière, Lyon 2^e
Noël approche, une idée cadeau
Offrez des livres.

ՍԷՆ - ԹԷԹԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՅԵ
Դեկտեմբեր 21, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ԱՔԵՂԱՅ ԱՌԵՏԻՔԵԱՆ
Կը յիշեցուի Սէն - Թէթէնի եւ շրջանի հայութեան, թէ ամսուան առաջին եւ երրորդ Կիրակիները պատարագներ կը մատուցուին:

DINER DE REVEILLON NOEL ARMENIEN
organisé par
la CROIX BLEUE D'ALFORTVILLE
le 10 janvier à 20 heures 30
à «LA CAPPADOCE»
67bis, quai A. Blanqui — Alfortville
○ Animation
○ Attractions
○ Orchestres
réservations à la Maison de la Culture Arménienne : 9, rue de Madrid :
Tél. : 43 - 76 - 55 - 89 Alfortville

— NOUVEAU DROUOT —
Salle n° 10
Mercredi 17 Décembre
V E N T E
14 h 15 : AUTOGRAPHES

13/ Ecrivains contemporains. Environ 250 lettres ou cartes en majorité autographes, signées, adressées pour la plupart à Vahram Sévouni, homme de lettres arménien et relatives à une anthologie de la poésie contemporaine française qu'il prépare en langue arménienne (1921 - 1923).

— Կ Ո Ձ —
ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԷ. - Վասպուրականի, - Յաղթական, - Հերոսամարտի 72-րդ տարեգարձը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 12, Մարտէյի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:
Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը նուիրուած է մեծ հոգեւորական Որմեան Հայրիկի մահուան 80-ամեակին:
Կեդրոնական վարչութիւնն որոշած է «Որմեան Հայրիկի յիշատակը յաւերժացնելու համար հիմնել «Խրիմեան հիմնադրամ ֆոնտ» որուն միջոցաւ պիտի պահուին հայկական դարձներուն մէջ սաներ, եւ միեւնոյն ժամանակ օգնութիւն պիտի կատարուի կրթական եւ դրական ձեռնարկներու:
Ուստի, կոչ կ'ընենք Քրանասահ զաւուրի բոլոր մեր հայրենակիցներուն, զօրավիշ կենալու այս պատուաբեր եւ օգտակար ձեռնարկին իրենց նիւթական սրտաբուխ նուէրներով: Նուիրատուներու ցանկը կը յայտարարուի «Յառաջ»ով:
Դրամական առաքումները պէտք է ըլլան հետեւեալ հասցէին. -

UNION DE VAN
Mr Gracian
40, ave. de la Petite Suisse
13012 Marseille France
Կանխայտ շնորհակալութիւններով՝
ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՄԱՐՍԷՅԷ. - Գարուն երգչախումբին համերգներ եւ տարեգարձ՝
Մարտ 15 եւ 29
Fonds A.R.A.M

ԱՆՏԱՐԵԿԶՈՒԹԻՒՆ

ԱԼԷՆ ՓԷՅՐԸՖԻԹ

ԿՆԱՏՈՒՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷ ՄԸ

ԱՆՄԵՂ ՊԱՇՏՏՈՆԵԱՅ ՄԸ
ՁՈՀ ԿՆԵՐԹԱՅ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇ ՄԸ ՆԿԱՏՈՒԱԾ Է

«Այսօրվ ժամանակները եւ ազատություն»-ը քննարկում է հայրենի, Արդարության նախկին նախարար, հին Կոլիտ, «Ֆիլիսոփի» աշխատակից, գլխավորաբար խմբագրականներով, ակադեմիական, Ալեն Փեյրը-Ֆիթ, շատ հաճախաբար, խորհրդանիշ - թիրախ մըն էր անհրաժեշտություն համար: Դիպրոմի մը կը պարտի իր կեանքը: Նման դիպրոմներ, յաճախ կը միտարարին ճակատագրի:

Փորձելի երեսփոխան - քաղաքացիներ, երկուշարթի առտու, թաղապետության կողք չի դրածներ, հակառակ իր սուբյեկտիվության, որովհետեւ բանավեճերը չի դնում: Կը մեկնի իր անձնական կառույց: Թաղապետարանին վարորդը կը փորձէ ճամբայ հանել կառույց, ետ տանելու համար, բայց բարդաշարը պարզուրում է ու կառույց ճամբայ չենլը: Ընկերները հետ կ'երթան թաղապետության կառույցներ, նոր բարդ առած կը վերադառնան, տեղը կը դնեն: Մեկը կ'երթայ իր կառույց, մյուսը՝ Փեյրը-Ֆիթի տրամադրություն կառույց, որպեսզի տանի: Դուրս դուրս պահույն, կառույց կը պայթի ու 51 տարեկան վարորդը ողջ - ողջ կ'այլի: Քիչ անդին, ընկերը չմտած է, եւ բառական ստեղծ ինքնակառույց չի դնում:

Երեքշարթի առտու, մասնավորապես չէր ստանձնում, թէ եւ կ'էր հեռավոր - նա՞մ էր յանուն Աֆիմոն Տիտեֆի, բայց ոտովկանությունը չէր հաստատած անոր վաճառականությունը:

Ներքին նախարարը, որ թռանով, անվաղապես տեղեւոր վրայ դադար էր, շատ լուռնաբան յայտարարությունները ըրած է, անխաղաղ լույսով, նաեւ, վերջին շարժումները ընթացքին եղած երդմաներուն եւ յողուածներուն, որոնք վտանգաւոր միջոց - լուր մը ստեղծած են:

Արարքին դատաւարությունը կատարած է բոլորին կողմէ, նաեւ հակառակ - կողմերուն (Ժ. Փոփոքեյն, Ժոսիֆէ, սենյակներ, եւայլն, եւայլն): Բոլորը համաձայն են նաեւ Փեյրը-Ֆիթի մէջ տեսնելու՝ խորհրդանիշը, զանազան տեսանկյուններէ դիտուած: Տասը տարի է աւազակական է, եւ հոն կը յիշուի զըլխաւորաբար, որովհետեւ իր շնորհիւ է որ անվտանգութեան բարձր կառույց մտած է: Կարելի չէ ըսել թէ սիրուած մէկն է, ոչ իսկ՝ համակրելի, իր շրջապատին մէջ ալ: Ծանօթ է իրրեւ մէկը, որ աւելի զբաղած է իր անձնական ասպարէզով քան պետական գործերու բարեօրոգումը:

Մերքին նախարարը շատ «դատաւար» մէկն է եւ ամէն առտու, առիթը չի կորսնցնում անուանարկության դատ մը բանալու: Այս շարժու, հատ մը բացած է «Խմանիք»-ի դէմ, որ կոտորու - թափողներուն մէջ ոտովկան «տեսեր» է, հատ մըն ալ «Մոնա»-ի իրաւ - կեղծ անցողիկ պատմություն համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԴԼ

ՄԱՍՈՒԼԻ ԶԻՆՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԼՈՒԹԵԱՆ լրագրողներու գործադուլը աւելի ծայրայեղ ընդթիւ առած էր Երեւանի քաղաքի օր, մինչ յայտարարութեան: Ծաղկաւոր շատ սուր է եւ գործադուլը շարժումն ալ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծած է: Տնօրէնությունը միտք չունի

ԵՐԵՎԱՆ ↔ ՓԵՐՏԻՉ
ՀԵՐԱՅԻՊ

ԵՐԵՎԱՆ
(ԱՐՄԵՆԻՓՐԵՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9 - 10)

ՀԱՅ - ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒ
ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Ռուսիոյ հայկական դադուքներու մէջ, պատմաբաններու կարծիքով, յատուկ եւ նշանակալից աղբյուր կը դրուէ Մոսկուա: Առաջին անգամ Հայերը ԵՊՐ երեւցած են այդ քաղաքին մէջ: Որհնորդային պատմաբան ակադ. Միխայիլ Տիխոմիրով իր «Հին Մոսկուայի» աշխատութեան մէջ, որ հրատարակուած է 1947-ին՝ քաղաքին հիմնադրութեան 800-ամեակին առթիւ, Մոսկուա հայ դադուքի հիմնադրութիւնը կը թուարկէ ԺԵ. դարու սկիզբը: «Կարելի է համարել, - կը գրէ ան, - որ Հայերու առաւել կամ նուազ չափով մնայուն դադուք գոյութիւն ունեցած է ԺԵ. դարու սկիզբը քաղաքաւանի մէջ»: Քաղաքաւան կը կոչուէր ռուսական քաղաքներու առեւտրա - արդիւնաբերական մասը: «Շարքային ռուս մարդիկ, - կը գրէ Տիխոմիրով, - մեծ տարբերութիւններ չէին տեսնել ուղղափառութեան եւ Հայերու դաւանանքի միջեւ, հաճոյքով կը ըրէին, որ Հայերու հետ, բարեկամական կապեր կը հաստատէին եւ կ'ամուսնանային

... միտք փոխելու եւ տնօրէնը Փիթա, յայտարարած է թէ հետեւանքները նախատեսելի իսկ չեն, այնքան մեծ են: Ողջիւրդ առարկայ է նոյնիսկ գործակալութեան ազգային ու միջազգային վարկը: Ա. - ԷՄ. Փէն-Երկու հազար գործակից ունի եւ ներկայ է 150 երկիրներու մէջ: Ամէն օր մէկ միլիոն բառ կը տարածէ, վեց լեզուով, 7000 թերթերու, 100 գործակալութեանց, ձայնասփիւռի 2500 եւ հեռառեւի 400 կայաններու: Բայց եւ այնպէս տարիներէ ի վեր բացը կ'աւելնայ: 1985-ին հասած էր 63 միլիոն Փրանքի (711 միլիոն գործառնութեան համար) եւ 50 միլիոնի 1986-ին (792-ի համար): 1987-ի համար, կը նախատեսուէր 828 միլիոնի գործառնութիւն մը եւ 60 միլիոնի բաց մը:

ԶԻՆՆԱԿԱՆ, կըցաւ ի վերջոյ, երկար բանակցութիւններէ ետք, Պեթիաքիներուն ձեռքէն առնել Ռէմոն Լեւին, զայն դընելու համար Ռեմոնի գլուխը: Պրիւսէի կառավարութիւնը շատ «սուղ» ծախսեց իր համաձայնութիւնը, որովհետեւ Լեւի երկաթաուղծութեան Քոքէրիլ - Սամպըր ընկերութեան տնօրէնն էր եւ դեռ 3-ու կէս տարուան պայմանագրութիւն ունէր: Կը հերքուի թէ Շիքաբ - Մարթէնս հեռաձայնային խօսակցութեամբ մը կարգադրուած ըլլայ:

ՀՈՒՍԻ քեկանիչ ատենը վերահաստատեց Ռուսիայի ոճրային ատենին դատաւարութիւնները Ապտիլլա էլ Մանսուրիի եւ Ժոզէֆին Սարգիսի դէմ, 16 եւ 15 տարի բանտարկութիւն: Երկուքն ալ անդամ են լիբանանեան յեղափոխական զինեալ խմբակներուն, եւ իրենց ազատ արձակուիլը կը պահանջուէր Պէյրութէն, սպա թէ ոչ ոճրափորձերու պիտի ենթարկուէր Բաշիլան: Ըստ երեւոյթի՝ դատաւարները նախընտրեցին ամէն վրտանգ աչք առնել, քան անձնատուութեան պատկեր մը պարզել:

ՓԱԼԵՍՏԻՆ (Սիւրիա) Թղթատարի զրաւեանակը կողոպուտ մը գործուած է, Շարաթ գիշեր, շատ լաւ կազմակերպուած ձեռնով: Կը կարծուի որ մաֆիային դործն է: Յաջորդած են 9 միլիոն լիւր ժողովը: Ըստ երեւոյթի, վալերուն, ներկայ պաշտօնեաներուն թիւին ու ահազանգի դրութեան լաւ ծանօթ էին: Գիշերային պահակն ալ՝ խուլ - համը էր...

անոնց հետ: Կ'անցնէին տասնամեակներէ: Վերլուծելով դիւանային տուեալները, Մոսկուայի կապերը: 1660-ին Պարսկաստանէն Մոսկուա եկաւ հարուստ վաճառական Ծահրիմանեանը՝ ինը ուրիշ առեւտրականներու հետ: Հիւրերը ջերմ կերպով ընդունուեցան: Անոնց հետ հանդիպում ունեցան ցարական արքունիքի աչքի դարձող ներկայացուցիչներ: Ծահրիմանեան դատարկ ձեռքերով չէր եկած, ան Ալեքսէյ Միխայլովիչ ցարին նուիրեց աղամանիկ առարկայ մը, զոր այսօր կարելի է տեսնել Կրեմլինի մէջ: Մոսկուա կուղային ոչ միայն հայ վաճառականներ, այլեւ ուրիշ մասնագիտութիւններու տէր մարդիկ: Կուղային նաեւ նկարիչներ: Անոնցմէ մին՝ զոր ռուսական փաստաթուղթերու մէջ կոչած են Բոգդան Սալտանով, հոս ձգած է իր քանի մը դործերը: Վերլուծելով դիւանային տուեալները, պատմաբանները եկած են այն եզրակացութեան, որ ԺԵ. դարու վերջաւորութեան Մոսկուայի հայկական դադուքին մէջ կ'ապրէին մօտ երեւոյց հոգի: Մոսկուայի պատմութիւնը ցոլացնող փաստաթուղթերու մէջ կը յիշատակուին հայ անուններ: Այդ ընտանիքներէն մէկուն վիճակած էր մեծ դեր խաղալ հայ - ռուսական կապերու զարգացման եւ ամրապնդման մէջ: Անոնք Լազարեաններն էին՝ Ռուսիա փոխադրուած ԺԵ. դարու կէսերուն: Նախապէս կ'ապրէին Աստրախան: Գալով Մոսկուա, անոնք լայն գործունէութիւն ունեցան: Մասնաւորաբար ծանօթ էր Աղազար Լազարեանի երէց որդին՝ Յովհաննէս: Յովհաննէս աղա, ինչպէս զինք կը կոչէին մերձաւորները, հաւատարմութիւն կը ծառայէր Եկատերինա Բ. թագուհիին, անկէ ստանալով կոչումներ եւ պարգեւներ: Թագուհիի հրամանագրով ան նշանակուեցաւ պետական դրամատան խորհրդական: Եկատերինա Լազարեաններուն շնորհեց անդունականի կոչում: Յովհաննէս աղա հանդիպում ունեցած է զօրավար Ալեքսանդր Սուլթանովի հետ, որու դիւանին մէջ կայ փաստաթուղթ մը, ուր Լազարեան՝ Ռուսիոյ հովանաւորութեամբ, հայկական պետութեան ստեղծման ծրագիր առաջարկած է: «Իսկ թուրքերու կամ որեւէ այլ ասպատակողի դէմ պատերազմի պարագային հայ ազգը ի վիճակի կ'ըլլայ աւելի քան 60 հազարնոց բանակ հանել» գրած է ան:

Լազարեանները մեծ դեր խաղացած են Ժողովրդական լուսաւորութեան գործին մէջ: Անոնց միջոցներով բացուած են հայկական քանի մը դպրոցներ, Մոսկուայի Լազարեան ձեմարանը՝ որ յետագային մեծ համբաւ ձեռք ձգեց: Հոն կրթութիւն ստացած են ռուսացիներու, հայադէսներու, դիւանագէտներու, արեւելագէտներու քանի մը սերունդներ: ձեմարանը բացուեցաւ 1815-ին՝ Հայկական Նորայնքի մէջ: Եփեսոսէն համադրոյթը պահպանուած է մինչեւ այսօր եւ տարիներէ ի վեր դարձած է խորհրդային Մոսկուայի Նախարարաց խորհուրդին առնթին Հայաստանի Նախարարաց խորհուրդի մնայուն ներկայացուցչութեան կեդրոնատեղին:

Մոսկուայի զանազան մասերը կան տարբեր ազգերու մարդոց անունները կըրող փողոցներ եւ հրապարակներ: Քիչ չեն նաեւ այն փողոցներն ու հրապարակները, որոնք կոչուած են հայ Ժողովուրդի անունի դաւաններու անուններով: Օրինակ, Լիւսինովսկայ փողոց, որ յաւելուած էր 1969-ին, Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, հրապարակներէն մին կոչուեցաւ անոր անունով: Հրապարակին վրայ կառուցուեցաւ «Երեւան» տուֆակերտ չարժանկարի սրահ: Մայրաքաղաքի հարաւ - արեւմուտքը կը դանուկ ակադ. Սալտանով Կոչումիցանի անունը կրող փողոցը: Քանի մը տարի առաջ Մոսկուայի հրապարակներէն մին կոչուեցաւ մառնալ Համազասպ Բարաշանեանի անունով:

ԹՈՒՐԻՔ ՄԱՍՈՒԼ

ԹՈՒՐԻՔԻԱ - ԵՒՐՈՊԱ

RIEN NE VA PLUS...

Կը թուի որ Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը Հասարակաց Շուկային լաւ փախու մէջ չէ եւ թուրք պատասխանատուներու շփումներն ալ եւրոպացի ղեկավարներու մօտ այդ ցոյց կուտան: Եփեսոս, իսկ, ըսել է՝ «այս գործը չըլլար»: Ահա-լասիկ թէ ինչ կը գրէ «Թէրքիստան», Կեկտեմեր 14-ի իր թիւով:

×

Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Վ. Հալէֆօղլու խօսք առնելով ՕԹԱՆ-ի Արտաքին նախարարներու Պրիւսէի Ժողովին, խիստ ազդարարութիւն մը ուղղած է եւրոպացի իր դաշնակիցներուն: Հալէֆօղլուի զարդոյթ պատճառած է Եւրոպայի խորհրդարանին վերջին որոշումը, որով պատուար հը կանգնէր Թուրքիա - Եւրոպական հարաբերակցութեան յարաբերութեան հետեւեալ մեկնաբանութիւնը կուտան այս որոշումին. - «Դուռները փէշ մը եւս փակուեցան Թուրքիոյ առջեւ»: Իսկ Վ. Հալէֆօղլու ըսած է. - «Կարելի չէ չնդհատել Թուրքիոյ մէջ Ժողովրդավարութեան զարգացումը. Եւրոպա նման որոշում մը տալով թերեւս կ'ուզէ փոխել, կամ յապաղեցնել Թուրքիոյ լիազօր անդամագրութիւնը»:

Հասած լուրերու համաձայն, ան տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է Միջերկրականին հըրմինի պատասխանատու Ք. Շէսոնի հետ, որ ըսած է իրեն. - «Այս գործը չըլլար»:

Թէ՛ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան եւ թէ Եւրոպայի հասարակապետութեան շրջանակները «Վրամարտ» կ'որակեն ստեղծուած ձգտեալ կացութիւնը, ու կ'աւելցնեն. - «Պիտի շահի ան, որ զօրաւոր շիջեր ունի»:

Հայերու ցեղասպանութեան հարցն ալ, որ յառաջիկայ շարժումներու ընթացքին օրակարգի նիւթ պիտի ըլլայ Եւրոպայի խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբին մէջ, եթէ զրական արդիւնքի մը յանդէպ, Թուրքիա ծանր հարուած մը եւս կրած պիտի ըլլայ Եւրոպային:

ՕԹԱՆ-ի Արտաքին նախարարներու Ժողովին, Հալէֆօղլու դիմելով իր պաշտօնակիցներուն, ըսած է. - «Որպէսզի ՕԹԱՆ կարենայ կատարել իր դերը, պէտք է, որ անդամներու միջեւ տնտեսական յարաբերութիւնները հիմնուած ըլլան գործակցութեան վրայ: Անդամները եթէ իրարու շահերը չհետապնդեն, իրարու հետ քաղաքական ու տնտեսական բախումներ ունենան, կասկածներ անուշա - նեն մէկմմէկու դէմ, այս կազմակերպութիւնը չի կրնար ազդեցիկ ըլլալ պաշտպանութեան ու համոզելու մարզերուն մէջ»:

ԵՐՈՒԱՐԴ ԳԵՈՐԳԵԱՆ

ՊԵՏԻՈՑ 2-ՐԴ ՄԻՋԱԶԳՈՍԻՆ
ՄԱՐՍՆԱՄԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ
ԳԱՓՆԵԿԻՐ

Պեթիա տեղի ունեցած մարմնամարզութեան 2-րդ միջազգային մրցումներուն փայլուն յաջողութիւն արձանագրած է Երուարդ Գեորգեան: Արդարեւ, Դեկտեմբեր 13-ին, անհասարակ մրցումներու ընթացքին, հայ մարմնամարզիկը նուաճած է առաջին տեղը, անակակալի բերելով բոլորը: Այս առթիւ «Լա Լիպըր Պեթիք» օրաթերթի Դեկտեմբեր 15-ի թիւին մէջ ֆիլիպի վանտընպէրի գրուածութեւն հոգ հայ արիւնյանին տաղանդը կը նշէ, թէ ան առաջնակարգ դեր կը խաղալ իր տարի Ռոթերտամ տեղի ունեցող աշ - խարհի արիւնյանութեան եւ 1988-ին Մեյուի ողիմպիականներուն: Թերթը հրատարակած է նաեւ Երուարդ Գեորգեանի լուսանկարը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԽՍԻՒ. - Նախֆան Րաֆֆիի մասին կատարած իր բանախօսութեան հրատարակութիւնը, ստորեւ՝ մեր տեսակցութիւնը Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահին հետ:

×

Րաֆֆիի ծննդեան 150-ամեակի հանդիսութեան դասախօսելու համար «Փրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան» հրաւերով Փարիզ կը գտնուէր Վարդգէս Պետրոսեան:

Այս անունը, հայ գիրքին ու գրողին հանդէպ որոշ հետաքրքրութեան մը տէր անձերու երկու բան կը յիշեցնէ անմիջապէս. «Հայկական էսքիզներ» ու «Հայաստանի Գրողներու Միութիւն»։ առաջինին հեղինակն է ան, իսկ երկրորդին՝ նախագահը: Գացինք ուրեմն, տեսակցութիւն մը ունենալու իրեն հետ, նախ «Հայաստանի Գրողներու Միութեան» նախագահին կարծիքը առնելու Հայաստանի գրական աշխարհը շօշափող կարգ մը հարցերու մասին, ու ապա աւելի մօտէն ծանօթանալու արձակագիր Վարդգէս Պետրոսեանի:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Հայաստանեան մամուլէն պատասխանի մէջ ամէնէն աւելի ծանօթ պարբերաբերքը «Գարուն» ամսագիրն է կ'ենթադրեմ. անցեալ իրիկուն, խօսք առնելով Միսաք Մեծաբեկի ծննդեան հաշիւը ամեակի հանդիսութեան, կ'ըսէիք, թէ «Գարուն»ը լրացեր էր վերջերս, թէ պէտք էր երիտասարդական հանգիստ մը «խնդրութիւն»ներ բնէր. ի՞նչ է այսօրուան կացութիւնը. մեր այս փափաքն ու Հայաստանի երիտասարդութեան պոքր - կումները կը խաչաձեւեմ գիրաք:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - «Գարուն»ը ընդհանուր առմամբ ունեցել է այդ գեմագիծը, բայց վերջին տարիներին սկսուեց ընդգծուել տաղանապալի վիճակ, «Գարուն»ը կամայ - կամայ լրջացաւ. մի տեսակ տպաւորութիւն ստացուեց, որ ամսագիրը իր ընթերցողներէ հետ միասին ծերացաւ. այն ինչ, որ պիտի ենթադրէր տար, թէ «Գարուն»ը շարունակուեց իր առաջին ընթերցողներէ համար տպագրուել, որոնք եթէ 20 տարեկան էին 40 են դարձել: Մինչ ամսագրի տարիքը միշտ պիտի նոյնը մնայ. նա միշտ պիտի լինի 17 - 25 տարեկան: Սա լաւ տարիք է:

Թէ ինչ առումով արձանագրուեց ծերանալու միտումը. սկսեց հրատարակել պատմութեան, տնտեսութեան այլեւայլ հարցերի մասին, որոնք հետաքրքիր են, լաւ գրուած են, բայց պակասեց երիտասարդութեան հետաքրքրութիւնը իր ամսագրի նկատմամբ: Տպագրւեալը 1967-ին 13 հազարով սկսեց, յետոյ 3 տարեկէն հասաւ 75 հազարի: Այն ժամանակ էլ, միայն երիտասարդները չէին կարգում, բայց նոյնիսկ տարեց մարդը «Գարուն»ի մէջ երիտասարդութիւնն էր փնտռում, իրան չէր փնտռում: Եւ ասա սկսեցին նաեւ մեծ նիւթեր տեղ գրաւել, ու դուրս մղուեցին զուտ երիտասարդական կեանքի թրթռուն հարցեր, որոնք բնականաբար միշտ կան. ըսենք, նոյնիսկ, կրկնում են անդամ: Տարիներ առաջ հէնց «Գարուն»-ում հրատարակեցի «Այրած ու չապրած տարիներ» վրպակը, որի նիւթը երիտասարդ տղայ ու աղջկա ողբերգական սիրոյ պատմութիւնն էր, Հայաստանի գիւղերից մէկում: Բամբասանքի չզիմանալով նախ աղջկէն սպաննել էր իրան, յետոյ տղան: Իրական կեանքից նիւթ էր. եւ ասա Յրանսա գալէս առաջ «Գարուն»ի խմբագիրը յայտնեց ինծի, թէ գիւղերից մէկում բացարձակապէս նոյն բանի կրկնութիւնն է պատահել: Կ'ուզեմ ասել, որ 25 տարի անց նոյն իրավիճակն է կրկնուում:

Մեզ յաճախ սխալ է թուում, թէ տեխնիկայի, գիտութեան առաջընթացի հետ նոյն արագութեամբ, միաժամանակ փոխուում են նաեւ մարդկանցի հոգեվիճակը, յարաբերութիւնները: Անոնք աւելի պահպանողական են - խօսքը իսկական զգացումների մասին է, մարդը հազար տարի առաջ էլ նոյն ձեւի էր սիրում, ատում, դաւաճանում, ինչպէս հիմա:

Եւ ուրեմն «Գարուն»ի խմբագիրը տատանուում էր. դրե՞լ այդ մասին, թէ չէ: Պէտք էր գրել: Որովհետեւ մենք երբեմն երիտասարդութեան մասին մտածում ենք մենակ Երեւանի սրճարաններում նստող, Ֆրանսերէն, անգլերէն կարգացող, բայց կայ երիտասարդութիւն, որտեղ էս հարցերն էլ կան:

Ծայրայեղ հարցեր էինք դնում. դա հետաքրքրում էր, շատ նիւթեր էր հրահրել. «Գարուն»ը իր ընթերցողներից տարեկան ստանում էր 5 - 6 հազար նամակ. արձագանգում էր: Ծատ յաճախ այդ նամակները մեր հետաքրքիր կեանքի մասին էին պատմում, այդ մտնում էր ամսագրի էջերը: «Գարուն»ը ժամանակին եւ հիմա էլ կեանքի սուր հարցերի առաջին բարձրացնողն էր: Ասենք, այսօր արդէն որ պետականօրէն կարգաւորուելու ընթացքի մէջ է, մեր լեռնային գիւղերի ամալայցումը, լքուիլը, այդ մասին առաջինը «Գարուն»ն էր, որ գրեց դեռ այն ժամանակ, երբ այդքան էլ պետական հոգածութեան նիւթ չէր, ինքնահոսի էր թողնուած: Էն ժամանակ շատ սուր հրապարակումներ ունեցանք, որոնք տարան նիւթը մինչեւ իսկ Հայաստանի կառավարութեան քննարկման: Այսօր ուրախութեամբ տեսնում ենք, որ այդ հոսքը արդէն դադարած է, աւելին, շատ մարդիկ որոնք թողել էին Հայաստանի լեռնային գիւղերը, ուղում են վերադառնալ: Ինչ որ, նոր հարցեր է դնում: Այսպիսի հարցերով էլ էր «Գարուն»ը զբաղուել:

Կամայ - կամայ «Գարուն»ի մէջ այդ սրութիւնը պակասեց, գիտականութիւն մտաւ. այդ վայել է ակադեմիայի ամսագրերին: Իմ կարծիքով «Գարուն»ը ինչ որ չափով կորցրելով երիտասարդ ընթերցողներին, կորցրեց նաեւ անոնց այդ բերածը, յուշերը: Եթէ թերթ մը լաւ է, կապ ունի ընթերցողի հետ, արձագանգում է, թէ նա ինչ խնդիրներ, տաղանապալներ ունի:

Ես հիմա կարող եմ ասել ուրախութեամբ, որ վերջին թիւերու մէջ բաւական կրճատուել են շատ լուրջ նիւթերը եւ երիտասարդական կեանքի ինչ որ նոր հոսք կայ: Եւ յետոյ «Գարուն»ը եղել է նորի, խնթութեան, ստեղծագործական էկսպրեսիվիստի կողմնակից: Ձի յարձակուել որեւէ արուեստագէտի վրայ, որ փորձել է ու ձախողուել: Երբեմն, որեւէ բարդութիւն, դրական, ստեղծա - գործական գրողի, շատ աւելի կարեւոր է գրականութեան ընթացքի համար, քան հերթական որեւէ յաղթանակ: Երբ «Գարուն»ը սկսուեց, շատեր տարած էին զանազան հովերով. ինչ որ ես նորմալ եմ համարում. հայ գրողը կարող է հաւասարապէս աղղուել եւ Ֆրանսիացի եւ անգլիացի եւ ռուս գրողից: Եւ քանի որ մեր մամուլը աւանդապաշտ էր, այդ ջահեղները, այդ տղաքը չէին տպագրւում: Եւ յետոյ նրանք սկսեցին ընդունել չճանաչուած հանճարների կեցուածք. եւ այն օրը որ «Գարուն»ը սկսուեց, մենք շատ հանգիստ բացեցինք այդ դռները եւ տպագրեցինք շատ լայնօրէն: Ես իմ խմբագրած տարիներին, ասեմ թէ, այդ բանաստեղծութիւնների մեծ մասը չէի հաւանել, բայց դա ինչ նշանակութիւն ունի. հնարաւորութիւն տալ է պէտք: Յետոյ, տպագրուելուց յետոյ այդ հոսքը դադարեց. մարդիկ տեսան, թէ «ընթերցողի կարծիքը դուք չգիտէք, նա կը հաւանի»ն վերացաւ: Ընթերցողն իր կարծիքն ասաց. վերջին հաշուով գրողը դուք էր միջնորդը: Եւ սա օգնեց որ նրանք մէջ յայտնուին տաղանդաւոր մարդիկ՝ Ռ. Դաւեան, Ա. Աւագեան, Յովհ. Գրիգորեան, արձակի մէջ, Վ. Գրիգորեան, Պ. Զէյթունցեան, բոլորն էլ «Գարուն»ի տղաքն են, ինչպէս Մընձուրին կ'ասէր: Ես յոյս ունեմ, որ «Գարուն»ը նորից կը գտնի իրան: Այսօր, 80-ական թուականների հայ երիտասարդութիւնը, այո, տարբերութիւններ ունի 60 - 70-ական թուականների երիտասարդութիւնից. գոյացել են նոր խնդիրներ, բայց մնացել է նոյն երիտասարդութիւնը: Ամէն սերունդ այդպէս վճռականա -

պէս չի տարբերում նախորդից: Ես կարծում եմ, որ «Գարուն»ը պիտի կարողանայ նոր, 80-ական թուականների, երկրորդ հազարամեակի վերջի հայ երիտասարդութեան հայելին դառնալ: Հայ երիտասարդութիւն ասելով պիտի հասկանանք նաեւ Սփիւռքի երիտասարդութիւնը: «Գարուն»ը այն հրատարակութիւններից է, որ իր գոյութեան բոլոր տարիներին Սփիւռքով զբաղուել է, տըպագրել է անուններ: Մենք խնդրել ենք «Գարուն»ի խմբագրութեան, որ դա աւելի տեսական ու մտածուած լինի. ինչու է՞: Սա չպիտի համարուի, թէ «Գարուն»ին հիւր է սփիւռքահայ զբաղէտը: Սա շատ բնական բան է: Ես, օրինակ, այստեղ գտնուած ժամանակ Գրիգոր Պըլտեանին երբ որ ասաց, թէ հաւանօրէն գրի իր սիրած Յովհ. Գրիգորեանի գրքի մասին, ըսի. «խնդրեմ, գրի «Գարուն»ի համար»: Ես ուզում եմ որ նորմալ հաղորդակցութիւն լինի: Փարիզում ապրող հայ բանաստեղծ Ջուլալ Գազանճեան իր չտուած բանաստեղծութիւնները ուղղակի «Գարուն»ին, իբրեւ իր ամսագրի: Ես ոչ մի բարդութիւն սրա մէջ եմ տեսնում. մենք միայն ուրախ կը լինենք: Միայն պէտք է արուեստի գիւղում անել, որովհետեւ սփիւռքցի է, դա վերաւորում է սփիւռքցի իրաւորողներին. պիտի մօտենալ նոյն չափանիւշով, որով մօտենում են Երեւանցիին: Ի հարկէ սա մի վիճակ է, որին մենք պիտի սովորենք: Ըսելն աւելի հեշտ է, քան թէ անելը: «Գարուն»ը, կարծում եմ, կարող է նաեւ օգտուել արտասահմանի հայ գրականագէտներից, որոնք «Գարուն»ի համար կարող են գրել նաեւ աշխարհի գրական շարժումների մասին. ասենք այնպիսի անուններ, ինչպէս Փարիզում ապրող Մարկ Նշանեանի պէս, որ գիտի լեզուներ, հետեւում է այդ գրական ընթացքին եւ շատ աւելի ներսից գիտի այն, ինչու չի կարենայ գրել «Գարուն»ի համար, այդ երեւոյթների մասին: Մենք կարիք ունենք դրա: Արտասահմանում բազում լեզուներ իմացող շնորհալի մարդիկ ունենք. նրանք կարող են արտասահմանի գրականութիւնից «Գարուն»ում տպել թարգմանութիւններ. բնաւ չի խանգարի, եթէ այդ թարգմանութիւնները արեւմտահայերէն լինեն. ոչ մի խնդիր ես չեմ տեսնում. մենք ազատօրէն տպագրում ենք եւ արեւելահայերէն, եւ արեւմտահայերէն: Դրանով մենք Հայաստանում անընդհատ կենդանի կը պահենք արեւմտահայերէնը. ուրիշ ճանապարհներ չունենք. իսկ այդ սքանչելի լեզուն կարող է դուրս գալ գործածութիւնից: Գիտէք, որ զնալով, ցաւօք, Սփիւռքում շատ մտաւորականութիւն չունենք, եւ լեզուն նախ մտաւորականութիւնը պիտի յղկի, նրա բերանից է հնչում գեղեցիկ լեզուն: Առօրեայ արեւմտահայերէնը այն չի, որ մենք սովոր ենք կարդալ Վարուժանի, կամ Զօհրապի մօտ, եւ դա ինձ համար մեծ ցաւ է, որովհետեւ սքանչելի նրբերանգներ ունեցող լեզու է, որը կ'ուզենայի որ պահպանուէր:

Այն պրոցէսը, որ սկսած է մեր մօտ, ներթափանցում արեւմտահայերէնի բառաթերքի, ոճերի, շատ բաներ թափանցում են, արեւմտահայերէնի մէջ էլ արեւելահայերէն դարձուածքներ են մտնում: Ըստ երեւոյթին, մենք եթէ պիտի գնանք մի լեզուն, շնորհի այդ փոխադարձ ներթափանցմամբ պիտի լինի: Երբեք չի կարող խնդիրը կամ արեւելահայերէն կամ արեւմտահայերէն ըլլալ. այդ չէ: Էս առումով «Գարուն»ի մէջ եթէ կողք կողքի գտնուին եւ արեւելահայ, եւ արեւմտահայ գրողներ, այդ կ'օգնի այս ընթացքին:

Մի խօսքով, կարծում եմ, որ յառաջիկային մենք լաւ փոփոխութիւններ կը տեսնենք այդ ամսագրի մէջ եւ դարձեալ էլ խնթութեամբ, համարձակութեամբ, սրութեամբ, եւ բնական է գրական մակարդակը:

Հ. - Խորհրդային Միութեան մէջ վերջին շրջաններու նկատելի փոփոխութիւնները ի՞նչ անդրադարձներ կ'ունենան Հայաստանի գրական շրջանակներում մէջ:

Պ. - Վերջին մէկուկէս - երկու տարւան մէջ մեր երկրի կեանքում իսկապէս կարեւոր փոփոխութիւններ, մտահո - ցողութիւններ կան: Բնականօրէն այդ մտահոցութիւնները կուտակուել էին տարիների ընթացքին: Մեր երկրի սոցիալական վարչակարգը, իբրեւ պետական կարգ շատ երիտասարդ է եւ շատ փոփոխու - ցողութիւնների բնութագրման ճանապարհ է անցնում: Բնականաբար հոս դեր ունեցաւ կատարուած սուր քննադատութիւնը. եւ այդ սուր քննադատութեան նախապատրաստողներից մէկը եղաւ մեր երկ-

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԵՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

ՄԱՐՍԻՅԷԼ. - («ՅԱՌԱՋ»). - Ժամադ թատրոնը գրեթէ լեցուն էր, 460 հոգի, Կիրակի, Դեկտեմբեր 7-ին, Յակոբ Պարոնեանի «Շողոքորթը» թատերգութեան ներկայացումին համար, 3 արարով, Մարտիկի Հայ Մշակոյթի Տան թատերախումբին կողմէ:

Յակոբ Պարոնեան (1843 - 1891) հայ հասարակութեան ամէնէն ժողովրդական եւ սիրուած երգիծաբանն է: Իր անունին շուրջ գոյացած է համակրութիւն մը, որ կը շարունակէ տեւել: Յ. Պարոնեան իր օրերուն հայկական Պոլիսն է որ կը նըկարագրէ, կը ձաղկէ, իր հայեացքները նետելով հայ կեանքի առ հասարակ բոլոր երեւոյթներուն եւ ձեւերուն վրայ: Ազգային կեանքը գրեթէ ամբողջապէս ներկայ է իր երգիծաբանութիւններուն մէջ: Ստեղծած է տիպարներ՝ Աբիսողոմ Ազա մը, Ամրակում աղա մը, Մանուկ աղա մը կամ ալ Պաղտատար Աղբար մը: Նկարագրական իր գործերուն ինչպէս՝ «Մեծապատիւ Մուրացկանները», «Աղգային Ջոջերը», «Քաղաքավարութեան վնասները» եւայլն ... կողքին, ունի ժողովրդական կատակերգութիւններ, որոնց շարքին՝ «Շողոքորթը»: Յակոբ Պարոն-

րի գրականութիւնը: Մարդը պէտք է տէր զգայ իրան, հողին, երկրին: Որովհետեւ ստացուեց մի վիճակ, որ երբ ասում էր «հողը պատկանում է բոլորին», այդ ըսկանք նշանակել, հողը ոչ մէկի չի պատկանում: Այդ չի նշանակում, որ ամէն մի առանձին մարդ պիտի չունենայ այդ հողի նկատմամբ տիրող զգացողութիւն: Ցաւօք սրտի, տարիների ընթացքում այդ զգացողութիւնը բթացաւ եւ սկսեց աղէտալի հետեւանքներ ունենալ. ամէն մարդ սրտցաւօրէն չէր անում իր գործը, իրենը չէր համարում եւայլն. եւ դրա հետեւանքով մենք բաւական ետ մնացինք ժամանակակից երկիրների զարգացումից: Բնականաբար ուղղելը միօրեայ խնդիր չի. յետոյ միայն նուաճումների մասին խօսելը մեղ ետ էր պահում չլուծուած խնդիրներից: Այսօր մեր ղեկավարութիւնը մեզնից պահանջում է ճշմարտութեան, իրականութեան ճշգրիտ գիտակցում: Սա չի կարող գրականութեան վերջին տասնամեակներում ստեղծել են գործեր, որոնց մէջ բարձր ճշմարտութիւն կայ կեանքի մասին, բայց այսօր աւելի մեծ հնարաւորութիւն ենք ստանում էլ ամէն անելու: Չեմ հաւանում, չեմ յարգում էն գրողներին, որոնք ընդհանուր միջոցաւ փոփոխութեան հէնց առաջին օրերին ձեռք են դրում զանազան ճշմարտութիւններ, Փրադներ, ու դարձնում են պատմութեան, վէպ: Ոմանք կարծում են, որ եկել է քննադատութեան, ամէն ինչ ժխտելու ժամը. եւ դա ինձ համար նոյն արժէքն ունի, ինչ՝ ամէն ինչ հաստատողը: Երկուսն էլ մակերեւսալին մակարդակի վրայ են: Եւ պիտի ասեմ, որ մեր 27-րդ համագումարին ասուել է որ չի սպասուում այդպիսի ճշմարտութիւններ, այլ կեանքի մեծ ճշմարտութիւնն արտայայտող բաներ, եւ բնականաբար հայ գրականութիւնը նոյնպէս անելիքներ ունի, եւ այդ մասին մենք բաւական լրջութեամբ խօսեցանք մեր վերջին համագումարում: Հարցն այն է, որ պիտի ստեղծուի այդպիսի միջոցաւ: Որեւէ համագումար չի կարող դրողի դերեր ստեղծել, կամ ճշմարտութիւն սովորեցնել. դա ստեղծագործող մարդու ներքին յատկանիւնն է. դա իբրեւ նուէր չեն տալիս որեւէ մէկուն: Ուրեմն ես կարծում եմ որ շատ լաւ պայմաններ կան միջնորդարի առումով գրողի, արուեստագէտի աշխատանքի համար, եւ ես կարծում եմ նաեւ որ յառաջիկայ տարիներին անպայման դրանք պտուղներ կը տան:

Տեսակցութիւնը կատարեց՝
Ա. Թ.

(Դար. 1)

եան կիսաւարտ ձգած է այս դործը զոր լրացուցած է Երուանդ Օտեան:

Թաղէ, 60 տարեկան ամուրի մը, եւ քոյրը Թերեզա, 40 տարեկան, կ'որոշեն ամուսնանալ: Թաղէ ընտրած է 20 տարեկան աղջիկ մը՝ Սոֆի, իսկ Թերեզային սիրտը կը բարբախէ Թաղէին հոգեզաւակ՝ երիտասարդ Արշակին համար, բանաստեղծը: Սակայն, այս վերջինը սիրտահարուած է Սոֆիին եւ Սոֆիին զգացումները կ'երթան դէպի այլ երիտասարդի մը՝ Տիգրանին: Այս չիտթ եւ երկբիւրի կացութեան մէջ, ընտանիքին յաւիտենական բարեկամը՝ Պապիկ, շոգոքորթ եւ կեղծաւոր, կը լողայ իր սուտերով, իր փայփայանքներով, մերթ խորհրդատու, մերթ միջնորդ ամուսնական խնդիրներու: Կատակերգութիւնը կը վերջանայ ընդհանուր թիւրիմացութիւններու մէջ:

«Շոգոքորթը» փխլիտփայական կամ ընկերաբանական խորութիւն ունեցող դրուածք մը չէ, այլ պարզ եւ ընթացիկ է: Նիւթը կը պատկանի անցեալ դարուն եւ Յ. Պարոնեան մասնաւոր գրեւոր չունի ծիծաղը զրգռելու: Կը դործածէ սովորական ձեւեր՝ կրկնութիւնը, կացութիւնը եւ անձերու նկարագիրներուն չեղտաւորումը, այլանդակութիւններու չափազանցութիւնը:

Թատերգութեան ներկայացումը արդիւն է երկար ամիսներու լուրջ, բըծախնդիր եւ հարկադրիչ աշխատանքի մը: Մեկնաբանողները արհեստավարժ դերակատարներ չեն: Այլ կը մօտենան ձեռնարկին որպէս հայ խօսքը շնչող, հայ մշակոյթի արժէքներու ծանօթացման շատ համեստ ծառայութիւն մը բերող եւ թատերական արուեստը սիրող անձեր: Նոյնպէս, հայ հասարակութեան ներս խնդրաւթութիւն մը, շարժում մը ըստեղծելու մտահոգութեամբ: Ամիսներու իրենց զոհողութիւնները գնահատելի են: Գնահատելի՝ որպէս աշխատանք, իւրաքանչիւրը իր դերը բացարձակ դոց գրեւոր, եւ գնահատելի՝ որպէս արդիւնք, քանի անոնք կրցան ունկնդիրները փոխանցել անցեալ դարու հայկական ընկերութեան միջավայրին մէջ եւ շուրջ երկու ժամ զուարճացնել:

Դերակատարներն էին՝ Ժան - Գլոտ Տէլպէրեան (Թաղէ), Մարալ Պաղտասարեան (Մարթա), Մարթին Տիրիկեան (Թերեզա), Վարդան Առաքելեան (Արշակ), Լեւոն Տէրտէրեան (Պապիկ, Շոգոքորթը), Գէորգ Թոխմախեան (Յովսէփ), Անահիտ Մարգարեան (Սոֆի), Սարգիս Հանայեան (Տիգրան) եւ Սուրէն Մինասեան (Գէորգ):

Օրուան յայտնութիւնը եղաւ՝ Մարթին Տիրիկեան, Թերեզայի դերին մէջ, իր ճիշդ մեկնաբանութեամբը, հակապատկերներու մէջ զգալի եւ շարժումներու իր արտայայտութիւններովը, իր տիրական ներկայութեամբը բեմին վրայ եւ իր մաքուր առողջանութեամբը: Միւս դերակատարները տարբեր մակարդակներով, տը-

ւին իրենց լաւագոյնը համաձայն իրենց կարողութիւններուն:

Այս ներկայացումը պատրաստեց եւ բեմադրեց ձեռնհասօրէն՝ Օննիկ Ճառայեան: Դժուարին եւ սպառիչ աշխատանք մը որ վարձատրուեցաւ եւ դերակատարներու ցուցարարած ջանասիրութեամբ, պատրաստակամութեամբ ու լրջութեամբ, եւ ձեռնարկին դատած ժողովըրդական յաջողութեամբ:

Այս դործը պէտք չէ սահմանափակուի մէկ ներկայացումի մը: Այլ կրկնուի ուրիշ հայաշատ կեդրոններու մէջ: Ֆրանսայի մէջ, հայ թատրոնին վարագոյրը վաղուց ինձ է, ու այդպէս ալ կը մնայ: Ու երբ բարի կամքեր կը փորձեն ու կը յաջողին իրենց նախաձեռնութիւններուն մէջ, անհրաժեշտ է զանոնք քաջալերել, որպէսզի օր մը զնայունէն անցնին մնայունին:

Ամէն պարագայի այս է Մարտէլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան նպատակը ստեղծելով այս թատերախումբը եւ ներկայացնելով այս առաջին իրադրութիւնը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎԱՔԵԱՆ

×

Լ Ի Ո Ն

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԿԸ ԳՆԱՀԱՏԷ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԻՒՆԸ

×

Լիոնահայ Տիկնանց Միութեան տարեկան ճաշ - պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Շարաթ, Դեկտեմբեր 6-ին, քաղաքին դըլխաւոր պանդոկներէն Սոֆիթէլի մեծ սրահին մէջ:

Այս միութիւնը՝ որ շուրջ տասը տարեկան է, իր շարունակական գործնէութիւն ունի արդէն, կը վայելէ համակըրանքը ո՛չ միայն Լիոնի Հայերու որոշ, կարեւոր մէկ խաւին, այլ նաեւ՝ ունի բարեկամներ ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ:

Այս տարի եւս սեղանակիցներուն մէջ կային եկածներ Վիէնէն, Կրնոպլէն, Սէն - Թիթիէնէն, Վալանսէն եւ Նոյնիակ Մարտէլէն: Շուրջ 280 հոգի մասնակցեցան հանդիսութեան՝ որ շարունակուեցաւ մինչեւ Կիրակիի վաղ ժամերուն: Վալանսի «Փարոս» նուագախումբը, ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս անգամ ալ, իր բազմապիսի պարերգներով եւ նուագով, խոնարհութեամբ եւ զոհացուց երիտասարդութիւնը:

Ընթրիքի պահուն, նախքան սկսիլը, Նորվան Եպիսկոպոս ուրախ լուր մը տուաւ ներկաներուն, լուր մը՝ որ հաճելի պիտի ըլլայ, կը կարծենք, ներկայ չեղողներուն ալ: Վաղդէն Ա. Ամենայն Հայոց

Կաթողիկոսը զրկած է երկու կոնդակներ, գնահատական՝ Տիկնանց, Մարտէլէն Պատմաճեանի եւ Ժաքլին Պետրոսեանի սպեցուտ գործունէութեանը առթիւ: Չատիկ Արեղայ կարգաց զանոնք. Ժողովուրդը՝ ոտքի, սրտանց ծափահարեց: Նորվան Եպիսկոպոս, հայերէն, Պր. Ռիշար Կաղարեան, Փրանսերէն Ազգային Միութեան կողմէ շնորհաւորեցին Տիկնանցի երկու գործունեայ վարչականները:

Մատուցն Պատմաճեան սկիզբէն ի վեր Միութեան նախագահուհին է, Ժաքլին Պետրոսեան՝ փոխ - նախագահուհին: Իրենց շնորհակալութեան խօսքին մէջ, երկուքն ալ յայտնեցին երախտագրտութիւն, Միութեան բոլոր անդամուհիներուն. յուզումնալից շնորհակալութեամբ իրենց զաւակները որ իրենցմէ վերջ - բայց, ինչո՞ւ չէ, ներկայիս ալ - անոնք եւս շարունակեն ծառայել հանրութեան, հայ եկեղեցիին, հայութեան:

Կէս դիշերին, Տիկնանց Պետրոսեան, վերջապէս խօսք առնելով, յիշեց Միութեան գործնէութեան զանազան ծախքերը, նրջեց ներկայ տարուան ընթացքին կատարուած աշխատանքը յօդուտ եկեղեցիին, յօդուտ երէցներուն: Ընդգծեց մշակու - թային ձեռնարկները՝ Հոկտեմբեր ամսուան նկարիչներու ցուցահանդէսը եւ, անկէջ առաջ, երիտասարդ երաժիշտներու ցերեկոյթը՝ որուն մասնակիցներէն մին՝ Թէլեանը, 13 տարեկան, ընդուն - ուած է Ազգային Երաժշտանոցը: «Պէտք է որ օգնենք իրեն» ըսաւ Տիկնանց Պետրոսեան՝ որ յետոյ, թուեց անունները ներկայ գլխաւոր անձնաւորութիւններուն:

Անոնց մէջն էր Օլէմփիլ Լիոնէ արհեստավարժ Փութպոլի ակումբին ընդհանուր նախագահը, Շարլ Միլեան եւ իր կինը: Պր. Միլեան - ծնած է Պոլիս - առաջին անգամն էր որ ներկայ կ'ըլլար հայկական այս մակարդակի հանդիսութեան մը. պատասխանելով մեր հետաքրքրութեան, յայտնեց մեզի իր գոհունակութիւնը, ի տես սրահին մէջ տիրող ընկերական ուրախ մթնոլորտին:

Այս տարի, բացառաբար, վիճակահանութեան տոմսեր չկային: Ատոր տեղ ծախուեցան պոլսահայ վաղամեռիկ երգիչ Գէորգ Պոյաճեանի (1944 - 1985) սալերը՝ ի նպաստ իր ընտանիքին: Գէորգ Պոյաճեան ելոյթ ունեցած էր 1984-ի պարահանդէսին:

Կր յուսանք որ կազմակերպիչ տիկին - ներք գոհ մնացին ներկաներուն կողմէ իրենց գործունէութեանը հանդէպ ցոյց արուած գնահատանքէն: Համակրելի մթնոլորտի մը մէջ անցած ձեռնարկ մը որուն յաջողութիւնը կրկնակի կերպով կարեւոր է եղած միշտ: Կր կարծենք թէ, արդարեւ, անոր նպաստաւոր ելքէն կախուած է Տիկնանց Միութեան յառաջիկայ առաւել ժողովրդական եւ ընկերային կամ մշակութային գործնէութեան բանալին: Ուրիշ խօսքով՝ նիւթականը:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՅՆԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մ Ա Շ՝ ՀՐԱՆՏ ԱԻԱԳԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Դեկտեմբեր 3-ի թիւէն կ'իմանանք թէ իր մահականացուն կնքած է Հրանտ Արշակի Աւագեան: Ծնած էր 1922-ին՝ Շամշադի - նի շրջանի Նորաշէն գիւղը: 1940-ին աւարտած է Երեւանի համագործակցական դպրոցը, իսկ 1951-ին՝ Գիւղատնտեսական հիմնարկի ագեգործական լսարանը: Ընտրուած է Նորաշէն գիւղի կոլտնտեսութեան վարչութեան նախագահ, ապա նախապետ՝ Շամշադիի շրջանի գիւղատնտեսական արտադրական վարչութեան պետ: Հրանտ Աւագեան 1965-ին եղած է կուսակցութեան Շամշադիի շրջանի Ա. քարտուղար, 1971-ին՝ անտառային տնտեսութեան պետական կոմիտէի փոխ - նախագահ, իսկ 1974-ին՝ նոյն կոմիտէի նախագահ, պաշտօն մը՝ զոր վարած է 10 տարի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԲՈՒՅՅԹԻ Մերիտէն պանդոկին մէջ, Նոյեմբեր 7-ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը, Վիգէն Շաղոյեանի՝ «Կիլիկեան իշխան» շքանշանով պարգեւատրման առթիւ: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Մանուէլ Չարաքիեան: Համապատասխան վարչութեան ատենապետը՝ Ժաք Գուլոմեան, ներկայացուցած է Վիգէն Շաղոյեանի կենսագրականը, չեղտը դընելով անոր զոհողութեան ոգիին վրայ: Պարոյր Ա. Քանյ, Սարգիսեան կարգա - ցած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի կոնդակը, որմէ ետք կաթողիկոսական փոխանորդ Օշական Ծ. Վրդ. Չոլոյեան «Կիլիկեան իշխան» շքանշանով զարգարած է պարգեւատրեալին կուրծքը: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Վիգէն Շաղոյեան, ի մէջ այլոց նշելով, որ «շքանշանին հետ իրեն տրուածը պարզապէս յիշեցում մըն է, թէ ուր ալ ըլլայ ինք, կարենայ մեր հայրերուն առաքելութիւնները, բայց մասնաւոր իր ծնողքէն իրեն աւանդուած դաստիարակութիւնը գործի վերածել»:

PUBLICATIONS REÇUES

LES VITRAUX

Eglise Arménienne de Lyon

Բ.

Երբ անունը Փրոսպէ չէ, յիշողութիւնը մանկութեան առաջին յիշատակներէն կ'արձանագրէ միայն այն մեծ ցնցումները, զորս ունեցած եւ չափահասներու աշխարհին մէջ:

Ատիկա կրնայ մեծ վախ մը ըլլալ, խենթութեան մը յաջողած խիստ պատիժ մը, յայտնութեան մը առջեւ սքանչացում մը, բիրտ արարքի մը սարսափը, կամ առաջին վէրքին պատճառած ցաւը: «Որքան հեռուն երթամ յիշատակներու մէջ...» դասական այս նախադասութիւնը, քաղցր տարիքի մը մուտքի մոգական բանալին, պարկեշտ մարդոց մօտ զօրաւոր գոյներու կը յանդի:

Կէս դունաւոր վերյուշերը յետագային կը վերանորոգուին յաճախ, նորածինը օժտելու համար գիտելու սուր կարողութիւնով մը, որ արդէն կ'աւետէ ապագայ մեծ մարդը:

Միայն հանճարը ինքն իրեն թոյլ կու տայ վերատեսուել ենթարկուած ու սրբադրուած մանկութիւն մը: Այն ատեն արուեստին եւ ճամբարտութեան սուտը, գերագոյն ալշիւմով մը միացած իրարու, մեզ կ'առաջնորդէ գործի մը, որ կը լուսաւորէ իր դարը:

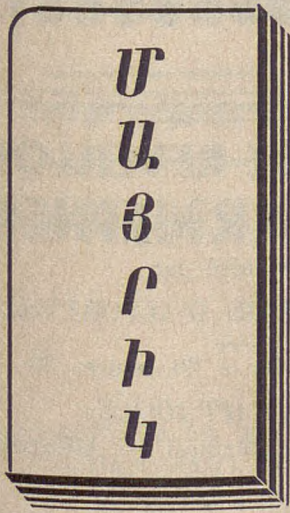
«Որքան հեռուն երթամ յիշատակներու մէջ...», ուրեմն, բնական կերպով կազմուած մանկական յիշողութեան մէջ դրոշմուած առաջին պատկերը սաստիկ փոթորիկ մըն է:

Մայրս, հայրս եւ երկու մօրաքոյրներս բեռնատար նաւու մը վրայ էինք: Իսկ այդ փոթորիկէն առաջ ... ոչինչ:

Ջուրերու շաշինը նաւուն կողերուն վրայ, լիտեռնիկներուն ճոխը, շարագուշակ ճարճատումներ, ինծի նախանշանները ըլլալ կը թուէին նաւու մը, որ երկուքի պիտի ձեղքուէր, մեզ թափելով ալիքներուն մէջ:

(Շար. 3)

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԵՕԵ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Այլի Տիկին Նուարդ Սերապարեան
(ծննդ. Գալէզեան),
Տէր Է. Տիկին Բարգէն Գալէզեան,
Տէր Է. Տիկին Նուրհան Գալէզեան,
Բժիշկ Է. Բժիշկուհի Ռոպէն Գալէզեան
Է. զաւակները,
Տէր Է. Տիկին Ռոյան Գալէզեան
Է. զաւակները,
Պր. Արսէն Ղազարեան (Պոլիս)
Է. զաւակները,
Յուսէփեան (Նիւ - Եորք) Է. Ալէքսան
ընտանիքները, խոր կակիծով կը ծանու-
ցանեն իրենց եղբոր, հօրեղբոր, մեծ -
հօրեղբոր, հօրաքրոջ որդւոյն Է. ազգա-
կանին՝

ՕՆՆԻԿ ԳԱՎԷՋԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 27-ին,
76 տարեկանին:

Յուզարկաւորութեան արարողութիւնը
կատարուեցաւ սեղմ ջընանակի մէջ, Դեկ-
տեմբեր 2-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին: Թաղումը կա-
տարուեցաւ Պեթն - Պազուշի (Սէն - Է -
Ման) գերեզմանատունը Է. մարմինն
ամփոփուեցաւ նորոգ հանգուցեալ իր
անդրանիկ եղբոր շիրիմին կողքին:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները
Տէր Է. Տիկին Բարգէն Գալէզեանի Է. ող-
բացեալին ընտանեկան բոլոր պարագանե-
րուն:

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԲԱՐԳԱՆԱՃԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՊՈՍԹԸՆ. - Տէր Է. Տիկին Մինաս Թէո-
լէօնեան 150 տղար իրենց հօրաքրոջ՝ Տի-
կին Ազնիւ Մարկոսեանի յիշատակին:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. - Տիկին Պետրոսեան 200
Քրանք:

×

ԼԻՈՆ. - Տիկին Արփինէ Միքայէլեան
100 Ֆ.:

Ի ՆՊԱՍ

ՄԱՐԱԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Արամ Պետիկեանի յիշատակին. - Տէր
Է. Տիկին Սարգիս Գուրումեան 100 Ֆ.:

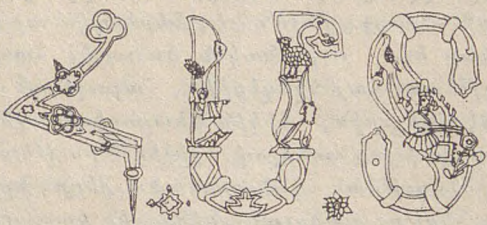
Արամ Պետիկեանի Է. Լիւսի Կարապետ-
եանի յիշատակին. - Վերգին Է. Սօնիա
Փիլիկեան 100 Ֆ., Բարիկ Արմաղանեան
50 Ֆ.:

ՍԷՆ - ԹԷԹԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՅ

Դեկտեմբեր 21, Կիրակի, առաւօտեան
Ժամը 10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ կը մա-
տուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ Է. կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Կը յիշեցուի Սէն - Թէթէնի Է. շրջ -
նանի հայութեան, թէ ամսուան առաջին
Է. երրորդ Կիրակիները պատարագներ
կը մատուցուին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMÉNIENNE
DE DÉCINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

FÊTEZ LE RÉVEILLON DU NOUVEL AN

à la Maison de la Culture Arménienne
de Décines

dans une ambiance chaleureuse, assurée
par un disque-jockey.

Pour tous renseignements et réservations,
contactez nous au :
— 78 - 49 - 42 - 97 —

Du 9 Décembre au 6 Janvier

La Maison de la Culture Arménienne
de Décines organise une

EXPOSITION - VENTE

de livres au Restaurant TAMAR
5, rue Ferrandière, Lyon 2^e

Noël approche, une idée cadeau
Offrez des livres.

à la cimaise Artfrance propose
un important ensemble de lithographies originales
sélectionnées dans l'œuvre gravée de

CARZOU

PARIS SUR SEINE

DU 4 AU 31 DECEMBRE
— ARTFRANCE —
36, ave. Matignon — 75008 PARIS

ՃԱԶ

Հ. Մ. Բ. Մ. Փարիզը հաճոյքն ունի ձեռնարկներու իր տարեկան
ճառը, որ տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունուար 4, կէսօր-
ւան Ժամը 13-ին, Ալֆորվիլի «Բափառոս» ճաշարանի մէջ:

LA CAPPADOCE
67bis, quai Auguste Blanqui — 94140 Alfortville

Ճաշին կը յաջորդէ երաժշտական Է. պարանցիկ երեկոյթ մը:

Մասնակցութեան ծախք՝
Չափահասներու համար՝180 ֆր.
Երախտներու համար՝150 ֆր.

Չէքերը դրել՝ A.S.F.P.U.C.A.-ի անունին՝
108, rue de Cambonne — 75015 PARIS

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ 43 - 80 - 62 - 74

Արձանագրութեան վերջին թուական՝ Դեկտեմբեր 20:

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES

TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 42 82 01 41 +

PRÉSENTE SES MEILLEURS VŒUX POUR L'ANNÉE 1987
ET SOUHAITE UNE BONNE FÊTE DE NOËL

ԹԷՐԶԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՐԱԾԵՆԵԱԿԸ ԼԱՄԱՐՏԻՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ
ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՌՐԷ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ՇՆՈՒՆԴԸ

VIENT DE PARAÎTRE

Sirarpie Der Nersessian
Arpag Mekhitarian

Miniatures arméniennes d'Osplan

Préface et introduction de S.S. le Catholikos Karékine II
Fort volume in-4, toile de 218 pages, 124 reproductions
en quadrichromie et en noir et blanc
PRIX SPECIAL DE LANCEMENT : 300 Frs.

RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL
PASDERMADJIAN. HISTOIRE DE L'ARMENIE
Peres, 1986, 437 pages. Carte : 120 Frs.

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur le Prince — 75006 Paris

(Tél. : 43 - 26 - 88 - 65)

ՏՕՆԱԾԱՌ ԳՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցատէր Տիկնանց երկսեռ Վարժարանի աւանդական Տո-
նածառը տեղի կ'ունենայ դպրոցի սրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտեմ-
բեր 21, Ժամը 13-էն սկսեալ:

Դպրոցի աշակերտներուն երգերուն, արտասանութիւններուն Է.
սքեշներուն կողքին, ելոյթ կ'ունենան հանրածանօթ երգիչ - երգչու-
հիներ:

Ձերմ մթնոլորտի մը մէջ, ներկաները պիտի կարենան ճաշակել
համադամ ճաշեր:

Կազանդ Պապուկը նուէրներ պիտի քաշի բոլոր մանուկներուն:
Մուտքը ազատ է:

1, boulevard du Nord — Le Raincy — Tél. : 43 - 81 - 01 - 72

ՄԱՐԱԷՅԼ
ՀԱՅ ԳՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՏՆԷ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Կիրակի, Դեկտ. 21, Ժամը 16.30-ին
Ս. Գրիգոր Մշակութային սրահը:

26, rue Sibié — 13001 Marseille
(Plaine Jean-Jaurès)

Բեմադրութիւն, արտասանութիւն,
երգ ու պար կը կազմեն օրուան յայ-
տադիրը:

DINER DE REVEILLON NOËL ARMENIEN

organisé par

la CROIX BLEUE D'ALFORTVILLE

le 10 janvier à 20 heures 30

à «LA CAPPADOCE»

67bis, quai A. Blanqui — Alfortville

○ Animation

○ Attractions

○ Orchestres

réservations à la Maison de la Culture
Arménienne : 9, rue de Madrid :
Tél. : 43 - 76 - 55 - 89 Alfortville

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԼԻ շարժումներ սկսան խանգարել ֆրանսադաշնակցություն կեանքը, տնտեսական այս օրերուն: Չորեքշաբթի օր, երկարատև հոսանքի զարկեցումներ, անորոշումով պիտի չփնտսվեն մեթոդի երթևեկներ: Ուրբաթ և Շաբաթ, օդանավային ներքին գծերու երթևեկը կը խանգարուի, էս — էնթեզի մասնագետ քանուցանելու (թոշոգ) գործադուլի հետևանքով: Երկաթուղին արդեն գծաւարու-վաններ կուտայ, քանի որ օրերէ ի վեր վարելի չէ տեղերը վերապահել: Գալարթուրնէ սկսեալ, Երկուշաբթի, Երեքշաբթի և Չորեքշաբթի Փարիզի մեթրօն և հանրակառքին են, որոնք գործադուլի շարժումներ կրնան ունենալ, եթէ վերջին պահուն կարգադրութիւն մը չըլլայ: ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ազգային խորհուրդի նախագահ ընտրուեցաւ Ֆրանսուա Փետիօ, յաջորդելով Իվոն Կաթաղի: Իր դժբախտ մրցակիցը՝ Իվոն Շոթա, չընտրուողական հեռագիր մը զրկած է, որ կը մաղթէ, որ Փետիօ խորհրդակցաբար գլուխ հանէ գործատիրութեան խորհուրդին անհրաժեշտ փոփոխութիւնը: ԿԱՐԻ ԳԱՍՊԱՐՈՎ, Երկուշաբթի օր, երկրորդ անգամ ըլլալով պարտուեցաւ համալսարանային ախոյեանի տիտղոսին տիրանալէն ի վեր: Պրիւսէլի ճատրակի մրցաշարքին, զինքը պարտութեան մատնուող էր՝ Շոթա, անգլիացի, 21 տարեկան, որ համալսարանային դասաւորման մէջ 9-րդ է:

ԿԱԹՈՒՆՈՐՔ, Եւրօպայիները կրցան համաձայնիլ, Պրիւսէլի մէջ: 1987 Ապրիլին սկսեալ, Հասարակաց Շուկայի անդամ Պետութիւնները յանձն առին նուազեցնել կաթի արտադրութիւնը, քանի որ երկու տարի առաջ որոշուած նուազումը անբաւարար է: Այս նոր որոշումը շատ քաջ կը նկատուի, որովհետեւ, Պետութիւնները կը պարտաւորուին հատուցանել այն կորուստները, զորս կը կրեն հողագործները աւելի քիչ արտադրելով: Այս հատուցումը, երկու տարուան ընթացքին, կրնայ առաւելագոյն 125 էֆիւի

հասնիլ (850 Թր.) չարտադրուած մէկ թոնի համար:

ՂԱԶԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի Ա. քարտուղարը պաշտօնադրուած է: Կունայե, այդ պաշտօնին դուին էր 22 տարեէ ի վեր:

ՊԱՐԶԵԼՈՆԱՅԻ մէջ, հակաֆրանսական երկու ոճրափորձեր գործուած են առջի օր: Մէկը՝ Ռիբարի կեդրոնատեղիին շէնքին մէջ, միւսն ալ՝ Ռոշ և Պոպուա-ի հաստատութեանց: 28 վիրաւոր կայ: Կը կարծուի որ, զինուորական — էթնո-ին գործն է, որ այս ձեւով կուզէ պատժել Ֆրանսան, Պաքերու արտաքսման համար:

ՍԵՐԺ ԼԻՖԱՆ, Փարիզի օփերայի պարուեստի մեծագոյն անուաններէն, մեռաւ Լոզանի մէջ, 81 տարեկանին: Հոգեւոր ժառանգորդը Դիալիլեի, Ֆրանսական դասական պարին բերաւ ուսական ոճի մը արուեստն ու թեքիքը:

ՍԻՍԱՅԻ սարսափը կը ստիպէ Ֆրանսայի իշխանութիւնները, որ մինչեւ պատուատի մը կարելիութիւնը (5 տարեէն) տրակոնական միջոցներ ձեռք առնեն և մանաւանդ ժողովուրդին բացատրել այն նախագիտական միջոցները, որոնց պէտք է դիմեն: Հաստատուած կը թուի, որ վարակումի կամ փոխանցումի միակ ձեւերն են՝ սեռային յարաբերութիւնները և արիւնը: Ամէնէն աւելի ենթակայ են բազմաթիւ ընկերակիցներ ունեցող այդ միասնականները (71%), միւս կողմէ 11%-ը կապ ունի այլապէս յարաբերութիւններու հետ, նկատի առնելով հիւանդանոցները գտնուող Աֆրիկեցիները: Վերանդը մեծ է նաեւ թմրեցուցիչ գործածողներու մօտ: Չորեքշաբթի, «Լիպերա-սիւն» երկու էջերով կը ներկայացնէր փոխանցման միջոցներու պատկերազարդ ցանկ մը...

«ՎԱՐԴԻՆ ԱՆՈՒՆԸ» ժապաւէնը զոր ժան — ժաք Անո քաղած է խաղացի վերպատան՝ Ումպէնթօ Էթոյի հանրածանօթ վէպէն, սկսաւ ներկայացուիլ Ֆրանսա: Ֆիլմը արժած է 16-ուկէս միլիոն տոլար, բայց արդէն իսկ շահաւոր է, քանի որ 17 միլիոն տոլար մուտք ապահոված է Գերմանիա, 8-ը՝ Իտալիա: Բեմադրիր 5 տարի է, որ ճամբայ ելած է գլուխ հանելու համար ժապաւէնը, որ տեսակ մը հոլի — վուտեան սակա է, միջին — դարու վերաբերող, որու մասին, ընդհանրապէս մամուլը զրական արտայայտութիւններ ունի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ, Ռոն նահանգի քաղաքներուն մէջ է, որ ամէնէն աւելի գովութիւն գործուած է, թէ և մրցանիշը միշտ Փարիզի ձեռքը կը մնայ:

Կ Ո Չ

Ի ՆՊԱՍՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ որ աւելի քան մէկ դարու կեանք ունի, և որու ընթացքին ան կատարած է իր բարերար առաքելութիւնը՝ պատրաստելով ուսուցչուհիներ, պատասխանատու ուսուցչուհիներ, դաստիարակելով տիպար Հայուհիներ, կանգուն մնացած է շնորհիւ ազնուատիրոջ բարերարներու և ժողովուրդի բոլորանուէր օժանդակութեան և հոգածութեան:

Վերջին տարիներուն Դպրոցասէրը նոր թափ առած է վերականգնումի՝ ուսումնական, անտեսական և խնամակալական մարզերուն մէջ:

Մեր ժողովուրդը վերահասու դարձրեց իր մտահոգութեամբ Դպրոցասէրի այժմու ամբողջական վիճակներուն, Երկուշաբթի, Դեկտ. 8-ի երեկոյեան, Առաջնորդարան հրաւիրեցինք Փարիզեան Շրջանի բոլոր եկեղեցական, մշակութային, ընկերային, քաղաքական և բարեփոխական կազմակերպութիւնները, որոնց՝ Դպրոցասէրի պատասխանատուները հանգամանօրէն ներկայացուցին վարժարանին ուսումնական և ներթափան պատկերները, որմէ ի յայտ կուգար թէ Դպրոցասէրը աւելի քան երկու միլիոն ֆրանքի տարեկան պիւստճէ մը ունի, որուն աւելի քան մէկ երրորդը բաց կը մնայ:

Սոյն պարտքը վերջին տարիներուն կարելի եղած էր փակել, շնորհիւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան բացառիկ յաւելեալ յատկացումներով: Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր այս օժանդակութիւններով իսկապէս ԲԱՅՈՒԿ կարգադրութիւն մըն էր որ կը կատարէր, քանզի ոչ մէկ ուրիշ դպրոցի այսքան դուրսար յատկացուցած է:

Ներկայ 1986 — 1987 դպրոցական ընթացիկ տարեշրջանի պարտքը անկարելի դարձած է գոյացնել և Դպրոցասէրը անմիջապէս ծանր տագնապի մատնուած է և անոր գոյութիւնն իսկ վտանգուած:

Անհրաժեշտ կը նկատուէր մեր զաղութը

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒԹԵԱՆ հրաւիրել, որպէսզի այս դպրոցը՝ որպէս իր գոյու — թեան անհրաժեշտ մէկ հաստատութիւնը՝ առաւելագոյն կերպով օժանդակէր անոր, և անմիջապէս, փակուելու վտանգէն ազատէր զայն:

Սոյն խորհրդակցական ժողովին ներկաներ արտայայտուեցան այս առթիւ, յայտնելով թէ անմիջական օգնութիւնները լուծում մը չէին բերեր ընդհանրապէս նման տագնապներու:

Ամէնքն ալ անհրաժեշտութիւնը հաստատեցին որ ԿՐԺԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ մը կազմութիւնը աւելի քան անհրաժեշտ պահանջ մըն է, որ կարենայ զբաղլու առհասարակ մեր բոլոր դպրոցներով՝ անոնց համար ներդաշնակ ուսումնական ծրագրերով մշակումով, հիմնադրամի մը հաստատմամբ և վերջապէս՝ անոնց ընդհանուր կազմակերպութեամբ մտահոգուելու համար:

Համոզուած ըլլալով Կրթական Մարմնի մը անհրաժեշտութեան և օգտակարութեան, յանձն առինք չուսով նման ժարմին մը կեանքի կոչել, որ սահմանէ իր գործունէութեան դաշտն ու իր ունենալիք հեղինակութիւնը:

Մինչ այդ, ներկայիս յանձն առին ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԳԱԼ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ, մինչև այս ամսուան՝ Դեկտեմբերի վերջը, դիմել մեր ժողովուրդին, Դպրոցասէրի ընթացիկ տարուան ծախսերուն հաշույն ԱՆՄԻՋԱԿԱՆՈՐԸՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՊԱՀՈՎԵԼ:

Այս պարագան յայտնելով մեր ժողովուրդին, մենք ևս սրտազին ԿՈՉ ԿԸՆԵՆՔ ԱՄԷՆՈՒՆ, որպէսզի Դպրոցասէրը իրենց տօնական օրերուն ուրախութեանց և մաղթանքներուն մաս համարին և առատաձեռն նուիրատուութիւններով օժանդակեն անոր վերականգնումին՝ ի սէր մեր պատուին:

Հայ դպրոցի մը փակուելը՝ մեր ամէնուն համար տեղատուութեան փաստն է:

Դպրոցասէրը մեր «Մարմնոյն» մասն է. անոր ցաւը՝ մերն է:

Հայ դպրոցին յաղթանակը՝ պայմանաւորուած է մեր ամբողջական օժանդակութեամբ՝ և կ'ուրախանանք:

Աղօթարար՝
ԳԻԻՏ ԵՊԻՍԿՈՓՈՍ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
14 Դեկտեմբեր 1986

ECOLE TEBROTZASSERRE
1, bd. du Nord — 93340 Le Raincy

ԵՐԵՒԱՆ <=> ՓԱՐԻՋ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 12 — 15)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԹԻԻԵՐՈՎ

Խորհրդային 49-րդ ախոյեանութիւնը ամէնէն երկարատեւ մրցաշարքն էր: Ախոյեանի տիտղոսը 12-րդ անգամ ըլլալով նուաճեց Կիւեի «Դինամօ»-ն, սահմանելով իւրաքանչիւր մրցանիշ մը խորհրդային ֆութպոլի մէջ: Ախոյեանութեան 240 հանդիպումներու ընթացքին նշանակուած է 579 կոլ, միջին արդիւնաւետութիւնը կազմելով 2.41 կոլ իւրաքանչիւր խաղի: 117 խաղ շահած են զաւտի տէրերը, 48-ը՝ խաղի տէրերը: Դաշտի տէրերը նշանակած են 355 կոլ, հիւրերը՝ 224: Մրցումներուն ներկայ եղած են 4 միլիոն 697 հազար 30 մարդահայեր: Խաղերուն մասնակցած են 381 մարդիկներ (30-ը՝ բերդապահ): Ամէնէն շատ խաղացողներ հանդէս եկած են «Շախտեր»-ի, Թիֆլիսի «Դինամօ»-ի և

Քուիթայի «Տորպեդօ»-ի կազմերուն մէջ (28-ական), իսկ ամէնէն քիչ՝ «Արաբա»-ի կազմին մէջ (20 մարդիկ): 178 մարդիկներ կոլ նշանակած են: Հինգ կոլ նշանակուած է սեփական բերդին:

Ախոյեանութեան լաւագոյն ուժերակուց եղած է Մոսկուայի «Դինամօ»-ի մարդիկներէն Ա. Բորոգիւի, որ 28 խաղերու մէջ 21 կոլ նշանակած է: Բերդապահներէն լաւագոյն ցուցանիշը ձեռք ձգած է Ռ. Դասայե, 24 հանդիպումներէ 15 կոլ ըստ տանալով: Ախոյեանութեան ընթացքին 70 մարդիկ նշանակուած է, որուն 63-ը փրկելուարուած է: Իրաւարարները 8 մարդիկներ հեռացուցած են զաւտէն և 208 անգամ դեղին քարտ ցոյց տուած: Ամէնէն կարգապահ խումբերը եղած են «Դինպր» (3 զգուշացում) և «Արարատ» (5):

Խորհրդային 49-րդ ախոյեանութեան

ԸՆԴՀԱՆՈՐ ԴԱՍԱՆՈՐՈՒՄԸ ՀԵՏԵԱԼ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԿԵՐԸ ԿԵՐԸ

	Խ	Յ	Հ	Պ	Կոլ
Դինամօ Կ.	30	14	11	5	53-33
Դինամօ Մ.	30	14	11	5	46-26
Սպարտակ Զէնիթ	30	14	9	7	52-21
Դինամօ Թ.	30	12	9	9	44-36
Շախտեր	30	12	9	9	36-36
Կայրաթ	30	11	9	10	40-38
Ժալգիրիս	30	11	8	11	39-39
Տորպեդօ Մ.	30	10	11	9	31-28
Դինամօ Միւսկ	30	10	8	12	37-40
Կինպր	30	8	12	10	41-41
Մետալիստ	30	9	9	12	21-25
Նեֆթչի	30	8	12	10	33-38
ԱՐԱՐԱՏ	30	8	10	12	27-44
Զերնաշտեր	30	8	7	15	29-37
Տորպեդօ Ք.	30	5	7	18	24-60

×

ԼԵՆԻՆԻ ԵՆԳԻՐԱՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒՄ
ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ
ՄՈՍԿՈՒՅԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԵՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլը յիսուն վայրկեան տեւողութեամբ յայտագիր մը պատկերասրահած է կրկէսի արուեստի լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկուն՝ Լէոնիդ Ենգիբարեանի մասին: «Բոլոր հրապարակները» հաղորդաշարի հերթական յայտագիրը ամբողջութեամբ նուիրուած է Լէոնիդ Ենգիբարեանի, որու մասին մնջախաղի հռչակաւոր վարպետ Մարտիկ Մարտի ըսած է, թէ Ենգիբարեան իր լաւագոյն արուեստակից եղբայրներէն մին է աշխարհի մէջ:

Լէոնիդ Ենգիբարեան 1959-ին աւարտելով կրկէսային արուեստի պետական ուսումնարանի հոգիտի բաժինը, մտած է հայկական կրկէս: Իր հերոսը տարբեր հանգամանքներու մէջ մերթ տխուր է, մերթ զուարթ, մերթ վախկոտ, մերթ համարձակ: Արուեստագէտը կը բացայայտէ մարդկային ապրումներու ամբողջ աշխարհ մը: Ինքնատիպ միմօս — ծաղրածուին բնորոշ է արդի աշխարհի բանաստեղծական ընկալումը: Ինք էր իր ներկայացումներուն հեղինակը: Իր մնջախաղային պատկերները բովանդակալից էին: 1964-ին ան Ս. մրցանակը շահած է Փրակա տեղի ունեցած հայպիտներու միջազգային մրցումին: Նկարահանուած է «Ճանապարհ դէպի կրկէս», «Մոռացուած նախնիների ստուերները», «Մանկութեմ պատանեկութիւն է», «Մանկութեմ, Լէոնիդ Ենգիբարեան», «Մանկալ սիրելիիս համար» և այլ ժապաւէններու մէջ: Լէոնիդ Ենգիբարեան նաեւ գրող էր: Հեղինակն է բազմաթիւ նորալէպերու և պատմութեան: 1972-ին, 37-ամեայ արուեստագէտին շնորհուած է Հայաստանի ժողովրդական արուեստագէտի պատուոգնուած: Նոյն տարուան Յունիսին կը կրնէք իր մահանալու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՐՅՈՒՄ. - Խոտանի դէմ պայքար կը տարուի Հայաստանի մէջ. Խոս ի՞նչ է Գրողներու Միութեան դերը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - Բնականաբար, ոչ մի գրականութեան մէջ չի եղել միայն տա-
ղանդաւոր գրողները դարձ. գրականու-
թիւնը բարդ պրոցէս է. միջակութիւններ
էլ են լինում: Միջակը այն չափանիշն է,
որից ներքեւ չի կարելի գալ: Միջակ զը-
րականութիւնը նոյնպէս գրականութիւն
է: Եւ նոյնպէս իրաւունք ունի գոյութիւն
ունենալու: Յաճախ այդ միջակ գրակա-
նութիւնը նախապատրաստում է մեծ զը-
րողի ծնունդը: Մեծ գրողը հրաբուխ չի,
որ ժայթքի ամալութեան մէջ. պիտի
պատրաստուի: Չարենցը, Վարուժանը,
Պարոյր Սեւակը մի անգամից չժայթքե-
ցին: Նախապատրաստութիւնը ի հարկէ
զեկավարման ենթակայ պրոցէս չի, որ,
ասենք, օրինակ հարիւր միջակութիւն ու-
նենանք, յետոյ կը դայ տաղանդաւորը:
Հարցը դրանում չի: Բայց անոնք նիւթ են
մշակում, որոնցից գրողը օգտուում է:

Իսկ խոտանը էն է, որ կապ չունի զը-
րականութեան հետ, եւ մանաւանդ երբ
չարաշահում, չհապոյրծում են նուիրա-
կան թեմաներ՝ սկսած 1915-ի տղերգու-
թիւնից, մինչեւ հայրենիքի թեման: Նը-
րանք նուիրական թեմաներ են, որոնք
պահանջում են շատ աւելի մեծ տաղանդ,
շատ աւելի մեծ պատասխանատուութիւն:
Սփիւռքում էլ ահաւոր չարաշահում կայ,
սկսեցեք ցեղասպանութեան թեմայից, չի
կարելի այդպէս հեշտութեամբ, թեթեւ
ձեռքերով մօտենալ: Յովհաննէս Թուման-
եանի պէս մեծ բանաստեղծը որ ապրեց
այդ ողբերգութիւնը, 1 - 2 ակնարկ ունի
իր բանաստեղծութեան մէջ. մտածենք որ
մենք, 70 տարի ետք ծնածներս, աւելի
ծա՛նք ենք տարել դա: Բայց Թումանեանը
իր խնդիրը տեսնում էր ապրեցնել ժողո-
վրդի: Նրան առանց էն էլ ծանր, դժ-
ուարին, մղձաւանջային վիճակը չբար-
դացնել նաեւ պոէզիայով. նրան ուժ
էր ուզում հաղորդել: Հիմա, երբ որ ան-
ցել է այդ ողբերգութեան օրերից մօտ 70
տարի, մենք պիտի մտածենք այդ հարցե-
րի մասին, եւ չպիտի չարաշահենք այդ
թեման: Նոյնը, նաեւ հայրենիքին ամէն
օր սէր բացատրել չի կարելի: Հայրենիքը
դա չի ուզում. պէտք է իրապէս ծառայել
հայրենիքին: Ես գտնում եմ, որ եթէ
մարդը անտաղանդ գրեք է հրատարա-
կում, նա չի կարող խօսել հայրենասի-
րութեան գիրքերից: Այսինքն նաեւ խո-
տանը այս բաներին է վերաբար: Դուք
շատ աւելի լաւ գիտե՞ք, քանի որ
Սփիւռքում զիրք հրատարակելու համար
բաւական է գրած ունենալ, եւ Սփիւռքը
հեղեղում է այդօրինակ գրքերով: Մենք
յաճախ Երեւանում չենք կարող կողմնո-
րդուել Սփիւռքի գրականութեան մէջ,
որովհետեւ այդ հեղեղի մէջ գոժար է
կողմնորոշուել:

Ես հոս կարդացի Յարութ Կոստանդեա-
նի հրաշալի գիրքը՝ երկու գիրք է ունե-
ցել... Ես իմ տպաւորութեամբ կարող
եմ ասել, մեր վերջին յիսնամեակի ամե-
նահաւաքները, ամենախակական բանաս-
տեղծ բանաստեղծներէն է: Անպայման
հայրենիքում կը տպագրենք, եւ ամառ-
գըրով եւ գրքով: Կատէք, Սփիւռքի որոշ
գրողներ ծանօթ չեն Հայաստանում: Ես
ուզում եմ չըբէլ հարցը. Սփիւռքում քա-
նի՞ մարդ գիտի Յարութ Կոստանդեանի
անունը... այդ գէպում, երբ քանչեւի
թղթի վրայ լոյս են տեսնում գրականու-
թեան հետ ոչ մի կապ չունեցող գրքեր:
Իսկ ասենք: Յարութ Կոստանդեանի պէս
բանաստեղծը չերեւար: Ահա էս պայման-
ներում Հայաստան գոժարութեամբ է
կողմնորոշուել: Յաճախ նաեւ երբ որ սը-
խաներ են թոյլ տրուում, դա չիմացու-
թիւնից է: Ես գլխաւոր չեմ ուզում ար-
դարացնել: Մենք բնականաբար արդէն
քայլեր ենք անում. ակադեմիայի դրա-
կանութեան ինստիտուտում կայ Սփիւռքի
գրականութեան բաժին, բայց նոյնիսկ
հոն այդ հեղեղը ուսումնասիրել անհնար
է: Սփիւռքը, ինքը պիտի չափանիշներ

մշակի, նախապատրաստուի, պատուան-
դան ստեղծի էդ մարդկանց համար, ո-
րոնք տեսանելի լինեն նաեւ Հայաստա-
նից:

Ձեռ կարող ասել, թէ քանի հարիւր
գիրք կը հասնի Սփիւռքից, որոնց 90%-ը
կապ չունի գրականութեան հետ: Եւ դա
կարող է թո մէջ սպաննել հայ գրակա-
նութեան հետեւելու ցանկութիւնը: Էս
առումով է, որ խոտանը եւ՝ հայրենիքում,
եւ՝ Սփիւռքում պէտք է մեղ մտածողէ:
Հասկանում եմ, հոս շատ աւելի դժուար
է, որովհետեւ տպուել են անձնական
գործեր. իսկ Հայաստանում մենք աւելի՛
իրաւունք չունինք խոտան թոյլ տալու:

Այսօր գնալով աւելի դժուար է դառ-
նում գրող լինել. գնալով մեծ, վիթխա-
րի գրականութիւն է ստեղծում, եւ հայ
գրականութիւնը ուզի թէ չուզի, մրցակի-
ցութեան մէջ է այդ գրականութեան հետ.
Վաղուց անցել է էդ ժամանակները, որ
մեր հայ ընթերցողը կարդում է հայ զը-
րողին, որովհետեւ նա հայերէն է գրել,
գրում է ազգային, նուիրական բաների
մասին: Միայն էդ բաները համար մեզ
ոչ ոք չի կարդայ: Մենք պիտի կարդա-
նանք լաւ գրել, որ մրցենք Փրանսացի,
ռուս, անգլիացի գրողի հետ: Որովհետեւ
մեր այսօրուայ հայ ընթերցողը եւ հայ-
րենիքում, եւ Սփիւռքում, փոխուել է,
նա կարդում է այդ գրականութիւնը, եւ
եթէ շատ ցած ըլլայ մակարդակով, չի
կարդայ: Մենք պիտի գիմանանք այդ
մրցակցութեան: Մեր լաւագոյն գրողները
միշտ գիմացել են: Այսօրուայ երիտա-
սարդների մեծ մասը պիտի նաեւ երրորդ
լեզուն, եթէ համեմատենք իմ սերնդի
հետ: Հայերէնի, Ռուսերէնի կողքին,
գիտի նաեւ անգլերէն կամ Փրանսերէն,
գրականութիւնից պահանջները աւելի
են խտացնել: Այս կը վերաբերի նաեւ
Սփիւռքին:

Հ. - Ի՞նչ քննադատութիւն կայ Սփիւռքի
գրողներու հանդէպ, Հայաստանի մէջ:

Պ. - Սփիւռքի լաւագոյն գրողները, ո-
րոնց ծանօթ են մեր ընթերցողները, աւե-
լի ջերմ ընդունելութիւն կը վայելեն: Պի-
տի յիշեմ Գ. Աղաբաբեանը, որու մահուան
լուրը հոս ստացայ ցաւօք, վերջերս Հա-
յաստանում էր, յորեքեանը տօնեցինք:
Առաջին անգամ կը պատահէր այդ: Հա-
մադրումարում շատ գեղեցիկ ճառ մը խօ-
սեց Սփիւռքահայ գրականութեան անու-
նից: «Սփիւռքի գրողները» մատենաշա-
րից տպագրում ենք սփիւռքահայ անուն-
ներ, մօտ 70 անուն արդէն: Իմ ասած
պատճառներով երեւի թոյլ գործեր էլ են
հրատարակուել:

Ինչպէս ըսի, Յարութ Կոստանդեանի
մասին, ես գիտեմ, որ իր բանաստեղծու-
թիւնները Հայաստանում մեծ արձագանգ
պիտի առաջացնեն: Այս առումով էլ ըՍ-
փիւռքի լաւագոյն գրողների նկատմամբ
Հայաստանի ունի աւելի ընդգծում հե-
տաքրքրութիւն: Հոս, դժմաբար է նաեւ
Սփիւռքի նկատմամբ վերաբերումը: Գի-
տէք, թէ Ծահուրը հրատարակուեցաւ,
ոտսերէնի էլ է թարգմանուել. մեծ սի-
րով ընդունուեց Միճուրին, որ նոյնպէս
սքանչելի գրող է:

Հ. - Զանաւոր բաւական ծանօթ է
կարծեմ...:

Պ. - Զահարաւ, Խրախունին, շատ չա-
տերը, նաեւ Վահրամ Մամեանը, որպէս
գրող, որպէս գործիչ: Այս անունները
Հայաստանի որեւէ գիւղ որ գնայիք, ան-
ծանօթ անուններ չեն: Նրանք կը տպագր-
ւեն 15-20, երեսուն հազար տպաքանակով:
Մենք պարտքեր ունենք սփիւռքահայ գը-
րականութեան, բայց ոչ մի իսկական ար-
ժէք - անցեալի կամ ներկայի - չի վեր-
պի մեր ուշադրութիւնից. միայն պէտք
է համբերութիւն ունենալ: Ամէն ինչ իր
ճանապարհով կ'ընթանայ:

Կ'ուզեմ մի բան աւելացնել. յաճախ իմ
մէջ տարակուսանք է առաջացնում, որ

երբ մենք ի վերջոյ տպագրում ենք որեւէ
գրողի, Սփիւռքի մամուլը, որոշ գրա-
կանագէտներ, փոխանակ ուրախանալու,
ողջունելու երեւոյթը, անմիջապէս խո-
չորացոյցն առած փորձում են մի բան
գտնել, որի շուրջ խօսեն: Քանի որ ես
յարգանքով եմ վերաբերում «Յառաջ»
թերթի հետ, կ'ասեմ, ահա Ծահուրի
երկհատորեակի կապակցութեամբ հրա-
տարակուել էր շատ յարգելի Մ. Նշան-
եանի յօդուածը: «Նահանջը առանց եր-
գի»-ն ջնջուած էր մի տող, թէ «Ներքե-
նինք են մեր բոլոր պապերը», ես կար-
ծում եմ, որ ճիշդ են արել Հայաստա-
նում, մի բանում համաձայնելով Մ. Նը-
շանեանի, որ եթէ որոշ սրբապրութիւն-
ներ են եղել, պէտք է նշել: Իսկ այդ
նախադասութիւնը, եթէ ինքս էլ հրատա-
րակէի, կը հանէի. կ'ուզեմ բացատրել.
չմոռնալ, որ Սփիւռքի եւ Հայաստանի
հրատարակութեան մէջ կան էական տար-
բերութիւններ. Սփիւռքում հարցը մա-
նաւոր գործ է. գրողը տպագրում է, եւ
իր տպածը հասցէագրում է որոշակի,
փոքրաթիւ ընթերցողների խմբին. ձեռ
տպաքանակները ամէնից շատը 1000 - 800
են. այդքանն էլ յաճախ մնում են դարակ-
ներում եւայլն: Հայաստանում, առաջին՝
դա հասցէագրում է վիթխարի լսարանի
ընթերցողների, երկրորդ՝ այդ տպագրու-
թիւնը հատարակական գործ է, այսինքն
տպագրում է հրատարակչութիւնը, որը
ինչ որ չափով հեղինակի հետ միասին
պատասխան է տալիս: Հիմա պատկերա-
ցըրէք Հայաստանցի այն երիտասարդի,
պատանու մտածողութիւնը, որը կար-
դում է դեռ չիմանալով գրականութեան
պայմանականութիւնների, գրողի ազա-
տութեան եւայլնի մասին, եւ ահա, «մեր
բոլոր պապերը ներքենինք են»...: Այս
մտածողութիւնն է, որ մեղ թերագրում է
յաճախ նման բաներ անել, ինձ, անձնա-
պէս, դա ոչ մի բան չաներ, բայց իմ տը-
ղային կը վիրաւորի: Այդ պատճառով,
երբ այդպիսի դիտողութիւններ են ար-
ւում, այս բաները պիտի նկատի ունենալ.
Եւ ոչ թէ Հայաստանում ուղեցիկ են ան-
պայման խմբագրել: Դրա մէջ քաղաքա-
կան ոչ մի խնդիր չկայ: Բայց երբ որ
մենք ուզում ենք արժանապատուութեան
զգացում դաստիարակել մեր երեխանե-
րին, նման նախադասութիւնները կարող
են չփոխութիւն յառաջացնել: Էն եմ ա-
սում, որ նման գործերի մէջ առաջին
պլան չմղել չարածը, արածի մասին
նախ խօսել:

Հ. - Հոգ պէտք է տեսնել կատարեալի
ձգտումը, այն բոլորը, որ կարելի չէ
յառնալ Սփիւռքի մէջ, եւ կը սպասեմք
Հայաստանէն:

Պ. - Մեր երկրի գրական սկզբունքների
մէջ անթոյլատրելի է բացասական դնա-
հատում մի ուրիշ ժողովրդի դէմ, սկսած
թուրք ժողովրդից: Դա մեր վարդապե-
տութիւնն է, մենք վիրաւորական զգացում
ենք ունենում երբ որեւէ ուրիշ գրական -
նութեան մէջ հայ, կամ մի ուրիշ ժողո-
վրդի բացասական դնահատում է կա-
տարւում: Մոսկուայի գրողների համա -
գումարին իմ վերջին ելոյթը ուղղուած էր
այդ բանին: Ուրեմն, եթէ մենք ուրիշ զը-
րականութիւնների դէմ երբեմն պայքա-
րում ենք, որ ինչո՞ւ ենք ժողովրդի ա-
նարդար դնահատական են տալիս, ինչ-
պէս կարող ենք նոյնը թոյլ տալ մեր զը-
րողի բրածի մէջ: Այս տեսակէտի կարե-
ւի է համաձայն չլինել, բայց դուք պար-
տաւոր էք հասկանալ, թէ նա Հայաստա-
նի տեսակէտն է: Այսպէս է մեր մտա -
ծումը. վիճել՝ իմանալով: Հարկաւոր է
այս իմացութեամբ քննադատել: Թերու-
թիւններ կը լինեն. չկայ օրինակի համար
արեւմտահայերէն շատ լաւ իմացող մէ-
կը, բայց դա դարձնել մեծ խօսակցու-
թեան նիւթ, մեծ ազմուելի նիւթ, դա զե-
ղեցիկ չի, ճիշդ չի: Հայրենիքից պահան-
ջել, որ ամէն ինչ անի, եւ ապա ամէն
քարածի նայել միայն թէ էն ապա կայ,
անբնական վիճակ է: Անթերի բան չկայ.
ցանկութեան դէպքում ուզած հրատարա-
կութեան մէջ կարելի է թո ուզած
բանը գտնել եւ խօսել զրա մա -
սին: Դրա համար ես կ'ուզենայի որ Փա-
րիզում կամ Պէյրութում ապրող գրակա-
նագէտը օտարի աչքով չնայէր, այլ զը-
րականութեան քննադատի աչքով նայէր:
Իմ կարծիքով դեմոկրացիան այն է, երբ
ամէն մէկը յարգում է զիմացիւնի ազա-
տութիւնը, կամ հասկանում է զիմացիւնի
տուեալ պայմանները:

(Շար. 2)

Տեսակցութիւնը կատարեց՝
Ա. Թ.

Հ Ա Յ Ե Ր ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐԶԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ ՍԱՆԱՍԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Թերեւս մեր ընթերցողներուն ծանօթ է
արդէն թէ Սանասար Յովհաննէսեան շա-
հեցաւ վերջերս, Նիւի մէջ, Անրի Տէկլա-
նի յիշատակին նուիրում ըմբռնարար
առաջնութիւնը, 90 քիւօ քաշային դասա-
կարգին մէջ:

Անրի Տէկլան, փարիզցի հրէշ մը, ե-
ղած է քսանակաւ թուականներուն, Ֆը-
րանսայի մեծ ըմբիշը. եղած է Փարիզի
մէջ, 1924-ի Ողիմպիականին ախոյեանը:
Անոր յիշատակին, քանի մը տունէ է վեր,
ամէն տարի կը կազմակերպուի միջազգա-
յին մակարդակի մրցաշարք մը՝ որուն
աստղերը կ'ըլլան, ընդհանրապէս, ամե-
րիկացի եւ խորհրդային մարզիկները:
Անցեալ տարի ալ, Սանասար շահած էր
առաջին մրցանակը: Այս տարի, աւա-
տականին, նորէն փայլեցաւ, զգեստելով
ամերիկացի Կոլումանը: Հայ մարզիկը,
իր հուժկու կազմով, սարսափ կ'ազդէ իր
մրցակիցներուն:

Ըսինք հայ ... պէտք էր որ զրէկնք՝
կէս - հայ: Մայրը, արդարեւ, հայ չէ:
Այսուհանդերձ Յովհաննէսեանները շատ
մօտ կը թուին հայութեան: Գոնէ այդ
տպաւորութիւնը ունեցանք կարգաւով,
երեսանեան թերթի մը մէջ, Սանասարի
հօր, Ռաքմիկ Յովհաննէսեանի տեսակ -
ցութիւնը հայ խմբագրի մը հետ:

Ախոյեանին հայրը կ'ըսէ. - «Չնայած
մեծ դրացուածութեանը (Սանասար) շա-
րունակում է կատարելագործել իր հայե-
րէնը. իսկ ամէն Կիրակի մենք, ընտանի-
քով ենք հաւաքում մայրենիի դասե-
րուն...»:

Արդե՞ք հոն ալ կայ հայերէն լեզուի
միօրեայ դպրոց ... հոն՝ Մոսկուա է:

Յովհաննէսեան ընտանիքը կը բնակի
Մոսկուա: Երեսանցի Ռաքմիկ, իր բարձ-
րագոյն ուսումը ստանալէ վերջ Մոսկուա,
մնացած է հոն, ամուսնացած է թամա-
րա Սեմյոնովնայի հետ: Հինգ զաւակ-
ներ՝ Սանասար, Գոռ, Յովհաննէս, Աննա,
Վարդան:

Ռաքմիկ Յովհաննէսեան կը դասախօսէ
Մոսկուայի օդանաւորչութեան հիմնաը-
կին մէջ, իսկ իր ախոյեան տղան կ'ուզէ
ըլլալ շինարարութեան ճարտարագէտ,
երբ, անշուշտ իր մարդական գործունէու-
թիւնը իրեն ժամանակ ձգէ: Հիմախօսի-
մա մարդիկ է եւ ախոյեան ... Ըմբիշ է
ազատ ոճով:

Ախոյեան Սանասար Յովհաննէսեան
բազմաթիւ անգամներ ճաշակած է մեծ
յաղթանակներու համբ: Ներկայիս 26
տարեկան է: 1978-ին շահած էր արդէն
ուսկի մրցանակ Եւրոպայի ժիւնիօր ա-
ռաջնութեան մէջ: 1980-ին, Մոսկուա,
Ողիմպիականի ախոյեան, տարի մը վերջ,
Եւրոպայի ալ, աշխարհի ախոյեան եւ այս
տարի վերստին, Եւրոպայի ախոյեան Ա-
թէնքի մէջ: Ունի անկախած ուրիշ ախո-
յոսներ ալ՝ որոնք վերպած են մեր հետա-
քըրքրութեան:

Կը կարծենք, պիտի շարունակէ զբաղիլ,
ըջօրէն, իր մարզաձեւով, գոնէ մինչեւ
Սէուլի Ողիմպիականը 1988-ին: Եթէ,
մինչեւ այդ՝ խորհրդային ուրիշ մարզիկ
մը մէջտեղ չելլէ, Սանասարէն գերա-
զանց ...

×

ՇԱՐԼ ՄԿՐԵԱՆ ՆԻ ՍԵՐԺ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Փրանսայի արհեստավարժ Փութպոլի
խումբերու երկրորդ բաժանումին մէջ,
լուսադոյններէն մէկն է, ներկայիս, Օ-
լէմպիկը - Լիոնէ: Լուրջ յաւակնորդ է
վերադառնելու իր տեղը բարձրագոյն դա-
սակարդին մէջ, ուրիշ արտաբուժեցաւ
1983-ին անբնարար արդիւնքներու պատ-
ճառաւ:

Ինչո՞ւ կը հետաքրքրուինք մասնաւո-
րապէս Լիոնի այս ակումբով: Կը հետա-
քըրքրուինք՝ որովհետեւ անոր նախադա-
հը, գլխաւոր պատասխանատուն, հայ
մըն է, Շարլ Մկրեան, ծնած Պոլիս,
1920-ին, եւ՝ Փրանսա եկած իր ծնողքին
հետ, Արտէշ Նահանգը, երբ հինգ տարե-
կան էր:

Շարլ Մկրեան Փրանսայի մէջ, մանա-
ւանդ Ռոն - Ալի շրջանին մէջ, ծանօթ
էր իբրեւ պուլի (պալ լիմեկ) ախոյեան

մը: Եղած էր, իր քառեակին հետ, հինգ անգամներ երկրին ախոյեանը. կը ճանչարէր ու կը յարգուէր իրրեւ մեկեկեայ մը այդ մարգարէին ի նպաստ:

Երբ այս Հայր, 1983 Յունուար 15-ին, հրաւիրուեցաւ Օլէմփիք - Լիոնէի զեկը ձեռք առնելու, ահումբը անելի մէջ էր: Թէ՛ վարչական, թէ՛ մարզական տեսակէտով եւ թէ՛ նիւթապէս: Կար եւ կայ ալ տակաւին հսկայ բաց մը, ներկայիս մօտ 7 միլիոն ֆրանքի պարտք մը: Շարլ Մկրեան յաջողեցաւ ազատել ահումբը անանկութեան վտանգէն, հաստատեց իր անձնական համարը, երեք տարիներու ընթացքին, իրրեւ վարպետ վարչական մը, այնպէս որ իր վերընտրութիւնը, Դեկտեմբեր 1-ին, իրրեւ նախագահ մասնակարարման խորհուրդին (Բնակչ. տը մէքսիօն)» որ ահումբին վարչական վե-րին մարմինն է, ոչ մէկը զարմացուց:

Վարչական այս կազմը կը բաղկանայ եօթը անձնակազմութիւններէ՝ որոնցմէ մէկն է, նաեւ, Սերժ Մանուկեան, մար-դասէր ուրիշ հայ մը՝ որ, մօտէն կը մասնակցի յամալի Լիոնի հայ կարեւոր ձեռնարկներու:

Տեսնենք, երկու Հայերու վարչական ակադեմիական մը, Օլէմփիք - Լիոնէ պի-տի կրնա՞յ այս մրցաշրջանին կատարել վերջապէս վերելք: Վերելքի յաւակնորդ-ներ են նաեւ Մոնիէլիէ, Ալէզ, Նիմ: Մրցակցութիւնը սուր է:

Եթէ մեր ընթերցողները կ'ուզեն զիտ-նալ թէ այս երկու հայ մարզասէրները ինչով կը զրադին, բռնեք թէ Պր. Մկրեան իր եղբորը հետ կը վարէ առեւտրական - փոխադրական հաստատութիւն մը բան-ջարկէն եւ պտուղներու: Մանուկեան եղբայրները հագեցեցեցին մեծաքանակ վաճառորդներ են:

×

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՄԱՆԱՍԵԱՆ

Խորհրդային Միութեան ֆուտպոլի ա-տաւնութեան մրցաշարքերը վերջացած են: Խումբները, ընդհանրապէս, արձա-կուղի, հանգիստի մէջ են մինչեւ յառա-ջիկայ Յունուար՝ որուն կիսուն մարզում-ները կը վերսկսին բոլորին համար: Ու-մանք ալ չըջապտոյտ կ'ընեն օտար երկիր-ներու մէջ այս օրերս:

Ինչպէս ծանօթ է արդէն, ո՛չ Արարատ (Երևան) եւ ո՛չ Կոտայք (Արտիկ) փայլեցան այս տարի: Այսուհանդերձ կրցան մնալ իրենց ներկայ դասակարգին մէջ, ինչ որ զնահատելի է, մասնաւոր Արարատի համար: 1987-ին Երեւան պիտի մասնակցի բարձրագոյն դասակարգի ա-տաւնութեան, 22 տարիներէ ի վեր, ա-ռանց ընդմիջումի: Քիչերու տրուած է այդքան կայունութիւն խորհրդային ընտ-րանին մէջ: Արարատէն դատ, միայն չորս ուրիշ խումբեր յաջողած են մնալ այդքան կամ աւելի երկար ատեն բարձ-րագոյն մակարդակի վրայ: Ասոնք են՝ Մոսկուայի Դինամօն եւ Տորպեդօն, Թիֆ-

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Պատուարժան իմքազրապետուի
«ՅԱՌԱՋ» ՕՐԱԹԵՐԻԻ

Յատով կարգացի, ամէն անգամուան պէս, այս անգամ ալ Ֆրանսահայ Գրող-ներու Ընկերակցութիւնը վարկաբեկելու միտումով գրուած Դեկտեմբեր 12, Ուր-բաթ օրուան «Յառաջ»-ի մէջ երեցող Ձեռ-դրութիւնը, որուն միայն իմ մասին գրե-ւածը կ'ուզեմ ձեր ուշադրութեան յանձ-նել:

1.- Հանդիսութեան մէջ խօսնակի պաշ-տօն ունեցող անձ գոյութիւն չունէր, ա-

LIVRES REÇUS

CENT RECETTES
DE CUISINE ARMENIENNE
de Pascal Tchakmakian
142 pages, 148 francs.

Librairie H. Samuelian
51, rue Mr. le Prince — 75006 Paris

Լիւի եւ Կիւեի ահումբները, այս վեր-ջինը, յաճախ գերազանց, Խորհրդային Միութեան ամէնէն տիտղոսաւոր ահում-բը: Կիւե այս տարի ալ պահպանեց իր ախոյեանի դերը:

Մէկ հայ մը միայն լայնօրէն փայլեցաւ այս տարի Խորհրդային Միութեան ֆուտ-պոլի առաջնութեան մէջ, առաջին լիկա, այսինքն երրորդ բաժանում: Անունը՝ Վլատիմիր Մանասեան: Կը խաղայ Տա-ճիկապոլիսի (Կեդրոնական - Ասիա) մայ-րաքաղաք Դուշանպէի խումբին մէջ: Շուրջ հինգ հազար Հայեր կ'ապրին այդ հանրապետութեան մէջ:

46 խաղերու ընթացքին, ի հաշիւ իր ահումբին, Փամբիւր, Մանասեան նշանա-կած է 27 կողեր, կէսը իր խումբին բոլոր կողերուն: Պարզեւտրուած է իրրեւ ա-ռաջին լիկայի թիւ 1 ուժարկուն:

Նշենք որ Փամբիւր դասուեցաւ 5-րդ այդ-լիկայի մէջ, ուրիշ խօսքով՝ այս խումբին ֆուտպոլային արժէքը այնքան ալ հեռու պէտք չէ ըլլայ բարձրագոյն լիկայի դա-սաւորումը փակող քանի մը խումբերու մակարդակէն: Առանց մէջն է Արարատ:

Յուսալի է որ Արարատի վարիչները ջանք պիտի թափեն հայ ուժարկուն Ե-րեւան երեւի տայու համար եւ՝ ներմու-ծելու զայն խումբին յարձակողական գը-ծին մէջ՝ ուր պակեցան այս տարի ար-գիւնաւէտ յառաջապահներ:

ՎԱԼԻՆԱԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

նոր համար որ հայրենի արուեստագէտ-ներուն այս հանդիսութեան մասնակցու-թիւնը գերթէ մինչեւ վերջին պահուն յայտնի չէր եւ ոչ ալ իրենց յայտագրերը. եթէ ուշադրութիւն ըրիք ուզեցի որ իրենց ներկայացնեն ոտքի վրայ իրենց պատ-րաստելիք յայտագրերը, իսկ միւս կողմէ ահամայ բաց մը զոցելու միտումով խնդ-րեր էի իմ գաւկէս, Բաֆֆիէն որ ինք ալ եթէ պէտք ըլլայ իր մասնակցութիւնը բերէ:

2.- Այս պայմաններուն տակ երբ Օր-ժանճեան վերջին վայրկեանին չուզեց նուազել, ինչ որ ըրաւ Հայաստանի տա-րեղարձի օրը, երբ յայտագրին մէջ կ'ե-րեւէր Բարաշանեանի էլէղիան, եւ ըս-տիպուեցայ Բաֆֆիէն կանչել առաջին անգամ Ֆրանսայի մէջ եւ խօսնակի դեր ստանձնել ահամայ:

Օր. ժանճեանը ինչպէս ըսի, Հայաս-տանի տարեղարձին ալ չուզեց նուազել, պատճառ ունենալով դանդաղ դաշնակի անբաւարարութիւնը. եւ ընկերակցու-թիւնը վերջին վայրկեանին հազիւ կըր-ցաւ զաշնակ մը վարձել իրենց համար, որուն առջեւ նստաւ Բաֆֆիէն առանց նա-խօրօք փորձի, ինչ որ ինք նուազելէ ա-ռաջ նշեց այս պարագան:

3.- Գալով Օր. ժանճեանի ընկերակ-ցութեան այդ մասն ալ վիճելի հարց է եւ որքա՞ն բան կարելի էր սպասել մէկէ մը, երբ ան կը գտնուի զեռ երաժշտա-նոցի սանդխամատներուն վրայ:

4.- Երաժշտական մարզին մէջ երաժըշ-տագէտներու մասին ձեր արտայայտու-թիւնը, ցոյց կուտայ թէ դուք ալ իմ խօս-նակութենէ հեռու ըլլալուս չափ հեռու էք երաժշտական ծանօթութենէ, այդ մա-սին զնահատանքը կը թողունք հասկցող ունկնդիրներու արտայայտութեան:

5.- Երբեք չեմ փափաքած հրապարակ իջնել այն վայրը մասնաւորաբար ուր զիս ոչ մէկ կերպով կը ճանչնայ եւ երբ ստի-պողաբար պէտք ունենամ իջնել, իմ բո-լոր կարելիս ի սպաս կը գնեմ անոր յա-ջողութեան:

Վերոյիշեալ պարագաները «Յառաջ»-ի մէջ առ ե հրատարակութիւն կը յայտնեմ:

ՅԱԿՈԲ ՄՈՄՃԵԱՆ

Դեկտեմբեր 12, 1986

×

ԽՄԲ. - Բաֆֆիի 150-ամեակի հանգի-սութեան մեր քղթակցութեան առթիւ է («Յառաջ», Դեկտեմբեր 12), որ Պր. Յա-կոբ Մամբեան մեզի կը զրկէ այս նամակը «սո ի հրատարա-կութիւն»: Նոյնութեամբ հրատարա-կեցինք: Մեր կողմէ որեւէ աւելցնելիք բան չունինք, աւելորդ նկատելով իսկ էնդիլ քէ Դրոգնեւու Միութիւնը վարկա-րեկելու որեւէ միտում չեմք ունեցած, ոչ՝ երէկ, ոչ՝ այսօր: Թափփփածութիւններ պախարակելու միտում՝ այո՛, քէ երէկ, քէ այսօր, քէ ... վաղը: Մնացեալը կը բողոքի ընթերցողին առ ի գուարնու-թիւն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՐՈ զացած է (Նոյեմբեր 26-ին) Պենճամին Ուիթեքըր, ընկերակ-ցութեամբ Հ. Յ. Դ. ի ներկայացուցիչ Շահան Յովակիմեանի: ՄԱԿ-ի Մարդկա-յին Իրաւանց եւ ցեղասպանութեան կան-խարդելման ենթայանձնախումբի անդա-մը օդակայանին մէջ դիմաւորուած է դա-դութիւն հոգեւոր հովիւին, Կեղը. Վար-չութեան, Հայ Դատի Յանձնախումբին, «Կոմիտաս» ձայնասփիւռի ներկայացու-ցիչներուն կողմէ: Հիւրը նոյն օրը այցե-լած է «Կոմիտաս» ձայնասփիւռի կայանը, հանդիպումներ ունեցած ծերակուտական-ներու հետ: Իրիկունը, Ներսէսեան Կըր-թական հիմնարկութեան սրահին մէջ դա-սախօսութիւն մը տուած է, որմէ ետք՝ «Փարքէ» պանդոկին մէջ ճաշ մը արուած է ի պատիւ հիւրին:

Նոյեմբեր 27-ի առաւօտուն, Ուիթեքըր ընդունուած է Ուրուկուէյի Արաքիւն նախարարին կողմէ, որու հետ խօսած է Հայկական Հարցին մասին:

×

ՊէՅՐՈՒԹԻ Հայ Կաթողիկէ Պատրիար-քարանի «Արարատեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 8-ին, տեղի ունեցած է մէթը ժող. Չուխատարեանի շնորհուած Ս. Սեդրեւորոյի Ասպետներու չքանչանի տուչութեան հանդիսութիւնը: Ընդառա-ջելով հայ կաթողիկէ համայնքի կա-թողիկոս - պատրիարքի գիմումին, յիշ-եալ չքանչանը շնորհուած է Պապին կող-մէ, ի զնահատութիւն ժող. Չուխատար-եանի ծառայութեանց՝ հայ կաթողիկէ համայնքին: Մէթը Չուխատարեան ծա-նօթ անուն մըն է լիբանանահայ դպրու-թիւն մէջ եւ կարեւոր դեր ունեցած է եւ ունի ազգային կարգ մը հաստատութիւն-ներու եւ միութիւններու մէջ:

×

ՍՍՆ - ՅՐԱՆՍԻՄՓՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 15-ին, տօնուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կա-ռուցման 20-րդ տարեդարձը, նախագա-հութեամբ թեմին առաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեանի: Բացումը կատարած է Սերոբ Մամուրչաշեան: Խօսք առնելով հոգարարութեան ատենապետ Այվէր Բալայեան չեւոր դրած է Հայուն եկե-ղեցաշինական եւ դպրոցաշինական կորա-վի ճիշդութուն վրայ: Սրտի խօսք արտա-սանած է հոգեւոր հովիւը՝ Տաթեւ Ա. քահանայ Գալուստեան: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը: Փակ-ման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

×

Յետոյ, նաւը չողիւ երեք ժայթք արձակելով գէպի երկինք, բըր-տօրէն սուլեց երեք անգամ: Նաւաստիները տախտակը ծռեցին գէպի ծով: Այդ վայրկեանին մօրաքոյրս իր մեծ չալով երեսս ծածկեց եւ մութին մէջ լսեցի սուզումի մը չոր աղմուկը:

Մեծ նաւազնացութիւններու ընթացքին, այսպէս է որ ծովը «կը թաղեն» մեռելները:

Ձեմ գիտեր թէ քանի օր, քանի գիշեր տեւեց աքսորի այս ճամ-բորդութիւնը:

Առտու մը հայրս եկաւ զիս արթնցնելու շատ կանուխ: Հակառակ գէմքին յոգնութենէն փոսացած գիծերուն ու քանի մը օրուան մօրու-քին, գէմքը կը խայտար:

- Եկուր նայէ ՄԱՆՁՍ:

«ՄԱՆՁՍ»:

Մէկ ձայնաւորի փոխարէն չորս բաղաձայնով այս բարբարոս բա-ռին մասին պէտք է բացատրութիւն մը տամ ...:

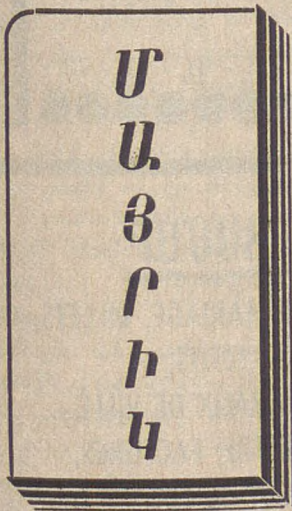
Այս բառը չունի «որդեա»ի ճոռոմարանութիւնը, ոչ ալ «իմին որ-գիս»ի քերականական սխալը: «Որդեակ» ալ չէ, կամ «տղաս», որ վերապահուած է ընկերութեան որոշ մէկ դասակարգին, ոչ ալ «թան-կազին» ու «պղտիկ», որոնք կ'անհետանան մեծցող մանուկին հետ:

Բառ մըն է, որ կուգայ հօր մը կամ մօր մը էութեան խորքէն, եւ որ մինչեւ իրենց մահը ընդմիշտ կը կապէ զիրենք այդ գաւկէն, որ իրենց մէկ մասնիկը կը դառնայ: Տղեկ կամ նուաստ, փայլուն կամ քիչ օժտուած, նոյնիսկ գատապարտուած ուրիշներու արդարադա-տութեան կողմէ, ան պիտի մնայ տղան, որուն կը պարտին ամէն բան, առանց փոխարէն բան մը աւերակալելու:

Այդ «տղաս» մէկ բառով, ցկեանս յանձնառութիւն մըն է: Ձերծ է սնտախոտութենէ, մեծամոլութենէ, զգայնութենէ. ոչ ալ ան արուի գերակայութիւնն է էգին վրայ, քանի որ արական այս կոշականին կատարելապէս կը համապատասխանէ «այլըիկ»ը:

(Շար. 4)

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԵՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Այլը Տիկին Պահարեան, Տէր Է. Տիկին Վահագն Կարապետեան, Տէր Է. Տիկին Ներսէս Սարգսեան և զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտեմբեր 21-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց մօր՝

Տիգրան ՆՈՒՂԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(Ծննդ.՝ Եայլախանեան)

մահուան 21-րդ և իրենց հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 11-րդ տարեկիցներուն, ինչպէս նաեւ Եայլախանեան ընտանիքին համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կապույտ խաչի Պօմփի Նայիրի մասնաճիւղը ունի վիճակահանութեան խաղ մը, Կիրակի, Յունուար 4, ժամը 3-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

Բոլոր շրջանի հայութիւնը սիրով հրաւիրուած է։

Բազմաթիւ արժէքաւոր նուէրներ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊՐՈՆՔՆ՝ Տէր Է. Տիկին Կարապետ Զովակիմեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Հացաղործեան, Կիրակոսեան, Մանուկեան և Քիլէրճեան ընտանիքներուն, համապիղծացի՝ Յոթ Հացաղործեան մահուան առթիւ և իր ժողովրդական 200 թ. կը նուիրեն «Յաւաջ» թարգմանման համար։

RADIO ASK
98,5 MHz

SAMEDI 20 DECEMBRE 10 H 15

CHARLES VILLENEUVE

Directeur de la rédaction d'Europe N° 1

sera l'invité

de GUILLAUME HAMALIAN

au cours de l'émission
Actualité 7 Jours

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎՈ - ԱՆ - ՎԼԻԷՆ - Այլը Տիկին Վարդան Խրիմեան և զաւակները 500 թ. կը նուիրեն «Յաւաջ» թարգմանման և իր ժողովրդական 200 թ. կը նուիրեն «Յաւաջ» թարգմանման համար։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

Ընկ. Արիս Գարախան 200 թ. կը նուիրէ «Յաւաջ» թարգմանման ընկ. Հրաչ Հանտայեանի մահուան առթիւ։

ԱԷՆ - ԹԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՅ

Դեկտեմբեր 21, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Կը յիշեցուի Սէն - Թէթիէնի և շրջանի հայութեան, թէ ամսուան առաջին և երրորդ Կիրակիները պատարագներ կը մատուցուին։

ԾԱՆՈՒ ԵՆ

Հայկական զրամներ, արծաթ և պրոնզ

Հայկական գորգ մը, հայերէն տառերով

Վանի ծխախոտի արծաթ տուփեր, հայերէն տառերով

Արծաթէ խաչ մը, հայերէն մակագրութեամբ

Պղինձէ ամաններ, հայերէն մակագրութեամբ

Հայկական (Ուրարտական) պրոնզէ ապարանջաններ

Հետաքրքրուողները կրնան հեռաձայնել, ամէն իրիկուն ժամը 7-էն 10, հետեւեալ թիւին -

48 - 43 - 93 - 47

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Փարիզ կամ մօտիկ արուարձանները կը փնտռուի յարկարաժին մը, երկուսէնեակ, ճաշարահ, խոհանոց, և արդի յարմարութիւններով օժտուած։

Հեռաձայնել՝ Օր. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ -

Օրուան մէջ - 45 - 26 - 94 - 94

Իրիկունները - 46 - 24 - 53 - 09

DINER DE REVEILLON
NOËL ARMÉNIEN

organisé par

la CROIX BLEUE D'ALFORTVILLE

le 10 janvier à 20 heures 30

à «LA CAPPADOCE»

67bis, quai A. Blanqui - Alfortville

○ Animation

○ Attractions

○ Orchestres

réservations à la Maison de la Culture Arménienne : 9, rue de Madrid :

Tél. : 43 - 76 - 55 - 89 Alfortville

ՄԱՐՏԵՍԻ

ՀԱՅ ԳՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Կիրակի, Դեկտ. 21, ժամը 16.30-ին Ս. Գրիգոր Մշակութային սրահը։

26, rue Sibié - 13001 Marseille (Plaine Jean-Jaurès)

Բեմադրութիւն, արտասանութիւն, երգ ու պար կը կազմեն օրուան յայտագիրը։

Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ

ԳՊՐՈՑԱՍԵՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցատէր Տիկնանց երկսեռ Վարժարանի աւանդական Տօնածառը տեղի կ'ունենայ դպրոցի սրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 21, ժամը 13-էն սկսեալ։

Դպրոցի աշակերտներուն երգերուն, արտասանութիւններուն և սքեշներուն կողքին, ելոյթ կ'ունենան հանրաժանօթ երգիչ - երգչուհիներ։

Ձերմ մթնոլորտի մը մէջ, ներկաները պիտի կարենան ճաշակել համադամ ճաշեր։

Կաղանդ Պապուկը նուէրներ պիտի փաշխէ բոլոր մանուկներուն։ Մուտքը ազատ է։

1, boulevard du Nord - Le Raincy - Tél. : 43 - 81 - 01 - 72

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱԷՐ, ԹՈՒՌՑԻԿ, ՏՈՍՍ ԿԱՍ ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆՁԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒՅՈՑՅՈՒՆ, ՆԱՄԱԿ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

« Յ Ա Ռ Ա Ջ — HARATCH »

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՅԻ ՀԱՐԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Meubles
Ghazarian

Z.I. Vitrolles tél. 42.89.27.47
à 20km de Marseille.

“Բացառիկ զեղչ «Յաւաջ» ի խաւանորդներուն”

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍԺԸ

ՀԱՍՑԵ ՍԸ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

«Յառաջ»-ի Դեկտեմբեր 16-ի թիւին մէջ երկու սիւնակներու զբաղւածութիւնը կառարկայալէս կը պարզէր Փրանսահայ գաղութին հայապահպանումին պատկերը: Երկու սիւնակներէն առաջինը հաղորդաբերութիւն մըն էր, որ կ'ըսէր թէ ազգային հանգանակութիւն բացուած էր «հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան մէջ նշանակալից դեր կատարող անձնաւորութիւններ» է երկուքին շիրմներու նուիրութեան համար, Զօրավար Անդրանիկի, ու Գ. Օտեանի: Իսկ երկրորդ դրութիւնը — Փրանսերէն, — կոչ մըն էր ուղղուած Սփիւռքի հայութեան, որ ստաւարին հայկական վարժարանի մը շինութեան, բերելով իրենց նիւթական օժանդակութիւնը: Հոն ալ կ'ըսուէր ի միջի ալլոց, թէ «ցեղասպանութենէն 70 տարի ետք չենք կրնար չարունակել մեր գաւաղները մեծցնել միմիայն մեր մեռելներու պատմութեանը»:

Մէկ կողմէն հրաւեր մը՝ դառնալու անցեալին, եւ միւս կողմէ՝ ուրիշ մը՝ ապագան պատրաստելու: Սատարել շիրմներու նորոգութեան ու դպրոցաշինութեան. երկուքն ալ ներկայացուած որպէս ազգային պարտք, պարտականութիւն: Իրարու մրցակից հրաւերներ չէին բնականոք, այլ՝ խաղաղ համակեցութեամբ մը տեղ գրաւած կողք կողքի, թերթի նոյն թիւին մէջ, ակնդէտ՝ դիւրեւ կարգալիք աչքերու, լսող ականջներու եւ մասնաւոր գործելիք ձեռքերու:

Սակայն եւ այնպէս, կամայ թէ ակամայ մարդ կը տարուի խորհրդածելու. ուր է տեղը ժողովուրդի զանգուածին, այս կոչերուն, ազգային պարտականութիւն մը, պատասխանատուութիւն մը ըստանձնելու հրաւերին ու ջանքերուն մէջ. միայն նիւթականը ապահովող անձայն տարբեր է ան, բազմաձայն տարբեր. մեր ներկայ կեանքի թատերարեմին վրայ ունի է անոր իրական դերն ու տեղը: Ամէն անգամ որ կը խօսուի այդ «բազմութեան» անունով, ի՞րապէս անոր շահն է նկատի առնուածը: Եթէ այո, այդ «չափ»-ուն հաշիւները վստահ ենք որ ճիշդ կ'ըլլան: Թէ ոչ, ամէն անոնք, որոնք իրենք զիրենք այդ բազմութեան տէր կամ պատասխանատուն կը նկատեն, կ'ընեն այն, զոր ճիշդ կը նկատեն. կ'ընեն այնպէս, ինչպէս՝ կը կարծեն թէ պէտք է ընել:

Արդեօ՞ք իրաւունք ունինք մեր ակնույնով միայն դիտելու երեւոյթները, ու այնոր ձեռնարկելու եկեղեցի շինելու, վաղը՝ դպրոց, միւս օրը՝ յուշարձան կանգնելու, կամ շիրմ նորոգելու: Ո՞վ, ի՞նչ պէս կը չափէ ու կը ձեռն այս բոլորը, մէն անգամուն չմոռնալով «ազգայնապաշտ» համար աւանդաբանութիւնը, ու հրապարակ քելու իր ծրագրերը:

Անշուշտ անհրաժեշտ է, որ նորոգուին, մաքրուին կամ վերջապէս հարկաւոր խընամբը տեսնեն մեր մեծերու շիրմները. նաեւ ի՞նչ խօսք, աւելի քան անհրաժեշտ է դպրոց ունենալ, նաեւ պահել, գոնէ միայն մեր մեռելներուն ճիւղին պարտքը ըլլալէ փրկելու համար մեր ապագան: Սակայն որպէս այս կարգի անհրաժեշտութիւն մը պէտք չէ՞ ներկայանայ նաեւ առողջ ու ճիշդ չափանիշով սահմանելով «ազգայնապաշտ» համար մեր ծրագրերու աշխատանք մը: Ընդունա՞մք մեր նախ, կատարուելիք գործերու, անշուշտ սկսած ամէնէն կենսականնէն, ամէնէն անհրաժեշտութիւնէն: Նկատի առած ներկայ կեանքին ու մեր կեանքին պայմանները. առողջ ու ճիշդ չափանիշով սահմանելով պարտքն ու պահանջը: Ապա, ճշգրտա՞մք նաեւ մեր տուեալներուն ու կարելիութիւններուն:

Սակայն որմէ՞ պէտք է սպասել այս աշխատանքը — նուիրումը՝ պիտի ըսէինք:

ՕՐՈՒՆ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԵՐՐՈՐԴ «ՈՉ»Ը

ԺԱՄԱՆԱԿ ԿԸ ՇԱՀԻ ԵՒ
ՀԱՃՈՅՔ ԿԸ ՊՏԱՃԱՌԻ ՊԱՌԻ

Հանրապետութեան Նախագահը, սկիզբէն ճշգրտ էր որ սահմանափակ թիւով հրամանագրեր պիտի ընդունի: Եւ, Զորեղաբեր օր, հաստատեց թէ տէրն է իր խօսքին եւ եթէ խորքին մէջ բան չի փոխւիր, նախ ժամանակ կը լռահի, ապա, ինչ որ գլխաւոր պատճառը պէտք է ըլլայ, կը խանգարէ Շիրաքի գործը, որու միշտ կ'ուզէ յիշեցնել՝ «հոն եմ»:

Արդարեւ, կառավարութիւնը 3 հրամանագիր պատրաստած էր. — Աշխատանքի ժամանակացոյցի կարգաւորման համար, Աշխատանքի Ազգ. գրասենեակի բարեփոխման, եւ Երիտասարդներու աշխատանքին վերաբերող: Նախագահը ստորագրեց:

LES ARMÉNIENS

Ինչպէս ծանօթ է, այս շատ արժեքաւոր հատորը լոյս տեսաւ Միլանի Եւքար Պուք հրատարակչականին կողմէ եւ ներկայիս կը տարածուի նաեւ Ֆրանսա (Փրանսերէն լեզուով, անշուշտ): «Բաքիտիէն ալ Փարիս»-ի մէջ է (Դեկտեմբեր 18) որ լոյս տեսած են այս կարճ բայց լաւագոյն ամփոփող գնահատական տողերը:—

LES ARMÉNIENS
Ouvrage collectif
(286 pages, très nombreuses illustrations.
Jaca Book. Diffusion Payot-Weber. 525 F).

Pour tout savoir sur une civilisation frappée par l'un des génocides les plus épouvantables de l'Histoire. Situation des lieux, résumé des étapes de son histoire et catalogue de son patrimoine, c'est tout à la fois un bilan, mais aussi une réflexion sur la permanence d'une culture. Elle ne relève pas strictement de l'archéologie, et se perpétue dans un présent perpétuel.

J.-J. L.

որո՞ւ ձիւտէն կ'սկսուի այս տողակը. ուր կէ՞ ճարել այն հասցէն, որ պիտի ըլլայ գաղութինը, որ ի՞րը պիտի նկատէ — առանց նախապայմանի — գաղութի ուրախանքի նախապայմանի — իսկուհիներուն, փայլուն էջերուն հետ խօսքիներուն, փայլուն էջերուն թուով նաեւ պահանջները, անլուծելի թուով հարցերը ու զանոնք ձեռք առնէ, միայն լուծում, գոհացում բերելու անկեղծ մտադրութեամբ:

Եւ անշուշտ ունենայ նաեւ, բոլորին, կամ գոնէ գլխաւոր մեծամասնութեան մը կողմէ վերջապէս ընդունելի, վաւեր — րական, մարմին մը ունեցած ըլլալու վստահութիւնը:

Ա. Թ.

րազրեց վերջին երկուքը, մերժելով առաջինը, այն պատճառաբանութեամբ թէ անոր բովանդակութիւնը խորհրդարանի լիազօրութեան մաս կը կազմէ:

Մարտին ի վեր, երրորդ անգամն է որ Նախագահը կ'օգտագործէ իր այս իրաւունքը, առաջինը՝ ապագայինցման հրամանագիրն էր, երկրորդը՝ ընտրական շրջաններու կտրատումը: Ծանօթ է, որ հրամանագիրը թոյլ կուտայ կառավարութեան մը արագ գործել եւ երբ Նախագահը չստորագրէ, կառավարութիւնը կը ստիպուի օրինագիծի վերաձեւ դաշն, խորհրդարանին ենթարկել, ինչ որ մինչեւ գարուն կը յետաձգէ: Խորքին մէջ, Սրկէնի (Ընկերային հարցերու նախարար) հրամանագիրը շատ անարդար ըլնոյթ չունէր եւ ձեւով մը կ'ամբողջացընէր իր նախորդին՝ Տէլլապառնի հրամանագիրը, զոր Նախագահը ստորագրած էր: Նախորդը իրարու կողմէ էր ժամանակացոյցի կարգաւորումը եւ ժամերու գեղջը, նորը նման բան չընէր: Բայց, կասկած չկայ որ Միթերանի որոշումը քաղաքական ընոյթ ունի: Երբեմն, երբեմն, անհրաժեշտ կը նկատէ յիշեցնել Շիրաքի թէ ոսկեծաղկի բացում ընող մը չէ: Եւ հետաքրքրականն այն է, որ ճակատագիրը այնպէս անօրինեց որ ի՞նք, Միթերան, օգտուի եւ առաւելագոյն չափով Սահմանադրութենէ մը, որու դէմ պայքարելէ ետք դէմ ալ քուէարկած է եւ որ իր անկարելի գործադրութեամբ, հակասութեանց խիստ հետեւանքով (գլխաւորաբար Նախագահին եւ նախարարապետին լիազօրութեանց մասին) այնքան կը ծառայէ իրեն: Մէկն ալ կայ անշուշտ, որ լուծումունը, անկիւնը նստած, քիթին տակէն բաւական կը խնդայ: Անունն է՝ Ռեմոն Պառ (Չըսի...), պարզ է, ըսաւ: Ըսաւ որ համակեցութիւնը չըլլար: Բայց ի՞նչ կարելի էր ընել, երբ քարթեզեան տրամաբանութիւնը կորսնցուցած Ֆրանսանցին կը շարունակէ քուէարկել՝ ասոր դէմ, անոր դէմ, բայց երբեք չինարար արդիւնքի մը ի նպաստ:

ՔԱՆԻ ՍԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐԾԱՆՈՒԻԼԻ շարժումները բաւական կը խանգարեն Փարիզիներու կեանքը, մասնաւորապէս կառ տիւ Նոռի արուարձաններու բնակիչներուն համար: Արդարեւ, Հինգաբերթի օր, ոչ մէկ կառախումբ կար այդ գիծին վրայ: Նոյնն է պարագայն իս — ինթէլի ճամբար, Ուրբաթ եւ Շաբաթ (պարտաւորութեամբ էր յաւելեալ թրուիչներ հաստատել Հինգաբերթի եւ Կիրակի):

ԱՎՔՈՒԱՄՈՒԹԻՒՆԸ շատ մեծ համամտութիւններ առած է Ֆրանսայի մէջ, ըստ «Արքեպիսկոպոսութեան ուսում — նախադրութեան եւ լրատուութեան բարձրագոյն կոմիտէին» հրատարակած տեղեկագրին՝ պարզած արդիւնքն էրուն: Հարկը հազար բնակիչի վրայ 31.4 մեռեալ կայ լեարդի սիւնագէ եւ ալքոլամոլութենէ: Մրցանիշը կը կոտորէ Պրեմիաներ, 100 հազարի վրայ 48.5 մեռեալով, միայն Մորպիհանի նահանգը այս համամտութիւնը 60-ի կը հասցընէ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ փոթորակից նիստով մը փակեց իր նստաշրջանը, Զորեղաբերի օր: Ընկերվարական Ռեմէ Սուրանի մէկ խօսքը Հոգադործութեան նախարարին («հոգադործները զորս պատրանքներով օրօրեցիք, տաժանելի դարձնում մը կ'ապրին») հասցէին, վրդովեց այս վերջինը որ պատասխանի իր իրաւունքի ժամանակը չյարգելով երկարապատում ժամանակութիւններու մէջ մտաւ, քայքայող կերպով ընկերվարականներուն «խօսքի ժամանակաշրջանը» անոնց ձեռքէն խլելու համար: Շապան ստիպուած միջամտեց, կարգի (եւ կանոնագրի) հրաւիրելով նախարարը:

ՊԵՐՈՒԹ ԽԱԶԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13-ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան մէջ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է, ի պատիւ երեսփոխան՝ մէթր Սաշիկ Պապիկեանի, որ Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ արժանացած էր պատուոյ լեգէոնի սպայի աստիճանին:

Ընդունելութիւնը կը տրուէր Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի հովանաւորութեան ներքեւ: Ներկայ եղած են հայ կաթողիկէ կաթողիկոս — պատրիարքը՝ Յովհ. Պետրոս ԺԲ., Մաքսիմոս պատրիարք, Նախագահ Շառլ Հելու, Ֆրանսայի դեսպանը՝ Քրիսթիան Կրէֆ եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ, կրօնական թէ աշխարհական:

ՓՈԽԹՊՈՒԼ

Վալանս վերսիւն առաջաւոր

Վալանսի Հայ Մարզականը յաջող կերպով հակադրած է նախորդ Կիրակի իր կրած պարտութեանը: Վալանսի իր համակիրներուն — չուրջ վեց հարիւր հօդի — խանգարած քաջալերութիւնները, անվիճելի տարբերութեամբ (3-0), յաղթած է Փոն — տը — Շէրիւի ակումբին:

Այսպէսով, Վալանս կը վերագտնէ իր տեղը գասաւորումին գլուխը: Այս ակումբներէն երթ մրցումները վերջացած են: Զմրան դադարը պիտի տեսէ մինչեւ Փետրուար 15. Թերեւս, Վալանսի համար քիչ մըն ալ աւելի, որովհետեւ, այդ թրուականին, պէտք է երթայ մրցի Քալվոյի մէջ, Ժիւրա՝ ուր ընդհանրապէս շատ ձիւն կ'ըլլայ Փետրուարին:

Ընդգծենք որ Վալանս առաջին տարին է որ կը մասնակցի Ֆրանսայի ակումբներէն, Գ. բաժանում, եւ իր ներկայ փայլուն դիրքը իսկապէս անսպասելի էր:

Շրջանային առաջնութիւններու մէջ, անակնկալ էին նաեւ Վալանսի պահեստի խումբին արդիւնքները: Մինչեւ անցեալ Կիրակի, չունէր որեւէ պարտութիւն: Առաջին պարտութիւն մը վերջապէս, Դեկտեմբեր 14-ին, Սէն — Շամոնի դէմ երկու գերոյով: Պէտք է ըսել որ Սէն — Շամոն այս խմբակին գլխաւոր յաւակնորդն է: Ուղղը տեղի ունեցած է Վալանսի մէջ: Հայանուն ակումբը կը կորսնցնէ իր առաջատար դիրքը: Երկրորդ է հիմա կուհիմա:

Ռոն — Արի շրջանի նոյն ակումբներ — թեան ի հաշիւ, բայց երկու աստիճան վեր գասակարգի մէջ, Հ. Մ. Բ. Մ. Լիոն — Տէսին լա մարտած կը թուի ըլլալ իր նախորդ շաբաթուան խոշոր պարտութիւնը: Յաջորդած է հաւասար խաղ մը ցոյց տալ Միգէրիէօյի մէջ: 87-րդ վայրկեանը հակառակորդական եղած է: Պարտուած է 1-0-ով: Միգէրիէօ՝ զոր կը մարզէ Ֆրանսական ազգային խումբին նախկին անդամներէն Տի Նայօ, առաջատար է ներկայիս: Հ. Մ. Բ. Մ. Հորս կէտերու տարբերութեամբ ետ կը մնայ:

Յառաջիկայ Կիրակի Լիոն — Տէսին կ'ընդունի այցելութիւնը Կրենուլի «Նորթ-քաթի» խումբին՝ որ անսպասելի յաջողութիւն մը ունեցած է Մուրիէյի դէմ, 2-0-ով: Դժուար մրցում մը, ուրեմն Տէսինի դաշտին վրայ, Հ. Մ. Բ. Մ. ի հա-

(Շաբ. ք. Գ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՐՑՈՒՄ — Ձեր գործերէն ալ հեռատեսիլով ներկայացուածներ կան. կ'ուզե՞ք խօսիլ Հայաստանի մէջ գրականութիւն — հեռատեսիլ յարաբերութեան մասին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Հեռատեսիլը շատ դրական բան էր, որ շատ բացասական հետեւանքներ էլ ունեցաւ. գրականութեան կտրեց մարդկանց կարգալուց. հեռատեսիլով կարելի է երեք ժամուս նայիլ թուրքերի «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն»ը: Հեռատեսիլը կարելի է բնորոշել «աչքի ծածման»:

Բացի գրական գործերի ներկայացումից, որը 3 միլիոն մարդ է նայում մէկ անգամէն, Հայաստանի հեռատեսիլը շատ յաճախ գրական հաղորդումներ է տալիս. նոր բանաստեղծներ են կարդում. գործը քննադատի հետ ներկայացնում են զիրքը, հետաքրքրութիւն է առաջացնում:

Հայաստանի հեռուստատեսութիւնը գրական խոշոր երեւոյթները միշտ կը հաղորդէ, ասեմք ամբողջ երկու օր սիրում էր Հայաստանի գրողների համագումարը: Ժողովրդի մօտ կայ հետաքրքրութիւնը, կարգում են: Եւ դա գործի մէջ մեծ պատասխանատուութիւն է դնում: Բացի դրանից Հայաստանի հեռուստատեսութիւնը յաճախ որեւէ զինուոր, որեւէ համալսարանում, գործարանում, անց է կացնում ունէ գրողի ստեղծագործական երեկոյ:

Հ. — Գանձ վարդգէս Պետրոսեան գրագետին: Սփիւռքի ընթերցողները ձեզ գլխաւորաբար կը մանկանա «հայկական էսփիգներ»ով. նախ այս խորագրին մասին. ինչու էսփիգներ եւ ոչ պատկերներ: Էսփիգը առժամային, ոչ — վերջնականի տպաւորութիւն տաւող անուանում մըն է, այս ուրուանկարումները հապանակ անդրադարձներ են հայ կեանքին մասին, ա՛յս է պատմաբար «էսփիգ» անուանումին, քէ որովհետեւ անմեց միւս ծառայած պատկերները, որոնք առհասարակ Սփիւռքէն կուգան կայուն, մնայուն չէ՛ք մկատեր: Ո՛րքանով ներկայի ամբողջական պատկեր մը կուտան անմեց:

Պ. — 1965 — 66 թուականները սկսեցի գրել առաջին կտորները, բնաւ չէի մտածում, որ զիրք պիտի լինի: Դրանք պարզապէս տպաւորութիւններ էին, ես որիչ ձեւ չգտայ անոնք տալու, որ արտաքինից թուում էին կապ չունեցող, յետոյ կամայ կամայ գոյացաւ. էսքիզ բառը մըտաւ: Ձեռն կարող ասել, թէ գիտակցօրէն եմ մտածել. այդ էսքիզները հայ ժողովրդի բնատուրութեան, ճշմարտութեան, պատմութեան որոնումն է. հեղինակը փորձում է իր համար գտնել մեր պատմութեան սխալների կամ վերելքի, մեր ազգային բնատուրութեան, անցեալի ու ներկայի կապի, փոքր ժողովրդի դոյաւանդումն էր մեծ աշխարհի մէջ եւ ինքնին այդ բոլորը աւարտած չի. այն պատկերը, որ ես ուզում եմ գծել, աւարտուած չի Փորձ է ամբողջականօրէն հայ ժողովրդի պատկերը գծելու, ուր կայ Սփիւռք եւ Հայաստան: Դիմանկարը լինելով թեման ընթացքի մէջ է: Ուրեմն ինչպէս կարող է նրա մասին գրածը, որ հազար անգամ պակասաւոր է քան կեանքը ինքը, աւարտած բան լինել: Հաւանօրէն նրանից դոյացաւ. իսկ անձնական պատճառը այն է, որ իմ հասարակական գործով զբաղուածութիւնը ժամանակ չի թողնում աւելի լայն նստելու. եւ որպէսզի նրանք չկորչեն, շանհետանան, էգրպէս գրում եմ: Եւ արդէն իմ ուրիշ գործերի մէջ շատ բան էսքիզներից մտնում են գեղարուեստական կտորների մէջ, ինչպէս՝ «Մենաւոր ընկուզներին», իմ նոր վէպին՝ «Դատարկ աթոռներ»՝ ծննդեան տօնին: շատ բան էսքիզների նիւթի վրայ է արած:

Երբ ուսերէնի պիտի թարգմանուէր էսքիզները ես տարակուսում էի, թէ սա շատ ազգային գրուածք է եւ հետաքրքրում է միայն Հայերի: Իրականութեան մէջ ճիշդ հակառակն եղաւ: Էսքիզների մէկ հրատարակութիւնը ունեցաւ 3 միլիոն տպագրանակ եւ ես այնպէս յուզիչ

նամակներ ստացայ Սիւլիբից, Ռուսաստանից, Մերձ պալէսկայից եւայլն: Պարզում է որ այդ ազգային դիմանկարի որոնումը, միեւնի մեղ յուզող հարց է: Ամէն ժողովուրդ ունի այդ իր ինքնութիւնը, իր պատմութեան մասը գգալու կարիքը:

Եւ դա քաղցր դրած զիրք է, վէճ է, կռիւ է ինքս ինձ հետ, ժողովրդի հետ. կրնայ սխալ լինել, ծայրայեղ լինել, բայց կենդանի զիրք է. շատ յաճախ մենք մեր մասին գրում ենք քաղցր — մեղցր, ուզենալով որ օտարները ասեն. «Հայերի նման չկայ» եւայլն, եւայլն: Ըստ էութեան իմ ստացած արձագանքներից, օտարներին հետաքրքրական է թուում, այն, որ գրողը շատ դաժան հայեացքով է նայում իր ժողովրդի, նրա գծերի, որոնք անարդար, վիճելի, սխալ են թուում:

Երբ առաջին մասը տպագրեցի, այն համարում էի վերջացած. ապա գրուեց երկրորդ զիրքը: Ես հիմա չեմ կարող ասել, թէ վերջացրեցի. գալիս են նոր հանդիպումներ, նոր ապրումներ, նոր ինչ որ բաներ, որոնց շատ է յարմարում էսքիզների ձեւը:

Այսօր վստահ չեմ նաեւ, որ չգրուի երրորդ մասը:

Հ. — Բանաստեղծութիւն — վէպ — վիպակ — քառերգութիւն — ստեղծագործական գաղափար — մեկը մշակած է՝ ի՞նչպէս, ի՞նչ պարագաներով. մէջ կ'ընտրէ՞ք անմեցութիւն սա կամ նա, եւ ո՞րն է մեր նախասիրածը:

Պ. — Սկսել եմ բանաստեղծութիւնից. առաջին բանաստեղծութիւնս տպագրուեց, երբ ութերորդ դասարան էի, իսկ 1957-ին տպագրուեց բանաստեղծութիւնների իմ առաջին զիրքը: Բայց զիրքը դեռ տպարանում էր, ես արդէն բանաստեղծութիւն չէի գրում. եւ երբեք չեմ գրել. բանաստեղծութեան հետ իմ հաշիւները մաքրել եմ: Բայց ինչ որ բանաստեղծական մտածողութիւն կայ իմ արձակի մէջ, ինչպէս քննադատներն են ասում: Այդ, ինձ օգնում է աւելի ամբողջական, աւելի պատկերաւի լինելու, աւելորդ մանրամասների մէջ չընկնելու եւայլն: Իսկ թատերգութիւն մի հատ եմ գրել «Ծանր է Հիպոկրատի դիւրանքը», այդ գրեցի վարդան Աճէմեանի խնդրանքով: Դա էլ հետաքրքրական պատմութիւն էր. ես էն ժամանակ «Գարուն»ում էի եւ մեծ աղմուկ յառաջ բերող յօդուած գրել էի բրժըկական մի ուսանողուհու ինքնասպանութեան մասին. նա անարդար քննութիւնից յետոյ իրեն նետել էր Բ—րդ յարկից. մահացաւ: Ուրեմն նրանից յետոյ դէպքեր դոյացան. ուզում էին պաշտպանել այն դասախօսին, որին ըստ էութեան մեղքով էր եղել եւ ես շատ սարսափելի յօդուած գրեցի «Կադոն» թէ անտառ»: Գաղափարն այն էր, որ որոշ դասախօսներ ջանում են ուսանողներին խուզել կադոնի նման, եւ թէ մի ճիւղ բարձրանայ, մի անհատականութիւն, անմիջապէս կարուծ է: Էս էր: Շատ մեծ աղմուկ յառաջ բերեց: Համալսարաններում քննեցին, մամուլում իմ վրայ յարձակուեցին. էն ժամանակ տրամա է, պիտի գրես դու»: Գրուեց պատմէրով: Ֆետոյ ընձադրուեցին «Վերջին ուսուցիչը», «Ապրած ու չապրած տարիները», «Դեղատուն Անի»ն, նաեւ «Հայկական էսքիզներ»ը որ ինձ համար անպատկերելի բան էր:

Ես ինձ գտարեւն արձակագիր եմ համարում. շատ սիրում եմ նաեւ ժուռնալիստի գործը. շատ գնահատում եմ թերթի աշխատանքը: Նոյնպէս սէնար չեմ ուզում գրել: Իսկ Ծ. Դովլանթեանը նկարահանել է իմ «Մենաւոր ընկուզներին»: Դա տարբեր մասնագիտութիւն է եւ ես ինձ այնտեղ ուժեղ չեմ գգում:

Հ. — 1981-ի մեր այս գործը՝ «Մենաւոր ընկուզներին» կը պատմէ դատարկութիւն լեռնային գիւղերու ցարը. ի՞նչ անդրադարձ ունեցաւ ան, այդ մարդոց մօտ:

Պ. — Գրողի երեւոյթի տարբերութիւնն է

ՏԿԱՐՆԵՐՈՒ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պ Ա Ս Ք Ե Ր Ը

Պատերը սերած են պատմարաններու վաւեր, վարտիւլի, Գարիպիլի, Աքիթանի կոշած ցեղախումբերէն: Անոնք կ'ապրին շուրջ քսան հազար քառակուսի քիլոմէթր տարածութեան մը վրայ, Փիւրենեաններու շրջանին մէջ, որ բաժնուած է Ծրանայի եւ Սպանիոյ միջեւ: Ունին հասարակաց լեզու մը, զոր մասնագէտները միտումը ունին կովկասեան լեզուախումբէն նկատելու: Այս հողաչեւերին վրայ պատը ազգայնական շարժումը կը զեկավարուի ԷթՍ (Պատերու երկիր եւ ազատութիւն) կազմակերպութեան կողմէ:

×

Հի՛նՍԻՍԱՅԻՆ «ԷՕՍՔԱՏԻ»

Պատերու երկրին Ֆրանսական մասը այսպէս կը կոչուի: Գլխաւոր եկամուտը կը հայթայթէ զբոսաշրջութիւնը, ոչխար

բարոյծութիւնը, պանրագործութիւնը, Բնակչութիւնը 200 հազարի չափ է:

×

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ «ԷՕՍՔԱՏԻ»

1979-էն ի վեր պատերան ինքնավար շրջան մըն է, 17 հազար քառակուսի քիլոմէթր տարածութեան վրայ 2.300.000 բնակիչներով: Լեռնային այս հողամասին վրայ բնակչութիւնը առաւելաբար կեդրոնացած է մեծ քաղաքներու մէջ ու կ'ապրի զբոսաշրջութեամբ, ճարտարարուեստով ու որսով:

Նաւարէները Ը. Գարուն այս շրջանին մէջ փոքր թաղաւորութիւն մը կը հիմնեն. իրենց ռազմավարական զիրքը պատահութիւն կուտար հակակշեւու մահմետական ներխուժումը, սակայն անոնց միշտ հաստատրիմ դաշնակիցներ չեն մնացած ֆր-

փո՞քր խնդիր է, քան էստետիկական խնդիրը:

Սկսած խորհրդացուց մեր գրականութեան հիմնական գործն է պահպանել ժողովրդին: Էսօր էլ շատ բաներով մենք էգ խնդիրներ մէջ ենք: Միայն ես չեմ, այս հարցերով Սերո խնդրատեանն էլ է գրել, Սիւլիա կապուտիկեանն էլ, Ջրանդ Մաթեոսեանն էլ... Եւ թերեւս այս աւելում մենք նախապատրաստեցինք պետական այդ վերաբերմունքի փոփոխութիւնը եւ հասանք այդ բանին, որ նախ ուրեմն ահապիսի գիւղեր կը վերականգնուին, եւ երկրորդը, արդէն պետական հաշուառման տակ վերցրեցինք բոլոր էն գիւղերը, որոնք վտանգի տակ էին վերանալու: Եւ արդէն ունենք բոլորովին ուրիշ վիճակ: Որոշ գործատուներ մասնաձեւեր բացել են այնտեղ, նախ պէտք է պայմաններ ստեղծել: Հիշտ է ասել. «Ես երեւանում նստեմ, դու գնա լեռնային գիւղը պահիր»: Պէտք է ստեղծել պայմանները, յետոյ միայն պահանջներ ունենալ, թէ «ինչի՞ ես լքում». իսկ առանց ատոր երբ պահանջում ես, կարող են ասել «դո՛ւ ապրի այնտեղ»:

Այս բոլորը օրինակ՝ Բաֆֆու մէջ ըստանեց գեղազէտը, բայց էն տեղը որ ունեցաւ նա մեր ժողովրդի ինքնագիտակցութեան մէջ, չեմ կարծում թէ շատ ու շատ հանճարեղ գրողներ իրենց ժողովրդի գիտակցութեան մէջ ունեցել են: Բաֆֆի ինքնագիտակցում էր նաեւ. բայց պէտք էր դա անէր, որովհետեւ իմ կարծիքով ասելէ մեծ ճշմարտութիւն, քան ժողովրդի կեանքը, չկայ. եւ ուրեմն էսօր էլ ինչ ո՞ր մի տեղ մեր գրականութիւնը չի կարող գուտ գեղապարական խնդիրների վրայ ծանրանալ: Էս տառապանքը բոլոր մեր մեծերն ունեցել են:

Ես ինձ համար չեմ դնի երբեք նախ եւ առաջ ծառայել արուեստին հարցը: Նախ եւ առաջ ծառայել ժողովրդին. թէկուզ եւ ի վնաս արուեստի շահերին, թէկուզ եւ ի վնաս գեղագիտութեան: Կարծում եմ, որ առհասարակ փոքրաթիւ ժողովրդի գրականութիւնը, ի տարբերութիւն երջանիկ իրականութիւն ունեցող ժողովրդների, որոնց զլխին ազգային հարց չկայ, որոնց ազգը կիսուած չի, չի կարող իրան թոյլ տալ էդ շեղութիւնը, որ նախ առաջնորդուենք գեղագիտութեամբ: Նախ եւ առաջ պիտի առաջնորդուենք ժողովրդին ծառայելու սկզբունքով. բայց պետի ծառայել բարձր մակարդակի գրականութեամբ: Մեր մեծ գրողները նրա օրինակը տուել են:

×

Ուրախացնող էր ինչ որ ըսաւ Վարդգէս Պետրոսեան Հայաստանի գրական կեանքին, յատկապէս այս կեանքի նոր զարգացումներուն մասին: Իր այցելութիւնը, գնահատան առիթներով իր խօսքերը ներշնչեցին այն յոյսը, թէ այնքան ալ դժուար է առողջ յարաբերութիւններով, զիւրար աւելի լաւ ճանչնալով ստեղծել Հայաստան — Սփիւռք ամբողջութիւն մը, ու մշակել գայն, ի նպաստ երկկողմանի շահերու եւ ի նպաստ գլխաւորաբար մեր մշակոյթին:

Տեսակցեցաւ՝
Ա. Թ.

(3 եւ վերջ)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

րանապի թագաւորներուն: Ինչպէս միջ-
նադարու ընդ որ փոքր իշխանութիւններու
թագաւորութեան պատմութիւնն ալ շատ
ընդհանրական է: Ամենափայլուն շրջ-
անին ունեցած է եօթը նահանգներ:
Միացեալ Սպանիան կը կազմուի ԺԲ.
և ԺԺ. դարերուն. պասքեան երկիրն ալ
կը մտնէ սպանական հակակշիռն տակ,
սակայն, յարգելով հին աւանդութիւն
մը, այս շրջանը կը շարունակէ կարգ մը
նիւթական ու հարկային առանձնաշնոր -
հումներ վայելել:

×

ՍՊԱՆԻՈՅ
ՊԱՍՔ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յրամագէտ առաջ. -

Պասք ազգայնական շարժումը վարդա-
պետութեան մը հանդամանքը ստացած է
ԺԺ. դարու վերջաւորութեան, պասքեան
ազգային կուսակցութեան հիմնումով
(Փ. Ն. Վ.): Հիմնադիրն է պահպանո-
ղական քրիստոնէայ մը՝ Ստպինո: Ան է
նաեւ որ ստեղծած է Էսպանի (պասք-
եան հայրենիք) անուանումը: Ան առանց
անջատողական մը ըլլալու, կը պահան -
ջէր պասքեան եօթը նահանգներու դաշ-
նակցութեան մը վերածումը, որպէսզի
կարելի ըլլար պահպանել աւանդական մը-
շակոյթը:

Այս կուսակցութիւնը կը հիմնուի 1895-
ին. իսկ տարի մը առաջ ստեղծուած է
գորշակ:

1917ին քաղաքական տաղանայ մը կ'ապ-
րի Սպանիա. մէկ կողմէն կայ ուսանական
յեղափոխութեան արձագանքը, իսկ միւս
կողմէ ընկերային եւ շրջանային քաղա -
քականութիւնը (հանրապետական) 1931-ի
ընտրութեան ձախը կը յաղթանակէ բա-
ցառիկ խանդավառութիւն կը պատճառէ
պասքեան այս շրջանին մէջ, ուր Հան-
րապետութիւն կը հռչակուի:

Սակայն ծանօթ է, որ Հանրապետութեան -
թիւնը յաջող եւք չունենար, ու սպանացի
ազգայնականները զօր. Ֆրանքոյի զլրա-
ւորութեամբ կ'ըմբոստանան հանրապե-
տականներու դէմ: Այս վերջինները ինք-
նավարութիւն կուտան Պասքերու, ապա-
հով ըլլալու համար անոնց հաւատարմու-
թեան, եւ քանի մը շարք ետք ինքնա-
վար կառավարութիւն մը կը կազմուի
Կէրէլքայի մէջ: Յետոյ կուգայ Սպանիոյ
արեւմտի պատերազմը, որուն խորհրդ-
դանիքը կը դառնայ Կէրէլքա (նացիական
օդուծին կողմէ քարուքանդ եղած՝ Ալբիլ
26-ին):

Պասքեան այն շրջանները որոնք ընդ-
դիմացած են Ֆրանքոյի, կը կորսնցնեն ի-
րենց առանձնաշնորհումները: Կուսակ-
ցութիւնը (Փ. Ն. Վ.) ապրիլին կը հըռ-
չակուի, եւ զեկավարները կը բանտար-
կուին, կամ կը սպանուին: Պասքերը կը
դառնան ճնշումի ենթակայ, իրաւս -
զուրկ հաստատւած մը. ճնշուած նաեւ մշա-
կութեան մարդիկ մէջ. տուններէ դուրս

կ'արգելուի իրենց լեզուն գործածու-
թիւնը, փողոցներու անունները կը փոխ-
ուին, շրջանային ընկերակցութիւններ կը
փակուին, ժողովրդական երգն ու պարե-
րը կ'արգելուին:

50-ական թուականներու կէսէն սկսեալ
Ֆրանքոյական պետութիւնը կը սկսի
մշակութային զիջումներ ընել, մէկ կող-
մէն վերածնող ընդդիմութիւնը քնացը-
նելու համար, իսկ միւս կողմէն միջադ-
գային հանրային կարծիքը նկատի ունե-
նալով: Ֆոլքլորի փառատօները կ'ար-
տօնուին, ու պասքերէնի ամպլիոն մը կը
հաստատուի Սալամանքայի համալսարա-
նին մէջ: 1970-ին, Ֆրանքոյականութեան
հաստատումէն 32 տարի ետք, մայրերու
մօտ կատարուած հարցախոյզ մը հետեւ-
եալ արդիւնքը կուտայ. անոնցմէ 50%
պասքերէն կը հասկնայ, 46% կը խօսէր,
25% կարդալ, եւ 11% գրել գիտէր:

Մշակոյթի թափը ջլատող այլ ազդակ
մը կ'ըլլայ զաղթը: Պասքերու երկիրը
Քաթալոնիայի հետ, Սպանիոյ ճարտա-
րարեանական պլանուր կեդրոնն է:
Շատեր կը գաղթեն հոն. 1966-ին կատար-
ուած հարցախոյզ մը ցոյց կուտայ, թէ
ընտանիքի պետերու 38%-ը այլ վայրերէ
եկած են: Սակայն պասք զեկավարներ ու
կրօնաւորներ որոնք պիտակից են սպի-
տակ ջարդի վտանգին, կը շրջեն կացու-
թիւնը: Եկուորները կ'ըլլան համարկը-
ւողներ, եթէ ոչ լեզուական մարզին
մէջ, զոնէ մշակութային: Այս երեւոյթը
կը զիտարկուի յատկապէս պիզերու եւ
փոքր հաւաքականութիւններու մէջ, ուր
աւելի ազդու է աւանդութիւններու ներ-
կայութիւնը:

Գալով կըրին. պասքերու եկեղեցին
հանրապետականներու դէմ դիրք բռնած
էր. կրօնաւորներու համեմատութիւնը
հոն աւելի է, քան երկրին այլ շրջաննե-
րուն մէջ: Կրօնաւորները զօրավիզ են
տեղական ազգայնութեան մը, քաղաքա-
կան շրջանակի մը մէջ, զոր կարելի է
քրիստոնէայ - ժողովրդավար կոչել:

Այսօր պառակտումներ կան ԷթՍ-ի
մէջ. կայ արմատականներու խումբ մը,
որոնք պասք անկախ Պետութիւն մը
կ'ուզեն, որ պիտի ներփակէ պատմա-
կան ընդ որ նահանգները: Աւելի չափա-
ւորներ կը գոհանան ինքնավար նահանգի
մը իրավիճակով: Կան տակաւին Պասքեր
ալ, որոնք անտարբեր են ազգայնական
շարժումին հանդէպ:

Կուսակցութիւնը (Փ. Ն. Վ.) Փարիզ
կ'աքսորուի Ֆրանքոյի յաղթանակին յա-
ջող օրն իսկ: 1975-ին, Ֆրանքոյի մահով
քաղաքական հրապարակ կ'ընէ դարձ-
եալ: 1979-ի Դեկտեմբերէն ի վեր պասք
չորս նահանգներ գոյութիւն ունին, ու-
րոնցմէ մէկը ինքնավար է: ԷթՍ. կը շա-
րունակէ սակայն երկրին ազատազրուծի
պայքարը, երկու հակառակորդներու
դէմ, սպանական կառավարութեան, ու
«ազատագրումի հակահարեկական խմբ-
ակ» կոչուած զաղտնի կազմակերպու -
թեան մը դէմ:

Ներքին պատերազմէն ետք, երբ աք-

ՆԱԲԱՇԻ (Լիբանան) Մեզոն տը Ժիւ-
թիւնը սրահին մէջ, Նոյեմբեր 25-ին,
տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ
մը, կազմակերպութեամբ պետական ե-
րաժշտանոցի անօրէնութեան: Հանդէս
եկած են երաժշտանոցի երկու ուսուցիչ-
ներ՝ Ջոթակահար Գրիգոր Գոճեան եւ
դաշնակահարուհի Արփի Զրոյեան: Մեկ-
նարանուած են ձեկալեանէն, Պէթհովէ-
նէն, ինչպէս որեւէ, Վերասինիէն եւ
Փրոքֆիլիէն գործեր:

Նոյն յայտագրով հայ արուեստագէտ-
ները հանդէս եկած են յաջորդ օրը,
Քալիքի համալսարանի սրահին մէջ:

սորուեցան սպանացի հանրապետական-
ներն ու ընդ որ ազգայնականները (յատ-
կապէս քաթալան ու պասք) Փ. Ն. Վ.
գործակցեցաւ աքսորի կառավարութեան
հետ ու մասնակցեցաւ 1947-ի եւ 1951-ի
ընդհանուր գործադուլներու կազմա -
կերպութեան, որոնք խտրողն ճնշուե-
ցան Ֆրանքոյի կողմէ: 1953-ին ուսանո-
ղական խումբ մը հիմնեց Էթին («ընել» -
պասքերէն) շարժումը, որ եօթը տարի
ետք դարձաւ յեղափոխական ԷթՍ. կազ-
մակերպութիւնը: Ան որոշեց կէրիլլայի
պայքար մընք Ֆրանքոյականութեան դէմ:
Սկիզբի շրջանին ԷթՍ. գործեց ահաբեկչա-
կան հասարակ արարքներ, ինչպէս՝ դը-
րամատուներու վրայ յարձակում, հեռա-
տետիկ հաղորդիչի մը խորտակում, չո-
ղեկաւորներու դէմ խափանարարութիւններ
եւայլն: Յետոյ 1968-ին ան գործեց քա-
ղաքական ոճիք մը, սպաննելով ոստիկա-
նապետ մը: Զերբակալութիւններ, արդե-
լափակումներ կատարուեցան, շարժա-
րանքի ենթարկուեցան ԷթՍ-ի շարքա-
յիներն ու համակիրներ:

×

ՖՐԱՆՔՈՅԷՆ ԵՏՔ

Ֆրանքո մեռաւ 1975-ին: Փ. Ն. Վ.
դարձեալ յայտնուեցաւ պասքեան քաղա-
քական կեանքին մէջ, մինչ Սպա-
նիա կը սորվէր բաղմատարր ժողովրդա-
վարութեան մը կանոնները: ԱտոյՓօ
Սուարէզի եւ պասքեան ազգայնական կու-
սակցութեան միջեւ համաձայնութիւն
մը կը յանգի Էսքադալի ինքնավարու-
թեան, պասքեան առաջին խորհրդարա-
նը կը կազմուի 1980, Մարտ 9-ին: Սա-
կայն ԷթՍ-ի արմատականները գոհա-
ցում գտած չեն: Զինեալ գործողութիւն-
ները կը շարունակուին կեդրոնի եւ պասք-

ԿԼԷՆՏԷՅԻՍ Ս. Աստուածածին եկեղեց-
ւոյ եւ «Շամլեան» ազգային վարժարանի
11-րդ տարեդարձի ճաշ - պարահանդէսը
տեղի ունեցած է Նոյեմբեր 15-ին, եկե-
ղեցւոյ սրահին մէջ: Ներկայ եղած են
400 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է
Յակոբ Տէր - Մկրտիչեան: Խօսք առած
են Նարեկ Ա. Բհնյ. Շրիգեան եւ հոգա-
բարձութեան տնտեսապետ Ստեփան Գա-
պատայեան: Երգիչներ Բաֆֆի Օհանեան
եւ Լեւոն Գաթրիճեան խանդավառ պա-
հեր ստեղծած են: Նուէրներէ գոյացած
է 100 հազար տուրք:

եան իշխանութեան դէմ: Իսկ հանրային
կարծիքը, ընդհանրապէս դէմ է բիրտ
ուժի գործածութեան: Ու սպանական
կառավարութիւնը մահափորձերու եւ ան-
ջատողականներու դէմ կը դիմէ աւանդա-
կան միջոցառումներու ձեւերակալու-
թիւն, բանտարկութիւն, դատավարու-
թիւն, Ֆրանսային պասք ապստանալ-
ներու արտաքսում եւայլն:

Դժուար չէ ըսել, թէ անմիջական ապա-
դան փայլուն չէ ԷթՍ-ի շարքայիններուն
համար. կեդրոնական իշխանութիւնը դո-
րաւոր է, արմատական պասքերէ շատ են
չափաւորները եւ ինքնավարութեան իրա-
վիճակը գոհացում տուած է միջին ու
բանուոր դասակարգին:

×

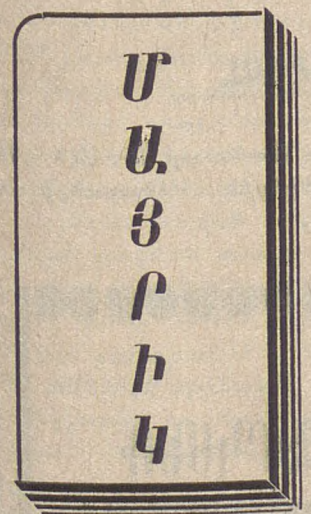
ՖՐԱՆՔՈՅԷՆ ՊԱՍՔԵՐԸ

200 հազար Պասքեր, որոնք կ'ապրին
Ֆրանսայի մէջ, Ֆրանսական Պետութեան
այնքան լուրջ հարցեր չեն ներկայացներ,
որքան՝ ԷթՍ-ն Սպանիոյ: Անոնք ամբող-
ջովն համարկուած են աւանդականօրէն
կեդրոնաձիգ ու կարող ժողովուրդի մը
մէջ, առանց կրելու մենատիրութեան մը
հետեանքները: Անոնց պլանուր մտահո-
գութիւնը մշակութային է. զարդացնել
պասքերէն ուսուցումը, զարկ տալ գը-
րականութեան, երաժշտութեան, պարին,
մէկ խօսքով՝ մշակոյթին:

Այսօր հանդերձ կան կառոյցներ. Էնպա-
թա-ն հիմնուած 1960-ին, կապեր ունի
ԷթՍ-ի հետ: Այս կազմակերպութիւնը
կ'ուզէ, որ ստեղծուին «պասք նահանգ»
կոչուած շրջան մը, պասքեան տնտեսա-
կան բաժին մը, եւ բաղմաթիւ ժողո-
վուրդներով դաշնակցային եւրոպա մը:

Թ. Ա. Թ.

— «ԵԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԵՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Սա Արեւմուտքին մէջ, ուր ամէնէն անոյշ, ամէնէն գորովալի
բառերը կը գտնուին նորածինին համար, ամէնէն քնքոյշ փաղաքշա-
կան անունները կը տրուին մանուկին, սակայն անկախութեան առա-
ջին նշաններով յայտնուած պատանութեանէն սկսեալ, տղան կը վե-
րածուի անունի մը: Զինքը կ'անուանեն այնպէս, ինչպէս մտերիմ
բարեկամ մը:

- Ուրնէ, դուռը գոցելու մի՛ մոռնար:
- Ժիւլիէթ, շատ ուշ մի՛ մոռնար:
- Եւ քիչ մը կ'անհետանայ ծագումի կապը:
- Հայուն մօտ, երբ կուգայ երիտասարդութեան ու հասունութեան
անհաղորդակից շրջանը, միշտ կը մնայ այս «Մանչս»-ը, որ կը լեցնէ
լուծիւնը ու իրարու կը մօտեցնէ:
- Քանի քանի՜ յիմարութիւններ ընելէ խուսափած է այս տղան,
որ ուրիշէ մը աւելի լաւ չէ, որպէսզի դէմ յանդիման չգտնուի հօրը
վշտոտ դէմքին հետ, որ իրեն պիտի բռնէ.
- Մանչս, ի՞նչպէս կըցար ընել ատիկա:

×

... Ուրեմն, հետեւեցայ հօրս, նաեւուն կամընկին վրայ: Վաղ
առաւօտ էր: Ծագող արեւուն լոյսը կը ճերմկեցնէր հորիզոնը: Նորա-
ծագ այս օրուն մէջ, հեռուն ծովափը կը ձեւաւորուէր:

- Նայէ՛ Մանչս, Ֆրանսան:

Երկար, շատ երկար ատեն յենած մնացինք նաւուն եզրին, մեր
աչքերը արիւրուն սեւեռած, որոնք հետզհետէ կը մօտենային, մինչ
հայրս, հեռուոր այս արեւելեցին ինծի կը պատմէր իր առաջալի-
կան Ֆրանսան: Ան կը խօսէր ժամանակի մը մասին, որ կը կատեցնէր
իր ընթացքը, ազնաւիկ մը մասին, որ վարդ կը կոչուէր եւ ապրած էր
վարդերու չափ, առաւօտ մը միայն, կային նաեւ քաղմաթիւ նաւա-
վարներու չափ, առաւօտ մը միայն, կային նաեւ քաղմաթիւ մեկնած էին դէպի հե-
տին եւ նաւապետներ, որոնք ուրախ դուրսը մեկնած էին դէպի հե-
ռուոր արիւր եւ որոնց շատ զժքալաւ բաներ պատահած էին:

Պարզուել սրտի մը Ֆրանսան էր այս, հեռու ծագող ուղեղներէ
այս պահէն երբ ամէն ինչ գեղեցիկ է:

Հայերէնի թարգմանուած հաստիկնետ այս տողերը ոչ մէկ իմաստ
ունէին այն մանուկին համար, որ ես էի, սակայն տկանջներու մէջ
կ'արձագանգէին անոնք բառերու ներդաշնակ միացումի մը նման, ու-
րոնք չորհիւ իրենց կըտոյթին, շատ հաճելի փոքր երաժշտութիւն մը
կը յայտնաբերէին:

Այսպէս է որ խարխիւ նետեցինք Ֆրանսա կոչուած երկիրը:
Զէինք գիտեալ, թէ այդ օրն իսկ Պր. Կասթոն Տումերի Հանրա-
պետութեան նախագահ ընտրուած էր, թէ Լենին կոչուած մարդ մը
մեռած էր Կորէի, թէ տուրք 15 Ֆր. կ'արժէր, թէ Մօրիս Եւլալիէ
անուն մէկը կ'երգէր Վալանթինը որ պտուղի ծիծեր ունէր, եւ թէ
Ֆրանսայի պատմաւնէրուն վրայ Ս. Մ. Այդընէթայն կը ցուցադրէր
իր «Պոտեմկին գրահանաւը»:

×

Գ.

Այդ Ֆրանսան առ այժմ Մարսէլ կը կոչուէր: Կրկին կը տեսնեմ
մեզ, քարափին վրայ հինգ ազգաւուն սիւուէթ, որոնք որպէս ճամ-
բորդական պայտուակ, անարժէք գորգի մը մէջ ծրարուած, զիրար
խաչածեւող շուաններով կապուած խոշոր հակ մը ունէին:

Մայրս, հոգին վրայ ոտք դնելով վերագտած էր դէմքին վար-
դազոյն երանդը: Հայրս եռանդով գործի լծուած էր: Վարձու սեն-
եակ մը գտնելու ջանքէն մղուած՝ յունարէն, թրքերէն կամ հայե-
րէնով կը հարցուփորձէր նաւահանգիստը աշխատող մարդիկը: Անոնք
մօրաքոյրս մընէնց:

- Փա՛ռք քեզ Աստուած:

Գայեանէ մօրաքոյրս ինծի կու տար ճամբորդութեան մեր պա-
հետին շուշմայի հատիկներով վերջին կալէքները:

(Շար. 5)

(Շաբ. Ա. էջ 15)

մար: Վալանտի պահեստին կը խաղայ
Կրկնային մէջ: Հայաստան խումբը կրնայ
գերաւ յաղթել:

×

Միջերկրականի լիկին պատուոյ դա-
սակարգին մէջ պայքարող Մարտէյի հայ
երկու ակումբները զնահատելի արդիւնք-
ներ ձեռք բերած են: Իրաւ է որ կը խա-
ղային իրենց դաշտին վրայ, ինչ որ կա-
րենոր առաւելութիւն մըն է, մանաւանդ
Փրովանսի մէջ:

Սէն - Թիւրքուան, յաջորդած է յաղթել
Տրակինեանի 2 - 1-ով եւ լքած է դասա-
ւորումին վերջին աստիճանները: Հ. Մ.
Բ. Մ. Արծիւ կը մնայ տակաւին հոն,
թէեւ իր ունեցած արդիւնքը, Սէն - Թիւր-
քիէն դէմ (1 - 1), քաջաբերական է:

Գոթ - Թիւրքուանի մէջ, գէշ շարաթ մը
Նիսի Հայ Մարզականին համար: Իր եր-
կու խումբերն ալ յաղթուած են:

Նահանգային ուրիշ առաջնութիւննե-
րու մէջ, Կիրակին նպաստաւոր եղած է
ընդհանրապէս մեր խումբերուն հա-
մար:

Վիեննի Հայ Մարզականը Տէսինի դաշ-
տին վրայ, յաղթելէ յետոյ տեղւոյն Փը-
րանսական խումբին 1 - 0-ով, կ'անցնի
դասաւորումին գլուխը ուր պիտի ջանայ
մնայ:

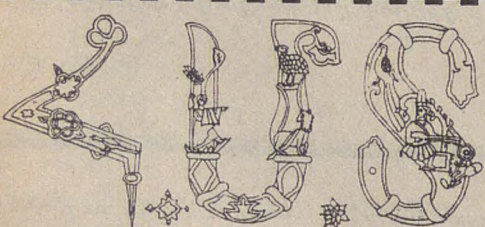
Սէն - Շամոնի «Արարատ»ը կը շարու-
նակէ ուրախացնել իր համակիրները -
դժբախտաբար թիւով՝ քիչ - իր ութն -
որով յաղթանակը տանելով: «Արարատ»
մէկ կէտով միայն ետ է առաջատարէն:
Հ. Մ. Բ. Մ. Լիոն - Տէսինի երկրորդ
խումբին խաղը, ժընապի մէջ, ընդմիջ -
ուած է միջադէպերու պատճառաւ:

Փարիզեան շրջանին մէջ, Ալֆորվիլ
երրորդ հաւասարութիւն մը կ'արձանագը-
րէ, այս անգամ Իվրիի մէջ՝ որուն վեր-
ջին արդիւնքները տկար եղած են: Ալֆոր-
վիլ, առաջատար, առիթ մը փախցուցած
է իր ետեւը ձգելու իր գլխաւոր մրցա-
կիցները: Արդիւնք՝ 1 - 1:

Օ - տը - Սէնի մէջ, Իսիի Հայ Մար-
զականը՝ որ կը խաղար Պուրի - Լարէնի
դէմ - խումբ մը, որ տակաւին բնաւ չէ
յաղթած - յաջորդած է տիրապետել իր
մրցակիցին մեծ տարբերութեամբ մը՝
5 - 1: Դասաւորումի տախտակին վրայ
Իսի կը մնայ միջակ գերքի մէջ:

Փարիզեան շրջանին ախոյեանութիւննե-
րը նուազ յառաջացած են քան զաւտը:
Երթ մրցաշարքը պիտի վերջանայ Յուն-
ուարին միայն:

ՎԱՐԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՅ ՄՄԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMÉNIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

**FÊTEZ LE RÉVEILLON
DU NOUVEL AN**

à la Maison de la Culture Arménienne
de Décines
dans une ambiance chaleureuse, assurée
par un disque-jockey.

Pour tous renseignements et réservations,
contactez nous au :
78 - 49 - 42 - 97

Du 9 Décembre au 6 Janvier

La Maison de la Culture Arménienne
de Décines organise une

EXPOSITION - VENTE

de livres au Restaurant TAMAR
5, rue Ferrandière, Lyon 2^e

Noël approche, une idée cadeau
Offrez des livres.

ՄԱՐՍԷԻԼ — Պր. Կիյոմ Փարմաքըզեան
ինչպէս նաեւ Փաօլինի, Վիո, Հուպոյեան,
Քեիսեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծա-
նուցանեն իրենց քրոջ, տալով, հորաքրոջ
եւ քեռկինին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԷՕԺԷՆ ՊԵՆՏԻՐՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Փարմաքըզեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 17ին,
76 տարեկանին:

Յուդարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 20, առաւօտեան
Ժամը 8:30-ին, Վերափոխման Հայ Կաթո-
ղիկէ Եկեղեցւոյ մէջ՝

26, rue Sibie — Marseille 1er

Մահագոյ չտաքողներէն կը խնդրուի
ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱՆ - ԹԷԹԷՆ Ս. ԳԻԿՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՉ

Դեկտեմբեր 21, Կիրակի, առաւօտեան
Ժամը 10:30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ կը մա-
տուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻՎ ԱՐԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Կը յիշեցուի Սէն - Թիւրքիէնի եւ չըր -
ջանի հայութեան, թէ ամսուան առաջին
եւ երրորդ Կիրակիները պատարագներ
կը մատուցուին:

RADIO ASK
98,5 MHz

SAMEDI 20 DECEMBRE 10 H 15

CHARLES VILLENEUVE
Directeur de la rédaction d'Europe N° 1

sera l'invité
de **GUILLAUME HAMALIAN**

au cours de l'émission
Actualité 7 Jours

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Սաչի Պոմոնի Նայիրի մասնա-
ճիւղը ունի վիճակահանութեան խաղ մը,
Կիրակի, Յունուար 4, Ժամը 3-ին, տեղ-
ւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Բոլոր շրջանի հայութիւնը սիրով հրա-
ւիրուած է:

Բազմաթիւ արժէքաւոր նուէրներ:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻ

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ թա-
ղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նը-
ւէրները. -

Արամ Պետիկեանի հոգեհանգստեան առ-
թիւ. - Տիկին Մլէք Թիւթիւնճեան 200 Ֆ.,
Տէր եւ Տիկին Փիլիքի, Տէր եւ Տիկին
Տի Ռիւս, Կարապետ Պօլիքեան 100-ական
Փրանք:

Լիւսի Կարապետեանի հոգեհանգստեան
առթիւ. - Տիկին Մօզեան 300 Ֆ., Տիկին
Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Յրանկիւ-
եան, Տիկին Փէշէճեան 100-ական Ֆ.:

Արամ Պետիկեանի եւ Լիւսի Կարապետ-
եանի յիշատակին. - Կարապետ Տէրտէր-
եան, Սաթենիկ Թիւթէճեան 100-ական,
Յարութիւն Տէրոյեան, Յակոբ Էսկիճեան
50-ական Ֆ.:

Գէորգ Կալոյեանի յիշատակին. - Տիկին
Կալոյեան 100 Ֆ.:

Յակոբ, Պետրոս, Միսաֆ, Վարդան եւ
Իսկուհի Քիւրթեանի յիշատակին. - Պայ-
ծառ Քիւրթեան 150 Ֆ.:

Սեդրակ եւ Մկրտիչ Գրիգորեանի յի-
շատակին. - Տիկին Վարդուհի Մկրտիչեան
20 Ֆ.:

Ի ԹԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Սերովբեան ի -
յիշատակ իրենց զոռայրին՝ Արթուր-
յուսեփեանի մահուան 10-րդ տարեկիցին
կը նուիրեն 200 Փրանք Կապոյտ Սաչի
Փարիզի մասնաճիւղին, (ստանալ «Յա-
ռաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգա-
ւաճման:

×

Տիկին Մարի Սուրբեան 100 Ֆ. կը նը-
ւիրէ «Յառաջ»ին իր հօր՝ Խորէն Հաւ-
արճումեանի յիշատակին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ
ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՅԻՆԻ
«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11-ԻՆ

Բ Ա Յ Ա Ռ Ի Կ Հ Ա Ն Դ Է Ս
Grand Gala

կազմակերպուած
ՆԱՅԻՐԻ
ԵՐԳՉԱՆՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Ի պատիւ երաժիշտ - խմբավար
ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
Հովանաւորութեամբ՝
ԱՅՏԱ ՍԶՆԱՎՈՐԻ-Ի
ԵՒ
ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՅԻ

Սիրայոթար մասնակցութեամբ բազմաթիւ երգիչ - երգչուհիներու. -
ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ, ԷՎԼԻՆ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ, ՎԻԳԷՆ, ՅԱՐՈՒԹ, ՆԱԶԱՐԷԹ
ՀԷԲԻՄԵԱՆ, ՆԱՐԵԿ ՏՈՒՐԵԱՆ, Անթուստ Պարախումբ, ՆԱԻԱ-
ՍԱՐԴ Պարախումբ, ԲԻԻԶԱՆԴ ՖԵՏԵԵԱՆ, Տիւս Զեֆիլի:

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10, ԺԱՄԸ ԺԵՇԻ 20:30-ԻՆ
SALLE DES FETES
16, Place de l'Hôtel de Ville — ASNIERES

Մուտքի տուեքը ի գօրու են վիճակահանութեան:

DEMANDE D'EMPLOI

Jeune femme arménienne, coura-
geuse et propre cherche à faire ménage
ou garder des enfants ou s'occuper de
personnes âgées.

Téléphoner le soir après 19h au :
47 - 58 - 86 - 56

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտէյի Հայ Եկեղեցիներէն եւ կազ-
մակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի
ունենալ Յունուար 18, - Ս. Կարապետ
Եկեղեցւոյ նորակառոյց զանգակատան
օժման հանդիսութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻ

Սէն - Թիւրքուանի Ս. Թադէոս մատ-
րան թաղականութիւնը շնորհակալու-
թեամբ ստացած է Ալաւի Տէր - Յոսիկ-
եանի (ծնեալ՝ Տէր - Գասպարեան) մահ-
ուան առթիւ Եղիազարեան ընտանիք, Ղա-
զարեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Հ. Աւե-
տիքեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Գամպուրեան
100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տիգրան
Աղիւզեան, ԺԱՅ 200-ական Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷԻԼ - Յունուար 25, Սէն - Լուի
Ս. Գէորգ Եկեղեցին մեծարանքի հան-
դիսութիւններ:

**DINER DE REVEILLON
NOEL ARMENIEN**
organisé par
la CROIX BLEUE D'ALFORTVILLE

le 10 janvier à 20 heures 30
à «LA CAPPADOCE»
67bis, quai A. Blanqui — Alfortville

○ Animation
○ Attractions
○ Orchestres

réservations à la Maison de la Culture
Arménienne : 9, rue de Madrid :
Tél. : 43 - 76 - 55 - 89 Alfortville

Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ
ՊՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՅ ԵՐԿՍԵՌ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցատէր Տիկնանց երկսեռ Վարժարանի աւանդական Տո-
նածառը տեղի կ'ունենայ դպրոցի սրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտեմ-
բեր 21, Ժամը 13-էն սկսեալ:

Դպրոցի աշակերտներուն երգերուն, արտասանութիւններուն եւ
սքեշներուն կողքին, Էլոյթ կ'ունենան հանրածանօթ երգիչ - երգչու-
հիներ:

Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, ներկաները պիտի կարենան ճաշակել
համադամ ճաշեր:

Կազանդ Պապուկը նուէրներ պիտի բաշխէ բոլոր մանուկներուն:
Մուտքը ազատ է:

1, boulevard du Nord — Le Raincy — Tél. : 43 - 81 - 01 - 72

ՕՐՈՒՄՆ ԴԵՊԻՅԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՒԼ

ՂԱԶԱՆՍԱՆԻ ՄԻՋ, և մասնաւորապէս մայրաքաղաքին՝ Ալմա — Աթալի մէջ, ուսանողական շատ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են, իրրեւ բողոք Ա. քարաւարին պաշտօնադիման («Յաւաջ», Դեկտեմբեր 18)։ Ուսանողները վաճառատուներ կրակի տուած են, ինչպէս նաեւ կառքեր և նախատուած են անցորդները։ Ինչ որ անսխալութեամբ է, այն է որ լուրը հաղորդողն է խորհրդային ԹԱՍ գործակալութիւնը։ Արդարեւ, խորհ. Միութիւնը երբեք սովորութիւն չունի պաշտօնապէս հաղորդելու նման դէպքեր, և այս նախընթացը կը հաստատէ որ բան մը փոխուած է արեւելեան կողմն աշխարհի, կորաքայլովի պայլն ի վեր։ խորհրդային զործակալութիւնը կ'ըսէ թէ «հուլիական մակարոյձներ և ուրիշ հակընկերային տարրեր, կացութիւնը օգտագործած են և ապօրինի արարքներ գործած օրէնքի և կարգ — կանոնի ներկայացուցիչներուն դէմ։ Նպարեղէնի խանութ մը կրակի տուած են և նախատուած բնակիչները»։ ԹԱՍ կ'աւելցնէ թէ դպրոցներու և գործատուներու մէջ, ժողովներ գումարուած են և գատապարտած այս արարքները։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՍՄՈՒԼԻ գործակալութեան լրագրողները աշխատանքը վերաւերան, երբ տնօրէնը՝ Անրի Փիթա իր հրաժարականը տուաւ։ Զեկոյցով մըն ալ կը բացատրէ կացութիւնը, ձեռք առնուած միջոցներուն զրգապատճառները։ Շեշտելով թէ զրուած պահանջները խոտոր կը համեմատէին գոյութիւն ունեցող պայմաններուն հետ, Փիթա պարտք սեպած է քաշուիլ։ Ոչինչ կարգադրուած է, սակայն։

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ — ՊԵՅՐՈՒԹԻ մէջ, Հինգշաբթի օր, սպաննուած է ԻԻՆԻՍԷՖԻ (ՄԱԿ) — հիմնադրամ երախաներուն համար) պատասխանատուն Տիկին Պրէյլը, ծագումով պաղեստինցի քրիստոնէայ Լիբանանցի մը։ Իր պաշտօնն էր պաղեստինցի գաղթականներու օգնութեան ծրարը կը գործադրել տալ։

ԵՐԿԱՅԻՆԻՆԻ գործադուր կառ տիւնուէն տարածուեցաւ կառ տը Լիոն, Ուրբաթ օր և ծանր խանգարումներ կային հարաւ — արեւելեան շրջանը։

ՇԻՐԱՔ յայտարարեց թէ երկու միլիոն ֆրանք վարկ մը կը բացուի հողագործներուն համար, որպէս հատուցում գիւղացիներու կրած կորուստներուն 1981-էն 1985։ Նախարարապետը, որ այս «նուէրը» ըրաւ դեկտեմբերական տարեկան համագումարի փակման առթիւ, կ'ըսէ այս ձեռքով առաջին անգամ տիրող դժգոհութեանց և անոնց հետեւանքով ծագելիք հակահակա ցոյցերուն և բողոքներուն։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ օրինակի մը քուէարկեց, Հինգշաբթի օր, որ կ'արտօնէ ահաբեկիչներու դատաւարութիւնը կատարել տանց ժողովրդական երգուեալներու։ Ասիկա հետեւանք է, անշուշտ, Աքսիոն — Տիւրքիի անդամ՝ Շէյխէրի սպանալիքներուն և որոնց պատճառով, իրարու հետեւ բացակայեցան երգուեալները, անկարելի դարձնելով դատաւարութեան շարունակուիլը։

ԻՏ. ՊԱՆՏԻՐ յայտարարեց թէ ամառ վերջն իսկ, հրապարակէն պիտի քաշուին նոր 10 ֆրանքնոցները, որոնց նմանութիւնը 50 սանթիմոնցին հետ, այնքան չփոթութիւն կը ստեղծէր, որ դժգոհութիւնը մեծ էր։ Այս գործողութիւնը, թէեւ, հարիւր միլիոնի կը նստի,

Դեկտեմբեր 19-ի «Մոնտ»ի գրական բաժնի մէջ, Ժան — Փիէր Փերոնսէլ — Հիւկոյ գրախօսական մը գրած է Մուսա լեւան 40 օրերու ֆրանսական վերջնաւարտութեան առթիւ, վերոյիշեալ խորագրին և ենթախորագրին ներքեւ։

Յօդուածագիրը կ'ըսէ, ի մէջ այլոց. —

Le roman de Franz Werfel, *les Quarante Jours du Moussa-Dag* (1), est sans doute le plus grand texte littéraire jusqu'ici inspiré par le génocide arménien. Il ya quelques semaines, nous arpentions les rocailles tragiques du mont Moïse (Moussa-Dag), aux confins turco-syriens, maugréant contre l'indifférence éditoriale française face à ce livre indispensable dans toute bonne bibliothèque «orientale», mais jamais réédité depuis 1936.

Voilà qu'au retour nous le découvrons tout frais, tout neuf, dans le courrier. Avec, encore en tête, la vision des tas de pierres marquant la résistance arménienne dans ce massif surplombant l'Oronte et la Méditerranée; là subsiste encore, oublié, un minuscule village arménien avec un nom ture, une église qui se cache, et, trouvant les visages, toujours « ces yeux des êtres habitués à boire le calice jusqu'à la lie ». Le regard « héréditaire » des chrétiens d'Orient, celui aussi, maintenant, des musulmans de Bulgarie. « Jésus, sur la croix, a certainement eu des yeux semblables », pense Werfel.

Né en 1890 dans une famille juive (mais plus tard converti au catholicisme, selon l'académicien égyptien Magdi Wahba), auteur heureux dans la Vienne de Stefan Zweig, il était hanté par la responsabilité morale de l'écrivain. Après avoir connu l'exil, il devait mourir en 1945. En voyage au Levant, en 1929, il avait vu à Damas des adolescents miséreux tissant des tapis : des enfants de réfugiés d'Anatolie. «Ce fut le point de départ qui me décida à ressusciter l'inconcevable destinée du peuple arménien, déjà plongée dans la nuit du passé».

Au-delà de la foison romanesque et de l'intensité historique, Werfel vient dérangier non seulement ceux qu'importune le refus arménien, mais aussi ceux qui, face au Proche-Orient actuel, trouvent le confort de leur conscience dans la formule : «C'est terrible, mais les torts sont partagés !» Eh bien! non, nous crie Werfel. Car, s'il est vrai qu'au Moussa-Dag «les agneaux devenus enragés se sont mis à mordre les loups» (Pierre Benoit, 1936), il n'en reste pas moins que seuls les «agneaux», en dépit de coups qu'ils portèrent aux «loups», étaient en fin de compte menacés. L'Orient proche de notre époque attend encore son Wrfel.

J. P. P.-H.

○ LES QUARANTE JOURS DU MOUSSA-DAG, préfaces de Pierre Benoit et Elie Wiesel, Albin Michel, 700 p., 120 Frs.

(1) Qu'une préciosité américano-orientaliste fait écrire maintenant «Musa Dagh»...

ՕՐՈՒՄՆ ՀԱՐՅԵՐ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

դէպի

Ժողովրդավարութիւն դեռ երկար ճամբայ մը...

Քլէր Թրեւան շահեկան յօդուած մը ստորագրած է «Մոնտ»ի Դեկտեմբեր 17-ի թիւին մէջ, ուր առաքիլայօրէն կը վերլուծէ Թուրքիոյ ներկայ կացութիւնը, հաստատելով թէ ժողովրդավարութեան վերադարձը դեռ վաղուան համար չէ։ Ստորեւ գլխաւոր մասերը. —

Շրջանի մը, երբ Թուրքիա կը վերահաստատէ կապերը եւրոպական երկիրներու հետ ու կը բախէ եւրոպական հասարակապետութեան դուռները, սխալ է կարծել, թէ մարդկային իրաւանց տեսակէտէն հարց չէ մնացած հոն այլեւ։

«Վերադարձ դէպի ժողովրդավարութիւն» չի նշանակեր միայն խորհրդարանական կեանքի անցք, և նախկին դեկավարներու խօսքի իրաւունք։

1983-ին, զինուորական վարչաձեւին վերջ գտնելէն ետք բաւական փոփոխութիւններ կատարուեցան, որոնց գլխաւորն է մամուլին վայելած ազատութիւնը, և բանտարկեալներու կերարկուած շարժարանքին հրապարակումը։ Այս վերջին պարագան խորապէս տպւորած է Թուրք հանրային կարծիքը, ու այսօր որոշ բարեփոխում մը կը նշմարուի այս հարցին մէջ։

Առանց տեղի տալու ընկերվար — ժողովրդավար կուսակցութեան լայնածիր ներուժի մը պահանջին, իօզալի կառավարութիւնը որոշ թոյլտուութիւններու ընթացք տուած է, ու բացի արեւելեան շրջանի վերջ տրուած է «կասկածելի» — ներու ձեւակալութեան ու աւելի հաղուաղէպ գարձած են զգուշութեան համար կատարուած ձեւակալութիւնները։ Պաշտօնական աղբիւրներ այսօր տասը հազարի շուրջ կը ներկայացնեն «քաղաքական» բանտարկեալները։

Նոյնպէս թրքական խորհրդարանը այսօր կրնայ «գաղափարային» բանտարկեալներու տրուած մահաւճիւնները վերածել ցեղանա բանտարկութեան։

Պոլսոյ զլխաւոր գրատուններուն մէջ կարելի է գտնել ի. իօզալի մահապարտներու մասին զբի տնոնուած հատոր. ինչ որ կը նշանակէ, թէ նիւթը գաղթած է «թապու» մը ըլլալէ։

Կան անշուշտ ներկայի մասին դանդաղ յայտնողներ ալ, գրեթէ շարաթ չանցնիր, որ «նոքթա» և «նի կիւստէմ» թերթերը չգրեն ազատութիւններու և հիմնական իրաւունքներու մասին։

Երկար է տակաւին այն ճամբան, զոր Թուրքիա պէտք է կտրէ, հասնելու համար արեւմուտքի չափանիւղով «բնական» կացութեան մը։ Որքան ալ իշխանութիւնը այլեւ չգտնուի զինուորականներու ձեռքը, ծանր է անոնցմէ փոխանցելու ժառանգութիւնը. դատեր կան, որոնք կը շարունակուին զինուորական ատեաններու առջեւ, մարդիկ կան, որոնց անցադիր չի տրուիր միշտ, ինչպէս՝ զրոյներ, լրագրողներ, արուեստագէտներ, եւայլն։

Արեւելեան շրջաններու մէջ քիւրտ խմբակներու արարքներուն պատճառով մարդկային իրաւանց կացութիւնը տարբեր է երկրին մնացեալ մասէն։ Այս շրջաններէն աւելի ցանցաւ կերպով լուրեր կը հասնին. քիւրտ բառը միշտ արգելուած է գործածել։

Շատ արեւմտականացած փոքրամասնութիւնն էր անգլին, Թուրքիոյ մէջ մարդկային իրաւունքները դեռ չեն իւրացուած որպէս համաշխարհային արժէք, անկախ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ս. ՂԱԶԱՐԻ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆԴԻՆ

Տիկին Է. Տարօնեան և զաւակները 1.000
Տիկին Ռ. Էֆթեան 1.000
Տիկին Աննիկ Փափազեան 500
Ծովասար Զարդարեան 500
Տէր և Տիկին Արամ Տարօնեան 500
Տիկին Սարաճեան 500
Ա. Աւետիսեան 500
Տիկին Եստուպեան 100

Լիճիկն —

Փրէ Թա փորթէ Ասթրիտ 10.000
Սեւան Վուսայաթ 5.000
Տէր և Տիկին Ժ. Ճինսէրէճեան 1.000
Տիկին Փօլ Ժոֆրէ 1.000
Տէր և Տիկին Ժ. Քէլուճեան 1.000
Տիկին Նիքոլ Միքայէլեան 500
Տիկին Արփինէ Միքայէլեան 500
Օր. Սոֆի Պայեան 500

ՄԱՐՍԻՑԼԷՆ —

Ոմն, նախկին աշակերտ
Սամուէլ — Մուրատեան Վարժարանի
իր ծնողաց յիշատակին 50.000

Տէր և Տիկին Ժան Բամպուկեան 1.000
Տէր և Տիկին Մասիս Շամիրեան 500
Տէր և Տիկին Պերնար Տօնիկեան 300
Սիմոն Միքայէլեան, Ոմն 100-ական։

ՄԻՍՅԵԱՆ — ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ —

Կարէն Պետրոսեան 5.000 տոլար։

Կը խնդրուի գրամական բոլոր առաքումները ընել չէքով, միայն ու միայն հետեւալ անունին ու հասցէին. —
C I C A M
c/o Crédit Suisse
92, Ave. des Champs-Élysées
75008 PARIS

քաղաքական ամէն նկատումէ։ Եւ «նոքթա» ի յայտնութիւններէն ետք, Էթէ այսօր հանդարտած է զգացական փոթորիկը, պատճառն այն է, որ ստեղծուած է այն տպաւորութիւնը թէ բանտերն ու ոստիկանատունները բնականոն ընթացքի մէջ են այլեւ։

Նոյնիսկ ձախակողմեան շրջանակներու մէջ, միշտ լաւ իւրացուած բան մը չէ մարդկային իրաւանց դադարաւրը։ Այս հատուածէն մէկը ըսած է նոյնիսկ, որ մարդկային իրաւանց դադարաւրը «հնարուած դադարաւր մըն է քաղցրեկութեան կողմէ, իր տիրապետութիւնը հաստատելու համար»։

Դպրոցներու մէջ կրօնքի դասին վերահաստատումը գաղափարական ազատութեան արտայայտութեան դէմ արարք մըն է։ Անավարտ փոխ — նախագահը կը բացատրէ որ այս կարգադրութիւնը — զոր հակաակաւորէն բերին Աթաթիւրքեան զինուորականներ — միջոց մըն է երբ — տասարդութեան մէջ կարգ — կանոն հաստատելու։ Զինուորականներ կ'ըսեն, թէ «Երիտասարդ անիշխանականներու միջեւ կատարուած հարցախոյզ մը» ճշգրտ է լիք անոնցմէ 75%-ը անաստուածներ էին...

Մարդկային իրաւանց հարցը դեռ ըսկըրական շրջանը կ'ապրի Թուրքիոյ մէջ։ Ու ասիկա՝ մշակութային բարդ պատճառներով զորս ոչ ոք կարող է մէկ օրէն միւսը բարեփոխել։

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ԵՐԿԻՐԷ - ԵՐԿԻՐ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լ Ե Ւ Ո Ն Մ Օ Ջ Ե Ա Ն

Չեմ գիտեր երախտագիտական զգացումի թելադրամբ թէ քաղցր յիշատակի մը յարգանք մատուցելու տենչ, կը մղեն զիս քանի մը սեղմ տողեր նուիրել իմ սիրելի երէց բարեկամին: Թէեւ լուսաս - փիւռ զօրաւոր փարոս մը չէր ան, բայց մաս կազմած էր Փարիզի մտաւորական - նութեան եւ եռանդուն մասնակցութիւն բերած մշակութային ու ընկերային կեանքին:

Լեւոն Մօզեան ծնած էր 1890-ին Շապին - Գարահիւսար. նախակրթական ուսումը կատարած Սեբաստիա: Մասնա - նազրութեան հաստատումէն ետք կ'երթայ Պոլիս՝ Կեդրոնականի մէջ լրացնելու ուսումը: Հոն կ'անդամակցի Հ. Յ. Դանիակցութեան եւ վարելով հանդերձ ուսանողական «Երկունք» ամսագիրը, մաս կը կազմէ «Ազատամարտ» ի խմբագրական կազմին: Տակաւին հեղինակութիւն չգարձած երիտասարդը կը խուսափի Պոլսոյ հայ մտաւորականութեան ջարդէն, բայց ձերբակալուելով յետագային, կ'աքսորուի:

Զինագրագրէն ետք, Ատանայի մէջ կը խմբագրէ «Արմենիա» թերթը: Կիլիկիոյ պարպումին, կը կին կ'անցնի Պոլիս ու կը մտնէ «Ճակատամարտ» ի խմբագրութեան մէջ: Քեմալական խուժումի օրերուն կը մեկնի Յունաստան եւ իր միջոցներով ու աքնաջան աշխատանքով կը սկսի «Ալիք» ի հրատարակութիւնը:

Վերջին պատերազմէն ետք ուրիշներու հետ հիմը կը դնէ «Արեւմուտք» շաբաթաթերթին: Եղած է հիմնադիր անդամներէն Նահատակ Գրողներու Բարեկամներուն: Մասնակցած է Ազգային ձակա - տի, Հայ Գրողներու Միութեան վարիչ մարմիններու եւ Ազգային Տան վարչու - թեան:

Աշխատակցած է «Յառաջ», «Մարտկոց», «Ազգաբար», իսկ կուսակցու - թենէ հեռանալէ ետք՝ «Ժողովուրդ», «Ազատ խօսք», «Զայն Փարիզի», «Լուսարձակ Փարիզի», «Այսօր - Այագայ» ի եւ «Պայքար» ի: Այս վերջին թերթը, թերթունի ձեւով հրատարակելէ ետք ա - նոր Ախարակաւմի մը Ողիսկաւմը, կը հր - ատարակէ զայն իրեն առանձին հա - տոր:

Լեւոն Մօզեան հրատարակած է նաեւ Հայ գաղթաշխարհի իր գոյութեան հար - ցակաւմին առջեւ հատոր մը եւ մահէն ետք, իր կինը հրատարակած է անոր Հայ ազ - գային ոգին մեր ներկայ աշխարհաբարին մէջ բանասիրական գործը: Թարգմանած է Տոսթոյեւսկիի Ոմիրը եւ պատիժը, Կապ - րիէլ ա' Մոնտեցիոյի Էփիսոփո եւ ընկե - րութիւնը եւ ժան - Փօլ Մարթի մէկ թատերգութիւնը, որոնք մնացած են ան - տիպ՝ որքան որ դիտած:

Ֆիզիքական երկար տառապանքէ ետք, Լեւոն Մօզեան մեռաւ 1958, Դեկտեմբեր 9-ին:

Բարձրահասակ, վայելչակազմ, դիւսու մէկ մասի հերթափութեամբ աւելի լայն - ցած ճակատը անոր կուտային յարգանք պարտադրող անձնավորութեան առնակա - նութիւն:

Երբ ճանչցայ զինք, թաղած կը թուէր հինը: Երիտասարդական խանդավառու - թիւնը տեղի տուած էր, լրջախոս մարդու մտածողութեան:

«Հայ ազգային ոգին» գրքի երկու խօս - քին մէջ Լեւոն Մօզեան կը գրէ. - «Պէտք է ընդունիլ թէ՛ մտաւորական պարկէշ - տութիւնը կը պահանջէ, ատենը մէջ մը հարցականի տակ դնել մեր երէկուան սորվածներն ու գիտցածները եւ վերադը - նահատութեան ենթարկել զանոնք, տես - նելու համար թէ անոնք ո՞րքան կը պատ - չաճին մարդկային ներկայ մտածողու - թեան արդիւնքներուն հետ»:

Անշուշտ, այդ տրամաբանութեան վրայ հիմնուած, վերագնահատութեան ենթա - րկած էր երէկը՝ իր ամբողջ գիտելիքներով ու գատարակութեամբ, ազատած հնա - կարկատի նորոգութենէ: Հիմնական փո - փոխութեան ենթարկած իր հայեցողու - թիւնը:

Երէց բարեկամ մըն էր: Ունէր անոյն նկարագիր: Դիւրաբորոք չէր: Երբեք չէի տեսած զինք բարկութեան յանձնու - զի կամ նուաստացուցիչ բառ զործածողի վիճակի մէջ: Օր մը միայն ներկայ եղայ, ամբողջ իմացականութիւնը չարչարող իր գայլացումին: Աշխատակցած թերթին

յանձնած էր գրութիւն մը եւ խմբագիրը ջնջած էր անոր հիմնական նշանակութիւն ունեցող մէկ պարբերութիւնը: Խմբագի - րը կ'որակէր «տգէտ», «համբալ»: «Ի - րաւունք չունի զիս սրբադերու: Եթէ համաձայն չէ, թող խմբագրական ծանո - թութիւն մը գետեղէ, որպէսզի պատաս - խանեմ»: Եւ վերջնականապէս խեց իր յարբերութիւնները թերթին հետ:

Մեր բարեկամութիւնն ու փոխադրած յարգանքը խորացած «Այսօր - Ազա - րայ» ի օրերուն: Կուզար յաճախ, ո՛չ մի - այն սրբադերու իր գրութիւնները, այլեւ հոգեկան պահանջները զոհացնելու՝ լը - րագրական ու գրական միջոցաւոր ապ - րումի վայրկեաններով: Ամբողջ կեանքը անցուցած էր տպարաններու եւ խմբագր - րատուներու մէջ:

Այդ շրջանին, Հրանդ Թորոսեանի հետ, Մօզեան կը վարէր Հայ Գրողներու Միու - թիւնը: Անդամներէն ոմանք մեկնած էին դուստ. ուրիշներ՝ մեռած. կը տկարա - նար, կը նստանար Միութիւնը: Պէտք ու - նէր աշխուժութեան. նոր արիւնի ու ե - ռանդի: Զարմանքս մեծ եղաւ, երբ եկաւ առաջարկելու ինձ դասախօսութիւն մը՝ նուիրականացնելու համար մուտքս՝ ի - րենց Միութենէն ներս: Ճիշդ է, որ եր - րեմն, զրիչի անվարժ, ու ձախող շար - ժումներ ըրած էի, բայց միշտ մնացած զրաշարական իմ աշխատանքի վրայ, ա - ւելի ընտելացած էի մեքենայի ձայնին, քան գրական կեանքի արձագանգներուն:

- «Հայ Միտք» ին տուած գրութիւն - ներդ, կը համոզեմ մեզ քու շնորհներով, բաւ Մօզեան:

Դասախօսութիւնը անցաւ յաջող: Թո - րոսեան եւ Մօզեան դոհ էին, որ չէին սը - խալացած իրենց ընտրութեան մէջ: Դրժ - րախտարար հաճելի պահերն ու երջանկու - թիւնը երկար չեն տւել: Մօզեան պառ - կած կը տառապէր: Խիւղղը սկսած էր կրծել ու ցայտայէլ մարմինը: Զորմիտեա - նի հետ դացի այցելութեան: Նախզգա - ցում էր եղած մեր այցը եւ դրան զանդն ալ փոխած՝ անկողնի իր դիրքը: Բար - ձեր կոնակին յենած՝ առած էր նստողի երեւոյթ:

Շատոնց մարած ներքին կայծը, երկ - վայրկեան մը միայն ժպիտի կերպարանք առած, լուսաւորեց դէմքը, երբ տեսաւ մեր մուտքը եւ մենք տեսանք իր զգացած ուրախութեան խտացումը՝ գունաթափ ձեռքի սեղմումին մէջ:

- Անմարդկային բան մը կայ Հիպպոկ - րատի օրէնքներէ մէջ, - ըսաւ Մօզեան, - անխելճ են բժիշկները: Փոխանակ ցաւ մեղմելու, կը ջանան տառապանք երկա - րել: ... Մաշած հագուստեղէնը կը շը - պրտենք մէկ կողմ. խոհանոցի աշխտը աղբաման կը նետենք. ինչո՞ւ զիս ալ չեն - թարկել այդ բախտին, երբ ծակծկուած մարմնով կարճած եմ անպէտք առարկայ: Խնդրեցի բժիշկէն, որ փխրելով մը յան - գի վերջնական լուծման, մինչ յիմարը ինծի յիշեցուց Հիպպոկրատի տուած իր երգումը:

Երեք Լեւոններ էինք, բայց չեմ դիտեր թէ Լեւոն Ա.ժ, Բ.ժ թէ Գ.ճ էր այդ պա - ճուն ամէնէն աւելի տառապողը: Սրտի ցաւերը չէին հաւասարի Ֆիզիքական ցաւ - ւերուն: Մեր սրտերու արցունքն ալ նոյն - քան թարախոտ էր, որքան Մօզեանի լը - իրդը: Մակայն նիւթ փոխելու վարպետ Զորմիտեան, ուշադրութիւնը դարձուց այլուր: Այն ատեն Մօզեան, ձեռքի հա - տողութեան տակ եղող դրադարանէն դուրս հանեց չորս տետրակներ: Տպա - գրութեան պատրաստ ուսումնասիրու - թիւններ եւ թարգմանութիւններ:

- Աւելորդ աշխատանք թափեցինք. միտք յոգնեցուցինք. գրիչ մաշեցուցինք: Ինչի՞ պիտի ծառայեն այս ձեռագիրները: Պիտի գրենք դարակներու մէջ, ինչպէս մենք՝ անկողնին մէջ:

Հինգ օր ետք, Լեւոն Մօզեան յաւիտե - նապէս կը փակէր իր աչքերը:

Հիմա, ժամանակի հեռացումով, երբ հեռագիտակով աչքէ կ'անցնեմ իմ երէց բարեկամիս երախտաւոր աշխատանքը, մտքիս կը ներկայանայ՝ ինքնաբերաբար վաղգէն Շուշանեանի «Ո՛վ է մտաւորա - կանքը գրութեան ամբողջ տարողութիւնը եւ կը հարցնեմ ինքզինքիս. - Լեւոն Մօզ - եան մտաւորակա՞ն էր, թէ մտաւորականի մօտեցող միտք:

ԼԵՒՈՆ ՄՈՓՈՎԼԵԱՆ

ԶԻՆԱՍՏԱՆ

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆ

Հոնի Գոնիկ հնութիւններու չուկան կ'ո - զոզուի պատմական արուեստի իրերով՝ բոլորն ալ Զինաստանէն, մաքսանենդու - թեան ճամբով: Իրաց այս վիճակին մէջ, հնավաճառները կը մտահոգուին, քանի ասոնց գինները անկում կ'արձանագրեն: Այսպէս, վերջին ժամանակներուն հա - րիւրներով նոր քարի դարին պատկանող խեցանօթներ, ըստ երեւոյթին Կանսու - նահանգէն Զինաստանի հիւսիս - արեւ - մուտքը, անդլիական դաղթալայր կը հասնին կա՛մ անընթացէնի փոխադրա - կառքերու եւ կա՛մ ալ չինական ծանօթ նաւակներու (ժոնք) միջոցաւ: Ուրեմն՝ գաղտնի:

Գիներու արտակարգ անկումին առաջին աննկու մտահոգութեամբ, հնավաճառ - ներէն շատեր ասոնց մէկ մասը Զորմոզ կը դրէին, որպէսզի ասոնք տեղւոյն վրայ ծախուին: Այժմ կարելի կ'ըլլայ քանի մը հազար ֆրանքով կարգ մը իրեր ձեռք ձը - դել, երբ անցեալին դժուար, չըսելու հա - մար գրեթէ անկարելի կ'ըլլար գնել զա - նոնք:

Մաքսանենդութիւնը միշտ ալ գոյու - թիւն կ'ունենայ Զինաստանի մէջ: Այսու - հանդերձ, 1949-էն սկսեալ այս երեւոյթը երբեք այսքան մեծ համեմատութիւն չէր կրեր: Հնավայրեր բառին բուն իսկ ի - մաստով կը կոչուպառնին՝ տեղական իշ - խանութիւններուն աչքին առջեւ: Այս վերջինները յաճախ աչք կը գցեն: Օրի - նակ, Գինիկայի մէջ, հազարաւոր աւա - բառուներ կ'աւերեն, կը թալանեն հարիւ - րէ աւելի դամբարաններ, բոլորն ալ մեր թուարկութենէն առաջ: Մարդիկ, նոյն - իսկ, օրինաւոր աշխատանքներէ կը խու - սափին, որպէսզի դամբարանավայրեր գտնեն եւ գանձեց ալսա - թալանի են - թարկեն: Հունանի մէջ, շրջանի նախկին տնօրէնը հնութիւններու ներածումի - արտածումի պետական ընկերակցութեան, վերջերս բանտարկութեան կը դատապար - տուի, երբ կը փաստուի, թէ ապօրէն ճամբով հինգ տարիներու ընթացքին հը - նարուեստի առաւել քան 120.000 իրեր կը գնէ, որոնցմէ 21.771ը կ'առաքէ Հոնի Գոնիկ: Պատի մէջ, Շաանքի, մաքսա - ներդութեամբ դրաղող քան խմբակներ կը քողպեցնուին սատիկանութեան կողմէ, երկու տարուան ընթացքին: Այս վերջին - ները կը գրաւեն տասը հազար ոսկեայ, արծաթեայ իրեր, խեցանօթներ, յաս - մնակաւորներ (ժառ), 450 քիւր ընդհա - նուր կշիռ պարզող հին դրամներ, ձեռա - պակեայ անօթներ...

Շարք մը իրեր մեր թուարկութենէն ա - ռաջ մինչեւ ժԱ. դարը կը հասնին: Տար - րիւնակն այն է, որ մաքսանենդութեամբ Հոնի Գոնիկ զրկուած պատմական իրերը ո՛չ միայն այլազան բնոյթ կը կրեն, այլեւ ասոնց գինները իսկական արժէքէն շատ ցած կը մնան: Գոյերը, կողոպտողները ո՛չ մէկ գաղափար ունին չուկայի, - մի - ջաղդային, - գիններէն: Կը ձգտին միայն «գրամ վառակիլ» փութով, որպէսզի ի վիճակի ըլլան հեռուեսիւի սարք կամ մեքենայած հնձան եւայլ գնել, իսկ եթէ պաշտօնեաներ են՝ պարզապէս «գրամ դիզել»: Այսպէս, օրինակ, հունանցի դիւ - դացի մը 1.200 ֆրանքի փոխարժէքով կը ծախէ անագապղնձեայ (պրոնց) հայելի - ներու հաւաքածոյ մը, խեցանօթներ, պղնձեայ իրեր՝ զոցցուած 1900 տարուան հնութիւն ունեցող դամբարաններէ:

Այս առեւտուրը, ընտանաբար գաղտ - նապահութեամբ, տեղի կ'ունենայ նաեւ Փեքինի մէջ, օտար այցելուներու, ճամ - րորդներու հետ: Սակայն, ազգային դեռ - նի վրայ աղէտ մը կը նկատուի, քանի սանձարձակ կողոպտուներն ու մաքսա - նենդութիւնները ցաւալի, ողբալի պատ - կեր կը պարզեն Զինաստանի համար: Մնաց որ՝ երկիրը կը կորսնցնէ շատ յա - ճառ անպին հնարժէքներ: Այս է պատ - ճառը, որ իշխանութիւնները կը մտադրեն խիստ միջոցներու զիմել:

Թ. Ա. Թ.

ԱՇՆԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ԳԻՇԵՐԸ

Աշան վերջին գիշերն էր: Յաջորդ օր ձմեռը պիտի սկսէր: Ամէն ինչ այդ է որ կը յայտարարէր հովը՝ որ յանկարծ խոս - տացած էր, թափած տերեւները՝ որոնք կը գալարուէին հողին վրայ, ամպերը՝ որոնք կը փախչէին անապարանքով, ծո - վը՝ որ երկու ժամէ ի վեր ջգային դար - ձած էր: Ամէն ինչ: Դրացի պարտէզնե - րու շուները՝ որոնք տարբեր շէնտով մը հաշել սկսած էին քիչ առաջ, անձրեւի քանի մը կաթիլներ՝ որոնք իջան ու յան - կարծ գաղբեցան, մանաւանդ օդին մէջ ծփացող խորհրդաւոր բան մը՝ որ առա - ւտուն չկար ու հիմա կար, ամէն ինչ ցոյց կուտար որ այս գիշեր աշան վեր - ջին գիշերն էր եւ վաղը ձմեռը պիտի սկսէր:

Հաստ բաճկոն մը հագայ եւ դուրս ե - րայ: Մինչեւ ծովեզերք իջնեմ ու բարի երթ մաղթեմ աշան, ըսի միտքէս: Բնու - թիւնը սիրող մէկու մը համար սրբազան պարտականութիւն է այս: Կանգնել ու նայել բնութեան եռեւեփումին: Բնու - թեան իւրաքանչիւր տարրին մէջ ճանչ - նալ գացողներն ու եկողները: Նայել սէր ու զգացող իրականութիւն ցոյցանող նայ - ուածքով: Ըսել. կ'երթաս, եւ շնորհա - կալ եմ, որովհետեւ կեանքը հաճելի դար - ձուցիր, լաւ օրեր ապրեցուցիր ինծի. օգնեցիր ինծի որպէսզի միշտ աւելի շատ սիրեմ՝ կեանքն ու բնութիւնը: Շնորհա - կալ եմ. որովհետեւ պեղեցկութիւններդ չխնայեցիր ինձմէ, եւ զիս հարստացուցիր մտածումներով ու ներշնչումներով: Ըսել. գնա՛ եւ դարձեալ վերադարձիր օր մը: Ժամադրութիւն տալ հաւատքով եւ լա - ւատեսութեամբ:

Հակառակ որ աշան վերջին գիշերն էր, եւ հակառակ որ յաջորդ օր ձմեռը պիտի սկսէր, շատ պազ չէր միջոցաւոր: Նոյն - իսկ խորհեցայ որ ծովեզերքի նստարան - ներէն մէկուս վրայ քանի մը վայրկեան կրնայի նստիլ, եթէ քիչ առաջուան անձրեւի քանի մը կաթիլները թրջած չըլլային գա - նոնք: Գացի ու ծովուն ճիշդ քովը կանգ - նեցայ: Փողոցի լապտերներուն լոյսերը մինչեւ հոս կը հասնէին, բայց հազիւ թէ կը յաղողէին թափիլ ծովուն ջուրին վը - րայ: Մովը մութ էր, փակուած էր ինք - իր վրայ, եւ դրաղած՝ յաջորդ օր գա - լիքը դիմաւորելու վերջին պատրաստու - թիւններով: Նայեցայ ուղղակի մութին մէջ:

Չեմ գիտեր թէ որքան կանգնեց եմ հող ալպէս, ակնարկս սեւեռած մութին ու հեռաւոր ավերու վրայ պլպլացող քանի մը անիմատոն յոյսերու: Հաղարուսէկ մտածումներ ու յուզումներ տողանցեցին մտքիս մէջէն: Կը մտածէի անցիկի կե - ջին քանրչորս ժամուան մասին, յետոյ անցնող վերջին շարժումն մասին, յետոյ ամբողջ սա վերջին տարուան մասին, վերջապէս՝ ամբողջ կեանքիս մասին: Յուշեր ու պատկերներ կը տողանցէին մտքիս մէջէն, դէպքեր եւ դէմքեր: Ժը - պիտներ կը տեսնէի մութին մէջ, խօսքեր կը լսէի խաւարին մէջէն: Կարծես թէ ա - ռանձին չէի եւ իմ կեանքս բաժնած հա - զար մարդիկ ինծի հետ միասին ծովեզերք իջած էին սա պահուն, ողջերթ մաղթե - լու՝ աշան եւ աշանային մեր ապրում - ներուն: Հողին սիրոյ խառնարան մը դար - ձած էր կարծես, ուր իրարու կը ձուլ - ուէին կեանքս բաժնած հազար մարդոց սէրերն ու սիրահարութիւնները: Կը դա - յի որ մեռած գացած հաղարաւոր զղախ - նութիւններ յարութիւն կ'առնէին եւ կը կուտակուէին սրտիս մէջ, որպէսզի գա - նոնք կարճ վերջիւումէ մը վերջ կրկին ցանէի ծովերուն եւ խառնեցնեմ: Այդ ինչ ճոխութիւն էր, - Տէր Աստուած, մարդու մը սիրտը որքան շատ բան կը պարփակէր: Կը նայէի, կը մտածէի, կը յիշէի: Պէտք էր տխրէի մտքս անցած - ները դէպի ծով գրկելու տառապանքովը, բայց չէի տխրեր: Գոհ էի ընդհակառա - կը: Աշունը կը մեկնէր ու ես սիրտս կը պարպէի այդ մեկնումին հետ, բայց ո - չինչ կը կորսնցնէի: Կարծես սիրտս քիչ մը եւս կը բացուէր դէպի գալիքը: Բնու - թիւնը սրտիս մէջ ալ պատրաստութիւն - ներ կը տեսնէր տեղ բանալու համար ա - նոր օր պիտի դար:

Չեմ գիտեր թէ որքան կանգնեցայ հոն, մինչեւ որ ինծի անպէս թուեցաւ որ չու - գեցաւ մը սուլեց եւ ես ճամբորդ մը ճամ - բեցի ետեւէն երկար նայելով: Յետոյ տուն վերադարձայ եւ դուռս գոցեցի աշան վերջին գիշերուան վրայ:

- Վաղն առաւօտ երբ նոյն դուռը բա -

Fonds A.R.A.M

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՊՐՈԻՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՌՆԵՐԸ ԵՒ ՏՈՒԱՐԸ

Պրոֆ. Համուտի Ս. Քառասնից Ման-կանց վարժարանի սրահին մէջ, Լ. Օ. Խաչի ՇըՆՎ. Վարչութեան դաստիարակ-չական յանձնախումբի կազմակերպած դասախօսութիւններու շարքէն ներս՝ Նո-ւեմբեր 26-ին, դասախօսութիւն մը տը-ւած է Պետրոս Պետրոսեան՝ «Լիբանանի աղութեան պատճառները եւ տուրքը» նիւ-թին շուրջ։

Բացումը կատարելով Ն. Քառասնիցեան լեզուը դրած է դրամական գործառնու-թեան, անոնց օգտագործման, գործառ-նութեան ժողովուրդներու կեանքին մէջ, իրաքանչիւր դարաշրջանի յատուկ դը-րամանիչներու գրութեան գործածու-թեամբ, կամ՝ ապրանքափոխադրու-թեամբ։ Պետրոս Պետրոսեան յիշած է Ա. Ե. Բ. Ալիսարճամարտեան եւ տեղա-կան եւ ասիական շուկայի վրայ երեւ-ցած դրամական տարեկանները, դրամա-հոսքերը, մասնաւորաբար օրինակ - ներքերիցով զոյգ Գերմանիաներուն, Ֆր-անսայի եւ Ճափոնի տնտեսական կա-ցութեան։ Այս երկիրները դիմադրուած են դրամական արժեզրկումի եւ սղութեան ահաւոր վերելքով։

Այս դասախօսք անդադարձած է Լի-բանանի դրամատնային կառուցին, պե-տական քաղաքականութեան՝ հանդէպ լի-բանանեան դրամանիւնի եւ տնտեսական գործառնութեան, ներդրումներու։ Պար-զելով սղութեան հոլովոյթը՝ անցնող հինգ տարիներու ընթացքին, ան յայտնած է մեծ երկիրներու դրամական - տնտե-տական քաղաքականութիւնը, ճարտա-բարեկամականացած երկիրներու ապ-րանքներու արտադրութիւններու եւ ար-տադրութիւններու օգտագործումը եւ անոնց զիմաց՝ լիբանանեան ոչ - ճարտարա-րուեստական եւ ոչ - հանքարդիւնարեա-կան վիճակը, որ ենթակայ է մեծ պետու-թիւններու տնտեսական քաղաքականու-թեան։ Դասախօսը յիշած է լիբանանեան կեդրոնական դրամատնային պահանջարկի զգալի աճը, որ հետեւեալը կը յարկաւորէ լիբանանեան տնտեսական միջոցներով միայն կարելի կ'ըլլայ նման քաղաքացու-ցութիւնները յաղթահարել։

Վերջին տասնամեակներուն, տեղ - տեղ ոսկիին սահմանափակ քանակը գլխաւոր պատճառ կը նկատուի դրամական արժե-զրկումներու։ Պետրոս Պետրոսեան օրի - նակ բերած է 1971-ին Նիքսոնի տուած մէկ որոշումը՝ ոսկիի մէկ օնսին եւ տո-լարին դէմ դիմաց արժեքներուն ի խն-դիր։ Լիբանան մասամբ օգտուած էր այդ որոշումէն, նկատի առած այն՝ որ ան ունէր բաւական ոսկի, հետեւաբար երկրին մէջ կը զարգանար ոսկերչու-թիւնը, առեւտուրը, ինչ որ տեւեց մօտ 15 տարի, մինչեւ 1983։

Լիբանան, որ կը նկատուի կապը՝ Ա-րեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, խիստ ազ-գուցյալ միջազգային դրամական քաղա-քականութեան նոր միջոցառումներէն։ Լիբանանի պատերազմը, քաղաքական խախտում պայմանները խախտեցին երկ-րին շահու աղբիւրները, տնտեսութիւնը հասցնելով «ո՞ն՝ ուր կը գտնուի այսօր։ Դասախօսը ակնարկ մը նետած է տեղա-կան դրամատնային պայմաններուն, ա-նոնց ընթացած կարելիութիւններուն, սա-կարանային աշխատանքին, որ կը հե-տեւի ըստ Լոնտոնի եւ Նիւ - Եորքի սա-կարանային առօրեայ ու ժամական որո-շումներուն, «տուրքի խաղ»ի ստեղծած կացութեան, որ հասած է շարաշահու-թեան, հետեւաբար՝ մտահոգիչ հանգըր-ւանի, ժողովուրդը դնելով չփութի ու ան-կարողութեան տաղանապալի վիճակներուն մէջ։ Թէ ի՞նչ լուծում կարելի է դրս - նել, դասախօսը միակ ելք մը նշելով թե-լադրած է, որ նման տնտեսական քառ-սային պայմաններու մէջ, հարկ է հետա-մուտ ըլլալ դնելու արժեքներու ապրանք մը, որ կրնայ ըլլալ նաեւ տուրք կամ ոսկի։ Անշարժ կալուածներու դրամ յա-կացները տնտեսագէտ մարդու խոհեմու - թիւն է։ Սխալ է նաեւ դրամատնութեան մէջ դրամ պահելը, մանաւանդ լիբանան-եան դրամ, այլ հարկ է գանձը ներմու-ծել ձեռնարկներու մէջ եւ նոր գործե - րու։

Դասախօսը ակնարկած է նաեւ Լիբա-նանի պետական դանձին մէջ պահուած ոսկիին, որ հաւանաբար տուրքի վերած-ուելով կարելի էր փրկել ներկայ շարա-շահութեան մատուցած երկիրը եւ ժողո-ւրդը՝ աղքատացումէ, սակայն ըստ մասնագէտներու կրնայ այլ գծաւորու-թիւններու եւ մեքենայութեանց դուռ բանալ։

Լի. Հ.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, Փարիզի Կեդ-րոնականցիները կը նշէին իրենց բաժակի պահը՝ որ աւանդութեան կարգ անցած ձեռնարկ մըն է ըստ Կեդրոնականցի-րուն համար։ Այժմ Փարիզի Քառասնից ճա-շարանը հաւաքուած էին Կեդրոնական - ցիներ եւ համակիրներ։

Ժամը 13.20-ին խօսք առնելով Կեդրո-նական Սանուց Միութեան նախագահ Արթուր Մանուկեանը խմստ մը կ'ու-նենայ, քանի որ ան կը զուգադիպի մեր սիրելի վարժարանին հիմնադրութեան հարիւրամեակին։ Ինչպէս Պոլիս, Քա-նաւա եւ Միացեալ - Նահանգներ, այն-պէս ալ Փարիզի մէջ այս տարի տօնուե-ցաւ Կեդրոնականի 100-ամեակը, արժա-նաւայելի հանգիստութիւններով։ Այս անդրադառնալէ ետք Փարիզի մէջ Յորե-լեանեան Յանձնախումբի իրագործած ձեռնարկներուն, Յուշամատենի հրա-տարակութեան, նախագահը կ'աւելցնէր - «Հոս կ'ուզենք շնորհիւ այն՝ որ Կեդրոնա-կանի 100-ամեակը Հայաստանի մէջ եւս նշելու մտածումը կը պատկանի Փարիզի Յորեկեանեան Յանձնախումբին։ Ինչպէս ծանօթ է, Ապրիլ 29-ին Երեւանի մէջ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի սրահէն ներս նշուեցաւ Կեդրոնականի 100-ամեակը, նախագահ-հոլթեան՝ կոմիտէի նախագահ Կարէն Դաւիթբեկեանի խօսք առին փրոֆ. Հայկ Ղազարեան, Կեդրոնականցիներ փրոֆ. Կարպիս Կարապետեան եւ Տիրան Քրիստեան։ Այս առթիւ Փարիզի Երեւան մեկնեցան խումբ մը Կեդրոնականցիներ ներկայ ըլլալու հանգիստութեան։ Փարիզի Կեդ-րոնականցիներու ողջոյնի խօսքը փոխան-ցեց Ստեփան Իյնէճեան։ Հոս հարկ է յի-շել անուն մը, որ Երեւանի հանգիստ-ութեան իրականացման մէջ իր բաժինը ու-նեցաւ. Հայաստանի Գրողներու Տան տը-նօրէնուհի Տիկին Գոհար Աճէմեանն է ան, որ այսօր մեր մէջ կը գտնուի։

Ժամը 13.30-ին ներկայները կը բարձ-րացնէին իրենց բաժակները Կեդրոնակա-նի բարգաւաճման համար։

Հանգիստավարձ՝ Հրանդ Աճէմեան, կը նշէր թէ Կեդրոնականցիները հաւաքուած են յիշելու ոչ միայն կրթական այն հաս-տատութիւնը, ուր իրենց սրտերը առա-ջին անգամ բացուած է լոյսին, այլեւ այն տնօրէններն ու ուսուցիչները, որոնք միտք ու սիրտ հատցնելով դաստիարա-կած են հասնող սերունդները։ Այս խօսք կուտար Տիկին Գոհար Աճէմեանի, որ ողջունելէ ետք ներկայները այնքան խոր ապրումով կ'արտասանէր Նիքի Չարեն-ցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» քերթը-ւածը։ «Այնպէս» շարաթաթերթի խմբ-րագիր Պարգեւ Շամիրեան (Կեդրոնական-ցի) իր կարգին կ'արտասանէր Մարտ Մարգարեանէն եւ Համո Սահեանէն գեղե-ցիկ բանաստեղծութիւններ։ Խօսք կը

ԴԱՆՈՒԹԷ

ԴԱՆՈՒԹԷ

ՍՏԵՄԵՐՏԻ (Միացեալ - Նահանգներ) մէջ, Դեկտեմբեր 4-ին, իր մահանացուն կնքած է ծանօթ արձանագործ Ռուբէն Նաբեան, 89 տարեկանին։ Ծնած էր Լոնկ Այլընտ։ Քանդակագործութեան արուես-տը սորված է Փոլ Մենչիֆի եւ անոր օգ-նական Կասթոն Լաշէյի մօտ։ 1930-ի ըս-կիները Կուէնհէյթի կրթաթոշակով շրջան մը ապրած է Իտալիա եւ Ֆրանսա։ Վերադառնալով Միացեալ - Նահանգներ, շնորհիւ Արշիլ Կորքիի, մտած է արուես-տի մեծ շրջանակներու մէջ։ Ծանօթացած է հրանտացի նկարիչ Տը Քունինկի։ 1950-ին ստացած է միջազգային համբաւ. պրոնզէ իր մէկ գործը՝ «Ճամբորդութիւն ի Կրեոլ»-ը, զետեղուած է Լինքըն Սենթրի Նիւ - Եորքի նահանգային թատրոնի ըզ-րօսարահին մէջ. ուրիշ գործ մը՝ «Հիւր-չիմա», սեփականութիւնը դարձած է Ժա-մանակակից Արուեստի Թանգարանին։

×

ՊՈՒՐԸ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մեյ-քոնեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 7-ին, տօնուած է Հ. Յ. Դ. Օրը։ Բացումը կատարած է Գեորգ Գանտահարեան։ Ա-ռաջին բանախօսը՝ Պողոս Մնացեան, անդադարձած է Հ. Յ. Դ. Օ. ծնունդին, գործունէութեան՝ անցեալին եւ ներկա-յին։ Երկրորդ բանախօսը՝ Հրաչ Տառ-նապետեան, անդադարձած է Դաշնակ-ցութեան մղած պայքարին ու գործու - նէութեան գլխաւոր հանգրուաններուն՝ ազատագրական պայքարի օրերէն մին-չեւ անկախութիւն եւ Սփիւռքի ստեղ - ծում, խօսած է վերջին տարիներուն վե-րստին հրահրուած հակադաշնակցական քարոզչութեան եւ գործունէութեան մա-սին։ Գեղարուեստական բաժնին մաս - նակցած են Գրիգոր Ճանկեօղեան եւ Գեորգ Պէպէճեան (երգ), Ստեփան Իմ - միեան (գաջակ) եւ Իրմա Գապարեան (արտասանութիւն)։

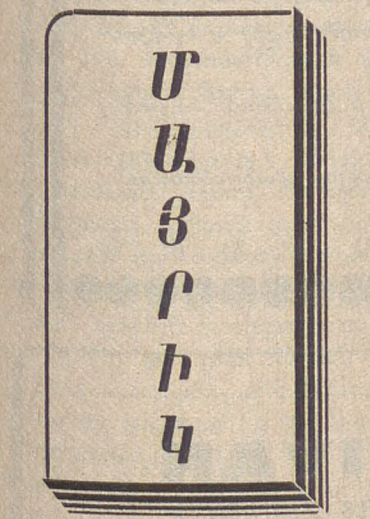
տրուէր նաեւ Ֆրանսահայ Գրողներու Միութեան նախագահ Ս. Ք. Զանգուրի (Կեդրոնականցի)։

Այնուհետեւ ճաշարանին նուազախում-բը եւ երգիչ Ֆրանք Ռուսէլ հայերէն եւ յունարէն երգերով եւ պարերանակներով կը ստեղծէին խանդավառ պահեր։

Հունի՝ հրապարակ կը հանուէին հայ ուսանողներու կրթաթոշակի ի նպաստ Կեդրոնական Սանուց Միութեան կազ-մակերպած վիճակահանութեան տոմսե-րը, որոնցմէ մաս մը կ'ապահովուէր ներ-կաներուն կողմէ։ Վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ Մարտ 22-ին, հանգիստ-ութեան մը ընթացքին։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՄԱՋ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԵՕԵ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Երջանիկ էինք։
Ես՝ իմ մանկական երազներով։
Ծնողքս՝ վերջապէս ոտք դրած ըլլալով հողին վրայ այն երկրին, ուր «գնելու կարողութիւն»ը կը փոխարինէր մեր թողած բարբարոս երկրին «ապրելու կարելիութիւն»ը։
Ֆրանսան երեւակայած էի որպէս ամբողջովին սպիտակ քա-ղաք մը։
Մեզ առաջնորդեցին բոլորովին մոխրագոյն գրասենեակ մը, ոս-տիկանական ձեւակերպութիւններու համար։
Խիստ դիմադրեցող մարդ մը երկարօրէն քննեց նանսէնեան մեր անցածութիւնը (Նանսէն այն Նորվեգիացիներն էր, որ կարել անցնելէ ետք Կրօնիմանն ու սառցապատ հիւսիսային ուղիէն ոտք, նուիր-ւած էր ապաստանեալներու հարցներուն)։
Հինգ տարեկանի հասակէն աշխարհը չըլուած կը տեսնէի։ Զա-փահասը միշտ աւելի մեծ կը թուէր ինձի, քան ինչ որ էր։ Նաեւ պատ-կառելի, քանի որ պարտ էի անդադար աչքերս բարձրացնելու դէպի գայն, ենթակայի դիրքով մը, իր սահմանափակ ու առժամեայ հե-ղինակութեան առջեւ։
Ասոր համար է թերեւս, որ իր գրասենեակին ետին գտնուող մար-դը շատ կարեւոր մէկը թուեցաւ ինձի։ Ան ձեռքը շատ մեծ կնիք մը ունէր, զոր առկալս բռնած էր մեր անցածութիւններուն վերեւ, մինչ մեր նմանութիւնը կը ստուգէր հոն փակցուած լուսանկարներուն։
Այդ կնիքէն կախուած ունէր մեր «մնալու կարելիութիւն»ը։
Եւ ի՞նչ կնիքը։
Աչքերս մինչեւ անցածութիւնը հետեւեցան անոր էջին։ Ոչինչ։
Ոչինչ զրոյմուտեցաւ թուղթին վրայ։ Մարդը ջղայնացաւ։ Անգամ մըն ալ զարկաւ կնիքը, երկու անգամ, երեք անգամ. զարկերը հետզհետեւ աւելի ու աւելի ուժգին կ'արձագանգէին զլսուած մէջ, ամէն անգա-մուն աչքերս թարթել տալով։

Կնիքի թանաքառուիքը ցամաք մը էր։
Իր դարակին իրարանցումին մէջէն գտաւ աւելի նոր տուփ մը։
Այս անգամուն արձանագրութիւնը երեւցաւ անցածութիւն վրայ. քառանկունով մը չըջանալուած բառ մըն էր ան։
Այդ բառը յետագային միայն կըրցայ կարգաւ։
Ան ՀԱՅՐԵՆԻԿ։

Այս անգամուն արձանագրութիւնը երեւցաւ անցածութիւն վրայ. քառանկունով մը չըջանալուած բառ մըն էր ան։
Այդ բառը յետագային միայն կըրցայ կարգաւ։
Ան ՀԱՅՐԵՆԻԿ։

Դուրսը, կաս կապոյտ երկնքի մը վրայ վերամբարձ մեքենաներու հասակը կ'ուրուաւորուէր։ Սեւ պատերով մթերանոցներու շարքը կ'երկարէր աչքը առածին չափ։ Այդ պատերուն ետին քաղաք մը կար, իր հանրակառքերով, բազմաժանր ու բազմապոյն ամբոխով, չըլուծ վաճառորդներով, ձիւ կառքերով... Այս բոլորը տակաւին պուտ մը Արեւելք էին։

Մայրս կանդ առաւ երկու չնչքերու միջեւ քաշուած անկիւն մը։ Երեւոյ հագուստ մը հագուած էր, առջեւէն նոյն կերպաւն չնչուած ութ կոճակներով կոճկուած։ Արազ ակնարկով մը գննեց չըջապարտ, յետոյ փրցուց ամէնէն վարի կոճակը ու հօրս տուաւ։ Փրկուելով իր պատեանէն, կոճակը փոխակերպուեցաւ ոսկեղբարմի մը։

Մօրս հագուստին ութ կոճակները արժեքին էին մեր «վերապ-րելու կարելիութեան»։

×

Մարդուն մատները վերցուցին հօրս գեղեցիկ ոսկեղբարմի ու նոր կնքուած անցածութիւնը, զոր իրեն կ'երկարէինք։

Կառչած՝ սրահը երկուքի բաժնոց դրասեղանին, որ սահմանադի-ծը կը կազմէր եւ ուրիշ անգին պէտք էր անցնիլ, ոտքի մատներու վրայ բարձրացած, աչքերս յառած էի ողորկ մակերեսին, ուր անհե-տացած էր ոսկեղբարմը։

Այս սահմանադէին միւս կողմը որ արդէն կ'ըլլար նայուածքիս, հրամեքներաներու ազմուկէն կը կոհնէի ուրիշ աշխարհի մը գոյու-թիւնը։

Մարդուն ձեռքերը կրկին յայտնուեցան, գրեթէ ադուտ, ոլոր-ուած, փոքր արցակներէ կազմուած թուղթի քանի մը դէպով։
(Շար. 6)

(Շաբ. Ա. Էջեմ)

Ս. ԵՐԿԱՆԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐԿԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹՅԱՆ
ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ ԱՆՍԻ ՍՈՒՐԲԵՐՈՒ
ՏՕՆԱԽՄԵՐՈՒԹՅԱՆ

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 23, տուն է
Սրբոց Դավիթ Մարգարիտի և Յակոբյան
Տեառնեղբայր Առաքելոյն:

Ժամը 9-30-ին առաւօտեան հանդիսա-
ւոր ժամերգութիւն կը կատարուի:
(Շաբ.)

բայց հաշիւ եղած է որ եթէ 50 սանթիմ-
նոցները քաշուէին, հինգ անգամ աւելի
սուղի կը նստէր: Ասկէ զատ, Երմուտեան
նախարարը «կապանդէ» մըն ալ տուաւ՝
11% զեղչ մը շնորհելով կապի սակագի-
ններուն վրայ: Հուսկ, նախարարը ցանկը
տուաւ յետագայ ապագայինացումներու՝
Փարիզ, Թի - ԷՖ 1, Հալապ, Քրէտի
Քոմերսիալ տը Ֆրանս, Էսպլան, Էսպլան:
ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻԻՆԸ որոշեց վերականգնել
հիւլէական իր փորձերը, վերջ գնելով
զաղրեցման միակողմանի իր որոշումին
(1985, Օգոստոս 6):

ԱՆԳԱՐԱՆ ՈՒ ԻԶՄԻՐԻ Եւր ժամա-
տենդի համաձայնակը սկսած է վարակել
նաեւ Տէրիլլին: Դիմումները այնքան
բազմաթիւ են, որ քաղաքին պետական
հիւանդանոցին մէջ երկու հիւանդ կը
բաժնեն նոյն անկողինը: Կատաղութեան
յաճախակի դէպքեր ալ խուճապ ստեղ-
ծած են որոշ շրջաններու բնակչութեան
մօտ: Նիյտէի երկու հազար հինգ հա-
րիւր հոգինոց մէկ զիւրը ամբողջովին
փառանք-ինացի տակ առնուած է, որպէս
նախազգուշութիւն:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Հայկական դրամներ, արծաթ եւ
պրոնզ

Հայկական զօրղ մը, հայերէն տա-
ռերով

Վանի ծխախոտի արծաթ տուփեր,
հայերէն տառերով

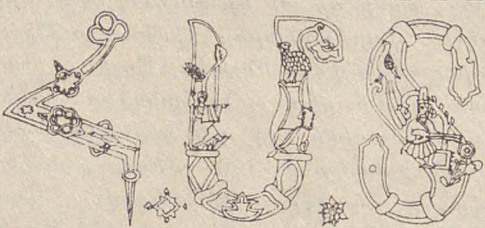
Արծաթէ խաչ մը, հայերէն մակագը-
րութեամբ

Պղինձէ ամաններ, հայերէն մակա-
գրութեամբ

Հայկական (Ուրարտական) պրոնզէ
ապարանջաններ

Հետաքրքրուողները կրնան հեռա-
ձայնել, ամէն իրիկուն ժամը 7-էն 10,
հետեւեալ թիւին. -

48 - 43 - 98 - 47

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMÉNIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines
O-O-O-O-O-O-O

FÊTEZ LE RÉVEILLON DU NOUVEL AN

à la Maison de la Culture Arménienne
de Décines

dans une ambiance chaleureuse, assurée
par un disque-jockey.

Pour tous renseignements et résér-
vations, contactez nous au :
— 78 - 49 - 42 - 97 —

Du 9 Décembre au 6 Janvier

La Maison de la Culture Arménienne
de Décines organise une

EXPOSITION - VENTE

de livres au Restaurant TAMAR
5, rue Ferrandière, Lyon 2^e

Noël approche, une idée cadeau
Offrez des livres.

UNION DE LA JEUNESSE ARMÉNIENNE D'ALFORTVILLE.

U. J. A. ALFORTVILLE

L'U.J.A. FETE EN 1987

LE CINQUANTIEME ANNIVERSAIRE DE SA CREATION

Pour marquer cet événement important pour notre Communauté,
L'U.J.A. a décidé d'emmener deux équipes de jeunes en ARMENIE :

- Une équipe de poussins
- Une équipe de pupilles

— DU 11 AU 25 AVRIL —

Ils séjourneront deux semaines, visiteront les sites historiques et
auront l'occasion de rencontrer sur le terrain, en matchs amicaux,
des équipes similaires.

Les supporters et amis qui désirent accompagner ce groupe de
jeunes sont chaleureusement attendus et peuvent d'ores et déjà s'ins-
crire sur une liste d'attente, le nombre de places étant limité.

L'organisation du voyage est assurée par l'AGENCE

OPTIMA TOURS

Pour tout renseignement, téléphoner à :

M. Hovannès KOUYOUMDJIAN 42 07 74 21

M. David PABOUDJIAN 43 78 23 99

Mme Sonia COUNRYANTZ 47 42 10 35

OPTIMA TOURS

Lic. A 130

à la cimaise Artfrance propose

un important ensemble de lithographies originales
sélectionnées dans l'œuvre gravé de

CARZOU

PARIS

SUR

SEINE

DU 4 AU 31 DECEMBRE

— ARTFRANCE —
36, ave. Matignon — 75008 PARIS

L'Association «LE TRIANGLE IMAGINAIRE»

propose

«9 Séances sur la littérature arménienne»

en arménien et en français

avec

K. BELEDIAN et M. NICHANIAN

Première séance : le 16 janvier de 20h à 23h

La littérature arménienne, pourquoi?, par K. Beledian

La catastrophe et la tâche des Modernes, par M. Nichanian

46, rue de Vaugirard — 75006 Paris

Métro : Saint Sulpice ou Odéon — R.E.R. : Luxembourg

Participation aux frais : 30 Frs.

VIENT DE PARAÎTRE

Sirarpie Der Nersessian
Arpag Mekhitarian

Miniatures

arméniennes

d'Isphahan

Préface et introduction de S.S. le Catholikos Karékine II
Fort volume in-4, toile de 218 pages, 124 reproductions
en quadrichromie et en noir et blanc

PRIX SPECIAL DE LANCEMENT : 300 Frs.

RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL RAPPEL
PASDERMADJIAN. HISTOIRE DE L'ARMENIE
Peres, 1986, 437 pages. Carte : 120 Frs.

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur le Prince — 75006 Paris

(Tél. : 43 - 26 - 88 - 65)

Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ

ԳՊՐՈՑԱՍԵՐ ՏԻԿԵԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցատէր Տիկեանց երկսեռ վարժարանի աւանդական Տո-
նածառը տեղի կ'ունենայ դպրոցի սրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտեմ-
բեր 21, ժամը 13-էն սկսեալ:

Դպրոցի աշակերտներուն երգերուն, արտասանութիւններուն եւ
սքեչներուն կողքին, ելոյթ կ'ունենան հանրածանօթ երգիչ - երգչու-
հիներ:

Ձերմ մթնոլորտի մը մէջ, ներկաները պիտի կարենան ճաշակել
համադամ ճաշեր:

Կազանդ Պապուկը նուէրներ պիտի բաշխէ բոլոր մանուկներուն:

Մուտքը ազատ է:

1, boulevard du Nord — Le Raincy — Tél. : 43 - 81 - 01 - 72

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES

TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 42 82 01 41 +

PRÉSENTE SES MEILLEURS VŒUX POUR L'ANNÉE 1987
ET SOUHAITE UNE BONNE FÊTE DE NOËL

ԹԷՐԶԵԱՆ ԱՊՈԶՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԼՍԻԱԳՈՅՆ ՄԱՂՁԱՆՔՆԵՐՈՎ
ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՌՐԷ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 53935

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

Ի Օ Ս Ք՝ Ր Ա Փ Փ ՈՒ Մ Ա Ս Ի Ն

(Փարիզ, Գեկտեմբեր 5)

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Սամուել - Մուրսեանի
փարժարակի
solimadunr

Րաֆֆու անձի եւ ստեղծագործութեան թերեւս ամենաճշգրիտ գնահատանքը պատկանում է Դանիէլ Վարուժանին. «Րաֆֆի տուաւ հերոսներ անցեալի եւ ապագայի: Իր ապրած ներկայէն մեծ բան չառաւ ան: Պատմական դէմքերու վրայ կը չափէր ու կը նկարէր այն դիւցազունները՝ որոնք պիտ գային եւ պէտք էին գալ առաջ բերելու հայ կեանքին մէջ յեղափոխութիւնը, անհրաժեշտը ու փրկարարը: Հայ մարտական շարժման պատմութեանը ներքին եղաւ ան: Զբարդեց միայն՝ այլեւս ծրագրեց յեղափոխութիւնը: Դժուար է գտնել Փետայի մը՝ որ կարգադրած չլլայ անոր «Խենթ»-ն ու «Կայծեր»-ը: Անդրանիկ եւ Եփրեմ քաղցին Վարդանին, Խենթի հերոսին ճամբով: Սերոր Աղբիւր եւ Գէորգ Զաւուշ՝ Ալանին մարմնացումը եղան: Հայ յեղափոխութիւնը իրականութեան վերածեց Րաֆֆու ոչ պատմական կոչումով պէտք: Ասիկա մեծ տաղանդին ուժն էր, որ կը հրապարակէր ապագան եւ իր սկզբունքներուն կը հպարտակեցնէր այն կայծկալուն սաղմերը՝ որոնք յետոյ պիտի բռնկէին եւ առաջ բերէին ազգային կեանքին մէջ հազարի յեղաշրջում մը՝ քաղաքական, բնկերային, հոգեբանական»:

Այս տողերը գրուել են 1913 թ., Րաֆֆու մահուան 25-ամեակի առթիւ, ըմբռնալով: Համարեա նոյն օրերին, Լոնտոնի, «Սթար» թերթը նոյնպէս անդրադարձաւ հայ վրդաստին. «Րաֆֆին իր ազգի համար գրչով արեց այն, ինչ Մաճինին իր գրութեանը իրաւունքը համար...»: Որոշակեալ իր գուգահեր, թէ բոլոր նրանց մէջ, ովքեր ստեղծել են իտալիան, առաջին տեղը զբաղում է Մաճինին, անգլիական թերթը հայ վրդաստինի վերագրում է համազօր ծառայութիւն՝ իր ժողովրդի ձեռնարկի մէջ: Այսօր, արժանին հատուցելով Րաֆֆու կեանքին ու գործին, մենք պարտք ունենք հաստատելու, որ նա եղաւ նաեւ արդի Հայաստանի ստեղծողներից մէկը, որովհետեւ այդ Հայաստանը հնարաւոր դառաւ՝ մեր ժողովրդի դիմադրական ոգու ընդլայնումով, նրա լուսաւոյն դասակների սթափ մտքի եւ թափած արեան շնորհիւ: Եւ, որքան կայ, ապրում է այդ Հայաստանը, հայ ժողովուրդը որքան հնչում է հայ մեծաքանակ լեզուն, կայ եւ ապրում է նաեւ Րաֆֆին: Իսկ Հայաստանը, հայ ժողովուրդը, հայ լեզուն՝ յանձնարական են:

Րաֆֆին բացառիկ երեւոյթ եղաւ մեր բազմադարեան գրականութեան մէջ: Նա, թերեւս, մեր առաջին համահայկական գրողն էր: Նախ՝ մարդկային իր կենսագրութեամբ: Ծնունդ, հասակ առաւ Պարսկաստանում, Ղարաբաղից դադարեց ընտանիքում, խորապէս ճանաչեց թէ՛ Արեւելահայաստանը, թէ՛ Արեւմտահայաստանը, կեանքի հասուն տարիներն անցկացրեց Թիֆլիսում, որն այն ժամանակներում հայ մշակոյթի եւ հասարակական մտքի կենտրոնն էր: Եղաւ ուսուցիչ, լրագրող, ազգային, հասարակական գործիչ: Վերջապէս ընդգրկում ունեցաւ նաեւ բուն ստեղծագործութեան մէջ. ժամանակին առումով՝ իր ապրած օրերից մինչեւ 4-րդ դար, նաեւ դէպի ապագան, աշխարհագրական առումով՝ կովկասահայ, արեւմտահայ, պարսկահայ իրականութիւն եւ, վերջապէս, պատմական Հայաստան: Ստեղծեց հայ մարդկանց զարմանալի, մինչ այդ նախադէպը չունեցող պատկերասրահ, հայի բնութեան համարեա բոլոր, յաճախ իրարմերժ գոյներով՝ խաչագողներից մինչեւ անձնութիւնը ժողովրդին նուիրում հերոսներ, որոնք յետոյ պէտք է մտնէին մեր պատմութեան մէջ՝ Ֆիդայի սրբացած անունով: Կարողացաւ տեսնել, տարբերակել եւ ապա հաւատել կերպարների մէջ մարմնաւորել հայ մարդու ազգային նկարագիրը՝ առաքինութիւններ եւ արարաններ սթափ քննութեամբ: Եւ կարեւոր մի գիծ, առանց որի անհնար էր համահայկական երեւոյթ լինել, արեւելա-

հայ՝ իր ծնունդով, ապրած կեանքով, լեզուով, բնութեամբ, նա իր կեանքի ու ստեղծագործութեան գերագոյն հարցը դարձրեց Արեւմտահայաստանի ճակատագիրը, եւ ապագան աւելիով հաստատեց, թէ որքան իրական էր Րաֆֆու այդ կեցումը:

Իրեւ գրող՝ Րաֆֆին հրապարակ իջաւ, երբ հայ հասարակութեանը նոր-նոր հասնում էր ինչպէս որ Արեւելանի «Վէրք Հայաստանի»-ն, որ իր՝ Րաֆֆու ընտելացրութեամբ, հայ ժողովրդի հոգեւոր ուժի «հրաշխային առաջին ժայթքումը եղաւ»: Իր ժամանակի հայ իրականութեան արիւնալի, ցաւառանջ վիճակից դուրս գալու ելքը Արեւելանը տեսաւ ոչ թէ ողբի, լացուածի, աղօթքների մէջ, այլ բռնութեան դէմ սուր հանելու անհրաժեշտութեան: Նա ստեղծեց Աղասու դիւցազնական կերպարը, հայրենասիրութեան գաղափարը տեսնելով հայրենիքի համար կոտորուելու եւ զոհուելու դիտարկութեան մէջ: Նա արթնացրեց մեր ժողովրդի թմբած արժանապատուութիւնը, ողբերգեց մեր հերոսական նախնիներին: Արեւելանի աղաղակը՝ «Էդ ո՞ւմ վրայ էք թուր հանել, Հայոց մեծ ազգին չէ՞ք ճանաչում» - հասցեագրուած էր ոչ այնքան՝ մեր ազգի ոսոխներին, որքան իրեն՝ հայ ժողովրդին: Դա սեփական վեհախիճը, արժանապատուութիւնը վերադարձնելու կոչ էր, պայքարի եւ գիմարութեան կոչ:

Րաֆֆին իր մեծ նախորդից ժառանգեց այս մարտական ոգին եւ եղաւ մեր հոգեւոր ուժի «հրաշխային գործութեան» նոր ժայթքումը: Արդէն նրա առաջին գործը՝ «Աղթամարայ վանքը», որ լոյս տեսաւ 1858 թուականին, լցուած էր Արեւմտահայաստանի սարսուռներով, ժողովրդի դուրս բխող հարցականներով, փրկութեան միջոցների ցաւալին փնտռումով: Նոյն վիճակի բանաստեղծական խառնուրդն էր՝ «Ջայն տուր, ով ծովակ» բանաստեղծութիւնը, որ ապագրուելով յիշեալ ակնարկին մէջ, դարձաւ երգ, պատգամ, մարտախոս: Բայց դա ընդամենը սկիզբ էր: Րաֆֆին զեռ պիտի գրէր պարսկահայ կեանքի իր պատկերները («Հարեմ», «Սաղ - Փուշ»), պիտի մարմնաւորէր հայ մարդկանց կենցաղը, հոգեբանութիւնը («Ոսկէ Աքաղաղ», «Սաղազողի յիշատակարանը»), պիտի ճանապարհորդէր պատմական Արցախում, պիտի ընկալուէր հայ հասարակութեան տարբեր շերտերի մէջ, մինչեւ որ բիրեն դանաղ, ձեւաւորուէր ազգի փրկութեան ծրագիրը, որ յետոյ պիտի արուեստի մարմնաւորում ստանար «Կայծեր», «Խենթ», «Դաւիթ Բէկ», «Սամուել», «Վալե-րում», որոնց մէջ «Վէրք Հայաստանի»-ից առնուած պրոմէթէոսեան կրակը պիտի վառուէր:

Այդ կրակը Րաֆֆին պիտի փոխան-ցուէր հայ գրականութեան դալիք մեծերին: Յետոյ պիտի գային Յովհաննէս Թումանեանն ու Դանիէլ Վարուժանը, Սիւսաննան, Տէրեանն ու Սարգիսը, որոնք պատմական տարբեր պայմաններում պիտի անէին նոյնը. սթափ պահել ժողովրդի արժանապատուութիւնը, ժողովրդի գիտակցութիւնը հասցնել, որ կարելի է ապաւինել առաջին հերթին սեփական ուժին, հայրենիքի փրկութեան ուրիշ ճանապարհ չկայ:

Այս գաղափարների գերագոյն խոստում-մը մի կողմից «Կայծեր»-ն էր, միւս կողմից՝ «Սամուել»-ը: Մէկի նիւթը առնուած էր իր ապրած ժամանակներից, միւսինը՝ 1500 տարուայ պատմական մշուշից: Բայց Սամուէլն ու Կարոն ըստ էութեան նոյն հերոսն էին, հայրենիքի փրկութեան համար զոհարելութեան պատրաստ հայորդիներ: «Կայծեր»-ի հերոսների նախադր-պետը վէպի ստեղծման ժամանակներում գեռ աշխատեց նկատելի չէին հայ հասարակութեան մէջ, եւ գրողը նոյնիսկ մեղադրուեց իրեն հեքիաթասաց, յորինու-րան: Բայց եթէ գրողը սոսկ լուսանկար-րիչ է, որ արձանագրում է կեանքի փա-

տերը, նա առաւելագոյն ժամանակի վեր-կան է գտնում, ոչ մարդարէն: Րաֆֆին մարդարէ եղաւ, մեր ազգային ողու դար-թուցիչ ժամացույցը: Այդպէս է մեծերի բախտը: Նրանք առնուազն մէկ քայլ առաջ պէտք է լինեն իրենց ժամանակից, պէտք է կարողանան տեսնել այն սաղմերը, որոնք վաղն են պտուղ տալու, այն կայծերը, որոնցից վաղն է հրդեհ բորբոքուելու: Րաֆֆին ի գորու եղաւ այդ գրողը լինելու, եւ ուրեմն, նաեւ նրան են վերաբերում Պարոյր Սեւակի բառերը. -

Ուշ - ուշ եմ գալիս, բայց ոչ ուշացած, Ծնունդ եմ նրանքի նիշդ ժամանակին եւ ժամանակից առաջ եմ ընկնում...

Րաֆֆին, այս, առաջ ընկաւ իր ապրած ժամանակից: Նրա մահից հալիւ երկու տասնամեակ անց՝ Արեւմտահայաստանում պիտի արձգարար հայ գիմարական շարժման Գրգ ալիքը՝ իր հորիւր հազարաւոր անանուն, անձնուէր հե-րոսներով եւ կայծերից պիտի բռնկուէր Ֆիդայական շարժման անկառնելի հրդեհը: Կրկին յիշենք Վարուժանի բառերը. «Դժուար է գտնել Փետայի մը՝ որ կարողացած չլլայ անոր Խենթն ու Կայծերը»:

«Սամուել»-ի ստեղծումը թելադրուած էր այն դիտարկութեամբ, թէ որքան կարեւոր է, երբ ժամանակակից հայ մարդը «տեսնում է իւր նախնեաց մեծագործութիւնները եւ աշխատում է հետեւել նրանց առաքինութիւններին», եւ ապա՝ «տեսնում է նրանց մոլորութիւնները, աշխատում է հեռու պահել իրեն նրանց կատարած սխալներից»:

Այս գաղափարի տրամաբանութեամբ էլ՝ վէպը կառուցուած է կերպարների ծալքայեղ բեւեռացման սկզբունքով: Դա, ի հարկէ, խախտում էր դեղաբուսաւոր-կանոնական օրէնքների, բայց Րաֆֆու համար այդ օրէնքները չէին առաջնայինը, այլ՝ հայրենասիրութեան գաղափարի հրահրումը: 4-րդ դարի պատմիչ Փաւստոս Բիւզանդից վերցնելով պատմական փաստի սաղմը (Մամիկոնեան իշխանագն Սամուէլը սպանում է հաւատա-փոխ եղած հորը եւ խորթ մորը՝ Որմիդ-դուխտին), Րաֆֆին աւելի առաջ է դր-նում, սրելով պատմական փաստի ողբերգականութիւնը: Վէպում Սամուէլը սպա-նում է ոչ թէ խորթ, այլ հարազատ մորը: Յետագայում մեծ վրդասանը պէտք է բացատրէր. - «Ես պատմական վէպերը պատմական փաստերի համար չեմ գրում, այլ ինձ գրաւող ժամանակա-կից շարժման համար»: «Ժամանակակից այդ շարժումը» Հայոց դիմադրական պայքարն էր, հայ յեղափոխութիւնը, որ պէտք է որոշեր մեր ժողովրդի լինել - չլինելու հարցը: Իսկ այդ գերագոյն հարցի առաջ՝ մնացած մեզն բան երկ-րորդական էր, յաւելեալ եւ ենթակայ: Րաֆֆին նաեւ չեղում էր, որ իր ապրած ժամանակներում ժողովրդի բախտը շատ աւելի էր վտանգուած, քան 4-րդ դարում: Եթէ 1500 տարի առաջ գրուած էր հայ ժողովրդի լեզուի եւ հաւատքի հարցը, 19-րդ դարի վերջին՝ հայ ժողովրդի գլխին կախուած էր Ֆիդայական ընդհանրան ահալ սպանալիքը: Եւ, ու-րեմն, հայրենիքի սէրը շատ աւելի մեծ զոհարելութիւն էր թելադրում, եւ ան-գամ մայր, թէ՛ հայրենիք երկնաւորների մէջ, պէտք է յաղթէր հայրենիքը: Սա հակաբանական, եթէ կուզէք՝ հակաբար-ոյական վիճակ էր, ուր անհասկալի, անզգած անընդունելի պիտի լինէր որեւէ այլ ժողովրդի համար: Սա փոքրաթիւ, դժբախտ ժողովրդի ճակատագիր էր: Ընդունում, Րաֆֆու ապրած օրերը, զեռ մեծ ազգային գերագոյն ժամը էր, Արեւ-յրասահայաստանում գեռ չէին սկսուել անգամ պատու - համիդեան կոտորած - ներք, զեռ գալու էր նաեւ 1915 թուակա-նի աննախադէպ, անօրինակ ցեղասպանու-թիւնը եւ Րաֆֆու վերականգնացում-ողբերգական պարագայը դառնալու էր իրական, առօրեայ: Մեծ հայրենասէրի եւ մտածողի թափանցող հայեացքը կար-ծես տեսաւ, ջոշափեց նաեւ անդորմ գա-լիքը եւ շտապեց՝ սրելու ժողովրդի հա-ւաքական կիւքը, Սամուէլի կերպարով յուշեց, թէ զեռ ինչ անմարդկային ըն-տրութեան առաջ պիտի կանգնէ հայ մարդը՝ իր հոգը, լեզուն, ինքնութիւնը, դոյութիւնը փրկելու համար: Սամուէլը թերեւս մեր գրականութեան ամենաող-բերգական կերպարն է, որ չէքսպիրան համըլթի տառապանքն ունի իր մէջ, մի-այն թէ կանգնած անհամեմատ դաժան ընտրութեան առաջ եւ նրա վերջին բա-ռերը՝ «Այն սուրբ, որ սպանեց դաւա -

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, ժամը 17-ին արդէն լեցուած էր Սեւակի Սամուէլ - Մուրսեանի փարժարանի Մ. Պէշիկթաշ-լեան - Գ. Մ. Ալէմազ - սրահը, ուր տեղի կ'ունենար տոնածառի հանդէսը: Ներկայ էին Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրուեան, Փարիզի Հայոց առաջնորդ Գիւս Եպիսկոպոս Նազդաշեան եւ այլ հիւրեր:

Հանդիսութիւնը, զոր կը վարէր Մո-նիքա Սահակեան, կը սկսէր փարժարա-նին երգչախումբին մեկնարանած Ծնուն-դի երգով, որուն կը հետեւէին հայրենա-սիրական եւ ժողովրդական զոգորիկ խմբերգներ, ընկերակցութեամբ Ռոդի Արմէնի: Վարժարանին երգի ուսուցիչը՝ Գէորգ Նանդէկեանի հիւանդութեան պատճառաւ երգչախումբը կը զեկալարէր Ալեքս Ալթունեան:

Աշակերտներու արտասանութիւններէն ետք խօսք առնելով տեսուչը՝ Հ. Վար-դան Վրդ. Քէշիշեան, կը նշէր. - «Ճարի-ները կ'անցնին, բայց մեզն անգամ կու-դանք տոնածառի հանդիսութեան նոր ակնկալութեամբ, նոր յոյսերով: Այսօր սիրոյ տօնն է, խաղաղութեան, բարե-կամութեան տօնն է: Հաւաքուած ենք ոչ այնքան՝ համադամ ճաշերու, կամ հայե-րէն քանի մը խօսք փոխանակելու համար, այլ կ'ուզէք արտայայտել ձեր հաւատքը հայ դպրոցին առաքելութեան հանդէպ: Ձեր եւ մեր մանուկներուն երգերը կը թարմացնեն մեր մէջ հայրենի եւ մայ-րենի զգացումները ու կը խորացնեն դա-նոնք: Յաճախ կ'ըսուի, թէ լ'ունչ ընել ա-շակերտութեան քանակը աւելցնելու հա-մար: Փիւսլիսիւթէի ժամանակն է որ կ'ապրինք: Հարկ է որ հայկական վար-ժարան իրենց զաւակները զրկող ծնողք-ներ իրենց չընապատին մէջ ծանօթացնեն եւ տարածեն հայկական դպրոցի առա-քելութիւնն ու առաւելութիւնը: Իւրա - քանչիւր Հայու պարտականութիւնն է զուրկուրալ հայ դպրոցին վրայ, որպէս-զի անով կանգուն մնայ հայկական գաղ-

ճան հօրը, կը սպանի նաեւ ուրացող մօ-րը», ցաւի, անյուսութեան աղաղակ էր եւ ոչ թէ յաղթողի հերոսական աւախ, ինչպէս յաճախ մեկնարանուել է մեր դպրոցական դասաղբերում:

Րաֆֆու գրական ժառանգութեան էջե-րում, մասնաւոր ճարտարախօսու-թեան մէջ, մեր հեռու ու մօտիկ պատ-մութեան քննութիւնը կայ, եւ նրա շատ եզրայանգումներ, որքան էլ ծալքայեղ կամ միտումնաւոր թուան, մեր օրերում էլ խորհրդածելու նիւթ են տալիս, որով-հետեւ ինչպէս ինքն էր ասում՝ «պատ-մական անցքերը նոյնպէս կրկնուած են մի ազգի կեանքում», ինչպէս կարող են մի անհատի կեանքում կրկնուել:

Բնականաբար, վերջին 6 - 7 տասնամե-ակում հայ ժողովրդի ազգային գոյա - վիճակը նոյնը չէ, ինչ Րաֆֆու ապրած ժամանակներում: 1918 Մայիսին՝ Սար-դարապատի ճակատամարտում տարած յաղթանակի շնորհիւ, որ մեր ժողովրդի հաւաքական ոգու եւ բուռնեցի յաղթա-նակն էր, 6 - 7 հարիւր տարուայ ընդմի-ջումից յետոյ վերականգնուեց հայ պե-տականութիւնը՝ իրեւ Հայաստանի Հանրապետութիւն: 1920 թ. բախտորոշ Նոյեմբերին ծնունդ նոր, սոցիալիստական Հայաստան, ճիշդ է, մեր ամբողջական հայրենիքի ընդգրկում մէկ տասնորոգի վրայ: Եզրայայտական համագործակցու-թեան եւ դաշինքի մէջ մտնելով հարեան ժողովուրդների, մասնաւորապէս, ռուս ժողովրդի հետ, նոր Հայաստանը մէկ անգամ եւ ընդմիշտ հաստատեց մեր հո-գի ու ժողովրդի այդ հատուածի ապահով գոյութիւնը: Այդ նոր Հայաստանի տըն-տեսական եւ հոգեւոր զարգացման ըն-թացքը յայտնի է բոլորիդ եւ իմ փառ-տարանութեան կարիքն առանձնապէս չունի:

(Շար. 1)

ԻՏԱՍՈՒՅՑ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԻՏԱԼԻՈՑ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ

Գ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Կիրակի, Նոյեմբեր 9, երեկոյեան, Մի-
լանի Հայ Տան սրահին մէջ, տեղի ու-
նեցաւ Իտալիոյ Հ. Մ. Ը. Մ. ի անդամա-
կան Գ. ընդհանուր ժողովը:

Ներկայ էին 77 անդամներ, երկու սեռէ
հիսնային – Իտալիոյ զանազան շրջան-
ներէն:

Վարչութեան ատենապետի բացման
խօսքէն ետք՝ փոքրիկ Հ. Մ. Ը. Մ. –
կաններու նորակազմ երդախումբը եր-
դեց «Հայ հերոսներու երգը», «Արմեն-
կան Հողը» եւ «Ուլ հայ արի» քայլերգը՝
զինովարութեամբ եւ դաշնակի ընկերակ-
ցութեամբ եղր. Ժան Անսրլեանի:

Այս տեղի ունեցաւ օրուան զեւանդ
ընտրութիւնը. –

Նախագահ՝ Տոբթ. Հարմա Միլանեան,
Քարտուղար՝ Եղր. Անդրանիկ Պալեան:
Դիւանը հրաւիրեց ներկաները օրակար-
գելու լուծման:

Առաջին հերթին կարդացուեցաւ անդա-
մական Բ. ընդհանուր ժողովի ատենադը-
րութիւնը որ նախորդեալ վաւերացուե-
ցաւ:

Եղր. Ժան Անսրլեան կարդաց վար –
չութեան երկամսայ զործունէութեան

Քախարհը: Իր խօսքի աւարտին Հ.
վարդան վրդ. կը դնահատէր Ծնողաց
Միութեան վարչութեան անդամները,
Ռոզի Արմէնը, դաշնակահար Ալտա Ա-
զիկեանը, հանդէսի պատրաստութեան
իրենց տարած աշխատանքներուն հա-
մար:

Հաճելի էր մանկապարտէզի երախա –
ներուն ներկայացուցած յայտագիրը, ա-
նոնց թոթովանքները՝ մայրենի լեզուով:
Կազանդ պապայի կողմէ նուէրներու բաշ-
խումբէն ետք կը սկսէր ճաշերու սպասար-
կութիւնը, որու աւարտին բեմը կը դրա-
ւէր «Նաւասարդ» պարախումբը, ինչպէս
միշտ այս անգամ ստեղծելով խանդա-
վառ պահեր սրահին մէջ: Կարօ՝ կիթառի
վրայ նուագով, Ստեփան Ազեան՝ սան-
թուրի վրայ կոմիտասեան մեղեդիներ-
ով, Գիսանի թատերախումբը՝ «Պատ-
մութիւններ»ու ներկայացումով, Էվլին
Ալթունեան՝ քանի մը երգերով, դարձ –
եալ «Նաւասարդ» պարախումբը, հուսկ՝
Վիզէն՝ քանի մը երգերով խանդավառու-
թիւն կը ստեղծէին ներկաներուն մօտ:

Կէս գիշերին վերջ կը գտնէր յայտա-
գիրը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՅ

տեղեկագիրը. որմէ ի յայտ կուգան նո-
րակազմ այս մասնաճիւղի նուաճումնե-
րը՝ անդամական, մարզական, դաստիա-
րակական, ընկերային եւ հրապարակա-
յին ձեռնարկներու՝ բազմակողմանի երե-
սակներով:

Յատուկ ուշադրութեան արժանացաւ
վարչութեան կողմէ կազմակերպուած ա-
րեւմտեան – Եւրոպայի Հ. Մ. Ը. Մ. –
ներու միջմասնաճիւղային ունեցողակի
1985–ի մրցաշարքը, որուն նախաձեռնողը
եղաւ Իտալիոյ մասնաճիւղը:

Եղր. Սարո խոտակերտեան կարդաց
զործունէութեան նիւթական տեղեկա –
գիրքը, որմէ ի յայտ կուգայ որ դրամա-
տան մէջ ներկայիս գոյացած գումարը՝
6.170.900 լիրէթ է:

Այս ժողովը անակնկալ ունեցաւ տե-
ղեկանալու վարչութեան կողմէ արուած
այն վերջին որոշման, ըստ որուն Միու-
թեան մասնաճիւղիս հիմնադիր եւ երէց
անդամներէն եղր. Հրանդ Բամպակեան
կ'արժանանար Հ. Մ. Ը. Մ. ի ծառայու-
թեան չքանչանին՝ իր երկարամեայ Հ. Մ.
Ը. Մ. –ական եւ ազդային զործունէու-
թիւններուն համար:

Յետոյ ժողովը մէկ վայրկեան յորնե-
կայ լուծեալ յարգեց յիշատակը Հ.
Մ. Ը. Մ. –ական երեք նահատակ եղբայր-
ներուն՝ վարդգէս Տէր – Կարապետեանի,
Լեւոն Պէրպէրեանի եւ Ներսէս Պուսա-
մերտեանի:

Հ.Մ.Ը.Մ. ի Կ. վարչութեան ատենա-
պետ. եղր. Բիւզանդ Թորիկեան խօսք
առնելով քաջալերեց Իտալիոյ Հ. Մ. Ը.
Մ. ի բոլոր անդամները, զովետով ար-
տայայտուելով անոնց նուաճումներուն
մասին:

Ժողովը ըստ էութեան քննեց վարչու-
թեան զործունէութիւնը եւ նոր առաջարկ-
ներ բերաւ դալիւք շրջանի աշխատանք –
ներուն համար եւ բանաձեւեց շրջանա –
ւարտ վարչութեան զործունէութիւնը՝
զայն գնահատելի որակելով:

Կարճ դադարէ մը ետք, որուն ընթաց-
քին տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն՝ Ժո-
ղովը անցաւ քուէարկութեան:

1986 եւ 1987 տարիներուն համար
ընտրուեցաւ վարչութիւն, որ իր Նոյեմ-
բեր 11–ի վարչական առաջին ժողովի ըն-
թացքին նշանակեց իր կազմը հետեւ –
եալ ձեւով. –

Եղբայրներ. –
Ալէքս Պէրլիկեան՝ Ատենապետ,
Սարո խոտակերտեան Բ. Ատենապետ,
Ժան Անսրլեան Ատենապետ,
Ռոպէր Գալուստեան Բ. Ատենապետ,
Յարութիւն Իսթամպուլեան Գանձապահ,
Գրիգոր Շէրիկեան Մարզական պատ.,
Արմէն Մարտիկեան Մարտական:

Փոխ – յարարներութիւններու պատ.:
Դիւանի փակման խօսքով աւարտեցաւ
Իտալիոյ Հ. Մ. Ը. Մ. ի անդամական
Գ. ընդհանուր ժողովը:

ԹՂԹԱԿԻՅ

LE COIN DU JURISTE

LA COPROPRIÉTÉ

La grande majorité de la population française vit en appartement et se trouve très souvent confrontée au problème de la copropriété, lors d'une acquisition, et par la suite lors de la jouissance de cet appa-
tement.

Il faut savoir que la copropriété est or-
ganisée par la Loi, et qu'elle se compose de différents organismes qui à leur échelle sont investis de responsabilités, et ont pou-
voir de décision.

Dès qu'un immeuble fait l'objet d'un
règlement de copropriété, destiné à régler
les rapports des différents propriétaires, il est constitué automatiquement un SYN-
DICAT.

Ce syndicat est formé par le seul fait de
l'acquisition de l'appartement, aucune for-
malité particulière n'est exigée.

Il n'est propriétaire de rien, car l'im-
meuble appartient aux copropriétaires, mais il a un rôle important :

En effet il a pour objectif la conserva-
tion de l'immeuble et l'administration des
parties communes. Il prend des décisions
en assemblées, et les fait exécuter par le
syndic.

Le Syndicat est responsable des dom-
mages causés aux copropriétaires ou à
d'autres personnes, par suite du défaut
d'entretien des parties communes, ou par
un vice de construction.

Il doit faire respecter le règlement de
copropriété, pour ne pas gêner la quiétude
des copropriétaires.

Ce Syndicat dont le rôle a un caractère
d'ordre générale et dont les décisions sont
prises lors des assemblées générales, est
représenté par un CONSEIL SYNDICAL.

Tout copropriétaire peut faire partie
de ce conseil, sauf le syndic.

Les membres du conseil sont désignés
par l'assemblée générale, pour une durée
qui ne peut excéder trois années: ils peu-

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱՆ ԶԵՆԱԳԻՐՆԵՐԸ ԶԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒՐ

vent être révoqués à tout moment par dé-
cision de l'assemblée générale.

Ce conseil syndical fonctionne selon les
règles qui lui sont imposées par le règle-
ment de copropriété.

Son rôle principal est de contrôler la
gestion du syndic, la répartition des dé-
penses, il élabore le budget, assiste le
syndic, et donne son avis sur certains
travaux dont l'exécution est nécessaire à
la sauvegarde de l'immeuble.

C'est donc un élément essentiel de liai-
son entre le syndic et l'assemblée générale
des copropriétaires. Il ne peut toutefois
prendre de décision d'ordre général sans
être au préalable autorisé par cette as-
semblée.

Le troisième organe de la copropriété
est le SYNDIC.

Toute personne peut être nommée à
cette fonction, mais en fait on choisit très
souvent un professionnel, qui est un gage
de sécurité.

Le syndic est nommé par l'assemblée
générale des copropriétaires, pour une
durée de trois années au maximum.

Il est tenu de rendre compte de sa ges-
tion chaque année lors de l'assemblée gé-
nérale annuelle des copropriétaires. Lors
de chaque assemblée les copropriétaires
peuvent voter son départ si sa gestion
n'est pas conforme à la mission qui lui a
été confiée. Il est bien entendu que cette
décision est prise à une majorité sur
laquelle nous ne voulons pas donner de
commentaire pour ne pas alourdir le pré-
sent exposé.

La mission du syndic est d'exécuter les
décisions de l'assemblée générale, de
faire respecter le règlement de copro-
priété, de gérer le personnel employé par
la copropriété, d'entretenir l'immeuble
et ses équipements, d'assurer les travaux
nécessités comme urgents.

Il a pour fonction également de repré-
senter le syndicat des copropriétaires, tant
dans la vie civile qu'en justice.

Le syndic est rémunéré, moyennant un
tarif qui est établi en accord avec l'assem-
blée générale.

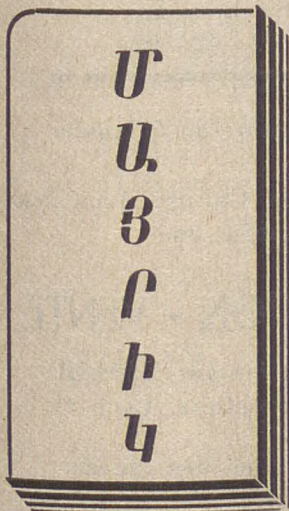
En conséquence, la copropriété s'arti-
cule entre : les copropriétaires réunis en
syndicat, un conseil syndical et un syndic,
dont les fonctions respectives ne font que
se compléter.

Lors d'un prochain article nous vous
parlerons des charges, leur mode de re-
couvrement, et les actions qui existent
contre les copropriétaires qui ne veulent
pas s'y soumettre.

Levon DJOLAKIAN

Marseille

« ՅԱՌԱՋ »-ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԵՑՈՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Հարցումներ հարցնող տղայ մը չեմ եղած.
«Հայրիկ, բա՛, ինչո՞ւ համար...», կամ «ըսէ՛, մամա, ի՞նչ –
պէս»:
Եւ ի՞նչ համար պատասխաններ
«այս սուերով պապան պիտի կրնայ միւսմ – միւսմ ու անոյ՜ գնել
իր մանչուկին»:

Միջազգային դրամական դրութեան բացատրութեան մեծ բան
չէի կորսնցներ տկարամիտներու յատուկ այս բնաձայններով:
Կը դիտէի յաջողակուած, անյաբօրէն, ապա իրաց կացութեան
մասին սեփական իմ բացատրութիւններս կը հնարէի: Ամէնէն անհե-
թեթ կերպերով կը թափանցէի օրուան ու գիշերուան ստեղծուածին,
կը պարզէի արեւուն եւ լուսնին խորհուրդները ու աշխարհը կը թա-
ւալէր իմ կերպովս տափարակ ու անշարժ: Ամէն բան իր ժամանակը
ունի եւ Պր. Կարիլի կազմ ու պատրաստ կը սպասէր հարկաւոր պա-
հուն, ինձմէ խելու մանկական երազներս, զիս առաջնորդելու համար
ճշմարտութեան ուղիներէն:

Սա պահուս, ի տես անյայտացած ոսկեգրամին, լուռ սակայն
վճարար կ'երգարկացնէի, թէ հայրս չատ գէշ գործ մը տեսած էր:

×

Թողութի կտորի մը վրայ գրուած հասցեով մը, անհրաժեշտ չէ
երկրին լեզուն խօսիլ, ճամբադ գտնելու համար: Բարեհաճ տեղացին
եթէ հաճի կանգ առնել, գլուխը ամէն կողմ կը դարձնէ իր դիրքը ճշ-
դելու համար ուղուած հասցէին նկատմամբ, պահ մը կ'զգայ կը քեր-
մտածելով թերազդելի յարմարագոյն ուղեգիծը, յետոյ ձեռքի շար-
ժումներ մնացեալ կը կարգադրեն: Կարելի է ձայնը ջնջել:

Մեր պարագային, ձեռքի շարժումը կը նշանակէր՝ չի՛ի չիտակ:
Ուղիդ բռնուած ձեռքը ուղղութիւն ցոյց փուտար, մինչդեռ ձեռքի
կրկնուած ոլորակի շարժում մը կը նշանակէր, թէ վայրը հեռու է
տակաւին: Յանկարծ, երբ ձեռքը բազուկին հետ ուղիղ անկիւն մը կը

կազմէր, կը հասկցուէր, թէ հասած էինք «չատ հեռու»ին ու պէտք
էր ձախ դառնալ:

Ու անգամ մը եւս ծովը յայտնուեցաւ մեր առջեւ: Սակայն փոքր
ծոցի մը ձեւով հին նաւահանգիստը քարափի իր երկու թեւերով կը
շրջանակէր այս ծովը, զայն աւելի մտերիմ ու խելօք դարձնելով: Հա-
զիւ քանի մը մեղմ ալիքներ, առաջատանաւերը պարել տալու, ու
մեղի յիշեցնելու համար, թէ այս ամէնը բացիկ մը էր, այլ առօք
փառօք կենդանի իրականութիւն:

Շարժակով կամ թիով փոքր նաւակներու խումբ մը կ'երթեւեկէր
երկու քարափներուն միջեւ, որոնք կը խուսափէին իրարու մօտենա-
լէ, թոյլ տալու համար Պր. Փանոսի Մարիուսին երազելու առապե-
ական նաւերու, որոնք այս անգին գէպի քաջ ծովը, գէպի հեռաւոր
երկիրներ կ'երթային: «Այս նաւերը, որոնք հեռուն կ'երթան, բայց
որոնք երբեմն ալ խորը կ'երթան»:

Դէպի արկածախնդրութիւն այս բացուածքին վերեւ երկաթի,
թիթեղի, գերանակներու, պարաններու եւ զամերու հսկայ տուղձ մը
ծովուն վրայէն կը միացնէր երկու քարափները: Երեսուն մեթր
բարձրութեան վրայ երկաթի ու պողպատի այս խառնիճաղանճը ...
խեղճուկրակ սարահարթակի մը համար, պարաններէ առկախ, ծո-
վուն մէկ արէն միւսը կ'երթար:

Տգեղութեան այս գլուխ գործոցը որ կը խանդարէր բնակարը,
կը կոչուէր շարժական – առժամեայ կամուրջ:

Պատերազմի ընթացքին կանանչ համադրեալով մարդիկ քան-
դեցին զայն: Ռումբ շինելու համար երկաթի ու պողպատի պէտք ու-
նէին:

Անցնող տարիներու հետ շարժական կամուրջը իր քաջակալու-
թեամբ հետզհետէ վերակենդանացաւ յիշողութեանս մէջ: Ան դարձաւ
պատերազմի զոհ մը:

(Շար. 7)

Fonds A.R.A.M

(Շաբ. Ա. էջ 6)

են նաև Հայաստանի մարզիկներ, որոնցմէ Ստեփան Շահապետի մեծ յաջողութիւն արձանագրած է: Զինուորական ծառայութեան մէջ զտնուող հայ կռիւմարտիկը, 63-5 քիւս ծանրութեան դասակարգին մէջ յաղթելով ետևոյալ իր մրցակիցներին՝ հասած է աւարտականի, որ հանդիպած է Քուպայի խումբի յայտերէն մէկուն՝ Լ. Ռոտրիկէսի, որու յաղթած է կէտերու առաւելութեամբ եւ դարձած մրցաշարքի դափնեկիր: Միւս կողմէ, երեսները Ահարոն Թեմուրեան (57 քիւս), Կիրովականցիներ Սուրէն Օհանեան (57 քիւս) եւ Բարեկէն Սահապետի (71 քիւս) արժանացած են երրորդ մըրցանակներու:

×

ՀՈՒՆԳԱՐ ԵՐԱՆԱՆԵՐՈՒ
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԸ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԷՁ

Երեւանի զեղադիտական դաստիարակութեան կեդրոնին մէջ բացուած է մանկական ցուցահանդէս մը՝ «Նկարում են Հունգարիայի Դեռ Շուրին մարզի երեսները» անունին տակ: Ցուցադրուած են չորս 70 ջրաներկ, դժաւոր նկարչական եւ խեցեգործական աշխատանքներ, որոնք կը խօսին մանուկներու նախասիրութիւններու եւ ազատ ժամանցի, տարեցներու կեանքի, հայրենի բնութեան զեղեցկութեան անոնց ընկալումներու մասին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ԵՐԱՆԱՆԵՐՈՒ
ՏԵՂԱՆՈՒՆԵՐՈՒ ԲԱՌԱՐԱՆ

Հայաստանի հետազոտութիւններու մատենադարձ սկսած է «Հայաստանի եւ յարակից շրջաններու տեղանուններու բառարան»ի հրատարակութիւնը: Աշխատութիւնը, որ կը բաղկանայ չորս հատորներէ, պատմաբան փրոֆ. Թադեոս Յակոբեանի, փրոֆ. Ստեփան Մելիք-Բախչեանի, փրոֆ. Յովհաննէս Բարսեղեանի աւելի քան երեսուն տարուան գիտական պրպտումներու արդիւնքն է: Բառարանը բնոյթով հանրագիտական է, դրժնական ուղեցոյց - ձեռնարկ պատմաբանի, աշխարհագրագէտի, բանասէրի, Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան, ճարտարապետութեան պատմութեամբ, ազգագրութեամբ զբաղող մասնագէտներու, ընթերցող լայն հասարակութեան համար: Աշխատութիւնը արժէքաւոր է նաև բնագիտական, իրանագիտութեան եւ Մերձասոր - Արեւելքի երկիրներու պատմութեան, հնագիտութեան, պատմական աշխարհագրութեան եւ բանասիրութեան համար: Բառարանը կը բովանդակէ 400 հազար քառակուսի քերտեքի աշխարհագրական տարածութիւն մը՝ ներառեալ նաև պատմական Հայաստանի զբաղեցնող մը շրջաններ: Բառարանին առաջին հատորը կ'ընդգրկէ չորս 27 հազար տեղանուն՝ նահանգներու, գաւառներու, վարչական շրջաններու, կուսակալութիւններու, ինչպէս նաև լեռներու, դաշտավայրերու, գետերու եւ աշխարհագրական այլ անուններու:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտի 1-ի Հայ Եկեղեցիներէն եւ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ Յունուար 18, - Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ նորակառոյց զանգակատան օծման հանդիսութիւնը: -

×

ՄԱՐՏԻ 1-Ի. - Յունուար 25, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին մեծաբանքի հանդիսութիւններ:

×

Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 72-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ապրիլ 12-ին «Մարտի 1-ի Հայ Մշակուիթի Տան» «Վասպուրական» արհեստի մէջ, նուիրուած խորհրդով Հայրենի մահուան 80-ամեակին:

«ՅԱՌԱՁ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃԱՆՆ ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԻԷՆԱ. - Տիկին Ս. Պարսամեան 300 Ֆրանք:

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ. - Տիկին Արաք-սի Տօնապետեան 100 Ֆ.:

«ՅԱՌԱՁ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԵՐՈՒ ՍՍԱՍԳԻՆԸ ՍԵՈՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ

Մահադդ	350	(415,10)
Հոգեհանգիստ	250	(296,50)
Շնորհակալիք	250	(296,50)
Հարսնիք, Եղանակ	300	(355,80)
Ծնունդ	300	(355,80)

Բոլոր ազգերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% ԹԷ.ՎԷ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. դրամաբը): Այս դրները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազգերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազոյներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին: Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻ

Ս. Մերոյ կը թարանը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Տիկին Ձերչեանի մահուան առթիւ, փոխան ծագեցեպակի. - Տիկին Գալեանէ Թրեւաքեան եւ Բժիշկ Ս. Թրեւաքեան 1.000 Ֆ., Պր. Վ. Երամեան 250 Ֆ.:

Մարտի 1-ին՝ Տիկին Ա. Գեղեքեան 250, Տէր եւ Տիկին Ե. Պահճեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժան - Քլոտ Էմէր 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էմէ Նանթելի 100 Ֆ.:

ԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱ

ՀԱՐԱՏ 60

ԾԱՆԿԱՔԱՆ ՎԵՐՁԻՆ ՏԱՄՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ

0 գոստոս 1975 — 0 գոստոս 1985

512 էջ

Ներդրուի մը (անգլ.)՝ **ՀԱՐԹ** էն
նուիրուած «Յառաջ»ի վարչատնտեսական

ԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ ... ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱԷՐ, ԹՈՒՑԻԿ, ՏՈՍՍ ԿԱՍ ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ
ՁԱՆԱՋԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ
(ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՁ — HARATCH»

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՀԱՐԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

COMMUNIQUE DE PRESSE

... C'EST PAS CARRE, Tentative II, de Jean-Jacques VAROUJEAN constitue une suite à SI C'EST ROND... Tentative II, publié également dans le cadre de la Collection Diasporas des Editions Kirk, en 1985.

Jean-Jacques VAROUJEAN, auteur dramatique, quitte provisoirement la forme théâtrale qui a fait sa notoriété sur les scènes parisiennes et de province, pour s'interroger dans une écriture originale dans le fond et dans la forme, sur les raisons qui empêchent l'homme de penser d'aimer, et de vivre autrement.

«Pour comprendre, il faut être libre intérieurement».

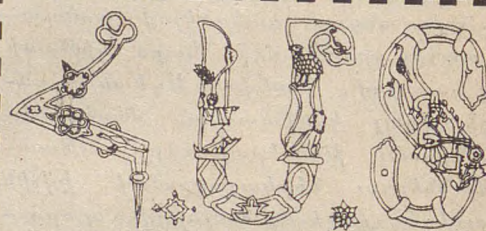
Voilà pourquoi il refuse d'entrer dans le jeu des nationalités, des engagements politiques, d'épouser les querelles des camps en présence. Dans ...«C'EST PAS CARRE» J.J. VAROUJEAN essaie de se défaire de ses anciennes colères, de ses tendances, de ses origines arméniennes même, pour sortir de ce qu'il nomme l'enfer du XXème siècle, et s'engager dans une voie choisie en toute liberté.

«C'EST PAS CARRE», Tentative II, en dépit de sa forme, est d'une lecture agréable, attachante, même si, à certains égards, l'auteur assène ses réflexions comme on assène des coups. On sort de ce livre un peu meurtri, de ces meurtrissures bénéfiques pour tout homme soucieux de retrouver sa liberté fut-ce dans la douleur.

«C'EST PAS CARRE», qui s'appuie sur des faits historiques - le génocide arménien de 1915 - n'est cependant pas un livre du passé, mais l'expression d'une pensée constamment portée vers l'avenir.

... C'EST PAS CARRE... Tentative II
Une publication des Editions Kirk «Collection Diasporas» —
B. P. 112 -
94703 MAISONS ALFORT CEDEX.
Tél. : (1) 43. 78. 35. 79

Prix public : 85 Frs. TTC.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMÉNIENNE
DE DÉCINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

FÊTEZ LE RÉVEILLON DU NOUVEL AN

à la Maison de la Culture Arménienne de Décines
dans une ambiance chaleureuse, assurée par un disque-jockey.

Pour tous renseignements et réservations, contactez nous au :
— 78 - 49 - 42 - 97 —

Du 9 Décembre au 6 Janvier

La Maison de la Culture Arménienne de Décines organise une

EXPOSITION - VENTE

de livres au Restaurant TAMAR
5, rue Ferrandière, Lyon 2^e

Noël approche, une idée cadeau
Offrez des livres.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ԲԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿԱՅԵԹԸ

Կերակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ
Ժամը 2-30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

ԵՐԵՒԱՆ $\leftrightarrow$ ՓԱՐԻԶ $\leftrightarrow$ ՀԵՌԱՏՐՊ
ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16 - 18)

ՄԻՇԷԼ ԼԵԿՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մարզական — համերգային առանձին մէջ քանի մը երեկոյթ տուած է երգչան եւ երգիչ Միշէլ Լեկրան, ճաղի իր խումբով: Հանրաժանօթ երաժիշտը, որու դործերը, շարժանկարներու համար դրած երաժշտութիւնն արժանացած են բազմաթիւ «Օսքար»ներու, այլ մրցանակներու, հանդէս եկած է դասական երաժիշտներու եւ սեփական դործերու մեկնարանութեամբ: Երեկոյթներուն մասնակցած են Միշէլ Լեկրանի քոյրը՝ երգչուհի Քրիսթինան Լեկրան եւ Լենին-դրադի նուագախումբը: Միշէլ Լեկրանի ինքնադրով Հայաստանի երաժշտներու Միութեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է հայ երաժշտութեան երեկոյթ մը, որուն մասնակցած են երգչուհի Վահագն Ստամբուլցեան, Կոմիտաս քառեակը, Դաւիթ Ազարեանի ղեկավարած ճաղի երրեակը, Երգչաններ Ռոբեր Ամիրխանեան, Մարտին Վարդապետեան, Ա. Ոսկանեան եւ ուրիշներ: Յայտագրի աւարտին ելոյթ ունեցած են հիւրերը:

Առիթէն օգտուելով «Արմէնփրէս»ի թղթակիցը՝ Վարդապետ Գրիգորեան, հարցադրոյց մը ունեցած է Միշէլ Լեկրանի եւ քոյր՝ Քրիսթինանի հետ:

Հ. — Ի՞նչ տպաւորութիւն ունեցա՞ք համերգ — հանդիպումէն:

Քրիսթինան Լեկրան. — Հրաշալի էր, հմայուած եմ: Մեծ դո՛ւնակութիւն ստացայ: Այսօր առաջին անգամ կարեւորութիւն ունեցանք ունեցողիւ զտարիւն հայկական երաժշտութիւն, այդ կարգին՝ տարբեր ժամանակաշրջաններու (ԺԲ. դարէն մինչեւ մեր օրերը) եւ սեռերու (երգչուհի, զուգուկ, ճաղ, սենեկային երաժշտութիւն եւայլն):

Միշէլ Լեկրան. — Իմ հիացումին չափ չկայ: Այսքան բազմաժանր ու ալքան ընտիր երաժշտութիւն: Ասիկա ինծի համար շատ կարեւոր է: Իմ համոզումով, չկան լաւ եւ գէշ ժանրեր, այլ միայն՝ լաւ եւ գէշ երաժշտութիւն: Կարեւորը մեկնաբանութիւնն է: Առիթէն օգտուելով կուպիմ շնորհակալութիւն յայտնել Հայաստանի երաժիշտներու Միութեան՝ երեկոյթին պատճառած դերադրոյն հաճութիւն համար: Ծնորհակալութիւն նաեւ «Հայկական ալբոմներ» յիշատակի նուէրի համար: Ինծի համար շատ խորհրդանշական է այն. չէ՞ որ ես ալ «Քիշ մը» Հայ եմ:

Հ. — Մեր ունեցողիքը ծանօթացաւ Լեկրան երաժիշտին, դաշնակահարին, երգչին եւ ղեկավարին: Ըսէ՛ք, ո՞ր է Լեկրան աւելի ցայտուն:

Միշէլ Լեկրան. — Երաժշտութիւնը իմ տարբերն է: Ես կ'ապրիմ հնչիւններու աշխարհին մէջ: Գաղտնիքը, թերեւս, պէտք է փնտռել՝ երթալով դէպի մանկութիւնս: Վեց տարեկանէն երգ ու երաժշտութեան հետ եղած եմ: Կը յիշեմ, մանուկ հասակիս մօտ տասը տարի կ'ապրէի մեծ — հօրս՝ Սարգիս Տէր — Միքայէլեանի տունը: Հոն իսկական հայկական մթնոլորտ կը տիրէր: Մեծ — հայրս կ'երգէր թախճոտ երգեր, հայրենիքի մասին պատմութիւններ կը պատմէր:

Քրիսթինան Լեկրան. — Ես ալ երանութեամբ կը յիշեմ այն ժամանակները: Երբ քիչ մը մեծցայ, սկսայ երգել Շառլ Ազ-

նաւուրի խումբին մէջ: Իսկ հիմա մաս կը կազմեմ եզրօրս ճաղի խումբին: Իսկա — պէս, Սարգիս պապը մեծ դեր խաղաց մեր՝ իրրեւ մարդ եւ արուեստագէտ ձեւաւորման մէջ: Եւ ասիկա էր պատճառը, որ անդիմադրելի փափաք ունէինք այցելելու մեր նախնիներու երկիրը եւ շրջապատը հայ մարդոց հետ:

Միշէլ Լեկրան. — Հայաստանն ալ, ինչպէս հարկն է, չտեսանք: Ժամանակը քիչ էր: Հնդօրեայ համերգներ Լենինդրադ, Երեւան, Մոսկուա: Յուսով ենք շատ մօտ առնելէն կը վերադառնանք Հայաստան՝ աւելի երկար մնալու, շատ տեսնելու, զգալու համար: Այժմ մեզի հետ կը տանինք հայ ունեցողի անմիջականութիւնը, ջերմ սէրը, նուր ճաշակը: Անկարելի է մոռնալ այն պահը, երբ Ծիծեռնակաբերդի սրահին մէջ երգեցինք Սայաթ Նովա. սրահը ծափերով ողողուած էր:

ԳԵՂԱՄ ՍԵՒԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ
ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ
ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի «Սովետսկի Պրատէկ» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Գեղամ Սեւանի վիպակներու եւ պատմութեանը ռուսահաճած՝ երեսուն հազար տպաքանակով: «Ամէն մարդ իր ճամբով» խորագրով կրող զիրքին մէջ տեղ գտած են հեղինակին վերջին տարիներուն ստեղծած վիպակներն ու պատմութեանը, որոնք առաւելաբար ինքնակենսագրական բնոյթ ունին եւ կը ցոլացնեն իր եւ իր սերնդակիցներու ճակատագրին մէջ Նեպոլի ողբերգութիւնն ու տակաւին շարունակուող հետեւանքները: Ռուսերէն թարգմանութիւնը կատարած են Նելլի Մկրտչեան եւ Գէորգի Կուրատեան: Գիրքը ձեւաւորած է նկարիչ Օլէգ Պարխայե:

ԶՐՈՅՑ — ԴԱՍԱՆՈՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առնիթիւ եզրաբանութեան կոմիտէի կեդրոնը տեղի ունեցած է հանդիպում մը Երեւանի դպրոցներու տարբեր մասնագիտութիւններու խումբ մը ուսուցիչներու հետ: Խօսակցութեան նիւթ եղած են դպրոցին մէջ հայրենի եզրաբանութեան, ուղղադրութեան եւ ուղղախօսութեան վերաբերեալ կոմիտէի որոշումները, հաստատուած կանոններն ու նոր եղբերու ուսուցման հարցերը: Ուսուցիչները դրնահատելով հանդերձ կոմիտէի լեզուալինական, եզրաբանական դործունէութիւնը, կարգ մը դիտողութիւններ քրած են եւ փափաք յայտնած այսուհետեւ ալ աւելի արդիւնաւէտ աշխատանք տանիլ՝ մայրենի լեզուի մաքրութեան, զայն նոր, արժէքաւոր եղբերով հարստացնելու, անտեղի օտարաբանութենէ, արհեստական, շինծու բառերէ ու եղբերէ զերծ պահելու ուղղութեամբ: Նկատի առնելով մայրենի լեզուի ուսուցման եւ անադարտութեան պահպանման մէջ միջնակարգ դրդրոցներու ուսուցիչներու վճռական դերը՝ եզրաբանութեան կոմիտէն կազմակերպած է «Մայրենի լեզուի եզրաշինութեան եւ ուղղադրութեան — ուղղախօսութեան հարցեր» նիւթին շուրջ դասախօսութիւններու շարք մը:

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ. —
ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆ
ՄԵԹՐՕ. —
ՀԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ

Երեքշաբթի առտու ժամը 2-ին է, որ Սէ — Էֆ — Տէ — Թէ, Սէ — Ժէ — Թէ եւ Օքոնով սենտիքաներու ներկայացուցիչները զուր քաշած մեկնած են, անբար զոնելով տնօրէնութեան առաջարկները: Ասոր անմիջական հետեւանքն էր շարժումին խտացումը: Կայարաններու վիճակը ամէնէն ողբերգական պատկերը կը պարզէ, քանի որ ժամէ ժամ կառավարներու թիւը կը նուազի եւ ընտանիքներ, մանաւանդ երախաներով զաղթականի կեսնք մը կը տանին կայարաններու մէջ: Լիոն, ուր դերադրական կապարան մը շինուած է (Փառ — Տիէօ), աւելորդ գտնուած է ... սպասման որեւէ սրահ եւ հարկաւոր ընտանիքներ հոս — հոն պառկած ու փորձած են քնանալ: Պէտք է ըսել որ, որքան ալ Փրանսացի ժողովուրդը Տը Կոլի որակած «հորթ»ն ըլլայ, զժողովուրդները բաւական ծաւալ առած են եւ բախումներու միջադէպեր ալ պատահած, ժողովուրդին եւ բանթողներուն միջեւ:

Տնօրէնութիւնը մինչեւ 3% յաւելում առաջարկած է 1987-ի համար (Յունիսին եւ Նոյեմբերին), երբ տարեկան դրամահոսութիւնը 2% է, ուրեմն շնորհ մըն ալ քրած է: Աւելին, Յունուարին ալ 320-էն 640 Փրանքի պարզեւ մը կը տրուի ըստ դասակարգի: Բայց, այս ամբողջը չի գոհացներ ուղեւորները:

Կառավարութիւնը զուրչացուց հանրային սպասարկութեան այս աշխատաւորները, որոնք սակայն շատ սկանչ չեն կախեր: Պէտք է ըսել որ սենտիքաներն ալ չեն տիրապետու շարքերուն, ինչ որ աւելի վտանգաւոր կը դարձնէ ընդհանուր կացութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ սկսեալ էսանք 20 սանթիմ պիտի սղէ լիթը, իրրեւ հետեւանք քարիւղ արածող երկիրներու կազմակերպութեան վերջին համաձայնութեան:

ՊէՅՐՈՒԹԻ մէջ, իսլամական կազմակերպութիւն մը, զեկոյցով մը կը յայտնէր թէ բարեացակամ ընթացք մը պիտի առնէ Ֆրանսայի նկատմամբ, Ծնունդի առթիւ, ազատ արձակելով պատանդ մը: Հաւանաբար Անթէն 2-ի, երկու լրագրողներէն մէկը:

« LE SOIR »
«LA VENGEANCE
ARMÉNIENNE»

Պեղծիւն կարեւորագոյն օրաթերթերէն՝ «Լը Սուար»ի Դեկտեմբեր 20 — 21-ի թիւին մէջ, Ժան — Փոլ Քոլէթ գրախօսական մը ստորագրած է «Նեմեսիս զործողութիւն» հատորին մասին:

Յօդուածագիրը կ'արձագանգէ (ի'ր բառերով) «Փրանսացի քաղաքականագէտ» Ժերար Շարիանի որակումին, հաստատելով թէ Տէրքոթիլի գիրքը «քաղաքական

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ

ԻՆՉՈՒ ԴԵՌ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ
ՀԱՅԵՐՈՒ ՍԱ «ՇԻՆԾՈՒ»
ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՍԻՆ

Թուրքերը շատ դժգոհ են կրկին: Ինչու, նիւթը չի փոխուիր: Հայերը կ'ըսեն թէ ցեղասպանութեան գոհ գացած են, Թուրքերն ալ կը պնդեն որ շինծու պատմութիւն մըն է: Եւ որովհետեւ շինծու պատմութիւն մըն է, ոչ մէկ գիրք պէտք է գրուի այդ մասին, գրուելու պարագային ալ, պէտք է ցրուի, մանաւանդ միջազգային ժողովներու մէջ...: Ահա, թէ ինչ կը գրէ «Միլլիէթ» (Գեկտեմբեր 21) այս առթեւութեամբ. —

Հայ կրօնաւորներ այս անգամ ալ իրենց քարոզչութեան թիրախ ընտրեցին Եւրոպայի Ապահովութեան եւ Համագործակցութեան համաժողովը:

Անցեալ օր Վիէնայի հայկական եկեղեցիին մէջ կրօնական արարողութեան մը ընթացքին ներկաներուն բաշխուած է «1915 — 1985 Մտածումներ՝ ժողովուրդի մը ընա՛նջումին մասին» անուն գիրք մը: Իսկ Եւրոպայի Ապահովութեան եւ Համագործակցութեան համաժողովին, ցրուած է «Յայնսոստանէն հայ կաթողիկէ վարդապետ մը՝ Յովհաննէս Գոյունեան. հոն կ'ըսուի թէ հատորին որպէս նիւթ ծառայած է «1915 — 1972 Թուրքիա ապրած կաթողիկէ ալ վարդապետի մը՝ Կիրեղ Զօհրապեանի ապրած դէպքերը, որոնք առնուած են եկեղեցիի արխիւէն»:

Նկատի ունենալով, որ ամէն անգամ միջազգային առեաններու մէջ Պուլկարիոյ թուրք փոքրամասնութեան կեղեքումը օրակարգի նիւթ դառնալուն, պուլկար ներկայացուցիչներ կը պատասխանեն, թէ Թուրքիա պէտք է ընդունի նաեւ իր հայ փոքրամասնութեան հարցերուն մասին տեսակցիլ, կասկածներ ծագած են, թէ վերոյիշեալ գիրքերուն բաշխումը կրնան պուլկար յանձնարումներն անգամները ստանձնած ըլլալ:

Արդէն, դիտուած է, որ Յունաստանի եւ Վիէնայի հայկական եկեղեցիներու կողմէ կատարուած քարոզչութեան վերջերս թիւումը կը կանգնի Աւստրիոյ եկեղեցական միութիւնը:

Թրիւրը՝ մըն է: Յափշտակիչ հատոր մը, վաւերական պատմութիւն մը, որմէ դրժուար է բաժնուիլ:

Ամփոփելէ հաջ, Տէրքոթիլի հատորին բովանդակութիւնը, Քոլէթ կ'եզրակացնէ. —

«Jacques Derogy, un maître du genre, en fait un récit captivant et bouleversant. Nous ne dévoilerons aucun détail de ce plan de vengeance, tant sa découverte progressive est passionnante, sans que l'auteur cède à la tentation de faire l'apologie de la violence et des tueurs, quelque juste que paraisse leur cause. *Opération Nemesis* est un document sur un des événements les plus méconnus du siècle.»

Խ Օ Ս Ք Ի Ր Ա Փ Փ ՈՒ Մ Ա Ս Ի Ն

(Փարիզ, Դեկտեմբեր 5)

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

1915 — 1920 թուականներին, չնայած մեր ժողովրդի, ցառք, անկազմակերպ ու հատուածական, բայց անձնուրաց, հե-րոսական դիմադրությունները, թուրքական ֆաշիզմին զոհ գնաց ավելի քան 1.5 մի-լիոն հայ, դատարկուեց Արեւմտահայաս-տանը, իսկ վերապրողները, աշխարհի չորս ծագերը ցրուելով, գոյացրին ըմ-փուռքը՝ մարդկային պատմութեան ա-մէնապղծեցուցիչ երեւոյթներէից մէկը։ Չնայած հարկադիր վտարանդիւթեան ծանր պայմաններին, արտասահմանի հա-յութիւնը դիմացաւ, զօրացաւ, շարու — նակելով իր դժուարին պայքարը՝ յանուն հայապահպանման եւ հայ դատի հետա-պնդման։

Այո, մեր ազգային գոյավիճակը, Բաֆ-ֆու ժամանակների համեմատութեամբ, փոխուած է, եւ փոխուած է էսպէս, բայց այսօր էլ, մանաւանդ Սփիւռքի գա-ղափարական բազմերանգութեան պայ-մաններում, նոյն ուժով եւ անվերապահօ-րէն ճշմարիտ է հնչում մեծ հայրենասէ-րի արմատական կարգախօսը. «Բոլոր մարդկային զգացմունքները, շահերը մասնաւոր են, Հայրենիքը՝ բացարձակ»։

Այսօր էլ՝ հայ դատի հետապնդմանը նուիրուած Սփիւռքի ջանքերը նկատի ունենալով, դառը եւ իմաստուն խոր-հուրդ ունի Բաֆֆու նախազուշացումը. «Ոսկէ երազներն ու վառ երեւակայու-թիւնը միշտ էլ խորել են մեզ՝ Հայերիս»։ Իր հարկւրամեայ հեռուից Բաֆֆին ըզ-զուշացնում է՝ չօրօրել ժողովրդի հա-ւաքական միտքը ազգային երազների ոս-կէ օրոցքներում, սթափ ու չրջահայեաց լինել, չհրապուրուել օտարների շռայ — լած խռոտումներով, առանց պատրանք-ների նայել իրականութեան ստոր աշքե-րին, երբեւէ չմոռանալ կորցրածը, բայց եռակի դողալ ունեցածի վրայ։ Իմանալ եւ կրկին իմանալ, որ «զերեզմանների վրայ ոչ ոք ուշադրութիւն չի դարձնում» (ի՛ր բառերն են), եւ աշխարհի հետ այ-սօր եւ վաղը կարելի է խօսել՝ ամէնից առաջ ապրող, կենդանի ժողովրդի լեզ-ւով. ուրեմն, զօրացնել հայրենիքը եւ զօրացնել Սփիւռքը։ Բաֆֆու խօսքերը մեզ կրկին յուշում են, որ մեր ժողովրդ-դի արխանները պատմութեան ամէնօր-եայ վերյուշները, որոնց մենք այնպէս սիրահարուած ենք, ամենաշատ կարող են խղճահարութիւն առաջացնել նրանց մէջ, ում այդ վերյուշները մենք հա-սացկապրում ենք, եւ , ի վերջոյ, կարող են պարզապէս ծանձրալի դառնալ։ Ու-րեմն, աշխարհի հետ խօսել օրէցօր զօ-րացող Մայր Հայրենիքի լեզուով եւ իր խորքում վիթխարի ուժի չքացուած զրա-պանակ ունեցող Սփիւռքի լեզուով։

Այնուհետեւ։ Ձեզ չէ՞ թոււմ, որ երէկ է ասուել կամ հէնց այսօր, մեր երեկոյ-թում կարող է ասուել, դառնօրէն ընդ-դրծուել, թէ (Բաֆֆու բառերն են) «ան-միաբանութիւնը վաղեմի ժամանակներից մեր ազգի կեանքի մէջ այն ուսող, մա-շող ցեղն է եղել, որ ժառանգաբար անցել է մեզ, եւ որ ապաւան է ազգային մեր մարմինը»։ Մեծ ճշմարտասօսի մահից հարիւր տարի անց՝ կրկին հարցնենք ի-րար եւ ամէն մէկն ինք իրեն հարցնի, թէ այս ցեղը մինչեւ ե՞րբ պիտի սպառի մեր ազգային մարմինը ... Որքան էլ ցառ-լի լինի, Սփիւռքում այդ անմիաբանու-թեան գլխաւոր ջրբաժանը մայր Հայրե-նիքի՝ սովետական — Հայաստանի նը-կատմամբ դերբորոշումն է, իսկ չէ՞ որ, կրկին յիշենք Բաֆֆուն, Հայրենիքը միակ բացարձակն է, անվիճելին։ Եւ այսօր էլ, թէկուզ մեր նիւթապաշտ, հաշուենկատ ժամանակներում, մեր ժողովրդի նոր սերունդներին մենք չպիտի՞ կրկինք Բաֆֆու պատգամը, թէ «ամէն հայ պի-տի անձնուէր որդի լինի նախ Հայրե — նիքի, ապա միայն ծնողաց»։

Այսպէս եւ կարող եմ բազում ուրիշ մէջերումներն անել եւ ամէն նոր մէջընե-րում կր հաստատի, թէ Բաֆֆին ինչ գար-մանայի խորութեամբ էր ներսուզուել մեր հին ու նոր պատմութեան ծովի յա-տակը եւ մեծ ցառ է, որ նրա այդ դառը դատերը այսօր էլ իրենց ուժը չեն կոր-ցրել։ Միթէ մի ողջ հարեւրամեակի ըն-

թացքում այնքան քիչ բան է փոխուել մեր ազգային հոգեբանութեան մէջ...

Նոյնպիսի խորաթափանցութեամբ՝ Բաֆֆին մտնում էր նաեւ հայ մարդու բնաւորութեան լարերինթոսը։ Այստեղ էլ՝ նրա շատ եզրահանգումներ կարող են ծայրայեղ կամ անարդար թուալ, շատ գեղատոմսեր՝ անվերապահ, բայց մտա-ծենք եւ կրկին մտածենք նրա բառերի վը-րայ։ «Ամէն մի հայ, առանձին վերցրած, առիւծ է, — Բաֆֆու բառերն են, — իսկ-քով ու դատողութեամբ՝ հսկայ։ Բայց ընկերական ոգու բացակայութիւնը խրմ-րովին գործելիս ջլատում է նրա ուժերը։ Ձեզեցէք Հային մենակ, նա արժանաւորա-պէս կը պաշտպանի իր գլուխը։ Բայց խմբեցէք մի քանի Հայերի միասին, եւ նրանք՝ պաշտպանուելու կամ յարձակ-ուելու փոխարէն կը սկսեն խորհել — մը-տածել, հակաճառել եւ վերջապէս, թըշ-նամուն թողած՝ միմեանց միմի ուսել»։

Այս խօսքերն ասուել են 120 տարի ա-ռաջ, բայց կարող էին ասուած լինել նաեւ երէկ կամ այսօր, եւ, եթէ վաղն էլ առ-ուեն, ցառք, երեւի հնչելու են նոյն անո-ղոք ճշմարտացիութեամբ... Հայի մարդ-կային խառնուածքի մի ուրիշ նրբերանդն է մտանաչում Բաֆֆու մի ալ խորհրդ-դածութիւն, որ անհնար է չմտաբերել, մանաւանդ, այստեղ, Ֆրանսիայում. «Ամէն մի հայ իրեն առնուազն Նափոյէն է համարում եւ դուք չէք կարող նրան ապացուցել, թէ նա պէտք է հասարակ գիտութիւն»։

Այս մտածողութիւնը մեր բնաւորութեան մէջ ի սպա՞ն է վերացել, վերա-բերի դա Հայրենիքին, թէ Սփիւռքին։ Մենք ամէ՞նքս ենք պատրաստ հայրենիքի գիտութիւն լինելու, ումանք շատ չէ՞ն աճա-պարում հայրենիքին հայր կամ մայր ձեռնադրուելու, երբ մեր առաջին պարա-քը՝ Հայրենիքին որդի լինելն է։ Բանալ՝ միայն գեներալները՞, բնառնիք՝ առանց որդիները՞... Երկու տարի առաջ, Ար-գենտինայում, եւ կատակի տուի, թէ Սփիւռքում ում որ հանդիպել եմ՝ կամ նախկին ատենապետ է եղել, կամ հիմա է ատենապետ կամ վաղն է ատենապետ լինելու ... Եւ թերեւս դրա համար է, որ տարէց տարի ատենապետ են միութիւն — ները, ընկերակցութիւնները, յանձնա-խումբերը, որպէսզի ամէնքն էլ, մի առկ, կարողանան ատենապետ լինել ... Եւ իբ-րեւ դառը արգիւնք՝ միութիւնների թիւն ատենապետ է, իսկ միութիւն՝ չկա՛յ գոնէ գլխաւոր հարցերում միաբան լինելու հեռանկարը պնայով կարծես ատելի է ա-նորոշ ու մշուշապատ դառնում։

Այստեղ, Փարիզում էր, որ ինձ պատ-մեցին տխուր — ծիծաղելի մի պատմու-թիւն։ Սինգապուրում հիմա ընդամէնը երկու հայ ընտանիք է ապրում եւ աճա իմ Ֆրանսահայ բարեկամը, Սինգապուր պայեղած օրերին, դառնում է այդ ընտա-նիքներից մէկին։ Բնականաբար, հորցը-նում է, թէ միւս ընտանիքին ինչպէս գտնի։ «Ձեմ գիտեր, — լինում է պատաս-խանը, — անոնք մեր չրաջնակին չեն պատ-կանիր, անոնց հետ մենք որեւէ յարա — բերութիւն չունենք»։

Ուրեմն, երկու հայ ընտանիք եւ ար-գէն՝ երկու տարբեր չրջանակ։ Մի քիչ շատ չէ՞...

Շարունակենք թերթել Բաֆֆու մըտ-քերը։ «...Երկու բան միշտ արդէլք են եղած ու պիտի լինեն Հայերի յառաջի — մութեանը, — տրտնջում էր մեծ հայրենա-սէրը, — մինը նրա ցրուած դրութիւնը դանաղան դրօշների տակ, միւսը՝ նոցա կրօնական բաժանմունքները զանազան եկեղեցիներում»։ «Տարբեր դրօշները հաւանօրէն դաղափառակա՛ն — ազգային դանաղան հոսանքներն են, որոնք անըն-նական չեն կենդանի, ապրող ժողովրդի մէջ, եթէ այդ հոսանքների բախումը չի չօշափում, Բաֆֆու բառերով ասած, միակ բացարձակը՝ Հայրենիքը։ «Չանա-ղան եկեղեցիներում» մատնանշումը նը-կատի ունէր Հայերի պատկանելիութիւնը նաեւ կաթոլիկ կամ բողոքական հա-մայնիքներին։ Բայց կը մտածէ՞ր արդեօք Բաֆֆին, որ մի օր կիսուելու է նաեւ Հա-

յոց բուն՝ Առաքելական եկեղեցին, որ Սփիւռքի հայութեան մի մասի կողմից կառածի տակ է առնուելու այդ եկեղե-ցու 1600—ամեայ սրբավայրի՝ էջմիածնի եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրինա — կան դերապատուութիւնը։ Տարիներ ա-ռաջ ինձ պատմեցին, որ հիւսիսային — Ա-մերիկայի փոքր քաղաքների մէկում Հա-յերը դեռեւս եկեղեցու սեփական չէնք չունենալով, կիրակի օրերին վարձում են քաղաքի ամերիկեան նոյն եկեղեցին։ Բայց քանի որ այդ հայութեան մի մասը էջմիածնական է, միւսը՝ անթիլիսաս-կան, պատարագի ժամանակ եկեղեցու սրահում միջնորդ է յարմարեցում, որ նրանք աղօթեն, իրենց մեղքերին թողու-թիւն խնդրեն ... առանձին — առանձին։ Ամէն անգամ, երբ մտաբերում եմ այս պատմութիւնը, որ ինձ համար թարգ-մանեցին «Առա — Անջեւա թալմա» թեր-թից, եւ մտածում եմ. տեսնե՛ս ի՞նչ կար-ծիք ունի Յիսուս Քրիստոսը հայութեան մասին, ժողովուրդ, որ պետականօրէն առաջինն ընդունեց իր վարդապետու-թիւնը...

«Պատմական անմիաբանութիւնը մեր լրագրերի համար թուրքակի երգ է դար-ձել», — զրոււմ էր Բաֆֆին ուղիղ 125 տարի առաջ։ Եթէ նա հիմա կարգար Սփիւռքի մեր լրագրերը, կարողանար լսել ազգի — հաղորդումները ... Երկու տարի առաջ Ուրուգուայում ինձ պատ-մեցին, որ Մոնթեվիդեոյում հայկական հինգ ռադիօկայան կայ, որ սովորաբար նոյն ժամերին եւ յաճախ նոյն ալիքով են հաղորդումներ տալիս, որպէսզի ... ի-րար խանդարեն։ Դուք ինձանից ատելի լաւ գիտէք, որ Սփիւռքի որեւէ դաղօթ-ջախում յաճախ նոր թերթ է ծնունդ առ-նում ոչ թէ նոր բան ատելու համար, այլ նոյն դաղթօջախում լոյս տեսնող որեւէ ուրիշ մի թերթի խանդարելու, նրա բա-ժանորդներ խելու նպատակով։

Բաֆֆին, մեր բոլոր մեծերի նման, հայապահպանութեան գլխաւոր յոյսը կա-պում էր հայ դպրոցի եւ ուսուցչի հետ։ Եւ այսօր, Սփիւռքը՝ ամէնից առաջ հայ դպրոցն է եւ ուսուցչէլը, որոնք եւ պիտի լինեն մեր հոգսերի հոգսը։ Բայց այդ-պէ՞ս է արդեօք ... Այսօր, Ֆրանսիա — յում, օրինակ, որ ամբ մօտ 300 հազար հայութիւն կայ, զործում է ընդամէնը, երեք թէ չորս հայկական դպրոց, մօտ 300 աշակերտութեամբ։ Այսինքն, հա-զար Հային՝ մէկ աշակերտ։ Այս թիւը ինքնին տխուր խորհրդածութեան նիւթ է տալիս, բայց ինձ ասացին, որ այդ չորս դպրոցներից երկուսը՝ Դպրոցասիրաց վարժարանը եւ Միթիթարեան վարժարա-նը, անմիջապէս պայմանների մէջ են, եւ մանաւանդ առաջինի՝ Դպրոցասիրաց վարժարանի գոյութիւնը ծանր հար-ցականի տակ է՝ նիւթական պատճառ-ներով։ Նախապէս ներողութիւն խնդրե-լով՝ ձեք դաղթի ներքին գործերին մի-ջամտելու համար, եւ ուղւում եմ՝ հայ դրողի իրաւունքով եւ Բաֆֆուն օգնու-թեանը կանչելով, հարցնել. — միթէ՞ Ֆրանսահայ գաղութն ի զօրու չէ երկու — երեք դպրոց պահելու, եւ միթէ՞ յան-կարծ կարող է իր գոնեք փակել հարիւր եօթը տարի հայապահպանութեանը ծա-ռայած սքանչելի մի դպրոց։ Եւ եղա՛յ այդ վարժարաններում, նայեցի հայ տղա-ների ու աղջիկների կայծկլուտն աշքե-րին, լսեցի նրանց սրտայոյզ, երբեմն վախուրած հայերէնը, եւ նրանք՝ այդ հայ երեխաներն է, որ անխօս հրամա-յեցին ինձ՝ ասելու ձեզ այս բառերը, որ, հաւատացէք, չէի ուզեմայ ասած լինել։

Եւ ի վերջոյ, Բաֆֆու՝ ցառի չափ ճըշ-մարտացի եւ սթափ նախազուշացումը. «Ով Հայրենիքը չի տեսել, չի ճանաչում, — զրոււմ էր նա, — եւ կամենում է նրա համար մի ծառայութիւն անել, նման է այն գերձակին, որ մարդուն չտեսած, նրա չափն չգտած, նրա համար հաղուստ է ձեւում»։

Դարձեալ՝ ներողամիտ եղէք, բայց Սփիւռքում քանի — քանի նման «զերձակ-ներ» կան, որոնք հայրենիքը չտեսած կամ՝ ընդամէնը «Արմենիա» հիւրանոցի տասնօրեայ ապաւորութիւնների հիմքի վրայ, չպատկերացնելով հայրենիքի ոչ իրական արժանիքները, ոչ էլ իրական թերիւնները, խորամուկ չլինելով Հայ — րենիքի իրական հոգսերի ու պրոբլեմ-ների մէջ, երեք հազար կամ ասու հա-զար կիլոմէթր հեռուից՝ ձեւում են, ի՞նչ հաղուստներ են ձեւում հայրենիքի հա-մար...

Նոյն անկեղծութեամբ ասեմ, որ նը-ման «զերձակներ» քիչ չկան նաեւ հա-յրենիքում, որոնք Սփիւռքը չտեսած, կամ

թուուցիկ, տուրիստական ապաւորու-թիւններով՝ հաղուստներ են ձեւում, այս անգամ էլ ... Սփիւռքի համար։

Հայրենիքը գոնաւոր ընտանկար չէ, քարտէս չէ, «հրէշտակալ ընտանկարն չէ», — ինչպէս կ'ասէր Ա. Ծառուկեանը, եւ լալ չէ, իրական երկիր է։ Երազը թերու-թիւն չի ունենում, իրական երկիրն ան-կատար է։

Եւ, ի վերջոյ, «Հայրենիքը պանդուկ չէ»։ 30 տարի առաջ, արտագաղթի առի-թով՝ Շառաշ Միաքեանի սթափ գրելով ձեւակերպած այս բանաձեւը տարդու-նակ ու ճշգրիտ է նաեւ ուրիշ առումով։ Ձի կարելի Հայրենիքի թերին ու անկա-տար քննել՝ ինչպէս պանդուկի թերին ու անկատարն են քննում։ Պանդուկ չի-նելն ատելի դիւրին է, Հայաստանցիները հայրենիք են չինում։ Քար — քարի վրայ են գնում, նեարդ — նեարդի են հիւսում՝ անհուն նուիրումով յաճախ անհատոյց աշխատանքով, զոհարերութիւններով։ Նաեւ սխալներով, վրիպումներով, հեւ-ի հեւ շտապելով՝ ժամանակ շատ ենք կորցրել, եւ չմնայու համար՝ հար-կաւոր է վաղել։ Վաղելիս չենք հասցը-նում ամէն բան այնպէս անել՝ ինչպէս պէտք է, ինչպէս կ'ուզենայինք։

Հայրենիքը բարդ երեւոյթ է՝ փոփոխ-ւող, բիրեղացող, սրբալընուող, ներք-նապէս աննդհատ կատարելործուող։ Մեր այսօրուայ մէջ շատ բան նման է երէկուսն եւ վաղը՝ շատ բան տարբեր է լինելու այսօրուանից։ Ամէ՞նքն են տեսնում կամ, ատելի ձիւղ, ամէ՞նքն են ուզում տեսնել այս վերինթաց շարժումը եւ, մանաւանդ, շարժումը՝ Հայրենիքի էութեան խորքերում...

Անհամեմատ ատելի բարդ երեւոյթ է Սփիւռքը, որտեղ նոյն հայութիւնն է՝ իր ծայրայեղութիւններով, բնաւորու-թեան պարագոյրներով, այլեւայլ կոմպ-լեքներով, բայց ... առանց հայրենիքի, սեփական հոգի զգացողութեան, առանց հայութեան միջոյցութիւն, առանց արն-տեսական եւ հոգեւոր միասնութեան ըզ-գացումի, առանց պետականութեան, որ թելադրում է համակեցութեան ինչ — ինչ պարտադիր օրէնքներ, առանց որի ան-հնար է ժամանակակից որեւէ ժողո — վրդի գոյատեւում։ Սփիւռքը շատ ատելի է ենթակայ այլեւայլ խորոշումների, յե-ղաբեկումների, եւ Սփիւռքում՝ ամէն հայ մի Պետութիւն է՝ սեփական պառ-լամենտով, վարչապետով, արտաքին գործոց նախարարով, սեփական կար — ծիքներով, որոնց հետ յաճախ հէնց ին-քը համաձայն չէ։ Եւ Սփիւռքը տարբեր է՝ մի գաղթօջախ նման չէ միւսին՝ իր հոգսերով, իմացական մակարդակով, մարդկային խառնուածքներով, ուժերի յարաբերակցութեամբ։ Սփիւռքը այս — րեւի է՝ առցապէս, որի հիմնական մա-սը ջրի տակ է, եւ մենք՝ Հայաստանցի-ներս յաճախ ընդամէնը հոգանցիկ նա-յելով այդ աշխարհի երեւոցող մասին, դատողութիւններ ենք անում, խոր — հուրդներ ենք տալիս հաղուստներ ենք ձեւում՝ յաճախ նոյն կերպասից, նոյն չափով, գոյնով ու մոգայով։

Բաֆֆին՝ այն մարդկանց համար ո-րոնք նպատակ ունեն ծառայել հայրենի-քին, պարտադիր էր համարում «հայրե — նաղիտութիւն» կոչուող առարկայի ի-մացութիւնը։ Եւ համարձակում եմ իմ կողմից լրացնել, որ այն Հայաստանցի Հայերը, որոնք ուզում են օգտակար լի-նել Սփիւռքին, պարտադիր կերպով պիտի տիրապետեն մէկ ուրիշ առարկա-մի՝ «սփիւռքագիտութեան»։

Սիրելի հայրենակիցներ, կարծեմ թէ բաւական երկարեց իմ խօս-քի այս բաժինը, բայց մեղաւոր եւ չեմ, այլ Բաֆֆին, որ սուղուելով մեր ժողո-վրդի պատմութեան, նաեւ հայ մար-դու բնաւորութեան խորքերը, մեզ թո-ղեց դառը, բայց այսօր էլ՝ ուսանելի դասեր։ Թող որ նրա եղբայրանդամները երբեմն ծայրայեղ են, բեւեռացուած, բայց ծնուել են սիրուց, հայրենիքին ծառայելու որդիական յուսահատու-թիւնից, մեր ողբերգութեան հաւատար-ման մէջ գոնէ մէկ — երկու տնայալ տնո-ձատեկու յոյսերից։ Եւ այսօր, մտովի զգալով մեր ժողովրդի խռովայոյզ գա-ւաղի ներկայութիւնը, եկէք գոնէ մէկ — երկու բալէ մտորենք այդ ամէնի մա-սին։

Ամէնգն ուզում եմ աշխարհի փոխել։ Ոչ ոք չի ուզում սկսել իրենից։ Ասում է հայ բանաստեղծը։ Ամէն մէկը թող սկսի ինքն իրենից. աս երեւի ամենազօտաւրն է, բայց միայն այս մտածողութեան մէջ է գաղթի յոյսը։

(Շար. 2)

ԶԱՅՆԵՐ
ԳԱԻԱՌԵՆ

Մ Ե Ծ Ա Ր Ե Ն Ց 100

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ 100

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆԻՍԻ ՄԵՋ

ՆԻՍ. - («Յառաջ») . -

Միսաք Մեծարենցի (Մեծատուրեան) ծննդեան 100-ամեակին առիթով, այլապէս չահեկան դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպուեցաւ Օշական սրահը, Դեկտեմբեր 12-ին: Ինչպէս տարիներէ ի վեր, այս մէկին ալ նախաձեռնուած էր Նիսի Հայ Մշակութային Միութեան կողմէ:

Բացման կարճ խօսքին յաջորդեց օրուան դասախօսուհի Տիկին Էլիզապէթ Թաշճեանի լաւագոյնս ուսումնասիրած ամփոփ, այլ սակայն ամբողջական չըլած գիծ պարզող բնութագրումներու շարքը մեր մեծագոյն բանաստեղծներէն Միսաք Մեծարենցի կեանքին եւ քերթողական արուեստին մասին:

Ծննդավայրին, - Ակնայ Բինկեան գիւղը, - յիշատակութեամբ, ան մասնանշեց այդ չընթացած գեղատեսիլ, բանաստեղծական հրապոյրներով լեցուն, նաեւ արուեստին հայտը երգողներով, բանահիւսակէ շէջերով, աւանդութիւններով հարուստ բնաշխարհիկ ազդեցութիւնը քերթողին էութեան վրայ: Կենսագրական դիմերու նկարագրութիւն - մասնանշումի ճամբով բանաստեղծին ուրոյն հոգեխառնութեան գիմարիները բացայայտեց, փոքր տարիքէն իսկ ի յայտ եկած՝ լուսկեաց, հեղ, երազուն, սիրահար գեղջկական երգերու, ջութերու կարկաշին, դաշտերու հովասուն գեփիւրին: Յիշեցուց նոյնպէս բանաստեղծին լեզուական - գրական հակումները՝ Սեբաստիայէ մինչեւ Պոլիս: Դպրոցական տարիքէն իսկ սկսած է սորվիլ ո՛չ միայն ընթացիկ մայրենին, այլեւ դրարար, օտար լեզուներ, ինչպէս անգլերէն, Փրանսերէն, պարսկերէն եւայլն: Սիրած է խոկումով կարգալ հայ թէ իրեն ծանօթ օտար լեզուներով գրական ստեղծագործութիւններ եւ իր գրչին յանձնել սրտալոյզ, խոփալոյզ գեղումներ: Բանաստեղծութիւններ Պոլսոյ Հանրադիտակ, Ծաղիկ, Մասիս պարբերակներէն մէջ՝ դանդաղ կեղծանուններով՝ Հրաչեայ, Ծիածան, Շուստպ եւ ուրիշ:

Շարք մը մանրամասնութիւններու բովանդակումով, Տիկին Էլիզապէթ Թաշճեան լսու, թէ Մեծարենցի բանաստեղծ

ծութիւններու երկու հատորները՝ Ծիածան եւ Նոր Տաղեր, լոյս կը տեսնեն 1907-ին: Բացառիկ յայտնութիւններ, առանց ներքին գեղապաշտ բովանդակութեամբ եւ փայլատակումներով, մասնատարար, ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ Պոլսոյ գրականութեան զաշտը աճուլ պատկեր կը ներկայացնէր:

Կանգնողաճանայ հրապարակ ելած խանդավառութեան եւ ասոր կողքին՝ կատարուած անտեղի, դատապարտելի եւ ապականի դատափետումներուն, ոմանց կողմէ:

Թուրքիստանը իր խանդոտ տարիներուն հետ, ան մեր քերթողութեան փայլուն երկնակամարին տակ կը դառնայ եւ կը ներկայանայ մեղի իբրեւ լուսարարձ եւ ոչ թէ կենսարարձ գրիչ մը: Մահուան մօտալուտ ուրուականը գինը կը վերածէ մեղմիկ, քնարերգակ՝ երաժշտական զգայարաններով: Մարմինը հիւժուղ ախտին դիտակից ըլլալով հանդերձ, ան չի պոթիկար, այլ ընդհակառակն, կարծես կը համակերպի արտակարգ զգայնութեամբ, կը փարի լոյսին, արեւի ջերմութեան, կ'ապաւնի յուշերու տպաւորութիւններէն ծնունդ առնող երազներու: Բաւ է, որ ան իր ներքին լարերով տեսնէ ծաղիկներուն ժպտը եւ ձաճանչը աստղերուն: Բնութեան հետ ներդաշնակ՝ մարդկայնութեան յղձերով կը ներկայանայ: Անոր համար կեանքը սէր է եւ բնութիւնը՝ բարի, սրտամօտ, գեղեցիկ եւ համարիչ:

Դասախօսութեան ընթացքին Տիկին Էլիզապէթ Թաշճեան ըրաւ նաեւ մէջբերումներ, առաւելաբար տպաւորութիւններու եւ հաստատումներու արձագանգներ վ. Թութուլենցէ, Գ. Մահարիէ, Չարենցէ եւ անոնանի այլ գրողներէ: Մեծարենցէն քերթուածներ արտասանեց Պերճ Գալմեան:

Հարցումներ, պատասխաններ, յաւելեալ բացատրութիւններ ու մանրամասնութիւններ ցոյց տուին, թէ ներկաները՝ զրատէրներ, հետաքրքրութեամբ հետեւած են դասախօսութեան:

×

Նկատելով որ Մեծարենց Կեղրոնականի մէջ կատարելագործած է իր հայերէնը, եւ նկատելով նաեւ որ Կեղրոնական Վարժարանի հարկւրամեակն ալ կ'արձանագործուի այս տարի, ճարտարապետ Տիգրան Հաճեան, իբր նախկին Կեղրոնականի եւ լաւատեղեակ այս կրթական մեծ հաստատութեան պատմութեան եւ ունեցած կարեւոր դերին թրքահայութեան մշակութի գարթօնքին մէջ, հրաւիրուեցաւ խօսելու, ներկաներուն փափաքով: Հոս կը ներկայացնենք անոր հիմնական միտքերն ու կատարած հաստատումները:

1862-ի Ազգային Սահմանադրութեամբ թրքահայութեան թոյլ տրուեցաւ կադմակերպուիլ իբր մշակութային համայնք, դուրս ելլելով կրօնական համայնք պար-

զելու իր վիճակէն, որուն մէջ սահմա - նափակուած էր Օսմանեան տերապետութեան հաստատումէն ի վեր: Եւ որովհետեւ մշակութի գարթով կ'ըլլայ ամէն բանի առաջ, չուտով վարժարաններու ընդարձակ ցանց մը ստեղծուեցաւ բոլոր հայաբնակ վայրերուն մէջ:

Այդ շրջանին Պոլսոյ մէջ գոյութիւն ունէին 40-ի մօտ հայկական նախակրթարաններ, եւ աւելի ետք ալ հաստատուեցան քանի մը անհատական երկրորդական վարժարաններ, ինչպէս, օրինակ՝ Պէրպլեան վարժարանը եւայլն: Բայց պակասը զգալի էր բարձրագոյն հաստատութեան մը, ուր պիտի կարենային պատրաստուիլ ապագայ մտաւորականներ եւ, մասնաւորաբար, ուսուցիչներ: Այսինքն՝ վարժարան մը, որ ըլլար Ազգային եւ Կեղրոնական:

Ասիկա հնարաւոր դարձաւ 1886-ին միայն, կրթասեր ազգային իշխանութիւններու երկարատեւ ջանքերուն, զլիսաւորութեամբ Ներսէս Վարժապետեան Պատրիարքի: Ազգ. Կեղրոնական Վարժարանը վերոյիշեալ թուականին իր դուռները բացաւ ուրեմն, իբր հիմնական նպատակ ունենալով զարգացում ջամբել ուսումնա - տենչ հայ տղոց՝ մանաւանդ գաւառի, եւ ուսուցիչ պատրաստել հայ վարժարաններու համար:

Կր տեսնուի, թէ այդ շրջանին արդէն դիտակից էին թէ դպրոցը ուսուցիչն իսկ է եւ առանց որակաւոր դաստիարակի կրթարան մը չի կրնար յուսացուած արդիւնքը տալ: (Ճշմարտութիւն, զոր կը շարունակէ անգիտանալ Սփիւքի Հայութիւնը, քանի ամէնուրեք դպրոցներ կը հիմնէ, առանց մասնագիտելու, թէ առանց մէջ ո՛վ պիտի դասաւանդէ):

Կեղրոնական Վարժարանի հարկւրամեայ գոյութեան պատմութիւնը ձեւով մը կը նոյնանայ թրքահայութեան պատմութեան հետ: Հոն է, որ կը դասաւանդեն ազգին լաւագոյն մտաւորականները, եւ հոն է որ կը պատրաստուին հայութեան ամէնէն բարձր մշակութային գործիչները:

Վարժարանը կ'ունենայ լաւ ու տեղոյն օրեր, հայ ժողովուրդին պէս: Բացումէն տասը տարի ետք (տնօրէններ՝ Մինաս Չեքալ եւ Յարութիւն Մոստիշեան) հազար տուած իր առաջին հունձքերը յանձին Արշակ Զօպանեանի, աշխարհահռչակ գիտնական Երուսնդ Մանուէլեանի, անունի լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանի եւ ուրիշներու, Պանք Օթոմանի ղեւքին յաջորդող սարսափին բերումով, ատենի մը համար կը փակուի, տնօրէն եւ ուսուցիչներ կը ցրուին:

Տարի մը ետք վարժարանը կը վերաբացուի, բայց առանց տնօրէնի, մինչեւ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումը: Օրմանեանի պատրիարքութեան յարաբերաբար խաղաղ շրջանէն էր այդ: 1909-ին ուսումնարանը նոր շունչ կը ըստանայ եւ կը վերակազմուի Մարտիրոս Նալպանտեանի, եւ 1913-ին ալ Աստուածատուր Պաշատուրեանի տնօրէնութեան

օրով: Բայց վրայ կուգան 1915-ի չարաշուք օրերը, եւ կրկին կը կազմալուծուի, մինչեւ որ Գեղամ Գալաֆեան տնօրէն նշանակուելով, - 1917 - 1927, - կը յաջողի վերանորոգել ուսուցչական կադմը, վարժարանը բարձրացնելով բացառիկ մակարդակի մը:

1927-էն ետք, Պետրոս Ասորունի տնօրէնութեան օրով, Կեղրոնականը կը հետեւի պետական իրաւներու եւ աւելի վերջ ալ հարկադրուելով պաշտօնի աւարտողին թուրք Կրթական նախարարութեան կողմէ ճշգրտուած ուղիին, աստիճանաբար կը հեռանայ իր նախասահ - մանեալ ճամբէն, դառնալու համար հայկական լիսէ մը:

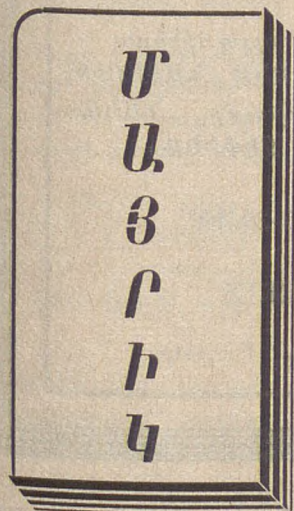
Հին շրջանի կրթական ծրագիրը ցոյց կուտայ, թէ Կեղրոնականի խնամակալներն ու տնօրէնները ուզած են վարժարանին տալ լիսէ աւելի բարձր աստիճան, Ֆրանսայի Կրանտ դիժըրներու մը տիպ քննութեան պատրաստող դասարաններուն համահասարակ, նպատակակէ ունենալով իբր Սանթրալը: Այստե՛նսհերձ, այսօր ալ կրթարանը կը պահէ իր գիտական բարձր մակարդակը, եւ իր շրաջնաւորները դիւրութեամբ կ'ընդունուին համալսարան ու բարձրագոյն վարժարաններ: Այսպէս, կ'աւելցնէ ան, կը տեղեկանանք, թէ այս տարի, Կեղրոնականի շրջանաւորները համալսարանական մտից քննութիւններու մէջ արձանագրած են մեծ յաջողութիւն, Թուրքիոյ մէջ գործող 2000 լիսէներու միջեւ 20 լաւագոյն տեղերէն մէկը զբաւելով, յաջողութիւն, որուն մէջ ակնեւ է գերը վերջին տարիներու երկտասարդ եւ կորովի տնօրէնուհի Օր. Սիլվա Գուլոմեանի:

Հարկւրամեայ Կեղրոնականի գլուխէն անցած են շատ տաք ու պաղ ջուրեր, բայց անկա կը մնայ միշտ երկտասարդ ու բեղուն: Հայութեան պէս, Կեղրոնականիներն ալ ցրուած են աշխարհի չորս ծայրերը, բայց ո՛վ որ ալ գտնուի, անմասն չեն մնար համայնքներու մշակութի գործերէն՝ ձգտումը նկատելով տեսակ մը ազգային պարտականութիւն: Հարցումներ, բացատրութիւններ եւայլն այս պարագային եւս հաստատեցին չահեկանութիւնը երեկոյթին երկրորդ նիւթին:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Պոլսոյ մէջ, Մշակույթ մատենաշարով 1934-ին լոյս կը տեսնէ Միսաք Մեծարենցի արձակ երկերու հաւաքածոն՝ Ոսկի արիւնի տակ ընդհանուր խորագրով: Մեր ձեռքին տակ գտնուող հատորը ցոյց կուտայ, թէ ներածական բաժինը գրած է Թ. Ազատեան: Ենթախորագիրներ՝ Ինքնադատութեան փորձ մը, Գրական կենդանագիրներ ու քննադատականներ, Գիւղական պատկերներ ու տեսիլներ, Անշուտ գրութիւններ, Նամակագրութիւններ, Հայացումներ, մէկտեղուած այս վերջնոյն կազմէ:

«ԵԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆՈՐԻ ՎԵՐՆԵՑՑ

Թարգմանաւոր Ս. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Ապա, երկար ժամանակ ան որպէս ենթախորք ծառայեց զրօսաշրջիկներու բացիկներուն, որոնք զրկուեցան «Մարտէյլէն համայնք»-ով:

Իսկ լարերու սեւ կմախքը, որ կը ցցուէր գէպի երկինք, վայելեց զերպոյն վարձանը, արժանանալով Պր. Սուրէսի Հորհին, քանի որ «... ան կը լարէր իր երկաթեայ ցանցերը, աստղերը որսալու համար»:

×

Հայրս քրտնաթոր դէմքով ինձի երկարեց մեր ոսկեղբորմին փոխանակումէն ետք կատարած իր առաջին գնումը. վանիկի ու պիտակի դոյզ գաւառերով պաղպաղակ մը:

- Դո՛ւն, դուն չե՞ս ուզեր հայրիկի:
- Մանչս, նայէ ինչպէս կը քրտնիմ: Պաղը լաւ չէ երբ շատ տաք ցած ես:

Պաղպաղակը ձեռքը կը դառնայի մօրս, մօրաքոյրերուս ... Նեղուած էի միայն ինձի վերապահուած այս առանձնաշնորհէն: Իրենց երկարեցի անուշեղէնս, դայն իրենց հետ բաժնելու շարժումէնով մը: Ինքեկ այս հակադրեցութիւններուն մէջ գործ չունին լաւ դատարարականութիւն կամ ազնուութիւնը: Հոն միմիայն սիրտն է, որ կը հրաժայէ եւ ուրիշ ոչինչ: Մենք անկեղծօրէն կը սիրէինք զերար. յաւիտենական սիրով մը, զոր այնքան հրաշալի է վայելել, սակայն այնքան ծանր՝ կրելը:

Կրկին կը տեսնեմ զիրենք. չորսն ալ, Վիկօ - Փոլի քարափին վրայ, միշտ կազմ ու պատրաստ հազարամէկ հրաշալի պատմութիւն հնարելու, արգարացնելու համար իրենց մերժումը:

- Գիտես, Ֆրանսայի մէջ պատշաճ չէ, որ մեծեր ամէնուն մէջ լիւզելով պաղպաղակ ուտեն:

Այս բացատրութեամբ զոհացած, փոքր պատասխաններով կը սկըսէի ճաշակել, որպէսզի դուրս չհանեմ արգելուած լեզուն: Կաթէն աւելի էր ջուրին քանակութիւնը, բայց թարմ էր ու հոտաւէտ:

(Շար. 8)

Այլի Տիկին Սարգիս Տեփանեան,
Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Տեփանեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ինճեարապեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տեփանեան
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր
ցառով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն,
հօր, մեծ - հօր, եղբոր եւ ազգականին՝
ՍԱՐԳԻՍ ՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 22ին,
80 տարեկանին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 26, ժամը 15.45ին՝
Basilique St. Denis à Argenteuil
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Արժան-
թէօյի գերեզմանատունը:
rue de Calais
Մահազգ շատացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իրրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ամանորի առթիւ, Տիկին Արշալոյս Թա-
ղէտեան 500-ական Ֆ. կը նուիրէ Ս. Ղա-
զարի Օթանդակ Ֆոնտին (ՍԻՔԱՍ), Կա-
պոյտ Սաշին եւ Դպրոցատէր Տիկնանց
Վարժարանին (ստանալ «Յառաջ» էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԽԱ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ պաշ-
տառութեան համար հետեւեալները Ազգ.
Միութեան կը նուիրեն. - Մատաղօրհնու-
թեան անուանակոչութեան տօնին առ-
թիւ. - Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահա-
տուրեան 2.000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կար-
պիս ձեկրտեան 1.000 Ֆ., Տիկին Մարի
Ղազարեան 1.000 Ֆ., Ժան Մինասեան
(Փարիզէն) 3.000 Ֆ., Տիկին Մարի Զար-
գալաթեան (Փարիզէն) 3.000 Ֆ., Տէր
եւ Տիկին Ստեփան Տիւրմէճեան 1.000 Ֆ.,
Պ. Յակոբ Փալանճեան 500 Ֆ., Տիկին
Արաքսի Թաղէտեան, Ֆրէտէրիք Սու-
քիսեան 300-ական Ֆ., Տիկին Եղուար-
դեան 250 Ֆ., Ժողէֆ Տէմիրճեան, Տէր եւ
Տիկին Հարէլեան, Յարութիւնեան 200-
ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արման Պահա-
տուրեան 500 Ֆ., Մազմանեան, Ոմն,
Զալլըքեան, Տիկին Անժէլ Գալթանճեան,
Տիկին Շահնար Գրիգորֆ, Տիկին Ազէլ-
եան, Պ. Գրիգորեան 100-ական Ֆ.:

×

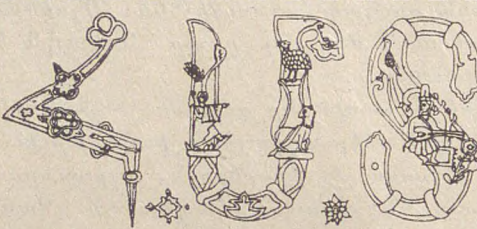
Այֆորմիլի Հայ Մշակոյթի Տան վար-
չութիւնը ընդհանրապէս անհամար
հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան
ծաղկեպսակի՝ Պետրոս Պետրոսեանի մահ-
ւան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս
Գույումճեան 300 Ֆ., Ոմն՝ 1.000 Ֆ.,
Իր - Ժէ - Ա-ի վարիչներէն 700 Ֆ., Տի-
կին Գեղանոյ Պետրոսեան 300 Ֆ.: Փո-
խան ծաղկեպսակի Ենոքիկ Զէրչեանի
մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Վա-
ղէն Երամեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժան
- Բոյտ Պահլէճեան (Մարտէլ) 250 Ֆ.,
Տէր եւ Տիկին Էտուար Պահլէճեան (Մար-
տէլ) 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հրայր Պա-
մաճեան 500 Ֆ.:

ՆՈՒԵՆԱՆԳԻՍ

Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան հոգեհան-
գըտեան պաշտօն կատարել կուտայ, Կի-
րակի, Դեկտեմբեր 28, Փարիզի Ս. Յովհ.
Մկրտիչ Եկեղեցին իր տարով՝
Տիկին ՍՐԲՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունօրին առթիւ, ինչպէս
նաեւ Հանրի Փլանի, Մոմենան, Ղազարոս-
եան եւ Խաչատուրեան ընտանիքներու
ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-
տակը յարգողներուն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMÉNIENNE DE DÉCINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

FÊTEZ LE RÉVEILLON DU NOUVEL AN
à la Maison de la Culture Arménienne de Décines
dans une ambiance chaleureuse, assurée par un disque-jockey.
Pour tous renseignements et réservations, contactez nous au :
— 78 - 49 - 42 - 97 —

Du 9 Décembre au 6 Janvier

La Maison de la Culture Arménienne de Décines organise une
EXPOSITION - VENTE
de livres au Restaurant TAMAR
5, rue Ferrandière, Lyon 2^e
Noël approche, une idée cadeau
Offrez des livres.

— Կ Ո Ջ —

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻՅԻ. - Վասպուրականի, - Յաղ-
թական, - հերոսամարտի 72-րդ տարե-
դարձը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 12,
Մարտէլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վաս-
պուրական» սրահին մէջ:

Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը
նուիրուած է մեծ հոգեւորական իրիմ-
եան Հայրիկի մահուան 80-ամեակին:

Կեդրոնական վարչութիւնն որոշած է
«Իրիմեան Հայրիկի յիշատակը յաւեր -
ժացելու համար հիմնել «Խրիմեան Խիմ-
նադրամ ֆոնտ» որուն միջոցաւ պիտի
պահուին հայկական դպրոցներու մէջ սա-
ներ, եւ միեւնոյն ժամանակ օգնութիւն
պիտի կատարուի կրթական եւ դրական
ձեռնարկներու:

Ուստի, կողմէնք Ֆրանսահայ դա -
ղութի բոլոր մեր հայրենակիցներուն,
զօրավիգ կենալու այս պատուաբեր եւ
օգտակար ձեռնարկին իրենց ներթական
սրտաբուխ նուէրներով: Նուիրատու-
ներու ցանկը կը յայտարարուի «Յա-
ռաջ»ով:

Դրամական առաքումները պէտք է ըլ-
լան հետեւեալ հասցէին. -

UNION DE VAN
Mr Gracian
40, ave. de la Petite Suisse
13012 Marseille France

Կանխայտ շնորհակալութիւններով՝
ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՉ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՅՈՅՑ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՒԱԳ ՍՈՒՐԲԵՐՈՒ
ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԵԱՆՑ

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25, տօն է
Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային եւ Ա-
ռաշին Մարտիրոսին:

Ժամը 9-ին առաւօտեան հանդիսաւոր
Ժամերգութիւն կը կատարուի:

Ժամը 10.15-ին պատարագ կը մատուց-
ւի:

×

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 27, Տօն է Սրբոյ
Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի:

Ժամը 9.30-ին առաւօտեան հանդիսա-
ւոր Ժամերգութիւն կը կատարուի:

Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 29, տօն է
Սրբոյ Որդոցն Որոտման, Յակոբայ Ա-
ռաքելոյն եւ Յովհաննու Աւետարանիչին:
Բարեկենդան Սուրբ Ծննդեան Պահոց:

Ժամը 9.30-ին առաւօտեան հանդիսա-
ւոր Ժամերգութիւն կը կատարուի:

DINER DE REVEILLON NOEL ARMÉNIEN
organisé par
la CROIX BLEUE D'ALFORTVILLE

le 10 janvier à 20 heures 30
à «LA CAPPADOCE»
67bis, quai A. Blanqui — Alfortville

○ Animation
○ Attractions
○ Orchestres

réservations à la Maison de la Culture Arménienne : 9, rue de Madrid :
Tél. : 43 - 76 - 55 - 89 Alfortville

Բ Ա Յ Ա Ռ Ի Կ Հ Ա Ն Դ Է Ս Grand Gala

Կազմակերպուած

ՆԱՅԻՐԻ

ԵՐԳՉԱՌՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Ի պատիւ երաժշտ - խմբավար

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ՝

ՍՅՏԱ. ԱԶՆԱՎՈՐԻ-Ի
ԵՒ

ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՅ-Ի

Սիրայօժար մասնակցութեամբ բազմաթիւ երգիչ - երգչուհիներու -
ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ, ԷՎԼԻՆ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ, ՎԻԳԷՆ, ՅԱՐՈՒԹ, ՆԱԶԱՐԷԹ
ՀԷՔԻՄԵԱՆ, ՆԱՐԵԿ ՏՈՒՐԵԱՆ, ԱԽԹԱՄԱՐ Պարախումբ, ՆԱԻՍ-
ՍԱՐԳ Պարախումբ, ԲԻԻԶԱՆԴ ՖԵՏԷԳԵԱՆ, ՏԻԼՕ ԶԵՓԻԻՈ:

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10, ԺԱՄԱԸ ԺԵՄԴ 20.30-ԻՆ
SALLE DES FETES
16, Place de l'Hôtel de Ville — ASNIERES

Մուտքի տոմսերը ի գօրու են վիճակահանութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԻՅԻ. - Յունուար 25, Սէն - Լուի
Ս. Գէորգ Եկեղեցին մեծարանքի հան-
դիսութիւններ:

×

Վասպուրականի Յաղթական Հերոսա-
մարտի 72-րդ տարեդարձի տօնակատա-
րութիւնը Ապրիլ 12-ին «Մարտէլի Հայ
Մշակոյթի Տան» «Վասպուրական» սրա-
հին մէջ, նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի
մահուան 80-ամեակին:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

ՓԱՐԻՉԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՄԱՐՄՆԻ
7-ՐԴ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՑԱՆԿ

Պ. Կ. Գրիգորեան	1.000
Պ. Դանիէլ Շահինեան	1.000
Պ. Շառլ Տոլպաքեան	500
Ֆիլիպ Գալաղեան	500
Պ. Ս. Պապինեան	250
Մանուկ Մանուկեան	250
Տէր եւ Տիկին Ժան Գալանճեան	200
Պ. Փայլակ Եղէկէլեան	100

Եօթը ցանկերու ընդհ. գումար՝
110.650 ֆր.

×

Տիկին Մարի Սէյրէք 25 տոլար:

DEMANDE D'EMPLOI

Jeune femme arménienne, coura-
geuse et propre cherche à faire ménage
ou garder des enfants ou s'occuper de
personnes âgées.

Téléphoner le soir après 19h au :
47 - 58 - 86 - 56

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍ

Քաղաքի Դաւիթեան Վարժարանի տա-
րեկըջի եւ ամանորի հանդէսը՝ Կիրակի,
Դեկտեմբեր 28, ժամը 15-ին Վալանս,
Սալ տէ Ֆէթի սրահներուն մէջ:
Ճոխ յայտարար, Կաղանդ Պապայով:
Մուտքը ազատ է:

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆԸ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ

Մահազգ	350	(415,10)
Հոգեհանգիստ	250	(296,50)
Ենոքիակալիք	250	(296,50)
Հարսնիք, նշանաւուք	300	(355,80)
Մնուկ	300	(355,80)

Բոլոր ազգերու սակերուն վրայ,
հարկ է աւելցնել 18,60% ԹԷՎԷՆԱ.
(տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումա-
րը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ ան-
գամ հրատարակելի ազգերու, մին-
չեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող)
մահազգներու պարագային եւ 1/8րդ
(12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումնե-
րու համար, դիմել թերթին Վար-
չութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶԻ

ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՅԻԻԴԻ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11-ԻՆ

×

ՄԱՐՍԻՅԻ. - Գարուն երգչախումբին
համերգներ եւ տարեդարձ՝
Մարտ 15 եւ 29

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՎԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԵՑԻՊ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

ԵՐԱԹՈՒՂԻ
ԵԼՔ ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒ
ՄԵԹՐՈ
ԶՈՐԵԲՇԱԲԹԻ՝ ՏԵՂԲԱՅԼ
ԿԱՋ - ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

ԵՐԵՎԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16 - 22)

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԾՐԱՆ

Հայաստանի Գերագույն խորհուրդի չորրորդ նստաչափում, տեղի ունեցած է երեսուրդ մեկ, որում ներկայ գտնուած են Կ. Դեմիրճեան, Հ. Ոսկանեան, Ֆ. Սարգսեան, Հայաստանի կոմկուսի եւ կառավարութեան միւս ղեկավարները: «Հայաստանի տնտեսական ու ընկերային զարգացման 1987-ի եւ 1986-ի պետական ծրարագրներուն մասին ղեկուցումով մը հանդէս եկած է վարչապետի տեղակալ Հ. Սահակեան: Ան ըսած է, թէ Հայաստանի բանուորները իրազեկուած են 1986-ի ծրարով առաջադրուած խնդիրները: Հանրապետութեան մէջ արտադրուած ազդային եկամուտը կազմած է աւելի քան վեցուկէս միլիարդ ռուբլի: Արդիւնաբերական արտադրութեան ծաւալը տարուան ընթացքին կ'աւելնայ 5-3 տոկոսով: Կը բարելաւուին բնակչութեան բնակարանային պայմանները: Ուշադրութեան առարկայ կը դառնայ աշխատանքային մշակութիւնը - կենցաղային պայմաններու բարելաւումը, անոնց նիւթական բարեկեցութեան բարձրացումը, եւայլն: «Հայաստանի 1987-ի պետական պիւտձէի եւ 1985-ի պիւտձէի կատարման մասին» ղեկուցումով խօսք առած է Եւմեդեան նախարար Զանիկ Զանդեան: Իսկ «Հանրակրթարաններու եւ արհեստավարժ դպրոցի բարելաւումներու հիմնական ուղղութեան մասին» ղեկուցած է Արդարադատութեան նախարար Ա. Դադայեան:

ԱՐՈՒԵՍԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Երեսանի եւ Դիլիջանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած է երաժշտական մշակոյթի վաղ ձեւերու ծագման ու իւրացատկութեան հարցերուն նուիրուած, Հայաստանի առաջին համագումարը: Նպատակը եղած է նպաստել առհասարակ արուեստի, ու յատկապէս երաժշտական արուեստի ծագման ու ձեւաւորման մեծ մասով անծանօթ հոյովոյթի ըմբռնումին: Հայաստանի մէջ աւանդութիւնները անսովոր ուժով մը մինչեւ մեր օրերը հասցուցած ու պահպանած է այնպիսի գիծեր, որոնք տեղ գրաւած էին հազարամեակներ առաջուն տեղծագործութիւններու մէջ, ինչպէս բանահիւսական տեղծագործութիւնը, երաժշտական գործիքներ նուագելու արուեստը, թատերական, պարի արուեստը, կերպարուեստը եւայլն:

Ամբողջ երկրին մէջ մեծցած է հետաքրքրութիւնը անցեալի արժէքներու հանդէպ: Համագումարին ուշադրութիւնը կեդրոնացած է ժողովուրդներու պատմութեան եւ մշակոյթի քիչ ուսումնասիրված կողմերին:

Այս քաղաքի մարզկային իրաւանց եւ ազատութեան համար:

«ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ՓՈՍԹ»-ի քաղաք տեղեկութիւններու համաձայն, Այմա - Աթալի ցոյցերը խոտովութիւններու վերածելու համար, բաւական աշխատանք տաւ են տեղւոյն կուսակցական պատասխանատուները, որոնք երկու բեռնատար կառքեր զրկել են Լէոնիդ Բրեժնեւ հրապարակը, վտակայով եւ մարիխուանայով լեցուն: Կուսակցականներ իսկ, բաժնեկէս սկսած են ցուցարարներուն եւ քանի մը վայրկեան ետք ցոյցը ապստամբական բնոյթ առած է:

Մ Ո Ւ Ր Բ Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ

Համբուրնցե՛ք հանուրեմար
Լոյսն իմաստին որ կը բղխի խորհուրդէն
Եւ հացի պէս
Եւ յոյսի պէս կը բաշխուի ամէնուս

Ամբողջ փառք է
Ամբողջ գինի
Ամբողջ սեր
Արքայութիւնը այս է
Արքեպիսկոպոսն այս է
Եւ բարութիւնն յաւերժական
Խոնարհեցե՛ք մեր գլուխներն օրհնութեան դէմ լուսաշիւք
Խոնարհեցե՛ք մեր հոգիներն ոգեսարդ սրբութեան դէմ շողանիւք
Որ կը ծագի
Որ կը կարի մեր գոյութեան մէջ այսօր
Եւ կը ցանկ գաղտնօրէն
Հրաշքին սերմը մեր մէջ...:

Զ. ԽՐԱՆՈՒՆԻ

Գործադուլի շարժումին քաղաքական բնոյթը այլեւս, ոչ ոք կրնայ ուրանալ եւ ընկերվարականներն ալ, բնականաբար, առիթը պիտի չկորսնցնեն շարժումները լաւագոյնս օգտագործելու համար եւ ձաղկելու կառավարութեան սխալները: Ժոքս, խորհրդարանական խումբին նախագահը, այդ ուղղութեամբ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ: Սենտրֆաներն ալ արդէն գիտակից են առոր եւ գոնէ Պերժրուն եւ Մէն կը ջանան կրակին վրայ իւր շէջնել: Կը թուի որ աշխատավարձը այնքան դէր չի խաղար, որքան աշխատանքի պայմանները եւ նախարարը յայտարարեց թէ այդ ուղղութեամբ ալ բանակցութիւնները կրնան սկսիլ: Այս լուրը պէտք է օժանդակէր կացութեան բարելաւման, բայց Չորեքշաբթի օր ընդհ. երթեւեկին հազիւ 20%-ը ապահովուած էր: Ասկէ կը վնասին անշուշտ պանդոկապետներն եւ ճաշարանապետները, մասնաւոր լեռնային քաղաքներու մէջ (Շանպէի օրինակ) ուր վարձուած սենեակները պարապ կը մնան: Դեռ կան ուղեւորներն ալ, որոնք գիծերուն վրայ պառկելով կամ ձողեր եւ ալ առարկաներ ղեկավարելով կ'ուզեն խանգարել երթեւեկը՝ բանող կառախումբերուն: Ապահովութեան ուժերը պարպեցին գիծերը առանց միջադէպի:

Մեթրոյի ճակատին վրայ, երեք գիծեր բոլորովին չէին բաներ Փարիզի մէջ, Չորեքշաբթի օր, մնացեալն ալ տարբեր համապատասխանութիւններով ըստ գիծերու:

Այս ամբողջին վրայ, կազ - երկտրականութիւն կը պակսէին, անոնք ալ ըստ պաշտօնի գործադուլի դիմել Յունուար 5-ին, եթէ մինչեւ այդ...:

Այս բոլոր շարժումները ոչինչով կը խանգարեն անշուշտ, երկրին ղեկավարներուն Ծննդեան արձակուրդները: Նախագահ Միթերան Գահիրէ մեկնած է, ուր կը մնայ մինչեւ Կիրակի, Պալատիւր Մարաբէշ վայցած է եւայլն, եւայլն...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԿԼ

ՍԱՆԱՐՈՎԷ Եւ կինը Մոսկուա վերադարձան, եօթը տարուան աքսորէ մը ետք՝ Կորդի: Սախարով կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է լրագրողներուն եւ պատասխանած անոնց հարցումներուն: Եւսած է թէ զգացումները խառնակ են, Բաժնէ թէ զգացումները խառնակ են, իր վերադարձը կը զուգահեռ պարսալի փերի ոգրերգութեան մը՝ Մարչենկոյի մահը: Շեշտած է նաեւ թէ միշտ պիտի

ւած հնագոյն շերտերու, մարդկային զարգացման վաղ շրջաններուն արուեստի գերին, եւ երաժշտական տեղծագործութեան ծագման հարցին վրայ: Համագումարին մասնակցած են Երեսուկէն, Մոսկուայէն, Լենինգրադէն, Կիւեւէն, Տաշքենդէն քառասունէ աւելի գիտնականներ: Կարգացուած է աւելի քան 30 ղեկուցում: Ընդգծուած է համագումարը Հայաստան ունենալու նշանակութիւնը. քանի որ «բոլոր տուեալները կան ենթադրելու, որ երաժշտական մշակոյթի ամէնէն հին ձեւերը գոյութիւն ունեցած են Հայաստանի մէջ»:

Համագումարին, հնագէտները ղեկուցում ներկայացուցած են երաժշտական հնագիտութեան հարցերու եւ գործիքային գուգահեռներու, երաժշտական լեզուի ծագման խնդրին, երաժշտութեան ղեկի, զանազան երաժշտական գործիքներու կառուցումներու ու ծագումին, հին երաժշտական նշանագրութիւններու, - հուրբլական, հին հայկական, հին ռուսական - վերծանման մասին:

ՀԱՅ ԱԹՈՄԱԳԷՏԸ

Մ. Կորպաշովի Հնդկաստան այցելու - թեան օրերուն տեղի ունեցած է խորհրդարանի եւ օտար լրագրողներու ուղղուած մամլոյ ասուլիս մը: Ասուլիսի նիւթը եղած է միջուկային փորձարկումներու արգելման հարցը: Յայտարարութեամբ մը հանդէս եկած է նաեւ խորհրդային Միութեան ակթմական Էնէթիի օդադործ - ման պետական կոմիտէի նախագահ՝ Ա. Մ. Պետրոսեան, որ անդրադարձած է միջուկային փորձարկումներու դադարեցման հարցերուն շուրջ Ժընեւ տեղի ունեցող խորհրդային - ամերիկեան բանակցութիւններու երրորդ փուլին արդիւնքներուն մասին: Մամլոյ ասուլիսի աւարտին խորհրդային Միութեան Արտաքին նախարարի Ա. տեղակալ Ե. Մ. Վորոնեան Մ. Պ. Պետրոսեան եւ Հայաստանի ցով, Ա. Մ. Պետրոսեան եւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից անդամ Ի. Լ. Ներսեսով պատասխանած են լրագրողներու հարցումներուն:

ՓՈՒԹԳՈՒ
Հ.Մ.Ը.Մ. Լիոն - Տեպիմ
հաւասար արդիւնք

Տօներուն առթիւ եւ ձմրան պատճառաւ, Փութպոլի խումբերը կը մտնեն հանգիստի հանգրուանի մը մէջ: Անցեալ Կիրակի, յայտադիրը արդէն նիւար էր: Ախոյենական դժով խաղացին միայն Ռոն - Ալի լիկին մէջ:

Լիոն - Տէպիմ, պատուոյ դասակարգ, կ'ընդունէր Կրնոպլի ակումբներէն «Նոր-Քաի»-ի այցելութիւնը: Հ. Մ. Ը. Մ. խաղացած է աւելի յաճախ հակառակորդի բերդին մօտ, բայց չէ յաջողած արդիւնաւէտ ըլլալ: 0 - 0 ուրեմն: Հայաստան խումբը կը մնայ դասաւորումին առաջին վեցեակին մէջ:

Դիւրին էր նախատեսել, Փրոմուսիոն - տ'Օննէօր դասակարգին մէջ, Վալանսի պահեստի խումբին յաջողութիւնը Կրնոյի դաշտին վրայ: Արդիւնք՝ 3 - 0. Թէրզեան անգամ մը եւս ապացուցած է թէ իր խաղարկութիւնը արդիւնաւէտ է, նըշանակելով կոլերէն երկուքը: Վալանս կը վերագտնէ իր առաջատարի դիրքը. բայց իր գլխաւոր մրցակիցը Սէն - Շամոն չխաղաց անցեալ Կիրակի:

Լուարի մէջ, խոշոր պարտութիւն մը «Արարատ»-ի համար. յաղթուած է Տուազիէօյի մէջ 5 - 2-ով: Հակառակ այս անհաջողութեան Արարատ (Սէն - Շամոն) զանաւորումին մէջ գիրք չի փոխեր: Մէկ կէտով միայն ետ կը մնայ առաջատարէն որ, ան, փոխուած է: Երթ մրցումները վերջացած են այս խմբակին մէջ: Արարատ ունեցած է 8 յաղթանակներ եւ երեք պարտութիւններ:

Վ. Մ.

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ (Դեկտեմբեր 26-ի թիւ): Մեր յայտը թիւը՝ Շաքաթ, Դեկտեմբեր 27:

Ի Օ Ս Փ՝ Ր Ա Փ Փ ՈՒ Մ Ա Ս Ի Ն

(Փարիզ, Գեկտեմբեր 5)

ՎԱՐԴԳԵՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Րաֆֆին ինքը՝ մեր գրականության առաջնորդներից մեկը եղավ։ Ծնունդով հանճարի կնիքը ձևավորվել էր արևմտա-կատարելությունների առումով նա յաճախ չհասավ իր երազած, իրեն տրուած բարձրունքներին։ Աստծոյ շնորհաւոք գրական տաղանդով չզրկելով իր ժամանակի գրական մեծերին, ասենք, անգլիացի Վալտեր Սկոտին, իրական ստեղծագործու-թեան մէջ նա թերեւս միայն «Սամուէլ» վէպով կարող է կանգնել նրանց շարքում։ Ամենատեսանելի պատճառը հայ գրողի անապահով վիճակն էր, ամէնօրեայ կրօնի մի կտոր հացի համար, մանաւանդ, եթէ նկատի ունենանք նրա բազմադամ ընտանիքը։ Պատմում են, որ 1872-ին, երբ արդէն գրական փառքի բարձունքում էր, նա պարտքով երեք ոտլքի է ձարում՝ մեռած եղբորը հողին յանձնելու համար։ Ինչ խորունկ տրամադրութիւն կայ նրա հետեւեալ խոստովա-նութեան մէջ. «Ասում են, որ Տուրգենև-ւը իւր վէպերը մշակում էր առնուազն ութն անգամ եւ յետոյ տպագրում։ Բայց Տուրգենևը հարուստ էր եւ ժամանակ ունէր գեղարուեստի մասին երկար մտածելու...»։

Բայց՝ նիւթական անապահովութիւնը պատճառ էր։ Ի տարբերութիւն, ասենք, նոյն Վալտեր Սկոտի, նա տարաբախտ ժողովրդի հանճարն էր, եւ իր գրակա-նութիւնը ստեղծում էր ո՛չ ընթերցողի վայելքի համար։ Նրա գրականութիւնը ազգային փրկութեան ծրագիր էր։ Նա պիտի շտապէր, որովհետեւ ժամանակ չունէր ոչ այնքան ինքը՝ վիպասանը, որքան իր մայրենի ժողովուրդը, նա պիտի հասցնէր ըստէ առաջ իր ժողովրդին ելք յուշելու, ոգի ներշնչելու։ Նա բարոյա-կան իրաւունք չունէր ժամանակ վատնե-լու իր լեզուի, ոճի, պատկերների, արուեստի նրաբազմազան վրայ։ Նրա գրած էջերը հէնց գրասեղանից ուղիղ տը-պարան էին գնում, որպէսզի ժամ առաջ ընթերցողին, ասել է՝ հայ ժողովրդին կարողանար ասել, թէ ինչ է հարկաւոր անել։ Դա արուեստագէտի գիտակցական ինքնապահովութիւնն էր, որ չսպանուի ինքը՝ հայրենիքը։ Այդ կամքնոր դահ-րերութեանն են գնացել ուրիշ շատ հայ գրողներ՝ Րաֆֆու առաջ եւ նաեւ Րաֆ-ֆու հետ։

Եւ, վերջին հաշուով, աւելի ճշմարիտը Րաֆֆին դուրս եկաւ։ Իր ժողովրդի կեն-սագրութեան մէջ նա եղաւ շատ աւելի բախտորոշ մեծութիւն, քան որեւէ հանճա-րեղ արուեստագէտ։ Եւ կրկին վերագո-նանք Վարուժանի բնութագրման արմա-տական դրոյթին. «Րաֆֆին կրցաւ կեն-դանի կեցութիւնը օգեկոչել անցեալը եւ մար-դարէանալ ապագային»։

Րաֆֆու ունեցած բացառիկ տեղը ըստ ամենայնի ըմբռնուեց հարազատ ժողո-վրդի գիտակցութեան մէջ։ «Անմահ հոգի» կոչեց նրան Յովհաննէս Թուման-եանը։ Վահան Տէրեանը գրեց. «Մի Րաֆ-ֆի, մի Նալբանդեան, մի Դուրեան նոյն-պէս ասպետներ են, դուցէ աւելի մեծ հերոսներ, քան նրանք, որ կոռուի դաշ-տում են զոհարեցում իրենց կեանքը»։

«Դարերու հոգին գինը կ'անապահովանէ ու կը խնամակալէ, — գրեց Արփիար Ար-փիարեանը։ — Րաֆֆի կը ներկայանայ իրրեւ ընդհանուր հայութեան վիպասա-նը»։ «Րաֆֆիի վաստակը իրրեւ չունչ մեծագոյնն է հայ գրականութեան մէջ։ — Այսպէս բնութագրեց նրան՝ իր գնահա-տանքի մէջ գուսպ ու ծանրակշիւ Յակոբ Օշականը, մեծ գրողի՝ հարիւրամեայ յո-րելեանի օրերին։ — Հարիւր տարին գե-րեզման մըն է անշուշտ։ Բայց ինչպէս մեր երգերը կ'ըսեն, հոգիներ կան, որ հոգին տակէն ալ կը շարունակեն էրել, միայն։ Ու կան ուժեր, որոնք հոգեբէն բուսնիլ գիտեն։ Մեր մէջ այս շնորհը ա-մէնէն արդար կերպով տիրապետող մար-դերէն մէկն է Րաֆֆին»։ Վերջերս մեծ գրողի 150-ամեակի յորելեանի օրերին, մեր ժողովրդի հանճարեղ գաւակ Վիկտոր Համբարձումեանը գրեց. — «Եթէ հայ ժո-ղովրդի պատմութիւնը պատմահայր Պո-րենային ներկայացրեց վրաստորապէս հասարակագիտութեան լեզուով, ապա

այդ նոյն պատմութիւնը Րաֆֆին վերա-խմաստարեց եւ ժողովրդականացրեց գրականութեան լեզուով։ Երկուսն էլ կա-րողացան իրենց ժողովրդի անմահութիւնը ազդարարել ողջ աշխարհին եւ գրանով իսկ՝ իրենք նոյնպէս անմահացան։ «Սա-մուէլ», «Դաւիթ բէկ», «Պարոյր Հայ-կազն», «Ուազգողի յիշատակարանը», «Սենթը», «Կայծեր» եւ միւս գործերը լրիւ հիմք են տալիս նրանց հեղինակին դասելու հայ եւ համաշխարհային գրա-կանութեան մեծերի շարքերը»։

Րաֆֆին ըստ արժանաւոր գնահատ-ուեց ոչ միայն մեր ժողովրդի հաւաքա-կան գիտակցութեան մէջ։ Արդէն իր ապ-րած օրերին, եւ մանաւանդ, մահից յե-տոյ, Րաֆֆին սկսեց թարգմանուել աշ-խարհի շատ լեզուներով։ 1897 թուակա-նին, Րաֆֆու Փրանսերէն թարգմանիչը, Օրիորդ Ալտարը գրում է. — «Ես Փրան-սերէն եմ թարգմանում «Սամուէլը»։ Սա այնպիսի հոյակապ գործ է, որի վրա աշ-խատելն ինձ երջանկութիւն է պարգե-ւում»։ Փրանսերէն եւ թարգմանուել նաեւ «Ջալալեդդինը», «Ուազ փուշը»։ Րաֆ-ֆին թարգմանուած է գերմաներէն, անգ-լերէն, իտալներէն, պարսկերէն, թուր-քերէն, չեխերէն, հունգարերէն, բուլղա-րերէն, ռումիներէն, Րաֆֆու բոլոր գլխա-ւոր գործերը թարգմանուել եւ բազմիցս վերահրատարակուել են ռուսերէն, վրա-ցերէն, էստոներէն, սովետական ժողո-վուրդների ալ լեզուներով։ Րաֆֆու գը-րական յաղթարշաւը շարունակուած է։

Երեցս ճշմարիտ էր հանճարեղ Վարու-ժանը՝ Րաֆֆին «կրցաւ մարդարանալ ապագային»։ «Բայց դեռ կայ Րաֆֆիի մեծագոյն մարդարէութիւնը, որ Սեն-թ-ին վերջին գլուխը կը կազմէ։ Հայ-րենի երկրին ապագան ուրուագծած է հոն մեծ վիպասանը. — բեղնաւոր ու չլիւ-րար կենսքը, զոր կ'ապրի հայ ժողո-վուրդը այդ օրերուն մէջ, անշուշտ մեռ-եալ տառ պիտի չմնայ՝ ինչպէս իր բոլոր միւս գուշակութիւններն ու քարոզները պիտի իրականանայ ան, երազը մար-մին պիտի առնէ եւ մարդարէութիւնը՝ կատարում»։

Մենք այսօր եւ վաղուց կարող ենք ձայն տալ Վարուժանին. իրականացաւ Րաֆ-ֆու երազը, Սենթի երազը մեռեալ տառ չմնաց, երազը մարմին առաւ մարդա-րէութիւնը կատարուեց։ Իրականացած այդ երազի անունը մայր հայրենիք է, Սորհրդային Հայաստան։

Եկէք մի անգամ էլ թերթեմք «Սենթի երազի» էջերը եւ մտովի չըջնեք այսօր-ւայ Հայաստանով։ «Երազի» մէջ այն Հայաստանն է, որ պիտի գար երկու հա-րիւր տարի յետոյ, ներկայ Հայաստանը ծնուեց այդ «երազից» ընդամենը 50 տարի անց։

Լսենք վիպասանին. Վարդանը նոյն ին-քը՝ Սենթը «տեսնում էր՝ Հայաստանը, աւերակ ու անապատ դարձած Հայաստա-նը, այժմ բոլորովին կերպարանափոխ — ուած է... Միթէ կորած գրախոր կըր-կին վերադարձել էր այդ երկրի վրայ»։

Կարիք կա՞յ այս պատկերները համադ-րել նոր Հայաստանի հրաշք իրականու-թեանը, որի երկնքի տակ ապրում են ա-ւելի քան երեք միլիոն երեք հարիւր ութ-սունը հինգ հազար երեք հարիւր մարդ. այս տարուայ Յուլիսի 1-ի տուեալներով։

«...Բայց որքան խոփուել էր գիւղը։ Այլեւս չէին տեսնում այն գետնափոր խոփիւթները, որ աւելի գաղաններ իր-ջեր էին նման... Այժմ աները քարո-ւնէն էին, սպիտակ որպէս ձիւն, եւ չըջա-պատուած գեղեցիկ պարտէզներով»։

Մտովի պատկերացնենք քաղաքամայր Երեւանը, մեր միւս՝ քսան եօթ քաղաք-ները, 1960 զիւղերն ու աւանները, շա՞տ են տարբեր «Սենթի երազից»... Եթէ տարբեր են՝ երազի՞ օգտին, թէ՞ իրա-կանութեան...։

«...Տնից խմբերով դուրս էին գալիս մանուկները, առողջ գուարթ եւ մաքուր հագնուած։ Տղայ եւ աղջիկ, խառն միմ-եանց հետ, գրքերը ուսններին շալակած, շտապով գիմում էին դպրոց»։

Ամէն ուսուցող այդպէս գուարթ ու ա-ռողջ, Հայաստանում դասի են շտապում

570 հազար աշակերտ, որ սովորում են 1339 դպրոցներում։ Հայաստանում ամէն օր դասարան է մտնում 45 հազար ուսու-ցիչ եւ նրանցից 5268-ը երեխաներին ու-սուցանում են միայն Հայոց լեզու եւ գը-րականութիւն։

«...Տեսնում էք այն կանաչադարձ հո-վիտը, առաջ նա մի ցամաք ու անշուր ա-նապատ էր... Առաջ աշտեղ ճանապարհ-ներ անգամ չկային, իսկ այժմ ամէն տեղ կը տեսնէք հայելու նման հարթ ճա-նապարհներ, որ միացնում են մեր երկրի բոլոր քաղաքները»։

Արդի Հայաստանի լուսանկարչական պատկերը չկա՞յ այս տողերի մէջ, Հա-յաստանի, որ ծածկուեց ջրանցքներով, ձեռակերտ լճերով, ասֆալտէ ճանա-պարհներով։ Անգամ երազի մէջ Րաֆֆին չէր կարող մտածել, որ հայ մարդիկ ի-րենց հողից հազարաւոր տոննաներով քա-րեր են հանելու, հող են ստեղծելու, այն դարձնելու են այգեստաններ, հիմնելու են նոր գիւղեր, քաղաքներ։

«Նրանք անցան մի գործարանի մօտից, որտեղ տախտակներ էին սղոցում, պան-րադործարանի մօտից, մի հասպոն շի-նութեան մօտից, որ ագորիք էր... Մեր երկրի արդիւնաբերութիւնները մենք վաճառում ենք... եւ փոխարէնը ստա-նում ենք՝ ինչ որ մեզ պէտք է»։

Սղոցարան, պանրագործարան, շոգիով աշխատող ագորիք... Ի՞նչ համեստ ե-րազներ...։

Այսօր Հայաստանում կայ 500-ից աւե-լի գործարան, որոնց արտադրանքը, հասնում է աշխարհի բոլոր ծայրերը։ Եւ անգամ «Սենթի երազում» Րաֆֆին կա-րող էր պատկերացնել, որ իր ժողովուր-դին արտադրելու է մաշտոց մեքենաներ, էլեկտրոնային ամենանուրը սարքեր, օսկի է արդիւնահանելու, մոլիբդեն, ալ-յումին, արհեստական կաուչուկ, աւտո-մեքենայ... Կարո՞ղ էր մտածել, թէ Սե-ւանայ լիճը փրկելու համար իր ժողո-վուրդը 50 քիլոմիթր երկարութեամբ ջը-րանցք է փորելու, որ նախափայլ չունի աշխարհում...։

«...Մեր քաղաքներից, գիւղերից շա-տերը փոխել են իրենց անունները, մի քանիսը իրենց վաղեմի պատմական ա-նուններն են կրում, իսկ մի քանիսը նոր անուններ են ստացել»։

Կարիք կա՞յ մեկնաբանելու վաղուց իրականացած այս երազը։ Աւելացնեմ միայն, որ մենք Հայաստանի գիւղերին եւ քաղաքներին տալիս ենք նաեւ Արեւ-մբառահայաստանի անունները՝ Նոր Ա-րարիկի, Նոր Հաճն, Նոր Սարգիս, Մուսալեռ, Նոր Երզնկա... նախ՝ դուր-գուրելու համար գերուած անունները եւ ապա յիշելու եւ սերունդներին փոխան-ցելու, որ ունեցել ենք Արարիկի, Երզն-կա, Սարգիսը, Հաճնը...։

«Ահա այդ համալսարանն է... ահա այդ գիտութիւնների ակադեմիան է... դա հին թագաւորական սրահն է, որ այժմ ծառայում է որպէս մուզէյում... դա քաղաքի նշանաւոր թատրոններից մէկն է... դա մի հիւանդանոց է... դը-րանք մեր հերոսների արձաններն են... դա մի լրագրի խմբագրութիւն է, ուր օ-րական 150 հազար օրինակ է տպւում...»։

Այս «երազների» մեծ մասի վաղուց ի-րականութիւն դառնալը իմ փաստարկ-ման կարիքը չունի։ Ասեմ միայն, որ Հա-յաստանն ունի 13 համալսարան, 55 հա-զար ուսանող։ Այդ համալսարաններում սովորում են ոչ միայն Հայաստանցի ե-րիտասարդներ, այլեւ գերախնացի, բուլ-ղար, արաբ, ուրիշ տարբեր ազգից ու-սանողներ։ Սովորել եւ սովորում են հա-րիւրաւոր սփիւռքահայ տղաներ ու աղ-ջիկներ։ Մեր վրիսաւոր օրաթերթը վա-ղուց լոյս է տեսնում 300 հազարից աւելի տպաքանակով, ամէն տարի հրապարակ-ւում է 1100 անուն գիրք, 13-5 միլիոն տպաքանակով... Անգամ «Սենթի երազի» մէջ բազմաշարժար վիպասանը չէր կա-րող երազել, թէ Հայաստանն ունենալու է նաեւ Գրողների Միութիւն, թէ հայ-րենի հողի վրայ բնական յաջորդակա-նութեամբ պէտք է ապրեն, ստեղծագոր-ծեն հայ բանաստեղծներ, արձակագիր-ներ, թատերագիրներ, թարգմանիչներ։ Թէ գրողների, այդ թւում իր անունով, պիտի կոչուեն դպրոցներ, համալսարան-ներ, փողոցներ, գիւղեր, քաղաքներ...։

Եւ, «Սենթի երազի» ամենամեծ դար-մանքը, «Բոլորը Հայերը, ում հանդիպում էին, աչքի էին ընկնում իրենց համոր-ձակութեամբ, անձնավստահութեամբ եւ ալրական անվահերութեամբ... Կարծես նրանք երբեք թուրքի ապստիլ կամ Գրդի նիզակը չէին կրել...»։

Արդի Հայաստանի նոր սերունդները բնաւ չեն մոռանում եւ երբեք չեն մոռա-

ՍՊԱՍԵԼՈՎ ՆՈՐ ԱՇՏԱՐԱԿԻՆ... ԵՒ

—X—

Շինարարային բաղմապիտի ստեղծա-դործութիւնները, մոլեգին տեղով կը յաջորդեն իրարու, մասնաւորաբար մայ-րաքաղաքիս մէջ։ Բիւ ժը աւելի հին, Փոմփոմու մշակութային կեդրոնէն վերջ, տարբեր մակարդակներով գնազան կառույցներ պիտի բուսնէին ստիկերու նման։

Պերսի, Ջենիթ, Լա Վիլլիթ եւայն։ Ու այժմ, Փարիզի քաղաքապետութիւնը որո-շած է ձեռնարկել վիթխարի աշխատան-քի մը, Մոնփարնասի կայարանին շըը-ջանին մէջ, առեւտրական, արուեստա-յին, գրօսային բաղմաթիւ հաստատու-թիւններով, վայրի մը տարածութեան առնթիւ, որուն ընդարձակութիւնը նոյն-իսկ պիտի խլէ անցնի Բոնէփորտի հրա-պարակի լայնութիւնը...։ Այս հսկայա-կան գործը պիտի աւարտի այն պահուն, երբ հազարավայրութեան պիտի յանձնուի, մեծ արագութեամբ սրացող վայրաշար-

նալու իրենց պապերի ու նախահայրերի անողորմ բախար, բայց միաժամանակ հպարտ եւ վստահ են նայում իրենց վաղ-ւայ օրուան, որովհետեւ մեծ Ռուսաս-տանի գորութեամբ, կղայրութեան լեռ-նաշղթայով պաշտպանուած՝ Հայոց բախտի երկնքից ընդմիշտ վոնդուած է թուրքական կիսաբախտին, իսկ Հայաս-տանում ապրող քուրդ ժողովրդի գա-ւակներին մենք ենք դառնել հովանի, նը-րանց տալով ապրելու, իրենց լեզուն եւ մշակոյթը զարգացնելու եղակի հնարա-ւորութիւն...։

Կրկին վերադառնանք, «Սենթի երա-զին», «Մի բան», որ մնացել էր անփո-փոխ, որ էր հայկական խօսքը՝ լեզուն։ Բայց որքան էր մշակուել, որքան էր կոկուել այդ լեզուն...։

Այո, նորացած, զօրացած՝ ապրում է Հայոց լեզուն, որ վաղուց արդէն պետա-կան լեզու է, գրականութեան եւ ար-ուեստի, գիտութեան լեզու։ Եւ յաւիտե-նական է այդ լեզուի կեանքը, ինչպէս յաւիտենական է մեր ժողովուրդը։

Այսպէս եւ կարող եմ վերնթեքել «Սենթի երազի» բոլոր էջերը եւ արդի Հայաստանի իրականութիւնը անհամե-մատ աւելի հզօր ու չքեղ պիտի լինի, քան այդ «երազը», որ ժամանակին օ-մանք համարեցին ցնորք, հէքեաթ, ոռ-մանտիկ գառացանք։

Եւ, այնուամենայնիւ, Սենթի մի երա-զը ցաւօք, անկատար է մնացել։ Այդ ե-րազի մէջ հայ մի գիւղացի Սենթին հը-պարտութեամբ պատմում է իր զաւակնե-րի մասին, թէ՛... «Մէկը պըռֆեսոր է՝ Կարինի համալսարանում, երկրորդը՝ զննապետ է՝ Վանի զօրաբաժնի մէջ, եր-րորդը՝ դեռ սովորում է Նոր Բաղրեւան-դի գիւղապետեանական ուսումնարա-նում...»։

Կարի՛ն, Վա՛ն, Նոր Բաղրեւա՛նդ... Ասել է՝ գերուած Արեւմտահայաստան։ Եւ, ուրեմն, հպարտ եւ զօրեղ զգալով Նոր Հայաստանի իրականութեամբ, գողա-լով նրա ամէն թէղ հողի եւ քարի վրայ, արժանին մատուցելով բոլոր նրանց, որ հնարաւոր դարձրին այդ «երազը», մոռ-վի կրկնենք նոյն Րաֆֆու 1857 թուակա-նին գրած տողերը. —

Արդեօք գաղութ է մի օր, ժամանակ
Տեսնել Մաքսի գլխին մի գրօշակ,
Եւ ամէն կողմից պանդուխտ
Խայտաղիք
Դիմեն դէպ իւրեանց սիրուն
Հայրենիք...։

Յուսանք, որ դուրս է նաեւ այդ օրը, այդ ժամանակը։ Հաւատ փայփայենք, որ կիսակատար չի մնալու Սենթի երա-զը, Րաֆֆու երազը, մեր ժողովրդի մեծ երազը։ Եւ այդ յոյսի պատուանդանը Սփիւռքն է՝ հայ միալու իր գերագոյն լա-րումով եւ մայր Հայրենիքն է՝ Սովետա-կան Հայաստանը, որի պետական գինա-նըջանին Հայոց սրբազան լեռն է՝ Արա-րատը։

22 — 23 նոյեմբերի, 1986, Մոսկուա
2 — 4 Գեկտեմբերի, 1986, Փարիզ

(Շար. 3 եւ վերջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

×

Մինչ երեք օրուան գործադուլէն ետք մեթրոյի բնականօրէն սպասարկութիւնը կը վերականգնուի Դեկտեմբեր 25, Հինգշաբթի օր, երկաթուղիի գործադուլը կը շարունակուի բնականօրէն. անորոշութեան մը մէջ: Բանակցութիւնները արհեստակցական միութիւններու եւ կառավարութեան միջեւ խօսուած էին, ու կը սպասուէր որ Ուրբաթ (Դեկտեմբեր 26) կէսօրէ ետք վերականգնուին:

Փոխադրութեան նախարարը որ լուր կը մնար հարցին սկիզբէն ի վեր, Դեկտեմբեր 25, Հինգշաբթի, խզելով իր լրատւութիւնը, կոչ մը ուղղած է գործադուլի դիմած ուղեւորներուն, յիշեցնելով, թէ «լուրջ է պահը, եւ ուղեւորներու կը մընայ գիտակցել այս իրականութեան»:

Դեկտեմբեր 25-ի օրը, ինչպէս գործադուլի նախորդ օրերը, երկաթուղային երթեւեկը չատ ցանցատու անկանոն էր, նաեւ Դեկտեմբեր 26, Ուրբաթ առաւօտուն: Միջին հաշուով հինգ կամ վեց զնացքներէ մէկը միայն կը բանի փարկեան կայարաններու մէջ, բացի Կառ Խիւնորէն, ուր երթեւեկը բոլորովին կանգ առած է:

Ինը օրուան այս գործադուլը արդէն 2 միլիարտ ֆրանքի վնաս մը պատճառած է ֆրանսական անտեսութեան:

×

ԻՐԱՆ — ԻՐԱՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

○

Մէկ կողմէն կ'արտասանուին ճառեր, կը արուին պատգամներ, ուր անպակաս են խաղաղութեան, հաշտութեան կոչեր, միւս կողմէ ամենայն սաստկութեամբ կը շարունակուին բախումներ, պատերազմներ, առեւանգումներ:

Դեկտեմբեր 25, Հինգշաբթի, կէսօրին Թեհրանի ձայնասփիւրը ընդմիջելով իր յայտարարը, յայտնած է թէ իրանեան ուժերը զինուորական նոր յարձակողական մը անցած են Իրաքի հարաւային ճակատին վրայ: Զինուորական այս գործողութիւնը փոխադարձութիւն մը կը նրկատուի իրաքեան այն վերջին յարձակումներուն, որոնց թիրախ ընտրուած էին Իրանի ճարտարարուեստական ու բնա-կութեան գոտիները:

Իրաքեան ձայնասփիւրն ալ իր կարգին հաստատելով հանդերձ իրանեան յարձակումը, սփռած է հայրենասիրական երգեր ու Պետութեան նախագահ Ս. Հեյսէյնի ճառը:

Ինչպէս միշտ, երկու թշնամի երկիր-

Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ Ը

Երկրէ երկիր

«Թող լոեմ ատելութեան վայնասունքները եւ մահացու պայքարներու ժխտը» մաղթեց Յովհաննէս — Պօղոս Բ. Պապը Ծնունդի իր պատգամին մէջ, զոր ուղղեց ամբողջ աշխարհի: Մինչ ան կը խօսէր Հռոմի Սուրբ Պետրոս տաճարին պատըշտութեան, հրապարակին վրայ հասարակած էր 600 հազար հողէնոց բազմութիւն մը:

Փարիզի մէջ ալ զրեթէ նման արտա-յայտութիւն մը ունեցաւ կարդինալ Լիւս-թիթէ, յիշեցնելով քրիստոնեայ հաւա-տացեալներու, թէ պէտք է պաշարել ա-նարդարութեան, տկարութեան, սուտե-րու, սխալներու, չարութեան, ատելու-թեան, զժրատութիւններու դէմ:

Իսկ Բեթղէմէի Ծննդեան ալիւն մէջ հաւաքուած բազմութիւնը հոն հասած է խորայնէն ուստիկանութեան ու զին-ւորական ուժերու խիստ քննութիւններէն անցնելէ ետք: Թէեւ քաղաքակտը հա-ւանական չէ նկատած նման օրով զինեալ արարք մը, սակայն խրաչեւեան իշխա-նութիւններ ծայրայեղ բծախնդրութեամբ մը հսկած են ապահովութեան, մանա-ւանդ որ ներկաներու մէջ կը գտնուէին նաեւ նախարարապետ Ի. Շամիր եւ փոխ-նախարարապետ Ծ. Փէրէզ:

Շամիր յարդելով աւանդութիւնը, ա-ռիթը օգտագործած է խաղաղութեան կոչ մը ուղղելով ամբողջ աշխարհին, յատ-կապէս ծանրանալով Իսրայէլ — Արաբ հաշտութեան մը վրայ:

Արաբ աշխարհը՝ Մերձաւոր — Արեւել-քի, ուր տեղ ունի Յորդանան, սակայն առանց ՊԱԿ-ի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԻՒ ԳՈՐԵԿԱ Անքէն 2 կայանի այս աշխատակիցը, որ Մարտ 8-ին առեւան-գուած էր Պէյրութ, ազատ արձակուեցաւ Դեկտեմբեր 24, Չորեքշաբթի օր ու Կիւ-րոսի ճամբով հասաւ Փարիզ, Դեկտեմ-բեր 25, Հինգշաբթի: Քորնէյայի ազատ արձակումէն ետք, տակաւին 17 պատանդ-ներ կամ անհետացած օտարականներ կը մնան Լիբանան, որոնց հինգը Ֆրանսացի-ներ են:

Մինչ Գորնէյա Փարիզ կը հասնէր, Փը-րանսացի միւս երեք պատանդներու — Քոֆման, Քարթին, Ֆոնթէն — առեւան-գելները անոնցմէ իրենց ընտանիքներուն ուղղուած անձնական նամակներ բերած, ձգած են սրճարան մը:

ԻՐԱՔԵԱՆ օդային զիծերու պատկանող Պօինկ մը, որ Պաղատաթէն կ'ուղղուէր դէ-պի Ամման, առեւանգուած է Դեկտեմբեր 25, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, չորս օդա-հէններու կողմէ: Թուիզքի ընթացքին ա-նոնցմէ մէկը ռուս մը պայթեցուցած է օդանավուն մէջ, որուն հետեւանքով ճամ-բորդներէն 62 հոգի մեռած եւ 32 հոգի վիրաւորուած են: Օդաչուն յաջողած է վիրաւորուած են: Օդաչուն յաջողած է վիրաւորուած են: Օդաչուն յաջողած է վիրաւորուած են:

Ահարեկական այս արարքը նախ ըս-տանձնած է անձնատէր կազմակերպութիւն մը՝ «Յեզափոխական գործողութեան

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՐԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16 — 22)

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Բիւրականցի աստղաբանագէտ Նորայր Մելիքեան եւ Փատովայի (Իտալիա) աստ-ղագիտութեան հիմնարկէն Մատիս Դ. Վալէ Օրիոնի միջամածի չըջանին մէջ յայտնաբերած են եօթը նոր «բոնկո» աստղ: Անոնք այս արդիւնքին հասած են Բիւրականի աստղադիտարանը կատար-ուած դիտարկումներու շնորհիւ:

Վերջեւ հայ եւ պուլկար գիտնական-ներ նոյնպէս յայտնաբերած են 70 նոր բոնկոյ աստղեր եւս, ինչ որ կ'առաջնորդէ տիեզերական կարեւոր եզրակացութիւն — ներու:

«Այսօր մենք գիտական յաջող համա-գործակցութիւն հաստատած ենք դրա-մատիական քանի մը երկիրներու եւ բը-նականաբար տնտեսական փոխօգնութեան խորհուրդի անդամ երկիրներու մեծ մա-սին ներկայացուցիչներուն հետ» կ'ըսէ Բիւրականի փոխ տնօրէն Հայկ Յարու-թիւնեան: Հինգ տարիէ ի վեր Իտալիոյ եւ Հայաստանի միջեւ վարժընթացի հետե-ւողներ կը փոխանակուին եւ շարք մը հա-սարակաց թեմաներ կը մշակուին Հռոմի եւ Բիւրականի աստղադիտարաններուն մէջ:

Հ. Յարութիւնեան կը շարունակէ. «Ներ-կայիս կը վերականգնուին նաեւ ԱՄՆ-ու աստղաբանագէտներու հետ մեր ունեցած կապերը, որոնք աւելի քան 30 տարուան

կազմակերպութիւն»ը, ապա նաեւ «ձի-հատ խլամբը»: Նոյն առեւանգումին պատճառով Իրաք կ'ամբաստանէ Իրանը:

ՈՒԿՐԱՆԻՑ Տոնէցի չըջանի ած — խահանքերէն մէկուն մէջ Դեկտեմբեր 24, Չորեքշաբթի, մեթան կազի պայթում մը պատճառ դարձած է հանրագործներու մահուան: Լուրը արուած է Դեկտեմբեր 25, Հինգշաբթի, պաշտօնական հազոր-դագրութեամբ մը, առանց յաւելեալ ման-րամանութեան:

Տոնէց խորհրդային անխահանքերու ա-մէնէն կարեւոր չըջանի է, որ ամբողջ երկրին ածուխի սպառումին մէկ երրորդը կը հայթայթէ:

ՄԱՏՐԻՏԻ Նովոթէլ պանդուխտ մէջ, որ այս տարի բացուած էր, պայթում մը նրկական մեծ վնաս պատճառած է Դեկ-տեմբեր 25 — 26-ի գիշերը: Արարքը ըս-տանձնած է ԷԹԱ պառք անջատողական կազմակերպութիւնը:

ՊԵՐՈՒԹԻՒՆ Եւ հարաւային — Լիբանանի պաղեստինեան ճամբարները ռմաղիծ-ւած են Դեկտեմբեր 25, Հինգշաբթի, մինչ Ամմանի պաղաղութի Պէրի կը խօսէր ՊԱԿ-ի ղեկավար Արաֆաթի հետ երկ-խօսութեան մը կարեւորութեան մասին: Թմրակոծութիւնը պատճառ դարձած է եր-կու պաղեստինցիի մահուան:

ԹՈՒՐԿԻՅԱ արեւելեան չըջաններուն մէջ տիրող խիստ ձմեռուան պատճառով փակուած են ճամբարները, հեռաւոր գիւ-ղերու կապը խզուած է երկրին ու աշ-խարհին հետ: Հացի եւ ջուրի նեղութիւն կը տրիւ: Ճշգրտած է որ ամէնէն ցուրտ քաղաքն է Կարսը, ուր ջերմաստիճանը — 19 ցոյց կուտայ:

անցեալ մը ունին. այդ ժամանակամիջո-ցին համատեղ հետազոտութիւններ կա-տարուած են բազմաթիւ ամերիկեան աստղադիտարաններու մէջ, իսկ ամերի-կացիներ ալ քանիցս գտնուած են Բիւրա-կան»:

Բիւրականի մասնագէտները կապեր ու-նին նաեւ Շուէտի, Անգլիոյ, Ֆինլան-տայի, Հարաւսլավիոյ, Հնդկաստանի, ընկերվարական երկիրներու մեծ մասին աստղագէտներուն հետ:

×

ՀԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻԷՆԱԼ

Հատին ամերիկեան երկիրներու ճար-տարապետութեան հինգերորդ պիէնային, որ տեղի ունեցաւ էքուադորի մայրա-քաղաք Քուիթոյի մէջ, մասնակցած են նաեւ եւրոպական կարգ մը երկիրներու մասնագէտները: Խորհրդային ճարտա-րապետներու պատուիրակութիւնը կը ներկայացնէին միութեան ճարտարապետ-ներու միութեան վարչութեան քարտու-ղար եւ Հայաստանի ճարտարապետնե-րու միութեան վարչութեան նախագահ Ա. Գրիգորեան եւ Ս. Գոլուբով:

×

ԿԵԱՆՔ ԱՌԱՄ ՀՈՂԵՐ

Արաղած լեռան ստորոտի անկեղծան քարքարոտներ զիւղացիներուն բերրի հո-ղերու խոշոր շերտ մը նուիրեցին: Գար-նան այգիներ ու մրգաստաններ պիտի տնկուին այդ տարածութեան վրայ: Այս հողերը կը պատկանին Հայաստանի հիւ-սիս արեւմտեան չըջանին մէջ վերջին տա-րիններուն ստեղծուած անտեսութիւննե-րուն: Հայաստանի մէջ առատ է քարը. միլիոնաւոր տարիներ առաջ հրաբխային ժայթքումներու ընթացքին երկրի մա-կերեսը ծածկած լաւայի խաւը իր հետ-քերը ձգած է հոն: Երկրի տարածութեան զրեթէ կէսը քարքարոտներ են: Հողը քարէն մաքրագործելու աշխատանքը սկը-սած է չուրջ քսան տարի առաջ, ու այդ ժամանակի ընթացքին ձեռք ձգուած է մօտ 150 հազար հեկտար հող: Քարքա-րոտները կենդանացնելու աշխատանք-ները ամբողջութեամբ կ'ըլլան Պետու-թեան ծախքով:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱՐԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Հայաս-տանի Լրագրողներու Միութեան 7-րդ համագումարը: Ներկայ եղած են կու-սակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դե-միրճեան, նախագահ Հրանտ Ոսկանեան, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան եւ ղեկա-վար այլ դէմքեր: Հաշուետու զեկու-ցումը կարգացած է Հայաստանի Լրագր-ողներու Միութեան նախագահ եւ «Սո-վետական Հայաստան» օրաթերթի խմբ-րադրապետ Էմանուէլ Արաքսեան — Մա-նուէլեան: Կատարուած է մտքերու փոխա-նակութիւն: Չանազան մարմիններու ընտ-րութեանէն ետք կատարուած է նաեւ Միու-թեան նոր վարչութեան ընտրութիւնը: Նախագահ վերընտրուած է Էմանուէլ Ա-րաքսեան — Մանուէլեան:

×

ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿ
ՄԵՆԱԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱՅՐՈՒԹԻՒՆՄԷՋ

Նայրոպի տեղի ունեցած կռիւմարտի ե-րիտասարդական միջազգային մրցաշար-քին յաջողութիւն արձանագրած է Մե-խակ Ղազարեան: Լենինականցի կռիւ-մարտիկը հանդէս գալով 57 փլու ծան-րութեան դասակարգէն, պարտութեան մատնած է քեհիայի իր մրցակիցը:

ԵՐԵՎԱՆ <=> ՓԱՐԻՋ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՎԱՆ
(ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23 — 25)

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՄԱՐԶԻԶ
ԱՐԿԱԴԻ ԱՆԴՐԵԱՍՅԱՆԻ
ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԻԿՈԼԱՅ ՏԻԽՈՆՈՎԻ
ՀԱՅԱՎԱԿՆ ԹԵՄԱՆ

Հայաստանի ֆուլբոլի դաշնակցու-
թեան պրեզիտիումի նիստին զեկուցում մը
տուած է «Արարատ»ի մարզիչ Արկադի
Անդրէասեան: Խօսելով անցեալ մրցա-
ըջանին «Արարատ»ի ելոյթներուն մասին
Անդրէասեան նշած է թէ երկու ասիոյնու-
թիւններուն անյաջող արդիւնքներէ ետք,
երբ ինք ընդունած է խումբը, զայն վե-
րականգնելու համար իր գլխաւոր ուշադ-
րութիւնը կեդրոնացուցած է տղոց արա-
դութեան եւ ուժականութեան յատկանիշ-
ներու բարելաւման վրայ: Թարմացուած
է խումբին կազմը, կարգ մը փոփոխու-
թիւններ կատարուած են օգտակներու մէջ:
Այս բոլորը նկատելի կերպով փոխած է
«Արարատ»ի զէմքը, կարեկիւթիւն տը-
ած բարձրացնելու խումբին մարտունա-
կութիւնը եւ, վերջապէս, լուծելու մըր-
ցաշարքի գլխաւոր հարցը՝ պահպանել
զիրքը բարձրագոյն խումբի մէջ:

Վերջին երկու խաղերուն «Արարատ»ի
կրած ծանր պարտութիւնները մարզիչը
բացատրած է հոգեբանական անպատրաս-
տութեամբ. ծանր ու լարուած պայքարէ
ետք, երբ պարզուած է, որ խումբը այլ-
եւս դասակարգ իջնելու վտանգէն ազա-
տած է, մարզիկներուն զգօնութիւնը ա-
կամայ թուոյցած է: Արկադի Անդրէասեան
նշած է նաեւ, որ «Արարատ»ի կազմը
կամբողջանայ նոր խաղացողներով՝
պաշտպանութեան թէ յարձակողական
զիծերու վրայ:

×

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅԷՊԻ
ՀԱՄԱՀԱՄԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒԻ

Երեւանի պետական համալսարանին
կողմէ հիւրընկալուած է Հայէպի համա-
լսարանի տեսուչ տոքթ. Ա. Իսկրիք: Այս
առթիւ ստորագրուած է երկու համալը-
սարաններու միջեւ համագործակցութեան
պայմանագիր մը, որու համաձայն կող-
մերը կ'իրականացնեն զիտա — հետադո-
տական միտուեղ աշխատանքներ՝ զիտու-
թեան արդիական եւ փոխադարձ հետա-
քննարկութիւն ներկայացնող հարցերու
շուրջ, կը փոխանակեն դասախօսներ ու
զիտականներ եւայլն:

×

ԵՐՄԻՏԱԺԵՆ ԳՈՐԾԵՐ
ՑՈՒՑԱԳՐՈՒԱԾ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԷՋ

Լենինգրադի էրմիտաժի մէջ կը գտնուի
ժԲ. դարու արեւմտեան եւրոպական եւ
ռուսական փորագրա — նկարչութեան
շուրջ 600 հազար նմոյշ, որոնցմէ 66 հատ
վերջերս ցուցադրուած են Հայաստանի
պետական պատկերասրահ: Յրանաացի,
ռուս, իտալացի, անգլիացի, գերմանացի
եւ սպանացի ծանօթ վարպետներու գոր-
ծերը որոշ կերպով պատկերացում մը
կուտան փորագրանկարի արուեստի երկու
գլխաւոր ձեւերու մասին: Առաջինը՝ բը-
նօրինակն է, այսինքն, երբ յղացքը եւ
կատարումը նոյն հեղինակինն են, երկ-
րորդը՝ վերարտադրութիւնը, երբ շա-
րագրական յղացքը առաջարկած են դե-
ղանկարիչը կամ գծանկարիչը, իսկ փո-
րագրիչը իրականացուցած է զայն:

Ռուս անուանի բանաստեղծ Վալէրի
Բրիւսովի կազմած «Հայաստանի պոէ-
զիան» ծաղկաբաղի լոյս ընծայման եօթա-
նասունամեակը լրացած է այս տարի: Այդ
հաւաքածոյին կարեւոր նշանակութիւնն
այն է, որ ռուս շատ մը բանաստեղծներ —
բու մէջ աչք արթնցուցած է զէպի հայ-
կական մշակոյթը, անոնց մէջ փափաք
յառաջացուցած է թարգմանելու հայ բա-
նաստեղծներէն գործեր: Անոնցմէ մին էր
բանաստեղծ Նիկոլայ Տիխոնով, որու
գործերուն մէջ առանձին տեղ կը գրաւէ
Հայաստան:

Նիկոլայ Տիխոնով առաջին անգամ Հա-
յաստան այցելած է 1924-ին: Հայաստա-
նի մասին ան արդէն որոշ տեղեկութիւն-
ներ ունէր: Լենինգրադ, ուր այն ժամա-
նակ կ'ապրէր բանաստեղծը, Արուեստի
Տունը Մարիետա Շահինեանի եւ Օլգա
Փորչի նախաձեռնութեամբ կը կազմա —
կերպուէին բանաստեղծական երեկոյթ-
ներ, որոնց ընթացքին յաճախ կը խօսուէր
նաեւ հայկական բանաստեղծութեան մա-
սին: Այդ երեկոյթներու շնորհիւ ալ Նի-
կոլայ Տիխոնով ծանօթացած էր թաշա-
տուր Արուեստի «Վէրք Հայաստանի»
վէպին, անգլիացի ճամբորդ Լինչի նո-
թերուն եւ Վալէրի Բրիւսովի հրատա-
րական «Հայաստանի պոէզիան» ծաղկա-
բաղին: Ան ծանօթ էր Յովհաննէս Յով-
հաննիսեանի, Աւետիք Իսահակեանի, Ե-
ղիշ Զարեանի բանաստեղծութիւններուն:

Այդ առաջին այցելութենէն ետք Նիկո-
լայ Տիխոնով ջերմ սիրով կը կապուի Հա-
յաստանի հետ: Առիթով մը բաժն է, թէ
«Իւրաքանչիւր խորհրդային բանաստեղծ
պարտաւոր է կեանքին մէջ գտնէ անգամ
մը գտնուիլ Հայաստան, ուր իրեն կը բա-
պասեն նոր յայտնագործութիւններ ու
հրաշքներ»: Առաջին այցելութեան ար-
դիւնքը եղաւ «Հայաստան» բանաստեղ-
ծութիւնը եւ «Կարմիրները Արաքսի ա-
փին» պոէմը: Ատով կը սկսի ռուս մեծ
բանաստեղծի «Հայկական թեմա»ն: Այ-
նուհետեւ Տիխոնով գրած է բանաստեղ-
ծութիւններ, նուիրուած Աւետիք Իսա-
հակեանի, Հայաստանի, զօրավար Բե-
նիամին Գալստեանի եւ այլ զէմքերու:
Բազմաբնոյթ գործերու շարքին առանձ-
նայատուկ տեղ կը գրաւեն հայ զբաղա-
նութեան նուիրուած իր յօդուածներն ու
սկիւարիկները: Ան սկիւարիկներ գրած է հայ
ժողովուրդի լաւագոյն զաւակներուն՝
արուեստի ու գրականութեան զէմքերու,
զիտականներու, հրամանատարներու
մասին: Յովհաննէս Թումանեանի ծը-
նընդեան հարիւրամեակին առթիւ գրած
է. — «Մեծ է հինաւուրց հայ ժողովուրդի
աւանդը համամարդկային մշակոյթի
գանձարանին մէջ, ինչպէս որ մեծ են ա-
նոր մշակոյթին ու գրականութիւնը, զոր
հայ ժողովուրդը ստեղծած է իր գոյու-
թեան ընթացքին: Հայաստանի ժողո-
վուրդը ի զէմս Յովհաննէս Թումանեանի
մեզի տուած է իր ստեղծագործական հը-
նարաւորութիւններու բարձրագոյն ար-
տայայտիչը»: Տիխոնով գրած է նաեւ
Զարեանի, Մաշտոցի, Սայաթ Նովայի,
Տէրեանի եւ այլ մեծերու մասին:

×

ԳՐԻԳՈՐ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ
ՀՆՁԱԾ ԵԱՐՈՍԼԱՒԻ ՄԷՋ

Եարոսլաւի Ֆիլհարմոնիայի 50-ամեա-
կին առթիւ այդ քաղաքին մէջ հնչած են

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

ՄԻՆՁԵՒ ԵՐՐ

— X —

Երկուշաբթի առտու, կացութիւնը բա-
րելաւուած չէր, եթէ նոյնիսկ տնօրէնու-
թիւնը ջանք կը թափէր յաւելեալ քանի
մը կառավարման ապահովել, գլխաւորա-
բար մեծ զիծերու վրայ եւ արտասահմա-
նի: Հարցն հոն է որ արհեստակցական
ընկերակցութիւնները տէրը չեն բանթոզ-
ներուն եւ օրինակ առնելով ռուսնոգա-
կան շարժումէն, համակարգումի կո-
միտէներ կազմուած են ամէն կողմ եւ
անոնք կուտան որոշումները: Կառավա-
րութիւնը, Երկուշաբթի օր չէր միջամը-
տած, թէեւ Շիրաք հրաժարած էր ար-
ձակուրդի մեկնելէ եւ ետ կանչած էր
Տնտեսութեան նախարարը՝ Պալատիւր,
որ Մարաքէզ դացած էր: Երկաթուղիի
տնօրէնութիւնը կը յայտնէր թէ տրամա-
զիւր է բանակցելու, անմիջապէս որ աշ-
խատանքը վերսկսի: Այս նախապայմանը
որեւէ արձագանք չէր գտներ: Պարզ է,
որ ոչ երկրին տնտեսութեան քայքայու-
մը, ոչ միջին եւ փոքր հաստատութեանց
(պանդոկ, ճաշարան, 3 Սիւրսի նման
ձեռնարկներ, մեծ վաճառատուններ եւ-
այլն, եւայլն) կրած հսկայ վնասները,
ոչ աշխատաւոր դատակարարին շարժա-
քը որեւէ ազդեցութիւն կը գործեն բան-
թոզներուն վրայ: Դեռ կայ իրենց իսկ
հաստատութեան — երկաթուղիին — կրած
վնասը, որ օրական 90 միլիոն Փրանք է,
եւ արդէն իսկ 12 օր է, որ շարժումը կը

Հայաստանի ձայն — հեռառեւիլի հնա-
գոյն երաժշտութեան համոյթի զեկավար
Գրիգոր Դանիէլեանի հայկական միջնա-
դարեան երաժշտութեան 12 նմուշներու
մշակումները: Զանոնք ունկնդիրներուն
ներկայացուցած է Լիւբով Շիշմանովա:
Նախ քան յայտագրի գործադրութիւնը
արուեստադիտուէին խօսած է Մաշտոցի,
Նարեկացիի, Շնորհալիի, Երզնկացիի եւ
Պ. Դափանցիի գործերուն մասին, որոնց
հիման վրայ երաժիշտը յօրինած է դաշ-
նակի իր մանրանուագները: Գրիգոր Դա-
նիէլեանի այդ գործերը Լիւբով Շիշմա-
նովա նուագած է նաեւ Պեռլին, Ռիդա,
Երեւան եւ այլուր:

×

ՌՈՒՍԵՐԵՆ ԼԵՋՈՒԻ
ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԲԱՑՈՒՄ
ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Սուրբոյ նախագահ Հաֆէզ Ասատ բա-
տորադրած է հրամանագիր մը, ըստ որու
Դամասկոսի համալսարանին աւելցնել
պիտի հիմնուի ռուսերէն լեզուի հիմնարկ
մը: Ուսումնական նոր հաստատութեան
մէջ ռուսերէն կը սորվին ապագայ ռուս-
նոյններ, որոնք Խորհրդային Միութիւն
կը մեկնին տեղւոյն համալսարաններուն
մէջ կատարելագործելու համար իրենց
կրթութիւնը: Դամասկոսի հիմնարկին
մէջ նաեւ գիտա — հետազոտական աշխա-
տանք կը տարուի: Ծրագրուած է հրա-
տարակէլ մասնագիտական հանդէս մը,
ուր կ'արձարծուին Սուրբոյ մէջ ռուսե-
րէն լեզուի դասաւանդման հարցերը:

տեւէ ու կը ծաւալի: 1968-էն ի վեր, ա-
մէնէն երկար գործադուլն է:

Հարկ է նաեւ ըսել որ գործադուլին
ոչ — ժողովրդական բնոյթն ալ չի թուիր
խանդարել բանթոզները, որոնք չեն ըն-
դունիր թէ աշխատաւորական դատակար-
դին առանձնաշնորհեալ ճիւղերէն մէ-
կուն կը պատկանին: Եւ սակայն, ուղե-
վար մը, այսօր, պարզեւնեւում եւ զանա-
զան առաւելութիւններով, ամսական
9000-էն մինչեւ 15.000 Ֆ. կրնայ շահիլ,
օրական 6-ուկէս ժամ աշխատանքի հա-
մար: Ներկայիս իրենց գլխաւոր պահան-
ջը կը վերաբերի աշխատավարձի յա-
ւելումին արժանիքի հետ աւելնելու
նը: Հոն ալ որոշ ընտրող կամ զտող բան
մը կը տեսնեն: Երկաթուղիէն դատ,
մեթրօ եւ հանրակառք ալ խանդարումներ
ունէին Երկուշաբթի օր իսկ, Սէ — Ժէ —
Թէ — ի հրաւէրով:

Զմոռնանք նաւահանգիստներն ալ, ո-
րոնք միշտ անդամալոյծ կը մնան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՃԻՀԱՏԸ բոլորովին հեր-
քեց թէ որեւէ մասնակցութիւն ունեցած ըլ-
լայ իրաքեան Պոլինկին առեւանգումին եւ
ոճրափորձին մէջ: Զեկոյցը կը սպառնայ
անխնայ հակադրել որեւէ գործակալու-
թեան զէմ, որ զեկոյցներ կը հրատարա-
կէ առանց փաստի, այսինքն աղբիւրին
վաւերականութիւնը չստուգած:

ԲԱՐՁՐ — ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒ դահուկի կա-
յանի մը վրայ, անսովոր արեւածի մը
հետեւանքով երկու հեռախօսիկներ ինկած
են կառեւերու փաթիլիկի մը վրայ: 36
վիճիկի կայ, որոնց մէջ, չուրջ տասը
հոգիի վիճակը ծանր է, եթէ նոյնիսկ ի-
րենց կեանքը վտանգուած չէ:

ՅՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱՎԱՐՏ քա-
նի մը դասատուներ զիմուծ մը ստո —
րագրած են, բողբեղելու համար երեք
թուրք անձնաւորութիւններու ձերբակա-
լութեան զէմ: Ասոնք՝ փրոֆ. Պերքթայ,
պատմաբան, Պիշաքճի, նախկին նախա-
զահ Յեղափոխական ընկերակալական կու-
սակցութեան եւ փաստաբան Քալան Նո-
յեմբերին ձերբակալուած են:

ՏԻԿԻՆ ՄԻԹԵՐԱՆ, որ ամանորեան իր
արձակուրդը Պրեկանսոնի նախագահա-
կան ապարանքը վանցընէ, տեսակցու-
թիւն մը տուած է «Ժուռնալ տիւ Տի-
մանը»ի, ուր կը ձաղկէ կառավարութեան
քաղաքականութիւնը, աւելի ճիշդ՝ կը-
սէ թէ ան քաղաքականութիւն չունի,
մինչ Յրանսուան՝ ունի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹԱՅՄՁ շարաթաթերթին
համար 1986-ի անձնաւորութիւնն է՝ Քո-
րասոն Աքուինո, Փիլիպպիններու նա-
խագահուին:

ՊԵՐՐՈՒԹԻ մէջ, կայաններու կոիւնե-
րը սաստկացած են:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Կարմիշ — Փարթինքիւր-
լան դահուկի զբօսավայրին մէկ շքեղ
պանդոկին մէջ, արկածայի պայթումի մը
հետեւանքով եօթը հոգի մեռած է:

ՖՈՒԹՈՒՆԱՅԻ մէջ (Խաղաղական)
կացութիւնը շատ ծանր է փոթորիկի եւ
մրրիկի հետեւանքով: Յրանսական կըզ-
գին մէջ նիւթական վնասները շատ մեծ
են եւ մեռեալ մըն ալ կայ:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ ՀԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒ
ՄԻԱՄԱՆԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ ՀԱՅ ՀԱՒԱՏԱՅԵԱԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐԻՒՆ

ՄԻԱՄԻՆ ՔԱԼԵՆՔ ՅԻՍՈՒՍԻ ԵՒ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՐՈՒ ՔԱՅԼԵՐՈՎ

«Մարգ քարի ի քարի գամնուց սրտի իւրոյ
հանէ զքարիս» (ՄԱՏԹ. ԺԲ. 35)

Նոր Տարւան եւ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Ս. Ծննդեան տօնի նախօրեակին, առաջնորդուած մեր հասարակաց քրիստոնէական հաւատքի, եղբայրական փոխադարձ սիրոյ, ազգային մէկ պատկանելիութեան զգացումներէն՝ սրտի պարտք համարեցինք այս միասնական խօսքը ուղղելու ձեր բոլորին անխորժ: Բնականօրէն, յատուկ իմաստ կը զգենու այս խօսքը մասնաւորապէս մեր այս օրերուն, մեր սիրելի ժողովուրդի կրած քաղաքացիական նեղութեանց պայմաններուն տակ, յատկապէս Միջին - Արեւելքի եւ առաւել եւս Լիբանանի մէջ, ուրկէ կ'ուղղենք ձեզի այս սրտաղբած համեղբայրական պատգամը: -

Նոր Տարին, 1987-ը մեր բոլորին առջեւ կը բացուի որպէս քաղցր յոյսերու, բարիքի ցանկութիւններու եւ արդար ակնկալութիւններու հորիզոն մը: Ժամանակը ինքնին ոչինչ ունի նոր կամ հին ինք իր մէջ: Քրիստոնէայ մարդու եւ գիտակից հայու մը կեցուածքն է որ պիտի ձգէ որակը, տարրութիւնը եւ արժէքը այսպէս կոչուած «Նոր Տարի»ին: Ի՞նչ վերաբերում ցոյց պիտի տանք այն ժամանակին հանդէպ որ Աստուծոյ տուրքն է մեզի: Ինչպէ՞ս պիտի արժեցնենք այն ձիւրքերն ու շնորհները, բարիքներն ու երախտիքները, զորս Աստուած պարգեւած է մեզի, աւետարանական բացատրուած թեմա՞ր՝ որպէս «տաղանդ» կամ «քանքար»:

Անցնող տարւան փորձառութիւնները յաճախ այնքան դառն եղան շատերուն համար որ անպայման ազդեցին անոնց տոկոսութեան կամքին եւ կորովին վրայ: Ոմանք անձկութեան մատնուելով յուսաբեկ դարձան: Ուրիշներ կորսնցուցին իրենց լաւատեսութիւնը: Բայց առ Աստուած գոհարանութեան զգացումով կը տեսնենք, որ շատերը առողջ պահեցին իրենց հոգեկան եւ ազգային գիմնացկունութիւնը եւ այսօր ալ յանձնառու ոգիով կը շարունակեն իրենց գործօն մասնակցութիւնը մեր համայնքներու եւ առհասարակ Լիբանանացի ժողովուրդի կեանքին մէջ: Եւ արգարեւ, այլ է մեր հայրերէն ժառանգած ոգին եւ ուղղութիւնը - չիւնել, վերաշինել, ստեղծագործել, դրական մասնակցութիւն բերել այն երկիր - ներու կեանքին եւ յառաջիկայութեան, ուր կ'ապրինք միշտ որպէս հաստատրիմ քաղաքացիներ:

Ահա այս հայեցողութեամբ երբ կը մօտենանք նոր բացուող տարւոյն, առաջին հերթին, պէտք է անդրադառնանք այն մեծ աւետիսին, զոր Քրիստոս, Բեթղեհէմի մէջ ծնած Աստուածորդին, բերաւ մարդկութեան, այսինքն՝ սիրոյ, խղճագրգռութեան եւ եղբայրութեան բարիքները: Բայց գործնական ի՞նչ կը նշանակէ մեզի համար լսել աւետիսը, տեսնել Աստուծոյ սիրոյն գերազոյն արտայայտութիւնը՝ մարդեղութիւնը: Ի՞նչ պարտաւորութիւններ կը ծնին մեր հոգիներուն մէջ ի տես Աստուծոյ այս անհափելի սիրոյն հանդէպ մեզի:

Մենք կը հաւատանք, որ աստուածային մարդացեալ սիրոյն կարելի է միայն սիրով պատասխանել: Եւ այդ սէրը իր ճշմարիտ արտայայտութիւնը կը գտնէ մեր մէջ ա՛յն ատեն երբ մեր կեանքերը դառնան հանդիսարան խղճագրութեան եւ հաճութեան եւ վերածուին բարիքներու աղբիւրներու մարդկութեան եւ հայութեան կեանքին մէջ:

Ահա թէ ինչո՞ւ մեր այս միասնական խօսքին որպէս առաջնորդող մտածումը ընտրեցինք Աւետարանի այն համարը, ուր մեր Տէրը՝ մարդացեալ Փրկիչը կ'ըսէ. - «Բարի մարդք իր սրտի քարի գամնիւն կ'արտայայտէ բարիքները» (ՄԱՏԹ. ԺԲ. 35): Քրիստոս ինք տուաւ տիպարագոյն եւ կենդանի օրինակը, իր երկրաւոր կեանքի ամբողջ տեւողութեան բարիքներով իր շուրջը, կեանքի խօսքը ցանկելով արտաբերուած անձերուն մէջ, կոյրերուն աչքերը, խուլներուն ա-

կանջները, համբերուն լեզուները, անդամալուծներուն ձեռքերն ու ոտքերը քահելով, ազգայնեցնելով, ալիքներուն, հիւանդներուն, տնայիններուն կարօտեալներուն, վիրաւորեալներուն, լքուածներուն, ճնշուածներուն, անարդարուածներուն յոյս եւ հաւատք, բարիք եւ օգնութիւն խնամք եւ դարման բերելով: Բեթղեհէմէն մինչեւ Գողգոթա, ան միայն սէր ցանց իր շուրջ, չօղափելի բարիքներու առատութեամբը մարդոց կեանքներուն մէջ:

Այսօր, յատկապէս Լիբանանի մէջ քանի՞ քանի՞ հազարաւոր մարդիկ, բոլոր համայնքներու եւ խաւերու պատկանող անձինք, դաղթական, տեղահանեալ, անտուն, անպատասպար, հիւանդ, որր, ալիք, վիրաւոր, սպաւոր վիճակի են մատնուած: Եթէ Ս. Ծննդը կը տօնենք ձեռնարկապէս՝ չենք կրնար մնալ անոնց հանդէպ անտարբեր: Սէր - Աստուծոյ ծնունդը պէտք է դառնայ բարեաց ցանք մեր եղբայրներու եւ քոյրերու կեանքին մէջ:

Այս վերջին ամիսներուն, Լիբանանի ծանօթ երկրաբանամեկ տաղանդը նոր արդեւթիւններու դուռ բացաւ տնտեսական ահաւոր վերվայրումներուն հետեւեալով: Ապրուստի սղութեան, Լիբանանեան դրամանիշի արժեզրկման յառաջնութեամբ նորանոր նեղութիւններու մատնեց բոլոր Լիբանանցիներուն հետ նաեւ մեր հայ ժողովուրդի զաւակները: Ո՞վ պիտի դարձնէ այս նոր ընկերային ցաւերը: Քրիստոսի հետեւողներս, հայութեան ժառանգորդներս մենք մեր ձեռքերով պէտք է դարձանք մեր վէրքերը:

Ո՞վ սիրելի հայորդիք, Սրտովին կոչ կ'ուղղենք ձեր բոլորին, անխորհ, որ մանաւանդ այս տարի գիտակցական առողջ մտեցումով նուազագոյն աստիճանի իջեցնէք այլ տարիներու ձեր սովորական ծախքերը, կրճատէք ճոխակեցութեան ծառայող կեանքի երեւոյթները, եւ հետեւիք մեր Տէրով ծրարողեան դրուագին մէջ այն գրաւիչ կերպով տեսնուող պարզութեան եւ համեստութեան օրինակին: փոխարէն, ձեզմէ անոնք որոնք կարող են, ըլլա՛յ այս երկրի մէջ, ըլլա՛յ մանաւանդ արտասահմանի մէջ, ձեր սրտի «բարի գանձերէն» բարիք արտաբերէք, բաշխէք ձեր այն հարազատներուն, որոնք կարիքն ունին ձեր բարիքին: Զբաւեցալ ընտանիքնե՛րուն, որբաբեալ եւ զրկեալ մանուկներուն, ալիքացեալներուն, ծերերուն, հիւանդներուն, դպրոցական ուսման կարօտ մանուկներուն, պատանիներուն եւ երիտասարդներուն զօրավիգ կանգնել, մանաւանդ այս անձկալից օրերուն, կը նշանակէ հետեւել աստուածապետ համբուն, կառարելի աստուածահաճոյ գործեր եւ ընծայել մարդօգուտ եւ ազգա - կերտ ծառայութիւն ողջ Լիբանանին եւ մեր ժողովուրդին:

Մեր յորդոյն է, որ այս տարի, Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան տօնական օրերու յատուկ ձեր նուէրները ուղղուին ոչ միայն կամ առաւելաբար ձեր ընտանիքի անդամներուն կամ ազգականական պարտականութեան եւ բարեկամական շրջանակներուն, այլ բարեսիրական միութիւններուն, խնամատարական հաստատութիւններուն եւ անհատ կարեւորներուն, որպէսզի առողջ մնան Լիբանանեան եւ Լիբանահայ ընկերութիւնը եւ տոկուն մնայ մեր մէջ եւ անբաժանելի հայ ժողովուրդը իր ամբողջութեամբ մէջ առողջ եւ զէպի պայծառ ապագայ ընթացող իր առաքելութեանը մէջ՝ յառաջագնէ:

Շնորհաւորելով ձեր բոլորի Ամանորն ու Ս. Ծննդեան տօնը կ'աղօթենք առ մանեացեալ Փրկիչն մեր որ իր բերած սիրոյ, խաղաղութեան, հաճութեան, միութեան եւ եղբայրութեան աւետիսին զօրութեամբը ամբապնդէ ձեզ եւ զուրք ձեր կեանքին եւ գործին մէջէն դառնաք իր բերած բարիքներուն ճառագայթները մարդկութեան, Լիբանանի եւ հայութեան կեանք-

«ԿԱՐՆԵՐՈՒ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Պ Բ Թ Ո Ն Ն Ե Ր Ը

Ֆրանսայի Պրեթոններու պատմական հոգը կ'ընդգրկէ հինգ նահանգներ. Լուառ - Աթլանթիք, Ֆինիսթէր, Քաթալոն, Իլ Է Վելլէ եւ Մարսիլան, որոնց հետ նաեւ տասնեակ մը կղզիներ ու կղզեակներ: Այս շրջանը Ֆինիս - Օ-կիւսթ գրաւած է (1202) Անգլիացիներէ, իսկ 1532-ին ան վերջնապէս կցուած է Ֆրանսայի: ԺԹ. դարու վերջաւորութեան Պրեթոններու մօտ կ'արթնայ ինքնութեան գիտակցութիւն մը, ու 1911-ին կը հիմնուի իրենց առաջին ազգայնական կուսակցութիւնը. սակայն 1966-էն ըսկըսեալ միայն կը դարձանայ անջատողական խլրտումը, երբ կը ստեղծուի «Պրեթոններ ազատագրման ճակատ»ը:

Հակառակ այս կազմակերպութեան բոլոր ջանքերուն, Պրեթոններու հարցը չէ հասած Պաքերու կամ Քորսիքացիներու ազգայնականութեան մակարդակին, Պրեթոն մեծամասնութեան մը համար ու կը մնայ պարզապէս մշակութային մարդին մէջ, ուր անոնք կը գտնեն նաեւ իրենց ինքնութեան արտայայտութիւնը:

×

Ներկայ Պրեթոնները առաջին բնակիչները խալկեկեղտերը եղած են, որոնց մասին ոչինչ գիտենք. հռոմէական զբրաւածն չըջանին անոնցմէ մաս մը կար տակաւին հոն: Ամէնէն աւելի ծանօթ են Վենէթիները որք խալկական լեզուա - խումբին պատկանող լեզու մը կը խօսին: Գրաւուելէ ետք, Արմորիք (երկրին պատմական անունը, որ կը նշանակէ «ծովու վրայ») կը լատինականանայ եւ աւելի ուշ քրիստոնէայ կը դառնայ: Արեւմտեան աշխարհին ծայրը այս թերակղզին ամէն բանէ, Հռոմէացիներու քաղաքական եւ տնտեսական զխաւոր առանցքներէն հետ, հողագործական հարստութենէ զուրկ, զրեթէ անապատային, մինչեւ հռոմէական կայսրութեան անկումը իր դոյութիւնը կը քաշէ:

Ե. դարուն Մանչր անցնելով հոս կը հասնին Պրիք-ալմիներ որոնց կղզին զբրաւուած է Անգլիացիներու եւ Սաքսոններու կողմէ: Անոնք կը հաստատուին Արմորիք. մերովենթեան առաջին թաղաւորներու շրջանին. իրենց հետ կը բերեն իրենց լեզուն ու մշակոյթը, զորս կը տարածեն երկրին մէջ: Այնուհետեւ Արմորիք չի կոչուիր ան, այլ «Փուք Պրեթոններ», ապա պարզապէս՝ «Պրեթոններ»: Կղերն ու Պրեթոն հողատէրեր անկախ իրավիճակ մը ունին:

×

Մերովենթներէ ետք Քարովենթներու իշխանութիւնն ալ չի յաջողիր տիրապետել Պրեթոններին: Անոնք տէր են տոկուն հակա - դերմանական աւանդութեան մը, Գերմաններ գերեմ վտարած էին իրենց հոգեւէն. ու հիմա ուրիշ Գերմաններ - Ֆրանքներ - կը ջանան պարտադրել օրէնք մը որ ոչինչ կ'ըսէ իրենց: Իրենք Ֆրանքերէն չեն խօսիր, այլ իրենց լեզուն՝ Պրեթոներէն. Ֆրանսացիներու ապրելակերպը չունին, ոչ ալ զգեստաւորումը, եւայլն:

Սակայն ի վերջոյ կը պարտաւորուին դաշնակցել Ֆրանսացիներու հետ, զէմ դնելու համար Նորմանացիներու արշաւանքին: Եւ 1113-ին Նորմանտիի դուքսե-

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Կաթողիկոս Մեծի Տանն
Կիլիկիոյ

ՅՈՎ.Հ.՝ ՊԵՏՐՈՍ ԺԸ.
Կաթ. - Պատրիարք
Կաթողիկէ Հայոց

ՎԵՐ. ՅՈՎ.Հ.
ԳԱՐՃԵԱՆ
Նախագահ՝
Մերմ. Արեւելի
Հայ Աւետ.
Եկեղեցիներու
Միութեան

Դեկտեմբեր 12, 1986

րուն եւթակայ ճորտեր կը դառնան Պրեթոնները. այլեւս երբեք անկախութիւն չեն ունենար:

Իշխանական ամուսնութիւններով ու ժառանգութիւններու ճամբով Պրեթոնները տէր կ'ըլլան Անգլիացիները: Սակայն երկուր չի տեսեր ասիկա Ֆինիս - Օ-կիւսթ կը գրաւէ հողամասը: Պրեթոններ կը միանայ Ֆրանսայի, սակայն կը պահէ յարաբերական ինքնավարութիւն մը ու նախկին առանձնաշնորհումները:

1547-ին «Պրեթոններ դուքս» տիպոսը կը դադրի գոյութիւն ունենալէ երբ վերջին դուքսը Հանրի, կը բարձրանայ Ֆրանսայի զահը Հանրի Բ. անունով:

Ֆրանսայի թագաւորները նախ կառավարիչ մը կը զրկեն հոն, յետոյ այս նախկին դքսութիւնը կը դառնայ բոլորովին Ֆրանսական նահանգ մը: Սակայն Պրեթոնները չեն հպատակիր դիւրաւ, ու մինչեւ ԺԹ. դար ըմբոստութիւններ, խլրտումներ կը ծագին:

Առաջին դէպքերը կը ծագին Հանրի Գ. չըջանին (1582). ան Պրեթոնի կառավարիչ կարգած է Մէրքէօրի դուքսը, որ նախկին դքսութիւնը վերականգնելու փառասիրութիւնը կը մշակէ, յարմար առիթ նկատելով կրօնական պատերազմները: Կը դաշնակցի Սպանացիներու հետ, որոնք իր տրամադրութեան տակ կը զբնեն 7000 հոգիներ բանակ մը, որով 1590-էն մինչեւ 1598 զուրկ կը բարձրացնէ Հանրի Գ. ի դէմ, սակայն ի վերջոյ կը հպատակի:

Շնորհիւ Ռիչլիֆօի, Պրեթոններ համեմատաբար բարգաւաճ շրջան մը կը բուրդէ Լուդովիկոս ԺԳ. ի օրով: 1675-ին միայն կ'ապստամբի, երբ Լուդովիկոս ԺԳ. Հոլանտայի պատերազմին ծախքը հակաիրէնտը համար կը հարկադրուի նոր տուրքեր հաստատելու: Պրեթոն գիւղացիներ կը մերժեն վճարել իրենցմէ պահանջուած այս ծանր տուրքերը ու կը քալեն ոչ միայն հարկահաւաքներու, այլ նաեւ աղնուականներու վրայ ու կը հրդեհեն անոնց դեպիներն ու ստացումները: 10 հազարնոց Ղոկաւ մը պէտք կ'ըլլայ երկիրը խաղաղեցնելու համար: Հարկաւոր, հազարաւոր Պրեթոններ կախաղան կը հանուին ու զինուորներ կը թալանեն, կը հրդեհեն, արիւնի ծով կը դարձնեն երկիրը:

ԺԸ. դարուն Պրեթոնները ու Փարիզի յարաբերութիւնները քաղաքական կը դառնան: Հետզհետէ Պրեթոններ կ'ըլլայ կեդրոնական իշխանութեան դէմ դիմք գրաւած մշտական դոյութիւն մը: 1765 - 1770-ական թուականներուն դարձեալ օրակարգի նիւթ կը դառնայ «Պրեթոնների հարց»ը: Ռէնի քաղաքապետը կը թելադրէ Պրեթոններին, որ մերժեն նոր տուրք մը: Կը հրաժարի, ու կը հրաւիրէ միւս խորհրդարանականներն ալ որ իր օրինակին հետեւին: Կը բանտարկուի, կ'աքսորուի ու Լուդովիկոս ԺԶ. ի օրով միայն կը վերստանայ իր պաշտօնները:

Յեղափոխութիւնը սկզբնական շրջանին խանդավառութիւն կը ստեղծէ, սակայն ապա բրտութիւնը կը ծաւալի, քաղաքներ կը սրբուին քարտէսէն, 200 հազար տեղացիներ կը բնաջնջուին, մինչեւ 1795:

Այսպէսով վերջ կը գտնէ Պրեթոնների հերոսական գիմնադրութիւնը, վերջ կը գտնէ նաեւ վարչական ինքնավարութիւնը, ինչպէս նաեւ զբօսաշրջութիւնը:

Ներկայիս երկու միլիոն ութ հարւար հազար բնակչութիւն ունի այս շրջանը որու տաճէն ինը պրեթոններ են: Արդիւնաբերական գլխաւոր աղբիւրներն են հողագործութիւնը եւ անասնաբուծութիւնը: Ծարտարարուեստը ընդհանրապէս կը դարձանայ 1960-էն ի վեր: Եկամտի կարեւոր աղբիւր մըն է ձկնորսութիւնը, ինչպէս նաեւ զբօսաշրջութիւնը:

×

ՊՐԵՏՈՆՆԵՐԸ ԻԲՐԵԻ
ՓՈԳՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ. -

Որպէսզի կարելի ըլլայ խօսիլ փոքրամասնութեան մը մասին, անհրաժեշտ է երկու պայմաններու գոյութիւնը:

Ա. - Կեդրոնաձիգ կամ կեդրոնախոյ լարուած վիճակ մը, տուեալ համայնքին

ու զայն պարփակող Պետություն միջև, բայց այս լարումը վիճակը պէտք է հասարակաց բլրայ տուեալ համայնքին նրկատելի մէկ մասին մօտ:

Անշտտողականներու խմբակ մը համարժէք չէ ազգային փոքրամասնութեան մը: Պրըթոններու պարագային փոքրամասնութեան պահանջները երկու մակարդակ կը ներկայացնեն. ազգային եւ մշակութային:

Աւելի դիւրին է քննել մշակութային հարցը. այս մարդին մէջ տասնըճինգի չափ չարժուածներ կան: Կարելւոյ մէկ մասը պրըթոն լեզուին տարածումին, զարգացումին հետամուտ է Պրըթոններէ մանկապարտէզներուն եւ նախակրթարաններուն մէջ: Նաեւ պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան: Այս չարժուածները ունին հարիւր հազարի չափ անդամներ:

Լեզուի պարագան յատկանշական է իրենց համար. պրըթոն լեզուն ընտանիքներու մէջ միայն գործածուած լեզու մըն է. սակայն հետզհետէ կը բազմանայ թիւը բոլոր անոնց, որոնք նաեւ զրական հաղորդակցութեան լեզու մը կը նկատեն զայն: Արդէն տասնեակ մը թերթեր կը հրատարակուին այս լեզուով կամ երկլեզու, որոնցմէ ոմանք հազարէ աւելի տպագրանակ ունին: Տակաւին տարեկան չորս հարիւր դերք լոյս կը տեսնէ պրըթոն լեզուով:

Իսկ գալով իրենց ազգային բնոյթին. ժ.Պ. դարու վերջնականութեան հիմնրած «Պրըթոն ազգ. Միութիւն»ը եւ 1911ի «ազգ. Գաշնակցութիւն»ը կը պահանջեն ֆրանսական Պետութենէն անկախ քաղաքականութիւն մը, աւելի քան երբեք ծայրայեղ ու ազգայնամոլ: Բ. աշխարհամարտէն ետք ինքնավարութեան ջատագով կողմերը մեծամասնութիւնը չեն ներկայացներ: 1932-ին միայն կը հիմնրւի Պրըթոն ազգայնական կուսակցութիւնը, որ խորհրդանշական խափանարութիւններ կը գործէ: Մինչեւ 1942 - 43 ինքնավարութեան պահանջը միշտ գոյութիւն ունենալով հանդերձ, զլիսատոր կը մնայ մշակութային: Այդ շրջանին ծայրայեղականներ կը դաշնակցին Գերմանիոյ հետ. եւ աւելորդ է ըսել, որ Ազատագրումի օրերուն բոլորն ալ խափու կը պատժուին:

1950-էն սկսեալ կը կազմուին յանձնախումբեր եւ միութիւններ, որոնց մաս կը կազմէ նաեւ Պրըթոններէ ազատագրման բանակը (1972): Այս վերջինս խափանարական արարքներ կը գործէ Պետական շահերու դէմ: Այս կազմակերպութեան զանազան անդամները ներկայացուած են Պետութեան Ապահովութեան ատեսնին:

Այս թերակզգիին կացութիւնը կարելի չէ բազմաթիւ Գորսիքայի հետ. ան Փրանսական նահանգ մը բլրայ տառն եղած է կայուն մը, որու կարելի էր տիրապետել, անտեսել, կեդրոնական Պետութեան կողմէ, բայց գաղթաբլրի հանգամանք չէ ունեցած:

Ա. Թ. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԵՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՀԱՆԴԵՍ

— X —

ՄԱՐՍԷՅԷ, (Յառաջ). —

Սուրբ Գրիգոր Մշակութային Կեդրոնի սրահը, Դեկտեմբեր 21-ին, ծայրէ ի ծայր լեցուն էր ծնողքներով եւ բարեկամներով, որոնք եկած էին ունիւղրելու Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Դպրոցին աշակերտութիւնը, իրենց զաւակները, բաժնելու անոնց ուրախութիւնը, հաղորդակցուելու Բեթղէմէի մասերին պատգամով:

Հանգէսին բացումը կատարեց դպրոցի տեսուչին՝ քոյր Ժընըվիէյ Դաւիթեան: Արտասանեց բարի գալուստի խօսքեր, յայտնեց ջերմ մաղթանքներ Ս. Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ: Բացատրեց հանդիսութեան իմաստը եւ ընդգծեց աշակերտութեան ցուցարարած հետաքրքրութիւնը: Քոյր Ժընըվիէյ Դաւիթեան ըսաւ թէ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու ուխտըն է՝ ծառայել Աստուծոյ եւ Արդին: Ծառայել ազգին՝ մեր դեռատի սերունդին դաստիարակութեամբ: Տալ ոչ միայն գիտութիւն, այլ բնկերամշակութային արժէքներ: Արթնցնել եւ ծաղկեցնել սէրը հանդէպ հայ լեզուին, հայ մշակոյթին: Տալ գիտակցութիւնը ազգային ինքնութեան եւ բրիտանիական հաւատքին: Տեսուչին խոր համոզումով յայտարարեց՝ «Մեր ամենամեծ փափաքն է միայն հայ մանուկներով լեցնել մեր դպրոցը: Ի՞նչ կը սպասեն հայ ծնողները: Ի՞նչ կը պակսի մեր դպրոցին: Ամեն ապահովութիւն ունին, մակարդակի եւ որակի: Մեր դպրոցէն շրջանաւարտ աշակերտները լաւագոյն կը եխտելին երկրորդական եւ ապա բարձրագոյն ուսումնեցու:»

Սուրբ ծննդեան այս հանդիսութեան զեղարուեստական յայտագիրը սկսաւ «Սուրբ զիւն» նուագով: Ապա խմբերգ՝ «Լուսին ելաւ» որուն ջութակով բնկերացաւ Անի եւ մենակատարի բաժինը կատարեց Քաթի: Սմբական արտասանութեամբ, Սեւակ, Ժան եւ Անի, բացատրեցին՝ «Ծրնունդի տօնածառին ծագումը», իսկ էլէն արտասանեց՝ «Մերեկի ծնողը իմ»: Յետոյ, աշակերտութիւնը ներկայացուց մանկական թատերախաղ մը՝ «Այցելութիւն դէպի Մարտ» երկու արարով: Յաջորդաբար երգ, խմբերգ, նուագ, արտասանութիւն ճոխացուցին բեմագրութիւնը: Հոյններուն մուտքը, մոզէ - բուն այցելութիւնը, Յիսուս մանուկին կենդանի ներկայութիւնը առաւել պատկերացուցին թատերախաղը: Յայտարարին Բ. բաժինը սկսաւ մանկապարտէզի պղծ-

ԴԱՆՈՒԹԷ ԴԱՆՈՒԹԷ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ Ազգային Առաջնորդարանի կազմակերպութեամբ, Դեկտեմբեր 7-ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը՝ «Լուս Ամորէա» ճաշարանին մէջ, ներկայութեամբ Ազգ. իշխանութեան բոլոր մարմիններուն՝ Գաւառական եւ քաղաքական ժողովներէն մինչեւ թաղականութիւն ու հոգաբարձ - ձութիւն, 450 հոգի: Ծաշը հետապնդած է երկու նպատակ. — Ա) Ազգային իշխանութեան պատկանող բոլոր մարմիններուն համար ստեղծել առիթ մը՝ իրարու հանդիպելու, փորձառութեան փոխանակութեամբ աւելի հարստանալու: Բ) Պատուել ազգային — եկեղեցական կեանքին մէջ վատտակաւոր ծառայութիւն ունեցած ազգայիններ:

— X —

ՊԵՐՏՐՈՒԹԻ Ազգային Առաջնորդարանին մէջ, Դեկտեմբեր 5-ին, տեղի ունեցած է թաղականութեանց համագումարը, մասնակցութեամբ Լիբանանի թեմի բոլոր եկեղեցիներու թաղականութեանց լրիւ կազմերուն: Բացումը կատարելով Առաջնորդը ընդհանուր դիմերու մէջ պարզած է թաղականութեանց պատասխանատուութիւնը: Թաղականութեանց ներկայացուցիչները եւս իրենց կարգին պարզած են իրենց շրջաններէն ներս գոյութիւն ունեցող մտահոգութիւնները եւ ընդհանրապէս մեր ժողովուրդին կայուն ընդհանրական երեւոյթներ ու մտահոգութիւններ:

— X —

ԼՈՍ — ԱՆՃԵՂԼՍՍ գացած են (Նոյեմբեր 30) Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան նախագահ Նոյարգ Միքայելեան եւ երգչուհի Յարութիւն Տեղալեան, հրաւերովը Հայ — Ամերիկեան թատերա — ե-

տիկներու խմբերգով՝ «Չանգակները» եւ ապա «Կաղանդ պապան»: Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին՝ Լիւսա «Կաղանդի ծառը», Լիւսի «Նոր տարուան զիւնը», Սիւզան «Կաղանդի պապուկը», Կարինէ «Նոր տարի», Ալեքսի «Կաղանդի առթիւ»: Հայկական պարերը խանդավառեցին ներկայները: Երեք երգերով նուիրուած նոր տարուան եւ կաղանդին ու հաւաքական «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ յայտագիրը: Իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ դաշնակի բնկերակցութեամբ՝ Ժիւլիէթ Երլմազեան: Նախապէս Տիկին Քրիսթին Կիւլեան, ծնողքներու անունով, յայտնեց երախտագրական զգացումներ քոյր Ժընըվիէյ Դաւիթեանին եւ իր գործակիցներուն, որոնք անպառ չունելով նրկիրուած են հայ մանուկներու դատարա-

րաժշտական Ընկերութեան: Դեկտեմբեր 6-ին Ընկերութիւնը ընդունելութիւն մը տուած է ի պատիւ հիւրերուն եւ Պոսթընի Սինֆոնովա սենեկային նուագախումբի ղեկավար Արամ Դարաբէկեանի: Ի — դէպ, Նոյեմբեր 16-ին, Տորթի Չենտլըր սրահին մէջ յիշեալ նուագախումբը երկուրթ մը տուած է եւ ի մէջ այլ գործէ — բու՝ մեկնարանած է նաեւ Միքայելեանին եւ Տեղալեանին գործեր: Հայրենի երգահանները օրին չեն կրցած հասնիլ:

— X —

ՊՈԼՍՈՑ Աթաթիւրք Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ, Դեկտեմբեր, 8-ին, նշուած է Ծնորհք Պատրիարքի դահակալութեան 25-ամեակը, մեծ հանդիսութեամբ: Յայտագիրը վարած է Տարօն Քահնյ. Սիրա — կանեան: Կրօնական ժողովի ատենապետ Ծաճան Եպիսկոպոս Սվաճեան խօսած է Ծնորհք Պատրիարքի նկարագրին հիմնական գիծերուն մասին, շեշտը դնելով անոր գրական վաստակին ու ներդրման խառնուածքին վրայ: Տորթի. վարդ Շիկահըր ծանրացած է (Թրքերէնով) Պատրիարքին գրքերուն մասնաշաղկապութեանց եւ միջնորդութիւն վրայ: Սիւլա Կոմիկեան արտասանած է Դանիէլ Վարուժանին, Մեծարեւելին, Չահրապէն, Ռ. Հատտէ — ճեանէն, Զ. Սրախունիէն եւ Ծնորհք Պատրիարքին գրքերուն մեկնարանելով պատարագէն հատուածներ, ինչպէս նաեւ ղեկավարին դաշնաւորած «Ծիծեռնակ» ու Կոմիտասի «Ուլ Մեծաքանի»-ը, մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է սրահին մէջ: Սուր անելով Ծնորհք Պատրիարք անդադարած է Պատրիարքութեան 525-ամեակին եւ շեշտած անոր գերը պատմութեան մէջ:

րակութեան: Նոյնպէս յայտարարեց թէ ճիշդ երեսուն տարի առաջ, Դեկտեմբեր 1956-ին, քոյր Ժընըվիէյ կը կատարէր Ռիտոր, մասնելով Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութեան մէջ: Այս յատկանշական տարեդարձը ներկաները ողջունեցին ջերմ երկարատեւ ծափահարութիւններով:

Ներկայ եղանք դռննալիւ ձեռնարկի մը: Մայրենի բարբառով փոքրիկներ մեզ ուրախացուցին իրենց անհատական կամ խմբական արտայայտութիւններով: Արտայայտութիւններ, որոնք արդիւնք են համերաւարտ ու խանդավառ աշխատանքի: Քոյր Ժընըվիէյ Դաւիթեան եւ քոյր Զապէլ Արծրունի արժանի են ամէն գնահատանքի:

ԿԱՐՈ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ՄԱՅՐԻ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԵՐՈՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Աննա մօրաքոյրս որ տան մատակարարութիւնն ու խոհանոցի գործը ստանձնած էր, պահարանի մը յարկադարանին վրայ տեղաւորեց մեծ ըզուկ մը անոյշ, որ պատրաստուած էր մեր եկած երկրին վարդերու թերթերով: Ոչ ոք իրաւունք ունէր գալելու այս բոլակին, զոր ան միմիայն իմ նախընթացներուս վերապահած էր:

Մարդ չխանդարելու համար մեր փոքրիկ պատշաղմը ապաստանած, հետեւած էի երեք մեղուններուս, որոնք մէկ կարասիէն միւսը կ'անցնէին, մեր երկրի եղանակներէն մէկը մոլորալով:

Ճշացող տղեկի մը ձայնը, որ հարցումներ կ'ուղղէր, պահ մը անշարժացուց փեթակը: Ձայնը սանդուխէն կու դար: Հարցական էր նախադասութիւնը զոր մարդ թարգմանեց.

— Մամա՛, ի՞նչ է Հայ մը:

Պատասխանը չլսեցինք, բայց տղեկը երկու անգամ հրեց մեր դուռը, ներս երկարեց գլուխը, տեսնելու համար այս Հրապարակները, որոնք ուրիշ մոլորակէ մը կու գային: Յուսախոր երեւոյթ մը առաւ, երբ տեսաւ որ մենք ալ իրենին նման քիթ մը ունէինք նոյն տեղը տեսնելու համար երկու աչքեր, քալելու՝ երկու սրունքներ, ժպտուն դէմքեր եւ լայն շարժումներ, որոնք զինքը ներս կը հրաւիրէին: Սուր ձայն մը անոր հրամայեց մօրը մօտ վերադառնալ, ու տղեկը անհետացաւ: Ծառ կարճատեւ պահ մը մեր նայուածքները դիւրալ խաչաձեւած էին: Ան երբեք չգիտցաւ թէ Աննա մօրաքոյրս ձեռքը պահարանի դրան վրայ, պատրաստ էր անոր հրամայելու մեր համեղ վարդի անոյշը:

Հայրս ներս մտաւ:

Թեւեռուն մէջ բաղմաթիւ նոր ծրարներ ունէր ու դէմքին վրայ լաւ լուրերու հրճուանք: Սակայն, ըստ իր սովորութեան չաճապարեց զանոնք յայտնելու: Ինկաւ տիւանին վրայ, յետոյ, յամբարէն գրպանէն հանեց տպագիր էջ մը թուղթ, ուր ձեռագրով իր անունը արձանագրուած էր. գործի ընդունուած էր Սէն-Լուի շաքարի գործատան մէջ, ուր համաշախ կտրուած սպիտակ ուղղանկիւն քառանկիւններով լեցուած կապրոտ տուփերը կը պատրաստուէին, որոնք կը ծախուէին նպարատուներու մէջ:

Մանրամասնութեամբ պատմեց մեզի ամբողջ իր յետմիջօրէն: Ամէն քան կը ներկայացնէր հոյակապ պատմողի իր պրիմալէն մագնիսով, ու պատահարները կը դառնային աւելի սիրուն, կամ առաւել ծիծաղելի: Միշտ անհամբեր էինք շարունակութիւնը իմանալու: Մեզի պատմեց թէ ուրիշ Հայերու հանդիպած էր: Կապելեց ոմանց դէմքին միանաձգումները եւ ուրիշներու լրջախոս ու զգուշացած երեւոյթը: Յետագային որքան ծիծաղներ զպալելու պարտաւորուած եմ հարգալու տիպարները տեսնելով. իրականութեան այնքան համապատասխան էին իր կապիւմները:

Յետոյ սկսաւ մօրս ու մօրաքոյրերու ծանօթ անուններու տողանցք. անոնք կը բնակէին Թափի — Վէր փողոցը, Պէռնար տիւ Պուս փողոցը, Տոմինիքէն փողոցը, Սէնթ — Պարպ փողոցը...:

Բոլորը շուտով մէկ տեսնելու պիտի գային, հայկական սովորութեան համաձայն՝ առանց նախապէս իմաց տալու:

Ե.

Աննա մօրաքոյրս ներկայացուց իր գլուխ գործոցը: Ալիմիտիւմ մէ ձուածեւ ափսէի մը մէջնեղը բաղմած էր զիստը, չընկալատուած լոյլիկի, դղումի, դեռնախնձորի շերտերով, որոնց վրայ տեղ տեղ կարգի փոքր կտորներ կային: Գոյնզոյն այս ափսէն հպարտ էր Փրանսական հոգին վրայ մեզի ախորժահամ անդրանիկ ընթրիք մը աւետելով:

— Աննա, ըսաւ հայրս, դեռնախնձորի շերտերը շատ բարակ կըտրուած են. մինչեւ որ դիտող եփի պիտի այրին ու չլիփսի վերածուին:

Ան պատասխանեց, թէ վզին սանթիւմը մը անցուցած չէր գետնախնձորները կտրելու համար, եւ եթէ կ'ուղէինք...

Մեր խնդուքը վերջ տուաւ իր գայրոյթին: Անդադարձաւ, թէ անգամ մը եւս ծուղակը ինկած էր հօրս, որ կը սիրէր զայն քաշքշել վարպետ խոհարարի իր համբաւին համար:

(Շար. 11)

Տիկին Մարտիրոս Օհանեան,
Այլի Տիկին Կղեմէա Օհանեան,
Տէր եւ Տիկին Սիմոն Արզակեան,
Այլի Տիկին Սարգիս Քէչապեան
զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կոչկարեան
զաւակներն ու թոռները,
Պր. Գէորգ Պողոսեան
զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Արթին Տառուբեան
զաւակներն ու թոռները,
Այլի Տիկին Խորէն Գոշեան
զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Դաւիթեան
զաւակներն ու թոռները,
Այլի Տիկին Սարգիս Դաւիթեան
զաւակներն ու թոռները,
Պր. Գալուստ Մինասեան
զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Նուպար Մանուկեան
զաւակներն ու թոռները,
Այլի Տիկին Հրանդ Մինասեան
զաւակներն ու թոռները,
Այլի Տիկին Վերթին Սարգիսեան,
Պր. Գրիգոր Մազմանեան,
ինչպէս նաեւ Տէր - Գալուստեան, Տէր -
Գալուստեան (Գանատա), Տէմիրճեան,
Աղամեան, Ատոմ, Նազարեան եւ Պր-
չաքճեան ընտանիքները խոր ցաւով
կը ծանուցանեն իրենց ամուսինն,
զաւակին, եղբոր, զարմիկին, կնքահօր ու
ազգականին՝
ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 26ին,
57 տարեկանին։
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 30-ին, ժամը
16-ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կ'ամփոփուի
Շաւիլի գերեզմանատան ընտանեկան
զամբարանը։
Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով, կը
խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները
ողբացեալին ընտանիքին։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը
եւ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը նախանձախնդիր
հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատ-
մութեան մէջ նշանակալից դեր կատա-
րող անձնաւորութիւններու շնորհիւ
անվար պահպանման, ձեռնարկած են
զօրավար Անդրանիկի եւ հայրենասէր հը-
րապարակագիր եւ ազգային դէմք Գրիգոր
Օտեանի գերեզմաններուն նորոգութեան -
թեան։ Ինչպէս ծանօթ է այս երկու ան-
ձերու գերեզմաններն ալ Փէր Լաչէզ կը
զանուին եւ ոչ շատ հեռու իրարմէ։ Պատ-
կան իշխանութիւններէն անհրաժեշտ ար-
տօնութիւնը առնուած է արդէն։
Զօրավար Անդրանիկի արձանը պիտի
մաքրուի եւ անտեսանելի կամ անընթեռն-
լի դիրքը պիտի վերանորոգուին, իսկ
Գրիգոր Օտեանի տապանաքարը բոլորու-
վին փոխելու արտօնութիւն տրուած է։
Այս երկու անձերուն մեր ժամանակա-
կից պատմութեան մէջ ունեցած կարեւոր
դերը նկատի ունենալով վերոյիշեալ եր-
կու կազմակերպութիւնները նախընտրած
են անհրաժեշտ ծախքը ժողովրդական
հանդանակութեան շնորհիւ ապահովել։
Նուիրատուները կրնան իրենց չէքերը
պատրաստել հետեւեալ կերպով. -

à l'ordre : A.A.A.S. (sépulture)
կամ՝
à l'ordre : U.G.A.B. (sépulture)
եւ զրկել. -
A.A.A.S.
B.P. 425 09
75424 Paris Cedex 09
կամ՝
U.G.A.B.
11, square Alboni
75016 Paris

Նուիրատուներուն անունները յաջոր-
դաբար մամուլին մէջ պիտի հրատարակ-
ւին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

Կը խնդրուի Սփիւռքի թերթերէն ար-
տասցել։

Հ. Բ. Ը. Մ. ՀԱՅ ԱՂԲԱՏԱՆՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գապատաշեան,
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Արեւեան
եւ զաւակները,
Տիկին Արեւեան,
ինչպէս նաեւ Պալեան, Գալուստեան, Գա-
ղիկեան եւ Աթապեան ընտանիքները,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց
մօր, մեծ - մօր, խնամիին եւ ազգակա-
նին՝
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՆԻ ԳԱՊԱՏԱՅԵԱՆԻ
(Ծննդով՝ Մուրաֆեան)
մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 27ին։
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Ուրբաթ, Յունուար 2-ին։

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով, կը
խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները
Գապատաշեան եւ Արեւեան ընտանիքնե-
րուն։

VIENT DE PARAÎTRE

La cuisine Arménienne et Orientale

par Mireille H. Doniguan

Maison d'Édition
G. DONIGUAN ET FILS
887, Rue du Fleuve
Beyrouth - Liban
Tél.: 446201 - 443971
Telex: GEDFIL 43486 LE

En vente chez tous les Libraires.
Prix: 175 F. F.

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆԸ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ

Մահազդ	350	(415,10)
Հոգեհանգիստ	250	(296,50)
Ենթակալիք	250	(296,50)
Հարսնիք, նշանուիք	300	(355,80)
Մեղակ	300	(355,80)

Բոլոր ազգերու սակերուն վրայ,
հարկ է աւելցնել 18,60% ԹԷՎԷՆԱ.
(տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումա-
քը)։
Այս գինը կը վերաբերին մէկ ան-
գամ հրատարակելի ազգերու, մին-
չեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող)
մահազգներու պարագային եւ 1/8րդ
(12-13 տող) մնացեալին։
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումնե-
րու համար, գիմել թերթին վար-
չութեան։

ՆԱԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՏԻՅԻ - Յունուար 25, Սէն - Լուի
Ս. Գէորգ Եկեղեցին մեծարանքի հան-
դիսութիւններ։

×

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ
ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՂԻ
«ՄԱՆՈՒԿԵՐՈՒ ՕՐ»Ը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11-ԻՆ

×

ՄԱՐՏԻՅԻ - Գարուն երգչախումբին
համերգներ եւ տարեկան
Մարտ 15 եւ 29

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ց Ո Յ Ց
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԵՒ
ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

Ս. ՅՈՂԱՆԿԱՍ-ՄԱՐՏԻՅ
ՓԱՐԻՋ

Հինգշաբթի, Յունուար 1, Կաղանդ,
տարեմուտ։ Գ. օր Ծննդեան Պահոց։
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կիրակի, Յունուար 4, 2. օր Ծննդեան
Պահոց։
Ժամը 10.30-ին պատարագ կը մա-
տուցուի։

×

U. G. A. B.
UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
La Section des Dames de l'UGAB
de Paris
vous invite au

DÎNER TRADITIONNEL

Qu'elle organise à l'occasion
du Noël Arménien
le Lundi 5 Janvier à 20 heures précises
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles - Paris 17e
Participation aux frais : 250 Frs.
Pour réserver votre table
téléphonez au :
45 - 20 - 03 - 18 avant le 1er Janvier

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿԱՑԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, Կէսօրէ վերջ
Ժամը 2.30-ին։

Սալ Տը Լա Շիմի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Յաղթական Հերոսա-
մարտի 72-րդ տարեդարձի տօնակատա-
րութիւնը Ապրիլ 12-ին «Մարտիկի Հայ
Մշակոյթի Տան» «Վասպուրական» սրա-
հին մէջ, նուիրուած իրիւնեան Հայրիկի
մահուան 80-ամեակին։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱԷՐ, ԹՈՒՌԻՑԻԿ, ՏՈՍՍ ԿԱՍ ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆՁԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)
« Յ Ա Ռ Ա Ջ — HARATCH » 83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS	
LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՀԱՐԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ
Խնամուած աշխատանք — <i>Travail soigné</i>	

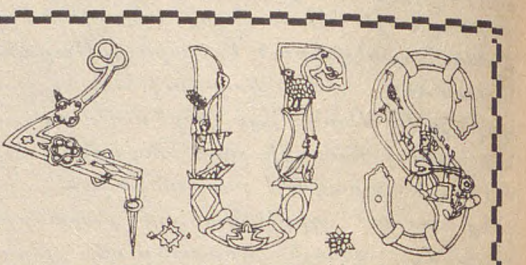
Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» - 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Partaire: N° 55935

ՆՈՒԷՐ

Էստեան Բարեկամական Միութիւնը Նոր
Տարուայ առթիւ 1.000 Ֆ. կը նուիրէ Դըպ-
րոցատէր Տիկնանց Վարժարանին (ստա-
նալ «Յառաջ»էն)։

×

Տիկին Հ. Փափազեան 1.000 Ֆ. կը նը-
ւիրէ Դպրոցատէր Տիկնանց Վարժարանին
(ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 - 69150 Decines

FÊTEZ LE RÉVEILLON DU NOUVEL AN
à la Maison de la Culture Arménienne
de Décines
dans une ambiance chaleureuse, assurée
par un disque-jockey.
Pour tous renseignements et réservations,
contactez nous au :
— 78 - 49 - 42 - 97 —

Du 9 Décembre au 6 Janvier

La Maison de la Culture Arménienne
de Décines organise une

EXPOSITION - VENTE
de livres au Restaurant TAMAR
5, rue Ferrandière, Lyon 2^e

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE MARSEILLE
12 - 14, rue St. Bazile - 13001 Marseille

- SUPER LOTO -
Dimanche 4 janvier à 15 heures

— Nombreux lots de valeurs —

- ՄԱՐՏԻՅԻ - ՄԱՐՏԻՅԻ - ՄԱՐՏԻՅԻ -
- ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ -
- ՄԱՐՏԻՅԻ - ՄԱՐՏԻՅԻ - ՄԱՐՏԻՅԻ -

Վիճակահանութեան ԽԱՂ

Կիրակի, Յունուար 4, ժամը 15-ին
- բազմաթիւ արժեքաւոր նուէրներ -

ԹՈՒՐԻՔ ՄԱՍՈՒԼ

ՈՐՎ ԳՐԴՈՒԵՑ ՀԱՅԵՐԸ

ըստը՝ կը փոխուի
ըստածը՝ չի փոխուի

«Հիւրերէյթ» վերջերս սկսած է հրա-
տարակել օտմանեան երեսփոխանական
ժողովի վերջին շրջանի պատմութիւնը,
եկամեայով Հայիկ Մէնքէշի յուշերուն
վրայ, ուր կը խօսուի նաեւ հայկական
հարցին մասին: Մէնքէշ նոր բաներ չը-
սեր, քանի որ նոյն երգն է որ կ'երգուի
վիշտ, եթէ նոյնիսկ երգիչը երբեմն փոխ-
ւի: Ստորեւ, Հայերու վերաբերող բաժնին
սկիզբը. —

×

«Թալաթ, էնվէր եւ ընկերները, երբ
Պապը — Ալին դրանցին եւ կամակոր փա-
շտներէ կազմուած կառավարութիւնը
ցրուեցին, 1913 Յունուար 23ին Մահմուտ
Շէյքէթ Փաշա նոր կառավարութեան
նպարքու կարգուեցաւ: Մենք քանի մը
ընկերներով այդ շրջանին Փարիզ կը
գտնուէինք:

Համաձայնականները Պալքանեան եր-
կիրներուն արձանագրած յաջողութիւննե-
րը յաղթանակներ կը նկատէին իրենց
հաշուին ձեռք բերուած: Արեւմտեան մա-
մուլն ալ ստեղծուած կացութիւնը կը
մեկնաբանէր այդ տեսանկիւնէն նայած:
Հետեւաբար, մեծ խանդավառութիւն ցոյց
կուտար այս առթիւ ու քանի հաւաքա-
կանութիւններ կ'ոգեւորէր, նոյն համե-
մատութեամբ ալ զանոնք կը գրգռէր Օս-
մանեան կայսրութեան դէմ: Մինչ այդ,
Հայոց կողմէ ալ Պողոս Նուար Փաշա,
նուազանապատան օժանդակութեան
ապաւինած, Հայաստանի բարենորոգչա-
կան գործունէութեան զարկ տալու նպա-
տակա քարոզութեան ձեռնարկած էր:
Մենք, ընկերավարական ղեկավարներէն
ժողովն ու ընկերավարական ուրիշ առաջ-
նորդ մը էրիօն, ինչպէս նաեւ այլ կարգ
մը համամարդկային զգացումներով տո-
ղորուած Քրանսացի գործիչներ զանկող
անոնց կը պարզէինք մեր երկրասարգ յի-
զափոխութեան նպատակները, բացառ-
ելով նաեւ հաւանական հետեւանքները
այդ յիշատիւթեան: Այս առթիւ, ա-
նոնց կը բացատրէինք նաեւ թրքական բա-
նակին կրած պարտութեան բուն պատ-
ճառները եւ իրենց օժանդակութիւնը կը
խնդրէինք մեր յառաջիկայ ծրագրերուն
յաջողութեան համար: Ժողովն ալ յայտնի
էինք Փարիզի արուարձաններէն մէկուն
մէջ գտնուող իր պզտիկ սպարանքը,
Բաժնի եւ տոքթոր Նազմի ընկերակ-
ցութեամբ:

Ժողովն մեզ լսած էր լռութեամբ եւ մեծ
համբերութեամբ, ի վերջոյ հետեւեալ
պատասխանը տուած էր մեզի, — «Նման
աղէտներ անխուսափելի են բոլոր երկիր-
ներուն ու ժողովուրդներուն համար: Մի
լուսավորութիւն, միայն թէ ձեզի համար
չառ աւելի մեծ վտանգ մը կը պատրաս-
տուի ներկայիս: Հայաստանի բարեկար-
գութեան քարոզութիւնը սկսաւ եւ ես
կը վախճամ որ Ռուսերը վերջին հար-
ածը տալու համար այդ առիթը պիտի
ուզեն շահագործել ամենալայն չափով:
Հետեւաբար, եթէ ինծի հարցնելու ըլ-
լաք, շատ տեղին կարգադրութիւն մը ը-
րած կ'ըլլար եթէ անոնցմէ առաջ դուք
ինքնաբերաբար ձեռնարկէք այդ բարենո-
րոգումներուն: Եթէ այդպիսի բաներ մը
ընէք, հաւանաբար յաջողիք որոշ չափով
կանխել այն վտանգը, որ ներկայիս կը
սպառնայ ձեզի»:

Ինչ է ձԱՐԸ

Պոլիս վերադարձայ եւ ողբացեալ
Մահմուտ Շէյքէթ Փաշան իր պաշտօնին
գլուխը դրայ:
«Հայիկ Պէյ, — բաւ ինծի, — պատմէ
տեսնենք թէ ինչեր կ'անցնին կը դառնան
ներսայի մէջ, ինչեր կը խօսուին»:

չաւ, — պատասխանեցի, — մեծ վտանգի մը
դէմ յանդիման կը դանուինք ներկայիս:
Հայաստանի բարենորոգութեան վերա-
բերեալ քարոզութիւնները սկսան: Յայտ-
նի կ'ըլլայ թէ այս շարժումը կը քաջա-
լերուի ուսու դեպքանաւորուած կողմէ: Հե-
տեւաբար, այլեւս քարոզը է թէ Ռուսե-
րը աշուհեան մեզի առիթը պարտաւի
որ մեր կոնսիլը վեր առնենք պարտաւի
բազմոցէն: Եւ Հայկական բարենորո-
գումներու առիթով ալ մտադիր են վերջ-
նական հարուածը իջեցնել»:

«Դու ի՞նչ ճար կը մտածես այս մասին»:
— «Եթէ ինծի հարցնելու ըլլաք, ես կ'ու-
զէի առաջարկել որ Արեւելեան նահանգ-
ներու մէջ կատարելի բարենորոգումնե-
րու խնդիրը անդիլացի մասնազէտներու
յանձնուի: Եթէ կարենանք ապահովել
ասիկա, մոտացութեան մասնակցութիւնը
պատրաստուած կ'ըլլանք: Որովհետեւ, այս
համաձայնագրով Անգլիա մեզի երաշխիք
տուած է Արեւելէն վաղիք ուսակցան վը-
տանդի մը պարագային մեզի օգնութեան
փութալու եւ մեզ պաշտպանելու մասին»:
«Հայիկ Պէյ, — բաւ Մահմուտ Շէյքէթ
Փաշա, — առիկա իրադրութիւն չառ լաւ մի-
ջոյ մը կ'ըլլայ: Անմիջապէս տեսակցեցէք
Թալաթ փաշայի հետ եւ մենք ալ շուտով
հրահանգ տանք ղեկավարին»:

Ես փութացի հանգուցեալ Թալաթ փա-
շայի մօտ, որ այդ շրջանին Ներքին Գոր-
ծոց նախարար էր: Մահմուտ Շէյքէթ
փաշայի հետ ունեցած խօսակցութիւնն
պատմեցի իրեն: — «Ընդհանուր Կեդրոնին
հետ տեսնուի՞նք» — ըսի: — «Ասոր կարիք
չկայ, — բաւ, — անմիջապէս նպարքունի
քով երթանք»:

Նոյն օրը հեռագրաւ հը-
րահանգ արուեցաւ նաեւ Լոնտոնի Օս-
մանեան ղեկավար Ռէֆիք Փաշայի, հե-
տեւեալ բովանդակութեամբ. — «Որոշե-
ցինք հիմնական բարենորոգումներ կա-
տարել մեր Արեւելեան նահանգներուն
մէջ: Առիկա ալ պիտի յանձնենք անց —
լիացի մասնազէտներու տնօրինութեան:
Անգլիական կառավարութիւնը թող Արե-
ւելի մէջ փորձառութիւն ունեցող մէկը
նշանակէ այս գործին համար, որպէսզի
Ընդհանուր Գործիք կարգուի այդ շրջաննե-
րուն համար: Այս անձնաորութիւնը թող
ինքը ընտրէ իր գործակիցները, այդ մաս-
նազէտները առնելով թող Արեւելեան
նահանգները երթայ, տեղւոյն վրայ իր
քննութիւնները կատարէ, տեղեկագիր մը
պատրաստէ եւ մենք պիտի ընդունինք ու
գործադրենք այդ տեղեկագրով պահան-
ջուածները: Իսկոյն գործի ձեռնարկէ —
ցէք այդ ուղղութեամբ եւ ձեռք բերուած
արդիւնքէն մեզ տեղեկէ պահեցէք: Ձեր
ուղարկելիք հեռագրին կը սպասենք»:

(Տար. 1)

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ ՅԱՆԹԱԿԱՆ

ՊՐԻՒՍԵԼԻ ՄԵՋ

Պրիւսէյ տեղի ունեցած ճատրակի մի-
ջադպիւնի մրցումներուն, որուն մասնակ-
ցեցան աշխարհի առէնէն ծանօթ եւ մեծ
վարպետները, Գարիկ Գապարով յաղ-
թական հանդիսացաւ, յայն առաւելու-
թեամբ:

«Գապարովն ալ Փարիսի Դեկտեմբեր
30-ի թիւին մէջ լոյս տեսած է Թիէոֆ
Փօնէի հարցադրույցը Գապարովի հետ:
Չանդան դասական հարցումներու կար-
գին, ակնարկ մը եղած է Գարբովի հետ
հայ ախոյեանի յարաբերութիւններուն
մասին, որուն ի պատասխան Գապարով
նշած է. — «Ամէն մարդ կը կարծէ թէ
չառ դէշ յարաբերութիւններն ունինք Գա-
րովի հետ: Իրականութեան մէջ մեր յա-
րաբերութիւնները շատ բնական են: Կը
գնահատեմ դիմք, նոյնիսկ եթէ երբեմն
զիս կ'առնէ: Գարբով ճատրակ խաղացող
է, ինծի պէս: Մեծ ախոյեան մըն է, ին-
ծի պէս: Երկու տարի առաջ ան թիւ 1
էր, իսկ ես՝ թիւ 2: Հիմա ես եմ թիւ
1-ը, եւ ինք՝ թիւ 2: Մեր երկուքին նը-
պատակն է լաւագոյնը ըլլալ»:

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՊՐԱԴԻԱ» կը դատապարտէ ազգայնա-
կանութիւնը եւ ազգայնամոլութիւնը Այ-
մա-Աթալի դէպքերու վաղորդայնին: Դեկ-
տեմբեր 28-ի իր թիւին մէջ, ուղղակի կոչ
մըն է, զոր կ'ընէ կուսակցական պաշտօ-
նավարները պաշարելու համար ազգայնա-
կանութեան դէմ: «Պէտք է վճռապէս դի-
մադրենք բոլոր փորձութեանց դէմ, որոնք
կը ձգտին տեղական շահերը վերադառ-
նալու Պետութեան շահերէն: Մարքսիզ-
մը եւ ազգայնականութիւնը չեն կրնար
հաշտ ընթանալ: Մարքսիզմը կը փոխա-
րինէ ազգայնականութիւնը միջազգայ-
նականութեամբ: Մեր առաջին կարեւոր
պարտաւորութիւնն է պաշարել ազգայ-
նականութեան բոլոր նշաններուն դէմ»:

ԿՈՍԿԻՆՈՅԻ (սինեմայի խորհ. պետա-
կան կոմիտէ) նախագահը՝ Էրմաք, որ 14
տարի է կը վարէր այդ պաշտօնը հեռաց-
ուեցաւ: Վերջերս բուռն քննադատու-
թեանց ենթարկուած էր եւ պատասխանա-
տու նկատուած խորհրդային շարժա-
րուստի տեղադրին: Իրեն կը յաջորդէ
Կամչալով, որ շարժարուստի ճիւղը կը
վարէր Կեդր. Կոմիտէի մշակութային
բաժնին մէջ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ վերադարձան
չուրջ 50 խորհրդային արտագաղթողներ,
որոնք Ամերիկա գաղթած էին եւ տարի-
ներ ետք չեն վարժուած ու կարօտն ու-
նէին իրենց ծննդավայրին: Ասոնց մէջ
կան ծագումով Հրեաներ:

ԵՐԿԱՍՈՒՂԻԻ գործադուրը կը շարու —
նակուէր Երեւանի օր, թէեւ փոքր յոյս
մը ծագած էր: Կառավարութիւնը միջ-
նորդ մը նշանակած էր եւ Երեւանի օր
իսկ ժամադրութիւն մը կարգադրուած
էր, մինչ կ'առաւելուէր նաեւ աշխատա-
վարձերու սահմանաչափը ըստ արժանի-
քի, ինչ որ պահանջներէն մէկն էր ուղե-
վարներուն: Միջնորդը՝ Ֆրանսուա Լա-
վոստէն տնտեսական եւ ընկերային խոր-
հուրդին ընդհանուր քարտուղարն է եւ
լայն իրաւասութիւններ ունի:

ՀԱՐՈՒՏ ՄԲ ՄԻՂԸՆ, ՄԵՏՆ — Բրիտա-
նիոյ նախկին վարչապետ եւ քաղաքական
մեծ դէմք մը, մեռած է 92 տարեկանին:
Ինք է որ լաւագոյն ձեռով գլուխ հանած
է ազգազդեկականացումը, բայց Տը Կոլի
«Ո'չ»ին բախած էր Անգլիոյ անգամակցու-
թեան համար, Հասարակաց Շուկային:

ԱՆԴՐԵՅԻ ՏԱՐԿՈՎՍԿԻ, խորհրդային
բեմադիրը, որու Ֆիլմերէն մէկը արժա-
նացաւ Քաննի դատականութիւն յատուկ մըր-
ցանակին («Զոհողութիւնը») մեռաւ Փա-
րիզ, իւրիդէ, 54 տարեկանին:

ԺԱԲ ՇԻՐԱՔ արազընթաց երթուղարձ
մը կ'ընէր Երեւանի օր Կապոն, ուր
երկաթուղիի թրանսկապոնէի բացումը
կը կատարէր...: Նախքան մեկնումը,
երկուշաբթի օր տեսնուած էր Միթերա-
նի հետ, ապա նիւտ գումարած կարգ մը
նախարարներու հետ:

ՍԱՆԱՐՈՎ, ուղղակի արտաշայտուած է
ամերիկեան հեռատեսիլէն եւ զանազան
հարցազրույցներ ալ տուած է թերթերու,
ինչպէս՝ «Նիւ — Երոք Թայմ», «Ուս-
շինթըն Փոսթ», «Նիւզուրիք»: Ամէն ան-
գամ կը շեշտէ, որ պիտի շարունակէ
պաշարել մարդկային իրաւանց համար:

ՄԱՐՍԵԼ. —

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ.
ԱՐԿԱԾԱՀԱՐ

Յաւով իմացանք, որ Երեւանի օր,
Մարտի 11-ի մէջ, երբ իր կառքէն կ'իջնէր,
Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան արկա-
ծահար եղած է ուրիշ կառքի մը կողմէ,
որ զինքը ղեկին փռած է: Յակոբ Եպիսկ-
ոս Վարդանի վիճակի մէջ, հիւանդանոց փո-
խադրուած է, ուր կը մնայ խնամքի տակ
(Երեւանի կրօնականութեան կենտրոնն է):

×

ՊՈԼԻՍ. —

ՄԵՍՐՈՊ ԵՊԻՍԿ.
ԿԱՌԻՒ ԱՐԿԱԾԷ ՄԸ
Կ'ԱԶԱՏԻ

Դեկտեմբեր 22-ի «Մարմարա»-ն կը տե-
ղեկանանք թէ Պատրիարքարանի ղեկաւար-
պետը՝ Մեսրոպ Եպիսկոպոս Մովսէս-
եան, որու դէմ հինգ տարի ընտանքու-
թիւն կը պահանջուէր վերջերս չինու-
զրպարութիւններու վրայ հիմնուած,
(տե՛ս «Յառաջ», Դեկտեմբեր 5) կառքի
արկած մը ունեցած է հետեւեալ պարա-
զաներու մէջ. —

Մեսրոպ Եպիսկ. Մովսէսեան երէկ ի-
րիկուն երթեալի անախորժ արկածի մը
ենթարկուած է Նշանա թաղի մէջ, երբ
Պէյոլուի եկեղեցիէն կը վերադառնար
Պատրիարքարան: Յիշեալ թաղէն անցնե-
լու ատեն, ինքնաշարժ մը ետեւի կողմէն
մեծ արագութեամբ եկած է ու զարնուած
Մեսրոպ Եպիսկոպոսի կառքին: Յնցումը
չառ զօրաւոր եղած է եւ Մեսրոպ Եպիսկ.
պահ մը կործանած է թէ պիտի նուաղէ:
Քիչ վերջ թօթափելու ինքիցն, դուրս
եկած է եւ տեսած է որ ետեւի կառքին մէջ
երեք հոգի ահաւոր կերպով կը կռուէին
մէկըմէկու հետ: Երեքն ալ ծայր աստի-
ճան զինով, յանձնարարած են Մեսրոպ
Եպիսկոպոսին, որ հեռանայ հոնկէ նախ
քան ոստիկանութեան վայր եւ թէ իրենք
պիտի վճարեն վնասը: Մեսրոպ Եպիսկո-
պոս մեծած է հեռանալ նախ քան ոս-
տիկանութեան վայր: Այն ատեն երեք գի-
նուիները յարձակուած են Մեսրոպ Եպիսկո-
պոսին վրայ եւ սկսած են խռովանալ
զայն: Մեսրոպ Եպիսկ., առանձին մնա-
ցած ըլլալով, հարկադրուած է պաշտպա-
նել ինքիցն, մինչեւ որ ապահովութեան
պաշտօնեաները հասած են եւ միջամտած
են կացութեան:

Պահակաւորներն մէջ ստուգուած է որ
երեք պատասխանատուները ծայր աստի-
ճան զինով էին եւ աթոռի վրայ իսկ նըս-
տելու կարողութիւն չունէին: Բայց Մես-
րոպ Եպիսկ. նոյն պահուն անդադար-
ձած է որ, բացի կոճակներուն փրցումը:
ըլլալէն, անհետացած է նաեւ Եպիսկո —
պոսական թանկագին մատանին, որ իրեն
նուիրուած էր Սամաթիոյ Թագային Ոոր-
հուրդին կողմէ: Արեւմտին վայրը կամ
ինքնաշարժին մէջ կատարուած խուզար —
կումները արդիւնք չեն տուած եւ ապա-
հովութեան պաշտօնեաները արձանագը-
րած են որ մատանին անհետացած է բա-
խումի ընթացքին:

Բայց որեւէ շարժումի գլուխ պիտի
չանցնի:

ԳՈՄԵՏԻ — ՅՐԱՆՍԵՋԻ ղեկաւարներն
ալ գործադուր ղեկած էին Երեւանի օր,
եւ նոյն իրիկուն ներկայացումը՝
«Սմբատի գիշերուան մը երազը» ջնջուած
էր:

ՉԱՏԻ մէջ, Լիբիացիք զբաւեր են
Զուարի ուլախար, ինչ որ աւելի ծանրա-
կշիւ կը դարձնէ կացութիւնը:

ՎԱՋԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

Ձեռ գիտեր թէ՛ եղած է ուրիշ մէկը 1930-ական թուականներուն, որ այնքան խռովեր հայ համայնքը եւ մտաւորական շրջանակները, որքան Վազգէն Շուշանեան: Յովազի մը ջգային ուսում էին իւրաքանչիւր շարժումն ու խօսքը, որ կը զայրացնէին մին, գառնուկի համակերպութեան կը վերածէին միւսը: Կը սիրէր ու կ'արհամարհուէր: Աններող ու անփափկանկատ, չէր ներել շուրջի տղիւսութեան: Կը սիրէր ու կ'ատէր միաժամանակ: Հակասական զգացումներու պոռթկումն ու անթափանցելի հոգին կը չփոթեցնէին ու երբեմն ալ կը չմեղեցնէին բոլորը: Դժուար էր ըմբռնել զինք: Ձեռ գիտեր Հայուն վիճակուած տառապանքն էր, իր ապրած թշնամիակի խռովեցուցիչ կացութիւնը, թէ՛ կեանքի պայմանները, որ դարձնում էին իր տաժանլի նկարագիրը:

Վազգէն՝ բուն անունով Օննիկ, ծնած է 1903-ին Ռոտտոթօ: Տեղահանութեան ընթացքին կորսնցուցած է ծնողքը եւ ապաստանած Հայէս: Զինադաւարին վերադարձած է Պոլիս, իսկ 1919-ին ստանք Արմաշի Երկրագործական վարժարանը: Քեմալական շարժման պատճառով, վարժարանը կը փոխադրուի Պոլիս ու յետոյ Հայաստան: 1921-ին, Շուշանեան կը հաստատուի Մարսէլի եւ յետոյ՝ Փարիզ, որ կ'աշխատի իբր հասարակ բանուոր Ռընօ կառերու գործատունը: Խնայած դրամով կ'աշակերտէ Վալապրի Երկրագործական վարժարանը, զոր կ'աւարտէ 1926-ին: Վալապրի կը ստանայ նաեւ Մամբրուի Կաթնատնտեսական Ֆրանս. Վարժարանէ, յետոյ կը վերադառնայ Փարիզ, որ կ'արձանագրուի Սորպոնի Բարձրագոյն Ուսմանց դասերուն: Պաշտօնով կը զբիւրի Քիմիոյ, ապա Ռուսի, որ կը նշանակուի տնօրէնութեան ընդհ. քարտուղար, ստանձնելով դպրոցին նիւթական մատակարարութեան ու ներքին բարոյական հսկողութեան ընդհանուր հոգը: 1940-ին կը վերադառնայ Փարիզ: Կը մահանայ 1941, Յունիս 2-ին, 38 տարեկան երեսնասը հասակին:

Պատանի էի եւ անձնական ո՛չ մէկ չըփում ունեցած հետը: Ինչ որ գիտէի իր մասին, ականջներուս մէջ ուրիշներու ձայնին արձագանքն էր: Անգամ մը միայն տեսած էի զինք՝ ընկերացած Գրիգոր ձիգմէճեանի. կը բարձրանային Պուլվառ Սէն - Միշէլէն, հաւանաբար երթնալու համար Գալիլայտ՝ հայկական «յաւրան» - սրճարանը: Պիաքից, Սուրս, Գալիլայտ վիճարանական ժողովներու, հայկական հարցերու լուծման վայրեր էին: «Լաւ կարգա՛ւ շատ կարգա՛ւ եւ լաւ սորովէ՛» ըսաւ ու շարունակեցին ճամբան: Մեկնեցաւ Փարիզէն. վերադարձաւ, բայց երբեք չիմացաւ թէ վերադարձած էի զինք եւ բան մըն ալ սորված: Այդ շրջանի զբաղէտներու, բանաստեղծներու եւ լրագրողներու երկտասարդական խանդավառութիւնն ու յաւակնութիւնները եթէ զբիւրի սէրն յառաջացած կարելիութեանց ու ստեղծագործական ուժի գիտակցութիւնն ու տենդ էր, Շուշանեանի անհատականութիւնը, տեղի չտալու յամառութիւնն ու յաւակնութիւնը նկարագիր էին դարձած: Գիտցածը բացարձակութիւն ընդունելու ինքնահաստատութիւնը կը սնուցանէր իր եան ու ցանկութիւնները: Կը գոհանար այնքանով: Կ'ապրէր Հայոս հոգիով. մաս կը կազմէր Հայոս հոգեթեան, սակայն կը մեկուսանար, հեռու կը մընար հայկական «տգիւտութենէ», ինչ որ անհասկնալի մնաց իր ամէնէն մօտիկ ընկերներուն իսկ: Նոյնիսկ Լեւոն Մօզեան, որ հիւանդ Վազգէնը իր տունը տարած էր՝ այնձնապէս խնամելու, Շուշանեանի նուիրումը գրութեամբ կը հարցնէ. - «Ո՞վ կրցաւ խորապէս ճանչնայ անոր նրկարագիրը, անոր սրտի ու մտքի կարողութիւնները, խառնուածքն ու մտայնութիւնը ու ճշգիւ տեղաւորել զայն մեր գրականութեան ու հանրային կեանքին մէջ: Մէկ քանի ընկերներ միայն, ան ալ՝ ո՛չ կատարելապէս»:

Իր ուրիշ մէկ ընկերը՝ Միլոտի Երիցանց, կը զրէ՛ - «Անոնք որ Վազգէնը ճանչցած են իր մանկութեան մէջ մինչեւ չափահասութիւն, կրցած են հետեւել իր մարմնական, բարոյական եւ իմացական դարձումներին ճիշդերուն ու ուսումնական, պիտի հաստատեն թէ՛ ան ծնած էր զառնալու համար հակասութեան մարդը»: Իսկ Շուշանեանի դամբանականը խօսող

Լեւոն Չորմիսեան կը գրէ. - «Իմ ճանչցած բոլոր մարդոց մէջէն ամէնէն հետաքրքիր, բայց ամէնէն անհասկնալի տիպարը եղած է: Հետաքրքիր՝ իր բարոյական հասկացողութիւններով, մտաւորական արժանիքով, դործելու բարդ եղանակով եւ ինքնատուութեամբ: Ինքնիր վրայ կ'ընդունէր ու ձգտումը զսպանակ մըն էր, որ ո՛չ ընդլայնումի սահմանները կառնէր է կանխորոշել եւ ոչ ալ արձակած ուժին տարողութիւնը: Բարձրագոյն աստիճաններու հասած էր իր մէջ կեանքի ուժը, որ կ'արտայայտուէր բազմազան կերպերով եւ սաստկութեամբ»:

Եթէ Շուշանեանի հոգին պրպտող, զրէի այս երեք մարդոց ընկերութեանց միացնենք նաեւ Գրիգոր ձիգմէճեանի ու Բիւզանդ Թօփալեանի «հանելուկային» որակող կարծիքները, կ'ունենանք Վազգէնը այնպէս ինչպէս որ էր: Լիովին չհասկցուած առեղծուածը. անբացատ - բելի պոթկումները. վանողականութիւն ստեղծող վէճերու կիրքը:

Հակառակ նկարագրի բացասական այդ զիծերուն, Շուշանեանի անվիճելի տաղանդն ու մտքի տարածքը ընդմիջում հաստատեցին զինք ինքնակերտ պատմանդանի մը վրայ. ուժի զօրութեան հոմանիշ, զբաղան վաւերականութեան մը խորհրդանշանը. պատմանդան, որ դժուար թէ ստանի փոթորիկներէ: Առանց հակելու իսկ իր ստեղծագործութիւններուն վրայ, դիտելու միայն զազգային շուրջ հաւաքուած անձնաւորութիւնները, կրնանք լիովին ըմբռնել հայ գրականութեան մէջ զբաւած անոր տեղը: Արդարեւ, յուզարկաւորութեան դամբանականը խօսող Արշակ Զօպանեանէ եւ Լեւոն Չորմիսեանէ զատ իր յիշատակը յարգելու եկած էին Շուշանը Միլոտեան, Միլոտի Պարսաճեան, Բիւզանդ Թօփալեան, Լեւոն Մօզեան, Հրաչ եւ Ռաֆայէլ Զարգարեան, Նիկողոս Սարաֆեան, Միլոտի Երիցանց, Պետրոս Զարոյեան, Գրիգոր ձիգմէճեան, Օր. Առաքելեան եւ բազմաթիւ ուրիշ գրողներ, գիտնականներ, արուեստագէտներ: Բացայայտ կը գտնայ ուրեմն թէ ինչու՞ ժամանակ մը Շուշանեանը սեփականացնելու, անոր հունձքին ու պաշարին ժառանգորդ ներկայանալու ընդհա - նուր արշաւ եւ անապարանք մը ծայր տրուաւ, երբ Վազգէն, ամէն բանէ առաջ կը պատկանէր ինքզինքին, իր ներքին ապրումներու մարդի էր եւ յետոյ՝ հայրենիքին: Անհրաժեշտ է սակայն ընդգծել, որ իրեն սեփականատէր գտնալու մօտեցը յառաջանողը եղաւ ինքն իսկ:

Հայկական ողբերգութեան յաջորդող տարիներուն, պատմականներու ու երկտասարդներու մէջ զգացումն է միայն, որ կը խօսէր: Հայուն կրած տառապանքներն ու վարդերը վերածուած էին վրիժառու բողբոյ, որ կը հրահրուէր արտաքին ճնշումներով, այսինքն՝ տարեքաւորներու կողմէ: Ընկերային տեսութիւններու խառնիճազանձը ստեղծած էր մտքերու չլիթ: Շուշանեանն ալ ունեցաւ խաբխարումի ու թափառումի տատանումներ, ըմբռնումի ու հասկացողութեան անորոշ կացութիւններ: Թէեւ դարձաւ, ցաւի ու տանջանքի մէջէն դուրս ելած մոլորանդ մարտիկ, սակայն սովորութիւններու ու նախապաշարումի ճնշումի տակ ապրող մարդ չէր ան: Ազատեցաւ շրջապատի պարտադիր «լոգոսնոսներէ»: Գիտէր տեսութիւններու տարբերութիւնը, զիրար հակասող փիլիսոփայութիւններու ի մասսը: Մոլորանդութիւնը վերածուեցաւ իմացական զօրութեան: Համոզում դարձաւ այն, որ «Հայաստանի ժողովուրդն է, որ կը գրէ Հայոց պատմութիւնը»: «Մեր բոլորիս կամար բանաւոր մէկ ելի կը տեսնեմ, - վերադարձ մեր երկիրը, ուր գետ կրնանք մեր ժողովուրդի վերելքի գործին սատարել, կեանքի խորունկ փորձառութեամբ մը»:

×

Ներկայ դրութեան նախատեսութեամբ, երբ անգամ մը եւս կը պրպտէի Վազգէն Շուշանեանի պարբերականներու տուած գրութիւնները, մտքիս կը ներկայանար լռելեայն վաւերականացած այն օրէնքը, ըստ որուն գրող մը չի կրնար գրակա - նազելուի կոչում ստանալ այնքան ատեն, որ անորձին հրատարակուած գիրքեր չէ հրաժարուցած հարուստի, եթէ նոյնիսկ մէկ գրութիւն, երբեմն, ամբողջ հատորէ

մը աւելի արժէք ներկայացնէ չեթէ ամասգրերն ու պարբերականները լեցուած ըլլան անոր մտքի պայծառ ցոլերով:

«Ինչպէս կը մաշի Հայոց ժողովուրդը», «Կեանքի մատախուղի մէջէն», «Գիշերալիս պտույտ Քաղկիի պարտեզին մէջ», «Անկարելի Օրագիր», «Ո՞վ է մտաւորականը» եւ դեռ քանի՛, քանի ուրիշ գրութիւններ կարդացողը երբեք պիտի չհաշտուէր անգիր այդ օրէնքի տրամադրութեան հետ: 40 - 50 տարի առաջուան Շուշանեանի գրութիւններէ ցալաող լոյսը, անկեղծութիւնը, ոճի զեղեցկութիւնը կը հմայեն ընթերցողը եւ անոր մտքերը, այսօր տակաւին, կը պահեն իրենց ամբողջ զօրութիւնը:

Ինծի կը թուի թէ՛ եթէ մէկ դիւրեք անգամ չունենայինք իրմէ, ան դարձնալ ինքզինքը պարտադրած պիտի ըլլար հայ գրականութեան: Խորունկ ցաւով կը լիլէմ իրեն «մրցակից», առաջնակարգ ուրիշ գրողի մը «Դեռ շատ հաց ու ապուր պէտք է Շուշանեանի՛ գրադէտ դառնալու համար» նախանձուտ արհամար - հանքը:

Ընչդ է որ բազմատեսակ ընթերցում - ներ եւ գիտական չամբողջացած դաստիարակութիւն երբեմն խաթարեցին իր տեսողութիւնը, Բրուսէն մինչեւ Անտոն Ժիա իրերամերժ ազդեցութիւններ ստիճարումներու առաջնորդեցին, բայց անոր առողջ դատողութիւնը ուսումները կատարեց: Յաղութեամբ դուրս գալ եւրոպական դպրոցներու ներմուծած ճշգրտումնաւոր մտայնութենէ դանել՝ տեսութիւններու ետին թաքնուած դադունքները, ներկայի մէջէն զալիքը պատրաստող քաղաքակրթական պայքին իմաստը եւ նոր լոյսերու մէջէն դիտել հայկական հեռանկարներու համայնտապակերը: Երբ մեր գրողներէն շատեր, անձնատուր ցաւազին յիշատակներու, չէին կրնար դուրս գալ հայկական տեսակներու մոխիրներու մէջէն, Շուշանեանն նոր ճամբայ պիտի բանար, նոր տեսլադաշտ լուսաւորող ջահեր պիտի ունէր: Արեւելեան մտածողութիւնը պիտի երանադարձէր եւրոպական արուեստի զեղեցկութիւններով, Անտոն Ժիա պիտի թարգմանէր եւ Ֆրանսական ճաշակ պիտի ներարկէր Հայուն ու պաշտպանը պիտի հանդիսանար երկտասարդին: Երէց գրողներ, երբ աւագելով անցեալն ու Պուլսոյ հայ գրականութիւնը «բոլոր» ու «գաղափարապար» կ'անուանէին նորեկները, Շուշանեան, տակաւին 1931-ին, նախկին աժան տիտղոսաւորներու կը հակադրէր Համաստեղը, Հրաչ Զարգարեանը, Եղիշէ Այվազեանը, գոչելով. «Գեղեցկութիւնը լրիւ ըմբռնելու համար մարդուն իմացական ու բարոյական կառողութիւնները հնարաւոր եղածին չափ անաղարտ պէտք է ըլլան», մինչ «մեր հայեցողութիւններով, որ այսօր տեղի կը թուին»: Իսկ ինք, որ կ'երթար «ափի ափ, խոնջ ու մաշած ներբաններով» եւ չէր գիտեր թէ «ինչ կ'որոշէր իրմէ դուրս», չէր գոհանար երբեք հասարակով ու սովորականով: Գրականութեամբ ապրող Հայոս տիպար, մէկ կողմ հրելով տեղեղութիւնները, կը փորձէր կապուել իւրաքանչիւր կացութեան ու պահին, իւրաքանչիւր պատահարին ու չիման գեղեցկութիւնը միայն: Իր հսկողութեան տակ եղող աշակերտներու խալտանքով ապրեցաւ կեանքի տենդը. Հայոս պաշարարին մէջ խոսացած ընկերութեան յուրումը: Կարդաց յարատեւ եւ ծծեց զիրքերու հիւթը: Սուրճ խմեց՝ վայելելու համար խմելու հաճոյքը: Քսուեցաւ կիներու փէշերուն ու գիտերուն՝ չափելու համար սիրոյ ուժն ու հոգեթիւնը. եւ սակայն անձնական ապրումէ տարբեր բան էր սէրը, աւելի ընդարձակ դաշտ մը: Գիտեց զայն ամէն անկիւնէ. բայց մակողմանի երեսներով. յատկութիւններն ու թերին. սուսն ու իրար. պարզեւած երջանկութիւնը, որուն «ափ կը բանանք մութապիկի նման»: Բոլոր հանդարտ ու անտարբեր մարդոց նման, ինքզինքը գըրաւ մահուան իրողութեան գիմաց ու նստաւ հաշուեկարգով. քանի՞ Փրանք ծախսած, քանի՞ մանրուք չափած էր: Գոհ չէր հունձքին: «Եղած եմ չէզոք ու անկնայ մարդ մը, որ կեանքի մէջէն կ'անցնի առանց յաղթանակի եւ առանց վէրքի, մինչդեռ գիտեմ որ անընդհատ պէտք է զինուորը ըլլալ որեւէ բանակի, պէտք է անընդհատ մտնել դուպարի, հարուստի, հարուստի, յաղթել...»:

Ի հարկէ չէզոք մը չէր Վազգէն Շուշանեան: Հարուստեց ու հարուստուեցաւ: Եթէ յաղթանակի հերոս չեղաւ, դասակարգ ալ չդարձաւ, իսկ պարտուող մը՝ երբեք: Գրականութիւնը եղաւ իր կեանք

ԵՐԳՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆԵՐԹԻՆ ՄԵՂԵՐԻ Է

ՄԿՐՕ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Սխալուած Հեռ լինի, եթէ ասեմ, որ ամէն մի ազգի պահպանման համար լեզուից յետոյ երկրորդ կարեւոր դործը ժողովրդական երգն ու պարն է, որը արտացոլում է ժողովրդի ուրոյն բնատուրութիւնը, պահում նրա աւանդույթները: Մեր Հանրապետութիւնում ազգային երգին ծառայող երաժշտական մի շարք կողմ - տիւններ հետամուտ են այդ բարձր նպատակին: Մեր ժողովուրդը երգ, երաժշտութիւն, սիրող ու ստեղծող ժողովուրդ է, եւ կասկած չի կարող լինել, որ ինքնորոշ խմբերի նպատակը պէտք է լինի հարազատ միայ ժողովրդի ստեղծածին, բառուբանին, մեղեդուն: Այդ նպատակի իրագործելու համար, միանշաւապ լուրջ, նրբանկատ մօտեցում, ժողովրդական երգարուեստի խոր իմացութիւն է պահանջում նախ եւ առաջ խմբերի ղեկավարներից: Մակերեսային գիտելիքն, ըստ իս, սոսկ մակերեսային հարցերը լուսարանելու, ներկայացնելու համար է, եւ մեծ յանդգնութիւն է ազգային երգուպարի նուիրական ապարիկ ելնել, այսպէս ասած «ձեռնունայն»: Սկսենք թէ՛ կուգ մի շարք ինքնագործ խմբերի ծրագրային պաշարից: Վերջինս, հասկանալի է, ժողովրդական երգերով ու պարերով այնքան հարուստ պէտք է լինի, որ կարողանայ նիւթ տալ երգի - պարի պետական մեր անսամպլին, մինչդեռ հակառակն է: Շտապեմ ասել, որ նման պարագայում խմբերի գոյութիւնը պարզապէս աւելորդ է եւ սխալ:

Սակայն աւելի վտանգաւոր ու մտահոգող երեւոյթներ կան ազգադրական երգերաժշտութեան արդի վիճակում՝ կեղծ կամ սխալ ներկայացումներ, թերի, ազաւագում կատարումներ:

Այսօր ցաւով ենք նկատում, որ ժողովուրդը մի տեսակ յոգնել է մեր ազգային գեղեցիկ երգերից: Պատճառը, կարծում եմ, այն է, որ դրանք չափերի կատարեցին իրենց քմահաճոճքով՝ չիմանալով ժողովրդական մեղեդու բուն արմատը, քան պէս կրթւո, ուժեղ ու զայրապին: Մահուրեք քիչ առաջ բրած իր վերջին «ո՞վ է գրագէտը» վերլուծումն ալ ցոյց կու տայ անոր անտեղիտալի եւ աններող լուրջ բոլոր խեղկատակ կացութիւն լուստեղծողներու դէմ: «Հիւս պատուի տիտղոս մը, որ հայ կեանքը աւելի գիւրու - թեամբ նետել տալին հանդիպողի ուստերուն, քան թէ մտաւորականի այս ցննցոտին»:

Կասկածէ դուրս է, որ ուժերու փրթութումի եւ ստեղծագործական եռուն շրջանին իսկ մահացած Վազգէն Շուշանեան պէտք ունէր աւելի երկար կեանքի եւ քիչ մը աւելի հաստեանցման ու մտքորոշ ընդարձակման, որպէսզի լաւին յաջողէր լաւագոյնը, որպէսզի գտնար մատնացոյց եղող առաջնակարգ գրագէտ:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԳԼԵԱՆ

ՄԱՏՆԵԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. - (Շուշանեանի գործերուն մէկ մասը միայն). -

ՎԻՊԱԿԱՆ. - Զաւէն Մանկունիի սերերը. Հաշուեկարգարք. Բանաստեղծն ու կինը. Տեղեր. Ճերմակ վարսեմիկ. Մթին պատմութիւն կամ երիտասարդն ու ալեկոծ գարունը:

ԱՐՁԱԿ ԵՆԵՐ. - Երկիր յիշատակաց. Խառնիխուռն. Արձաքեայ գիշեր. Ներքին զաշտակար. Քրտնիկոն քնարական. Յիւրուցան էչեր. Օրագիր:

ՓՈՐՁԵՐ. - Ալեկոծ տարիներ (Երկու գիրք). Մարդ մը որ Արարատ չունի իր եղաւայն խորը եւ երկրային սնունդները (թարգմանութիւն՝ Անտոն Ժիա):

ԲԱՆԱՍՏԵԳ ԾԱԿԱՆ. - Օրերուն ուստայնը (Ա. - Հնչեակներ, Բ. - Սիրոյ ժամեր, Գ. - Առաջին ծիրեր):

Գրքի մեւով հրատարակուած էին արդէն. - Ամբաս գիշերներ, Գարնամային եւ հին երգի կտոր մըն էր:

Կան նաեւ Խաղաղութիւն մէջ հրատարակուած քաղաքի բանաստեղծութիւններ եւ զանազան գրութիւններ արտասահմանի թերթերու մէջ լոյս տեսած, մասնաւոր - քաղաք «Յառաջ»:

ժողովրդական երգն իր ամբողջությամբ: Այդ երգերը հնչեցին ժողովրդական բուն ափսոսանքներից բաղկացած հեռացած: Ծառերի միջև ալյուր վերաբերմունքը, թույլ տուած կոպիտ աղաւաղումները հանդեպընդհանրապես չեն անհարապատ կրթութեան: Անթույլատրելի է ուղղակի միջամտել ժողովրդի ստեղծագործութիւններին: Մեր մեծ Կոմիտասն առում էր, որ ժողովուրդը բնութեան դասին է, նրա մի անքակտելի մասը, և ազատ է, ինչպէս բնութիւնը, երգելուց երբեք նա չի մտածում՝ ինչ բառ է օգտագործում, կարելի էր նրա համար մեղեդին ձեռք արտաբերելն է: Այլ բան է, ի հարկէ, երբ ալը միջամտութիւնը ժողովրդական երգուպարի ձեռք յանկարծատեղծում է:

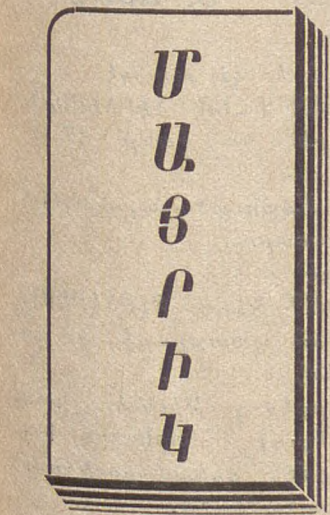
Յատկապէս սխալ է երգում պարերը, որը, տարածական է, պէտք է պար թելադրել, այդ մեղեդու տակ հնարաւոր պիտի լինի պարել: Երբեմն տարբերակի պատրուակով արդարացում, կոճկում են սխալ մշակումները: ԶԷ՞ որ տարբերակը ալըքան չի հեռանում բուն երգից կամ պարերից, այն հիմնականում ութմային տարբերութիւններ է ունենում: Նախքան էլ անհարկի «մշակումներ»ով «դառանում» են խաղում:

Պարը, կարելի է ասել, չըմանալ է մեղեդու համար, և այդ չըմանակի ամենախորք շերտում մեծ սխալ է յանդեպընդհանրապես են միօրինակ, ձանձրացող երգեր: Պարերը մշակելիս, իմ կարծիքով, միշտ պէտք է ելակէտ ընդունել պարը, քանի որ այն հիմք է՝ յաթապատ, չաղաւաղում: Պարելով պէտք է ձգել մեղեդին՝ այն իր ձեռք չափի մէջ պահելու համար: Այստեղ էլ հենց շատ կարեւոր է դառնում խմբի ղեկավարի պարմագութիւնը:

Միշտ համոզուած եմ եղել, որ քիչ է երգելու համար միայն ձայնին ապաւինելը, երգչի ձեռք գրացողութիւն, խոր ընկալում ունենալն առաջնահերթ է: Երբ մտածողութիւն է, պատմութիւն, որ միայն ձեռք վերաբաղւորւելու գէպքում կարող է ընդունուել ունկնդրի կողմից: Երբ մէջ պէտք է շեշտուի ձեռք հոգեմտութիւնը. «Հայկ» երգի կատարումն, օրինակ, լսողին պիտի հաղորդի սիրոյ կորստան ողբը:

... Տարիներ շարունակ մարդկանցից լսել, հաւաքել եմ տարբեր երգեր՝ մօտ 150: 1983-ի Նոյեմբերին իմ ղեկավարութեամբ ստեղծուեց պրոֆեսիոնալական կրթութեան պետական կոմիտէի մշակութի տան ժողովրդական երգի - պարի «Մարաթուկ» խումբը: Հաւաքուեցին տարբեր մասնագիտութեան մարդիկ՝ արուեստի և գիտութեան աշխատողներ, բանուորներ: Ջանում եմ գերծ մնալ բոլոր այն թերութիւններից, որ նկատում է մեր ժողովրդական երգարուեստում: «Մարաթուկը» դեռեւս անթերի չէ, բայց կանգնի ժամանակ և յոսանք, որ այն կր դառնայ ալըպիսի: «Գարուն»

«ՅԱՆԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

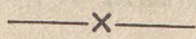
ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԵՅՈՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԵՆ

ՀԱՅՆԵՐԷՆ ԵՐԳ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՁ

Սէն - Մօրիս - ալ - Պէնո Լիոնի մօտ աւան մըն է, ին նահանգին մէջ: Ունի ձեռք 3506 բնակիչ: 6 - 700-ը օտար: Կան Հայեր ալ, ընդհանրապէս «Փրանսացի»: 20 - 25 բնակիչ, այդ թիւը առաւ մեղի քաղաքապետարանին քարտուղարութիւն: Կայ Կապոյտ խաչի մասնաճիւղ մը՝ ուրուն կանգամակցին 27 տիկիներ, օրիորդներ: Նախագահուէին՝ Տիկին Մարի Հերրոյեան՝ որ յաջորդած է Տիկին Մաքրուհի ձեռնարկին: «Նախագահուհի» կամ պարզ անդամուհի, կը կազմենք միասնաբար ամբողջութիւն մը՝ բաւ Տիկին Հերրոյեան «պատրաստ» օգնելու երջններու և ծառայելու մանուկներու հայապահպանմանը:

Արդարեւ, տասնեակնոց տարիներէ ի վեր, Սէն Մօրիս ևս ունի հայերէնի իր միօրեայ զարոյցը՝ ուրիշ կ'անցնին, տարիներու ընթացքին, զաղութիւն գրեթէ բոլոր երախները, օգտուելով, առաւել կամ նուազ չափով, ուսուցիչին անձնուէր ջանքերէն:

Տասնեակ մը տարիներէ ի վեր կը դաստիարակ Սարգիս Տօնապետեան, Սուրբա ծնած: Ան կ'աշակցի նաեւ յաճախ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ երգեցողութիւններուն:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 21-ին, «Մանուկներու Օր» էր Սէն - Մօրիս: Աւելի քան հարիւր հոգի, մեծ մասամբ ծնողներ, հաւաքուած էին քաղաքապետական սրահին մէջ: Եկած էին Միլիպէլէն ալ և մօտակայ այլ տեղերէ:

Իր բացման խօսքին մէջ, Պ. Տօնապետեան շնորհակալ ըլլալէ վերջ Կապոյտ խաչի վարչութեան հայերէնի դասընթացներուն անխափան կազմակերպութեան համար, ընդդէմ ծնողաց պարտականութիւնը: Ըսաւ. «Անհրաժեշտ է տան մէջ հայերէն խօսիլ: Միայն չարաթիւ երեք ժամ դաս չի բաւեր հայերէնը խրաջնելու համար: Ծան մէջ է որ երախան պիտի վերջնականապէս վարժուի մայրենի լեզուն գործածելու»:

Իրաւացի յորդոր մը, թէեւ նոր չէ: Յաճախ ալ՝ անարդիւնք: Դժբախտաբար: Անձնապէս կը կարծենք որ հայերէնի առօրեայ գործածութիւնը բնականապէս յարկին տակ կը ստեղծէ, տան մէջ, աւելի մտերիմ միջոցով մը ծնողաց և դաս-

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ԳԱՂՈՒԹԷ զայցած է (Դեկտեմբեր 9) հայրենի արձակագիր Սերո Պանգաղեան, Հայ Ազգային Հիմնադրամի հրաւերով: Օդանավայանին մէջ հիւրը դիմաւորած են հայ ներկայացուցիչներ և խորհրդային զեպանատան Բ. քարտուղար Էդիկ Նալբանդեան:

ՊՈՒՐԾ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառանից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 3-ին, դաստիարակութիւն մը տուած է Շահանդուխտ՝ «Հայ մտաւորականին և զրոյին կեցուածքը Լիբանանի պատերազմի ընթացքին» նիւթին շուրջ: Լ. Օ. Պաշի Շրջ. վարչութեան դաստիարակ - չափան յանձնարումներին անունով բացումը կատարած է Նանիկ Գալթանեան, անդադառնալով յետ եղեռնեան Լիբանանի զաղութի կազմաւորման և ծաղկումին, ապա՝ պատերազմական վիճակին: Շահանդուխտ անկարկ մը նետած է հայ ժողովուրդի ճակատագրին վրայ, մասնաւորաբար անոր վերջին 90 - 100 տարիներու պատմութեան, որ եղած է

աւերակներուն միջեւ, յօգուտ ասոնց դաստիարակութեան:

Ուսուցիչը պատրաստած էր ճոխ յայտագիր մը՝ որուն մասնակցեցան իր բոլոր աշակերտները՝ թիւով 23: Արտասանութիւններ՝ երբեմն բարձրորակ և խմբերգներ իրարու յաջորդեցին աւելի քան ժամ մը, առանց ընդմիջումի: Նկատելի էր որ լուրջ աշխատանք էին տարած, պոսիկ ու մեծ, սորվելու իրենց ըսելիքը ու երգելիքը. ոչ մէկ ակներեւ սայլաբան, ոչ մէկ խորթ հնչում: Անկասկած, Սարգիս Տօնապետեան բաւա - կանէն աւելի չարարուած էր հասնելու համար այդպիսի մակարդակի մը: Ուսուցիչ և աշակերտներ արժանիօրէն ծախահարուեցան, ինչպէս նաեւ Օրիորդ Զեփիր Բեռլան՝ որ, ինքն ալ հետեւելէ յետոյ այս դասընթացներուն, ներկայիս կը զբաղի յաջորդութեամբ մանկապարտէզի բաժնիով:

Հայերէնի դասերը տեղի կ'ունենան քաղաքապետութեան կողմէ տրամադրուած երկու սենեակներու մէջ: Այդ կողմանէ՝ ոչ մէկ դժուարութիւն: Նշեցի որ Սէն - Մօրիսի քաղաքապետը Հայուհի մըն է, Տիկին Օտէլ Մատէր, ծնեալ՝ Մարգարեան:

Հաւաքոյթին ներկայ էր Տիկին Մարիա Հարէլեան, Կ. Պաշի Լիոնի մօտ - նախագին բաղմամբաստակ նախագա-

ղրկանքի, տարագրութեան, ջարդի, յեղափոխական պայքարի և այլ պատե - բաղմունքով կեանք մը՝ Հայաստանէն Կիւրիակ, մինչեւ Սուրբա և Լիբանան: Ապա բնորոշած է մտաւորական հասկացողութիւնը և զայն բաղկացնող տարրերը:

ՇԻՔԱԿՈՑԻ հայ կեդրոնի «Շահանդարեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 15-ին, նընուած է Ամենայն Սրբոց Եկեղեցւոյ '43-րդ տարեգարձը: Բացումը կատարած է հոգարարութեան ատենապետ Տիգրան Սոլաքեան: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած են երգչուհի Էլիզապէթ Փեհ - լիվանեան, ջութակահար ձորձ Փեհլի - վանեան և դաշնակահարուհի Կլորիա Միքայէլեան: 25 տարի եկեղեցւոյ ծառայած անձեր պարգեւատրուած են: Պօսք առնելով թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Աբբ: Աշտեան, շնորհած է հայ զաղութեան դերը հայ եկեղեցւոյ մէջ:

Յաջորդ օրը Առաջնորդը պատարագած և քարոզած է:

հուհին՝ որ, տասնըվեց տարիներ առաջ, Սէն - Մօրիսի նոյն կազմակերպութեան հիմնադիրներէն մէկն է եղած:

Քաջալերանքի նամակ և՛ նուէր ալ զրկած էր Պ. Տօնապետը Պահատուրեան, ինչպէս նաեւ՝ Պ. Արքա Մանուկեան: «Մանուկներու Օր» առանց «Կաղանդ պապ»ի կարելի չէ երեսակայել: Քիչ մը ուշացաւ դաւուր, բայց եկաւ. եկաւ դաւազանը ձեռքին, կրծք, յոյնած ... Բաւ թէ կուգայ հետեւ տեղերէ, Արարատի փէշերէն: Բայց ինչ որ ամէնէն աւելի կը հետաքրքրէր երախները, իր բերած նուէրներն էին: Պատիկ ու մեծ ոչ մէկը անբաժան մնաց:

Ներկայ ժողովուրդը ևս, օգտուեցաւ խաչուհիներու պատրաստած առատ հիւրասիրութենէն: Աւանդական նուիրատուութիւններէն զոյգացաւ 5050 Փրանքի գումար մը՝ որ պիտի ծառայէ անկասկած նոր ձեռնարկներու:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔԱՆԵԱՆ

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԶԵՆԱԳԻՐՆԵՐԸ ԶԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Դէպի խոհանոց ուղղուելով անհետացաւ նորանցքին մէջ, սակայն չուտով վերադարձաւ արիւնքի ձեռքը:

— Դէմի վարձակալները փութին առջեւ կը ճաշեն. չուղեցի խանդարել:

Մինչդեռ յոտակ համաձայնութիւն կար, որ խոհանոցը կարգով պիտի գործածէինք ճաշ եփելու համար ու տմէն մարդ իր սենեակը պիտի ճաշէր: Սակայն այդ զոյգը ևս իրենց փոքր մանչը, որոնք յարկին միակ վարձակալներն էին մինչեւ մեր ժամանումը, սովորութիւններ հաստատած էին զորս փութելու տրամադրի չէին երեւիր:

Երկու անգամ, Գոյեանէ ու Աննա, երկուստ, ժպտուն, արիւնք իրենց ձեռքը կանգնած էին խոհանոցին դրան առջեւ: Մինչ անոնք, աթոռներուն դամուած, իրենց արմուկները յենած սեղանին, որ պատար էր փութին առջեւ, չէին շարժեր խի: Իրենց ընթերցող շատոնց աւարտած էր ու մարդը մարտահրաւիր կարդացողի շարժումներով իր դրանիկին ծուլը կը փչէր դէպի առաստաղ:

Լուռ ու նկուն երկար պահ մը սպասեցինք դարձեալ, անդրդուելի տխմարութեան այս պինդ պատին առջեւ, ուր ամէն գրոհ դատապարտուած էր փչուելու: Հայրս վերջին փորձի մը ձեռնարկեց:

Միմիջապէս որ հասած էինք այս քաղաքը, մայրս մեղի երեք արտայայտութիւն սովորեցուցած էր. «Եթէ կը հաճիք», «նորոգութիւն», «չատ չնորհակալ եմ»:

Հայրս այս երեքը մէկ արտասանելով ձեռքի արիւնքի երկարեց դէպի փութը:

Այս շարժումը այնպիսի անմարդկային ոտնոցի մը ծնունդ տրուաւ, որ սարսափեցայ: Լողական այդ աճուկի զգացողութեան արձականքը վերադարձաւ ինձի երեսուն տարի ետք Սան Տիէկոյի մէջ, Գալիֆօրնիա: Այդ քաղաքին կենդանաբանական պարտէզը կարմիր կապիկ մը ցոյց տուին ինձի, որ կ'ապրէր հարաւային Ամերիկայի անտառներուն մէջ, զոր կը կոչէին նաեւ «ռոնտոյգ կապիկը»: Այդ կենդանին իր կողորդին մէջ ունի թմրածեւ ոսկրոտ մաս մը, որուն կողմերէն իր կողորդին կը զօրացնէ ձայնը: Ատիկա՝ մանկութեանս պոռպոռան այդ մարդուն ձայնն էր:

Գիտակից իր անհեթեթ զայրոյթին, մարդը բոռնցքի հարուածներ կ'իջեցնէր սեղանին, շեշտելու համար քերականի իր ճարտարը: Ուժը կուտար իր ձայնին, կը մեծցնէր, կը բազմապատկէր դայն, կը ցածցնէր, աւելի համոզիչ ըլլալու համար: Բայց դունչն կը տեսնէի հայրս, խոհանոցին առջեւ երկու ձեռքերով արիւնք լռած: Ան, որպէս անդրուրթեան նշան, բաղմամբ անգամներ գլուխը օրօրեց, ապա սենեակ վերադարձաւ:

Որոշապէս վատահ, թէ բոռնցքի պիտի չըլմէինք, մարդը յայտնուեցաւ սանդուխտի գլուխը: Երեսունոց, ճաղատ, դունտ աչքերով, մանրակազմ, հաստամարմին մէկն էր, բոլորը մը հաղուած էր դիշերոցի տափառին վրայէն: Կը շարունակէր բառեր պոռչալ, որոնք ոչ մէկ նշանակութիւն ունէին մեղի համար: Սակայն դետին ուղղուած իր ցուցամատը, որ յետոյ սանդուխտ ցոյց կուտար մեղի, որոշապէս հասկցուց, թէ ան իր հողին վրայ էր, ձերանայի մէջ, և եթէ գոհ չէինք, կ'ընայինք ... եւայն:

Այս տեսարանին վրայ փակուեցաւ մեր դուռը: Ըստ իր սովորութեան, հայրս այդ դիշեր մեղի խնայեց բառեր, որոնք կ'ըսուած երազներ կ'ողեկուէին: Այն բառերը, որոնք սէր ու կարօտ կ'արթնցնէին, զաղուած արցունքներու ալը բանալով:

Բառեր՝ որոնք կուշան, արցունքներ՝ որոնք խօսուն են, որոնք կարօտ ունին, որոնք կը խոցեն ձեզ ու ապա կը թողուն զմոռուած թուշուններու նման:

Փոխանակ այն քնացնող բառերուն, որոնք ձեզ յամբօրէն դէպի յուսահատութիւն կը մղեն, ան կը նախընտրէր բառեր՝ որոնք մարդս կենսունակ կը պահէին:

Որոշեց որ վաղն խիլ գնէինք հատ մը քարեղի այն փութերէն, որոնք օդամուղ փութիկ թեւ մը ունէին մէկ կողմին վրայ, որով կ'աշխուսեային առաջին բոցերը: Յետոյ ձեռնակ տախտակէ սեղան մը լուսացարանին մօտ, անկիւնը յարկադարան մը, բոլորը փաքաւանի մը ետին ամփոփուած, ու պիտի ունենայինք մեր սեփական խոհանոցը:

(Շար. 12)

Տէր Է. Տիկին Խաչիկ Տիգրան
Է. զաւակները,
Պր. Արթուր Այստեան Է. զաւակը,
Տէր Է. Տիկին Վարդգէս Պապատարեան
Է. զաւակները,
Պր. Գրիգոր Քէչիկեան Է. զաւակը,
Է. ընտանեկան բոլոր պարագաները ցա-
ւով կը ծանուցանեն իրենց մօր Է. մեծ -
մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅՈՑ ԱՅՏԸՆԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 27-ին, 84 տարեկանին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յունուար 2, ժամը 15:30-ին, Այֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղե-
ցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի տեղ-
ւոյն գերեզմանատունը:
Մահազոյ չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իրեն այդ նկատել:

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՍԱԿԻ
Տիկին Արմենուհի Մինասեան Է. զա-
ւակները 1000 Ֆ. կը նուիրեն Ս. Ղազարի
օժանդակ մարմնին (ՍԻՔԱՄ) փոխան
ճաղկեպատի՝ Մարտիրոս Օհանեանի
դառնակիծ մահուան առթիւ (ստանալ
«Յառաջ» էն):

«ՅԱՐԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃԱՆԱ
ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒՐԵՆ
ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻԻ
ՓԱՐԻԶ. - Տիկին Լ. Աշեան 300 Ֆ.:

ՏՕՆԱԾԱՌ
Այն - ԹՄԻՍթուանի Ս. Թադէոս - Եկե-
ղեցոյ Է. Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանա-
ւորութիւնը վայելող հայկական միօրեայ
զարդի ծանծառի հանգէսը Կիրակի,
Յունուար 4, կէսօրէ ետք, ժամը 4-ին,
Եկեղեցոյ մէջ:
Հանգէսը կը զեկավարեն ուսուցչուհի-
ներ՝ Օրդ. Հայկուհի Գազանճեան, Օրդ.
Աղասուհի Մանուկեան Է. զարդոյն առ-
նօրէն՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իզնապատեան:
Յայտարարին մաս կը կազմեն արտասա-
նութիւններ, երգեր Է. անակնկալներ, ու-
րոնք պիտի ներկայացուն զարդոյն ա-
շակերտներու կողմէ:
Աշակերտները պիտի դիմաւորեն Կա-
ղանդ պապին, որ իր անակնկալներով
պիտի ժամանէ: Կաղանդ Պապան նուէր-
ներ պիտի բաժնէ աշակերտներուն:
Կը հրաւիրուին թաղիս ժողովուրդը ու
աշակերտներուն ծնողները, քաջալերե-
լու համար ուսանողները, ինչպէս նաեւ
վայելելու հայկական ջերմ մթնոլորտ մը:

Շաբաթի զարդոյն տօնածառին առթիւ,
հիւրասիրութիւն, Կիրակի, Յունուար 4,
ժամը 16-ին, Եկեղեցոյ սրահը:
Կը հրաւիրուին բոլոր աշակերտներն ու
ծնողները:

Այն - Ժերմի Ս. Սահակ - Ս. Մեարոյ
Եկեղեցոյ թաղականութիւնը Է. Հ. Բ. Ը. Միութեան
հովանաւորութիւնը վա-
յելող երկօրեայ զարդոյն ամանորի հան-
դէսը, Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 21-ին
զարդոյն սրահը:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԸ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
Ղեկավարութեամբ, ուսուցիչներ՝ Տի-
կին Մայրա Կարապետեանի, Պր. Սահակ
Երմազեանի Է. Եղիշէ Քահնայ. Փանոս -
եանի:

Երգ, արտասանութիւններ Է. զաւեշտ
մը աշակերտներուն կողմէ:
Կաղանդ պապին կը բաժնէ իր բերած
նուէրները:

Սեր - Ժերմի Կապոյտ խաչուհիներու
կողմէ՝ թէյ Է. կարկանդակներ:
Կը հրաւիրուին թաղիս Է. շրջակայի
ծնողները Է. թաղեցիները անխտիր ներ-
կայ ըլլալու Է. քաջալերելու համար պա-
տասխանատուները Է. աշակերտները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՆԻ մասնաճիւղի
վարչութիւն, Յունուար 3, Շաբաթ օր,
ժամը 15-ին անդամական ընդհանուր ժո-
ղով կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհի -
ները, զարդոյն Ս. Յակոբ Եկեղեցոյ
յարակից Ազգային Տան սրահին մէջ:
Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Է. ճշը-
գապահ ըլլալ:

Տէր Է. Տիկին Կարպիս Գապատեան,
Տէր Է. Տիկին Գրիգոր Արեւեան
Է. զաւակները,
Տիկին Արեւեան,
ինչպէս նաեւ Պալեան, Գազանճեան, Գա-
ղիկեան Է. Աթապեան ընտանիքները,
Է. ընտանեկան բոլոր պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց
մօր, մեծ - մօր, խնամիկին Է. ազգակա-
նին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒԻՆ ԳԱՊԱՏԱՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Մուրաֆեան)
մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 27-ին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Ուրբաթ, Յունուար 2-ին, ժամը 14-ին,
Խաչի Ս. Մարիամ - Աստուածածին Եկե-
ղեցին, 6 ավելի Պուրկէն, ուրիշ մար-
մինը կը փոխադրուի Քլամարի Էնթէրքո-
միւնայ գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազոյ զրկուած չըլլալով, կը
խնդրուի ներկայ իրեն այդ նկատել:

HORLOGERIE • BIJOUTERIE
BAIL A CEDER
à Paris 9^e
CAUSE RETRAITE
Magasin bien agencé avec arrière boutique — 1 pièce et cuisine à l'entresol, affaire familiale depuis 1936.
tél. : 48 - 74 - 28 - 74

Maison de la Culture Arménienne
45, rue de la Défense
Issy-lesMoulineaux
—X—
Viens avec moi,
jeune Arménien de 6 à 12 ans
les samedis après-midi
pour dessiner, faire du théâtre
et pour d'autres activités.
rendez-vous le 10 janvier à 14 h

U. G. A. B.
UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
La Section des Dames de l'UGAB
de Paris
vous invite au
DINER TRADITIONNEL
Qu'elle organise à l'occasion
du Noël Arménien
le Lundi 5 Janvier à 20 heures précises
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e
Participation aux frais : 250 Frs.
Pour réserver votre table
téléphonez au :
45 - 20 - 03 - 18 avant le 1er Janvier

ՆԱԿՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
Վասպուրականի Յաղթական Հերոսա-
մարտի 72-րդ տարեդարձի տօնակատա-
րութիւնը Ապրիլ 12-ին «Մարտիկի Հայ
Մշակոյթի Տան» «Վասպուրական» սրա-
հին մէջ, նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի
մահուան 80-ամեակին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ց Ո Յ Ց
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԵՒ
ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

Ս. ՅՈՒՇԱՆԵՍ-ՄԱՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ
Հինգշաբթի, Յունուար 1, Կաղանդ,
տարեմուտ: Գ. օր Ծննդեան Պահօց:
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
Կիրակի, Յունուար 4, 2. օր Ծննդեան
Պահօց:
Ժամը 10:30-ին պատարագ կը մա-
տուցուի:
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. -
Ճրագալոյց Ծննդեան Է. Աստուածա-
յայտութեան Տեսոն Մերոյ Յիսուսի -
Քրիստոսի:
Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝
Ժամը 4-ին:
Մարդարէական ընթերցումները կը
կարգան՝ Դպրոցատէր Տիկնանց Վարժա-
րանի աշակերտները:
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 5:15-ին:
Կը պատարագէ՝
ԴԱԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱՅՈՐՎԻԼ
Հինգշաբթի, Յունուար 1, Կաղանդի ա-
ռիթով կը մատուցուի պատարագ:
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ 9:30-ին:
Պատարագ ժամը՝ 10:30-ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ
Հինգշաբթի օր, Յունուար 1-ին, ժամը
10:30-ին ժամերգութիւն:
Կիրակի օր, Պատարագ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԿՈՐԻՉ ԵԱԻԼ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. -
Ճրագալոյց, ժամը՝ 16:30-ին:
Պատարագ, ժամը՝ 17:30-ին:
ԵՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Պատարագ, ժամը՝ 10-ին:
Յաւարտ պատարագի՝ Զրօրհնէք:

ՄԱՐՍԵՑԻ ՍՐԱՑ ԹԱՐԳՄԱՆՁԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. -
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 16:30:
Ընթերցումներու ընթերցում, ժամը՝
17:
Պատարագ, ժամը՝ 18:
Պատարագէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ
ԵՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 8-ին:
Պատարագ՝ ժամը՝ 10-ին:
Ծննդեան պատգամ, ժամը՝ 11:15-ին:
Զրօրհնէք, ժամը՝ 11:45-ին:
Ս. Ծննդեան պատարագի երգեցողու -
թիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեա-
րոյ երգչախումբին կողմէ, առաջնոր-
դութեամբ խմբավար՝ Սահակ Երմազե-
անի:

ՍԵՆ-ԺԵՐՈՍ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՂ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. -
Սկիզբ ժամերգութեան, երեկոյեան
Ժամը 17:
Ընթերցումներ, երեկոյեան ժամը 18:
Ճրագալոյցի պատարագ, երեկոյեան
Ժամը 18:30:
ԵՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Սկիզբ ժամերգութեան, առաւօտուն
Ժամը 8:30:
Պատարագ, ժամը՝ 10:
Հաղորդութիւն մանուկներու, ժամը՝
11:30:
Պատարագին աւարտին, Զրօրհնէք:
Կը պատարագէ Է. կը քարոզէ՝
ԵՂԻՇԷ ԽՉԿՐ. Ա. ՔՀՆՑ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ
ՉՈՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Յիշատակ է Մեռելոց:
Սկիզբ ժամերգութեանց, առաւօտուն
Ժամը 9:
Պատարագ, ժամը՝ 10:
Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ
վան համայն հայ ննջեցելոց:
Քահանան կէսօրէ վերջ, ժամը 2-ին
ներկայ կ'ըլլայ գերեզմանոց:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱԿՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. -
Ժամերգութիւն, ժամը՝ 16:
Պատարագ, ժամը՝ 17:
ԵՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Ժամերգութիւն, ժամը՝ 9:
Պատարագ, ժամը՝ 10:
Քարոզ, ժամը՝ 11:
Զրօրհնէք, ժամը՝ 11:30:
ՉՈՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Մեռելոց -
Ժամերգութիւն, ժամը՝ 9:
Պատարագ, ժամը՝ 10:
Հոգեհանգիստ, ժամը՝ 11:30:
Կէսօրէ վերջ, գերեզմանօրհնէք, ժամը՝
14-էն սկսելով:

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. -
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 16:30:
Պատարագ, ժամը՝ 18:
ԵՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 8:30:
Հանգիստ օր պատարագ, ժամը՝ 10:
Քարոզ, ժամը՝ 11:30:
Զրօրհնէք, ժամը՝ 12:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼՈՒՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. -
Երեկոյեան ժամերգութիւն, ժամը՝
16:30-ին:
Ընթերցումներ, ժամը՝ 17-ին:
Պատարագ, ժամը՝ 17:30-ին:
Կը պատարագէ Է. կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
ԵՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը՝
8:30-ին:
Պատարագ, ժամը՝ 9:45-ին:
Կը պատարագէ Է. կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի
«Զրօրհնէք» արարողութիւն:
Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատա-
րէ Եկեղեցոյ Կոմիտաս երգչախումբը
գերեզմանօրհնէք Պր. Յովհաննէս Պէր-
պէտեանի:
ՉՈՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Մեռելոց:
Պատարագ, ժամը՝ 10-ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍԵՆ - ԹԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԿՈՐԻՉ
Յունուար 4, Կիրակի, առաւօտեան
Ժամը՝ 10:30-ին, Ծննդեան տօնի ուրախ
առիթով, կը մատուցուի պատարագ:
Կը պատարագէ Է. կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի
«Զրօրհնէք» աւանդական արարողու-
թիւն:

ԵԱՐՎԷԹ — Ս. ՆՇԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. -
Կը պատարագէ Է. կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ ԱԻԱԳ. ՔՀՆՑ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
Պատարագ, երեկոյեան ժամը՝ 17-ին:
ԵՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Ծննդ Է. Աստուածայայտութիւն,
հանգիստ օր պատարագ:
Կը պատարագէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ ԱԻԱԳ. ՔՀՆՑ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
Յետ աւարտման պատարագի, կը կա-
տարուի՝ Զրօրհնէք:
Պատարագի երգեցողութիւնները տեղի
կ'ունենան Եկեղեցոյ «Շնորհալի» երգ-
չախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝
Պր. Յակոբ Արքիմանեանի:
ՉՈՐԵՔԵՆԱԲԹԻ. -
Յիշատակ է Մեռելոց:
Ժամը 10-ին կը կատարուի ժամերգու-
թիւն, որու աւարտին հոգեհանգիստ՝
Վան համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԿՈՐԻՉ ՎԱՄԱՆ
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցոյ մէջ
Ծննդը կը տօնուի Երեքշաբթի:
Կը պատարագէ Է. կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՑ. ՎԱՐԳԱՆԵԱՆ
Կիրակի, Յունուար 11-ին կը կատարուի
Զրօրհնէք արարողութիւնը: